που επισκέπτεται το Αμ... σαντ.

Δευτέρα, 23 Ιουνίου 1975.

ΚΥΠΡΟΣ ΣΤΡΑΤΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗ
Η «ΠΑΝΟΥΚΛΑ» ΤΟΥ 1975

Γράφει η ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Μέχρι πέρσι τὰ καλοκαίρι. Παρὰ τὶς πολιτικὲς ἔριδες μας. Παρὰ τὸ μικρὸ τοῦ πληθυσμοῦ μας. Παρὰ τὴν πρόσφατη τεχνολογική μας ἐξέλιξη, εἴχαμε ἀρχίσει νὰ ζοῦμε καὶ μεῖς, σὰν ὅλοι οἱ σύγχρονοι λαοί, μιὰ μορφὴ τῆς «Πανούκλας» τοῦ Καμύ. Εἶχε ἀρχίσει νὰ διαδίδεται στὴν Κύπρο μιὰ ἀτμόσφαιρα, ἕνα δίχτυ ὑπαρξιακῆς ἀγωνίας, μορφὲς ἐντονου ἐσωτερικοῦ ἄγχους καὶ προβληματισμοῦ, μιὰ ἐναγώνια βύθιση στὴν ἀπομόνωση καὶ στὴν ἀβεβαιότητα ποὺ μαστίζουν τὸν σύγχρονο πολίτη τῆς τεχνοκρατικῆς πολιτείας. Τὸ ζεστό, φωτεινὸ Μεσογειακό μας κλίμα μᾶς ἄντεχε ἀκόμη. Μᾶς ἄντεχε ἐπίσης ἡ κλασσικὴ παράδοση αἰώνων. Κι' ἔτσι τὰ στοιχεῖα αὐτά, στοιχεῖα ἀπώτερα λυτρωτικὰ στὸ φιλοσοφικὸ μυθιστόρημα τοῦ Καμύ, γιὰ μᾶς ἦταν θετικὰ δεδομένα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Δὲν γλυτώσαμε ὅμως ἀπὸ τὴν μάχη, τὴ σύγκρουση τοῦ ἀτόμου μὲ τὸ κενό, μὲ τὸν περίγυρο ποὺ ἐπιβάλλουν οἱ σημερινὲς συνθῆκες. Ἡ μάχη αὐτὴ ἐπιταχύνθηκε ἀπὸ τὴν ἀνοιοῦσα εὐημερία στὴν Κύπρο, ἀπὸ τὰ ταξίδια καὶ τὴν ἀναμετάγγιση τοῦ μικροβίου ἀπὸ τὴ Δυτικὴ κουλτούρα καὶ ἀπὸ τὶς μαζικὲς ἐπικοινωνίες.

Παίρνουμε ὅμως τὰ πράγματα γιὰ λόγους ἐξωτερικῆς καταλήψεως, ἀπὸ μιὰ συμβιβαστικὴ ἀρχή.

Κάποιος μιλοῦσε γιὰ τὴν ἐγκαταλελειμμένη Ἀμμόχωστο. Κι' ἔλεγε πὼς εἶναι ἀφόρητη ἐκεῖ ἡ μοναξιά. Ἡ ἐγκατάλειψη πλήρης. Στὰ σπίτια, στοὺς δρόμους. Στοὺς δρόμους ἔχουν φυτρώσει ἀγκάθια, κι' ἡ ἄσφαλτος, μὲ τὸ καλοκαίρι μπορεῖ νὰ πάρη φωτιὰ καὶ νὰ διαδοθῆ ἡ φωτιὰ σὲ ἔκταση μεγάλη. Καὶ στὰ σπίτια ἔχουν κάνει τὴν ἐμφάνισή τους νυμφίτσες τεράστιες. Κι' ἡ εἰκόνα τῶν τρωκτικῶν ἐπραγματοποίησε ἀμέσως ἕνα καίριο παράλληλο. Μοῦρθαν στὸ νοῦ τὰ πεθαμμένα ποντίκια στὸ μυθιστόρημα τοῦ Καμύ «Ἡ Πανούκλα». Γράφτηκε πρὶν τριάντα τόσα χρόνια. Ἐξωτερικὰ διαδραματίζεται στὸ Ὀράν, μιὰ πόλη τοῦ Ἀλγερίου. Ἐσωτερικά, στὴ συνείδηση τοῦ σύγχρονου παραδερμένου, ὑπαρξιακοῦ ἀτόμου. Παραθέτουμε σχετικὴ εἰσαγωγικὴ περιγραφὴ τοῦ Ἡλία Θεοφιλάκη στὸ μυθιστόρημα:

«Ἡ «Πανοῦκλα» εἶναι τὸ χρονικὸ—ἀλληγορία μιᾶς ἀλγερινῆς πόλης, τοῦ Ὀράν, ποὺ ἀφανίζεται ἀλύπητα ἀπὸ μιὰ ξαφνικὴ ἐπιδημία. Μέσα σὲ μιὰ δαντικὴ ἀτμόσφαιρα πανικοῦ καὶ ἀγωνίας, ὁ συγγραφέας παρουσιάζει ἀναλυτικὰ ὅλα τὰ προβλήματα τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης. Ἡ «Πανοῦκλα» ἐμφανίζεται σὰν τὸ βιβλίο—παιδὶ τοῦ αἰῶνα μας. Μιὰ σωστὴ ψυχολογικὴ ἀνατομία τῆς ἐποχῆς μας ὑπάρχει γραμμένη στὸ πρῶτο-πρῶτο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου. Τὸ πρόβλημα τῆς αὐταπάρνησης, τῆς ἁγιότητας καὶ τῆς εἰλικρίνειας, τῆς θρησκείας καὶ τοῦ οὐμανισμοῦ, τὸ πρόβλημα τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ, ἡ ἐξέγερση τοῦ ἀτόμου ἐνάντια στὴν τάξη τοῦ κόσμου, ἡ εὐτυχία κι' ὁ θάνατος, ἡ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος, ἡ ὀδύνη παρουσιάζονται σὲ πρόσωπα ὑπαρκτά, πειστικά».

Ἡ ὕπαρξη, ἡ συνειδητοποίηση τῆς ὕπαρξης μεσῳ τοῦ πόνου καὶ τῆς σύγκρουσης δὲν ἦταν στοιχεῖα ἄγνωστα στὸν προ-πολεμικὸ Κυπριακὸ χῶρο. Τὰ προβλήματα τῆς νεολαίας, ἡ σύγκρουση τῶν νεῶν, τῶν ἀξιῶν μας, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν, ἦσαν οἱ καλύτεροι μάρτυρες τῆς σύγχρονης ψυχολογίας., γιὰ τὰ στοιχεῖα τῆς σύγχρονης ὑπαρξιακῆς πολιτείας ποὺ μπολιάσαν τὴν Κυπριακὴ κοινωνία. Ἡ τεχνολογία, ἡ οἰκονομική μας πρόοδος μᾶς μετέβαλλε πολὺ γοργά, τόσο ποὺ δὲν προφταίναμε νὰ τὸ συνειδητοποιήσουμε, σὲ ὑπηκόους σκληροὺς, ἀπομονωμένους, ἐγωκεντρικοὺς τῆς Δυτικῆς κουλτούρας, τῆς ἀπόγνωσης, τῆς μοναξιᾶς.

Σ' αὐτὸ τὸ κλίμα, ὅπως εἶπα εἰσαγωγικά, μᾶς κρατοῦσαν, μᾶς φύλατταν ἀκόμα τὸ γεωγραφικό μας κλίμα, τὸ φῶς μας, ἡ προέλευσή μας. Ἀκόμα κι' οἱ θρησκευτικὲς καταβολές μας, ποὺ στὴν ὑπαρξιακὴ φιλοσοφία ἀπουσιάζουν. Κι' ὁ "Ανθρωπος τοῦ Καμύ, ὁδηγεῖται στὴν Πίστη μέσα ἀπὸ τὸν κυκεῶνα τῆς σύγκρουσης, ὄχι μέσῳ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μέσῳ τοῦ ἰδίου τοῦ Ἀνθρώπου. Σ' ἐμᾶς, στὴν Κύπρο, ἡ χωριστικότητα, ἡ ἀπληστία, ὁ ἐγωκεντρισμός, ἦταν στοιχεῖα ἐμφανῆ. "Ομως ἐλυτρώνονταν ἀπὸ τὴν ἔντονη ἀκόμα μεταφυσικὴ πίστη στὰ πεπρωμένα τοῦ Ἀνθρώπου.

"Ολ' αὐτὰ μέχρι πέρσι τὸ καλοκαίρι. Ἡ τεχνολογία μέχρι πέρσι τὸ καλοκαίρι μᾶς ὁδηγοῦσε στὴ δίνη τοῦ παράλογου, τοῦ ὑπαρξιακοῦ, στὴ δίνη μιᾶς πολιτείας ὅπως τὸ ὅραμα ἡσαμένης στὸ ὄχτω μιᾶς «Πανούκλας» ὑπερβατικῆς, ἀγχώδους, ἐφιαλτικῆς. Τὰ ποντίκια ἦταν ψοφισμένα, ἡ ἐγκατάλειψη κι' ἡ μοναξιὰ ἦταν ἐσωτερικά. Ἐξωτερικὰ ἡ Κυπριακὴ πολιτεία ἔσφυζε ἀπὸ τεχνολογικὸ ὀργασμό.

"Ομως ἡ εἰσβολὴ ποὺ ἔγινε μὲ τὰ πιὸ τέλεια τεχνολογικὰ πολεμικὰ μέσα ἐπέφερε μιὰ σαρκαστικὴ ἀνατροπὴ στὴν ὑπαρξιακὴ μάστιγα ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ μᾶς δέρνει. Στὴν πατημένη Κύπρο ἡ ἐγκατάλειψη ἔγινε οὐσιαστική. Οἱ δρόμοι, τὰ σπίτια, οἱ πολιτεῖες μας ἀδειάσανε. Ὁ πόνος, ἡ σύγκρουση, τὸ ψάξιμο γιὰ τὶς ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς μας ἀξίες ποὺ χανόντουσαν ἐκτοπίσθηκαν ἀπὸ τοὺς οἰκείους χώρους του καὶ μετετράπησαν ἢ τουλάχιστον, ἀπέκτησαν δευτερεύουσα σημασία μπροστὰ στὴν ἄμεση σκληρὴ ἐπιταγὴ τῆς ἐπιβίωσης, καθημερινῆς. ἄμεσης, καὶ ἐθνικῆς, μακροπρόθεσμης. Καὶ τὰ ποντίκια ποὺ γεμίζουν τὶς ρημαγμένες πολιτεῖες μας δὲν εἶναι φορεῖς τοῦ μικροβίου μιᾶς ὑπερβατικῆς ἀγωνίας γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἀξίες της. Εἶναι φορεῖς μικροβίων πραγματικῶν ποὺ μποροῦν νὰ διαδώσουν τὴν ἀρρώστεια καὶ νὰ προσθέσουν στὰ οὐσιαστικὰ πραγματικὰ δεινὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἤδη ὑποφέρει ὁ λαός μας.

Αὐτὰ ὅσον ἀφορᾶ τὸν παραλληλισμό. Στὸ ἀπώτερο ὅμως ἀποτέλεσμα: Μέσα στὸν κυκεῶνα, μέσα στὸ κτύπημα μὲ τὴν ζωὴ τῆς ὑπαρξιακῆς, τῆς τεχνοκρατικῆς μορφῆς, ὁ ἀπώτερος φάρος ποὺ ὅλοι οἱ διανοούμενοι ἀνακαλύπτανε —ὁ Καμὺ μὲ τὸ μυθιστόρημα, ὁ Φρὸμμ μὲ τὴ μελέτη ('Η Ἐπανάσταση τῆς Ἐλπίδας) ἦταν ὁ "Ανθρωπος. "Οχι ἡ ἐπιστροφὴ σὲ μιὰ ὑπερβατικὴ πηγή, ἀλλὰ ἡ ἐπιστροφὴ στὸν ἴδιο τὸν "Ανθρωπο καὶ στὶς Ἀξίες του, Ἀξίες ἀλληλοσεβασμοῦ, Ἀξίες σεβασμοῦ θεσμῶν ἰδιοκτησίας, ἀξιοπρέπειας, ἐλευθερίας.

Μ' αὐτὲς τὶς ἀξίες θὰ πολεμήση ὁ ὑπαρξιακὸς ἄνθρωπος τοῦ Καμὺ τὴν μόνωση, τὸν πόνο, τὴν ὀδύνη τῆς αὐτοανακάλυψης, τὸ παράλογο τοῦ αὐτο-εγκλωβισμοῦ, τὴν φθορὰ τῆς αὐτο-φυλάκισης.

Σήμερα στὴν στρατοκρατούμενη Κύπρο δὲν μποροῦμε ν' ἀναζητοῦμε ἐπικύρωση, ἐφαρμογὴ αὐτῶν τῶν ἀξιῶν μὲ ἀπόλυτη πίστη. Οἱ ἀνθρώπινες ἀξίες τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ, τῆς συμπάθειας, τῆς ἀλληλεγγύης, τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἀξιοπρέπειας, τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς τῆς ἴδιας τῆς ὀντότητας τοῦ ἀτόμου καταλυθῆκαν ἀπὸ τὰ πεδινὰ πυροβολικὰ τῶν 105 χιλιοστῶν, ἀπὸ τὰ βαρειὰ ἅρματα μάχης τύπου Μ.48, ἀπὸ ἀεροπλάνα βομβαρδιστικὰ σύγχρονου τύπου. Γιὰ νὰ ξαναπιστέψουμε στὸν "Ανθρωπο πρέπει ν' ἀποκαταστήσουμε τὶς ἀξίες ποὺ γκρέμισε. Εἴτε μὲ τὰ Ἡνωμένα "Εθνη εἴτε μὲ τὸν πόλεμο. Εἴτε μὲ τὴν πειθώ, εἴτε μὲ τὴν βία.

"Οπως καὶ νᾶναι, ὁ νόμος τοῦ Σίσυφου περνᾶ κρίση στὴν Κύπρο. Ἡ Πανούκλα δὲν εἶναι πιὰ ἐσωτερικὴ πληγή. Εἶναι φᾶσμα στρατιωτικὸ ἀπόλυτο, βίαιο, σκιὰ πάνω στὰ πεπρωμένα τῆς Κύπρου καὶ τοῦ κόσμου ἀκόμα. Ἡ τεχνολογία πῆρε ἕνα βῆμα πίσω. Μεγάλο βῆμα. Ἀντὶ νὰ ὁδηγήση στὴν ἐκλέπτυνση τῶν φορέων τοῦ ἀνθρώπου (τῆς σκέψης, τῆς ἔκφρασης) μὲ τὸν προβληματισμό, μᾶς ὁδήγησε πίσω μὲ ἅλματα στὴ βία ἡ θανατηφόρα ὑπεροχὴ τοῦ σίδερου καὶ τῆς φωτιᾶς πάνω στὴν ἀνθρώπινη Ζωή, ἐκεῖ ποὺ ὁ ἄνθρωπος εἶχε κατακτήσει τὸ σίδερο καὶ τὴ φωτιὰ καὶ τὰ εἶχε ὑποτάξει σὰν μέσα στοὺς σκοποὺς του.

"Εγραφε ὁ Καμὺ γιὰ τὰ κοινὰ στρώματα στὶς ἀνθρώπινες συνειδήσεις: «Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἑνώνει εἶναι ὁ ἥλιος, ἡ θάλασσα, ὁ ἔρωτας, ὁ θάνατος». Ἡ κοινὴ εὐτυχία ποὺ θὰ βασίλευε στὸν κόσμο ἦταν βασισμένη σὲ ἁπλᾶ, πρωτογενῆ πράγματα.

Σήμερα στὴν Κύπρο ἡ δική μας εὐτυχία, ἡ ἐπανάκτηση της βασίζεται ὄχι σὲ πρωτογενῆ, ἀλλὰ σὲ πρωτόγονα πράγματα καὶ δικαιώματα. Τὸ σπίτι, ἡ γῆ, ἡ πολιτεία. Αὐτὴ τὴν παλινδρόμηση μᾶς τὴν ἐπέβαλε ἡ πολεμικὴ εἰσβολὴ τῆς Τουρκίας πέρσι τὸ καλοκαίρι.

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

30/6/75 Αρχεία
Του Αγ. Βασιλειάδου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Δευτέρα, 7 Ἰουλίου 1975

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ – ΧΡ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ: Ἀνθολογία Κυπριακῆς Λαογραφίας.

Ὁ τόμος αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος μιᾶς σειρᾶς στὴν ὁποία θὰ γίνῃ ἡ ἀνθολόγησῃ ἐργασιῶν λαογραφικῆς φύσης. Ἡ Ἀνθολογία αὐτή, ὅπως τονίζει στὸν πρόλογο ὁ κ. Κυπριανοῦ, «φιλοδοξεῖ νὰ θίξῃ τὴ σοβαρότητα καὶ τὴν ἔκταση τῆς ἐργασίας ὅσων ἐσκυψαν μὲ προσοχὴ στὸ λαϊκὸ μας πολιτισμό».

Στὸν πρῶτο αὐτὸ τόμο, καθ' ὅλα ἐπιμελημένο καὶ πυκνὸ σὲ περιεχόμενο, ἀνθολογοῦνται συνολικὰ πέντε λαογράφοι: Γεώργιος Χ. Παπαχαραλάμπους, Κυριάκος Π. Χ'' Ἰωάννου, Νέαρχος Κληρίδης, Ἄνθιμος Πανάρετος καὶ Χρύσανθος Κυπριανου.

Ἄρτια καὶ πολύπλευρη ἡ παρουσίαση κάθε λαογράφου, περιλαμβάνει βιογραφικο σημείωμα, κατάλογο τῶν ἔργων του καὶ κρίσεις γι' αὐτὸ καὶ χαρακτηριστικὰ δείγματα τῆς λαογραφικῆς ἐργασίας του. Ἡ ἐπιλογὴ εἶναι τέτοια που νὰ πραγματοποιῇ μ' ἕνα πλατὺ τρόπο τὴν κάλυψη πολλῶν πλευρῶν τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ λαοῦ μας. Ἡ Κυπριακὴ οἰκια (Παπαχαραλάμπους), οἱ καλικάντζαροι (Χ'' Ἰωάννου) τὰ τραγούδια τοῦ θέρους (Κληρίδης), ἤθη καὶ ἔθιμα γιὰ τὰ δέντρα, τὰ μελίσσια (Πανάρετος) ἀναφορὰ στὶς ἀποστάξεις (δαφνόλαον, ἀθθόνερον) (Κυπριανοῦ) εἶναι μερικὰ μόνο ἀπὸ τὰ περιεχόμενα.

Α. ΡΟΔΙΝΗ: Μὲ τὸ κανόνι μου.

«Μιὰ νέα ἔκδοση μὲ σατιρικὰ ποιήματα τοῦ γνωστοῦ μας σατιρικοῦ ποιητῆ Ἄνθου Ροδίνη. Συνεπὴς μὲ τὰ γεγονότα, τὸ ἴδιο πάντα εὐστροφος καὶ πληθωρικὸς ὁ Ἄνθος Ροδίνης, συνεχίζει τὸν στίχο του μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἐπικαιρότητας. Ἡ ἠχηρὴ μουσικὴ ὁμοιοκαταληξια, τὸ ζωντανὸ πλησίασμα σὲ προσωπα καὶ καταστάσεις, ἡ διάθεση τῆς κριτικῆς πάντα μεσ' ἀπὸ τὸ χιοῦμορ καὶ τὴν ἀνάλαφρη πινελιὰ τῆς σάτιρας, εἶναι ὅτως πάντα τὰ γνωρίσματα καὶ τῆς νέας αὐτῆς προσφορᾶς τοῦ Ροδίνη. Καὶ ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὰ πλεῖστα ὅσα θέματα τῆς καθημερινότητας (Τὸ Ἔκθετο, Μυῖγες, Κάτω στὸ γιαλό, Γδυσίματα) ἀφθονοῦν στὴν ἔκδοση τὰ ποιήματα ποὺ ἀφορμοῦνται ἀπὸ τὰ γεγονότα τοῦ τελευταίου χρόνου στὴν Κύπρο. Γιὰ τὴ Χούντα, τὴν εἰσβολή, τὶς φημολογούμενες λύσεις. Καὶ πάντα ὁ στίχος ἄνετος, ἀβίαστος, αὐθεντικός, καὶ σὲ στιγμές, πραγματικὸ ἐπιτεύγμα χάρης, ζωντάνειας καὶ πυκνῆς ἐπιγραμματικῆς παρατήρησης:

«Κάτι περὶ διζωνικῆς Κληρίδη μου μᾶς εἶπες
μὰ ἐπειδὴ τὰ ὦτα μου τὰ δυο
ἔχουν τρύπες
δὲν τὸ συγκράτησα καλά.
Μπορεῖς λοιπὸν νὰ λαβῆς
τὸν κόπο σὲ παρακαλῶ νὰ
τὸ ἐπαναλάβῃς;
Φαίνεται δὲν θὰ ἄρεσε αὐτὸ
ποὺ εἶπες ἤσυχη
γιατὶ πολλοὶ κατέβασαν τὰ
μοῦτρα τους, Κληρίδη
κι' ἔστειλαν τὶς δηλώσεις
σου γιὰ τῶν ζωνῶν τὴ λυσῃ
εἰς τὸν Λουλλὴν τὸν χημικὸ
γιὰ νὰ τὶς ἀναλυσῃ.
Μίλα καλὰ καὶ φανερά, Κληρίδη μου διότι
κρυφὸς παπᾶς δὲν γίνεται.
Ρώτα καὶ τὸν Δεσπότη!..»

ΙΦΙΓΕΝΕΙΑΣ ΠΑΡΤΖΙΛΗ: Χρονικὸ τῆς Προσφυγιᾶς.

Ἕνα συναισθηματικὸ ἐσχεῖλισμα τῆς ἀνάμνησης τοῦ πικροῦ Ἐσπιτώματος εἶναι τὸ ἀφήγημα τῆς Ἰφιγένειας Παρτζίλη. Ἕνας προσωπικὸς τόνος, τὰ ὑποκειμενικὰ συναισθήματα, οἱ ἀντιδράσεις τῆς ἀφηγήτριας στὶς καταστάσεις τοῦ πολέμου καὶ τοῦ Ἐσπιτώματος δίνουν στὸ βιβλίο μιὰ ζεστασιὰ καὶ μιὰ ἀμεσότητα ἀληθινὴ κι' αὐθεντική. Τὸ Χρονικὸ αὐτὸ ἐπιστεγάζεται μὲ μιὰν ἀφήγηση τῆς Πορείας τῶν Γυναικῶν πρὸς τὴν Ἀμμόχωστο:

«Ξεκινήσαμε ὅλες μαζὶ τὸ πρωὶ τῆς 20ης τ' Ἀπρίλη, Κυριακή, μέρα γιορτινή.

Ἡ Ἀμμόχωστος τώρα δὲν εἶναι μιὰ ἁπλὴ πόλη ποὺ κατέκτησαν οἱ βάρβαροι. Εἶνα ἕνα σύμβολο παγκόσμιο. Τὸ σύμβολο τοῦ χαμένου παραδείσου ὅλων τῶν γυναικῶν τοῦ κόσμου ποὺ ἡ ἀδικία καὶ τὸ μῖσος ξαφανίζει.

Ὅλες μὲ μιὰ ψυχὴ γονατίσαμε ἔξω ἀπὸ τὰ περιφραγμένα μὲ συρματοπλέγματα σύνορά της.

ΜΙΚΗ Ξ. ΙΩΑΝΝΟΥ: Βροχὴ μὲ ἥλιο στὴ χρυσοπηρόσινη γῆ.

Ἡ πρώτη αὐτὴ ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Μικη Ἰωάννου περιέχει ποιήματα βγαλμένα κυρίως ἀπὸ τὰ βιώματα τοῦ πολέμου καὶ τῶν τραγικῶν συνθηκῶν ποὺ δέρνουν τὴν Κύπρο ἕνα χρόνο τωρα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ σκέψεις γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ συγκίνηση γιὰ τὰ κακὰ που μᾶς βρῆκαν περνᾶ μέσα σὲ στίχους ἁπλούς, σὲ σκέψεις καθαρὲς κι' ἕνα κλίμα εἰλικρίνειας κι' ἀγάπης γιὰ τὰ καθημερινὰ ποὺ χάθηκαν, γιὰ τὰ μεγάλα ποὺ χάθηκαν, χαρακτηρίζει τὸν στίχο:

«Ὅσοι βάρβαροι κι' ἂν πατήσουν
αὐτὴ τὴ γῆ μας
δὲν θὰ μπορέσουνε ν' ἀλλάξουν
τὸν γαλάζιο οὐρανό της,
τ' ἀσπροπράλαζο κῦμα της,
τὴ χρυσὴ ἀμμουδιά της,
τὰ πράσινα δάση της,
τὸ μαβὶ δειλινὸ
στὸν γκρὶ τὸν ὁρίζοντα...
Ν' ἀλλάξουν δὲν θὰ μπορέσουν
τὸν παλμὸ τῆς ψυχῆς μας.
Ἡ γῆ αὐτὴ εἶναι ἀλοδικιά μας».

ΑΝΔΡΕΑ ΚΑΤΣΟΥΡΗ: Χαροκαμένη Κύπρος.

Ἡ συλλογὴ περιέχει ποιήματα ἀπὸ τὰ ὁποία ἄλλα εἶναι γραμμένα στὴν Πανελλήνια δημοτικὴ καὶ ἄλλα στὸ Κυπριακὸ διαλεκτικὸ ἰδίωμα. Τὰ θέματα εἶναι καὶ πάλιν ὁ πόλεμος κι' ἡ τραγωδία τῆς Κύπρου:

«Γυιέ μου, ποῦ πᾶς τζὶ' ἀφήννεις με,
ποῦ φεύκεις τζιαὶ μ' ἀφήννεις,
λεβέντη μου πεντάμορφε
βασιλιτζιᾶς κλωνάρι
Μίλα μου γυιέ μου μίλα μου
πρὶν κατεβῆς στὸν Ἅδη,
μίλα μου ποσιαιρέτα με
γρυσέ μου κανακάρη.
(Μοιρολόϊ)

ΔΙΩΓΜΕΝΟΙ ΑΓΓΕΛΟΙ:

Πρόκειται γιὰ μιὰ πολυγραφημένη ἔκδοση τοῦ 5ου Δημ. Σχολείου Ξυλοτύμπου, στὴν ὁποία συνεργάζονται τὰ παιδιὰ τοῦ σχολείου ποὺ ζήσαν τὸν πόλεμο κι' ἐκτοπίσθηκαν ἀπὸ τὰ σπίτια καὶ τὰ χωριά τους. Ἡ φρίκη κι' ὁ ὄλεθρος τοῦ πολέμου παίρνουν μιὰ διάσταση ἀκόμα πιὸ τραγική, ἰδωμένα μέσα ἀπὸ τὴν ἁπλὴ εὐαίσθητη παιδικὴ ψυχή. Ἡ ἔκδοση περιέχει πολλὲς ἀφηγήσεις καὶ ποίηση.

«Στέκομαι καὶ κοιτάζω
Πόνος παντοῦ
Βλέπω τὰ παιδάκια
νὰ κρυώνουν, νὰ πεινοῦν,
νὰ μὴν ἔχουν τί νὰ φᾶνε
καὶ ποῦ νὰ παίξουν.
Βλέπω τὶς μητέρες,
νὰ κλαίνε καὶ νὰ πονοῦν
γιὰ τὰ παιδιά τους»
(Προσευχή)

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Δευτέρα, 30 Ἰουνίου 1975

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΘΩΩΝΟΣ ΓΙΑΓΚΟΥΛΗ: Πιθανές Ἐπιπτώσεις ἀπὸ Ὁμοσπονδιακὴ λύση, ὅπως προτείνεται ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ πλευρά.

«Ἡ παροῦσα μελετη ἀποτελεῖ μιὰ προσπάθεια να προσεγγίση τὸ θέμα της Ὁμοσπονδίας ἀπὸ γεωγραφικὴς πλευρὰς καὶ να ἐξετάση μελλοντικὲς περιπλοκὲς ποὺ μποροῦν νὰ προκύψουν ἂν, σὰν ἀποτέλεσμα ἐξωτερικῶν πιέσεων, γίνῃ ἀποδεκτὴ μιὰ Ὁμοσπονδία πρὸ νὰ πρρσεγγίζη τὶς Τουρκικὲς ἀπόψεις.» Αὐτὰ λέει εἰσαγωγικὰ ὁ συγγραφέας τῆς μελέτης γύρω ἀπὸ τὸ σοβαρὸ αὐτὸ πολιτικὸ θέμα ποὺ ἐπηρεάζει τὸ μέλλον τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ. Ἀφοῦ ὁ συγγραφέας ἀναπτύξη τὴν Τουρκικὴ θέση γύρω ἀπὸ μιὰ ὁμόσπονδη λύση τοῦ Κυπριακοῦ — μιὰ διζωνικὴ ὁμοσπονδία μὲ ἀπόλυτη αὐτονομία καὶ ἐξουσίες στὶς ἀντίστοιχες κοινότητες, ἀναλύει ὁμόσπονδα συστήματα διαφόρων κρατῶν ὅπως τῶν ΗΠΑ καὶ τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης.

Παραθέτει ἀκολούθως τὰ μειονεκτήματα καὶ τὶς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις, οἰκονομικὲς καὶ ἄλλες, διαφόρων ὁμοσπόνδων συστημάτων στὴ ζωὴ καὶ στὴν ἀνάπτυξη μιᾶς χώρας καὶ φθάνει στὰ συμπεράσματα καὶ τὶς εἰσηγήσεις του:

«... ἡ ἀποδοχὴ μιᾶς ὁμοσπονδίας ποὺ νὰ βασίζεται στὸ γεωγραφικὸ διαχωρισμὸ μὲ περιορισμένες κεντρικὲς ἐξουσίες θὰ ἔχη καταστρεπτικὲς συνέπειες πάνω στὶς δυὸ κοινότητες, τὴν Ἑλληνικὴ καὶ τὴν Τουρκική. Μόνο μιὰ λύση ποὺ θὰ βασίζεται στὴ συνένωση, τὴν ἐνοποίηση καὶ στὴν ἀρχὴ τῆς συνύπαρξης τῶν διαφόρων ἐθνικῶν ὁμάδων μπορεῖ νὰ ἀποτελέση μιὰ μόνιμη λύση ποὺ νὰ ἐξυπηρετῆ τὰ πραγματικὰ συμφέροντα του λαοῦ τῆς Κύπρου σὰν συνόλου. Μιὰ ὑπαλλακτικὴ λύση ποὺ προτείνει ὁ μελετητης εἶναι ὁ Περιφερειακὸς Ἀποκεντρωμένος Ὁμοσπονδιακὸς Κρατικὸς Σχηματισμὸς ποὺ θὰ διατηρεῖται ἐνιαῖον καὶ ὁπου τὰ πλεονεκτήματα εἶναι πολὺ περισσότερα σὲ σύγκριση μὲ τὴν ὁμοσπονδοποίηση.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ.

Ἡ ἔκδοση αὐτὴ πραγματοποιήθηκε ἀπὸ τὸν Παγκύπριο Σύνδεσμο Πολεμιστῶν τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Καταγράφει τὴν προσφορὰ τῶν Κυπρίων στὸ Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, προσφορὰ κοινή, Ἑλλήνων καὶ Τούρκων στὸν Ἀγῶνα τῶν Συμμαχικῶν Δυνάμεων ἐναντίον τῶν δυνάμεων τοῦ Ἄξονος.

Οἱ ἀριθμοὶ τῶν Κυπρίων ποὺ ἐκλήθησαν ἢ ἐπροσφέρθησαν νὰ ὑπηρετήσουν σὲ διάφορους χώρους τοῦ πολέμου παρατίθενται μὲ στοιχεῖα καὶ σχόλια ἔτσι ποὺ νὰ κάνουν τὸ βιβλίο εὔκολο καὶ εὐχάριστο ἀνάγνωσμα, μὲ ἱστορικὴν τοποθέτηση καὶ ἀξία. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς ποὺ τοποθετοῦν τὴν προσφορὰν — ἀνιοῦσαν— κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ πολέμου— τῶν Κυπρίων στὸν Ἀγῶνα γιὰ τὴν ὑπεράσχυση τῆς Δημοκρατίας — τὸ βιβλίο διανθίζεται καὶ μὲ ἐπεισόδια καὶ ἀφηγήματα ἀπὸ τὴν δρᾶσιν ἰδιαιτέρων ὁμάδων ἢ λόχων, καθὼς ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Κυπρίων αἰχμαλώτων εἰς τὴν Γερμανίαν, Ἐπιστολές, δημοσιεύματα καὶ διάφορες μαοτυρίες τεκμηριώνουν τὴν ἔκδοσιν, ἡ ὁποία εἶναι πραγματικὰ χρήσιμη κι' ἐποικοδομητικὴ προσφορὰ —ἡ μόνη ποὺ γνωρίζουμε— γύρω ἀπὸ τὴν οὐσιαστικὴ συμμετοχὴ τῶν Κυπρίων στὸν Δεύτερο Πανκόσμιο Πόλεμο.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Μ. ΚΑΔΗ: Σύγχρονοι τάσεις διδασκαλίας τῆς Γεωγραφίας καὶ προϋποθέσεις ἐπιτεύξεων των εἰς Κύπρον.

Ἀκαδημαϊκὸς στὴν προσέγκιση τοῦ θέματος ὁ κ. Καδῆς πραγματοποιεῖ ἀναδρομὴ πρῶτα στὰ διάφορα στάδια—σταθμοὺς τῆς ἐπιστήμης τῆς Γεωγοαφίας, μέσω τῶν αἰώνων, φτάνοντας στὴ σημεσινὴ περίοδο, ὅπου τό μάθημα τῆς γεωγραφίας ἐτέθη πάνω σὲ νέες βάσεις. Κύριον δὲ γνώρισμα τῆς τελευταίας αὐτῆς περιόδου εἶναι ἡ συνειδητοποίησις τῆς μορφωτικῆς ἀξίας της γεωγραφίας, τῆς ἀνάγκης τοῦ μαθήματος τῆς γεωγραφίας για τὴ διαπαιδαγώγηση τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου.

Σὰν κυριώτερους λόγους γι' αὐτὴ τὴν τοποθέτηση ὁ συγγραφέας παραθέτει ἀνάμεσα σ' ἄλλους καὶ τοὺς ἀκόλουθους:

Τὴ συνειδητοποίηση τοῦ ρόλου τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος γιὰ τὴ διαβίωση τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, τὴ σημασία τῆς ἐνσυνείδητης συμμετοχῆς (θετικῆς ἀντιδράσεως, θετικῆς στάσεως) τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰ διάφορα σχέδια Ἀναπτύξεως, τὴ σημασία τῶν ἐκπαιδευτικῶν στόχων γιὰ τὴν ἐμπέδωση τῶν ἐπὶ μέρους σκοπῶν τοῦ μαθήματος.

Στὶς σύγχρονες τάσεις ἀναφέρονται οἱ ἀκόλουθες:

—Ἡ ἐνεργὸς καὶ διαφοροποιημένη συμμετοχὴ τοῦ μαθητοῦ στὶς διάφορες δραστηριότητες τοῦ μαθήματος.

—Ἡ μελέτη τοῦ φυσικοῦ καὶ ἀνθρωπίνου περιβάλλοντος.

—Ἡ ἐννοιολογικὴ μάθησις ἡ ὁποία διὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς γεωγραφικῆς γνώσεως, μὲ βάση τὸ συγκεκριμένον, ἀποβλέπει κυρίως εἰς τὴν παιδαγωγικῶς ὀρθὴν καὶ ἐκλεκτικὴν προσέγγισιν καὶ μελέτην τῆς γεωγραφικῆς γνώσεως.

—Ἡ κατανόησις καὶ ἐκτίμησις τῆς χρησιμότητος τῆς γεωγραφίας εἰς τὴν καθημερινὴν ζωήν.

—Ἡ χρῆσις ὀπτικοακουστικῶν μέσων διδασκαλίας.

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Καδῆ ἀποτελεῖ χρήσιμον, πολύτιμο βοήθημα γιὰ τοὺς γεωγράφους σὲ μιὰ ἐκσυγχρονισμένη προσέγγιση καὶ χειρισμὸ τοῦ θέματος.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Δευτέρα, 14 Ἰουλίου 1975

Βραχυκύκλωμα τῶν ὀκτὼ

Δὲν πρέπει νὰ στάματάμε,
δὲν πρέπει νὰ ξανααάνουμε
πρέπει νὰ βαδίζουμε,
νὰ βαδίζουμε χωρὶς τέρμα.
Σέστωβ: Ἡ νύχτα τῆς Γεθσημανῆς.

Ξερόβηξε. Ἄνετα. Ὀκτὼ χρόνια καὶ τρακόσιες μέρες στὶς 8 παρὰ ἕνα λεπτὸ ξερόβηχε πάντα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Στεγνό. Μηχάνικό. Χωρὶς ἴχνος ἀτομισμοῦ. Σὰν προέκταση ἠλεχτρονικοῦ ἐγκεφάλου. Σὰν ἄψογος ὑπήκοος τῆς Διεθνοῦς Συν-Δυνάστειας ποὺ ἐξάρθρωνε ἀνθρώπους καὶ μηχανὲς γιὰ τὸ καλὸ τῆς Πολιτείας.

Ξερόβηξε. Καθάρισε τὸν λαιμό του ἀπὸ τυχὸν κατάλοιπα φρονηματισμοῦ ἰδεῶν ἀρχῶν ταύτισης συμπάθειας ἀντιπάθειας ἀπορίας συχαμάρας ἔλξης ἀπώθησης ἀποστροφῆς ἐπικύρωσης μίσους ἀγάπης πάθους ἀνθρωπιᾶς θηριωδίας πρόκλησης δειλίας.

Γιὰ νὰ γίνῃ μπάσταρδος οὐδετερότητας, ἀντικειμενισμοῦ, ἀδιαφορίας, μηχανικότητας. Μπάσταρδος. Ἐκτελεστικὸ ὄργανο. Χωρὶς σκέψη, χωρὶς φαντασία.

Πάντα στὴν ἴδια συχνότητα. Στὶς ὀκτὼ κάθε νύχτα μιὰ συχνότητα μόνο ἐπέτρεπε στὸ λαρύγγι του. Κομμένα τὰ κορυφώματα καὶ οἱ κατωφερειές. Οἱ κραδασμοὶ ὅλοι στὰ ἴδια πάντα μεσαῖα κύματα. Πάντα ἀνάλογα μὲ τὶς προτάσεις ποὺ σημείωνε ὁ ἠλεκτρονικὸς συντάκτης τοῦ Πρώτου Τηλεοπτικοῦ Δελτίου Εἰδήσεων. Ποτὲ οἱ κραδασμοὶ πιὸ ψηλοὶ ἢ πιὸ βαθεῖοι. Αὐτὸ θ' ἀλλοίωνε τὴ συχνότητα.

Καὶ θὰ χρωμάτιζε τὴν ἐκφώνηση. Κι' ὁ Ἀρχηγὸς τῶν ἐκπομπῶν θὰ βρίσκονταν ἐκτεθειμένος στὴν Πολιτεία.

Ἀπόψε χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ ξανάξερόβηξε. Κοίταξε τὸν ἑαυτό του στὴν τηλεοπτικὴ ὀθόνη ποὺ ἦταν ἀπέναντί του. Σὰ νὰ διάκρινε μιὰ ἀχνὴ ὁριζόντια ρυτίδα ἀνησυχίας στὸ μέτωπό του. Ὁ Διευθυντὴς Σκηνῆς ἀπέναντί του, μὲ τὸ χέρι ὑψωμένο, περίμενε νὰ διαβιβάσῃ τὸ σῆμα. Μὲ ὅλες τὶς χορδὲς τεντωμένες. Ἀνέπνεε ἀπόψε πιὸ γρήγορα. Μήπως τοῦ εἶχε μεταδώσει τὴ δική του ἔνταση;

—Εἶμαι ὁ πιὸ σίγουρος, ὁ πιὸ συγκροτημένος ἐκφωνητής. Μπλαζὲ καὶ μπάσταρδος. Μπάσταρδος.

Νάτην πάλιν ἡ λέξη. Ἔπρεπε νὰ προσέξῃ ἀπόψε. Ἔκανε μιὰ κίνηση πρὸς τὴν γραβάτα του. Στὸ μεγάλο ρολόϊ τοῦ Στούντιο ἔμεναν 10 ἀκόμη δευτερόλεπτα. Καθηλώθηκε. Κοίταξε τὸ Δελτίο, τὴν πρώτη εἴδηση. Ἡ Βοράνη ἦταν ἡ μόνη ἀπομείνασα ἐλεύθερη Δημοκρατία. Σύμφωνα μὲ τὸ ἀποψινὸ ἀνακοινωθὲν καταργοῦσε τὴ θητεία, τὴ φοροθεσία, τὴ λογοκρισία, τὸν πόλεμο. Αὐτὸ ἦταν πρόκληση γιὰ τὴ Διεθνῆ Συν—Δυναστεία. Πρόκληση γιὰ πράξη, γιὰ ὑπόταξη. Ἡ Βοράνη ἔπρεπε νὰ ἰσοπεδωθῇ. Ἡ θητεία, ἡ φοροθεσία, ἡ βία, ὁ ἔλεγχος τῶν ἰδεῶν ἦταν στοιχεῖα ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐπιβίωση τῆς Παγκόσμιας Πολιτείας. Ἡ Βοράνη ἔπρεπε νὰ παταχθῇ.

Διάβασε τὶς γραμμὲς τῆς πρώτης εἴδησης.

—Καλησπέρα σας.

Γράφει ἡ Κα ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Ἡ Βοράνη, ἡ μόνη χώρα ποὺ ἐπιμένει νὰ μένει ἔξω ἀπὸ τὴ Διεθνῆ Συν—Δυναστεία, ἐξέδωσε τὸ ἀκόλουθο παράλογο ἀνακοινωθέν: «Καταργεῖται ἡ στρατιωτικὴ θητεία. Ἀναιρεῖται ἡ φοροθεσία γιὰ τὴν ἐπόμενη ἑξαμηνία. Ἡ λογοκρισία παντὸς εἴδους ἐντύπου τερματίζεται καὶ κάθε ἴχνος πολεμικῆς προετοιμασίας σταματᾶ».

—Ἡ Βοράνη πρέπει πιὰ νὰ...

Ξαφνικὰ τὸ χέρι τοῦ Διευθυντῆ Σκηνῆς κατέβηκε ἀπότομα, συνθηματικά. Λίγο νευρικά, σκέφτηκε. Λὲς καὶ κρατοῦσε μὲ ἀπέχθεια σὲ κάποια ἀπόσταση, ψοφισμένο ποντίκι. Ἔνοιωσε ἀναγούλα στὴ σκέψη ὅτι τὸ σῆμα τῆς ἐκκίνησής του ἦταν συνδυασμένο μ' ἕνα ψόφιο τρωκτικό.

—Καλησπέρα σας...

Τὸ «σας» ἦταν γεμάτο σάλιο. Γι' αὐτὸ πλάτυνε ἀρκετὰ τὸ στόμα του γιὰ νὰ τὸ χωρέσῃ.

Ὁ παραγωγὸς ποὺ διηύθυνε τὴν ἐκπομπὴ ἀπὸ τὴν Αἴθουσα Ἐλέγχου, ξενίστηκε. Ἔδωσε αὐτόματα ὁδηγία στὸ Διευθυντὴ Σκηνῆς.

—Διαβιβάστε στὸν Ἐκφωνητὴ νὰ κάνῃ οἰκονομία στὸ σάλιο του.

Ὁ Διευθυντὴς Σκηνῆς τὸ κάνε. Ἀνάμεσα στὸν τελευταῖο κραδασμὸ τοῦ «σας» καὶ τὸ πρῶτο ψηφίο τῆς ἐπόμενης λέξης. Στὸ ἐνδιάμεσο αὐτὸ ὁ Ἐκφωνητὴς σκέφτηκε παράλληλα:

—Ὑπάρχει τάση γιὰ ἐμετὸ σ' ὅλη τὴ χώρα. Ἀλλοιῶς δὲν ἐξηγεῖται ἡ σύσταση γιὰ οἰκονομία στὸ σάλιο.

Κι' ἔκανε νὰ προχωρήσῃ. Μόνο ποὺ ἄλλες ἦταν οἱ προτάσεις ποὺ βγαίναν, κι' ὄχι τὸ σοβαρό, στυγνὸ ἀνακοινωθὲν γιὰ τὴν ἀσυνέπεια τῆς Βοράνης.

—Καταργεῖται ἡ στρατιωτικὴ θητεία. Ἔτσι σκέτα, μετὰ τὸ «Καλησπέρα σας». Καὶ τόξερε πὼς ἀπόψε κάτι δὲ θὰ πήγαινε καλά. Βούϊξε στὸ δεξί του αὐτὶ μιὰ μέλισσα ἔγρια, ἀπειλητική. Ἴσως ἡ λέξη θητεία, θητεία—θυσία. Ἡ μέλισσα κι' οἱ κηφῆνες. Πλήρωναν τὴ τεμπελιά τους τὰ παληστόμαρα. Πλήρωναν καὶ τὸν λίγο ἔρωτα μὲ τὴ ζωή τους. Ὅμως τὸν ἄλλο ἄλλο καιρό, ἀρίδα. Κι' οἱ ἄλλες σκλάβες. Ἤθελε νὰ φωνάξῃ.

—Ζήτω οἱ μέλισσες. Κάτω οἱ θυσίες. Δὲ θέλουμε θυσίες.

—Κάτω ἡ στρατιωτικὴ θητεία. Δὲν ἦταν ἐκεῖνος ποὺ τῶπε. Ἔπαιρνε ὅρκο. Ἦταν μιὰ συσκευὴ στὸ λαρύγγι του. Ἢ στὸν ἐγκέφαλο. Ἤ, ποῦ ξέρεις; Μπορεῖ στὸ νωτιαῖο μυελό. Μπορεῖ νἄρχισε τώρα κι' ὁ νωτιαῖος νὰ βγάζῃ ἤχους. Μπορεῖ ν' ἀποφάσισε πιὰ νὰ σπάσῃ τὴ σιωπή του.

Στὸ Στούντιο ὑπῆρξε μιὰ στιγμὴ σύγχισης. Ὁ Κάμεραμαν, μισονυσταγμένος κι' ἀδιάφορος, κίνησε τὸ ἕνα του πόδι πιὸ μπροστὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἄνοιξε τὰ μάτια του πελώρια. Ὁ Διευθυντὴς Σκηνῆς κούνησε νευρικὰ καὶ τὰ δυό του χέρια ποὺ κρέμονταν στὰ πλάγια καὶ τὸ κεφάλι του μὲ τὰ ἀκουστικὰ μεγάλωσε ξαφνικά, ἔγινε ἕνας πελώριος ὄγκος μιὰ κυψέλη φρικιαστικὴ γιὰ τὴν ἀπορρόφηση ὁδηγιῶν.

—Κάτω ἡ φοροθεσία, κάτω ἡ λογοκρισία. Κάτω ἡ βία, ἡ ἰσοπέδωση. Κάτω ἡ δυναστεία.

Κάπου πίσω στὸ μυαλό του ὑπῆρχε ἡ συνείδηση ὅτι αὐτὰ τὰ λόγια πρέπει νὰ ἦταν ἐπὶ τέλους δικά του. Βγαίνον ἀπὸ τὸ λαρύγγι του. Χωρὶς ἄδεια, χωρὶς πρόλογο, χωρὶς τελετές.

Ὁ παραγωγὸς δὲν εἶχε πιὰ καμμιὰ ἀμφιβολία. Τὰ δυό μεγάλα φῶτα τοῦ συναγερμοῦ ἀπέναντί του ἀναβόσβηναν ἐξαλλα.

(Συνεχίζεται)

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Δευτέρα, 21 Ἰουλίου 1975.

Βραχυκύκλωμα τῶν ὀκτὼ

(Δεύτερο)

Κοίταξε ξανὰ τὶς ἔξη ὀθόνες μπροστά του. Οἱ τρεῖς κάτω ποὺ δεῖχναν τὸν ἐκφωνητὴ ἦταν κροκόδειλοι τεράστιοι. Θύμιζαν δεινομεινόσαυρους. Οἱ ἄλλες τρεῖς, μὲ φωτογραφίες καὶ ταινίες ἕτοιμες γιὰ μετάδοση, εἶχαν διάφορες διαστάσεις καὶ ὄψεις. Ἀλλιγάτορες, ἑρμαφρόδιτοι, βάτραχοι, σαῦρες. Ἔπαιζε τὸ ἑρπετὸ καὶ τὸ τέρας. Τὰ κουμπιὰ στὸ ταμπλὼ ἐλέγχου, δίπλα του, γίνονταν ὑποβρύχιες κεραίες. Ἔπρεπε ν' ἀνέβη στὴν ἐπιφάνεια. Ποιὸ θἄπρεπε νὰ δώση ἐντολὴ νὰ πατήσουν; Μπορεῖ ὁ θυθὸς νὰ ἦταν παραίσθηση;

Κάτω ὁ ἐκφωνητὴς ἐσυνέχιζε:

—Ἀναιρεῖται ἡ φοροθεσία. Σταματᾶ ἡ λογοκρισία. Καταργεῖται ὁ πόλεμος. Τὰ ξανάπε χωρὶς ἀναπνοή. Ὕστερα γάντζωσε τὰ μάτια του πάνω στὸ ἀκουστικὸ τοῦ Διευθυντῆ Σκηνῆς Στὸ δεξί του αὐτὶ διέκρινε μιὰ σκηνὴ ἀνεπανάληπτη. Πηδοῦσαν ἐνας-ἕνας μὲ ἀλεξίπτωτο μιὰ ὁλόκληρη στρατιὰ ἀπὸ λιλλιπούτειους στρατιῶτες. Ἐμφανιζόντουσαν στὸ μέσα ἄνοιγμα, σπρῶχναν τὸ ἀκουστικὸ κατὰ μέρος καὶ πέφταν μ' ἕνα γδοῦπο στὸ πάτωμα τοῦ Στούντιο, αὐστηρά, βιαια, πειθαρχημένα. Τὰ ἀλεξίπτωτα τους ἦταν ρόζ μὲ ραβδώσεις γαλάζιες. Καὶ μάλις κατεβαίναν, παῖρναν δρόμο γιὰ διάφορες θέσεις στὸ Στούντιο. Δὲ διέκριναν ἄψυχους κι' ἔμψυχους χώρους. Σκαρφαλῶναν παντοῦ. Κάποιος ἔκατσε στὸ κεφάλι τοῦ κάμεραμαν. Κάποιος ἄλλος στὴν ἄκρη τοῦ τραπεζιοῦ ποὺ εἶχε ἀκουμπημένα τὰ κείμενα του. Ἡ προσεδάφιση ἐγίνετο ἀστραπιαία, ἀδιάκοπα.

Καὶ πρὶν καλὰ καλὰ τὸ νοιώση, τὸ Στούντιο ἦταν ἕνα φορτίο ἀπὸ ξεφούσκωτα ἀλεξίπτωτα. Ἔκανε νὰ τὰ μετρήση. Σταμάτησε στὸ τρίτο. Ἀλεξιπτωτιστὲς καὶ ἀλεξίπτωτα εἶχαν πιὰ μεταμορφωθῆ σὲ μανιτάρια. Κάτι μεγάλα ὑπερφυσικὰ μανιτάρια μὲ δηλητηριώδεις, κοκκινογάλαζες μορφές.

Τὰ φῶτα τοῦ συναγερμοῦ στὴν Αἴθουσα Ἐλέγχου ἐξακολουθοῦσαν ν' ἀναβοσβήνουν ἔξαλλα.

Ὁ Παραγωγὸς ἔδωσε τὴν ἐντολὴ νὰ μαυρίση ἡ ὀθόνη καὶ νὰ μπῆ ἀνακοίνωση γιὰ διάλειμμα. Τὸν πῆρε στὸ τηλέφωνο ὁ Ἀρχηγὸς τῶν Ἐκπομπῶν.

—Ἀνακοινῶστε ὅτι ἔγινε βραχυκύκλωμα. Ἡ ἐκφωνήτρια συνεχείας νὰ ξαναδώση τὴν πρώτη εἴδηση.

Ὁ ἐκφωνητὴς ἤξερε ὅτι δὲν ἐπικοινωνοῦσε πιὰ μὲ τὸ κοινό. Ἔψαξε μάταια καὶ τὶς τρεῖς ὀθόνες ἐνημέρωσης στὸ Στούντιο. Δὲν ἐμφανιζόταν πουθενά. Ἔνοιωθε ἐλαφρὰ κι' ὕστερα ἔντονα, κι' ὅλο πιὸ ἔντονα, ἀπογειωμένος. Στροβιλίζονταν. Πάνω ἀπὸ κεφάλια. Ἑκατομμύρια κεφάλια. Ἔνοιωθε δυνατός, μεγάλος. Κάτω στὰ πόδια του, στὴν ἄκρη τῆς ζακέττας του ἔνοιωθε γαντζωμένους ἕνα σωρὸ ἀνθρώπους. Τὸν κρατοῦσαν ἀπελπισμένοι, ἀδύναμοι, σὰν σωσίβιο. Κάτω λασθάλασσα. Κι' ἐναλλὰξ ἐρημιά. Τεράστιες γοῦβες γεμάτες πλῆθος στριμωγμένο, συγχισμένο. Καὶ πιὸ κάτω ἕνα βῆμα, ἀμείλιχτες πεδιάδες ξερές, γεμάτες μόνο βλαστημένα μανιτάρια. Παντοῦ μανιτάρια. Καὶ νὰ τὸν τραβοῦν καὶ ν' ἁρπάζονται ἀπὸ τὰ χέρια του, τὰ ροῦχα του.

Ξαφνικά, πρώτη φορὰ στὰ ὀκτὼ χρόνια καὶ στὶς τρακόσες μέρες τῆς τηλεοπτικῆς καρριέρας του ἐσυνειδητοποίησε πλάϊ του τὴν Ἐκφωνήτρια Συνεχείας. Ἔτριψε τ' αὐτί του γιὰ νὰ ξυπνήση. Τὸν ἄγγιζε ἐλαφρὰ στὸν ὦμο καὶ τοὔκανε νόημα. Θὰ ἐμφανιζόταν ἐκείνη γιὰ ἀνακοίνωση. Τὴν κοίταξε. Φοροῦσε ροῦχα γαλάζια. Ἦταν μπογιατισμένη βαρειά. Τὸ πρόσωπό της εἶχε μιὰ βαθειὰ αὐλὴ κάπου **ἀνάμεσα στὰ μάτια. Τίναξε τὸ** κεφάλι του. Λάθος. Ἡ αὐλὴ ἦταν πάνω ἀπὸ τὸ στόμα. Λάθος ξανά. Κάπου στὴ μέση τοῦ λαιμοῦ πρέπει νὰ ἦταν. Ἀκριβῶς στὸ μέσο τοῦ δρόμου ποὺ ἀκολουθοῦσε ἡ φωνὴ ὡς τὴν ἐπιφάνεια. Πῶς δὲν τὴν εἶχε συνειδητοποιήσει τόσα χρόνια; Ἦταν μιὰ παρουσία. Δίπλα του κάθε βράδυ. Γλυκερή, μονότονη. Ξανακοίταξε γιὰ τὴν αὐλή. Τώρα τοῦ φάνηκε ὅτι ἔκανε μετάσταση. Στῆθος κέντρο. Κι' ἀπότομα τὴν εἶδε νὰ μεταφέρεται στὴν ἄκρη τοῦ χεριοῦ της. Στὸν γκρεμὸ τῆς ἀφῆς της. Ἔκανε νὰ τραβήξη πίσω τὸν ὦμο του. Δὲν πρόλαβε. Τράβηξε ἐκείνη τὸ χέρι της. Ἔστρεφε κιόλας τὸ βλέμμα της πρὸς τὴν κάμερα. Διέκρινε σ' αὐτὸ μιὰ φευγάτη ἰδέα συμπόνοιας(;)

Οἱ ὀθόνες στὸ Στούντιο τὴν ἐκπέμπουν ἀπρόσωπη, οὐδέτερη.

—Καλησπέρα σας. Ζητοῦμε συγγνώμην ἀπὸ τοὺς θεατὲς μας γιὰ τὴν ἀνωμαλία ποὺ προέκυψε στὸ Δελτίον τῶν ὀκτώ. Ἐπρόκειτο γιὰ βραχυκύκλωμα μὲ ἐμμονὴ παραποιημένων ἠχητικῶν ἐπαναλήψεων. Σᾶς μεταδίδουμε πλήρως τὴν σχετικὴ πρώτη εἴδηση.

—Ἡ Βοράνη, ἡ μόνη χώρα ποὺ ἐπιμένει νὰ μείνη ἔξω ἀπὸ τὴ Διεθνῆ Συν—Δυναστεία ἐξέδωσε ἀπόψε τὸ ἀκόλουθο παράξενο ἀνακοινωθέν:

«Καταργεῖται ἡ στρατιωτικὴ θητεία. Ἀναιρεῖται ἡ φοροθεσία γιὰ τὴν ἐπόμενη ἑξαμηνία. Ἡ λογοκρισία παντὸς εἴδους ἐντύπου τερματίζεται καὶ κάθε ἴχνος πολεμικῆς προετοιμασίας σταματᾶ.

—Αὐτὰ εἶναι τὰ νέα ποὺ μᾶς φτάνουν ἀπὸ τὴ μακρυνὴ Πολιτεία τῆς Βοράνης. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ πολιτεία αὐτὴ εἶναι ἡ μοναδικὴ ποὺ ἐπέμενε νὰ παραμένη ἔξω ἀπὸ τὴ Διεθνῆ Συν-Δυναστεία. Τώρα πιὰ δὲν ἀπομένει σὲ μᾶς τὰ ἡνωμένα κράτη παρὰ νὰ ἀντιδράσουμε ἀνάλογα. Νὰ ἐπιβάλουμε...

Ἄλλαξε ξαφνικὰ ὁ τόνος τῆς φωνῆς. Ἡ συχνότητα, τὸ ὕφος.

—Νὰ μιμηθοῦμε τὴ Βοράνη. Νὰ μιμηθοῦμε τὴ Βοράνη.

Ἡ ἐκφωνήτρια διάβασε δυὸ φορὲς τὴν τελευταία πρόταση, χωρὶς ἀναπνοή, σὰ νἄκανε τὸ πιὸ φυσικὸ πρᾶγμα τοῦ κόσμου. Σὰ νἄκανε κάτι ποὺ ἔκανε χρόνια τώρα μὲ ὕφος, μὲ ἔνταση, μὲ πάθος, μὲ ἀγωνία νὰ μεταδώση τὸ μήνυμα, νὰ ἐπικοινωνήση.

Τὰ φῶτα τοῦ συναγερμοῦ στὴν Αἴθουσα Ἐλέγχου ἀναψαν μιὰ μόνο φορά. Ὁ Παραγωγὸς ἔδωσε ἐντολὴ νὰ μαυρίση ἡ ὀθόνη. Καὶ ξεκίνησε ἀμέσως μιὰ ταινία ἐπιστημονικῶν ἀνακαλύψεων. Δυὸ ἀπεσταλμένοι τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἐκπομπῶν πέρασαν ἀπὸ τὴν Αἴθουσα Ἐλέγχου καὶ ζήτησαν ἀπὸ τὸν Παραγωγὸ νὰ τοὺς ἀκολουθήση. Κατέβηκαν κι' οἱ τρεῖς στὸ Στούντιο καὶ κάναν τὸ ἴδια μὲ τὸν Ἐκφωνητὴ τῶν Ὀκτὼ καὶ τὴν ἐκφωνήτρια Συνεχείας. Κρατοῦσαν σφικτὰ σὰν ἀστυνομικὸ τεκμήριο ἀντίγραφο τῆς πρώτης εἰδήσης.

Καταλῆξανε ὅλοι στὸ δωμάτιο ὅπου ἦταν ἐγκατεστημένος ὁ Ἠλεκτρονικὸς Συντάκτης. Ἐλέγξανε τὸ πρωτότυπο κείμενο ποὺ ἦταν ἀκόμη στὸν κύλινδρο. Ἡ τελευταία πρόταση ἦταν σαφής:

Νὰ ἐπιβάλουμε τὸ σύστημα στὴ Βοράνη. Νὰ παταχθῆ ἡ Βοράνη.

Ἀποφάσισαν νὰ ξανακάνουν ἕνα δεύτερο τέστ. Ξαναβάλαν τὰ στοιχεῖα τῆς εἴδησης στὸν Ἠλεκτρονικὸ Συντάκτη. Πατῆσαν τὸ κουμπί. Ἄναψε τὸ φῶς τῆς λειτουργίας. Δούλεψε ὁ μηχανισμός. Μ' ἕνα παράξενο, ὑπόκωφο θόρυβο. Κι' ὕστερα βγῆκε πεντακάθαρη ἡ τελευταία πρόταση στὸ χαρτί. Ἴδια ὅπως τὴν διαστρέβλωσε ὁ Ἐκφωνητὴς τῶν Ὀκτὼ κι' ἡ Ἐκφωνήτρια Συνεχείας:

—Ζήτω ἡ Βοράνη. Κάτω ὁ πόλεμος. Νὰ μιμηθοῦμε τὴ Βοράνη.

Νὰ μιμηθοῦμε τὴ Βοράνη.

Ἡ φωνὴ τοῦ Ἀρχηγοῦ τῶν Ἐκπομπῶν, ἀγχώδης, ἀγωνιώδης, συνδεδεμένη ὀπτικὰ καὶ ἀκουστικὰ μὲ ὅλους τοὺς χώρους τοῦ Τηλεοπτικοῦ Λειτουργήματος, γέμισε τὸ δωμάτιο.

—Βραχυκύκλωμα στοὺς ἠλεκτρονικούς ἐγκεφάλους. Νὰ μὴν ἐγκαταλείψη κανένας τὸν χῶρο ἐργασίας.

—Ἐπαναλαμβάνω: Βραχυκύκλωμα στοὺς ἐνκεφάλους. Μείνετε ὅλοι στὶς θέσεις σας.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

(Γράφτηκε στὶς 12.2.74).

Γράφει ἡ Κα
ΝΑΓΙΑ Κ.
ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ Δευτέρα, 28 Ἰουλίου 1975

Μαύρη Βίβλος

Εἶναι ὁ τίτλος ἑνός ντοκουμέντου ἀναρμολογημένου ἀπό τόν Πέτρο Στυλιανοῦ σέ μιά σειρά ἐκδόσεων τοῦ περιοδικοῦ «Κυπριακός Λόγος». Τό ντοκουμέντο ἀναφέρεται στή σφαγή 17 ἀμάχων στό σπίτι τοῦ Α. Σουππουρῆ στό Παλαίκυθρο, ἀπό τούς Τούρκους πέρσι τόν Αὔγουστο.

Πέρσι τόν Αὔγουστο. Πέρσι τόν Ἰούλιο. Πέρσι τέτοιες μέρες καφτές δέν ἀκούαμε τό τραγούδι τοῦ καλοκαιριοῦ. Ἀκούαμε τό τραγούδι τοῦ θανάτου. Πέρσι τέτοιες μέρες καφτές σταματοῦσαν ὅπου γῆς τά ρολόγια τῆς ἐξέλιξης, ἀνέβαινε ὁ ὑδράργυρος κατακόρυφα στό βαρόμετρο τῶν ἀνθρώπινων σχέσεων κι ἡ βόμβα πιό δυνατή κι' ἀπό τή διάσπαση τοῦ ἀτόμου γέμιζε θρύψαλα τήν πολιτισμένη ἀνθρωπότητα. Ἡ Τουρκική ἐπιδρομή στήν Κύπρο ἔγραψε μιά νέα Δαντική κόλαση, χωρίς λογοτεχνικές προφάσεις, χωρίς ἀλληγορίες, χωρίς μεταφυσικές προεκτάσεις. Μιά Δαντική κόλαση αἵματος, φρίκης, ὀλέθρου.

Ὑπάρχει μιά ἁπλότητα σ' αὐτό τό λαό, τό λαό τῆς Κύπρου. Εἴμαστε ἕνας λαός ἁπλός σάν τόν ἥλιο πού μᾶς δέρνει καί δέν χωρᾶ ἐπιτήδευση, ἁπλός σάν τή φύση, τή θάλασσα πού δέν ξέρει νά κρατήση τό κῦμα της, ἁπλός σάν τό δεντρί πού σκαρφαλώνει ἀπροκάλυπτα στή βουνοπλαγιά γιά νά στήσει τίς ρίζες του. Ἕνας λαός σπάραχτικά ἁπλός κι' ὄμορφος, πού πασκίζει νά κρατήση τήν ἀγνότητα του μέσα στή δύνη τῆς τεχνολογίας, τῆς πολιτικῆς σύγκρουσης, τῆς διεθνοῦς στρατιωτικῆς καί διπλωματικῆς σκοπιμότητας.

Φέτος τό θέρος τό τραγούδι τῆς ζωῆς ἦταν κτισμένο πάνω στήν παλίρροια τῆς καταστροφῆς. Ἦταν μέσα μας μουδιασμένα ἐρείπια, ἀνοιχτοί τάφοι, ἄνθρωποι ξεκληρισμένοι ἀπό τή γῆ τους πού κάθονται ὧρες ἀμίλητοι ἔξω ἀπ' τά ἀντίσκηνά, ἔξω ἀπό τά ξένα, προσωρινά νοικιασμένα καταφύγια. Φέτος, ἕνα χρόνο μετά τόν πόλεμο, θυμηθήκαμε μέ λόγους, μέ συγκεντρώσεις, μέ τό ξεχείλισμά τῆς ὀργισμένης μνήμης, αὐτά πού μαρτυρήσαμε τό περσινό καλοκαίρι. Κάτω ἀπό τό ξεχείλισμα πλάϊ στό ξεχείλισμα, κυλοῦσε σιωπηλά καί πάλιν καί πάντα ἡ ζωή. Πλάϊ στό ξεχείλισμα, τό τραγούδι τοῦ καλοκαιριοῦ, διάφωνο τραγικό, διάστιχτο ἀπό τήν αἴσθηση τοῦ χαμοῦ, ὕψωνε τόν ἦχο του μεσούρανη ἀπόφαση γιά τήν πορεία πού δέν πρέπει νά σταματᾶ γιά τή συνέχεια πού δέν μπορεῖ νά ἀνακόπτει τούς κύκλους τῆς ἀνάβασης. τῆς τελείωσης.

Καί ξαφνικά, ἔξω ἀπό λόγους, μακρυά ἀπό πλήθη, χωρίς καμμιά σκοπιμότητα νόθα, χωρίς ὑπολογισμούς, ἔτσι ἁπλά ὅπως βγαίνουν ὅλες οἱ ἐκδόσεις, βγῆκε καί ἡ λιγοσέλιδη «Μαύρη Βίβλος». Κι' ἔτσι ἁπλά γραμμένη. Ἀπό δυό παιδιά ἀνεπιτήδευτα. Σπαραχτικά ἁπλά, ἀνατριχιαστικά ἁπλά. Καί σκύβεις πάνω ἀπό τίς σελίδες της καί ὡς νά τελειώνει ὑπάρχει πιά τό φωτεινό καλοκαίρι. Τό τραγούδι κάθεται καί ξαναβιώνει τό περσινό καλοκαίρι. Τό καλοκαίρι τοῦ θανάτου.

«Ὀνομάζομαι Γεώργιος Λιασῆ καί κατάγομαι ἀπό τό Παλαίκυθρο ἐπαρχίας Λευκωσίας..

...Ἐπῆγα καί ξάπλωσα κι' ἐγώ κοντά στίς ἀδελφές μου. Περίμενα ἀπό στιγμή σέ στιγμή τό θάνατό μου. Ἐκείνη τή στιγμή θυμήθηκα ὅτι σ' ἕνα δωμάτιο ὑπῆρχε ἕνα καρπούζι. Ἔτρεξα μ' ὅλες μου τίς προφυλάξεις καί τό πῆρα. Ἦταν καί λίγο μεγάλο καί ἐπειδή τά χέρια μου ἦταν τραυματισμένα ἄρχισε καί ἔτρεχε καί αἷμα. Τό πέταξα κάτω καί κόπηκε στά δυό. Πῆρα καί ἕνα μαχαίρι καί ἔδωσα στή Χριστίνα, στή Γιάννουλα καί στή γιαγιά μου Χριστίνα. Ἐπίσης τό βρέφος τῆς θείας μου τῆς Σωτήρας, ὁ μικρός Γιαννάκης, πού ποτέ δέν εἶπε ὅτι ἤθελε νερό, ἐκείνη τή στιγμή εἶπε. Ξανάτρεξα στό σπίτι καί ἔφερα ἕνα ποτήρι νερό... Πυροβολοῦσαν μέσα στό ἱερό, πυροβολοῦσαν τίς εἰκόνες τῆς ἐκκλησίας καί ἀναποδογύριζαν τίς εἰκόνες τῶν Ἁγίων...

«Ἐγώ», εἶπε ὁ Πετράκης, «ὅταν ἔφυγαν οἱ Τοῦρκοι εἶδα ὅτι ἤμουν πληγωμένος. Ὁ ἀδελφός μου ὁ Γιαννάκης ἦταν κτυπημένος στό κεφάλι. Τά αἵματα ἔτρεχαν ἀπό πάνω μας... Εἶχε καί ἕνα ἄλλο μωρό πληγωμένο στό σπίτι. Ἕνας καλός Τοῦρκος ἀξιωματικός ὅταν ἐρχόταν τοῦ ἔδιδε γάλα καί τό περιποιόταν. Μᾶς εἶχε φέρει καί ἕνα Τοῦρκο γιατρό. Καί ὅταν τό μωρό πέθανε εἶδα τόν ἀξιωματικό πού ἔκλαιγε. Τά πτώματα στούς δρόμους τά ἔθαβαν οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες... Μιά μέρα ἦρθαν Τοῦρκοι τῆς Τουρκίας καί πῆραν κοπέλλες στό Πλατάνι, πάνω ἀπό τήν Κυθραία. Οἱ κοπέλλες ἤρθαν πίσω μετά ἀπό δυό μέρες κλαίοντας...

...Τώρα θά σᾶς πῶ 'καί τά ὀνόματα τῶν νεκρῶν».

Τώρα καταγράφει ἡ ἱστορία. Τώρα θά λέει κάποια φωνή μακρυνή ὕστερα ἀπό 50, ὕστερα ἀπό 100 χρόνια: Θά σᾶς πῶ γιά μιάν ἐπιδρομή. Γιά μιά σφαγή. Τώρα θά σᾶς πῶ γιά τά γυναικόπαιδα πού τά σκοτώναν πλάϊ στίς γλάστρες μέ τόν βασιλικό, γιά τίς κοπέλλες πού ἀτιμάζαν κάτω ἀπό τούς πλατάνους τοῦ χωριάτικου πανηγυριοῦ καί γιά τούς ἀστροναῦτες πού δίναν τά χέρια, ἀδερφωμένα στό ἄπειρο. Τώρα θά σᾶς πῶ γιά ἕνα βρέφος πού ψαχνε γιά γάλα πάνω στό ματωμένο κορμί τῆς μάνας του καί γιά μιά στάμνα νερό πού σπάσε στή Βόρεια Κύπρο πρίν δροσίσει τά χείλη τῶν νεκρῶν μας. Τώρα θά σᾶς πῶ γιά ἕνα καλοκαίρι, κερήθρα θανάτου, μέ λόγχες στεφάνι ἀγκάθια τῆς βουνοπλαγιᾶς, σταυρούς φυγῆς. Τώρα θά σᾶς πῶ γιά τίς ἐρπύστριες πού σκορποῦσαν ματωμένα ροδόφυλλα γιά νά περάση ὁ θάνατος κι' ἡ ἐρείμωση. Τώρα θά σᾶς πῶ γιά τόν οὐρανό καί τίς τύψεις του, γιά τά παιδιά καί τό κλάμα τους, γιά τίς στάμνες, γιά τά κεριά, γιά τή γῆ πού ἀναζητᾶ μαυροντυμένη στούς νεκρούς της. Τώρα θ' ἀνοίξουμε μαζί τή Μαύρη Βίβλο. Εἶναι ἡ πιό σίγουρη ἐκδοχή γι' αὐτό πού ἔγινε κάποιο καλοκαίρι σέ μιά χώρα, τή γλυκειά χώρα πού τή λέγον Κύπρο.

Εἶναι καί μιά ἄλλη ἐκδοχή. Μιά ἐκδοχή καρναβαλίστικης γιορτῆς ἕνα χρόνο μετά τό καλοκαίρι τοῦ χαμοῦ. Καρναβαλίστικης χαρᾶς πάνω ἀπό τούς νεκρούς, πάνω ἀπό τούς ταπεινωμένους, τούς ξεδιωγμένους. Μιά ἐκδοχή ἀξιογέλαστης ἐπίδειξης πολεμικῶν ἀποβάσεων καί κατορθωμάτων ἀπό τῆς τηλεοράσεως τῶν Ἀδάνων ἐνάντια στό μικρό νησί, στόν ἀπροετοίμαστο, στό διχασμένο, στόν ἁπλό, στόν ἄτυχο λαό.

Ὑπάρχουν δυό ἐκδοχές. Ἀνεξίτηλα γραμμένες, ἀνεξίτηλα παραδομένες στήν ἱστορία.

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Γράφει ἡ Κα
ΝΑΓΙΑ Κ.
ΡΟΥΣΟΥ

Δευτέρα, 11 Αὐγούστου 1975

ΧΙΡΟΣΙΜΑ - ΝΑΓΚΑΣΑΚΙ

ΤΟ ΣΤΙΓΜΑ ΤΟΥ ΑΤΟΜΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

'Από τὰ «φαντασικὰ» χρόνια τῆς Γαλαξειακῆς Ἱστορίας.

Καὶ ἐγίνετο ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες σάλος μεγάλος εἰς τὸν πλανήτην, τὸν ἐπωνομαζόμενον Γῆ. Ἀνακαλύψεις συνταρακτικὲς βάζαν στὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων μυστικὰ τεράστιας δύναμης. Ἡ διαμόρφωση ἑνὸς καινούργιου πολιτισμοῦ ὕψωσε διαιρετικό, αἰχμηρὸ τὸ μαχαίρι πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τῶν Ὑδρογείων, μοιράζοντας τὶς καρδιὲς καὶ τὸ νοῦ τους σὲ δυὸ ἀντιμαχόμενες παρατάξεις. Τοὺς Ὑπανθρώπους καὶ τοὺς Ἀνθρώπους. Κι' ἔτσι ὅπως ἦταν ριγμένοι ἀνάκατοι στὴ σφαῖρα ἦταν ἔργο ἀκατόρθωτο κι' ἀδύνατο νὰ διαχωρίσεις τὶς κατηγορίες. Φυλὲς καὶ χρώματα, θρησκεύματα καὶ ἐθνικὰ σύνολα καὶ ἄτομα μεμονωμένα, σηκώνανε φορτίο ἀσήκωτο τὸ Σταυρὸ τῆς Δυαδικότητας. Κι' ὅταν ἡ δεύτερη μονάδα ἀπέσυρε στὴ σφαιρικὴ ἀτμόσφαιρα μέρος ἀπὸ τὰ ταπεινότερα ἀπόκρυφα τῆς δημιουργίας, ἐπῆλθε ρῆγμα εἰς τὰς πράξεις τῶν κατοίκων τῆς Γῆς.

Ὁ Ὑπάνθρωπος ὕψωσε μὲ ἔπαρση τὸ ἀνάστημα καὶ θέλησε νὰ κατακτήσῃ λαοὺς καὶ χώματα, καὶ ὡς ἄλλος δημιουργὸς νὰ τοὺς ἐπιβάλῃ τοὺς θεσμοὺς ποὺ ὁρίζε ἡ παντοδυναμία του. Καὶ ἡ κατάχρηση τῆς γνώσης του εἶχε ἀντανάκλαση πότε μικρὴ καὶ πότε ἔντονη σ' ὅλους σχεδὸν τοὺς Γήϊνους. Ἔτσι μὲ ὑπανόπτυκτο τὸ πνεῦμα τῆς κοινῆς καταγωγῆς σκοτώσανε τὴν πρώτη ἀνάσταση γιὰ τὸ ὅραμα τῆς κοινῆς ἐπιτευξης ποὺ μόλις ἔπαιρνε νὰ πρωτοχαράξῃ στὸν ὁρίζοντα καὶ ἀποδυθήκανε σὲ μιὰ τερατώδικη ἀλληλοεξόντωση. Ντυμένο τὸ κτήνος μὲ τὰ ἔγκατα πάθη τῆς ἰδιοχτησίας, τῆς φιλοπρωτίας καὶ τοῦ ἐγωϊσμοῦ, φόρεσε χιτῶνα μεταμφιεστικὸ τὸ ἐθνικὸ γόητρο καὶ τὸ πανανθρώπινο συμφέρον, κι' ἀπεδύθη σὲ μιὰ δράση μισερὴ καὶ ὀλέθρια.

"Οταν ἡ ἀλλοφροσύνη ἔφτασε πιὰ στὸ κορύφωμα, κι' ἡ διαμάχη πῆρε τὸν κατήφορο τῆς Κόλασης, μ' ἕνα ὀπίσθιο πήδημα θανάσιμο, Ἄνθρωπος καὶ Ὑπάνθρωπος βρέθηκαν πίσω στὶς πρῶτες σελίδες τῆς ἱστορίας τῆς Γῆς. Ἕνας πέλεκυς πρωτόγονος ὑψώθηκε πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια καὶ παραμορφώνοντας ἀντικείμενα καὶ καταστάσεις ἔπεσε πάνω σὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων σὰν μαινόμενο τέρας. "Οταν ἡ πολεμικὴ μανία κόντευε πιὰ ν' ἀπλωθῇ σ' ὅλες τὶς γωνιὲς τῆς γῆς, ὁ Ὑπάνθρωπος ὑπαγόρευσε μιὰ καινούργια κατάρα πρωτοφανέρωτη στὰ χρόνια τοῦ πλανήτη. Καὶ ἡ γνώση τῆς δημιουργίας μετετράπη σὲ γνώση γιὰ καταστροφή. Στὴν Ὑψικάμινο τοῦ πάθους διεσπάσθη ἡ γνώση τῆς δύναμης καὶ φωτιὰ καὶ ὀλεθρος ἐπέπεσαν ἐπὶ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀνθρώπου.

Ἡ φυλὴ ἐσυγκλονίσθη καὶ τὰ γήϊνα σύνορα ἐταράχθησαν. Σὰν ἀστραπὴ ἔλαμψε ἡ ὀλέθρια μορφὴ τῆς δύναμης στὸν ὁρίζοντα τῆς διαμάχης.

Δυὸ ἀλόκληρες πολιτεῖες σαρωθήκανε ἀπὸ τὸν ὄλεθρο καὶ τὴ συμφορά. Ἡ ἀτομικὴ ραδιενέργεια ἀφάνισε ἕνα κομμάτι τοῦ γήϊνου πολιτισμοῦ μὲ τὸν πιὸ σκληρὸ τρόπο. "Εκθαμβοι, γεμάτοι οἶχτο καὶ συμπόνια, βλέπουν οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν πλανητῶν τὴν ἀνθρώπινη μωρία. Πῶς κατῆλθε τόσο χαμηλὰ ἡ στάθμη τῆς ὑπευθυνότητας; Πῶς περιμένουν οἱ Γήϊνοι συνέχεια στὶς ἀνακαλύψεις τους καὶ στὰ ἐπιτεύγματά τους, ἀφοῦ ἀποδεικνύουν στὸ πρῶτο αὐτὸ βῆμα πόσο ἀνέτοιμοι ἦταν γιὰ τὴν ὀρθή, ἐποικοδομητικὴ χρήση τῶν δυνατοτήτων του; Ἁπλώθηκε πάνω στὴ Γῆ ἕνα μνημεῖο γεμάτο ὀδύνη καὶ ντροπή. Οἱ κατεστραμμένες πολιτεῖες πολλές. Οἱ ξερριζωμένοι ἄπειροι. Καὶ τὰ θύματα τῆς λαθεμένης ἐφαρμογῆς τῆς πιὸ δυναμικῆς, προδρομικῆς ἀνακάλυψης, ἡ πιὸ τραγικὴ ἴσως μαρτυρία γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἀνωριμότητα.

Τὸ πνεῦμα τῆς ἐξέλιξης,

Γράφει ἡ Κα ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

καρφωμένο πισώπλατα ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἱερουργούς, ἀποσύρθηκε θλιμμένο σὲ ἐξωγήϊνο παρατηρητήριο, καρτερώντας ὥρες πιὸ πρόσφορες.

Πέρασαν τὰ πρῶτα χρόνια σ' ἕνα τέλμα τραγικῆς περισυλλογῆς. Κάτω στὴ Γῆ οἱ κάτοικοι ἀναμετροῦσαν τὸ ὕψος καὶ τὸ βάθος τους. Ἀτένιζαν τὰ ἐρείπια τῆς δύναμης τους καὶ ζητοῦσαν διέξοδο. Ἀσφυκτιοῦσαν στὸν κλοιὸ τῆς παλαιᾶς, παρεφθαρμένης ἐπιτευξης καὶ τῆς πάντα ζωντανῆς ἔφεσης. Ἡ διασταύρωση τοῦ Ὑπανθρώπου καὶ τοῦ Ἀνθρώπου ἀρχίζε νὰ μπαίνει σὲ πιὸ λαμπρή, σὲ πιὸ γόνιμη φάση. Ἡ κρίση ξύπνησε στὸ πέρασμά της τὴν ἀνάγκη γιὰ ἀνύψωση. Τὰ βάθρα ὅμως ἦταν γεμάτα σπαραγμό, θάνατο, ὀδύνη. Καὶ τότε κατάλαβαν. Ἔτσι στερώνεται ἡ Ἀνάσταση. Πάνω ἀπὸ τὴ γῆ τοῦ χαλασμοῦ ἀρχίσανε νέο οἰκοδόμημα. Καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἐξέλιξης ἀναθάρρεψε καὶ ξαναπρόβαλε δειλὰ τὴ μορφή του. Ἡ ἐνέργεια τῆς ἐποχῆς ἐσυνεχίσθη. Στὸ ἴδιο μονοπάτι τῆς δυαδικῆς δύναμης ἡ Δύναμη καταστρεπτική, ἡ Δύναμη πλαστουργή.

Ἡ Ἀτομικὴ ἐποχὴ εἶχε ἀρχίσει μὲ ὁρόσημα πένθιμα. Ἡ συνέχειά της ἐπέβαλλε εὐτυχέστερο δρόμο. Κι' ἐπιβαλλόταν ἀργά, μὲ πισωδρομήσεις, ἀλλὰ ἐπιβαλλόταν ὁ Ἄνθρωπος. Ἡ διάσπαση δὲν εἶχε ἀκόμα ἐκλείψει. Εἶχε ὅμως ἀρχίσει νὰ διαφαίνεται στὸν ὁρίζοντα ἡ Ἑνότητα. Καὶ πρὶν ἀκόμα φτάσει στὸ ἄνθισμά της ἡ συνείδηση τῆς ἑνότητας, εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐμπεδώνεται γιὰ καλὰ στὴν ἀνθρώπινη συνείδηση ἡ Ἑνότητα πάνω κι' ἔξω ἀπ' τὴ Γῆ, μ' ὅλες τὶς παραφωνίες.

Οἱ ἄνθρωποι, μὲ μιὰ ὑπεράνθρωπη νίκη πάνω στὸν ἑαυτό τους, ἄρχισαν νὰ προσβλέπουν στοὺς πλανῆτες τοῦ συστήματος γιὰ τὴν ἐντολὴ τῆς ἑνότητας, γιὰ τὴν πολιτογράφηση τους στὸ ἡλιακὸ σύστημα.

Ἔτσι διαγράφηκε στὸν ὁρίζοντα τῆς Ὑδρογείου, θαμπή, μακρυνή, ἡ παρουσία τοῦ Ὑπερανθρώπου, ποὺ ἀνταναικλοῦσε σ' ὅλους τὸ νέο διάταγμα τῆς συναδέλφωσης καὶ τῆς εἰρήνης. Στὴ μνήμη του ἔμενε ἀκόμα ζωηρὴ ἡ φριχτὴ μαύρη ὥρα τῆς Χιροσίμα. Ἀπ' αὐτὴν ἀντλοῦσε θάρρος καὶ σύμπνοια γιὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὶς κρίσιμες ὧρες τῆς ἱστορίας του. Κι' ἡ μαύρη αὐτὴ θύμηση ἔμεινε μαζί του καὶ πέρασε σὰν στίγμα ἀνεξίτηλο ντροπῆς, στὶς σελίδες τῆς Γήϊνης Ἀτομικῆς Ἐποχῆς.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΠΡΙΝ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ Δευτέρα, 18 Αὐγούστου 1975

ΦΟΝΙΚΟ ΣΤΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Γράφει ἡ Κα
ΝΑΓΙΑ Κ.
ΡΟΥΣΟΥ

Στὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς
προσμένουμε τὸ θᾶμα
ποὺ ἀνοίγουν τὰ ἐπουράνια
κι' εἶν' ὅλα βολετά.

Ἔτσι συχνὰ ὅταν μιλᾶμε γιὰ τὸ περσινὸ καλοκαίρι μπερδεύεται στὴ σκέψη μας ἕνας ἀκάνθινος σταυρός, ἀλλὰ πῶς μᾶς εἶναι βολετὸ νὰ σωπάσουμε;

Ἡ Τουρκικὴ ἐπιδρομὴ πέρσι τὸ καλοκαίρι δὲ μᾶς βρῆκε στὶς ἐκκλησίες σὲ ὧρες προσευχῆς. Μᾶς βρῆκε στὰ κοιμητήρια σὲ ὧρες ὀδυρμοῦ, ὧρες ταφῆς. Οἱ στόλοι τῶν ἄστρων σκύβαν τὶς νύχτες πάνω ἀπὸ τὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειο κι' ἀφουγκράζονταν μὲ πίκρα. Ἄχνα δὲν ἔβγαζε ἡ ἀδελφοσύνη. Πεσμένη στὰ χαντάκια, μαχαιρωμένη κατάστηθα περνοῦσε κομπολόϊ στὸ χλωμὸ φεγγάρι τοὺς καϋμοὺς τῆς ρωμιοσύνης.

—Γλυκό μου ψυχανέμισμα, ρέμβη καλοκαιριοῦ ποὺ ἐκοιμήθηκες στοὺς τάφους τῆς Παλαίπαφος, μέσα στὶς κόχες τῶν αἰώνων...

—Γλυκό μου ψυχανέμισμα, ὄραμα ποὺ πλανήθηκες στὸ Κίτι, στὴν Ἀλάσια, στὴν Ἔγκωμη. στὴ Σαλαμίνα...

—Πικρὴ μικρὴ μας θάλασσα, πληγὴ καλοκαιριοῦ.

Στὶς βόρειες ἀκτὲς τῆς Κύπρου ἀναδύθηκε ἕνας ἀκόμη παληὸς πολιτισμός. Ἕνας πολιτισμὸς μὲ τὰ καράβια, τὰ ταξίδια του, τὰ πλούσια τ' ἀμπάρια του, τὰ ξύλα του φορτωμένα ἱστορίες καὶ πεποωμένα. Μιὰ φυλὴ πεποωμένων. Μιὰ φυλὴ γευάτη ναυάγια καὶ λείψανα καὶ πεῖσμα κι' ἀντοχή. Μιὰ φυλὴ ποὺ πιστεύει στὰ θαύματα γιατὶ πιστεύει στὸν ἥλιο, στὴ ζωή. Μιὰ φυλὴ ποὺ βυθίζει καμιὰ κι τὴν ἐλπίδα της στὸν κορμὶ τῶν αἰώνων.

Στὴ Μεσόγειο, στὴν ἄκρη της, ἕνα πλεούμενο νησί, ἕνας λαὸς μετρᾶ τοὺς χτύπους τῆς ἱστορίας. Ἡ Τουρκικὴ ἐπιδρομὴ ἄραξε στὴ Βόρεια ἀκτή, κι' ἕνας λαὸς ρωτοῦσε στὶς στράτες μ' ἀπόγνωση:

—Ὁ Θεὸς μᾶς ἀφήνει... Κι' εἶναι τοῦτο πιότερος πόνος, πιότερη συμφορὰ κι' ἀπὸ τὸ θάνατο κι' ἀπὸ τὸν ὄλεθρο.

Ὁ Τουρκικὸς στόλος ἄραξε στὰ βάθη τῶν πολιτισμῶν. Κι' ἕνας τάφος πανάρχαιος μὲ λείψανα χιλιετηρίδων ἐνοιωσε νὰ τραυματίζεται ἡ καρδιά του ἀπὸ τὰ βλήματα τῆς βαρβαρότητας ποὺ καίγαν τὴν γῆ.

—Σῶμα τοῦ καλοκαιριοῦ, γυμνό, καμένο. Μ' ἕνα πεῦκο κάρβουνο καὶ μιὰ γυναῖκα μ' ἕνα παιδὶ μαῦρα, μαρμαρωμένα.

—Σῶμα νησιοῦ καὶ ρίγος τοῦ πολιτισμοῦ ποὺ βολοδέρνει στὴν ἄκρη μιᾶς θάλασσας πικρῆς, μικρῆς, μαχαιρωμένης.

—Μικρὴ πικρή μας θάλασσα, ποὺ δὲ θὰ ξαναποιμηθῆς στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ ὀνείρου.

—Ψαλμὸς πολέμου στὸ βυθὸ τῆς Μεσογείου.

—Ψαλμὸς πολέμου ποὺ τραντάζει τὰ πλακόστρωτα καὶ μέσα οἱ Χαιρετισμοί.

—Χαῖρε Παρθένα, φέτο θὰ σοῦ χαρίσουμε ἕνα καλοκαίρι χωρὶς νερό, χωρὶς χῶμα, μὲ τὴ ζωὴ νὰ ξεφυχᾶ κλεισμένη ἀσφυκτικὰ μέσα σὲ κύκλους ἀπὸ κιμωλία.

—Χαῖρε νύμφη περασμένης ἐποχῆς ποὺ δὲν χαρίστηκες ποτὲ στὴ μηχανὴ τῶν ὀνείρων. Διαβάζουμε στὰ μάρμαρα γραφὴ παληά.

Διασκελοῦμε τὰ μάρμαρα, διασκελοῦμε τὴν ἄπλα τῆς σιωπῆς, τοὺς ἀνέμους τῆς σιωπῆς κι' ἕνα δυό, δεχόμαστε τὸν πόλεμο μὲ κατάρες, βρισιὲς καὶ μὲ τὸ κορμί μας ἁπλωμένο στὴν τροχιὰ τοῦ ξυπνημένου τέρατος.

Ψαλμὸς πολέμου. Τὶς ὧρες τῆς αὐγῆς ποὺ καρτερᾶ κλειστὴ ἡ ζωὴ τὸν ἥλιο γιὰ ν' ἀνθίσῃ, κατέρχεται ὁ θάνατος.

Περνᾶ ὁ θάνατος κάτω ἀπ' τὶς πόρτες, γλυστρᾶ ἀπ' τοὺς τοίχους, **περνᾶ ὁ θάνατος μέσ' ἀπ' τοὺς πόρους τῆς ζωῆς,** περνᾶ ὁ θάνατος, κυλᾶ ὁ θάνατος στὶς φλέβες τοῦ νησιοῦ, στὶς ἀρτηρίες τῆς θάλασσας.

—Μεσόγειο, μοῖρα φρικτὴ σὲ χαρακώνει.

Εἴμαστε ἕνας λαὸς ποὺ θέλει νὰ κλείνει τὸ χειμῶνα τὴν πόρτα του στὸν ἄνεμο καὶ νὰ στοιβάζει τὴν ἀγωνία του πάνω στὴ φωτιὰ τοῦ τζακιοῦ. Καὶ τὸ καλοκαίρι θέλει τὰ δειλινὰ νὰ γιορτάζει μ' ἕνα κλωνὶ φῶς στὰ μαλλιά του τοὺς κύκλους τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀναγέννησης.

Ὅμως ψαλμὸς πολέμου καὶ «ὁδοὶ Σιὼν πενθοῦσι παρὰ τὸ μὴ εἶναι ἐρχομένους ἐν ἑορτῇ. Πᾶσαι αἱ πῦλαι αὐτῆς ἀφανισμέναι, οἱ ἱερεῖς αὐτῆς ἀναστενάζουσιν, αἱ παρθένοι αὐτῆς ἀγόμεναι, καὶ αὐτὴ πικραινομένη ἐν ἑαυτῇ».

Ὁδοὶ Σιὼν πενθοῦσι. Τὸ πένθος κρατᾶ ἐδῶ κι' ἕνα χρόνο. Κι' ἡ ἀγωνία. Κι' ἡ Μεσόγειο, κι' ἡ Κύπρος αἱμορραγοῦν ἐδῶ κι' ἕνα χρόνο. Καὶ ἄλας στὶς πληγὲς ἀκούονται οἱ φωνὲς τῆς ἀπειλῆς. τοῦ ἐκβιασμοῦ.

—Ἐκτὸς τῆς πραγματικότητας ἡ ἐπιστροφὴ τῶν προσφύγων στὰ σπίτια τους.

—Ὁ Ντενκτὰς θέτει θέμα διὰ τὸν Μακάριον καὶ ἀπειλεῖ ἀνακήρυξιν πλήρους ἀνεξαρτησίας.

—"Αλλοι 460 Τοῦρκοι στὸ Βορρᾶ.

Ὁ νόμος τῆς ἀγάπης, τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ καταπατήθηκε ἄγρια κι' ὑψώνεται τεῖχος θεόρατο ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Ἡ μεταφορὰ καὶ τῶν τελευταίων Τούρκων ἀπὸ τὴν περιοχὴ ποὺ ἐλέγχει τὸ κράτος προδικάζει διχοτόμηση, διζωνική, δημιουργεῖ καταστάσεις ντὲ φάκτο ποὺ θὰ προσπαθήσῃ νὰ μονιμοποιήσῃ καὶ νὰ ἐκμεταλλευτῆ ἡ Τουρκοκυπριακὴ ἡγεσία. Ἀπειλὴ ποὺ ἴσως δὲν συνειδητοποιοῦν πολλοὶ κύκλοι καὶ στενοὶ ἢ καὶ πιὸ μακρυνοί, ὅταν κινοῦν τὶς προσπάθειές τους σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση.

Ἀλλὰ κι' ἂν τελικὰ ἡ ΕΟΚ, Ἑλλάδα, Ἀμερική, Ρωσσία, ὅλοι κινηθοῦν γιὰ νὰ μᾶς πείσουν, νὰ μᾶς ἐκβιάσουν ἢ νὰ μᾶς ἐξαναγκάσουν νὰ δεχτοῦμε μιὰ λύση καθαρὰ διζωνικὴ - διχοτομική, κι' ἂν τὰ Ἡνωμένα "Εθνη φανοῦν ἀδύναμα νὰ ἐφαρμόσουν τὶς διακηρύξεις τους γιὰ τὴν ἀνθρώπινη συμβίωση, γιὰ τὸν ἀλληλοσεβασμό, τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν λαῶν, κι' ἂν τὸ φονικὸ στὴ Μεσόγειο ὁλοκληρωθῆ μὲ τὸ στρατιωτικὸ μακελειό, μὲ τὸ πολιτικὸ καταβαράθρωμα, ἐμεῖς θὰ περιμένουμε, στὴν πέτρα τῆς ὑπομονῆς, μ' ἀπαντοχὴ ἀκλόνητη, μὲ ἠθικὴ ἀντίσταση ἀμείωτη, μιὰ ἀντίσταση ζωῆς πρὸς τὴ βία, ἀντίσταση εἰρήνης πρὸς τὴν ἀπειλή, ἀντίσταση προόδου καὶ εὐφορίας πρὸς τὴν κατάλυση καὶ τὸν ἀφανισμό, ἐμεῖς θὰ περιμένουμε. Κι' αὐτὸ εἶναι τὸ θαῦμα. Ἡ προσμονή, ἡ πίστη στὶς ἀρχές, στὶς ἀξίες. ἡ ἀπαντοχὴ στὰ δεινά, στὶς διώξεις. Θὰ περιμένουμε ὡς νὰ δοῦμεν «οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν», νὰ ἀπέλθουν ὁ πρῶτος οὐρανὸς κι' ἡ πρώτη νῆ κι' ὡς νὰ καθαοίσῃ ἡ θάλασσα ἀπὸ τὸ μίασμα τοῦ ἄδικου. τοῦ βδελυροῦ φονικοῦ. Κι' αὐτὸ εἶναι τὸ θᾶμα. Ζωὴ κι' ἀπαντοχή.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Σημ.: Ὁ Ἐλύτης, ὁ "Ελλιοτ κι' οἱ γραφὲς τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης μὲ συντροφέψαν στὸ ποιητικὸ αὐτὸ δοκίμιο.

N. P.

ας της Λ.Δ. της Γερ ας.

Δευτέρα, 25 Αύγούστου 1975

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ

ΝΤΜΙΤΡΙ ΣΟΣΤΑΚΟΒΙΤΣ

Γεννήθηκε τὸ 1906, πέθανε φέτος. Σύνθεσε συμφωνίες, ὄπερες, ἔργα γιὰ πιάνο, μουσικὴ γιὰ τὸν κινηματογράφο. Θεωρεῖται ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους σύγχρονους συνθέτες τῆς σοβαρᾶς μουσικῆς. Ἔζησε στὴ Σοβιετικὴ Ἕνωση.

—Ὁ Στάλιν ἦταν τρομακτικὸς γιατί, ἕνα λάθος μπροστά του θὰ μποροῦσε νὰ προκαλέσῃ μιὰ ἔκρηξη ἀμετάκλητη στὰ ἀποτελέσματα. Ὁ Στάλιν ἦταν τρομακτικὸς γιατὶ δὲν ἄκουγε δικαιολογίες, δὲν ἔκανε κατηγορίες. Τὰ κίτρινα μάτια του, μάτια τίγρη, γυαλίζαν ἔντονα, κλεῖναν λίγο τὰ κάτω βλέφαρα καὶ μέσα του ἡ ποινὴ εἶχε ἤδη ἀποφασισθῆ καὶ ὁ καταδικασμένος δὲν τὸ γνώριζε. Ἔφευγε ἐν εἰρήνῃ, συλλαμβάνονταν τὴ νύχτα καὶ ἐτουφεκίζετο τὸ πρωΐ. (1)

Ἡ δοκιμὴ ἀπὸ τὴ Φιλαρμονικὴ Ὀρχήστρα τοῦ Λένινγκραντ, τῆς 4ης Συμφωνίας, ἦταν μιὰ στιγμὴ δύσκολη, ἀδέξια. Ὁ συνθέτης γνώριζε, ὅτι τὴν ἐπαύριο στὸ κόμμα θὰ τὸν καλοῦσε γιὰ γ' ἀπολογηθῆ, γιὰ νὰ ἐξηγήσῃ. Ἡ Ἕνωση τῶν Σοβιετικῶν Συνθετῶν τὸν εἶχε ἤδη κατηγορήσει γιὰ φιλοδυτικὲς τάσεις στὴν ὄπερα του «Λαίδη Μάκμπεθ», ποὺ προηγήθηκε τῆς συμφωνίας. Ἦταν μιὰ ὄπερα σὲ γραμμὲς ἐθνικές, ἕνα πυροτέχνημα ποὺ ξέφευγε ἀπὸ τοὺς ὑγιεῖς προσανατολισμοὺς τοῦ Κόμματος.

Ἡ Κατερίνα Τομαϊλόβα, ἡ πρωταγωνίστρια τοῦ ἔργου, βρίσκεται σὲ πλήρη ἀπομόνωση ἀπὸ τὸν ἄντρα της, γιὰ τὸν ὁποῖο δὲν ἔχει ἴχνος ἀγάπης. Καὶ μέσα στὴν ἀγωνία καὶ τὴν μοναξιά της, ζητᾶ νὰ σπάση τὰ δεσμὰ τῆς μοίρας.

—Αὐτά, τοὔπαν, εἶναι καρκινώματα τῆς μικροαστικῆς συνείδησης, δὲν ἔχουν θέση σὲ ἕνα κράτος ὀργανωμένο πάνω σὲ γραμμὲς Μαρξιστικές.

«Ὁ ἀστικὸς γάμος εἶναι στὴν πραγματικότητα ἕνα σύστημα καμουφλαρισμένης κοινοκτημοσύνης τῶν γυναικῶν, γι' αὐτὸ κι' ὁ Κομμουνισμὸς ἐπιθυμεῖ νὰ εἰσάξει μιὰ νόμιμη ἀνοιχτὴ «κοινότητα» γυναικῶν. (2)

Τώρα δεχόταν κι' ἄλλα πυρὰ γιὰ τὴν τέταρτη. Ὄχι, δὲ φοβόταν τὴν καταδίκη τῆς Σιβηρίας. Φοβόταν ἴσως τὴν στέρηση τῆς εὐκαιρίας γιὰ δημιουργία. Φοβόταν τὸν ἐκφυλισμὸ ἐκείνου τοῦ δώρου, ἐκείνης τῆς ἐκτροπῆς ποὺ εἶχε μέσα του, ποὺ ψαχνε πάντα γιὰ ἤχους, γιὰ ἔκφραση. Δὲν ἤθελε νὰ στερηθῆ τὴν Τέχνη. Κι' ἴσως ἴσως ἀκόμα ἐκεῖνοι νᾶχαν δίκαιο, κι' αὐτὸς νὰ πρότρεχε ἀσφυκτιώντας μέσα στὰ στεγανὰ πλαίσια τῆς γραμμῆς τοῦ Κράτους. Ἦταν παλλὴ δουλειὰ νὰ γίνει σ' αὐτὸ τὸν τόπο, κι' οἱ καλλιτέχνες ἔπρεπε νὰ ξεχνοῦν τὸν ἑαυτό τους, νὰ τὸν ὑπερβαίνουν, νὰ τὸν παραμερίζουν.

Κι' ἔγραψε τὴν Πέμπτη. Τὴν ἐτιτλοφόρησε «Ἡ ἀπάντηση ἑνὸς Σοβιετικοῦ καλλιτέχνη σὲ δικαιολογημένη ἐπίκριση».

Χαιρετίσθηκε μὲ τὰ καλύτερα λόγια καὶ στὴ Ρωσσία καὶ στὴ Δύση. Τὸν ἀπεκάλεσαν «ἕνα πνεῦμα παγκόσμιο ποὺ ἐπέπρωτο νὰ ἐκφράση κάτι καινούργιο στὴ μουσική. Ὁ Ροτζίνσκυ καὶ ὁ Κουσσεβίτσκυ διηύθυναν τὴν Συμφωνία στὴν Ἀμερική. Στὸ Λένιγκραντ στοὺς ἑορτασμοὺς τῆς 20ῆς ἐπετείου ἀπὸ τὴν Ἵδρυση τοῦ Σοβιετικοῦ Κράτους, τὸ 1937, ἡ Συμφωνία ἀποθεώθηκε.

Τὸ θέμα τοῦ ἔργου, ὁ ἴδιος ἔγραφε, εἶναι ἡ ἐπιβολὴ τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος, τὰ συναισθήματά κι' οἱ ἐμπειρίες του, ἀπότελοῦν τὸν πυρῆνα τῆς ὅλης δομῆς καὶ ἐπεξεργασίας τοῦ ἔργου.

Φυσικά, ἡ τελευταία κίνηση ἔχει σὰν κύριο θέμα ἕνα ἐμβατήριο ποὺ ἐπιστεγάζει μὲ ἀποφασιστικότητα καὶ δύναμη τὴν πορεία τῆς ἀναζήτησης. Ὅμως ἡ ἀναζήτηση αὐτή, ἰδιαίτερα στὴν πρώτη καὶ τρίτη κίνηση, εἶναι μιὰ καθαρὰ ὑποκειμενικὴ ἐσωτερικὴ πορεία, γεμάτη ἀνησυχίες καὶ συγκρούσεις, γεμάτη πάθος, ἀγωνία, γεμάτη μελαγχολία καὶ δράμα. Τὸ δράμα τῆς ψυχῆς ποὺ παλεύει ἀπελπισμένα νὰ βρεῖ τὸν δρόμο της, νὰ πιάσει τὸ φῶς τῶν πραγμάτων, νὰ νοιώσῃ τὴν ἀλήθεια τῆς δημιουργίας καὶ νὰ κτίσῃ τὸ ὄνειρο τῆς ἀνθρωπότητας, ξεκινώντας πρῶτα ἀπὸ τὸν

Γράφει ἡ Κα ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

λαβύρινθο τῆς προσωπικῆς συνείδησης καὶ τῆς ἀτομικῆς ἔκφρασης.

Κι' αὐτὴ ἡ ἀναζήτηση δὲν μποροῦσε νὰ ἐδράζεται μόνο στὸ παρόν, δὲν μποροῦσε ἡ δημιουργία του νὰ ἀναφέρεται μόνο στὸ σήμερα, ὅσο κι' ἂν αὐτὸ ἦταν μέσα στὶς γραμμὲς τῆς πολιτείας. Μέσα του ἦταν τὰ βιώματα, μέσα οἱ ρίζες οἱ πανάρχαιες τῆς ἀνθρώπινης μνήμης, τῆς δίψας, μιᾶς δίψας χωρὶς χρονικὰ ἢ τοπικὰ ὅρια γιὰ τὴν ἁρμονία καὶ γιὰ τὴν ἀλήθεια.

Μέχρι τὴν Ἕνατη, ἡ δουλειά του δὲν εἶχε ἄλλη ἐπίκριση ἀπὸ τὴν Ἕνωση τῶν Συνθετῶν. Ὅμως στὴν Ἕνατη ξανὰ ἡ ἐπίκριση, ξανὰ ἡ κατηγορία γιὰ ἀστικὲς τάσεις. Πολλὴ «χαρὰ» στὸ ἔργο. Ὄχι ἡ εὐφορία τῆς δουλειᾶς γιὰ τὴν οἰκοδόμηση τοῦ κράτους, ἀλλὰ ἡ προσωπική, ἡ αὐθόρμητη ἀπόλαυση, τὸ ἔντονο ξεχείλισμα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ὄνειρό της.

Ἦταν μιὰ ἀτέλειωτη διελκυστίνδα ἡ ζωὴ καὶ ἡ δημιουργία του. Ὅμως δὲν ἐπαναστάτησε ἀνοιχτά. Βρῆκε τὴν ἔκφραση τῆς ζωῆς καὶ τῆς προσωπικότητάς του στὴ δημιουργία. Μιὰ προσαρμογὴ τὸ ἴδιο ἐποικοδομητική, ἴσως ὅπως κάποτε καὶ ἡ ἀνοιχτὴ ἀποστασία.

«Τὴν προσοχή σας, φυλακισμένοι. Θὰ κρατήσετε αὐστηρὴ τάξη στὴ γραμμὴ τῆς πορείας. Δὲν θ' ἀλλάξετε θέσεις. Δὲν θὰ μιλήσετε, δὲν θὰ κοιτάξετε γύρω σας, καὶ τὰ χέρια πίσω. Ἕνα βῆμα δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ θὰ θεωρηθῆ ἀπόπειρα δραπετεύσεως καὶ οἱ φρουροὶ θ' ἀνοίξουν πῦρ χωρὶς προειδοποίηση» (3)

Ἡ ἀνοιχτὴ ἀποστασία, ἡ ἐπανάσταση, ἡ πρόταξη τῆς προσωπικότητας μπροστὰ στὴν ἰσοπέδωση καὶ τὴν κατάλυση τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας ποὺ παραμονεύει σὲ κάθε ἀπολυταρχικὴ κοινωνία δημιουργεῖ τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν κάθαρση. Ὅπως ὁδήγησε στὴν ἀπο-Σταλινικοποίηση. Ὑπάρχει ὅμως κι ἕνας ἄλλος δρόμος ἀνοιχτός γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πνεύματος. Ἡ ἀντίσταση μέσα ἀπὸ τὴ δημιουργία, στὴν τέχνη, στὸ πνεῦμα. Ἀστραπὲς ἀντίστασης. Ἀστραπὲς ποὺ νὰ θυμίζουν ὅτι τίποτα δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει νὰ καταλύῃ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου. Φυσικά, μεταφυσική. Ἄλλωστε κανένα σύστημα δὲν παραμένει ὀρθιο κι' ἀμετάβλητο μέσα στὸν χρόνο. Ὅλα ἀλλάζουν, ἀναθεωροῦνται, ἀναπροσαρμόζονται. Ὁ ἄνθρωπος καὶ τὸ κράτος εἶναι κεφάλαια ἀλληλένδετα, ἀλλὰ ποτὲ ἡ ἀνθρώπινη συνείδηση δὲν μπορεῖ νὰ ἀπορρέει ἢ νὰ ὑποδουλώνεται στὴν πολιτικὴ πραγματικότητα ἢ σκοπιμότητα.

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Β ο η θ ή μ α τ α :

(1) Σολζενίτσυν: «Ὁ Πρῶτος Κύκλος».
(2) Κὰρλ Μάρξ: «Τὸ Μανιφέστο».
(3) Σολζενίτσυν: «Μιὰ μέρα στὴ ζωὴ τοῦ Ἰβὰν Ντενισοβιτς».

Σίγκμουντ Σπάατ: Ὁδηγὸς στὴ Σημαντικὴ Ὀρχηστρικὴ Μουσική.

ΑΝΟΙΚΤΟ ΓΡΑΜΜΑ 1/9/75

ΣΕ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟ ΓΕΡΟΥΣΙΑΣΤΗ

Dear Sir,

Ξεκίνησα στὰ Ἀγγλικὰ τὴν προσφώνησή μου γιατὶ πρόθεση μου εἶναι ν' ἁρπάξω τὴν προσοχή σας. Λέω λοιπὸν ἂς τὸ κάνω τουλάχιστον μὲ τὴν πρόσρηση. Γιατὶ ἂν δῆ μια Ἑλληνικὴ πρόσρηση ἕνας Ἀμερικανὸς πολιτικὸς θἄναι δύσκολο νὰ κινηθῆ τὸ ἐνδιαφέρον του. Βλέπετε ἡ Ἑλλάδα καὶ τὸ φῶς της πληγώνουν ἀκόμη πολύ. Μᾶς πληγώνει κι' ἐμᾶς ἀκόμη ξέρετε ἡ Ἑλλάδα. Μᾶς πληγώνει ἡ ἰδέα της. Ἡ λαχτάρα της, τὸ ὅραμά της. Ἕνα ὅραμα γιὰ τὸ ὁποῖο μιλᾶνε στὰ παιδιὰ μας τώρα καὶ γενηές. Ἕνα ὅραμα ποὺ χρόνο μὲ χρόνο, ἀγῶνα μὲ ἀγῶνα, πόλεμο μὲ πόλεμο, γίνεται πιὸ μακρυνό, πιὸ ἄπιαστο.

Ὅμως μᾶς πληγώνει τώρα, αὐτὴ τὴ στιγμὴ ποὺ σᾶς γράφω, βαθειὰ κι' ἀθεράπευτα καὶ πρώτιστα ἡ Κύπρος. Δὲν ξέρω πὼς ὅλοι τὰ καταφέραν σὲ κάποιο σχέδιο νὰ μᾶς μεταθέσουν τὴ λαχτάρα, ἀλλὰ ἔτσι ἔγινε. Ἔγινε πρὸ πάντων μὲ τὴν τελευταία ἐπιδρομὴ τῆς Τουρκίας στὴν Κύπρο. Ἐπιδρομὴ στὴν ὁποία σκοτώθηκαν 8,000 Τοῦρκοι στρατιῶτες — ἦταν σύμμαχοί σας στὸ ΝΑΤΟ ξέρετε — καὶ 6 χιλιάδες Ἕλληνες στρατιῶτες — κι' αὐτοὶ σύμμαχοί σας, ἀπ' ὅ,τι ξέρω. Ὑπάρχουν 3.000 ἀγνοούμενοι καὶ 200,000 πρόσφυγες. (Παρεμπιπτόντως ὁ πληθυσμὸς μόλις ποὺ ξεπερνᾶ τὸ μισὸ ἑκατομμύριο).

Λέγαμε γιὰ τοὺς στρατιῶτες ποὺ πεθάναν. Εἶναι πρωΐ ὥρα ποὺ σᾶς γράφω. Ξημέρωμα. Λίγα μέτρα ἀπὸ τὸ σπίτι μου εἶναι ἕνας στρατῶνας. Τώρα μόλις ἀκούστηκε τὸ ἐγερτήριο σάλπισμα. Κι' οἱ στρατιῶτες θὰ ξυπνήσουν ἄγουροι ἴσως, ράθυμοι ἴσως — δὲν συμβαίνει καὶ τίποτα ἐνδιαφέρον τὸν τελευταῖο καιρό— γιὰ ν' ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ καθημερινά τους. Οἱ ζυμώσεις ἐξ ἄλλου αὐτὲς τὶς μέρες εἶναι ἀπὸ παρασκήνιο.

Μιλάνε γιὰ διζωνική, μιλᾶνε γιὰ ἐδαφικὲς παραχωρήσεις. Τὸ στρατιωτικὸ μπαίνει σὲ δεύτερη μοῖρα. Γιὰ σᾶς ὅμως τὸ στρατιωτικὸ σὲ λίγες μέρες, θἄναι καὶ πάλι πρόβλημα ἐξύ, πρῶτο στὰ πρῶτα. Γιατὶ θ' ἀναθεωρήσετε τὴν ἀπόφασή σας γιὰ τὴ διακοπὴ τῆς στρατιωτικῆς βοήθειας στὴν Τουρκία.

Θὰ σᾶς ζητήσω — χωρὶς ἀπολογίες, γιατὶ θα σᾶς κάνη καλό— ν' ἀφήσετε λίγο τὴ φαντασία σας ἐλεύθερη. Λίγο μόνο, γιατὶ δὲν πρόκειται νὰ γράψουμε μὲ ὅρους ἐπιστημονικῆς, ἀλλὰ πολιτικῆς φαντασίας. Καὶ στὸν τελευταῖο τομέα ἄλα εἶναι ἐφικτά, φτάνει νὰ ὑπάρχουν ἅρματα μάχης, ἀεροπλάνες, καὶ ἕνα ἀπίθανα χαμηλὸ αἴσθημα σεβασμοῦ τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ τῆς ἀξιοπρέπειας τοῦ ἀτόμου. Λοιπὸν φαντασθῆτε. Ἕνα - δυὸ αἰῶνες ἀπὸ τώρα. Ἂν ἡ Ἀφρικὴ εἶναι μιὰ τεράστια ὁμοσπονδία κρατῶν μὲ δύναμη ἀνυπολόγιστη. Κι' οἱ Μαῦροι στὴ χώρα σας θἄν μειονότητα ταλαιπωροῦνται, διαμαρτύρονται, ἀγανακτοῦν, ἐξεγείρονται. Κι' ἡ Ἀφρικὴ δὲν ξεχνᾶ πὼς εἶναι παιδιά της οἱ Μαῦροι στὴ χώρα σας. Χρῶμα της, ἀνθρωποί της. Καὶ ζητοῦν δικαιοσύνη καὶ δὲν τοὺς τὴ δίνετε. Κι' ἀποφασίζει νὰ ἐπέμβη στρατιωτικὰ πιὰ γιὰ ν' ἀποκατασταθῆ τὰ δικαιώματα αὐτῆς τῆς μειονότητας.

Φυσικὰ δὲν ἔχει ἐγγυηθῆ ἡ Ἀφρικὴ τὴν ἀνεξαρτησία καὶ τὴν ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα τῆς Ἀμερικῆς, ὅπως ἐγγυήθηκε ἡ Τουρκία τὴν Κύπρο, ὅμως αὐτὰ εἶναι λεπτομέρειες ὅταν πρόκειται γιὰ... ὀργὴ δικαιοσύνης. Ἔρχεται λοιπὸν ἡ Ὑπερδύναμη τῆς Ἀφρικῆς, καταλαμβάνει δυὸ-τρεῖς πολιτεῖες σας καὶ μεταφέρει ἐκεῖ τοὺς Μαύρους ποὺναι σκορπισμένοι σ' ὅλες τὶς γωνιὲς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν.

Σᾶς φαίνεται ἀπίθανο; Μὰ δὲν μπορεῖ νἄναι λιγώτερο πιθανὸ ἀπ' αὐτὸ ποὺ ἔγινε στὴν Κύπρο. Εἶναι, ξέρετε,

Γράφει ἡ Κα ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ζήτημα ἰσοζυγίου δυνάμεων. Σὲ πολλοὺς τομεῖς. Γιὰ παράδειγμα, εἶναι ζήτημα ἰσοζυγίου δυνάμεων ἀνάμεσα σὲ σᾶς καὶ τὸν Φόρντ. Προβληματίζεστε. Ὁ Φόρντ καὶ τὸ Κογκρέσσο, λέτε, ἐγὼ κι' ὁ Φόρντ, λέτε. Νὰ μιὰ εὐκαιρία νὰ τοῦ ὀρθώσουμε ἀνάστημα. Νὰ τοῦ ἀρνηθοῦμε τὴν ἀνανέωση τῆς στρατιωτικῆς βοήθειας. Καὶ νὰ κάνουμε καὶ καλὴ ἐντύπωση χάριν τῆς Ἀμερικῆς. Νὰ σώσουμε τὸ γόητρο τῆς ἐξωτερικῆς μας πολιτικῆς. Εἶναι κι οἱ ἐκλογὲς κοντά. Κι' ἂν εἴσαστε Ἑλληνο—Ἀμερικανός, θὰ δώσετε κι' ὀντότητα στὴν Ἑλληνο-Ἀμερικανικὴ κοινότητα. Στὸ κάτω-κάτω τῆς γραφῆς ἔχουνε δίκηο οἱ Ἑλληνο-Κύπριοι. Καὶ δὲν εἶναι καὶ λίγο πρᾶγμα νὰ συμπίπτουν δικαιοσύνη καὶ προσωπικὰ συμφέροντα.

Ποὺ λέτε γιὰ τοὺς πρόσφυγες. Μερικοὶ ἀκόμα πεινᾶνε. Δὲν ἔχουν χόρτα, τυρί, φροῦτα. Εὐτυχῶς ποὺ δὲν μᾶς εἶχαν φτάσει καὶ τὰ Τι-Βὶ Ντίνερς(*). Θἄταν ἐξευτελισμὸς ὅλων μας πιὰ (καὶ σᾶς καὶ μᾶς) ὁλοκληρωτικός. Οἱ πιὸ πολλοὶ εἶναι ἄνεργοι. Κι' ὅσο γιὰ τὰ σπίτια τους.... Κάποιος συγγενὴς σας ποὺ ἦταν ἐδῶ πρόσφατα, τοὺς δήλωσε πὼς θὰ πρέπει νὰ εὔχωνται πρῶτα νὰ φύγουν ἀπ' τὶς τέντες καὶ νὰ μποῦνε σὲ μιὰ κατοικία καὶ μετὰ — ἀργότερα βλέπουμε — νὰ σκέφτονται τὰ σπίτια τους. Μήπως αὐτὸ προσκάζει τὴν ψῆφο σας γιὰ τὴν ἀναγνέωση τῆς στρατιωτικῆς βοήθειας; Θἄναι ἀσφαλῶς αὐτὸ μιὰ ἀναπτέρωση τῶν στρατιωτικῶν συμμάχων σας στὴν Τουρκία, βέβαια. Καὶ στὴν Κύπρο ἐκπροσωποῦνται αὐτοὶ οἱ σύμμαχοί σας μὲ 40,000 στρατεῦ. Κατακτητικοῦ, ἀδίστακτου, ὠμοῦ καὶ βίαιου. Κι' οἱ πρόσφυγες δὲν πάνε πίσω μὲ τόσο στρατό.

Ὅμως, ξέρετε κάτι; Ὑπάρχει μιὰ ἀντινομία ποὺ θέλω νὰ φέρω εἰς γνῶσιν σας. Στὴν ἐλεύθερη Κύπρο ἔρχονται κάθε λίγο Ἀμερικάνικες ἀρχαιολογικὲς ἀποστολές. Καὶ ψάχνουν γιὰ τάφους, γιὰ λείψανα πολιτισμῶν, γιὰ σημάδια παληᾶς ἀνθρώπινης ζωῆς σὲ ἄλλα ἐπίπεδα, σὲ ἄλλες ὧρες ἐξέλιξης καὶ προόδου.

Στὴν Κύπρο ποὺναι κατακτημένη ἀπὸ τοὺς 40,000 συμμάχους σας ποὺ λέγαμε, ὑπάρχουν τὰ λείψανα μιᾶς παληᾶς πολιτείας ποὺ γνώρισε μεγάλη ἀκμὴ στὴν ἀρχαιότητα. Σαλαμίνα τὴ λένε. Κολῶνες, ἀγάλματα, προτομές, μάρμαρα μὲ παληὲς γραφές. Προσεχτικὰ λαξεμένες. Βαθειά, ἀνεξίτηλα στὴ συνείδηση μας, στὸ χρόνο. Σ' αὐτὲς τὶς κολῶνες γράψαν οἱ σύμμαχοί σας μὲ κόκκινη μπογιὰ συνθήματα. Γιὰ τὸν πόλεμο, γιὰ τὴ δύναμη τῶν ὅπλων, γιὰ τὴν ἀδυναμία τῶν φτωχῶν μικρῶν λαῶν ποὺναι πασμένοι στὴ μέγγενη τῶν Ὑπερδυνάμεων καὶ τῶν συμφερόντων τους. Βέβαια μὲ τὴν βία δημιουργήθηκε καὶ ἡ Ἀμερική, τόσο μεγάλη, τόσο δυνατή. Ὅμως ἐδῶ νὰ ξεκαθαρίσουμε. Ἐμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ πάρουμε ἐδῶ τὴ θέση τῶν Ἐρυθρόδερμων. Ἔχουμε πολλὴ προϊστορία γιὰ νὰ μᾶς ἀνακαλύψη τώρα ἡ σύμμαχος χώρα σας. Ἡ φυλὴ αὐτὴ ἄντεξε Πέρσες, Φράγκους, Λατίνους, Τούρκους ὀνόματα δὲν μετρᾶνε.

Γι' αὐτὸ νέα στρατιωτικὴ βοήθεια ἐσᾶς θὰ ξεγυμνώση, ξέρετε. Ἐμεῖς πιὰ εἴμαστε βαθειά, ἀθεράπευτα μόνοι. Οἱ σκιὲς τοῦ Λίνκολν καὶ τοῦ Τζέφερσον εἶναι πολὺ μακρυά. Τόσο μόνοι, ποὺ δὲ λογαριάζουμε ὀνόματα. Ἑλλάδα, Κύπρος. Ὁ Ἄνθρωπος γιὰ τὸν Ἄνθρωπο. Αὐτὸς ὁ ἀγώνας πιὰ μετράει. Ὄχι, τὰ ὀνόματα δὲν μετρᾶνε.

Γι' αὐτὸ ἐξ ἄλλου ξέρετε, δὲν σᾶς ἔγραψα ἀτομικὰ κι' ἐπώνυμα. Θὰ τὸ κάνουν αὐτὸ ἄλλοι συμπατριῶτες μου βέβαια. Ἐγὼ εἶμαι ἀπ' ἐκείνους ποὺ νοιώθουν πιὰ αὐτὴ τὴ μοναξιὰ ὁριστικὴ κι' ἀμετάκλητη. Καὶ ταυτίζομαι μόνο μὲ τὶς Ἰδέες, μόνο μὲ τὶς Ἀξίες. Οὔτε μὲ τὰ πρόσωπα οὔτε μὲ τὶς χῶρες. Ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωση ἀνεγνώρισε πρόσφατα τὸ νέο καθεστὼς στὴν Μπάγκλα—Ντές ποὺ λέγεται πὼς ἀνέδειξε ἡ δική σας ΣΙΑ.

Σᾶς χαιρετῶ.

(Ὑστερόγραφον: Λὲν θὰ λυπηθῶ ἂν δὲν πάρω ἀπαντησή σας. Ὅσο θὰ στέλλετε πολεμοφόδια γιὰ νὰ σκοτώνουν τὴ Δικαιοσύνη, θὰ ρίχνουμε κι' ἐμεῖς γράμματα στὸν ὠκεανό.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

(*) Ἑτοιμοπαράδοτα γεύματα γιὰ τὴν ὥρα τῆς Τι-Βί.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

8.9.75

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΡΟΥΖΗ : Σχέδιον Λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ Προβλήματος.

Ἡ ἔκδοση αὐτὴ τοῦ Γιώργου Καρούζη εἶναι ἡ δεύτερη μετὰ τὸ βιβλίο «Ἡ Κυπριακὴ Τραγωδία, μιὰ Γεωγραφικὴ Προσέγγιση». Ἀποτελεῖται ἀπὸ 223 σελίδες καὶ σὰν δεδομένα ἔχει τὰ ψηφίσματα τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν (τὸ ψήφισμα τῆς 1ης Νοεμβρίου, 1974, πιὸ ἰδιαίτερα), τὴν ἀποδοχὴν τοῦ ὁμοσπονδιακοῦ συστήματος σὰν βάση γιὰ τὶς διάρθρωση τοῦ Κυπριακοῦ κράτους καὶ τὴν πολυπεριφερειακὴ μορφὴ τοῦ δημιουργηθησομένου ὁμοσπονδιακοῦ κράτους.

Τὰ στοιχεῖα τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται μὲ σύστημα καὶ πλήρη λεπτομερῆ ἐπεξεργασία καὶ συνθετικὴ ἱκανότητα ἀναφέρονται στὸν πληθυσμό, στοὺς οἰκισμούς, καὶ στὴν ἰδιοκτησία τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Νήσου.

Ἄρτιος γνώστης τῆς γεωγραφίας καὶ τῶν ἰδιοκτησιακῶν θεμάτων τῆς Κύπρου, ὁ κ. Καρούζης ἐξετάζει μὲ ἐπιστημονικὴ μέθοδο καὶ ὀργάνωση τὶς διάφορες περιφέρειες τῆς νήσου, ὅπως εἶναι οἱ γεωργο—φυσιογραφικές, οἱ μορφολογικές, οἱ ὑδρολογικές, οἱ οἰκονομικὲς καὶ οἱ πολεοδομικές. Τὴν κάθε περιφέρεια ἐξετάζει ἀπὸ πλευρᾶς πληθυσμοῦ, οἰκισμῶν καὶ ἰδιοκτησίας, συνοδεύων τὴν ὅλη ἀναλυτικὴ μελέτη μὲ πλήρη στοιχεῖα ὀνομάτων χωριῶν καὶ περιοχῶν καθὼς καὶ χαρτῶν.

Ἀναφορὰ στὴ μελέτη γίνεται ἐπίσης σὲ διάφορες ἄλλες θέσεις γύρω ἀπὸ τὴ λύση τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος, ὅπως ἐκείνην ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἔκθεση τοῦ Δρος Πλάζα, ἡ ὁποία παντελῶς ἀπορρίπτει τὸν διαχωρισμὸν τῶν κοινοτήτων, ἐφ' ὅσον ἐξυπακούει μετακίνησιν τοῦ ἐνδιαφερομένου πληθυσμοῦ.

Τὸ συμπέρασμα καὶ ἡ εἰσήγηση τοῦ μελετητῆ εἶναι ἡ περιφερειακὴ διοίκηση, μὲ σύστημα προεδρικό, μὲ ἰσχυρὴ **κεντρικὴ κυβέρνηση καὶ μὲ**

αὐτόνομους ἐδαφικοὺς χώρους μὲ βάσιν πάντα τὴν πολυπεριφερειακὴν ὁμοσπονδία. Τὰ πλεονεκτήματα γιὰ τὴν Ἑλληνοκυπριακὴν καὶ Τουρκοκυπριακὴν πλευρὰν παρατίθενται ἀναλυτικά.

ΟΘΩΝΟΣ ΓΙΑΓΚΟΥΛΛΗ : Πιθανὲς ἐπιπτώσεις ἀπὸ Ὁμοσπονδιακὴ Λύση, ὅπως προτείνεται ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ πλευρά.

«Τὸ θέμα τῆς Ὁμοσπονδίας εἶναι πρόβλημα πολὺ καυτό, γιατὶ θὰ κρίνη σ' ἕνα μεγάλο βαθμὸ τὴν μελλοντικὴ τύχη τοῦ νησιοῦ μας καὶ θὰ ἐπηρεάση τὴν ὑπόσταση μας σὰν λαοῦ. Πιστεύουμε πὼς κάθε κάτοικος τῆς Κύπρου πρέπει ν' ἀποκτήση βαθύτερη κρίση πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα καὶ αὐτὴ ἡ πίστη ὁδήγησε στὴ συγγραφὴ τῆς παρούσης μελέτης ποὺ ἀποσκοπεῖ νὰ προβληματίση κάθε ἄτομο ποὺ ἐνδιαφέρεται πάνω στὸ Κυπριακὸ πρόβλημα.

Ὁ ἐρευνητὴς ξεκινᾶ ἀπὸ τὴν πρόταση τῆς Τουρκοκυπριακῆς πλευρᾶς γιὰ λύση μὲ μορφὴ ἐδαφικοῦ διαχωρισμοῦ —δίζωνικῆς ὁμοσπονδίας. Ἀναπτύσσει τὰ ὁμοσπονδιακὰ συστήματα σὲ διάφορες ἄλλες χῶρες ὅπως εἶναι οἱ ΗΠΑ, Η ΕΣΣΔ, ἡ Αὐστραλία, ἡ Νιγηρία, τὸ Ζαΐρ, ὁ Καναδᾶς, μὲ ἰδιαίτερη μνεία στὰ προβλήματα γενικοῦ προγραμματισμοῦ καὶ ἀνάπτυξης καὶ προχωρεῖ, μ' αὐτὸ τὸ ὑπόβαθρό στὴ συζήτηση γιὰ ὁμόσπονδο σύστημα στὴν «Μικτὴ Κοινωνία» τῆς Κύπρου, ὅπου οἱ δυὸ βασικὲς κοινότητες εἶναι διασκορπισμένες σ' ὅλη τὴ Νῆσο χωρὶς νὰ ξεχωρίζη συγκεκριμένη μορφὴ στὴ διάρθρωσή τους.

«Ἀντλώντας γεωγραφικὰ παραδείγματα ἀπὸ ἄλλες χῶρες», γράφει ὁ συγγραφέας, «δείξαμε πὼς ὁ γεωγραφικὸς διαχωρισμὸς τῶν κατοίκων τοῦ νησιοῦ μας πάνω σὲ ἐθνολογικὰ κριτήρια θἄχη τραγικὲς συνέπειες πάνω στὴν τύχη τοῦ νησιοῦ μας. Ὁ γεωγραφικὸς διαχωρισμὸς ὅπως προτείνεται ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ πλευρὰ ἐξυπακούει καταναγκαστικὴ μετακίνηση πληθυσμοῦ καὶ ἐπομένως περικλείει κινδύνους ποὺ εἶναι συνυφασμένοι μὲ τὸ βίαιο ξερίζωμα καὶ μὲ τὸ σπάσιμο τῆς σχέσης «ἀνθρώπου—γῆς». Ἀκόμη καὶ ἂν ὁ διαχωρισμὸς γίνη μὲ βάση τὶς εἰσηγήσεις τοῦ Καρούζη Γ., (1975), πάλι δὲν ἐξαλείφονται οἱ κίνδυνοι γιατὶ ὅπως εἴδαμε ἡ ὕπαρξη συνόρων, καὶ μάλιστα μὲ βάση τὸ ἐθνικὸ κριτήριο, περιπλέκει παρὰ νὰ ἁπλοποιῆ τὰ προβλήματα καὶ τὶς διαφορές».

Ἀντὶ λοιπὸν τῆς ὁμοσπονδοποίησης, ὁ συγγραφέας προτείνει συμπερασματικὰ τὸν περιφερειακὸ ἀποκεντρωτισμό, στὸν ὁποῖο ὑπάρχει μὲν ἀποκέντρωση ἐξουσιῶν, τὸ κράτος ὅμως διατηρεῖται ἑνιαῖο καὶ προωθεῖται πρῶτα τὸ κοινὸ συμφέρον ὅλης τῆς χώρας καὶ μετὰ τῆς περιφέρειας.

Ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ καὶ οὐσιαστικὰ συμπεράσματα τοῦ συγγραφέα εἶναι καὶ τὸ ἀκόλουθο:

Εἶναι προτιμότερο, ἂν οἱ Τοῦρκοι ἐπιμένουν μὲ ἀδιαλλαξία στὶς ἀπόψεις τους, νὰ μὴ ἀποδεχτοῦμε λύση μὲ τὸν κίνδυνο μελλοντικοῦ ἀφανισμοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐπιδοθοῦμε σὲ ἀντικατοχικό, μακροχρόνιο ἀγῶνα γιὰ νὰ κρατήσουμε τὸ δίκαιο τῆς θέσης μας στὸ προσκήνιο τοῦ διεθνοῦς ἐνδιαφέροντος.

Μέρος ἐξ ἄλλου αὐτοῦ τοῦ ἀγῶνα εἶναι κι' οἱ ἐκδόσεις αὐτὲς μὲ τὴ διαφώτιση καὶ τὴν ἐνημέρωση ποὺ πραγματοποιοῦν καὶ μὲ τὸν προβληματισμὸ τὸν ὁποῖο δημιουργοῦν γύρω ἀπὸ τὴ μορφὴ τῆς πολιτικῆς λύσεως τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος. Πιστεύουμε δὲ ὅτι ἡ εἰσήγηση τοῦ κ. Γιαγκουλλῆ γιὰ τὴ σύσταση ἐπιτροπῆς πρὸς μελέτην τῆς Ὁμοσπονδιακῆς λύσεως δὲν πρέπει νὰ πάει χαμένη.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

15/9/75

ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ : «Οἱ προτεινόμενες λύσεις καὶ ἡ ἔννοια τοῦ 'Ανεξάρτητου καὶ Κυρίαρχου Κυπριακοῦ Κράτους».

'Η μελέτη αὐτὴ τοῦ Πρέσβεως τῆς Κύπρου εἰς τὴν 'Ελλάδα δόθηκε ἀρχικὰ σὰν ὁμιλία ἀπὸ τὸν ἴδιο στὸ «Διεθνὲς Συμπόσιον Κύπρου» τὸν Μάρτη τοῦ 1975. Στὶς σελίδες της ὁ συγγραφέας ἀναπτύσσει συνοπτικὰ κι' ἀδρὰ τὸ ἱστορικὸ τοῦ πολιτικοῦ προβλήματος ποὺ δημιούργησαν οἱ Τουρκοκύπριοι, ὑποκινούμενοι ἀπὸ τρίτους.

«Εἶναι χαρακτηριστικό», γράφει ὁ κ. Κρανιδιώτης, «ὅτι ὅλες οἱ προτάσεις λύσεως, ποὺ ὑπεβλήθησαν κατὰ καιροὺς πρὸς τὴν ἡγεσίαν τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ, ἀπέβλεπαν στὸ νὰ ἐπιβάλουν ἔλεγχο στὴ θέληση τῆς πλειοψηφίας, σὲ τρόπο ποὺ νὰ ἐξυπηρετοῦνται ὄχι τὰ συμφέροντα τῶν Κυπρίων, ἀλλὰ τὰ στρατιωτικὰ καὶ οἰκονομικὰ συμφέροντα τρίτων».

Μὲ καθαρὴ γραμμὴ σκέψεως, μὲ ἁπλότητα καὶ εὐθύτητα, ὁ συγγραφέας τέμνει τὰ γεγονότα ποὺ ὁροθετῆσαν τὶς διάφορες φάσεις τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος καὶ καταθέτει τὰ στοιχεῖα τῶν διαφόρων λύσεων ὅπως ἔχουν προταθῆ, μέχρι τῶν προτάσεων τῆς 'Αγκύρας γιὰ πολυζωνικὴ ὁμοσπονδία ποὺ ἔγιναν στὴ Γενεύη. Λύσεις, ποὺ ὅπως τονίζει ὁ συγγραφέας, ἀποσκοποῦν στὴ διχοτόμηση τῆς Κύπρου, ἑνὸς ἐγκλήματος μοιραίων καὶ διεθνῶν διαστάσεων καὶ ἐπιπτώσεων.

ΛΙΝΑΣ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ: «Μιχαὴλ Κάσιαλος. 'Ο Κύπριος λαϊκὸς ζωγράφος».

Τὸν Αὔγουστο πέρσι πέθανε ὁ Μιχάλης Κάσιαλος σ' ἕνα θρησκευτικὸ ἵδρυμα στὴ Λάρνακα, ὅπου ἐφιλοξενεῖτο μαζὶ μὲ ἄλλους ἐκτοπισθέντες μετὰ τὸ βάρβαρο ξερριζωμό τους ἀπὸ τὰ χώματά τους. Ἔγινε μιὰ κηδεία σεμνή, ἥσυχη, μὲ πολλοὺς χωριανούς του μαυροντυμένους, μὲ ὅλους τοὺς χωριανούς του νὰ κλαῖνε γιὰ τὸν ἀνήμπορο τὸν κόσμο, γιὰ τοῦτα τὰ σημάδια, τὴν λαύρα, τὴ φωτιά, πάνω στὸ δέρμα μου, γιὰ τὰ σχισμένα χείλη μὲ τὸ στερνὸ φιλί καὶ τὸ πικρὸ ξεράδι κι' ἄλλα πολλά...»

(Γιὰ Μᾶς)

Τραγούδια τοῦ πολέμου, τῆς ἀγάπης, τραγούδια γιὰ τ' ἀνθρώπινα, μικρὰ καὶ μεγάλα, γεμίζουν τὶς σελίδες μὲ πυκνὲς ἐμπειρίες ποιητικὰ μετουσιωμένες σ' ἕνα ὕφος προσωπικό, κάποτε ἴσως αἰσθητικὰ ἄνισο, ἀλλὰ πάντα πηγαῖο καὶ γνήσιο καὶ ζεστό.

«Κι' ὅμως,
Τώρα ποὺ μάθαμε ν' ἀγαποῦμε
βρήκαμε πὼς ἡ ἀγάπη δὲν ταιριάζει στὰ μέτρα μας.
...'Αλήθεια μαζέψαμε τόση στοργὴ μὲ τόση σχολαστικότητα
καὶ τώρα ποὺ νοιώσαμε ἐπιτέλους (ἔστω κι' ἀργά)
τοῦτο τὸν ἔρωτα νὰ μᾶς παιδεύη,
μάθαμε πόσο ἀκριβὸ εἶναι τὸ τίμημα...
...Καὶ τὰ βάλαμε ὅλα ἐνέχυρο ἀκόμη καὶ τὰ ὄνειρα μας...
Κι' ὕστερα βγάλανε καὶ τὴν ψυχή μας στὸ σφυρί
καὶ δὲν μᾶς ἄφησαν τίποτα, οὔτ' ἕνα τετράγωνο ἀγάπης παρὰ μονάχα τὶς πληγές μας... καὶ τὴ βαρειά μας συνείδηση».

('Απαράδεκτον).

του μὲ θλέμμα γεμάτο πληγές, μὲ θλέμμα γεμάτο ἀπ' τὸ χάος τοῦ δίωγμοῦ καὶ τῆς προσφυγιᾶς.

'Η σύντομη αὐτὴ μελέτη τῆς Λίνας 'Αντωνοπούλου, ἀνάτυπο ἀπὸ τὴ «Νέα 'Εστία», σκιαγραφεῖ τὸ χρονικὸ τῆς ζωῆς καὶ τῆς δημιουργίας τοῦ Μιχάλη Κάσιαλου, τοῦ Κύπριου λαϊκοῦ ζωγράφου ἀπὸ τὴν "Ασσια, ποὺ στὰ ὥριμα χρόνια τῆς ζωῆς του, ἐκεῖ ποὺ ἄλλοι ἀποσύρονται ἀπὸ τὴν μάχη, ἐκεῖνος ἐδημιούργησε ἕνα νέο κύκλο ζωῆς καὶ τέχνης. "Ενα κύκλο ποὺκοψε βάναυσα ἡ Τουρκικὴ εἰσβολή, ὅπως ἐπιστεγάζει ἡ 'Αντωνοπούλου. "Αν ζοῦσε μετὰ τὰ τραγικὰ γεγονότα τῆς πατρίδας του, ποιὸς ξέρει τί εἰκόνες θὰ μᾶς ἔδινε ἡ πληγωμένη ψυχή του καὶ πῶς θὰ μᾶς τὶς παρουσίαζε. Τὸ ἔργο τοῦ Κάσιαλου ἀγαπήθηκε γιατὶ ἔδωσε τὴ ζεστασιὰ μιᾶς παληᾶς καὶ τωρινῆς λατρεμένης γνωριμιᾶς, καὶ συγκίνησε πολὺ γιατὶ τὴν ἔδωσε γνήσια, ἀνόθευτη. ἀληθινὴ κι' ἀνέγγιχτη ἀπὸ τὴν τεχνοκρατούμενη ἐποχή μας!

ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΚΥΠΑΡΗ: 'Αναλυτικόν. 'Ο Κυριάκος Κύπαρης διαθέτει μιὰ σπάνια εὐαισθησία, μιὰ διορατικότητα καὶ μιὰν ὀξυδέρκεια ποὺ ἀποτελοῦν θαυμάσια ἐφόδια γιὰ τὸν ποιητή. Πυκνὲς οἱ εἰκόνες του, πλούσιος ὁ λόγος στὰ ποιήματα τοῦ «'Αναλυτικοῦ», ξεχειλίζει ἀπὸ μιὰ συγκίνηση κάποτε αἰσθησιακή, κάποτε γυμνὴ κι' ἄϋλη.

«Θὰ ποῦμε ἀκόμη παραμύθια
κι' ἱστορίες πολλὲς γιὰ μᾶς..
Θ' ἀκούσετε κι' ἄλλα πολλὰ ἀκόμα,
...γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ σκάλωσε
πάνω ἀπ' τὴν πόρτα τοῦ κόσμου
καὶ προδομένη ξεψύχησε μὲ τόση ἀνοχή...
...Γιὰ τὰ τραγούδια τῆς εἰρήνης,
γιὰ τὰ χθεσινὰ παιδιά,
γιὰ τοὺς φονιάδες μὲ τὰ περιστέρια,

Γράφει ἡ Κα ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΜΙΧΑΗΛ Ν. ΠΙΣΣΑ : «'Η Κύπρος διακηρύττει: Δὲν θὰ λυγίσουμε». Μιὰ πολυγραφημένη πληθωρικὴ συλλογὴ στίχων ἀφιερωμένων στὴν Κύπρο καὶ στὴν τραγωδία της. 'Ο χῶρος κι' οἱ ἄνθρωποι, πληγωμένοι, ταλαιπωρημένοι, παρελαύνουν μέσα στὴν ποίηση τοῦ κ. Πισσᾶ σὲ μιὰ ἀφηγηματικὴ ροὴ ποιητικοῦ λόγου. Μιὰ ἐξέγερση, μιὰ πίκρα, μιὰ περηφάνεια καὶ μιὰ πίστη στὴ δικαιοσύνη εἶναι διάχυτες στὴ συλλογή, μαζὶ μὲ μιὰ αἴσθηση τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλαφρᾶς συνείδησης ποὺ δημιούργησε τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν τραγωδία ποὺ πέρασε καὶ περνᾶ ἡ Κύπρος σήμερα.

«'Εμεῖς μικρόψυχοι, μικρόμυαλοι,
κακόβουλοι,
ἐγωϊστὲς—μικροφιλόδοξοι,
τῶν ξένων συμφερόντων ὑπηρέτες,
τὴν Κύπρο
γιὰ ἕνα πεῖσμα,
ἕνα πάθος,
ἕνα μῖσος
καὶ γιὰ τριάντα ἀργύρια
ἀδίστακτα προδώσαμε,
τὴν ξεπουλήσαμε ἀπίστευτα,
ἀπερίγραπτα,
ἀσυνείδητα,
σὰ νάταν προβατίνα γιὰ σφαγὴ
στὰ χέρια μακελλάρη τρομεροῦ
τὴν παραδώσαμε».

(Χαμένες Πατρίδες).

ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΑ ΠΟΥΛΙΑ : «Ρίξε, Θεέ μου, μιὰ στάλα δικαιοσύνης σὲ κάθε μικρὴ γωνιὰ τοῦ νησιοῦ μας. Μιὰ στάλα ἐλευθεριάτικης βροχῆς νὰ ξεπλυθῆ τὸ πικρὸ δάκρυ τῆς χαροκαμένης μάνας, ν' ἀκουστῆ χαρούμενη καὶ πάλι ἡ φωνὴ τοῦ πουλιοῦ».

Αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ ἔκθεση παιδιοῦ στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τῆς 'Ορμήδειας, ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχεται καὶ τὸ ὑλικὸ τῆς ἐκδόσεως. 'Εκθέσεις σύντομες, ἄλλες πιὸ ἐκτεταμένες, ὅλες ὅμως βγαλμένες μέσ' ἀπὸ τὰ βάθη τῆς πληγωμένης ψυχῆς τῶν ξεσπιτωμένων παιδιῶν, ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενο τοῦ πολυγραφημένου βιβλίου, ἐπιμελημένου καὶ φροντισμένου μὲ πολλὴν ἀγάπη ἀπὸ τὸ διδασκαλικὸ σῶμα τοῦ Σχολείου.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

22.9.75

Γράφει ή
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Κ. καὶ Ν. ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ: Πολιτικὴ Οἰκονομία.

Ὁ τόμος αὐτὸς προορίζεται γιὰ τοὺς μαθητὰς τῶν Γυμνασίων καὶ περιέχει τὴν ὕλην ποὺ καθορίζεται στὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Ἀναμεσα στοὺς στόχους τῶν συγγραφέων ἀναφέρονται ἡ ἐνημέρωση καὶ ὁ προβληματισμὸς τοῦ μαθητῆ πάνω στὶς οἰκονομικὲς συνθῆκες ποὺ τὸν περιβάλλουν καὶ ἡ προετοιμασία γιὰ τὴν ἐξειδίκευση του εἰς τὴν ἐπιστήμη τῶν Οἰκονομικῶν.

Τὸ βιβλίο διαιρεῖται σὲ ἕξι κατὰ βάση μέρη ὅπου ἀναπτύσσονται οἱ σκοποὶ τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης, ἡ ἐξέλιξις τῆς οἰκονομίας, τὸ Θέμα τῶν Ἀναγκῶν, ἡ Παραγωγὴ καὶ τὸ Πληθυσμιακὸ Πρόβλημα, Συστήματα καὶ Θεωρίες περὶ Οἰκονομικῆς Ἐπιστήμης. Τὰ πλούσια σχεδιαγράμματα, τὰ συνεχῆ ἁπλὰ παραδείγματα, ἀντλημένα ἀπὸ χώρους τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐργασίας ποὺ εἶναι προσιτὰ καὶ κατανοητὰ ἀπὸ τὸν μαθητὴ (ἢ τὸν ἀναγνώστη), κάνουν τὸ βιβλίο σωστὸ κι' ἐνδιαφέρον ἀνάγνωσμα πάνω στὸ θέμα τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας.

ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ ΖΙΤΣΑΙΑ: Πορεία.

Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἔκδοση ποὺ μᾶς φτάνει, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν Πορεία τῶν Γυναικῶν στὴν Ἀμμόχωστο τὸν περασμένο Ἀπρίλη.

Ἡ Χρυσάνθη Ζιτσαία, ποὺ πῆρε μέρος στὴν Πορεία αὐτή, ἔζησε τὴν ἔνταση καὶ τὸν κρεσέντο ποὺ χαρακτήριζαν τὴ συγκέντρωση τὴν ἡμέρα ἐκείνη. Αὐτὸ τὸν κρεσέντο δίνει μέσα στὶς σελίδες τῆς ποίησης ποὺ ἀποτελοῦν τὸ περιεχόμενο τῆς ΠΟΡΕΙΑΣ. Ὁ λόγος εἶναι ἁπλός, ἡ πλοκὴ ἔχει τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀρχαίας τραγωδίας μὲ τὴν παρουσία τοῦ Χοροῦ καὶ τῆς Κορυφαίας, κι' ἡ ποίηση συναισθηματική, εὔφορη, ζωντανεύει τὸν παλμὸ τῶν γυναικῶν ποὺ μὲ τὴν ἐνέργειά τους δῶσαν ἕνα μάθημα εἰρήνης σ' αὐτοὺς ποὺ μοιράζουν τοὺς ἀνθρώπους, σ' αὐτοὺς ποὺ δολοφονοῦν τὶς ἀξίες:

«Αἰώνων μίλια διανύει αὐτὴ
ἡ πορεία.
Ἐκτάσεις ἄγονες τέλματα
νεκρωμένα.
Ἐρήμους ἁπλερὴς ζωῆς
σταματημένης.
Ἐμπόδια τεῖχη σύνορα κλει-
στά.
Ὁρίζοντες στενοὶ δρόμοι
ἀπαγορευμένοι.
Ἀπὸ κύκλο σὲ κύκλο ὅλο
τυλίγοντάν.
Ἀπὸ τὸν θρῆνο τῆς Ραχὴλ
Τὰ δάκρυα τῆς Μαρίας...

ΚΩΣΤΑ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ: Ἐρώτηση καὶ Κρίνα.

Ὁ ποιητὴς χαρακτηρίζει τὴ μεγάλη αὐτὴ σύνθεση του σὰν τὸ μεγαλύτερο ἐπικολυρικὸ ποίημα τῆς Κύπρου. Ἡ ἔκταση τοῦ ἔργου, τὰ πολλὰ πρόσωπα, ἡ πυκνὴ καὶ ἐναλλασσόμενη δράση, ὅλα ἀποτελοῦν στοιχεῖα τῆς συνθέσεως. Ἡ ρωμαντικὴ διάθεση ὅπως ἐνσαρκώνεται ἀπὸ τοὺς δυὸ πρωταγωνιστές, τὸν Ἐρώτη καὶ τὴν Κρίνα, σ' ἕνα τρυφερό, μυθικὸ θὰ λέγαμε, ἐναλλάσσεται μὲ ἐπεισόδια ἡρωϊκά, στὰ ὁποῖα γίνεται ἀνάπλαση τοῦ θρύλου καὶ τῆς παράδοσης ὅπου ὁ Ἁγὶ Γιώργης θριαμβεύει πάνω στὸ Δράκο, τὸ Καλὸ νικᾶ τὸ Κακό, ὁ ἀγαθὸς ἥρωας νικᾶ τὸν ἀδικητή.

Ὁ λόγος χυμώδης, στὸ πλεῖστον εὔστοχος, εἶναι κάποτε τόσο πυκνός, ποὺ νὰ σκιάζῃ τὰ γεγονότα ἢ τὰ αἰσθήματα. Ἤ τουλάχιστον νὰ τὰ δίνῃ περιγραφικὰ μόνον, χωρὶς νὰ πραγματοποιεῖ πολὺ βαθειὰ τομὴ — σὰν στὸν ἐσωτερικὸ κόσμο τῶν ἀνθρώπων. Ἴσως ὅμως γιὰ τὴν προσέγγιση τοῦ θέματος ποὺ κάνει ὁ ποιητὴς στὸ θέμα του, μιὰ προσέγγιση ἱστορικῆς, δημοτικῆς παράδοσης θὰ λέγαμε, ὁ λόγος αὐτὸς νὰ εἶναι καὶ ὁ πιὸ κατάλληλος. Ἡ ὁμοιοκαταληξία πετυχαμένη κάνει τὸν στίχο νὰ κυλᾶ μουσικὰ κι' ἀνεμπόδιστα καὶ δίνει ἀντοχὴ στὴν ἔμπνευση καὶ στὴ δομή:

Καράβι πολυτάξιδο καὶ δυ-
νατὸ καράβι
ἐσκίζε κύματα θεόρατα καὶ
θύελλες καὶ μπόρες.
Τὸ ξέρανε καὶ τὸ γνώριζαν
οἱ ξέρες καὶ οἱ κάβοι,
κι' αὐτὸ τρανότερό πουλί,
ταξίδευε στὶς χῶρες.
Σὲ χῶρες πλούσιες καὶ
φτωχὲς ἐπῆρε τὴν
πραμάτια,
ἐπῆρε ἀσήμι καὶ χρυσὸ
ποὺ θάμπωναν τὰ μάτια.

ΝΙΚΟΥ ΠΕΝΤΑΡΑ: Ὧρες Πολέμου.

Ἦταν πρωΐ, πολὺ πρωΐ, ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσω...
Τὰ περιστέρια ξαφνιασμένα
θούλιαζαν στὸ μακρυνὸ
ὁρίζοντα.
Γιατὶ κρέμμασαμε στὸν ὦμο
τὸ ντουφέκι
Καὶ μπήκαμε δὲ στρατιωτι-
κὰ ὀχήματα
Νὰ κουβαλήσουμε τὸ θάνα-
το σ' ἀνθόσπαρτες
βραγιές.

Ἀπὸ τὶς ἐμπειρίες καὶ τὰ αἰσθήματα ποὺ λειτούργησαν στὴ διάρκεια τοῦ πολέμου εἶναι βαλμένοι οἱ στίχοι τῆς συλλογῆς.

Ἡ χαμένη εἰρήνη, ἡ ἀπώλεια τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, οἱ ξερριζωμένοι, ὅλοι θέματα ποὺ πονοῦν, ποὺ προβληματίζουν, ποὺ ἐμπνέουν.

Ὁ στίχος ἐλεύθερος ἢ παραδοσιακός, εὐαίσθητος, ὑπηρετεῖ τὸ συναίσθημα ὑπάκουος, ἀφομοιωμένος στὸ πλεῖστο, ὑποσχετικὴ γιὰ μεγαλύτερο ἀνέβασμα στὸ μέλλον.

ΝΑΚΗ ΠΑΠΑΤΤΟΦΗ: Λύρα καὶ Τόξο.

Στοὺς κύκλους τῆς παραδοσιακῆς ρίμας κινεῖται ὁ Παπαττοφῆς στὴ σύντομη πολυγραφημένη του ἀνθολόγηση. Παλαμικὴ ἡ ἐπίδραση, ἀφήνει νὰ φανεῖ ἡ φλέβα κι' ὁ παλμὸς θὰ βοηθήσουν τὸν ποιητὴ νὰ πλάσῃ δικούς του κόσμους στὸ μέλλον.

Σύναξη θάλπισέ στὰ πέρατα, καρδιὰ μου
κι' ἄσοι πιστοί.
Βρυκολακιάσανε, κιότεψάν οἱ διαβόλοι, ξέπεσαν... οἱ Θεοί.
Ὅπου τῆς γῆς οἱ ἀπάρνητες ξυμμαζωχτεῖτε,
ἡ φωτιὰ καίει.
Ἀνάψτε τὸς πυρσούς, τὸ μίασμα κάψτε ποὺ χαροπαλαίει.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Σενάριο τοῦ Σεπτέμβρη

29.9.75

"Ασε το φθινόπωρο
γύρω σου νὰ στρώσει
τ' ἄνθη τὰ στερνά·
μιὰ ζωὴ πεθαίνει
μιὰ ζωὴ περνᾶ—
τάχα σὲ προσμένει
μιὰ "Ανοιξη ξανά;

"Ηταν ἕνα ἀπόγεμα θαλό κι' ἤρεμο, κι' ὁ ἥλιος, μάτωμένη ροδιά, ἔκλεινε τὰ ματόφυλλα, τὰ μάρμαρα πλυμμένα ἀνάσαιναν ὄνειρο, τὰ πουλιὰ φορτῶναν τὸν ἀέρα δειλινὲς τρίλιες, κι' ρθε ὁ Χατζόπουλος στὸ νοῦ μου. Τ' ἄνθη τὰ στερνά. Ἡ παράδοση τοῦ φθινόπωρου. Τῆς ἐποχῆς ποὺ θρέφει τὴ μελαγχολία τῶν ποιητῶν. Εἶναι οἱ μέρες τοῦ Σεπτέμβρη φορτωμένες ὧρες μυστικές, τραγούδια χλωμὰ μοναξιά ἀκαριαία. Μιὰ μοναξιὰ ποὖναι κάτι ἀὰν βιολογικὴ προέκταση. "Ενας κύκλος ζωῆς κλείνει μὲ τὸ φθινόπωρο.

Τὸ καλοκαῖρι, οἱ μεγάλες μέρες του, ἡ ζεστὴ του ἀνάσα, οἱ λαγαρὲς ὧρες του, τ' ὡρίμασμα καὶ ἡ σοδειά του, φθάνουν μὲ τὶς τελευταῖες βδομάδες τοῦ Αὐγούστου, ἕνα κορύφωμα ζωῆς, ζωντάνειας. Κι' ὕστερα, μὲ τὸν πρῶτο Σεπτέμβρη, ἀρχίζουν νὰ μακραίνουν οἱ σκιές. Τὸ φῶς ὠχρό, ἡ ζωή, οἱ καρποὶ φθίνουν. Ἡ σοδειὰ δόθηκε. Ὁ κύκλος ὁλοκληρώθηκε. Καὶ κάθε ὁλοκλήρωση σημαίνει κι' ἕνα θάνατο. Γι' αὐτὸ κι' ἡ βαθειά, ἡ τραυματικὴ λύπη ποὺ δέρνει τὴν εὐαίσθητη ἀνθρώπινη ψυχὴ τὸ φθινόπωρο.

"Ασε τὸ φθινόπωρο
γύρω σου ν' ἁπλώσει
μιὰ στερνὴ εὐωδιά·
μιὰ φωνὴ σωπαίνει
μιὰ χαρὰ χαμένη
μέσα στὴν καρδιά—
τὰ στερνὰ τὰ φύλλα
παίρνει τὸ φθινόπωρο
γύρω ἀπ' τὰ κλαδιά.

Ὡστόσο μέσ' ἀπ' αὐτὸ τὸ ξεγύμνωμα τοῦ ξοδεμένου καλοκαιριάτικου πάθους, ὁ ἄνθρωπος δὲ σταυρώνει τὰ χέρια, δὲ ρίχνεται ἀπελπισμένος στὴ θάλασσα τῆς ἀπραξίας γιὰ ν' ἀφήσῃ τὸ φθινόπωρο νὰ στήσει μέσα του προτομὲς θανάτου.

. . . Μιὰ ζωὴ πεθαίνει
μιὰ ζωὴ περνᾶ.

Τὸ φθινόπωρο, ὥρα περισυλλογῆς. "Ωρα ἀπολογισμοῦ.

Πολιτεία τοῦ Σεπτεμβρίου
μὲ τὸ θυμὸ στὰ μάτια,
κάθεσαι κι' ἱστορεῖς πληγές,
ὅταν πηγαίναμε σχολειὸ
περνοῦσαν οἱ φαντάροι
μὲ μουστάκια, σκόνη, τραγούδια, ἰδρώτα,
εἴχαμε ἀδέλφια ἐκεῖ, ποῦ μεῖναν;
Λούφαξαν καὶ τὰ περιστέρια
στὰ νησιά μας,
οἱ φασιανοὶ στὴ Θράκη ἔκατσαν καὶ θρηνῆσαν,
πόσοι ἐπιτέλους οἱ νεκροί μας,
πόσες χρονιές, πόσες φορές, τί νύχτες;

Ἀκόμα ἕνας χειμῶνας ἁπλώνεται μπροστά μας. Πίσω μας ἕνας χρόνος φορτωμένος τραγωδία, ἀγῶνα, καθημερινό, ἀτομικό, ἐθνικό, ἀγῶνα γιὰ ἐπίζηση. "Ενας χρόνος γεμάτος προσπάθειες νὰ μὴν προδώσουμε τὴν πίστη μας στὴ δικαιοσύνη, τὴν ἑνότητα μας μπροστὰ στὸ φάσμα τῆς διχόνοιας ποὺ ὕπουλα καραδοκεῖ σὲ κάθε καμπὴ τῆς σημερινῆς κρίσης.

Καὶ μπροστά μας, τίτλοι, γεγονότα, καταστάσεις πολλές, πυκνές, μέσα κι' ἔξω ἀπ' τὴν Κύπρο, γιὰ τὴν Κύπρο.

—Ὁ Ντ' Ἐσταὶν πιστεύει ὅτι πρέπει νὰ δοθῆ δίκαιη λύση στὸ Κυπριακό.

—Τὴν Δευτέρα (σήμερα) συζήτηση στὴν Ἀμερικανικὴ Βουλὴ γιὰ τὴ στρατιωτικὴ βοήθεια στὴν Τουρκία.

—Συνεχίζονται οἱ διαβουλεύσεις στὸν ΟΗΕ.

—Κωλυσιεργία ἀπὸ τοὺς Τούρκους στὴ μεταφορὰ 32 δασκάλων καὶ 500 πρόσφυγων στὸ Βορρᾶ.

"Ενας νέος χρόνος ἁπλώνεται μπροστά μας γεμάτος ζυμώσεις καὶ πιθανότητες ζυμώσεων. Μιὰ νέα ἐποχὴ δράσης κι' ἀπαντοχῆς ξεδιπλώνεται μπροστά μας, πέρα ἀπ' τὴν πολιτεία τοῦ Σεπτέμβρη.

Λέγεται πὼς ἡ μόνη σωτηρία ὅταν ὁ ἄνθρωπος πικραίνεται, ὅταν ὁ ἄνθρωπος προδίνεται στὰ ὄνειρα, στὴν πίστη του, εἶναι ἡ μετατροπὴ τῆς πίκρας σὲ θυμό, τῆς ἀπογοήτευσης σὲ ὀργή.

Αὐτὸ τὸ φθινόπωρο ἡ Κύπρος πρέπει νὰ ξεχάσει τὴ φθίνουσα μελαγχολία τοῦ ποιητικοῦ μύθου. Αὐτὸς ὁ Σεπτέμβρης εἶναι καὶ πρέπει νᾶναι ὁ Σεπτέμβρης θυμοῦ, ὀργῆς ἱερῆς καὶ δίκαιης.

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Ὀργῆς ποὺ πρέπει νὰ δέρνῃ τὴ Χιλή, τὴν Πορτογαλία, τὴ Μπάγκλα Ντές. "Οχι, δὲ μποροῦμε νὰ κουφαίνουμε στὶς φωνὲς τοῦ φθινοπωριάτικου τοπίου. "Ομως πρὶν στεκόμαστε ἴσως λίγο τραυματισμένα, ἴσως λίγο ναρκισσικά, πάνω ἀπὸ τὸ μουσκεμένο χῶμα τῆς θαμπῆς πολιτείας τοῦ Σεπτέμβρη καὶ βουρκώνάμε πρῶτα μὲ τὴν ἄπληστη εὐαισθησία γιὰ τὸν χαμένο χρόνο, κι' ὕστερα χαμογελούσαμε ἀόριστα μὲ τὴν προσδοκία μιᾶς νέας ἀναγέννησης— στὴ ζωή μας, στὸν ἄμεσο κόσμο μας.

Σήμερα μελαγχολία κι' ἀπολογισμὸς ἔχουν ἄλλο χρῶμα, ἄλλο ὕφος. Σήμερα, φέτος τὸν Σεπτέμβρη ἡ πληγὴ γίνεται ὀργὴ δίκαιη, ὀργὴ ποὺ δὲν πρέπει νὰ σβήσει ποτέ. Ὀργὴ ποὺ δὲν ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴ φθορὰ καὶ τὴν ἀναγέννηση, ἀόριστα, εὐαίσθητα, ὄμορφα καὶ ποιητικά, ἀλλὰ ὀργὴ ποὺ ἁπλώνεται πάνω ἀπὸ χαμένες πατρίδες, πάνω ἀπὸ προσφυγικοὺς καταυλισμούς, πάνω ἀπὸ χαροκαμένες ἀνθρώπινες ὑπάρξεις, ποὺ φωνάζουν ἀσταμάτητα γιὰ ἐλευθερία καὶ δικαιοσύνη:

Ἐσεῖς παλληκάρια ἐκεῖ στὸ Τέννεσυ, στὸ Ρίτσμοντ,
ποὺ παίζετε τὶς φυσαρμόνικες εἰρηνικὰ στὸν ἄνεμο,
πότε θ' ἀκούσετε τ' ἀδέλφια σας
ποὺ ξεφωνίζουν τόσα χρόνια;
«Ἐδῶ πεθαίνει ἡ Λευτεριά,
ἐδῶ σκοτώνεται τὸ δίκαιο».
"Εχετε πολλοὺς ἀδελφοὺς,
δὲν τοὺς ἀκοῦτε;
στὴ Λευκωσία, στὴν Πόλη,
στὸ Μαρόκο·
Τηλεγραφῆστε τους ἕνα μεγάλο δῶρο,
ἕνα μεγάλο μήνυμα, πλῆθος ὑπογραφές!
Ἤ μᾶλλον ὄχι, μιὰν ἀρχή: Λευτεριά!
καὶ μὲ ὑπογραφὴ καθάρια: Εἰρήνη!
Πολιτεία τοῦ Σεπτεμβρίου
μὲ τὸ θυμὸ στὰ μάτια,
τραγούδησε· ὄχι ὀδυρμούς,
τραγούδια βροντόφωνα, ἁρματωλικά,
παλληκαρίσια,
νὰ περάσῃς τὰ πέλαγα καὶ θὰ σ' ἀκούσουν,
δὲ γίνεται, θὰ φτάσει ἐμβατήριο ὁ θυμός σου
παντοῦ στὸν κάθε κόσμο,
καὶ θὰ νικήσει αὐτός.

(Πολιτεία τοῦ Σεπτεμβρίου Θανάση Φωτιάδη).

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΠΑΙΓΝΙΔΙ

6/10/75

"Αλλαξαν μὲ τὸν πόλεμο;

Τὸ περσινὸ καλοκαίρι μὲ τὸν πόλεμο, τὸ ξερρίζωμα, τὸ θάνατο, ἔρριξε βαρειὰ τὴ σκιά του πάνω στὴ ζωή μας. Προέχει σήμερα στὴ σκέψη μας ἕνα κρᾶμα μνήμης καὶ προβληματισμοῦ γιὰ τὸ μέλλον. Ἡ ἐμπειρία τῆς βίας, ἡ μαρτυρία τῆς χαμένης εἰρήνης ἀποτελοῦν καθημερινὸ βίωμα καὶ παντοτινὸ πλαίσιο ἀναφορᾶς μας. Καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ πλαίσιο ἐντάσσουμε εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι τὶς σκέψεις, τὶς προσδοκίες μας, τοὺς φόβους μας γιὰ τὸ μέλλον.

Τὰ στοιχεῖα ἔτσι ποὺ σύνθεσαν τὴ νέα δομὴ τῆς σκέψης μας, βρίσκονται πάντα πρόχειρα στὸν καθημερινό μας διάλογο καὶ στὸ πρῶτο ἴσως πλᾶνο τῆς καθημερινῆς μας συμπεριφορᾶς.

Τὸ πνευματικὸ καὶ κοινωνικό μᾶς οἰκοδόμημα ἔχει τώρα στὶς ρίζες του τὸν πόλεμο. Εἶναι ἴσως πολὺ νωρὶς νὰ ποῦμε ἢ νὰ δοῦμε ἀκόμα τὴ συγκεκριμένη ἐπίδραση στὴν ὅλη δομὴ καὶ στοὺς προσανατολισμούς τῆς πολιτείας μας. Οἱ νύξεις ὅμως, τὰ σπέρματα, ὑπάρχουν κι' ἀποτελοῦν ἀρκετὴ παρουσία γιὰ τὸν μελετητὴ καὶ τὸν στοχαστή.

"Ενας ἰδιαίτερος κόσμος, ὁ κόσμος τῶν παιδιῶν. "Οχι μόνο γιατὶ εἶναι τὸ παιδὶ ὁ φορέας τοῦ μέλλοντος, τὸ κύπελλο ποὺ κρατᾶ τὰ χρωμοσώματα τῆς αὐριάνῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ καὶ γιατὶ εἶναι πρώτιστα τὸ ἴδιο, στὴν ὁποία δεδομένη κοινωνία καὶ ὥρα, ἕνα πλᾶσμα εὐαίσθητο καὶ δυνατὸ μαζί. Συνδυάζει ὁ παιδικὸς κόσμος ἐκεῖνα τὰ δυὸ ἴσως χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα ποὺ φτειάχνουν μαζὶ τὴν ὁλομορφιὰ τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης: Τὴν προσιτότητα καρδιᾶς καὶ μυαλοῦ στοὺς κραδασμοὺς ποὺ μᾶς περιβάλλουν καὶ τὴν παράλληλη ἀντοχὴ καὶ τὴ δύναμη ἀντιμετώπισης τῶν ἐπιθέσεων —ὁποιων ἐπιθέσεων— ἀπὸ τὸ ἴδιο περιβάλλον. Εἶναι μὲ λίγα λόγια τὸ παιδὶ ἡ ἐπιτομὴ τῆς ἀνθρώπινης μάχης. Νοιώθει, ἐπιλέγει, κρατᾶ ἢ ἀπορρίπτει. Γι' αὐτὸ ἐξ ἄλλου κι' ὁ καίριος ρόλος του κι' ἡ ζωτική του ὑπόσταση μέσα στὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Δὲ μποροῦσαν τὰ παιδιὰ νὰ μείνουν ἔξω λοιπὸν ἀπὸ τὸν στρόβιλο ποὺ μᾶς πλάκωσε. Τ' ἀεροπλάνα, οἱ βομβαρδισμοί, ἡ προσφυγιά, οἱ ἀγνοούμενοι, οἱ νεκροί.

"Εχουμε πάντα θέση μέσα μας γιὰ ἕνα χαρταετό. Μικροί, μεγάλοι. Ποτέ, σὲ καμμιὰ ἡλικία δὲν μᾶς ἀφήνει ἀσυγκίνητους ἕνας χαρταετός, ψηλά, πεσήφανος, ἀτίθασος, κάποτε ἀποστάτης, κάποτε μαχόμενος γιὰ στήριξη, τεντωμένος, πλώρη γιὰ τὸν ἥλιο, πρόκληση κι' ὁρόσημο στὸν οὐρανό. "Ισως τὸ πιὸ ὄμορφο, τ' ἀγνότερο παιδικὸ παιγνίδι, ποὺ συμβολίζει τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀνάτασή τ' ἀνήφορο καὶ τὴν ἐπιτυχία.

Κοίταζα ἐπίμονα σ' ὅλο τὸ τετράνωνο φέτος τὸ καλοκαίρι. Μόνο ἕνα ἀπόγευμα γέμισε ὁ δρόμος φωνὲς καὶ γέλοια γιὰ τὸ χαρταετὸ ποὺβοσκε ψηλὰ πεσήφανος καὶ μακρυνός. Τ' ἄλλα ἀπογεύματα πρωϊνά, μὲ φτάναν φωνὲς πολλὲς ἔντονες. Μαζεμένα τὰ παιδιά, σκορπισμένα στὶς συνοικίες, τουπωμένα σὲ μισόγυμνα σπίτια παίζαν ἐπανειλημμένα ἕνα παιγνίδι τρομαχτικὸ — πόλεμο.

—Ἐλᾶτε νὰ παίξουμε πόλεμο. Ὁ ἕνας ἦταν ἡ Σειρῆνα. Ὁ ἄλλος τὸ ἀεροπλάνο, ἄλλος ἦταν Τοῦρκος κι' ἄλλοι «οἱ δικοί μας». Διάφοροι ἦχοι ἀναπαραστᾶιναν τὰ τάνκς, τὰ ἀντιαεροπορικά, τοὺς ὅλμους, τὰ ὅπλα.

Ἡ βία καὶ τὰ παιγνίδια της εἶχαν εἰσχωρήσει στὸ παιδικὸ παιγνίδι καὶ στὴν Κύπρο πρὸ πολλοῦ. Ὁ κινηματογράφος, ἡ Τηλεόραση, ὁ ἀνταρτοπόλεμος τοῦ '55, πρόσφεραν πολλὲς παραστάσεις καὶ ἀρκετὰ ἐρεθίσματα. Καὶ τὰ ἀποτελέσματα τὰ βλέπαμε συστηματικὰ στὸ εἶδος τοῦ παιδικοῦ παιγνιδιοῦ. Στὴν ἐπιθετικότητα ποὺ τὸ χαρακτήριζε, στὶς ἀναπαραστάσεις ποὺ τὶς χαρακτήριζε ἡ σύγκρουση κι' ἡ ἀπόφαση γιὰ ἐπιβολή, στὴ «χρήση» ὅπλων. "Ομως συγκεκριμένο παιγνίδι, τὸν πόλεμο, μόνο τοὺς τελευταίους μῆνες ἄρχισαν τὰ παιδιὰ νὰ παίζουν. Κι' ἀκόμα «διασμούς».

Τὸ κοριτσάκι ποὖχα μπροστά μου ἦταν χλωμὸ καὶ τὰ μάτια του πελώρια, ἀπορημένα.

—"Εφυγα ἀπὸ τὸ παιγνίδι. Γιατὶ μάλλωσα. Ἡ Μαρία (δεκάχρονη) μοῦπε μπροστὰ στὸν Κωστάκη, νὰ βγάλω τὴν μπλούζα μου, νὰ κατεβάσω τὸ βρακί μου καὶ νὰ ψηλώσω τὰ χέρια...

Πόσο, ἀλήθεια, ἔχει ἐπηρεάσει τὸ παιδικὸ παιγνίδι ὁ περσινὸς πόλεμος! Ἡ ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ δὲν πλάθεται στὴν τάξη. Πλάθεται στὸ παιστὴν τάξη. Πλάθεται καὶ στὸ παιγνίδι, ὅπου ἐλεύθερο ἀφήνει τὴν φαντασία του νὰ δημιουργήσει, νὰ ἀναπλάσει, νὰ ξαναφτειάξει νέα μέτρα γιὰ τὸν κόσμο του, τὸν κόσμο τῆς αὔριον. Πῶς θᾶναι αὐτὸς ὁ κόσμος ἂν τὰ μέτρα αὐτὰ διέπονται ἀπὸ τὴ βία, τὴν πολεμικὴ ὀργή, τὸ πολεμικὸ αἴσχος;

Νὰ ἕνα θέμα γιὰ ἔρευνα καὶ παρακολούθηση τόσο γιὰ τὴν Οἰκογένεια ὅσο καὶ γιὰ τὸ Σχολεῖο. "Οσο κι' ἂν ἡ ἀπειλὴ τοῦ πολέμου ἀκόμα δὲν πέρασε, ὅσο κι' ἂν ἀκόμα ζοῦμε κάτω ἀπὸ τὸ φάσμα ἑνὸς στρατοῦ εἰσβολῆς. Τὰ κριτήριά μας ἐμεῖς θὰ τ' ἀποφασίσουμε. Τὸν δρόμο μας καὶ τῶν παιδιῶν μας πάλι ἐμεῖς. "Οσο κι' ἂν ἡ δικαιοσύνη συχνὰ ἐπιτάσσει πόλεμο. Αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ εἶναι σκληρὴ ἀναγκαιότητα κι' ὄχι ὄνειρο ἢ σχέδιο ζωῆς. Θυμᾶμαι τὴν πολὺ πρόσφατη φωτογραφία ἑνὸς τρίχρονου ἀγοριοῦ ντυμένου στρατιωτικὰ μ' ἕνα «Τόμσον» —ἀληθινὸ— στὸ χέρι.

"Οχι, αὐτὸ δὲν εἶναι τὸ χρέος μας πρὸς τὰ παιδιά μας.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

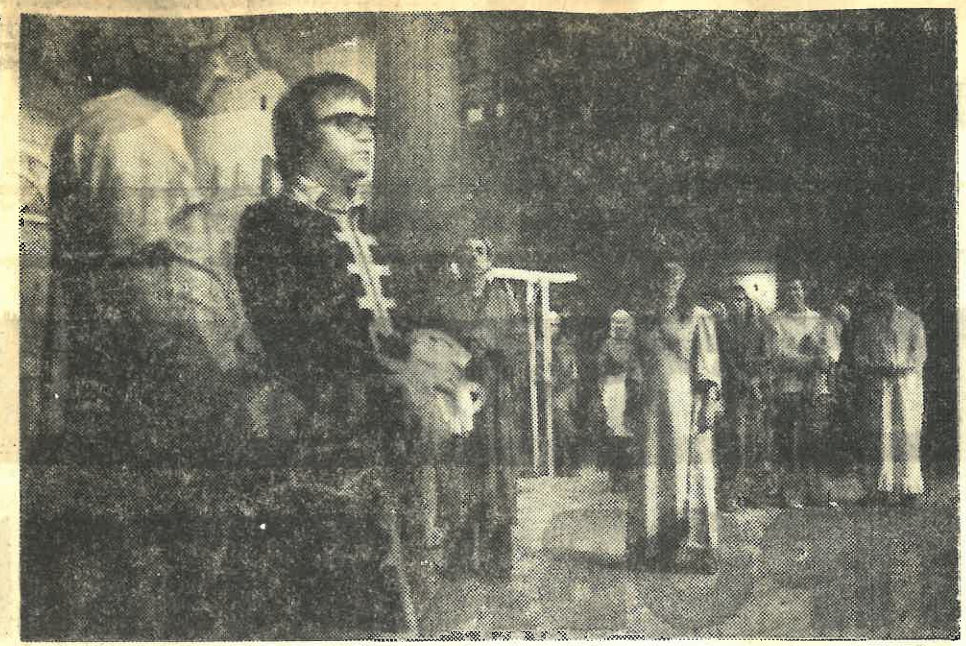

Σκηνὴ ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Μπρὲχτ «Κύκλος μὲ τὴν κιμωλία» ποὺ ἀνεβάζει ὁ ΘΟΚ.

Ο ΘΟΚ ΑΝΑΝΕΩΝΕΤΑΙ

Ἀρχὴ μὲ τὸν Μπρὲχτ

«Ἡ νέα τέχνη νὰ βλέπης θέατρο» ὅπως τὴν ἀπαντοῦσε ὁ Μπρέχτ, εἶναι ἕνα ἀποφασιστικὸ μέρος τῆς θεωρητικῆς τέχνης. Τὴν σχέσιν μεταξὺ σκηνῆς καὶ κοινοῦ τὴν ἀντιλαμβάνεται ὡς ἀλληλοεξάρτηση σύμφωνα μὲ τὴν μαρξιστικήν αἰσθητικήν: «Ἡ κατανόηση τῆς τέχνης...δημιουργεῖ ἕνα νοῆμον κοινὸ ποὺ εἶναι ἱκανὸ νὰ τὴν ἀπολαμβάνη». Ἡ σκηνοθεσία δὲν δημιουργεῖ μόνον ἕνα ἀντικείμενο γιὰ τὸ ὑποκείμενο ἀλλὰ καὶ ἕνα ὑποκείμενο γιὰ τὸ ἀντικείμενο».

Αὐτὸ εἶναι ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ σχόλιον τοῦ Γερμανοῦ σκηνοθέτη Χάϊνζ Χάουζ, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν εὐθύνη γιὰ τὸ ἀνέβασμα τοῦ ἔργου τοῦ Μπρέχτ «Ὁ Καυκασιανὸς Κύκλος μὲ τὴν Κιμωλία».

Μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ ποὺ ὁ ΘΟΚ διάλεξε γιὰ ν' ἀνοίξη τὸ φετεινὸ ρεπερτόριο του, δημιουργοῦνται πολλὲς προσδοκίες γιὰ τὴν φετεινὴ προσφορά του. Ὄχι μόνο γιατὶ κατεβλήθη τόση πολλὴ μέριμνα καὶ τόση δουλειὰ γιὰ τὸ ἀνέβασμα του, ἀλλὰ καὶ γιατὶ ἡ ἐπιλογὴ τοῦ ἴδιου τοῦ ἔργου μὲ τὶς πολιτικὲς καταστάσεις ποὺ διέρχεται ὁ τόπος, ἀποτελεῖ μιὰ πραγματικὴ προσφορά.

Ὁ θεατὴς συμμετέχει στὴ θεατρικὴ λειτουργία. Ἀποδεσμεύει τὶς ἀξίες καὶ τὸ συναίσθημα ἀπὸ τὸ στενὸ πλάνο τῆς συγκεκριμένης θεατρικῆς στιγμῆς καὶ ἀναμιγνύεται στὸ σύνολο τῶν καθολικῶν διαστάσεων ποὺ διέπουν τὸ ἔργο. Αὐτὸ εἶναι μιὰ βασικὴ ἀρχικὴ ποὺ λειτουργεῖ στὸν Μπρέχτ. Κι' ἡ ἐπικοινωνία ἑτσι κοινοῦ καὶ ἠθοποιῶν γίνεται μιὰ σχέση οὐσιαστική, λειτουργική, μιὰ σχέση στὴν ὁποία ἐρέθισμα κι' ἀποτέλεσμα ἐναρμονίζονται πλήρως. Τὸ θέμα τοῦ ἔργου, θέμα κοινωνικῆς δικαιοσύνης, μὲ ὅλα τὰ μοτίβα ποὺ τὸ διέπουν καὶ τὰ πάμπολλα μηνύματα του προσφέρει μιὰ πλούσια συγκομιδὴ προβληματισμοῦ κι' αἰσθητικῆς ἀπόλαυσης γιὰ τὸν θεατή. Ἡ διεκδίκηση τῆς γῆς, ἡ πολεμικὴ σύγκρουση, οἱ κοινωνικὲς τάξεις καὶ τὰ μέτρα τῆς συμπεριφορᾶς τους, ἡ καταλυτικὴ ἐπίδραση τοῦ πολέμου πάνω στὶς ἀνθρώπινες ἀξίες, τὸ μεγάλο θέμα τῆς μητρότητας καὶ τῆς ἀξιοσύνης γιὰ τὸ μεγάλο αὐτὸ λειτούργημα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν βιολογικὴ ἰδιότητα, μαζὶ μὲ τὴν ἄσκηση τοῦ λειτουργήματος τῆς δικαιοσύνης ἀπὸ ἕνα ἀσυνήθιστο σοφὸ δικαστὴ τοῦ θεατρικοῦ ρεπερτορίου, τὸν δικαστὴ Ἄζντακ, ἀποτελοῦν ὅλα δοκάρια ἀπὸ οἰκοδόμημα τοῦ ἔργου.

Γιὰ τὴν πραχτικὴ ἔκφραση τοῦ ἔργου ἔγινε πολλὴ δουλειὰ καὶ μὲ πρωτότυπους τρόπους προσέγγισης. Οἱ 27 ἠθοποιοὶ τοῦ θιάσου ἐμφανίζονται σὲ 60 ρόλους. Οἱ σκηνογραφίες ἀπὸ τὸν Νίκο Κορούσιη ἀκολουθοῦν τὴν ἴδια κατύθυνση μὲ τὴν ὅλη θεατρικὴ διαδικασία τοῦ Μπρεχτιανοῦ ἔργου. Βάζουν παράλληλα ἐπίπεδα, πολλαπλασιάζουν τὰ γεγονότα, μεταφέρουν τὸν πόλεμο ἀπὸ τὸ θέατρο στὴ δική μας Κυπριακὴ τραγικὴ στιγμή, ζυμώνουν τὸν θεατὴ μὲ τὸ ἄγχος τὸ παγκόσμιο χωρὶς νὰ τοῦ ἀμφισβητοῦν τὴ δική του ἰδιαίτερη ἀγωνία ποὺ δέρνει τὴ μοῖρα του στὴ συγκεκριμένη ἱστορικὴ ὥρα.

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Ἡ μουσικὴ ἀπὸ τὸν Γιῶργο Κοτσώνη διανθίζει τὸ ἔργο πυκνὴ σὰν φυσιολογικὴ ἔκφραση τῶν χαρακτήρων ποὺ κινοῦνται Ζωντανοί, γεμάτοι νοήματα, γεμάτοι προβλήματα, γεμάτοι ἀπόφαση καὶ κατεύθυνση.

Αὐτὸ εἶναι τὸ πρῶτο ἔργο μὲ τὸ ὁποῖο ἀνοίγει φέτο τὴ σαιζὸν ὁ ΘΟΚ στὶς 25 τοῦ μηνός. Γιὰ τὴ σκηνοθεσία μετακλήθηκε ἀπὸ τὴ ΓΛΔ ὁ σκηνοθέτης Χάϊνζ Χάουζ, ὁ ὁποῖος σὲ στενὴ συνεργασία μὲ τὸν Ἀντρέα Μαραγκὸ καὶ τὸ Νίκο Σιαφκάλη ἐπραγματοποίησε τὴν πολιτογράφηση τοῦ ἔργου στὰ ἑρμηνευτικὰ μέτρα τῶν καλλιτεχνῶν τοῦ Ὀργανισμοῦ. Μὲ τὴ βαθειά του γνώση καὶ τὴν εἴσδυση του στὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου καὶ τοῦ συγγραφέα μίλησε καὶ στοὺς ἐκπροσώπους τοῦ τύπου σὲ σχετικὴ δημοσιογραφικὴ διάσκεψη ποὺ δόθηκε στὶς 6 Ὀκτωβρίου στὰ γραφεῖα τοῦ ΘΟΚ.

Ἄλλα ἔργα μὲ πλούσια αἰσθητικὴ καὶ πολιτιστικὴ ὑπόσχεση ποὺ ἐμφανίζονται στὸ ρεπερτόριο τοῦ ΘΟΚ εἶναι τὸ ἔργο τοῦ Ο'Κέηζυ «Κόκκινα Τριαντάφυλλα γιὰ Μένα», «Οἱ Μάγισσες τοῦ Σάλεμ» τοῦ Μίλλερ, τὸ «Μακρυνὸ ταξίδι τῆς μέρας μέσα στὴ νύκτα» τοῦ Ο'Νήλ, ὁ «Ἰούλιος Καῖσαρ» τοῦ Σαίξπηρ, οἱ «Φοίνισσες», οἱ «Ἱκέτιδες» τοῦ Εὐριπίδη.

Ρεπερτόριο ζωντανό, ἀνανεωμένο, ἀξιόλογο μὲ ἔργα ποὺ συχνὰ ταιριάζουν στὴ σημερινὴ Κυπριακὴ πραγματικότητα. Ἄλλωστε αὐτὸ εἶναι καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ κριτήρια ποὺ λήφθηκαν ἔντονα ὑπ' ὄψιν στὴν ἐπιλογὴ τοῦ ρεπερτορίου ὅπως τόνισε στὴν εἰσήγηση του ὁ Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου κ. Φρῖξος Βράχας. Ἄλλα σημεῖα τῆς εἰσηγήσεως ποὺ ἀξίζει νὰ μεταφερθοῦν εἶναι ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνανέωση τῶν πολιτιστικῶν σχέσεων τοῦ Ὀργανισμοῦ τόσο μὲ τὴν Ἑλλάδα ὅσο καὶ μὲ ξένες φιλικὲς χῶρες, ἡ ἀπόφαση γιὰ τὸν ἐμπλουτισμὸ τοῦ θιάσου μὲ δύο νέα γυναικεῖα στελέχη καὶ διάφορες ἄλλες ἀναφορὲς πρακτικῆς φύσεως, ὅπως ἡ προώθηση τοῦ Ταμείου Προνοίας καὶ τῆς ἰατροφαρμακευτικῆς περιθάλψης γιὰ τοὺς ἠθοποιούς.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΚΤΟΠΙΣΘΕΝΤΕΣ

Ἡ συνέχιση μιᾶς παράδοσης

20/10/75

Ἡ ψυχαγωγία, ἡ ἀναδρομὴ στὶς ρίζες μας, ἡ θύμηση τῆς καταβολῆς μας μὲ τὴ μουσικὴ καὶ τὸ χορό, ἦταν, τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, ἀπασχόληση τοῦ ἐλεύθερου χρόνου μας. Μιὰ ἐντρύφηση πολυτέλειας, μιὰ ὥρα χαμόγελου, ἕνα καταφύγιο ἀπὸ τὴν καθημερινότητα, ἀπὸ τὴν ἀνία τῆς ρουτίνας. Ἦταν ἡ ἀπασχόλησή μας μὲ τὶς μορφὲς τῆς παραδοσιακῆς κουλτούρας μας μιὰ φυσικὴ ἀναδρομὴ σὲ τόνους ποὺ δὲν ἐπιδέχονταν ἀμφισβήτηση, σὲ τόνους ἀπόλυτης παραδοχῆς ποὺ προσπαθούσαμε νὰ διατηρήσουμε μπροστὰ στὴν ἐπέλαση τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ.

Ὑπῆρχε μάλιστα στὶς ἐκδηλώσεις αὐτὲς μιὰ προσπάθεια γιὰ νὰ διατηρηθοῦν τὰ ἔθιμα καὶ τὰ ἤθη τοῦ τόπου μας σὰν πολύτιμη παρακαταθήκη μπροστὰ στὴν ἀπειλὴ τῆς ἰσοπέδωσης τῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ τῶν ἰδιαίτερων πολιτιστικῶν ἀξιῶν. Ἕνα κλίμα μουσειακὸ χαρακτήριζε συχνὰ τὴν προσφορὰ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆς τέχνης. Ἴσως γιατὶ οἱ πτυχὲς της ὅσο πήγαιναν ἐκλείπανε ἀπὸ τὴν καθημερινή μας ἔκφραση. Ἔτσι τὰ συγκροτήματα ποὺ προσφέραν τὴν κυπριακὴ μουσικὴ παράδοση, τὸ χορὸ καὶ τὸ τραγούδι, ἀποκτοῦσαν μὲ τὰ χρόνια μιὰν ἰδιότητα εἰδικῶν σκευοφυλακίων, ταγμένων νὰ τηροῦν τὰ ἱερὰ τῆς φυλῆς.

Ἡ δὲ προσφορὰ τῆς λαϊκῆς αὐτῆς κουλτούρας ἐγίνετο κυρίως στοὺς κατοίκους τῆς πόλης, ποὺ ἦταν τὰ κύρια ὑποκείμενα τῆς τεχνολογικῆς εἰσβολῆς. Γιατὶ στὰ χωριά, στὴν Κυπριακὴ ὕπαιθρο, ἔστω καὶ κάπως ἀραιά, ἡ λαϊκὴ τέχνη ἀκόμη ἦταν δεμένη μὲ τὴν καθημερινὴ ζωή. Ἀκόμη στὸν γάμο, στὸ πανηγῦρι, ἀκουόταν τὸ Κυπριακὸ τραγούδι καὶ χορεύονταν οἱ παραδοσιακοὶ Κυπριακοὶ χοροί. Κι' αὐτὲς ἦταν στιγμὲς χαρᾶς, αὐθόρμητης ἔκφρασης, κι' ὄχι ψυχαγώγησης ἢ πολιτιστικῆς ὑπόμνησης κι' ἀναδρομῆς, ὅπως συνέβαινε στὶς πόλεις.

Σήμερα τὸ ἕνα τρίτο τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ τὸν οἰκεῖο χῶρο του. Κι' αὐτὸς ὁ πληθυσμὸς προερχόταν κυρίως ἀπὸ τὴν ἐπαρχία. Σήμερα ὁ πληθυσμὸς αὐτός, ποὺ ἄλλοτε ἤρεμος, δημιουργικός, ἀπολάμβανε τὴ ὁκόλη τοῦ γάμου καὶ τοῦ πανηγυριοῦ κι' ὅλες τὶς χαρακτηριστικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ τὰ συνόδευαν, ζεῖ κάτω ἀπὸ συνθῆκες σκληρὲς κι' ἀφύσικες. Ὅμως κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, μέσα στὴ δραματικὴ διαβίωση τῶν προσφυγικῶν καταυλισμῶν, συντελεῖται ἕνα πολιτιστικὸ θαῦμα ποὺ μόνο ἡ ἐπιμονὴ κι' ἡ ἐνεργητικότητα κι' ἡ ἀγάπη γιὰ τὴ ζωὴ καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο ποὺ χαρακτηρίζουν ἐμᾶς, τὴ δραματικὴ, τὴ ζωντανὴ Ἑλληνικὴ φυλή, θὰ μποροῦσαν νὰ καταφέρουν.

Ἡ διατήρηση τῆς Κυπριακῆς κουλτούρας, ἡ ἀναδρομὴ ἐκείνη ποὺ ἐπραγματοποιεῖτο γιὰ τὸν ἄνθρωπο τῆς τεχνοκρατούμενης πολιτείας, ἡ ζωντανὴ προβολὴ τῆς παράδοσης, τῶν ἀξιῶν, τῶν ἀρχῶν, τῶν ὁραμάτων καὶ τῶν ἀναμνήσεων τῆς φυλῆς, ἔχει περάσει σ' ἕνα νέο κύκλο προσφορᾶς. Τὰ νειάτα, οἱ φορεῖς αὐτοὶ τῆς ζωτικῆς ἐνέργειας, ποὺ δαμάζει τὴ ζωὴ καὶ τὸν ἀγῶνα της, κρατοῦν ἀναμμένη τὴ δάδα τῆς παράδοσης γιὰ τοὺς ἑαυτούς τους, γιὰ τὴν προηγούμενη καὶ γιὰ τὴν ἐπερχόμενη γενιά. Οἱ καταυλισμοὶ ἀποκτοῦν τὰ χορευτικά τους συγκροτήματα. Αὐτοσχέδια, χωρὶς σκηνικὰ καὶ ἐξέδρες, χωρὶς ὄργανα μουσικά, χωρὶς πολυτέλεια, κάποτε χωρὶς ἀκόμη τὶς παραδοσιακὲς στολές, ἢ μὲ τὸν ἀλληλοδανεισμὸ ἀπὸ καταυλισμὸ σὲ καταυλισμό, μπροστὰ σὲ μιὰ συνάθροιση ἀνθρώπων ξεδιωγμένων, πικραμμένων, ἀνθρώπων ὁποὺ εὐημεροῦσαν, ποὺ τραγουδοῦσαν καὶ χόρευαν οἱ ἴδιοι σὲ μιὰ ἔκφραση χαρᾶς καὶ ζωντάνειας, πρόσφερσι ἀκόμα στὶς καλὲς μέρες, οἱ νέοι αὐθόρμητα, μὲ ζέση, μ' ἕνα πάθος γιὰ τὴ ζωὴ ἄσβεστο, ἐγωϊστικὸ καὶ πεισματάρικο, οἱ νέοι χορεύουν καὶ τραγουδοῦν. Δημιουργοῦν ὁμίλους, δίνουν παραστάσεις γιὰ τὰ μέλη τοῦ καταυλισμοῦ, κάνουν δοκιμές, κουράζονται, ἀσκοῦνται. Μιὰν ἄσκηση, ἕνα ἀγῶνα, μιὰ προσφορὰ ἀπαράμιλλη. Ὄχι, δὲν εἶναι μόνο ἡ ψυχαγώγηση τῶν τραγικῶν μορφῶν ποὺ τοὺς λείπει τὸ χαμόγελο. Κάποτε, κι' ὅταν ἀκόμη οἱ μεγαλύτεροι παρακολουθοῦν τοὺς νέους νὰ ἐπιδίδονται στὸν κυπριώτικο χορὸ καὶ στὸ τραγούδι, τὸ δάκρυ καραδοκεῖ πίσω ἀπὸ τὸ ματόκλαδο, τὰ χείλη γεμίζουν πίκρα, τὸ μέτωπο σπάζει μὲ τὸν πόνο τῆς ἀνάμνησης, καὶ τὰ σχόλια μπορεῖ νὰναι πικρά, ἀναδρομὴ θολὴ καὶ ταραγμένη. Ὅμως ἡ μνήμη τῆς καταγωγῆς διατηρεῖται. Ἡ ἀναδίπλωση σ' αὐτὸ ποὺ εἴμαστε, στὶς ὧρες τῆς χαρᾶς μας καὶ τῆς πολιτιστικῆς δημιουργίας μας δὲν ἀφήνονται νὰ μαραθοῦν καὶ νὰ σβήσουν μέσα στὴν ἀσφυκτικὴ ταλαιπωρία τῶν καταυλισμῶν. Κι' ἂν οἱ μεγαλύτεροι βλέπουν, ἀκούουν καὶ σιωποῦν ἢ μουδιάζουν γιὰ λίγο τὸν πόνο τους, οἱ νεώτεροι καὶ τὰ παιδιὰ ζοῦνε τὶς στιγμὲς αὐτὲς τοῦ ξεσπάσματος μὲ μιὰ συμμετοχὴ ζωτικὴ κα' ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἡλικία καὶ τὴν ἀνάπτυξή τους. Ἀνάπτυξη ψυχολογική, κοινωνική, πολιτιστική.

Αὐτὸ τὸ ἔργο ποὺ ξεκίνησε τὸ Γραφεῖο Εὐημερίας μὲ τοὺς Κοινοτικοὺς Λειτουργούς, δημιουργοὺς καὶ πρωτοστάτες, εἶναι ἕνας σταθμός, μιὰ προσφορὰ ὡραία, ἀληθινὴ κι' ἀπαραίτητη στὴ ζωὴ τῶν ἐκτοπισθέντων. Γιατὶ ἡ διατήρηση τῆς παράδοσης δὲν εἶναι μόνο ὑπόθεση μουσειακῆς προσφορᾶς, εἶναι σύνδεση μὲ τὴ φυλή, μὲ τὶς ρίζες της, μὲ τὴν πλάση της καὶ τὴν ὑπόστασή της. Εἶναι σύνδεση τῆς φυλῆς μὲ τὸ χρόνο. Καὶ τὰ νειάτα, ἄξια καὶ ζωντανά, πραγματοποιοῦν σήμερα μ' ἕνα τρόπο ἀξιόλογο αὐτὴ καὶ ἀπαραίτητη γιὰ τὴν Νεότητος, ποὺ λειτουργοῦν ἀνάμεσα στ' ἀντίσκηνα ποὺ σκέπουν τὸν ξεδιωγμένο Κυπριακὸ λαό.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΟΙ ΝΕΟΙ ΜΑΣ ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΝ

Τραγωδία καὶ Ἀναπροσανατολισμοί

27/10/75

«Ὅταν ὁ ἥλιος πάει νὰ δύσει
τότε σηκώνεις τὸ κεφάλι σου
ἐσύ
ἔτσι εἶναι ἡ μοῖρα σου

δὲν σὲ κατηγορῶ, Λαλεΐνια».

Στιγμὲς αἰσθηματικοῦ ξεχειλίσματος. Οἱ στίχοι εἶναι ἀπὸ τὸ δημοφιλὲς τραγούδι τοῦ Ντόνοβαν, «Λαλεΐνια». Ἕνα τραγούδι χαρακτηριστικὸ σὰν πολλὰ ἄλλα τῆς τεχνοκρατούμενης δύσης. Πιασμένοι σ' ἕνα κόσμο οἰκονομικῆς εὐμάρειας, δαρμένοι ἀπὸ τὴ σύγκρουση πνευματικῶν ἀξιῶν καὶ ὑλιστικῶν μέτρων, οἱ νέοι στὴ Δύση καὶ στὴν πιὸ προχωρημένη Δύση, στὴν Ἀμερική, τραγουδοῦν τὴ σεξουαλικὴ ἐλευθερία, τὸν πόθο γιὰ αἰσθηματικὴ ἐκπλήρωση ἤ, στὶς πιὸ προβληματισμένες τους στιγμές, τὶς ταξικὲς διαφορὲς καὶ τὸν μεταπυρηνικὸ ἄνθρωπο, σὲ νότες ἤσυχες, ἁπαλές.

«Ἂν ἤμουνα ἐγὼ ἕνας μαραγκὸς
κι' ἐσὺ μιὰ ἀριστοκράτισσα,
θὰ μὲ παντρευόσουνα;»

λέει ἕνα ἄλλο τραγούδι μὲ τοὺς Φόαρ Τόπς. Καὶ ἕνα ἀκόμα τραγούδι τοῦ Νὴλ Γιάγκ, μὲ τίτλο «Ξύλινα πλοῖα», περιγράφει τὴ συνάντηση δυὸ ἐχθρῶν μετὰ ἀπὸ ἕνα πυρηνικὸ πόλεμο, συνάντηση στὴν ὁποία ξεχωρίζουν στιγμὲς ἁπλές, ἀνθρώπινες — προσφέρει ὁ ἕνας στρατιώτης στὸν ἄλλο φράουλες, τοῦ μιλᾶ γιὰ τὸ κορίτσι του, γιὰ τὶς χαρὲς τῆς ζωῆς, γιὰ τὴ δίψα τῆς φυγῆς.

Αὐτὰ ἦταν ὅλα τραγούδια ποὺ ἀκούσαμε σ' ἕνα πρόσφατο Τηλεοπτικὸ πρόγραμμα ποὺ φιλοξένησε δυὸ ξένους νέους φοιτητές, τὴν Τζέην Φὶτς καὶ τὸν Ἔρικ Σλάτσυ. Τραγούδια καὶ τραγουδιστὲς ἀπόλυτα ἀντιπροσωπευτικὰ μιᾶς κουλτούρας ποὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ τὴν τραγωδία τοῦ πολέμου 30 ὁλόκληρα χρόνια, κι' ἀπ' τὸ Βιετνὰμ μίλια χιλιάδες.

Τὸ ἴδιο βράδυ, στὴ συνέχεια τοῦ ἴδιου προγράμματος, παρακολουθήσαμε μὲ κλιμακωμένο ἐνδιαφέρον μιὰ ἀντιδιαστολὴ ἀπὸ τὶς πιὸ ἐνδιαφέρουσες, στὶς κοινωνικὲς καὶ πνευματικὲς της προεκτάσεις. Μετὰ ἀπὸ τοὺς νέους ἐπισκέπτες τῆς Κύπρου, ποὺ τόσο καλοπροαίρετα τραγουδοῦσαν τὰ δικά τους, γέμισε ἡ ὀθόνη μὲ νέους ἀπ' τὴν Κύπρο. Παιδιὰ καὶ νέες ποὺ συνθέταν, τραγουδοῦσαν, ἐκτελοῦσαν στὰ ὄργανα. Ὁ Σάββας Σάββα σὰν συνθέτης, ἡ Βασιλικὴ Ἀναστασιάδου, ἡ Σύλβια Χ'' Γεωργίου σὰν τραγουδίστριες. Καὶ τὰ τραγούδια τους μιλοῦσαν γιὰ ἀγνοούμενους, γιὰ πρόσφυγες, γιὰ σκοτωμένους. «Προσφυγιά», «Κατάρα», «Ὁ Παντελής». Κι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἐκδήλωση μεμονωμένη. Μετὰ ἀπὸ λίγο καιρό, πιὸ πρόσφατα, ἀκούσαμε τραγούδια στὶς ἴδιες γραμμές, συνέχειες τοῦ Πόλυ Χαραλάμπους. Καὶ σὲ λίγες μέρες ὁ Σάββας Σάββα παρουσιάζει τὴ δουλειά του σὲ εἰδικὴ συναυλία.

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Ἕνα νέο κῦμα μουσικῆς δημιουργίας στὸν τομέα ἐλαφρᾶς μουσικῆς ἐκδηλώνεται στὴν Κύπρο. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ λόγου ἤδη δίνουν τὸ παρόν τους μέσα στὰ σημερινὰ Κυπριακὰ δεδομένα ἐδῶ κι ἕνα χρόνο. Ἐδῶ κι ἕνα χρόνο διαβάζουμε ποίηση κι' λογοτεχνία ἀπὸ δόκιμους καὶ μὴ λογοτέχνες, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸ μεγάλο κακὸ ποὺ ἐκτύπησε τὸν τόπο.

Στὴ ζωγραφικὴ καὶ πάλι νοιώσαμε τὴ νέα Κυπριακὴ πραγματικότητα νὰ γεμίζη τὸν καμβᾶ μὲ τὶς σκοτεινὲς ἐμπειρίες τοῦ περσινοῦ καλοκαιριοῦ. Στὴ μουσικὴ πραγματοποιεῖται σήμερα ἡ πρώτη ἔντονη πυκνὴ ἀρχή. Σταθερά, μὲ συνέπεια, πραγματοποιεῖται σήμερα στὴν Κύπρο, ἡ στροφὴ στὶς κοινωνικὲς ἀξίες καὶ στοὺς πνευματικούς μας προσανατολισμούς. Πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, οἱ νέοι μας τραγουδοῦσαν τὰ ἴδια περίπου διώματα κι' ἡ μουσικὴ τους ἦταν γέμάτη ἀπὸ τὰ ἴδια μηνύματα τῶν παιδιῶν τῆς Δύσης. Τὸ κῦμα τοῦ ψυχαδελισμοῦ, τῆς ἀναζήτησης μιᾶς φυγῆς μέσα στὸ ρυθμό, μέσα στὸν εὔκολο, ἀπομυθοποιημένο ἔρωτα, ἕνα ἰσοπέδωμα τῶν εἰδώλων καὶ μιὰ ἀποκαθήλωση τοῦ γενετήσιου ἐνστίκτου, ἦσαν ὅλα χαρακτηριστικὰ τῆς μουσικῆς τῶν νέων μας. Θάταν πλάνη ἂν ἐπιστεύαμε ὅτι σήμερα ἄλλαξε ἡ κατάσταση ἀνατρεπτικά. Ἀκόμα τὰ νειάτα τραγουδοῦν καὶ μαγνητίζονται ἀπὸ τὸ ρυθμὸ τῆς τεχνοκρατούμενης κουλτούρας. Ἂς μὴ ξεχνοῦμε ὅτι στὴ μισή μας ἐλεύθερη Κύπρο, οἱ κοινωνικὲς τάξεις ἐκτοπισθέντων καὶ μὴ ξεχώρισαν μέν, ἀλλὰ στὴν τάξη τῶν μὴ ἐκτοπισθέντων ἡ πισωδρόμηση δὲν εἶναι τόση ποὺ νὰ ἀνατραπῆ ἢ νὰ ἐκτροχιασθῆ ἔστω τὸ τεχνολογικὸ κλῖμα ποὺ δημιουργήθηκε μὲ τὴν πρόσφατη οἰκονομική μας ἀνάπτυξη. Γι' αὐτὸ τὰ τραγούδια τῆς εἰρήνης, οἱ προβληματισμοὶ καὶ οἱ ἐμπειρίες τῆς «ἄλλης» κουλτούρας, αὐτῆς ποὺ χάσαμε, ποὺ μᾶς εἶχε κατακλύσει καὶ πήγαινε γιὰ κατάκτηση, ἀκόμα θὰ γεμίζουν τὴ ζωή μας γιὰ καιρό. Πλὴν ὅμως σ' αὐτά, ἄρχισε ἤδη καὶ δὲν πιστεύουμε πιὰ πὼς θὰ σταματήση, τὸ Νέο Κῦμα τῆς μουσικῆς. Μουσικῆς τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀντίστασης. Πόσο ὑγιής, πρωτότυπη, δυνατὴ καὶ ἀληθινὴ θ' ἀποδειχτῆ αὐτὴ ἡ μουσικὴ παραγωγὴ δὲν μποροῦμε νὰ τὸ ξέρουμε. Ὅμως ὁ θάνατος καὶ τὸ ξεσπίτωμα ἐμπεδώθηκαν πιὰ σὰν ἀμετάκλητη μοῖρα αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, στὴ συνείδηση τῆς νεολαίας. Καὶ τὰ πρῶτα δημιουργήματα βλέπουν τὸ φῶς αὐθόρμητα καὶ ἀξιοπρόσεκτα. Ἴσως αὐτὸ νὰ μὴν εἶναι ἄσχετο μὲ μιὰ γενικώτερη ἀνάπλευση στὴν πνευματική μας πορεία. Ἴσως πολὺ ναρκισσευτήκαμε μὲ τὴν προπολεμική μας εὐμάρεια καὶ πολὺ ἀπατηθήκαμε μὲ τὸν δρόμο πρὸς τὰ μεταλλικὰ ἀστέρια τεχνοκρατικοῦ εὐδαιμονισμοῦ, χάνοντας στὸ δρόμο τὴν αἴσθηση τῆς γόνιμης πνευματικῆς εὐφορίας ποὺ γεννᾶ ὁ προβληματισμὸς μὲ τὰ δεδομένα, οἱ ἀναζητήσεις μέσα στὴν ἰδιαίτερη παραδοσιακὴ μᾶς κουλτούρα. Ἴσως γι' αὐτὸ ὁ πόλεμος νὰ ἀποτελεῖ ἕνα ἐπώδυνο ἀλλὰ πολύτιμο δρόμο Ἐπιστροφῆς.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

3.11.75

Βέρας Κορφιώτη: ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΙΙ

«Ξαφνικὰ ἀγαπήσαμε τὶς χαμηλὲς φωνὲς
βρεθήκαμε σὲ κλιμακώσεις διαθέσεων
σὲ ἀποχρώσεις
μακρυὰ ἀπὸ ἐκτυφλωτικὰ χρώματα
ἀπὸ τὴν ὁλόγυρα πραγματικότητα
γίναμε ἕνας καθολικὸς ἄνθρωπος
ἢ καλύτερα ἕνας σωρὸς σπαραγμένων μαζῶν
καὶ ἐπιζοῦμε».

Οἱ μεγάλες ἱστορικὲς στιγμὲς ἑνὸς τόπου εἶναι πάντα πιὸ ἄρρηκτα δεμένες μὲ τοὺς εὐαίσθητους ἀνθρώπους τους, τοὺς λειτουργοὺς τῆς τέχνης. Καὶ δὲ θὰ μποροῦσε νᾶταν ἀλλοιῶς. Πρῶτοι δὲ ἀνάμεσα στοὺς εὐαίσθητους, οἱ ποιητὲς πιάσαν τοὺς νέους ἀγωνιώδεις κραδασμοὺς τοῦ πληγωμένου κυπριακοῦ χώρου ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες τοῦ πολέμου. Κι' ὁ σπαραγμὸς εἶναι μέγας. Καὶ τὸ κακὸ ἀνυπολόγιστο. Γι' αὐτὸ ἀκόμα κι' ἀκόμα θὰ μετουσιώνεται τὸ δάκρυ σὲ τραγούδι, κι' ἡ πληγὴ σὲ ρυθμό.

Εὐαίσθητη καὶ ἐναρμονισμένη μὲ τὰ τραγικὰ συμβάντα εἶναι κι' ἡ ποίηση τῆς Βέρας Κορφιώτη στὸ μεγάλο μέρος της, πιὸ ἰδιαίτερα τὸ ποίημα «Ἐν Κύπρῳ 1974». Ἡ σύλληψη τοῦ χαμοῦ, τοῦ θανάτου, τοῦ διωγμοῦ, τοῦ τραγικοῦ ἀδιέξοδου, ὅλα θέματα δραματικῆς μεγαλοπρέπειας ποὺ ἀγγίζει μὲ στίχους αἰσθαντικοὺς καὶ μὲ εἰκόνες φαρδειές, ἀπόλυτα σύγχρονες, σὲ τεχνικὴ καὶ σὲ μήνυμα, ἡ ποιήτρια.

Σὲ ἄλλα ποιήματα τοῦ βιβλίου ἁπλώνεται στὸν συναισθηματικὸ τομέα, στὸν τομέα τῶν διανθρώπινων σχέσεων, στὸ μάταιο καὶ συμβατικὸ τῆς ἀνθρώπινης ἐπικοινωνίας.

Κάποιες στιγμὲς παραισθάνεσαι
τὶς διαρροὲς τῆς ψυχῆς
—κάποτε εἶναι κραυγὲς—
στὸ σημεῖο αὐτὸ
ἄπτεσαι τῆς πρώτης γεύσεως
ἐπικοινωνίας.

Μιχάλη Χρυσοχόου: ΑΠΟΠΕΙΡΑ

Πολὺς λυρισμός, μιὰ πλούσια αἴσθηση τῶν λέξεων καὶ μιὰ ἀθεράπευτη νοσταλγία γιὰ τὶς ἀνέφικτες στιγμὲς τῆς ὁλοκλήρωσης, εἶναι μερικὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Χρυσοχόου. Αἰσθαντικὸς ὁ ποιητὴς τραγουδᾶ στιγμὲς τρυφεράδας στὴ φύση, «τὴν μεσιανὴν ὥρα ποὺ παραδίνει ὁ ἥλιος τὴ βάρδια τὸ βράδυ», τραγουδᾶ τὴ θάλασσα καὶ τὰ νησιά, τραγουδᾶ τὰ ἀνθρώπινα αἰσθήματα, πάντα σχεδὸν μὲ μιὰ γεύση πικρίας, μὲ τὴν αἴσθηση ὅτι τὰ πάντα αἰωροῦνται ἁπλῶς στὸ χεῖλος μιᾶς ἀβύσσου, τοῦ κενοῦ τῆς ἀπραγματοποίητης ψυχικῆς λύτρωσης.

Κάποτε ἡ ἀγωνία του εἶναι ὑπαρξιακή. Καὶ συνταιριαστά, ὁ στίχος τότε εἶναι πιὸ ψηλός, πιὸ εἰσδυτικός, πιὸ κοινὸς στὴν συνείδηση.

Μοῦ καταξέσχισε ἡ συνείδηση
τὶς μνῆμες μου,
Κορυφώνοντας με ὡς τὶς αἰχμηρότητες τ' ἀνελέητου.
Μέσα σὲ μιὰ κατάλυση ἂν κάτι μείνη,
θἄναι ὁ Θεὸς ποὺ νομίζουμε
ἐντός μας».
(Ἔσχατα).

Κάποτε τραγουδᾶ τὶς πληγές του σὲ πόνους πιὸ ἁπλοὺς ἀπ' ὅτι θὰ περίμενε κανεὶς μὲ τὰ ἐπίπεδα ποὺ βάζει στὶς καλύτερες στιγμές του. Στοιχεῖο ἀνισότητας ποὺ

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

μὲ τὴν πιὸ δόκιμη θήτευση στὴν ποίηση πρέπει νὰ ξεπερνιέται, ἀφοῦ ὑπάρχει ἡ γνήσια ἁρμονία μέσα στὸν ποιητή. Κάποτε ὑπάρχει φανερὴ ἡ ὀκιὰ μεγάλων στὴν ποίησή του, ὅπως τοῦ Βάρναλη στὴν «Μ. Βδομάδα τοῦ... 75». Ὅμως στὸ πλεῖστο μέρος, ὁλόδικη ἡ φωνή του, ἁπλή, ζεστή, πείθει μὲ τὴν εἰλικρίνειά της καὶ τὴν ἁπλὴ μουσικὴ της γραμμή, μὲ τὴν βαθειὰ ἀμετάκλητη τραγωδία τῶν ἀνθρώπινων πεπρωμένων ποὺ προσπαθεῖ λακωνικὰ νὰ συλλάβει:

«Ξύπνησε ἀνάμεσα στὰ χειροκροτήματα,
Μάταια πῶς κύλησαν τὰ χρόνια.
Ἦταν ἀργὰ γιὰ ἀρχίνισμα,
νωρὶς γιὰ τέλος.
Ξημέρωνε ἀβέβαια ἕνα ἄσχημο σχίζοντας τὴν ἐξαίσια κουρτίνα τῆς ὑπόσχεσης
γιὰ οὐρανοὺς καὶ προορισμούς.
Μὲ μάτι ἀλαλιασμένο εἶδε τὶς θηλιὲς
ποὺχαν στηθεῖ γιὰ κάθε ὄνειρο!!
Γύρεψε τὸ πᾶν, βάλτωσε στὸ μηδέν.
Κι' ὁλόγυρά του ἕνας θόρυβος πολιορκητής,
ἀπ' τὸ ξερὸ δεκανίκι τοῦ ρολογιοῦ».

Τάσου Ἀριστοτέλους: ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ

Στὸ βιβλίο ποὺ κρατᾶς δὲν θὰ βρῆς ἄριστα ποιήματα, γιατὶ δὲν τὸ ἔγραψε ποιητής. Τὸ ἔγραψε ἕνας ἄνθρωπος ποὺ πόνεσε, ποὺ δάκρυσε γιὰ μιὰν συμφορά. Τὸ ἔγραψα γιατὶ ἔνοιωσα τὴν ἀνάγκη νὰ ἐκφράσω ἔτσι τὸν πόνο μου. Μάζεψα τὰ ποιήματά μου, αὐτὰ ποὺ μιλοῦσαν πιὸ τέλεια καὶ πιὸ καθαρὰ — κατὰ τὴν γνώμη μου — τὸν μεγάλο πόνο τοῦ ἑλληνικοῦ νησιοῦ μας καὶ τὰ παρουσίασα σὲ τοῦτο δῶ τὸ βιβλίο».

Σὲ τόνους χαμηλούς, ἁπλούς, μιλᾶ ὁ Ἀριστοτέλους γιὰ τὸ γκρέμισμα καὶ τὸν χαλασμὸ στὸν τόπο. Τόνους ποὺ δὲν τοὺς λείπει ἡ δωρεὰ τῆς ποίησης. Πόση δύναμη κι' ἀντοχὴ στὸ χρόνο καὶ στὰ βιώματα του θὰ ἀποδειχτεῖ ὅτι ἔχει αὐτὴ ἡ δωρεά, θὰ τὸ διαγνώση ὁ ποιητὴς μὲ τὴν ἄσκησή του στὴν τέχνη, στὰ χρόνια ποὺ θἄρτουν.

Ἡ παράδοση τοῦ δημοτικοῦ στίχου δίνει στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου συχνὰ τὴν παρουσία της:

«Ἕνα πουλὶ ἀντάμωσα
Καὶ τἄδα δακρυσμένο.
—Πόθε μοῦ ἔρχεσαι πουλὶ
καὶ φαίνεσαι κλαμένο.
—Ἔρχομαι ἀπ' τὸν Καραβᾶ,
τοῦ Μόρφου, τὴν Κερύνεια».

Ἀλλοῦ ὅμως ὑπάρχουν οἱ πρωτότυπες προσωπικὲς νότες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐξ ἄλλου θὰ πλάση ὁ ποιητὴς τὴν αὐριανὴ φυσιογνωμία του:

«Ναὶ ἀλήθεια εἶπες
τὸ χαρούμενο τραγούδι μας
τὸ κατεβάσαμε
ἀπὸ τὰ σπίτια μας
γιατὶ εἶναι πιὰ χαλασμένα
τὸ κατεβάσαμε ἀπὸ τὶς καρδιές μας
γιατὶ εἶναι πιὰ πονεμένες.
Καὶ ἀναρωτιέμαι ἀλήθεια!
Ποιός θὰ βρεθῆ νὰ τὸ ὑψώση».
(Τὸ Τραγούδι Μας).

Τὸ βιβλίο συμπληρώνεται μὲ ἀριθμὸ χρονογραφημάτων καὶ εὐθυμογραφημάτων.

ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΝ ΒΗΜΑ

Στὸ 23ο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ, γιὰ τοὺς μῆνες Ἰούλιο — Σεπτέμβριο, συνεργάζονται ὁ Χρ. Παπαχριστοφόρου μὲ μιὰ μελέτη γιὰ τὴν Μεσογειακὴ Ἀναιμία, κι' ὁ Σάββας Νικολαΐδης μὲ μελέτη γιὰ «Τὰ καθυστερημένα Παιδιὰ καὶ τὴν ἐκπαίδευσή τους». Τὸ τεῦχος περιέχει ἐπίσης ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν «Μαύρη Βίβλο» (Πέτρου Στυλιανοῦ), ἀναφορὰ στὶς κρίσεις γιὰ τὸ Ἀναπηρικὸ Βῆμα (Μίκη Χαραλαμπίδη) καὶ ἀναφορὰ στὴν διαμαρτυρία τῆς ΠΟΑΑ γιὰ τὴν ἐν ψυχρῷ δολοφονίαν ἀναπήρων ἀπὸ τοὺς εἰσβολεῖς (Νίτσας Σολωμοῦ).

Νάγια Ρούσου

Ο ΘΟΚ ΚΑΙ Ο ΚΥΚΛΟΣ

10.11.75

Μιὰ παράσταση ὀρόσημο

Εἶναι τόσο δύσκολο νὰ δεχτῆς τὸ καινούργιο στὸ θέατρο ὅσο εἶναι ὁποιουδήποτε ἀλλοῦ. Ὅταν ὅμως αὐτὸ τὸ καινούργιο προσφέρεται στὶς πιὸ ἀληθινές, τὶς πιὸ ἀκριβεῖς διαστάσεις του, ἡ ἀποδοχὴ εἶναι μιὰ ζήτημα σωστῆς ἐκτιμήσεως πιὸ πολὺ παρὰ ἀναπροσαρμογῆς κριτηρίων.

Πάνω σ' αὐτὲς τὶς γραμμὲς κινήθηκε κι' ἡ προσωπική μου ἀντίδραση μὲ τὴν παράσταση τοῦ ΘΟΚ «Ὁ κύκλος μὲ τὴν κιμωλία» ποὺ εἴδαμε πρὶν λίγες μέρες. Πρώτη φορὰ βλέπουμε Μπρὲχτ στὴν Κύπρο καὶ δρσμένο σωστά. Κι' ἡ ἐμπειρία ἀποτελεῖ μιὰ νέα κοσμογονία τὴν ὁποία δὲ θἄμαστε δίκαιοι ἂν δὲν ἐτοποθετούσαμε μέσα στὰ σημερινὰ Κυπριακὰ δεδομένα.

«Μὲ τὸ «Ἐπικὸ Θέατρό» του ὁ Μπρὲχτ ἔρχεται νὰ κλονίσει τὶς βασικὲς ἀρχὲς ποὺ συγκροτοῦν τὴν ἔννοια τοῦ «Κλασσικοῦ Θεάτρου». Γιὰ τὴν ἀντίληψή του ἡ σκηνὴ δὲν εἶναι ὁ χῶρος, ὅπου ἐκτυλίσσεται ἡ δράση, ἀλλὰ ὅπου ὁ συγγραφέας ἁπλὰ καὶ μόνο ἀφηγεῖται καὶ παραθέτει ὁρισμένα δραματικὰ γεγονότα. Ἡ σίγκρυση τῶν χαρακτήρων, ἐξ ἄλλου, δὲν πρέπει κατὰ τὴ γνώμη του ν' ἀποβλέπει στὴν κινητοποίηση τῶν συναισθημάτων τοῦ θεατῆ, ἀλλὰ στὴν ἀνάπτυξη τοῦ μηχανισμοῦ τῆς διαλεκτικῆς του».

Ὁ Ὀδυσσέας Ἐλύτης μὲ τὶς πιὸ πάνω παρατηρήσεις του, τονίζει δυὸ βασικὰ στοιχεῖα τοῦ θεάτρου τοῦ Μπρέχτ. Τὸν χῶρο τοῦ δράματος καὶ τὴν ἀντίδραση τοῦ θεατῆ. Δυὸ τομεῖς στοὺς ὁποίους ἡ παράσταση τοῦ «Καυκασιανοῦ κύκλου μὲ τὴν κιμωλία» ὄχι μόνο τήρησε τὶς ἀρχικὲς προθέσεις τοῦ συγγραφέα — ὅπως θᾶταν φυσικὸ — ἀλλὰ καὶ τοποθέτησε τὶς δυὸ αὐτὲς πτυχὲς μέσα στὰ σημερινὰ Κυπριακὰ δεδομένα, ποὺ κι' αὐτὸ εἶναι μιὰ τρίτη πρόσθεση — συνταγὴ τοῦ Μπρεχτιανοῦ δράματος — ὄχι ἡ καθολική, ἀλλὰ ἡ «ρέουσα» σημασία τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ Δέσποινα Μπεμπεδέλη σὲ σκηνὴ τοῦ ἔργου.

Στὸν χῶρο τοῦ δράματος, ὁ πρόλογος ἀναπότρεπτα κτίσθηκε πάνω στὴ σημερινὴ ἱστορική - πολιτικὴ κατάσταση στὴν Κύπρο. Οἱ ἀγρότες κι' ἡ κοιλάδα ἦταν τῆς σημερινῆς σπαραγμένης, μοιρασμένης Κύπρου. Μ' αὐτὸ τὸ φῶς πιὰ ὁ θεατὴς βλέπει καὶ κρίνει τὶς ἄλλες δυὸ ἱστορίες ποὺ ἀφηγεῖται ὁ συγγραφέας στὸ ὑπόλοιπο τοῦ ἔργου, τὴν ἱστορία τῆς Γκρούσια καὶ τοῦ δικαστῆ Ἄζντακ. Καὶ στὴ δημιουργία αὐτοῦ τοῦ χώρου, ὁ Κουρούσης, σὰν σκηνογράφος ἔδωσε μιὰ διπλὴ διάσταση, ἔτσι ὅπως ἐξυπάκουε τὸ ἔργο. Στὶς ἐσωτερικὲς πτυχὲς τοῦ μύθου, ἔστησε ἕνα σκηνικὸ ξηρό, στεγνό, ἔτσι σὰν ἔργο γλυπτικῆς ποὺ ταιριάζει στὸ ἐπικὸ θέατρο, μὲ πολλὴ λιτότητα, πολλὴν ἀφαίρεση, μ' ἕνα κομμάτι δέντρο ἐδῶ, μὲ μιὰ καλύβη σὰν φυλάκιο πολέμου ἐκεῖ, μὲ τὴν συστηματικὴ ἐξυπνη χρήση τῆς περιστροφικῆς σκηνῆς γιὰ τὴν ἀπόδοση τῆς ἀπόστασης, τῆς περιπλάνησης καὶ

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

τῆς περιπλάνησης τῆς Γκρούσιας καὶ τοῦ παιδιοῦ.

Στὸ ἐξωτερικὸ δέσιμο ὅμως τῶν σκηνῶν, συμβαδίζοντας ἀπόλυτα μὲ τὸν Πρόλογο, ἡ Κουϊντα ἦταν φορτωμένη μὲ τὰ βιώματα τῆς Κυπριακῆς τραγωδίας. Ἑκατοντάδες ἀποκόμματα ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες μὲ τὸ δράμα τῶν Ἀγνοουμένων νὰ φωνάζει ἄλυτο καὶ ὀδυνηρό.

Οἱ σχέσεις ἠθοποιοῦ - θεατῆ, ὁ δεύτερος σημαντικὰ νέος χῶρος τοῦ Μπρεχτιανοῦ δράματος, ἦταν ἡ ἀποκάλυψη τῆς παράστασης. Συναισθηματικὴ συμμετοχὴ δὲν ἐπεδιώκετο οὔτε ἀνεμένετο. Κι' ὁ θεατής, ποτισμένος μὲ τὴν παράδοση τοῦ κλασσικοῦ θεάτρου τόνοιωθε ἴσως αὐτὸ σὰν κλονισμὸ στὸ θεατρικό του κριτήριο. Ὅμως ἡ ἑρμηνεία ἀπευθυνόταν μ' ἕνα τρόπο διαλογικὸ στὴν ἀντίληψη καὶ στὴν κρίση του ἔτσι ποὺ οἱ χαρακτῆρες καὶ τὰ μηνύματα ἦσαν πιὰ ὁλοκληρωμένα ἀντικείμενα ποὺ ἀποζητοῦσαν τὴν ὁλοκληρωμένη, ὑποκειμενικὴ ἀξιολόγηση καὶ τοποθέτηση τοῦ θεατῆ.

Καὶ ὁ σκηνοθέτης κι' οἱ ἠθοποιοὶ φτειάξαν χαρακτῆρες ὄχι ἁπλῶς πειστικοὺς κι' ἀληθινούς, ἀλλὰ στὴν περίπτωση τῆς Γκρούσιας, ἕνα χαρακτήρα μνημειώδη.

Ἡ Δέσποινα Μπεμπεδέλη ἔδωσε ὅτι πιὸ δυνατό, πλαστικὸ βαθὺ καὶ σύνθετο κλείνει μέσα της. Ἡ ἑρμηνεία της, μιὰ γραμμὴ ἀδιάπτωτης συνέπειας, εὐαισθησίας, ἁπλότητας κι' ἀλήθειας. Ἡ ὑποκριτικὴ μετουσιωνόταν σὲ ἔκφραση ζωντάνιας, σὲ χειρονομία, σὲ πάθος ζωῆς.

Ὁ Βλαδίμηρος Καυκαρίδης ἐπεβλήθη, ἔδεσε τὰ νήματα τοῦ ἔργου σὰν ἀφηγητὴς καὶ σὰν δικαστὴς ἐδημιούργησε ἕνα ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀνθρώπινους καὶ ταυτόχρονα ἀψογους σὲ ἑρμηνευτικὴ κλίμακα ρόλους του.

Ὁ Στέλιος Καυκαρίδης σὰν Σίμων στάθηκε λιτὸς καὶ συγκρατημένος. Ὑπεροπτικὴ καὶ συνεπὴς σὰν μητέρα ἡ Μόνικα. Ὁ Θάνος Πεττεμερίδης, σὲ τρεῖς ρόλους, ἔδωσε πλαστικά, εὔστροφα. Τὸ ἴδιο ἐξ ἄλλου ἴσχυσε γιὰ ὅλους τοὺς ἠθοποιοὺς ποὺ ἑρμηνεῦαν στὸ ἔργο πάνω ἀπὸ ἕνα ρόλο.

Πιστεύουμε ωστόσο ότι η μεταμόρφωση που επραγματοποίησε ο Χάϊνζ Χάουζ, σ' ό,τι αφορά τους ανθρώπους που είχε στά χέρια του δέν πρέπει νά υποδειχθή μόνο στούς κύριους ρόλους. Υπέταξε κι' έπλασε, δάμασε καί τούς μικρούς χαρακτῆρες όπως τούς Σιδερόφρακτους — Πουλλαΐδη, Λούρα, Κλεόπα, Ἀναστασίου — μ' ένα τρόπο καταλυτικό, κάνοντας τους νά δώσουν πέραν παλιῶν δεδομένων ἐπιπέδων. Ἀφήνοντας δέ κατά μέρος τό μεγάλο μειονέκτημα τῆς διάρκειας τοῦ ἔργου ὁ ρυθμός ἦταν πυκνός, δεμένος, συνεχής.

Ἡ μουσική τοῦ Κοτσώνη, ὀργανικά ἀναραίτητη γιά τό ἔργο, εἶχε στιγμές λυρικῆς εὐφορίας καί γόνιμου συνταιριάσματος μέ τά βιώματα καί τά γεγονότα τοῦ ἔργου. Αὐτό τό ἐπίπεδο ἁρμονίας δράματος καί μουσικῆς δέν ἦταν ὅμως πάντα στό ἴδιο ψηλό καί κάποτε ἐνοιωθες τή μουσική νά δίνει τήν παρουσία της σάν ἐπαναληπτικό, βεβιασμένο κι' ἐξωγενές στοιχεῖο. Ἴσως θάπρεπε νάταν λιγότερη.

Στόν «Κύκλο μέ τήν κιμωλία» μιά νέα ἱστορικο - κοινωνική πραγματικότητα — ἀνάμεσα σέ πολλές ἄλλες — βρίσκει δυνατή, πρωτοπορειακή ἔκφραση. Τό βιολογικό ἔνστικτο τῆς μητέρας μπορεῖ νά ἀντικατασταθεῖ ἀπό τό κοινωνικό ἔνστιγκτο.

Ἕνας μῦθος καταρρίπτεται. Μῦθος πού ἔδωσε πολλήν αἴγλη ἀλλά καί πολλά δεσμά, συχνά ἄδικα καί τά δυό, στό γυναικεῖο φῦλο. Αὐτό σάν μιά νότα ἀπελευθέρωσης γιά τίς γυναῖκες, φέτος μάλιστα μέ τό «Διεθνές Ἔτος Γυναίκας».

Μπορεῖ τό ἔργο τοῦ Μπρέχτ νά μήν ἐπιδιώκει τήν δημιουργία τῆς συγκίνησης, ἀλλά τήν ἀφύπνιση τῆς κρίσης τοῦ θεατή. Ὅμως θυμόμουνα σ' ὅλη τήν διάρκεια τοῦ ἔργου μιά ἱστορία τῆς πρόσφατης εἰσβολῆς στήν Κερήνεια. Ἕνα ζευγάρι, πανικοβλημένο ἀπό τόν ἐρχομό τῶν Τούρκων, πῆρε τό δρόμο τῆς φυγῆς κι' ἀφῆκε πίσω του τό βρέφος του, στήν κούνια. Ποιά λύτρωση νά βρῆκε τό παιδί μέσα στήν τραγική μοῖρα τῆς ἐγκατάλειψης;

Ὁ πόλεμος κι' οἱ ἀγνοούμενοι δέν ἔχουν σύνορα. Κι' ἡ παράσταση τοῦ ΘΟΚ ἦταν ἕνα ὁρόσημο γιά τήν Κύπρο τοῦ θεάτρου, γιά τήν Κύπρο τῆς σημερινῆς ἱστορικῆς, πολιτικῆς τραγωδίας, τήν Κύπρο πού θέλουν νά μοιράσουν, μόνο ἐκεῖνοι πού δέν τήν πονοῦν, ὅπως δέν πονοῦσε ἡ βιολογική μάνα τό παιδί στό ἔργο τοῦ Μπρέχτ.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

17/11/75

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΑΙ ΜΙΑ ΕΠΕΤΕΙΟΣ

30 χρόνια ζωῆς τοῦ Ο.Η.Ε.

30 χρόνια ἀπό τήν ἥττα τοῦ φασισμοῦ

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Ἔχει γραφτεῖ κατ' ἐπανάληψιν πόσο τεράστια εἶναι ἡ σημασία τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος γιά τόν ἐπίλυση του, βάζει στήν πλάστιγγα τήν χρησιμότητα καί τήν ἀποτελεσματικότητα τοῦ Διεθνοῦς Ὀργανισμοῦ. Ἡ ἀδυναμία του νά καταπιαστεῖ μέ ὁποιαδήποτε πρακτική ἐφαρμογή τῶν ἀποφάσεών του ἤ τῶν ὁρισμάτων του ὑπονομεύει τό κῦρος καί τήν αὐθεντικότητα τῶν ἀποφάσεων αὐτῶν. Στό παρελθόν ὑπῆρξαν πολλές τέτοιες περιπτώσεις καί γιά νά ἀναφέρουμε μόνο δυό, θυμίζουμε πρῶτα τήν Ἀναφορά τοῦ Μεσολαβητῆ Γκάζο Πλάζα τό 1963. Στήν ἀναφορά αὐτή, ὁ Γκάλο Πλάζα συμπέραινε ὅτι ὁποιαδήποτε λύση θά ἔπρεπε νά ἱκανοποιεῖ τήν πλειοψηφία τοῦ πληθυσμοῦ καί ταυτόχρονα νά προστατεύει ἀποτελεσματικά τά νόμιμα δίκαια ὅλου τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀναφορά αὐτή πού θά μποροῦσε κάλλιστα ν' ἀποτελέση μιά λογική βάση γιά τή λύση τοῦ προβλήματος ἀπερρίφθη ἀπό τήν Τουρκία καί ὁ Πλάζα ἀπεσύρθη ἀπό τήν μεσολάβηση.

Ἡ δεύτερη κι' ἡ σοβαρώτερη περίπτωση ἀνάγεται στήν πολύ πρόσφατη Τουρκική εἰσβολή, μετά ἀπό τήν ὁποία τά Ἡνωμένα Ἔθνη βγάλαν ψήφισμα (3212) γιά τήν ἀποχώρηση τῶν Τουρκικῶν στρατευμάτων καί τήν ἐπάνοδο τῶν προσφύγων στά σπίτια τους. Ἡ ἐφαρμογή αὐτοῦ τοῦ ψηφίσματος ἐκκρεμεῖ ἀκόμα καί τό Κυπριακό καί πάλιν συζητεῖται στόν Διεθνῆ Ὀργανισμό.

Ἡ κατάσταση πού δημιουργήθηκε στήν Κύπρο μετά τήν ἐπιδρομή τῆς Τουρκίας εἶναι μιά κατάσταση νέων ὡμῶν, ἀπαραδέκτων συνθηκῶν. Ἀναφερόμαστε στά λόγια τοῦ Ἔντουαρντ Κέννεντυ σχετικά μ' αὐτές τίς νέες συνθῆκες, μετά ἀπό ἐπίσκεψη εἰδικῆς ἀποστολῆς του στήν Κύπρο.

«Ἡ Κυβέρνησή μας εἰσηγεῖται ὅτι οἱ Ἀμερικανοί θά πρέπει ν' ἀναγνωρίσουν καί νά ἐκτιμήσουν ἀνάλογα τά νόμιμα Τουρκικά παράπονα γύρω ἀπό τίς ἐξελίξεις στήν Κύπρο τά τελευταῖα δέκα χρόνια... Ἡ Ἀμερική ὑποστηρίζει περισσότερο βαθμό αὐτονομίας γι' αὐτούς. Γι' αὐτό καί πρέπει νάμαστε πρακτικοί γύρω ἀπ' τήν Κυπριακή κρίση. Πρέπει νά δεχτοῦμε τή «νέα πραγματικότητα» στό νησί. Τί εἶναι ὅμως αὐτή ἡ νέα πραγματικότητα; Θά πρέπει νά δεχτοῦμε τήν ἐπιδρομή καί τήν κατάληψη τῆς Κύπρου; Τίς παραβιάσεις τῆς ἐκεχειρίας; Τό καταφάγωμα ἑνός ἀνεξάρτητου κράτους καί τήν συνεχή ἀπειλή μιᾶς νέας Τουρκικῆς «εἰρηνευτικῆς» ἐπιχείρησης; Θά δεχτοῦμε καί θά συγχωρήσουμε τήν ἀποτυχία τῆς Κυβερνήσεώς μας νά καταδικάση τήν Τουρκική εἰσβολή; Θά σιωπήσουμε μπροστά σ' αὐτές τίς νέες συνθῆκες;».

Κι' αὐτές οἱ νέες συνθῆκες στήν Κύπρο σήμερα πού ξαναπαίρνει ἀπόφαση ὁ ΟΗΕ

Τά ρολόγια ἀκολουθοῦν τήν μόδα. Τῶρα εἶναι π.χ. τῆς μόδας τά ἔγχρωμα ρολόγια. Ἡ ἑταιρεία Τάϊμεξ (Φέλταμ, Μίντελσεξ, εἰς τήν Ἀγγλίαν), χρησιμοποιεῖ γιά τό μοντέλο τοῦ ρολογιοῦ «Φάνταϊμ», ἔγχρωμα περιβλήματα ἀπό συνθετική ὕλη χοσταφόρμ. Στόν ἴδιο χρωματισμό μέ τό ρολόϊ — ἤ καί σέ χρῶμα πού νά κάνει ἀντίθεση — εἶναι ἐπίσης καί τά λουριά (βραχιόλια) τῶν ρολογιῶν. Ἡ συνθετική ὕλη χοσταφόρμ, πολυμερής ἀκετάλη, τῆς Α.Ε. Χόχστ (Φραγκφούρτη), ἐνδείκνυεται διά τήν καλήν ποιότητα ἐπιφανείας αὐτῆς, εἶναι ἄθραυστος καί δέν ὑπόκειται «σέ γρατσουνιές». Σημαντικός παράγων διά τήν χρησιμοποίησιν τῆς ὕλης αὐτῆς ὑπῆρξε ἐπιπλέον ἡ ὀρθολογιστική δυνατότης ἐπεξεργασίας τοῦ χοσταφόρμ εἰς τήν μέθοδον χύσεως διά ψεκασμοῦ.

για την τύχη της, είναι ακόμα χειρότερες. Τα Τουρκικά στρατεύματα όχι μόνο δεν απεχώρησαν, αλλά και χιλιάδες άλλοι έποικοι από την Τουρκία γεμίζουν την Βόρεια Κύπρο και αλλοιώνουν ολοταχώς την πληθυσμιακή αναλογία της νήσου. Και ο Τουρκικός στρατός κατοχής καταδυναστεύει τους εγκλωβισμένους Έλληνες με προοπτική την εκδίωξή τους. Οι πρόσφυγες περνούν δεύτερο χειμώνα στα αντίσκηνα και οι χιλιάδες αγνοούμενοι παραμένουν αγνοούμενοι. Η τραγωδία στην Κύπρο βρίσκεται στην ίδια και χειρότερη κατάσταση, κι' οι συνθήκες είναι πιό τρομαχτικές παρά ποτέ.

Και φέτος γιορτάζουμε μιά μεγάλη διπλή επέτειο. Την ίδρυση τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν ἡ ὁποία κατέστη δυνατὴ χάρις στὴ νίκη κατὰ τοῦ φασισμοῦ, πρὶν τριάντα χρόνια.

Ὅταν τέλειωνε ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, τὸ 1945, κι' οἱ τρεῖς ἡγέτες τῆς Ἀντιφασιστικῆς παράταξης, ὁ Τσέρτσιλλ, ὁ Ρούζβελτ κι' ὁ Στάλιν, συναντιόντουσαν γιὰ τὴν ἵδρυσιωση τοῦ Διεθνοῦς Σώματος Εἰρήνης καὶ Συνεργασίας, τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ἐπραγματοποιεῖτο ἴσως ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ συναρπαστικὰ γεγονότα τῆς σύγχρονης ἱστορίας. Οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου διαδήλωναν μὲ τὴν συγκρότηση τοῦ Ὀργανισμοῦ, τὴν ἀπόφασή τους νὰ ζήσουν ἐλεύθεροι, σὲ συνθῆκες ἀνεξαρτησίας, εἰρήνης, ἀξιοπρέπειας κι' ἀλληλοσεβασμοῦ. Ἡ ἐπεκτατικὴ μανία τοῦ Γερμανικοῦ φασισμοῦ ἐπεσώρευσε ἐρείπια καὶ νεκροὺς στὴν ἀνθρωπότητα. Μιὰ τέτοια μανία ἐπεκτάσεως καὶ δυναστεύσεως μικροτέρων λαῶν ἔχει ἐκδηλωθεῖ φανερὰ ἀπὸ τὴν Τουρκία σήμερα, 30 χρόνια μετὰ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, μὲ τὴν εἰσβολή της στὴν Κύπρο καὶ τὴν κατάκτηση μεγάλου μέρους της.

Ἡ τελικὴ ἐπιβολὴ τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν μὲ τρόπο οὐσιώδη κι' ἀποτελεσματικό, στὴν ὑπόθεση τῆς Κύπρου, ἀποτελεῖ ὁρόσημο πιστεύουμε, γιὰ τὰ χρόνια μας. Γιατὶ ἂν ἀφήσουν οἱ Λαοὶ νὰ συνεχισθῆ αὐτὴ ἡ «νέα πραγματικότητα» στὴν Κύπρο, χωρὶς νὰ ἐπέμβουν δραστήρια κι' ἀποτελεσματικὰ γιὰ τὸν τερματισμό της, βάζουμε ὅλοι τὴ φωτιὰ ξανὰ μπροστὰ στὴν πόρτα τῆς ἀνθρωπότητας. Τὸ Ἰσοζύγια τῶν Συνασπισμῶν δὲν μπορεῖ νὰ κρατᾶ τὴν διεθνῆ εἰρήνη ἐπ' ἄπειρον, ὅταν δίνονται ἀφορμὲς σὰν αὐτὲς στὴν Κύπρο. Κι' ἡ προκλητικότητα λαῶν ὅπως τῆς Τουρκίας, γίνεται θράσος κι' ἀχαλίνωτη πιὰ ἐπιθετικότητα, ὅταν δὲν ἀνακοπεῖ καὶ δὲν ἐλεγχθεῖ μὲ πολλὴν ἀποφασιστικότητα. Καὶ θἄπρεπε οἱ Λαοὶ νἄχαν ἀφομοιώσει αὐτὰ τὰ τριάντα χρόνια καὶ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Φασισμοῦ καὶ τὸ μάθημα γιὰ τὸν ρόλο καὶ τὴ θέση τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Ἐκπαίδευση-Μαθηματικὰ-Μουσικὴ-Ἱστορία

Μιὰ ἐνδιαφέρουσα χρήσιμη συλλογὴ ἀπὸ ἐκδόσεις μὲ στόχο τὴν ἐκπαίδευση, κυκλοφορεῖ πρόσφατα. Ἀποτελεῖται ἀπὸ βιβλία γραμμένα ἀπὸ διαφαρετικοὺς ἀνθρώπους, γιὰ διαφορετικὰ θέματα. Ἴσως ὅμως καὶ μόνο τὸ γεγονὸς ὅτι φέτος εἰδικά, μιὰ χρονιὰ ἱστορικὰ δίσεκτη γιὰ τὸν τόπο μας, οἱ ἐκπαιδευτικοί μας στρέφουν μὲ τόση ἐπιμέλεια κι' ἐμμονὴ τὴ δημιουργική τους προσπάθεια στὸ χῶρο τῆς Παιδείας, εἶναι ἀπόδειξη γιὰ τὴ συνείδηση ποὺ ἀποκτοῦμε γιὰ τὴν δύναμη καὶ τὴ δυνατότητα τῆς Ἐκπαίδευσης. Καὶ δύναμη καὶ δυνατότητα εἶναι ἀπαραίτητο νὰ καλλιεργηθοῦν σήμερα σ' ὅλη τους τὴν ἔκταση, περισσότερο παρὰ ποτὲ ἄλλοτε.

Β. Οἰκονόμου - Τ. Φιλίππου: Μαθηματικὰ γιὰ τὴν Δ' τάξη καὶ τὴν Στ' τάξη τῶν Τεχνικῶν Σχολῶν.

Οἱ δυὸ αὐτὲς ἐκδόσεις ἀποτελοῦν τὴ συγκέντρωση τοῦ περιεχομένου πολυγραφημένων φυλλαδίων, τὸ ὁποῖο διδάχτηκε στὶς Τεχνικὲς Σχολὲς Λευκωσίας καὶ Λεμεσοῦ, τὸν περασμένο χρόνο. Οἱ δυὸ καθηγητὲς ποὺ τὶς ἐπραγματοποίησαν εἶχαν τὴ λαμπρὴ πρωτοβουλία νὰ ἐπεξεργασθοῦν τὴν πρώτην ὕλη καὶ νὰ τὴν δώσουν, ἄρτια καὶ ὀργανωμένα γιὰ τὴν χρήση τόσο τῶν μαθητῶν τῶν Τεχνικῶν Σχολῶν ὅσο καὶ τῶν μαθητῶν τῶν Πρακτικῶν Γυμνασίων.

Οἱ ἀσκήσεις καὶ οἱ ἐφαρμογές, συνοδευόμενες ἀπὸ σχεδιαγράμματα, ὅπου εἶναι χρήσιμα, εἶναι ταξινομημένες σὲ μιὰ διάταξη διαβαθμισμένη ἀπὸ εὔκολες σὲ δυσκολώτερες. Σὲ πολλὲς περιπτώσεις, ὅπως ὁμολογοῦν εἰσαγωγικὰ οἱ συγγραφεῖς, στόχος εἶναι τὸ Γενικὸ Πιστοποιητικὸ Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Λονδίνου, GCE.

Ἰόλης Μ. Μουστερή: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

«Στὴ σύντομη αὐτὴ ἀνασκόπηση τῆς «Ἱστορίας τῆς Μουσικῆς» προσπάθησα ἀκριβῶς, ὅσο μοῦ ἦταν δυνατό, νὰ συμπεριλάβω ὅλα ἐκεῖνα τὰ μουσικὰ ρεύματα ποὺ ἐμφανίστηκαν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα καὶ νὰ δώσω μιὰ περιληπτικὴ ἀλλὰ καθαρὴ καὶ συστηματοποιημένη εἰκόνα τοῦ μόχθου καὶ τῆς ἀναζήτησης τῶν Λειτουργῶν ἐκείνων τῆς μουσικῆς τέχνης, ποὺ καταπιάστηκαν μὲ τὴ βοήθεια τῶν ἤχων καὶ τὴν ποικιλία τῶν τεχνοτροπιῶν της, νὰ ἐκφράσουν ὅσο πιὸ κατάλληλα καὶ ἐπιτυχημένα μποροῦσαν τ' ἀνθρώπινα πάθη τῆς ἐποχῆς τους».

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια, ἀνάμεσα σ' ἄλλα προλογίζει ἡ συγγραφεὺς τὴν προσφορά της στὸ θέμα τῆς μουσικῆς. Κι' ἡ προσφορὰ αὐτὴ συμπληρώνει πραγματικὰ ἕνα κενὸ στὸν χῶρο μας, κι' ἀποτελεῖ μιὰ πηγὴ διαφώτισης κι' ἀναφορᾶς πολύτιμης, τόσο γιὰ τοὺς μαθητές, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς καθηγητὲς τοῦ μαθήματος.

Ἡ ἱστορία τῆς ἐξέλιξης τῆς μουσικῆς διαγράφεται στὶς σελίδες τοῦ ἐγχειριδίου ἀπὸ τὴν πρωτόγονη μουσικὴ διὰ μέσου τῆς Ἀρχαιότητας, τοῦ Μεσαίωνα, τῆς Ἀναγέννησης, τῆς ἐποχῆς τοῦ Μπαρόκ, τῆς ἐποχῆς τοῦ Κλασσικισμοῦ καὶ τοῦ Ρωμαντισμοῦ, ὡς τὴν σύγχρονη μουσική, στὴν Ἑλλάδα καὶ στὸν εὐρύτερο παγκόσμιο χῶρο.

Στὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου παρατίθεται Μουσικὸ Λεξιλόγιο μὲ στοιχεῖα μορφολογίας.

Ἡ γλῶσσα τοῦ βιβλίου εἶναι ἁπλή, τὸ ὕφος περιεχτικό, οἱ ἀναφορὲς στὶς μουσικὲς μορφὲς εὐρύνουν τὴν ἁπλὴ σύνθεση γεγονότων καὶ σημαντικῶν σταθμῶν.

Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖ μιὰ καλόδεχτη γενικὰ προσφορὰ στὸν κόσμο τῆς μουσικῆς, κι' εἶναι μιὰ χρήσιμη πηγὴ ἀναφορᾶς κι' ἐνίσχυσης στὴ διδασκαλία τοῦ θέματος.

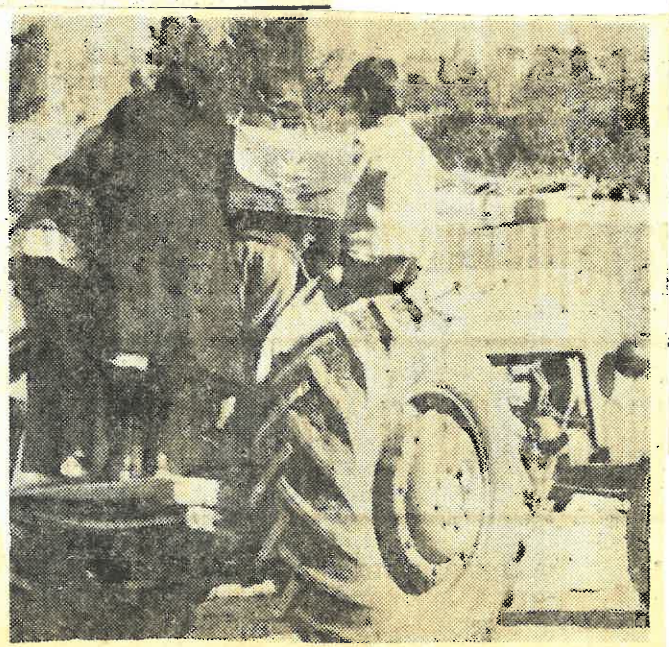

Ἡ πορεία ἀπὸ τ' ἀντίσκηνο ὡς τὸ Σχολεῖο.

Πέτρου Στυλιανοῦ: Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἡ Τουρκοκρατία, ἱστορικὴ περίοδος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀποτελεῖ μιὰ σκοτεινὴ κι' ἀνε-

ξερεύνητη, ἐν πολλοῖς περίοδο στὶς σελίδες τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Αὐτὴ τὴν περίοδο, ποὺ σήμερα τόσο ἄμεσα καὶ χειροπιαστὰ συνδέεται μὲ τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς μας, ἔρχεται νὰ φωτίση τὸ σχολικὸ αὐτὸ ἐγχειρίδιο τοῦ κ. Στυλιανοῦ. Καὶ γιὰ μᾶς τοὺς Κυπρίους, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ λόγους ποὺ ἤδη ἀναφέραμε καὶ ποὺ ἰσχύουν καὶ γιὰ τὸν εὐρύτερο Ἑλληνισμό, ἡ παροῦσα μελέτη εἶναι πολυτιμότερη γιὰ τὸν ἑξῆς λόγο, ὅπως τὸν διατυπώνει ὁ συγγραφέας:

«Ἡ περίοδος τῆς Τουρκοκρατίας τῆς Κύπρου, παρὰ τὴν προσπάθεια τῶν Sir George Hill καὶ Mass Lafrie καὶ τῶν ἡμετέρων Λοΐζου Φιλίππου καὶ Ἰωάννου Κ. Περιστιάνη παραμένει ἀκόμα σκοτεινὴ καὶ ἄγνωστος καὶ δὴ ἄνευ συσχετισμοῦ πρὸς τὴν ἀντίστοιχον περίοδον τοῦ ἄλλου ὑποδούλου ἑλληνισμοῦ».

Τὸ ἐγχειρίδιο διαγράφει τὰ διάφορα στάδια τῆς Τουρκοκρατίας, ἀπὸ τὴν ἐξάπλωση τῶν Ὀθωμανῶν Τούρκων, ὡς τὰ πιὸ πρόσφατα χρόνια τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Στοιχεῖα καὶ γεγονότα χρησιμοποιοῦνται μὲ ὀργανωμένη δομὴ καὶ τεκμηριωμένη παράθεση γιὰ νὰ ἀναπτύξουν διάφορες πτυχὲς τῆς Τουρκοκρατίας, ὅπως εἶναι ἡ διοικητικὴ ὀργάνωση, ἡ ἐκπαίδευση, τὰ προνόμια ποὺ παρεῖχοντο στὸν Ἑλληνισμὸ ἀπὸ τοὺς δυνάστες του, ἡ πνευματική του πορεία.

Πικρὴ καὶ τραγικὴ ἡ ἀναλογία σήμερα μὲ τὰ δεδομένα τῆς κατακτημένης Κυπριακῆς ἔρχεται νὰ μᾶς θυμίση ὅτι τὸ Τουρκικὸ ἔθνος πολὺ λίγο ἄλλαξε μέσω τῶν αἰώνων. Κι' οἱ σχέσεις του μὲ τὸν Ἑλληνισμὸ ἀκολουθοῦν τὴν ἴδια πορεία τοῦ δυνάστη πρὸς τὸν ἀδύνατο κι' ἀνυπεράσπιστο γειτονικὸ λαό.

Μιὰ ἐπανάληψη τῆς ἱστορίας ποὺ μᾶς ὁδηγεῖ στὸ ἑπόμενο ἔντυπο:

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΣΤΑ ΑΝΤΙΣΚΗΝΑ

Τὸ λεύκωμα τὸ ἐκδόσαν οἱ «Φίλοι τοῦ Προσφυγόπουλου», ὅλοι Ἐκπαιδευτικοί, μὲ πρόθεση νὰ διαθέσουν τὶς εἰσπράξεις γιὰ τοὺς μικροὺς ἐκτοπισθέντες.

Κείμενα, στὰ Ἑλληνικὰ καὶ Ἀγγλικά, καὶ φωτογραφίες, συνθέτουν τὴν πικρὴ ὥρα τοῦ ξεσπιτώματος καὶ τῆς ταλαιπωρίας τῶν παιδιῶν ποὺ βρεθῆκαν στὰ ἀντίσκηνα.

«Μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους μεταφέρονται στὸ σχολεῖο. Μὰ ἐκεῖ μαθαίνουν πὼς ἡ ἐποχή μας φημίζεται γιὰ τὰ διαστημικὰ ταξίδια... Ἡ προσαρμογὴ τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ στὸ νέο του περιβάλλον δὲν εἶναι δική του εὐθύνη. Ἡ κοινωνία ἔχει χρέος νὰ τὸ βοηθήση».

"Ὅση βαρύτητα κι' ἂν δοθῆ στὰ παιδιὰ καὶ στὰ ἐκπαιδευτικά μας θέματα αὐτὴ τὴν περίοδο εἶναι λίγη.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΣΚΕΨΕΙΣ

Ὁ θεσμὸς τῆς προίκας στὴν Κύπρο σήμερα

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Μέσα στὴν ρευστότητα τῶν συνθηκῶν στὸν τόπο μας, αὐτὸ τὸν καιρό, πραγματοποιεῖται μιὰ ἀναμόχλευση πολλῶν ἀξιῶν. Πνευματικῶν, ὑλικῶν, κοινωνικῶν. Μιὰ καινούργια κοινωνικὴ πραγματικότητα, σὰν ταῦμα διαμπερές, ὁ ἐκτοπισθεὶς πληθυσμός, εἶναι ἴσως ἡ σοβαρώτερη ἀνακατάταξη στὰ κοινωνικά μας δεδομένα. Καὶ μέσα στοὺς κόλπους τῆς νέας αὐτῆς κοινωνικῆς τάξεως, τῶν ἐκτοπισθέντων γίνονται ἀλλαγὲς στὰ κοινωνικά μας κριτήρια καὶ θέσμια ποὺ, ἀνάλογα μὲ τὸν χρόνο ποὺ θὰ κρατήσουν, οἱ σημερινὲς συνθῆκες, μποροῦν ν' ἀφήσουν μόνιμα σημάδια στὴν ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας μας.

Ὁ θεσμὸς τῆς προίκας, παλιὸ ἔθιμο πατριαρχικῆς κοινωνίας, στὴν ὁποία ἡ «ὑποστήριξη» τῆς γυναίκας μέσω τοῦ γάμου τὴν ὑποβίβαζε σὲ θέση μειονεχτικὴ καὶ ταπεινωτικὴ συνάμα, ἦταν ἕνας θεσμὸς πολὺ διαδεδομένος. Οἱ γονεῖς ἐμεριμνοῦσαν γιὰ τὴν προῖκα τῆς κόρης τόσο στὶς ἀνώτερες ὅσο καὶ στὶς κατώτερες οἰκονομικὲς τάξεις. Συχνὰ οἱ μητέρες ἄρχιζαν νὰ προνοοῦν γι' αὐτὴ τὴν προῖκα ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία τῶν κοριτσιῶν. Καὶ στὴν ἐπαρχία, ὅπου ὁ θεσμὸς ἦταν πολὺ πιὸ ἔντονος, τὰ ἔθιμα γύρω ἀπὸ τὴν προῖκα ἦταν πολλὰ καὶ ἐνδεικτικὰ τῆς σοβαρώτητας καὶ τοῦ ρόλου τοῦ θεσμοῦ. Δὲν ἦταν, γιὰ παράδειγμα, παράξενο ὁ ἀδελφὸς νὰ ἀναλαμβάνει νὰ «προικίσει» τὴν ἀδελφή, σὲ περίπτωση ποὺ ὁ πατέρας ἀδυνατοῦσε νὰ τὸ κάνει, γιὰ νὰ μπορέση νὰ τὴν «ἀποκαταστήση». Κι' ὅταν οἱ νέες δὲν εἶχαν προῖκα ἦταν πολὺ δύσκολος ὁ γάμος, ἐκτὸς ἂν μεσολαβοῦσε αἴσθημα ποὺ ἀναιροῦσε τὸν θεσμὸ τῆς προίκας. Καὶ σὲ μιὰ κλειστὴ κοινωνία ὅπως ἦταν ἡ Κυπριακή, πιὸ ἰδιαίτερα στὴν ἐπαρχία — καὶ εἶναι ἐν πολλοῖς ἀκόμα σήμερα — οἱ πιὸ πολλοὶ γάμοι εἶναι ἀποτέλεσμα συνοικεσίου. Ἀπόδειξη γιὰ τὸ στέρεο τοῦ θεσμοῦ τῆς προίκας εἶναι καὶ ἡ ἀπαραίτητη ὑπογραφὴ τοῦ προικοσύμφωνου, ποὺ ἡ Ἐκκλησία ἐπιβάλλει στὴ σύναψη τοῦ γάμου.

Τὰ τελευταῖα χρόνια τὰ δεδομένα γύρω ἀπὸ τὴν προῖκα, στὴν Κύπρο, ἀλλάζουν γρήγορα. Ἡ γυναῖκα ἀπελευθερώνετο ἀπὸ παληὰ κοινωνικὰ κατάλοιπα καὶ ἐπιδιδόταν στὸν στοῖβο τῆς ἐργασίας μὲ ἐπιτυχίες κι' ἀποτελέσματα ἀντάξια μὲ ἐκεῖνα ὁμοφύλων της σὲ ἄλλες κοινωνίες, τεχνολογικὰ πιὸ ἀνεπτυγμένες. Ἔτσι ἡ ἐργασία καὶ τὰ ἔσοδά της ἀντικατέστησαν ἀνάμεσα στὴν ἀστικὴ τάξη, τὴν προῖκα καὶ μιὰ κατάσταση «ὁμογαμίας» ἐδημιουργεῖτο σὲ πλατειὰ κλίμακα. Ἡ γυναῖκα δηλαδὴ παντρευόταν στὴν ἴδια τὴν κοινωνικὴ τάξη στὴν ὁποία ἀνῆκε, ἀντὶ σὲ ψηλότερη — σὲ περίπτωση ποὺ διέθετε πολλὴ προῖκα — ἢ σὲ χαμηλότερη, ὅταν δὲν διέθετε προῖκα.

Σήμερα τὸ ἕνα τρίτο τοῦ πληθυσμοῦ ἔχει χάσει τὴν κοινωνικὴ καὶ οἰκονομική του ὑπόσταση. Ἐπιπρόσθετος παράγων, πολὺ σοβαρός, ἡ ἀνεργία ποὺ μαστίζει τὴν τάξη τῶν ἐκτοπισθέντων. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς καταστάσεως ἔχουν τὴν ἀντανάκλασή τους στὸ θεσμὸ τῆς προίκας καὶ στὴ σύνοψη γάμων. Στὴν μὲν περίπτωση τῶν ἀντρῶν, ὁ γάμος γιὰ λόγους προίκας ἐπανέρχεται σφοδρότερος ἴσως παρὰ ποτέ. Γι' αὐτὸ κι' οἱ γάμοι ἀνάμεσα σὲ ἐκτοπισθέντες μὲ μὴ ἐκτοπισθεῖσες εἶναι συχνὸ φαινόμενο. Ἀπὸ ἐντελῶς ἀνεπίσημη πρώτη ἔρευνα μάλιστα, διεπιστώθη ἔντονα τὸ φαινόμενο. Οἱ γυναῖκες, λοιπόν, οἱ μὴ ἐκτοπισθεῖσες, εἴτε παντρεύονται σὲ χαμηλότερη κοινωνικὴ τάξη γιὰ σκοποὺς ἀποκαταστάσεως, εἴτε οἱ ἐκτοπισθέντες ἄντρες παντρεύονται σὲ ἀνώτερη κοινωνικὴ τάξη γιὰ τοὺς ἴδιους λόγους. Καὶ ἡ ἀνακατάταξη στὰ κοινωνικὰ στρώματα (Social mobilization) εἶναι μ' αὐτὰ τὰ δεδομένα πολὺ πιὸ ἔντονη τώρα παρὰ ποτέ.

Τὸ ἴδιο βέβαια δὲν μπορεῖ νὰ λεχθεῖ γιὰ τὶς κοπέλες ποὺ ἔχουν ἐκτοπισθεῖ. Γιατὶ στὴν δική τους περίπτωση καὶ χωρὶς τὸ ἔσοδο τῆς ἐργασίας ποὺ ἀντικαθιστᾶ τὴν προῖκα, ἡ μετακίνηση σὲ ἄλλη κοινωνικὴ τάξη (μὲ μὴ ἐκτοπισθέντα) εἶναι σπάνια, ἂν ὄχι ἀνύπαρκτη — ἐκτὸς ἂν μεσολαβεῖ ἀμοιβαῖο αἴσθημα. Εἶναι ὡς ἐκ τούτου, πιὸ συχνὰ λοιπὸν ἡ ὁμογαμία μεταξὺ ἐκτοπισθεισῶν, δηλαδὴ ὁ γάμος μὲ ἄντρα τῆς ἴδιας κοινωνικῆς - οἰκονομικῆς τάξης τῶν ἐκτοπισθέντων, παρὰ ἡ ὑπεργαμία — γάμος σὲ ἀνώτερη κοινωνικὴ τάξη.

Βρισκόμαστε σήμερα στὸ δεύτερο χρόνο τῶν νέων μας κοινωνικῶν δεδομένων. Δὲν ξέρουμε πόσο ἀκόμη θὰ κρατήσουν οἱ ἴδιες συνθῆκες. Ἕνα ὅμως ἀπὸ τὰ θέματα τὰ ὁποῖα παίζουν ζωτικὸ κι' ἀποφασιστικὸ ρόλο στὴν διαμόρφωση τῶν κοινωνικῶν δεδομένων, ὁ γάμος, μπαίνει σὲ νέες βάσεις, στὴν σημερινὴ Κύπρο, λόγω τοῦ θεσμοῦ τῆς προίκας. Καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο ποὺ ἐπηρεάζεται πιὸ δυσμενῶς μὲ τὰ νέα δεδομένα, εἶναι ἡ γυναῖκα καὶ ἡ καθολική της ὑπόσταση στὴ νέα κοινωνικὴ πραγματικότητα. Ἡ ἐργαζόμενη, ἀπελευθερωνόμενη Κυπρία βλέπει σήμερα τὴν ἰσότητά της νὰ κινδυνεύει ἀνησυχητικά. Ἡ ἐκτοπισθεῖσα (ἔστω καὶ μὲ σταθερὴ ἀκόμα ἐργασία), ἀλλὰ ἡ μὴ ἐργαζόμενη κυρίως, ἔχει μειωμένη οἰκονομικὴ ὑπόσταση. Γι' αὐτὸ εἴτε διατρέχει τὸν κίνδυνο νὰ παραμείνη στὴν ἴδια κοινωνικὴ τάξη μὲ τὸν γάμο της, ἢ ἀκόμα νὰ κάνη καὶ γάμο μὲ πνευματικὰ κατώτερο σύντροφο γιὰ νὰ ξεπεράση τὸ μειονέκτημα τῆς ἔλλειψης τῆς προίκας, ἢ τοῦ εἰσοδήματος ἀπὸ τὴν ἐργασία. Καὶ ἡ μὴ ἐκτοπισθεῖσα ποὺ παντρεύεται ἐκτοπισθέντα ποὺ ὑστερεῖ ἐμφανῶς κοινωνικὰ - οἰκονομικά, προβαίνει ἴσως σὲ συμβιβασμοὺς ποὺ μπορεῖ νὰ μειώσουν τὴν θέση καὶ τὴν προσωπικότητά της.

Γι' αὐτὸ κι' ὁ θεσμὸς τῆς προίκας μὲ τὰ σημερινὰ δεδομένα εἶναι πραγματικὰ ἕνα κεφάλαιο τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ἐρευνηθεῖ καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖο μιὰ νέα θέση κοινωνικὴ μπορεῖ νὰ προβάλει. Θέση στὴν ὁποία ὅλες οἱ πιὸ πάνω σκέψεις ἀποτελοῦν πυρῆνα καὶ πρώτη ὕλη ἀπαραίτητη γιὰ ἕνα πλατὺ προσχέδιο τοῦ θέματος.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Σημ.: Ὁμογαμία, ὑπεργαμία, ὑπογαμία: Ὅροι ποὺ χρησιμοποιεῖ ἡ Τζέην Λαμπίρη - Δημάκη στὴ μελέτη της: «Ἡ προῖκα στὴ σύγχρονη Ἑλλάδα: Ἕνας θεσμὸς ποὺ ἀργοσβήνει».

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΚΙ' Η ΦΕΤΕΙΝΗ ΚΥΠΡΟΣ

Α'

Κάθε μεγάλη γιορτή της Χριστιανωσύνης είναι φορτωμένη μηνύματα, είναι ένας σταθμός γεμάτος όρόσημα στην εξέλιξη των πνευματικών αξιών που ρυθμίζουν την πορεία του ανθρώπου. Και τα Χριστούγεννα όρόσημο πρώτο. "Οταν σκεφτόμαστε συνήθως την ενσάρκωση του Θεανθρώπου ένα είναι το μεγάλο, το υπέρτατο μήνυμα που διαφεντεύει τη σκέψη μας: 'Ο έρχομός του, η θυσία του σήμαινε αγάπη. 'Η λύτρωση των ανθρώπων, σύμφωνα με τα Θεία μόνο μέσω της πολλής αγάπης, της πυκνής αγάπης, της Θείας αγάπης, που μέχρι την αυτοθυσία ό-δήγησε, μπορούσε να πραγματοποιηθή. Μέσα δε σ' αυτό τον κεντρικό πυρήνα κινείται και ολόκληρη η Ζωή και το έργον, η διδασκαλία ολόκληρη του Χριστού.

"Ομως τα ίδια τα Χριστούγεννα, η επέτειος αυτή της μεγάλης Γέννησης, έτσι γλαφυρά και παραστατικά ποϋναι δοσμένη στην Καινή Διαθήκη, είναι ένα περιστατικό γεμάτο μηνύματα, γεμάτο ιδέες και θέσεις που μεταφέρονται μ' ένα τρόπο άμεσο στην καθημερινή μας ζωή. Κι' άλλα χρόνια, εμείς σαν Κύπριοι, ντυμένοι στην ευημερία και την αυτοϊκανοποίηση σκύβαμε πάνω από τα Χριστούγεννα ακαδημαϊκά μάλλον. Και γιορτάζαμε και τραγουδούσαμε και μιλούσαμε με λόγια μεγάλα και παχειά για την Θεία Γέννηση και για την όμορφιά της Βηθλεέμ. "Ομως φέτος δεν έχουμε δικαίωμα να μιλούμε για την ομορφιά της Βηθλεέμ μόνο. "Εχουμε καθήκον να αντλήσουμε πρότιστα ύλη για σκέψη και προβληματισμό από το επεισόδιο των Χριστουγέννων. Κι' αυτή η ύλη ξεπηδά πλούσια και ζωντανή σε κάθε μια λεπτομέρεια της παράστασης. Φτάνει να θυμηθούμε μερικές μόνο από τις πτυχές και να φτειάξουμε την αλληγορική μεταφορά, να μεταγγίσουμε την πρόθεση και τη θέση στα σημερινά Κυπριακά δεδομένα. Κι' είναι σήμερα στην Κύπρο τέτοιο το ανθρώπινο δράμα, τόσο το τραγικό πάθος που δέρνει τον λαό μας που τα Χριστούγεννα είναι μια μεγάλη άπλα για αναθεώρηση, άντληση, ανατοποθέτηση.

Το άστρο της Βηθλεέμ τέτοιες μέρες πρίν 1975 χρόνια θα πρέπει νάταν πολύ λαμπρό. Οι αστρονόμοι, με έρευνες ποϋχουν κάνει, έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι, στην περίοδο αυτή που γεννήθηκε ο Χριστός, πράγματι έφάνηκε στον ούρανό ένα άστρο όλως ιδιαίτερης λαμπρότητας και ήταν τοποθετημένο έκεί όπου και η περιγραφή των Γραφών — στην περιοχή της Παλαιστίνης. Αύτό σάν πληροφορία από έκτεινή ραδιοφωνική έκπομπή που άκουσα γύρω από το θέμα στις Ηνωμένες Πολιτείες, με κύριον ομιλητή γνωστόν καθηγητή της 'Αστρονομίας, πρίν λίγα χρόνια. Ομως αύτό γιά τούς ορθολογιστές, που αμφισβητούν ίσως ακόμη την ιστορική αλήθεια της παρουσίας του Χριστού στή Γή. "Αλλη είναι ή προέκταση του "Αστρου που θά θέλαμε νά θίξουμε. 'Η πίστη των Μάγων στην υπόσχεσή του.

Οι Μάγοι αύτοί έξ 'Ανατολής ήταν άνθρωποι σοφοί. Σκύβαν πάνω από τα βιβλία, διαλογιζόντουσαν, προβληματίζονταν με τη Ζωή, τον "Ανθρωπο και τον Θάνατο, κοίταζαν κατάματα τον πόνο και την αγωνία και ψάχναν γιά απαντήσεις. Αύτό είναι σοφία. Κι' ή Σοφία είναι ριζωμένη στην 'Ανατολή. 'Η αναζήτηση της 'Αλήθειας, κι' ή εξέλιξη της ανθρώπινης σκέψης πολλά χρωστά στον Βούδδα, στον Κομφούκιο. Κι' αύτοί, άν θέλουμε να μιλήσουμε μ' ένα τρόπο καθαρά δογματικό, σκουμπίσανε τούς καρπούς της Ζωής και της έρευνάς τους, στις ριζες του Χριστιανικού δόγματος, γιά να οικοδομηθεί πέραν των θρησκευμάτων τους, τό πιό λαμπρό και τελειωμένο μέχρι τώρα δόγμα στά ανθρώπινα. "Ομως δέ θά καταπιαστούμε τώρα με τη βαθειά άλληγορία της προδρομικής πρόσφαβδς των Μεγάλων Σοφών της 'Ανατολής, στην Χριστιανική θρησκεία. Θά δούμε πιό άπλά τό θέμα. "Ετσι άπλά όπως ορίζουν συχνά τα μεγάλα γεγονότα. Οι Μάγοι πίστεψαν στ' άστέρι. 'Η άστρονομία είναι επιστήμη πανάρχαια. "Ομως η πίστη στα μηνύματα των Ούρανίων Σωμάτων — που έμπίπτει στόν τομέα της 'Αστρολογίας πιό πολύ — κρύβει μέσα της μιά βαθειά ποίηση, μιά διαίσθηση πού μονάχα στά παιδιά και στούς σοφούς μπορεί κανείς νά συναντήσει. Είδαν τό άστρο και τό ακολούθησαν. Χωρίς αμφιταλάντευση, χωρίς κλονισμό, χωρίς αμφιβολίες. Πήραν τά δώρα τους και χάραξαν μέσα από τά βουνά και τις κοιλάδες ένα μονοπάτι πίστης και προσήλωσης, πού γιά πολλούς μπορεί νά ένείχε στοιχεία άφέλειας ή μωροπιστίας. Και μ' αύτή την ακλόνητη πίστη πορευθήκαν κάτω από τή Λάμψη αύτή, ώς τόν τελικό προορισμό τους, ώς το Σπήλαιο, όπου γινόταν το Θαύμα των Θαυμάτων, ή γέννηση του Λόγου με μορφή ανθρώπινη.

Κι' αύτός ό Λόγος. Αύτό το κομμάτι του Θεού διάλεξε ένα κατάλυμα, το πιό ταπεινό, το πιό άπλό, το πιό ακατάλληλο γιά νά το λαμπρύνη με την 'Αστραπή της παρουσίας του και την υπόσχεσή του στο άνθρώπινο γένος. 'Εδώ θ' αντιστρέψουμε τούς όρους. Κι' από την κυριολεξία της εικόνας των Μάγων θά δούμε τη Γέννηση στο Σπήλαιο, σε αλληγορικό επίπεδο. 'Ο Λόγος, το καθαρό Θείο Πνεύμα, ένσαρκώθηκε σέ Σ π ή λ α ι ο. Κάτω δηλαδή από την επιφάνεια της γής. Και με την συντροφιά και την παρουσία των ζ ώ ω ν. Μέσα στ' ανθρώπινα πάθη. 'Εκεί όπου έχρειάζετο ή Θεία επέμβαση, ήταν έκεί άκριβώς όπου οι άνθρωποι είχαν ξεχάσει τη Θεία καταγωγή τους.

"Οταν ή Θεία Κρίση εστάθμισε το ιστορικά δεδομένα, επισκόπησε το στάδιο της ανθρώπινης εξέλιξης και είδε το σχίσμα ανάμεσα στον άνθρωπο και στην ψυχή του, τότε όρισε νά σταλή ό Μεσσίας. Τότε είδε ότι με την παρουσία της στη Γή, αύτή ή Θεία Μορφή με μονιασμένη τελικά τη Σάρκα και το Πνεύμα, χωρίς συγκρούσεις, διαιρέσεις, χωρίς τη διάβρωση της ψυχής από την καθημερινή άγωνία του θανάτου θά έδινε τη λαμπρή ιστορική εύκαιρία γιά την σωτηρία του Γένους.

'Η πίστη και τα πάθη. Οι Μάγοι που όδεύουν μέσα από την έρημο της ειδωλολατρείας, κοιτώντας ψηλά στό άστρο με τη σμύρνα και το λιβάνι σφιχτά στά χέρια. Και το βρέφος, ή 'Αστραπή της 'Αλήθειας γεννημένης μέσα στον κυκεώνα του υποχθόνιου βρασμού της ανθρώπινης τριβής. Της τριβής, της φθοράς που δημιουργεί ό έγωϊσμός, ή βουλιμία, ή άρπαγή, ό θάνατος.

'Υπάρχει άραγε πιό ιδανική αναλογία με τα σημερινά μας δεδομένα στην Κύπρο; "Ερχεται ό Χριστός και μάς βρίσκει, 1975 χρόνια μετά την κυριολεκτική του ενσάρκωση. "Οχι νά πονούμε γιά μακρυνούς πολέμους. "Οχι νά γράφουμε και νά τραγουδούμε γιά μακρυνές τραγωδίες και γιά την Σωτηρία των Χριστουγέννων.

Μάς βρίσκει βουτηγμένους τούς ίδιους στην φρικτή τραγωδία του 'Ανθρώπινου Πόθους. Μέ την ανθρώπινη μας υπόσταση θαμμένη στό σπήλαιο της δικής μας πρώτα διχόνοιας, της προδοσίας, κι' ύστερα αύτό της Τουρκικής βουλιμίας, της πειρατείας, της βίας και της έκδίωξης. Πόσο πρέπει νά ταυτιστούμε με τούς Σοφούς της 'Ανατολής, νά μήν αφήσουμε το βλέμμα μας νά χαμηλώσει, νά μήν ξεχάσουμε την πορεία και το δρόμο μας σάν Χριστιανοί και νά επιμένουμε σ' αύτή την 'Επέτειο, γνωρίζοντας ότι άκριβώς οι τέτοιες στιγμές, σέ τέτοια σπήλαια, μέσα στά ταπεινά ζωώδη έστιγκτα του έκπτωτου ανθρώπου, γεννιέται ό Μεσσίας, σαρκώνεται ό Λόγος. 'Υπάρχει άραγε πιό εύστοχη αναλογία;

(Συνεχίζεται)

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΣΚΕΨΕΙΣ

ΤΑ ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΚΙ' Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΓΡΑΦΕΙ Η Κα ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Β'

«Καὶ ποιμένες ἦσαν κατὰ τὸ αὐτὸ μέρος διανυκτερεύοντες ἐν τοῖς ἀγροῖς καὶ φυλάττοντες φύλακες τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ ποίμνιον αὐτῶν».

Ἡ Μεγάλη Νύκτα ἀκόμα τυλίγει τὴν ἀνθρώπινη ψυχή. Στὸ σενάριο τῆς Γέννησης, τὸ σκοτάδι τὸ σκίζει ἡ ἀστραπὴ τῆς Ἐνσάρκωσης μιᾶς ὀντότητας πιὸ τέλειας ἀπὸ ὁποιαδήποτε παρουσία στὴ γῆ, στοὺς αἰῶνες.

Αὐτὴ ἡ Νύχτα κι' αὐτὴ ἡ Ἀστραπὴ εἶναι στοιχεῖα τῆς σημερινῆς Κύπρου. Καὶ φέτος καὶ τοῦ χρόνου, τὰ Χριστούγεννα μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι ἐπέτειοι, ἀλλὰ ἀφετηρίες. Κάθε χρόνο συντελεῖται τὸ θάμα. Καὶ τὰ Χριστούγεννα, ἔξω ἀπὸ δόγματα καὶ Σενάρια κατεστημένα μποροῦν ν' ἀστράψουν μέσα στὴν κάψα τοῦ Αὐγούστου ἢ μέσα στὴν τρυφεράδα τοῦ Ἀπρίλη. Σημασία ἔχει νὰ μὴ μᾶς ἀποκάμει ἡ Νύχτα. Νὰ μὴ κόψουμε ἀπὸ τὸν κάματο τῆς ἀντίστασης σ' ἕνα στράτευμα ποὺ ἀσελγεῖ στὸ σῶμα τῆς γῆς μας, καὶ νὰ μὴ κλείσουμε τοὺς δρόμους γιὰ τὸ Φῶς, πνιγμένοι ἀπὸ τὴ σήψη ποὺ μᾶς περιβάλλει, σήμερα ποὺ ἡ Ἀφροδίτη ἐξόριστη ἀπ' τὸν τόπο, ἐγκατέλειψε τὰ ἱερά της στὸν Ἄρη.

«Ὅταν ἡ Θεὰ ἐπληγώθη διὰ τοῦ δόρατος τοῦ Διομήδους, ὁ Ἄρης δίδει εἰς αὐτὴν τὸ ἅρμα του, ἵνα ἐπιστρέψει εἰς τὸν Ὄλυμπον· ἡ δ' Ἀφροδίτη λαμβάνει τὸν θεὸν ἐκ τῆς χειρὸς καὶ σύρει αὐτὸν ὅταν οὗτος ἀνετράπη ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς» (P. Decharme: Ἑλληνικὴ Μυθολογία, σελ. 195).

Στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ Μυθολογία, ὁ Ἄρης κι' ἡ Ἀφροδίτη ἦσαν ἐρασταί. Ἐκεῖ ὅμως ὅπου ἡ ἀγάπη ἐπεβάλλετο νὰ παίξη τὸν δικό της ρόλο, ἐπληροῦνταν οἱ νόμοι. «Καὶ σύρει αὐτὸν μακρὰν τῆς συμπλοκῆς».

Μήπως δὲ σὲ πολλὲς θρησκεῖες δὲ συναντοῦμε τὴν ἴδια διπλὴ κατεύθυνση, μ' ἕνα τρόπο ὅμως ποὺ κάποτε δημιουργεῖ πλῆρες σχίσμα στοὺς κόλπους ἑνὸς δόγματος ἢ μιᾶς θρησκείας;

«Πῶς βλέπετε αὐτὸν ποὺ μεταχειρίζεται
τὴ θρησκεία μας σὰν ψέμα;
Εἶναι αὐτὸς ποὺ παραπετᾶ
τὰ ὀρφανά,
καὶ δὲν ὑποκινεῖ τοὺς ἄλλους
νὰ βοηθᾶνε τοὺς φτωχούς.
Στὶς προσευχές τους ἀδιάφοροι
κομπάζουν γιὰ πίστη,
κι' ὅμως ἀρνοῦνται
τὴ βοήθεια
σ' αὐτοὺς ποὺ τὴν χρειάζονται.
(M. Rodwell, μετάφρ.: The Koran, p.p. 31, 14)

Οἱ στίχοι αὐτοὶ εἶναι ἀπὸ τὸ Κοράνι. Τρυφερότητα, ἀγάπη γιὰ τὸν συνάνθρωπο, πίστη καὶ λατρεία τῶν Θείων νομίζουν τὸ πρῶτο μέρος του. Στὰ δεύτερο ὅμως, ὅπως καὶ στὸ δεύτερο στάδιο τῆς ζωῆς του, ὁ ἱδρυτὴς τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας, ἀνέτρεψε τοὺς νόμους τῆς ἀγάπης καὶ προσέφυγε στοὺς δίνα «οἱ θρησκευτικὲς πεποιθήσεις τοῦ Μωάμεθ μετεβλήθησαν σ' ἕνα δόγμα τυραννίας καὶ τυφλῆς, ἀσυνείδητης βίας» (M. Rodwell, μετάφρ.: The Koran, p.p. 31, 14).

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀσυλλόγιστης αὐτῆς ὠμῆς βίας τὰ βλέπουμε αἰῶνες τώρα νὰ ἐξαπλώνεται στὴ Μεσόγειο, μὲ τὴν ἴδια μανία καὶ τὸ ἴδιο τυφλὸ μῖσος τὸ ὁποῖο ἐνέπνευσε τοὺς πιστούς του, ὁ ἀντιφατικός, δραστήριος αὐτὸς ἡγέτης. Καὶ σήμερα στὴν Κύπρο ἡ ἴδια βία μαστιγώνει τὴν Εἰρήνη, τὴν Ἀγάπη.

«Ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Εἶναι δυνατὸν ὁ Χριστὸς νὰ μὴν ἔβλεπε γύρω του τὴ σήψη; Ὄχι μόνο τὴν ἔβλεπε ἀλλὰ καὶ τὴν πολεμοῦσε. Κι' ὄχι μόνο καὶ πάντα μὲ τὴν ἀγάπη ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ μαστίγιο. Ἔτσι ἐξέδιωξε τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὸ Ναὸ τοῦ Κυρίου. Κιβωτὸς τῆς Ἀνθρώπινης ἐξέλιξης μήπως δὲν εἶναι ἡ ἀξιοπρέπεια, ὁ ἀλληλοσεβασμός, ἡ ἐλευθερία; Κι' ὅταν αὐτὰ τὰ ἀξιώματα καταρρακώνονται ἀπὸ τὴν τυφλὴ ἰσοπέδωση τῶν λαῶν ποὺ διψοῦν γιὰ δύναμη, τότε πῶς πρέπει οἱ Χριστιανοὶ ν' ἀντιδροῦν; Μπροστὰ στὸν ἀφανισμό, μπροστὰ στὴν κατάλυση τῶν βάθρων τῆς ἀνθρώπινης ἐπιβίωσης, τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸ ἔθνος ἀντέδρασε πάντα μὲ τὸ μαστίγιο στὰ χέρια. Ὄχι γιὰ νὰ ἁρπάξει, ὄχι ἀπὸ ἐπίθεση. Σὲ ἄμυνα. Σὲ μιὰ πράξη ἐπανάστασης μπροστὰ στὴν βία, στὴν κατοχή, στὴν διάλυση.

«Φύλαγαν, λοιπόν, ἀκοίμητα τὴν ἱερὴ κιβωτὸ τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ τους πολιτισμοῦ οἱ Βυζαντινοὶ καὶ ἦσαν σκληροὶ καὶ ἄτεγκτοι κατὰ παντὸς ποὺ θὰ ἐρχόταν νὰ κατασηπλώσει τὰ ὅσια αὐτὰ τῶν ὁσίων τους.

Ἡ ὑπεροχή τους καὶ αὐτὴ ἡ ὑπαρξή τους ἦταν βασισμένη πάνω σ' αὐτὸ τὸ θεῖο δῶρο, ποὺ ἀποτελοῦσε τὴ μοναδική τους πραγματικὴ περιουσία. Οἱ πόλεμοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἱ ἐπαναστάσεις κατὰ τῶν ὁμοφύλων ἐγίνονταν πάντα μὲ τὴ διάσωση τοῦ κινδυνεύοντος πολιτισμοῦ τους. Καὶ οἱ νίκες τῆς αὐτοκρατορίας εἶχαν τὴν αἰτία τους στὴν πίστη πάνω στὶς ἀκατάλυτες ἀρχὲς τοῦ πολιτισμοῦ. (Γεωργίου Κορνάτου, Λόγιοι τῆς Τουρκοκρατίας, σελ. 14).

Πῶς θὰ μποροῦσε ἄλλωστε τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος νὰ ἐπιζήσει ἂν δὲν μπαίναν μπροστὰ ρηξεις καὶ τὴν ἐποχὴ τοῦ μακροῦ μεσαίωνα τῆς Τουρκοκρατίας, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέτες; Στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Κύπρο (καὶ ὅπου ἀλλοῦ κατακτοῦσαν οἱ Τοῦρκοι) ἡ ἀπειλὴ δὲν ἦταν μόνο ἡ ὑποδούλωση, τὸ κούρσεμα τῆς γῆς, ἡ ἁρπαγὴ τῆς περιουσίας. Ἦταν κι' ὁ ἐξισλαμισμός. Θεμελιώδης ἐξ ἄλλου στόχος τῆς Μωαμεθανικῆς θρησκείας. Σ' αὐτὸ τὸν στόχο οἱ ἡγέτες τῆς ἐκκλησίας στάθηκαν ἀκοίμητοι φρουροί, φρουροὶ τοῦ ποιμνίου στὴ Μεγάλη Νύχτα, καὶ ταχθῆκαν πρωτοπόροι στὴν Ἐθνεγερσία τοῦ '21. Μιὰ θαυμαστὴ

αὐτὸ τὸν λαό, τὸν λαὸ τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἑνότητα τὴν ἱστορικὰ ἀρραγῆ καὶ ἀκέραια.

Ἂς θυμηθοῦμε μόνο δυὸ βασιλεῖς τῆς ἀρχαιότητας στὴν Κύπρο ποὺ ἦταν καὶ πρωθιερεῖς — τὸν Κινύρα καὶ τὸν Τελαμῶνα. (C. Spiridakis, A Brief History of Cyprus, p. 11).

Εἰρήνη, εὐδοκία, ἀγάπη. Τὰ βασικὰ μηνύματα τῶν Χριστουγέννων πέφτουν σ' ἕνα χῶρο ξέρο, φέτος στὴν Κύπρο. Παλεύουμε νὰ ἐπιζήσουμε σὰν λαός. Παλεύουμε νὰ μὴ δεχτοῦμε τὸν διαχωρισμὸ σὰν Κυπριακὸς λαός. Παλεύουμε γιὰ τὴν συμβίωση. Παλεύουμε νὰ ὀρθοποδήσουμε οἰκονομικά. Καὶ στὴ μισὴ μας γῆ, δαμόκλεια σπάθη πάνω σ' αὐτοὺς ποὺνται καθηλωμένοι ἀπ' τὸν εἰσβολέα, ἕνας στρατὸς βίαιος, τοῦ σίδερου καὶ τῆς φωτιᾶς, πάντα ἕτοιμος μὲ ἀπειλὲς καὶ μὲ τρίγμοὺς ὀδόντων.

Θὰ ἐμμένουμε στὸ Μήνυμα τῆς Ἀγάπης; Ὡς τώρα ἀκόμα ἐμμένουμε. Ἴσως νάναι ἡ χρυσὴ εὐκαιρία τοῦ Χριστιανισμοῦ νὰ ἐμμένει στὴ νίκη τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν κι' ὄχι στὴν ὑπεροχὴ τῶν ὅπλων. Γιατὶ εἴμαστε μικροὶ κι' ἀδύναμοι μπροστὰ στὰ ἑκατομμύρια ποὺ μᾶς κατέβαλαν. Γι' αὐτὸ κι' ἀκόμα προσβλέπουμε, μὲ μιὰ πικρὴ κι' ἀπελπισμένη ἐπιμονὴ στὸν Ὀργανισμὸ Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

Πολιτικὴ καὶ Ἐκκλησία σήμερα στὴν Κύπρο παίζουν ἕνα ρόλο τεράστιο στὶς ἱστορικές του προεκτάσεις, μιὰ κι' εἶναι ἐνσωματωμένες σ' ἕναν ἡγέτη ποὺ κουβαλᾶ μιὰ βαρειὰ διπλὴ κληρονομιά. Ἀπὸ τὴ μιὰ ἡ ὑποθήκη τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὑποθήκη δικαιοσύνης ἀλλὰ πρὸ πάντων ἀγάπης καὶ συγχώρεσης κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴν ὑποθήκη τῆς σύγχρονης πολιτικῆς — ἕνα κόσμο συμφέροντος, δόλου, μηχανορραφίας καὶ οἰκονομικῶν συνδυασμῶν. Θὰ καταθέσουμε στὴν Ἱστορία. Κι' αὐτὰ τὰ Χριστούγεννα μὲ τὰ μηνύματά τους, δὲν μποροῦν νὰ βροῦν εὔκολα χῶρο γιὰ καθρέφτισμα στὴ σημερινὴ Κύπρο. Μόνο γιὰ ἀναζήτηση, γιὰ προβληματισμὸ καὶ γιὰ ἀγῶνα ἀνένδοτο μὲ μόνη προσήλωση στὸ Ναὸ τοῦ Ἀνθρώπου.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

22/12/76

29/12/76

5/1/76

(Περίοδος βαριόλου πένθους)

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΟΝ ΒΑΣΟ

Θάνατος - ὕπνος· ὕπνος, ἴσως (ὄνειρα!
'Εδῶ εἶν' τὸ δίλημμα: γιατί σ' (αὐτὸ τὸν
ὕπνο τοῦ θανάτου
τί ὄνειρα θὰ νάρθουν,
ὅταν θὰ ἔχουμε πετάξει
τοῦτο τὸ σαρκοκούβαρο;
(Σαίξπηρ - 'Αμλετ, Πράξη ΙΙΙ)

Γιατί αὐτὸς ὁ ἀμετάκλητος χωρισμὸς ζωῆς καὶ θανάτου ὀρθώνει ὁρόσημα. Πρῶτο, ἄμεσο, καίριο, ὁ θάνατος εἶναι ἡ μόνη πραγματικότητα. 'Επισφραγίζει τὴν πλάνη τῆς ζωῆς μ' ἕνα τρόπο ἀμείλιχτο, ἀμετάπειστο. Κι' ἀκολουθεῖ ἡ διαπίστωση: 'Η ζωή μας δὲν εἶναι παρὰ ἡ εὐκαιρία τῆς δημιουργίας τῶν μέτρων μὲ τὰ ὁποῖα θὰ δεχτοῦμε αὐτὸ τὸν χωρισμὸ τοῦ θανάτου. Τὰ μέτρα μας συνήθως τ' ἁπλώνουμε στὴ ζωή. Τὴν ἀξιοποιοῦμε, τὴν ἐκτιμοῦμε ἢ τὴν καταφρονοῦμε γιὰ τὰ χρόνια τῆς πλάνης ποὺ μᾶς χαρίζει. "Αν αὐτὰ τὰ μέτρα τ' ἁπλώναμε λίγο πιὸ πέρα, ὅν τὰ ὄνειρα ποὺ γεμίζουν τὸν ὕπνο μας ἢ τὶς ὧρες τῶν χάρτινων

Τῆς Κας ΝΑΓΙΑΣ ΡΟΥΣΟΥ

12.1.76

πύργων μας, ξεύραμε ὅτι θὰναι ἴσως καὶ τὰ ὄνειρα ποὺ θὰ γεμίσουν καὶ τὸν ὕπνο τοῦ θανάτου μας, τότε ἴσως θὰ προσέχαμε πιὸ πολὺ τὴν ποιότητα αὐτῶν τῶν ὀνείρων.

'Υπάρχει ὅμως μιὰ βαλβίδα ἀσφάλειας σ' αὐτὴ τὴν πορεία, ἀπὸ τὰ ὄνειρα τῆς ζωῆς, ὡς τὰ ὄνειρα τοῦ θανάτου. 'Η ψυχὴ κι' ἡ λειτουργία της. 'Ο ἔλεγχός της πάνω στὴν ἐξέλιξη τοῦ ἀτόμου. Οἱ ἀνάγκες της, οἱ στόχοι της, τὰ προμαντέματά της, οἱ φωνές της. Γι' αὐτοὺς ποὺ τὴν ἀκοῦνε, ποὺ τὴν ἀναγνωρίζουν, στὴ ζωή, στὸ θάνατο, ὁ χωρισμὸς γίνεται λιγώτερο πικρός, κι' ἡ ἀνθρώπινη ὀδύνη λιγώτερο στείρα.

"Ενα γόνιμο σκίρτημα τῆς ψυχῆς ἦταν καὶ τὸ ποίημα ποὺγραψα τέλος τοῦ Νιόβρη, ἀρχὲς τοῦ Δεκέμβρη, λίγο πρὶν δεχτῆ τὸ ξαφνικὸ πλῆγμα τοῦ θανάτου, πιεσμένη ἀπὸ τὴν προσωπικὴ πίκρα κι' ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο πόνο ποὺ γέμιζε τοὺς θαλάμους τοῦ Νοσοκομείου κάθε ποὺ τὸ ἐπισκεπτόμουνα. Δὲν ἀναγνώρισα τότε αὐτὸ τὸ γόνιμο προμάντεμα. Τὸ ἀναγνώρισα πρὶν λίγες μέρες ὅταν τὸ διάβασα, καὶ κατάλαβα ἐκ τῶν ὑστέρων, γιατὶ καὶ γιὰ ποιὸν γράφτηκε. 'Από πρὶν γιὰ τὸν θάνατο ποὺ μᾶς ἀπειλοῦσε ἄμεσα καὶ ποὺ τελικά, ἀναπάντεχα στόχεψε τὸν ἀδερφό μου.

'Ανεξάρτητα ἀπὸ τὴν αἰσθητική της ἀξία εἶναι αὐτὴ ἡ σύνθεση, μιὰ πολύτιμη κατάθεση τῆς ψυχῆς. Μιὰ ἀπόδειξη ὅτι ὑπάρχει, ὅτι μᾶς μιλᾶ. μᾶς προειδοποιεῖ, προσπαθεῖ νὰ μᾶς φτάσει. Κι' ἡ ζωὴ κι' ὁ θάνατος ποὺ διαρκῶς πολεμᾶνε γιὰ ἐπιβολὴ μέσ' στοὺς στίχους εἶναι ἡ ἀπόδειξη ὅτι τὰ μέτρα ἀπὸ ἀλλοῦ, ἄλλην πηγὴ πρέπει νὰ ἐπιβάλλονται. Μ' αὐτὰ τὰ κριτήρια τὸ δίνω στὴν δημοσιότητα.

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΤΟΥ ΝΙΟΒΡΗ

Ι

Πρόλογος

Στὶς ρίζες τοῦ τοίχου
μιὰ μορφὴ νὰ συσπᾶται
κάτω ἀπὸ κρουνοὺς
Γεννάρηδων.
Καὶ δίπλα
ἀκατάβλητη
μιὰ καλπάζουσα τόλμη,
πρόκληση,
μ' ἕνα μανδύα κίτρινα
ν' ἀνεμίζει
σὰν γινούμενο στάχυ
στὰ μάτια της.

Μελετοῦσε τοὺς ὄγκους
ποὺ γεμίζαν ἀμετάκλητα
τὰ κενὰ τῶν διαζρόμων.
'Εδῶ χωρὶς φῶς
χωρὶς χτὲς
χωρὶς αὔριο,
Ξεχνᾶ τὸ παιδὶ
τὸ ζύγιασμα τοῦ ὀνείρου
σὰν ξυπνᾶ
σ' ἕνα χῶρο λευκὸ
μὲ τὰ σεντόνια
ξεβγαλμένα
στὴν πίκρα.
"Αν θυμηθῶ
τοῦτες τὶς στιγμὲς
τοῦτα τὰ πλήθη
τοῦτα τὰ πάθη
ποὺ στριμώχνονται
στὶς κάμαρες
ἀνάμεσα σ' ἕνα φλυτζάνι
ταΐ
κι' ἕνα πιάτο ζουμί,
"Αν θυμηθῶ
τοὺς κραδασμοὺς
τοῦ ἀνελκυστῆρα
τὴν ὥρα ποὺ ξερνᾶ
ἀπὸ τὴν
ἑκατοχρονίτισσα
καρδιά του
ἕνα φορεῖο φορτωμένο
μιὰ ὑπόμνηση ἀνθρώπου
θὰ γράψω,
θὰ μιλήσω
γιὰ τὸ Νοσοκομεῖο τοῦ Νιόβρη.
Γι' αὐτὴ τὴν παραλλαγὴ
τῆς ποίησης,
τὶς στιγμὲς
τὶς ἀκριβὰ πληρωμένες
ποὺ καταργοῦνται
τὰ σύνορα
ἀνάμεσα
στὴ Ζωὴ
καὶ στὸ Θάνατο
καὶ τὸ συντακτικὸ
τοῦ "Ερωτα
γίνεται
κούκλα γιὰ παιδὶ
γίνεται
μιὰ προσβεβλημένη ἐξαΰλωση
σάρκα ποὺ φαγίζει
τὴν κρίσιμη ὥρα
τῆς μεταρσίωσης,
ἐνῶ ἡ ψυχὴ
παραμένει χρεώστης
σ' ὅλα τὰ δεφτέρια
τοῦ ἀνθρώπινου πόνου.

ΙΙ

Πρόωρο

"Οχι γιὰ τοὺς λόφους
καὶ γιὰ τὴν Πανσέληνο
ὄχι γιὰ τὰ κυπαρίσσια
τὴν ὥρα ποὺ σπάει
ἡ στάμνα στὰ πόδια τους
κι' ἕνα κερὶ
λυώνει ἀχνὰ
γιὰ τὸ παιδὶ ποὺ πέρασε
σὰ νέφος
μέσ' τὸ δειλινό.
"Οχι γιὰ τὸ ραδόστομα
ποὺ δὲν ἐπρόλαβε
νὰ στεγνώσῃ
στὰ μάτια σου
πρὶν τ' ἀκουμπήσεις
σὲ πιὸ βαρειὲς ἐπιφάνειες
ὅπως ἡ μάντρα τοῦ βοσκοῦ
τὸ ἡλιασβίλεμα,
ποὺ σκέπει τὰ κριάρια.
"Οχι γιὰ τ' ἀμπέλια
ποὺ δὲν ἐκαύρεψες ποτὲ
τὸ μεθύσι τους.
"Οχι γιὰ τοὺς δρόμους
ποὺ δὲν ἐταξίδεψες
γιὰ τὴν Ρώμη
ποὺ δὲν ὀνειρεύτηκες
γιὰ τὶς ἀτσαλένιες
πολιτεῖες
ποὺ δὲν πρόλαβες
ν' ἀηδιάσεις
καὶ νὰ ἐραστιστεῖς
τὴν κατάλυσή τους.
"Οχι γιὰ τὸ λευκὸ χαλὶ
ποὺ δὲν ὀπλωσες
ὅταν κυλοῦσαν
τὰ χρόνια μικρά,
βιαστικὰ
μέσα στὰ χέρια σου
ψάχνοντας γιὰ αἷμα,
περισσότερο αἷμα.
Μὰ γιὰ τὸ φῶς
ποὺ ἐκαταποντίστηκε
στὰ μάτια τῆς μάνας σου
σὰν κοίταξε τὸ θάνατο
στὰ μάτια.
Κι' ἤμουνα δίπλα
κι' ἐκμηδενίστηκα.

ΙΙΙ

...Τρέμεις

Σέρνω στοὺς τοίχους
τὰ σημάδια
τῆς ὑπαρξῆς μου
γραφὴ
ἀρχαίας ἀγωνίας
καὶ πεσμένος μπρούμυτα
παοκίζω
νὰ ρουφήξω
τὸ μυστικὸ τοῦ πλαγήτη
σ' ἕνα ποτήρι κρασί.
'Η ἐξώρυξη τῶν ὀφθαλμῶν
καὶ τὸ ξεγύμνωμα
τοῦ Πατριάρχη
μπροστὰ στὶς θυγατέρες του
δὲν ἦταν σύμπτωμα
ἀδυναμίας.
"Ηταν σταγόνες θανάτου
ἀπὸ τὴν ἄμπελο τῆς γνώσης,
"Ηταν χωρὶς φασκιὲς
τὸ ἀνθρώπινο βρέφος
νὰ προσπαθεῖ
νὰ ἐπιβιώσῃ
μέσ' ἀπ' τὸ σάρκινο
περίβλημα
ποὺ τοῦ ἐπέβαλε
ἡ "Εβδομη "Ωρα
τῆς δημιουργίας.
Στοὺς γλόμπους τοῦ ἥλιου
μιὰ θεὰ μοῦ χαμογέλασε.
Τί νὰ κρατοῦσα
ὅταν ἔπαιζα τὶς φλέβες μου
στ' ἀλλατινὰ προπύλαια
τῆς Οἰκουμένης,
μὲ μιὰ κόψη
μεθύσι σιωπηλὰ
μὲ μιὰ κόψη
ποὺ μονάχος ἐγὼ
στὰ παιδαιμόνιο
ποὺ σφυροκοπᾶ
τὰ ὄνειρα
καὶ τὴν ἀπελπισία μας,
μπορῶσα νὰ ξεχωρίσω

Καὶ δόθηκα
στὸν ἐφιάλτη,
Σῶμα φριχτό.
Σῶμα βαθύ,
παγάρχαιο,
σάρκα τῶν αἰώνων
ἅπλωνε
ντοῦμα βαρὺ
στὴ γύμνια του
τὴ μαύρη σφραγίδα
ποὺκλεινε
κάτω ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια της
τοὺς ψαλμοὺς
τὴν τραγωδία
τὸν γολγοθᾶ
ἑνὸς κόσμου.
Σῶμα βαθὺ
σάρκα πανάρχαια.
Πρὶν ἀνεμίσεις
τὴ μαύρη φορεσιά
ποὺσκεπε
τὴν ψυχή σου
στὰ δεκατρία σημεῖα
τοῦ 'Ορίζοντα
καὶ πρὶν φοίσης
τὴν ὥρα τῆς 'Αλλαγῆς
στὰ πεπωμένα
τῶν ἀνθρώπων
σὲ πρόλαβε
ὁ Θάνατος.
Τώρα ποιὰ χίμαιρα;
Τ' ἦταν, καλός;
Τ' ἦτανε ταπεινός;
Τ' ἦτανε ὀργισμένος

για τὸν λαὸ
ποὺ δὲν ἤξερε
γιὰ τὸν λαὸ
ποὺ ζητοῦσε
'Αρχηγὸ
μὲ θυσία τὰ ἰδανικά του
'Απ' ὅσα λέγαν
γύρω του
γιὰ τὶς φιλοδοξίες του,
τὴν αὐτεθυσία,
τὴ γνώση,
τὸν σκεπτισμό του,
τί νὰ ἄνε;

Πικρό, χλωμό,
ξανθὸ κρασὶ
τοῦ Νιόβρη χάρος.
Κυλᾶ σὲ μιὰ κάμα
κυλᾶ σ' ἕνα ἀσκὶ
ὁ θάνατος
ἀναίσθητος,
πεσμένος μπρούμυτα
ψάχνοντας
γιὰ τὰ μηνύματα
τῆς γῆς,
ρουφώντας
τὰ σκουλήκια
τοῦ ὀνείρου.
Σὲ ἄλικα μάγουλα
περάσσεψαν
τὰ φύλλα τοῦ 'Απρίλη
κι' ἐμεῖς κρατερούσαμε
σιωπηλὰ
σὲ μιὰ γωνιὰ
νυρθῆ ἡ αειρά μας.
"Αδικα.
"Οταν τὸ καταλάβαμε
κόψαμε

μιὰ μπουκάλα κρασὶ
καὶ μπολιάσαμε
τὶς ἀρτηρίες μας.
'Εκείνη τὴ χρονιὰ
τὸ κυπαρίσσι
φορτώθηκε δάκρυ
χωρὶς προσχήματα
πρὶν ἀκόμα
μπεῖ καλὰ
ὁ Δεκέμβρης.
Κι' ἄκουα τὶς βροντὲς
νὰ κελεηδοῦν
στ' ἀγτίσκηνα
χωρὶς προοπτικὴ
γεμίζοντας
τὸ κλάσμα
τοῦ δευτερολέπτου
μὲ σειρὲς
ἀπὸ φέρετρα
ἐνῶ τὸ φῶς ἐδάκρυζε
μέσ' τὰ στερνὰ
χρυσάνθεμα.
"Ετσι γεννήθηκε
τὸ κρύσταλλο
μέσα στὴν
θορυκεμβλία
μὲ χειροπέδες
στὰ πέταλα
καὶ μιὰ νεκρὴ Παναγιὰ
στὴ ρίζα της
μ' ἕνα σκουλῆκι
νὰ χαϊδεύει
τὰ μάγουλά της.
"Ετσι γεννήθηκε
τὸ κρύσταλλο
γεμᾶτο ἰριδισμοὺς
κι' ἀντανακλάσεις
ἀπὸ ἡλιακὰ
συστήματα
ποὺ γέμιζαν
τὴν ἁπλωμένη μας
συνείδηση.

Δεν εμετρήσαμε
ποτὲ
τὰ κομμάτια
ποὺ κρατήσαμε
μετὰ τὶς ἐκρήξεις.
Δὲν ἐμετρήσαμε
ποτὲ τὶς ἐκρήξεις.
Κάθε λεπτὸ
μιὰ ὑποτροπή.
Κάθε λεπτὸ
μιὰ μετάπτωση
κάθε λεπτὸ
μιὰ ἐμπειρία.
Θεέ μου,
πῶς χαμογελάει
αὐτὸ τὸ βρέφος
λὲς καὶ δὲν εἶναι
Θάνατος.
Λὲς καὶ δὲν εἶναι
Θάνατος.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ-ΠΟΙΗΣΗ

19/1/76

Ἰωάννη τοῦ Ἐρημίτη:

ΙΕΡΕΙΑ ΤΗΣ ΜΕΤΑΛΗΨΗΣ

Ἡ «Λυρικὴ Συμφωνία τοῦ Χρόνου», ὅπως ἐπεξηγεῖ τὴν ποιητικὴ αὐτὴ σύνθεση ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, ὁ Γιάννης Ἀναγνωστόπουλος ποὺ εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς ὕλης καὶ τὴν ἐκδοτικὴ ἐπιμέλεια τοῦ βιβλίου, διαιρεῖται σὲ τέσσερα μέρη. Στὴν Κόλαση, στὸν Παράδεισο, στὸ Κριτήριο καὶ στὴν Κάθαρση. Κάθε ἑνότητα συνοδεύεται ἀπὸ ἄλλους τίτλους ὑποδιαιρέσεως.

Ἡ ποιητικὴ γραφὴ στὴ σύνθεση αὐτὴ τοῦ Ἐρημίτη εἶναι πυκνή, γεμάτη λυρικὸ πληθωρισμὸ καὶ μιὰ αὐθόρμητη μουσικότητα, γεμίζει τοὺς ἤχους μὲ συνέπεια καὶ ἁρμονία.

Πολλὲς σκέψεις, σπερματικές, σκορπισμένες μέσα στὶς στροφὲς ἀναδεύουν μὲ τὸν λόγο, τὸν ἔρωτα, τὴ ζωή, τὸ θάνατο, τὴ σύγκρουση τοῦ ἀνθρώπου ἀνάμεσα στὸ καλὸ καὶ στὸ κακό.

Θεὸς θεριὰ δαιμονικὰ κι' ἀγγέλοι
μοιράζονται καὶ κοινωνοῦν τὸ σῶμα μας
μοιράζονται καὶ κοινωνοῦν τὸ αἷμα μας
ἀπ' τ' ἅγιο δισκοπότηρο
πού 'ν' ἡ καρδιά μας
ποὺ τώρα πρὶν ν' ἀφανιστῆ
πάνω ἀπ' τὴν ἄβυσσο
ἀδειάζει ἀπὸ τὸ κύπελλο τὴν ἄβυσσό της.

Ἐλεύθερος ὁ στίχος ἀπὸ τὰ δεσμὰ τοῦ μέτρου καὶ τοῦ ρυθμοῦ κυλᾶ γεμάτος μνῆμες τοῦ λόγου. Μνῆμες τῆς παράδοσης στὴν ἐκλογὴ τῶν λέξεων — σύνθετες, μουσικὲς — μνῆμες στὴ διάταξη τοῦ στίχου.

Κι' ἡ ἀπαυδισμένη σάρκα νὰ φωνάζει
στὸ θαλασσόφρυδο νὰ πάρουμε τὴν κάτω βόλτα
δὲν ξεκληρίζει ἕνας σεισμὸς
τὴ γῆ ἀπ' τὴ ρίζα
γυρίσαν πάλι ἀπ' τὶς πηγές τους τὰ ποτάμια
στεριοπατῆσαν τὰ τρανὰ βουνὰ καὶ πάλιν
τὸ χάσμα π' ἄνοιξε ὁ σεισμὸς ἐγέμισε ἄνθη.

Κώστα Παπαμαρινόπουλου:

ΞΑΣΤΕΡΗ ΣΚΕΨΗ

Ἀκόμα μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, σὲ ἄλλο τόνο. Νοήματα ἁπλά, καθαρά, βγαλμένα μέσα ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς Ἑλληνικοὺς χώρους, ἢ ἀπὸ τὰ πιὸ προσωπικὰ βιώματα τοῦ ποιητῆ, ἀναπτύσσονται μέσα σὲ ἤσυχους στίχους, σὲ ὕφος ἁπλό, σύγχρονο.

«Τὰ κρεμασμένα σπίτια
ὑψώνουν τὴν εἰρηνικὴ κραυγὴ
τῆς λευκῆς ἀγωνίας τους.
Εἶσαι τόσο μικρὴ Σαντορίνη
μου.
Εἶναι τόσο μεγάλη
ἡ Ἀτλαντίδα τῶν πεθαμένων λογισμῶν;

Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει ὁ καφτὸς προβληματισμὸς ποὺ ἀναμένει ἡ ἐποχή μας. Οὔτε ὁ βαρὺς γδοῦπος τῆς ἀναζήτησης μέσα στὸν λαβύρινθο τοῦ σύγχρονου ψυχαλογικοῦ ἄγχους. Ὑπάρχουν τόνοι ἤσυχοι, ἁπλοί κάποτε, ἴσως λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὰ στοχεμένα ποιητικὰ ἐπίπεδα. Εἶναι οἱ τόνοι τοῦ χώρου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ λειτουργοῦν στὶς γνώριμες ὄψεις καὶ διαστάσεις τους. Γι' αὐτὸ κι' οἱ διασκορπισμένες στιγμὲς τῆς πιὸ ὥριμης διαλογικῆς μετουσίωσης εἶναι καλόδεχτες.

Θὰ μετρᾶς πόντο μὲ πόντο τὸ χαρτονόμισμα
καὶ θὰ ξαναγυρίζεις σὰν καινούργιος Σίσυφος
στὸ εἰδυλλιακὸ γιὰ τοὺς πορωμένους θεατὲς
μαρτύριο τῆς ψυχῆς του.

Γιώργου Σάντη:

ΤΟΥ ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

Στὸν χῶρο τῆς Κυπριακῆς ποιητικῆς παραγωγῆς ἔχουμε δυὸ καινούργιες ἐκδόσεις τοῦ Γιώργου Σάντη. Ἡ πρώτη «Τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς» ἀποτελεῖ εὐδόκιμη συνέχεια στὴν μέχρι τώρα πυκνὴ ποιητικὴ προσφορά του.

Τὸ ἴδιο σεμνὸ ὕφος, ἡ ἴδια καθαρή, ἁπλὴ σκέψη, ἡ ἔκφραση λυμένη, ἁπλώνεται κάποτε, ἔστω καὶ ἀραιὰ πέραν τοῦ χώρου τῆς ἁπλῆς προσέγγισης, στὸν χῶρο τοῦ ὑπερ-ρεαλισμοῦ:

Ἀπὸ τὰ σπλάχνα
τῆς γῆϊνης μήτρας
γεννιοῦνται τὰ νέα
πέτρινα καὶ χαλύβδινα παιδιά.
Τὰ μπουλτόζερ καθαρίζουν
τὰ πράσινα μαλλιά.
Δὲν ὑπάρχουν στοὺς λειμῶνες
π.ἀ
ἀσφοδίλια τοῦ θανάτου.
Μὰ τὰ ρόδινα τῆς αὐγῆς δάχτυλα
κρύβονται πίσω ἀπὸ τὸ τσιμεντένιο γάντι.
(Δημιουργία).

Τὰ θέματα, τόσο ἀπὸ τὴν τωρινὴ Κύπρο, τῆς ἀντίστασης καὶ τῆς προσφυγιᾶς, ὅσο καὶ ἀπὸ τὰ προσωπικὰ βιώματα τοῦ ποιητῆ ποὺ τ' ἁπλώνει στὸν ποιητικὸ χῶρο.

Ξεχωρίζουμε στίχους ἀπὸ τὰ «Κυπαρίσσια».

Κυπαρισσένιο κλάμα νεκρικὸ
τραγούδι ἀναστάσιμο στὸ Τρόοδος.
—Κάτω ἀπ' τὰ κυπαρίσσια
ἔστησε ὁ ἔρωτας χορό.
—Κάτω ἀπ' τὰ κυπαρίσσια
ἀρχινᾶ ζωὴ ἡ προσφυγιά.

Γιώργου Σάντη:

ΣΑΤΙΡΙΚΑ ΚΑΙ ΛΥΡΙΚΑ

Αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη, ἀπ' ὅτι ξέρουμε προσφορὰ τοῦ Γιώργου Σάντη σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ποίησης. Καυτηριάζει τὸν συκοφάντη, τὸν ἄδικο, τὸν τεμπέλη, τὸν ψεύτη, τὸν πλεονέκτη, μὲ στίχους σύντομους — τετράστιχα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον — καὶ ὕφος σύντομο, ἐπιγραμματικό.

Στολίδια καὶ κοσμήματα
φανταχτερὰ κι' ὡραῖα
μᾶς τᾶκανες ποιήματα
κι' ἀπέτυχες μοιραῖα.

(Εἰς κοσμικὴν Κυρίαν Ποιήτριαν).

Συχνὰ ὁλοκληρώνεται ἡ ποιητική του πρόθεση. Κάποτε ὄχι. Ἴσως ἐπιβάλλεται περισσότερη ἄσκηση. Τὸ ἴδιο μειονέκτημα σὲ σύγκριση μὲ τὴν πιὸ γνώριμη ποιητική του προσφορά, παρουσιάζεται καὶ στὰ «Λυρικὰ» τῆς ἴδιας ἔκδοσης.

Ἤλία Γεωργίου:

ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ ΤΟ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑ

Πάντα εὐπρόσδεκτη, χρήσιμη ἡ Κυπριακὴ διάλεκτος. Τὸ ἴδιο εὔφορος, γεμᾶτος ἀπὸ τὴν σοφία τοῦ λαοῦ, πυκνὸς στὴν παράδοσι, ἀμετάθετος στὸ μετερίζι τῆς Κυπριακῆς λύρας, ὁ Ἤλίας Γεωργίου συνεχίζει τὴν ποιητικὴ δημιουργία του. Ἤχοι μουσικοί, σκέψη ποὺ γεμίζει αὐτὸ τὸ χῶρο τῆς ἁπλῆς Κύπρου ποὺ δὲν κατέλυσε οὔτε ἡ τεχνολογία οὔτε ὁ πόλεμος. Ἡ Κυπριακὴ παροιμία γεμάτη γνωστικότητα, πυξίδα γιὰ τῆς ζωῆς τὶς κακοτοπιές, κατεργασμένη σὲ στίχους αὐθόρμητους, γνήσιους, πειστικούς:

Τζιαὶ τὸ σιτάριν πού μιτσὶν
ἔν δείγνει τοῦ πλασμάτου
πκοιὸν ἐν νὰ μείνει μαχιστὸν
τζιαὶ πκοιὸν τοῦ θερισμάτου.
Μ' ἂν ἔρτουν τὰ Μαρτάπριλλα
ποὺ κάμπους ἐν νὰ δήννει
φαίνεται πκοιὸν ἐν νὰ γινῆ
τζιαὶ πκοιὸν ἐμ πὸν νὰ μείνη.
Ἔτσ' ἔνουν τζιαὶ τὰ πλάσματα,
πκιὸν τὰ μυαλά τους πήξουν
πκοιὸς ἐν καλὸς τζιαὶ ποιὸς κακός, ἐν μπόρουν νὰ σοῦ δείξουν.
Μὲν τὸν συγκόψης ποὺ μιτσήν
γιατ' ἐν νὰ γελαστῆς
ξὰν μουσκοκάρφιν τίποτες,
τζι' ἐν νὰ τὸ μυριστῆς;
('Εν Μουσκοκάρφιν Τίποτες)

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Πλουτῆ Σέρβα: Πῶς φτάσαμε στὸ μηδὲν

Γ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΠΙΕΡΙΔΗ: Ὁ καιρὸς τῶν ὀλβίων.

ΡΗΝΑΣ ΚΑΤΣΕΛΛΗ: Ἐκ στόματος γερόντων.

Εἶναι τόσοι οἱ παράγοντες ποὺ παῖξαν ρόλο στὸ Κυπριακὸ πολιτικὸ πρόβλημα, ποὺ κάθε σωστὴ μελέτη γύρω ἀπὸ τὸ θέμα εἶναι πάντα εὐπρόσδεκτη ἱστορικὰ καὶ χρήσιμη.

Στὴν μελέτη του αὐτὴ γύρω ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ τραγωδία («Ἡ Κυπριακὴ τραγωδία — Πῶς τὰ καταφέραμε καὶ φτάσαμε στὸ μηδὲν») ὁ Πλουτῆς Σέρβας ἀναλύει μὲ θάρρος, εἰλικρίνεια καὶ νέες, σὲ πολλὲς περιπτώσεις, θέσεις, τὸ ἱστορικὸ τῆς ὑποθέσεως στὰ διάφορα σημαντικὰ κι' ἀποφασιστικὰ του στάδια. Ὁ συγγραφέας δὲν εἰσδύει σὲ ἱστορικὲς πηγές. Οὔτε, ὅπως τὸ λέει κι' ὁ ἴδιος καταπιάνεται μὲ τὴ λεπτομερειακὴ «ἐξιστόρηση» του. Ἡ προσπάθεια του εἶναι νὰ ἀπομυθοποιήσει τὸ πρόβλημα καὶ ἀποτελματώνοντάς το νὰ δώσῃ μιὰν ὥθηση πρὸς τὰ ἐμπρός. Ὁ ἴδιος περιγράφει ἔτσι τοὺς σκοπούς του:

«Σκοπὸς, στὸ τωρινὸ στάδιο, τέθηκε νὰ καταγραφοῦν μόνο ἀπαραίτητα στοιχεῖα καὶ θεμελιακὲς σκέψεις, ἔτσι ποὺ ὁ ἁπλὸς ἄνθρωπος, ἂν τὸ θελήσει, νὰ κατορθώσει νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν πηχτὴ ὁμίχλη, πού, ἀνεύθυνα συγκεντρώθηκε σὲ πλῆθος βιβλία, γραμμένα κάτω ἀπὸ τὴ σκιὰ τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ «εἷς καὶ μόνος ὁ Ἡγέτης», ἡ Ἐκκλησία».

Ὁ συγγραφέας ἐξετάζει τὶς σχέσεις Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ἀναλύει τὴν Ζυρίχη, τὶς ἡγεσίες καὶ τὸ «ἐνιαῖο κράτος», τὰ κόμματα καὶ τὶς εὐθῦνες τους καὶ τοὺς ἐξωτερικοὺς παράγοντες ποὺ ἐνέπνευσαν δράση κι' ἀντίδραση γύρω ἀπὸ τὸ Κυπριακό.

Στὰ συμπεράσματά του κάνει μερικὲς ὀδυνηρὲς ἀλλὰ τολμηρὲς διαπιστώσεις: Οἱ δρόμοι στὴν Ἕνωση καὶ στὸ ἑνιαῖο ὁμόσπονδο κράτος ἔχουν κλείσει. Μοναδικὴ ἐφικτὴ ἀπόληξη ἡ ὁμοσπονδοποίηση, μὲ τοὺς γνωστοὺς φόβους γιὰ ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ στὸ μέλλον, τῆς Τουρκίας. Καὶ τὴν ἀνανέωση ποὺ τὴν βλέπει σὰν ἀπαραίτητη στὴν ἡγεσία καὶ στοὺς στόχους μας, τὴν βλέπει νὰ βγαίνει ἀπὸ τὶς δυνάμεις τῆς σπουδάζουσας νεολαίας ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὸ μοναδικό μας ἡγετικὸ ὑλικό.

Γ. ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΠΙΕΡΙΔΗ: Ὁ καιρὸς τῶν ὀλβίων.

Τὰ διηγήματα αὐτὰ τοῦ Γ. Πιερίδη εἶναι διηγήματα ἀπὸ τὴν «Προτελευταία Κύπρο», ὅπως τὰ περιγράφει ὁ ἴδιος. Τὴν Κύπρο ἐκείνη τῆς εὐμάρειας, τῆς πνευματικῆς αὐτοϊκανοποίησης ὅπου οἱ ἄνθρωποι, κλειστοὶ στὴν νεόκοπη ἄνεση τῆς τεχνολογίας, ξεχάνουν τὸν ἑαυτό τους καὶ προνουν τὸν ἑαυτό του καὶ προσπαθοῦν ἐναγώνια νὰ βελτιώνουν συνεχῶς τὸ ἐξωτερικό τους περιβάλλον. Μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἀντινομία οἱ χαρακτῆρες τῶν διηγημάτων κινοῦνται καὶ ζωντανεύουν. Ὁ συγγραφέας δὲ τοὺς δίνει πνοὴ καὶ ψυχογραφικὴ δύναμη, μὲ στέρεο πεζογραφικὸ ταλέντο, μὲ συνείδηση τῶν ρευμάτων ποὺ χειρίζεται καὶ μετουσιώνει.

Ἡ ἔκδοση περιέχει αὐτὰ τὰ διηγήματα μὲ δυὸ προλόγους, σὲ διαφορετικὰ στάδια καὶ μιὰ συλλογὴ ἀπὸ μινιατοῦρες.

Ἡ χαρτογράφηση τῶν χαρακτήρων, ἐνῶ ἀκολουθεῖ μιὰ μείζονα ἐξωτερικὴ περιγραφικὴ τέχνη, καταφέρνει ἐν τούτοις νὰ δώσῃ κομμάτια ἀνάγλυφα ἀπὸ τὶς ψυχικὲς λειτουργίες ἀνθρώπων τῆς προπολεμικῆς Κύπρου ποὺ βρίσκουν συνισταμένη στοὺς ἥρωες τῶν διηγημάτων. Παραθέτουμε χαρακτηριστικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ συγγραφέα γιὰ τοὺς ὀλβίους:

«Ὁ καιρὸς τῶν Ὀλβίων εἶναι ἡ περίοδος ποὺ ἀκολούθησε τοὺς Σκληροὺς Καιρούς, ὅταν ἀπὸ ἕνα κλῖμα ἐξάρσης βρεθήκαμε μπροστὰ σὲ μιὰ νόθη κατάσταση.

Μέσα στὴ σύγχυση καὶ τὸν ἀποκαρδισμὸ τῶν ζωντανῶν δυνάμεων τοῦ τόπου, τὸν ἀφύσικο πλουτισμὸ μερικῶν τάξεων, τὶς εὔνοιες καὶ τοὺς διαγκωνισμοὺς γιὰ τὴν κατάληψη θέσεων στὸν οἰκοδομούμενο κρατικὸ μηχανισμό, τὶς ραδιουργίες ποὺ ἐξυφαίνονταν ἀπὸ ἐσωτερικοὺς ἐχθροὺς κι' ἐξωτερικοὺς «προστάτες» τοῦ νεοσύστατου κράτους, οἱ ὀλβιοι βρήκανε κλῖμα εὐνοϊκὸ καὶ βαρβατέψανε σὲ βαθμὸ ποὺ ὁ τόπος νὰ δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι γίνηκε ὁλόδικός τους».

ΡΗΝΑΣ ΚΑΤΣΕΛΛΗ: Κερύνια, ἐκ στόματος γερόντων.

Σήμερα ποῦναι χαμένα τὰ 40% τῆς Κύπρου, ποὺ εἶναι ἐκτοπισμένοι 200 χιλιάδες Κύπριοι καὶ ὁ ξερριζωμὸς εἶναι μιὰ τραγωδία ποὺ ἁπλώνει τὸν ὄγκο τῆς σκιᾶς της πάνω στὰ ἱστορικὰ πεπρωμένα τοῦ τόπου, εἶναι ὄχι μόνο χρήσιμη, ἀλλὰ ἐπιβάλλεται ἡ συλλογὴ τοῦ πολιτιστικοῦ μας ὑλικοῦ ποὺ προέρχεται ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν χῶρο τοῦ χαλασμοῦ.

Ἀπ' αὐτὸ τὸν χῶρο προέρχονται καὶ οἱ διηγήσεις ποὺ σταχυολογεῖ ἡ Ρήνα Κατσελλῆ. Τὸν χῶρο τῆς Κερύνειας, ἀπὸ γέροντες ποὺ θυμοῦνται παληὲς ἱστορίες, ἱστορίες τοῦ περασμένου αἰῶνα. Οἱ διηγήσεις αὐτὲς εἶναι δεσμένες μὲ μιὰ ἁπλότητα φυσική, τὴν ἁπλότητα τῶν ἀνθρώπων τοῦ λαοῦ, στὴ διάλεκτο καὶ στὴν ὁρολογία ποὺ πρωτοακούστηκαν.

Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας ξετυλίγονται μὲ πολλὴ ζωντάνεια καὶ παραστατικότητα μέσα ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Κι' αὐτὰ τὰ χρόνια εἶναι γεμᾶτα ὁμοιότητες, παραλληλισμοὺς ἀλλὰ καὶ προανακρούσματα τῶν Ἑλληνο-Τουρκικῶν σχέσεων στὴν Κύπρο, γιὰ χρόνια ἀργότερα.

«Ὅλα τὰ σχέδια γιὰ ἐκδίκηση μετατρέπηκαν σὲ ἐνθουσιασμό. Θά 'κανε τὴν καμπάνα ποὺ εἶχε τάξει στὸν Ἀρκάντζελον καὶ δὲ θ' ἄγγιζε οὔτε τρίχα τῆς κεφαλῆς τοῦ παπᾶ Χαράλαμπου. Μόνο... Μόνο ποὺ δὲ θά 'θελε νὰ ζεῖ κοντὰ σ' ἕνα τόσο δυνατὸ κι' ἐκδικητικὸ γείτονα ὅπως ἦταν αὐτὸ τὸ οὐρὶ τῶν γκιαούρηδων. Κάποιος Χριστιανὸς τὸν εἶχε ρωτήσει ἂν πουλοῦσε τὸ κονάκι του. Θἄβαζε τὸν παπᾶ Χαράλαμπα μεσίτη ποὺ 'ταν τίμιος κι' ἄξιος γιὰ νὰ τοῦ τὸ δώσει σὲ καλὴ τιμὴ κι' αὐτὸς θὰ 'κανε καινούργια κονάκι ἀλλοῦ, ἔξω ἀπὸ τὰ σαπισμένα τειχιὰ τῆς Κερύνειας. Θὰ 'χε μεγάλο κῆπο κι' ἕνα φωτεινὸ ὀντὰ ποὺ νὰ μπαίνει σ' αὐτὸν τὸ φῶς ἐλεύθερα καὶ νὰ λαμποκοπᾶ ἀπὸ πάστρα καὶ νὰ μυρίζει καθαρὸν ἀέρα, ὅπως αὐτὸν ποὺ εἶχε ὁ γκιαουρόπαπας. Θά... Ὤ, πόσο ὡραῖος ἦταν ὁ ἦχος ποὺ ἔκαναν τὰ δάχτυλα του καθὼς σέρνονταν στὰ τέλια τοῦ κλουβιοῦ μὲ τὰ καναρίνια ποὺ εἶχε ἡ γυναίκα του στὸν ὀντά!». (σελ. 87).

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

Μπήκαμε στὴ δεύτερη χρονιὰ μετὰ τὸν πόλεμο. Ἕνα πόλεμο ποὺ τὸν ἐτραγουδήσαμε καὶ τὸν τραγουδᾶμε μὲ τὴ συνείδηση ἑνὸς λαοῦ ἀδύνατου καὶ νικημένου. Σ' αὐτὸ τὸν ἐνάμισυ ὅμως χρόνο ποὖχει περάσει ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ μᾶς ἔπληξε ἡ τραγωδία εἶναι ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ εἶναι καὶ καθῆκον μας νὰ προβληματιστοῦμε μὲ τὴ ροὴ τῆς πολιτιστικῆς μας ζωῆς, μὲ τὴν ὅλη πολιτιστική μας ἔκφραση καὶ νὰ ἀναζητήσουμε, μέσα στὸν ἀπολογισμό μας τὰ νέα ἐκεῖνα στοιχεῖα ποὺ θἄπρεπε νὰ ὑπάρξουν σὰν ἀποτέλεσμα τῆς καταστροφῆς.

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Νόμος ἀπαράβατος, κάθε καταστροφὴ νὰ ὠθεῖ σὲ μιὰ νέα δημιουργία. Ἀφοῦ ποτέ, τίποτα δὲν χάνεται μέσα στοὺς κύκλους τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, οἱ ἀναλογίες τηροῦνται ἀνυπέρθετα σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα, φυσικὰ καὶ πνευματικά — ἄλλωστε ὕλη καὶ πνεῦμα δὲν εἶναι παρὰ ἡ διπλὴ ὁλοκληρωμένη ἔκφραση τῆς ἴδιας ζωῆς.

Στὴν Κύπρο, μὲ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολὴ δὲν χάθηκαν μόνο 6,000 Κύπριοι στὴν ἀπόγνωση τῆς ὑπεράσπισης ἑνὸς χώρου καὶ μιᾶς τάξης πραγμάτων. Θανατώθηκε, ὄχι μόνο ὁ χῶρος μὲ τὴν κατάκτηση, ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια αὐτὴ ἡ τάξη τῶν πραγμάτων. Ἐκείνη ἡ Κυπριακὴ κοινωνία ποὺ λιαζόταν εἰδυλλιακὰ στὴ Μεσόγειο σὲ μιὰ γῆ μὲ πολιτισμὸ 4,000 χρόνων, ἀπολαμβάνοντας ταυτόχρονα καὶ τὰ καλὰ τῆς τεχνολογικῆς εἰσβολῆς, ἐβλήθη καίρια. Μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ξερριζώθηκαν καὶ χάσαν ὅλη τὴν ἄνεση καὶ τὴν εὐημερία τῆς τεχνολογίας, ξεδιώχτηκε κι' ἡ παράδοση. Μνήμη, ἱστορία, ἀξίες σκορπιστῆκαν στὸ ἄλλο μισὸ νησὶ ἀναζητώντας ἄσυλο γιὰ τὸν γυμνὸ ἀγῶνα τῆς ἐπιβίωσης. Κι' ὄχι μόνο ὅτι κουβαλοῦσε μέσα του ὁ ἐκτοπισμένος σὰν πνευματικὸ θεσμὸ σκόρπισε τὴν ἀπελπισία καὶ τὴν πάλη του μακρυὰ ἀπὸ τὶς μικρὲς πατρίδες, ἀλλὰ κι' ἡ ἴδια ἡ ὑπόσταση τοῦ ξερριζωμένου καλλιτέχνη, τοῦ διαφορίσμενου τοῦ ὑπηρέτη τοῦ πνεύματος εἰσῆλθε στὴν ἀγωνία τοῦ ἀποπροσανατολισμοῦ καὶ τῆς κάθαρσης.

Αὐτὸ εἶναι μόνο μιὰ πτυχὴ τῆς ἀνατροπῆς. Ἡ πιὸ ἄμεση, ἀλλὰ καὶ ἡ πιὸ μεμονωμένη. Ἡ μεγάλη κρίση δὲν εἶναι μόνο τὸ ξερρίζωμα. Εἶναι ἡ ἀνατροπὴ τῶν θεσμῶν ποὺ φτειάχνουν ὁλόκληρο τὸν ἐθνικό μας χαρακτήρα. Ἐμεῖς σὰν Κυπριακὸς λαός, ποὺ ζήσαμε μὲ τὶς ἁμαρτίες καὶ τὰ ἐπιτεύγματα μιᾶς Ἱστορίας πανάρχαιας, ἀντιμετωπίζουμε σήμερα μιὰ νέα πραγματικότητα ἀναχρονιστική, τραγικὴ μαζὶ κι' ἀπειλητικὴ στὶς προεχτάσεις της. Τὸ φᾶσμα τῆς χωριστικότητας. Ἡ διχοτόμηση ποὺ μοίρασε σήμερα τὸν χῶρο καὶ χώρισε φυλὲς καὶ θρησκεύματα εἶναι ἴσως μιὰ διχοτόμηση ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὴν ψυχή μας — σὰν λαοῦ — ἐδῶ καὶ χρόνια. Αὐτὴ ἡ φυσικὴ διχοτόμηση ἴσως νἄναι ἡ ἀπτὴ ἐξωτερίκευση τῆς διαίρεσης ποὺ μᾶς τυραννοῦσε μὲ τὶς ἀντίθετες ἐλξεις της καὶ μᾶς κερμάτιζε τὴν ἀκεραιότητα πολὺν καιρό. Ἀπὸ τὴν μιὰ ἡ παράδοση τῶν ἐθνικῶν πεπρωμένων. Ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ σύγχρονες ἐπιταγὲς τῆς τεχνολογικῆς ἀνόδου καὶ τῆς διεθνιστικῆς σκέψης. Ἀπὸ τὴν μιὰ αἰῶνες συμβίωσης κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ φωνὲς γιὰ τὴν «ἐθνικὴ ἀποκατάσταση». Ἔτσι ριζώθηκε μέσα μας ἡ διαίρεση καὶ σιγὰ - σιγὰ βρῆκε τὴν τελικὴ φυσικὴ ἔκφρασή της. Κι' αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη κρίση. Ἐκεῖ ποὺ ὅλες οἱ Δυνάμεις τοῦ Φωτὸς παρακολουθοῦν τὸν πλανήτη ἀπεργάζονται τὴν ἑνότητα τῶν ἀνθρώπων, βρισκόμαστε ἐμεῖς, ἡ Κύπρος, στὸ κέντρο μιᾶς τραγωδίας διαίρεσης καὶ χωριστικότητας.

Πῶς συνέλαβε ὁ κόσμος τῆς τέχνης καὶ τοῦ πνεύματος αὐτὴ τὴν ἐθνικὴ κρίση; Πῶς δουλέψαν, πῶς δουλεύουν οἱ ἐκπρόσωποι αὐτοῦ τοῦ κόσμου;

Λίγους μῆνες μετὰ τὴν εἰσβολή, ἡ πρώτη αὐθάρμητη ἀντίδραση ἦταν ὑγιής. Ἀναζητούσαμε. Ὑπῆρξε μιὰ τριβή. Δὲν ἦταν μόνο οἱ ἐκδόσεις. Ἦταν ἡ ζωντανὴ παρουσία. Οἱ μπουάτ, τὰ πολιτιστικὰ κέντρα. Ἡ συζήτηση, ἡ διάλεξη, ἡ μουσικὴ ἀκρόαση. Δὲν εἴχαμε βρεῖ τὸ μέτρο γιὰ τὴ νέα ἔκφραση. Ὅμως ὑπῆρχε τὸ ψάξιμο. Ὁ προβληματισμός. Κι' ἕνας χρόνος ἦταν ἀρκετὸς γιὰ νὰ μᾶς ρίξει καὶ πάλιν πίσω στὴ νάρκη. Στὴν ἴδια ἀριστοκρατικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν ρόλο τῶν πνευματικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ἀνθρώπων μας. Τὰ γραφτὰ ποὺ κυκλοφοροῦν σὲ ἐκδόσεις εἶναι χρήσιμα. Ὅμως εἶναι ξεπερασμένος τρόπος ἐπικοινωνίας.

Ἡ Τέχνη εἶναι τὸ ὑποκατάστατο τοῦ Θεοῦ. Ἢ μιὰ ἄλλη ἔκφραση του ἂν θέλετε. Κάθε καινούργια θρησκεία στὴν ἐξέλιξη τοῦ Ἀνθρώπου, τοὔφερνε καὶ νέους θεούς. Κάθε καινούργιο κεφάλαιο στὴν πορεία ἑνὸς λαοῦ πρέπει νὰ διανοίγει καὶ νέους δρόμους στὴν Τέχνη. Οἱ ἴδιοι οἱ πνευματικοί μας ἄνθρωποι παραμένουν σκόρπια ἄτομα ποὺ δροῦν ἀπομονωμένα στὰ προσωπικά τους κάστρα. Καμμιὰ ὑγιὴς κίνηση ἑνοποιήσεως δυνάμεων δὲν πραγματοποιεῖται. Πῶς μπορεῖ λοιπὸν νὰ ὑπάρξει γόνιμη ἐπικοινωνία μὲ τὸν λαό, ἀφοῦ οἱ πνευματικές μας δυνάμεις παραμένουν σκόρπιες καὶ δὲν ἐπικοινωνοῦν κἂν ἀναμεταξύ τους; Ἂν δὲν ὑπάρξη ἐπικοινωνία μὲ τοὺς ἀνθρώπους στὸ καθημερινό τους πλοῖσιο μ' ἕνα τρόπο συντονισμένο καὶ πολύπλευρο, ἐμμένουμε στὰ παληὰ κρασιὰ σὲ νέους ἀσκούς.

Ἡ πολεμικὴ τραγωδία μᾶς ἐπέβαλε μιὰ κρίση. Ἀπὸ τὴ μιὰ δὲ φαίνεται νὰ συνειδητοποιοῦμε αὐτὴ τὴν κρίση γιὰ ν' ἀναζητήσουμε νέους τρόπους ἔκφρασης καὶ προβληματισμοῦ, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη δὲν ἀναζητοῦμε νέους τρόπους ἐστιάσεως τῶν ρευμάτων ἐκείνων ποὺ λέγονται Πνεῦμα καὶ Τέχνη. Κι' ἂν δὲν ὑπάρξουν σωστοὶ τρόποι συγκεντρώσεων καὶ διοχετεύσεως αὐτῶν τῶν ρευμάτων, δὲν θὰ ὑπάρξει οὔτε τὸ καθαρτικὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἀναμένουμε πάνω στοὺς ποιητὲς ἀλλὰ καὶ στοὺς δέκτες.

Ἡ ἐκπλήρωση κι' ἡ λύτρωση εἶναι μονάχα στὴν ὀργανωμένη συστηματικὴ προσφορά, πάντα μέσα στὸ πνεῦμα τοῦ σύγχρονου προβληματισμοῦ — σ' ὅλα τὰ κεφάλαια μιᾶς κοινωνίας — στὴν τέχνη, στὴν ἐπιστήμη, στὴν οἰκονομία, στὴν πολιτική, στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων.

Δὲν ὑπάρχει Τέχνη καὶ Πνεῦμα, δὲν ὑπάρχει πολιτισμὸς ποὺ πραγματοποιεῖται μὲ κλειστὰ παράθυρα, μὲ τοὺς δημιουργοὺς νὰ σκαλίζουν πετράδια μοναχικά. Αὐτὸ ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ λάθη μας στὸ παρελθόν. Πρὶν πάει νὰ ξαναστεριώση, ἂς τὸ προλάβουμε.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΤΟΠΙΣΜΕΝΟΙ ΚΑΙ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Αὐτὸ τὸ μοναχικὸ κυπαρίσσι
σὰ δωρικὴ κολώνα μέσα στοῦ κάμπου τὴ γυμνότητα
αὐτὲς οἱ λεῦκες, ὡσὰν πράσινες κραυγὲς
κάτω ἀπ' τὸν ἄσπρο ἥλιο
ὡσὰν ποτάμια κάθετα μέσ' τὸ φρυγμένο ἀγέρα
αὐτὴ ἡ κάπαρη ποὺ ἁρπάχτηκε στὸ φρύδι τοῦ ἐγκρεμοῦ
(σὰν τρομαγμένη
αὐτὰ τὰ χώματα τ' ἀχαμνὰ
αὐτοὶ οἱ ξεροπόταμοι ποὺ ἀκινητοῦνε πετρωμένοι
ἔρημοι μέσα στὶς μεγάλες ἐρημιὲς
εἶναι δικά μας.

Ἔτσι τραγουδᾶ ὁ Θεοδόσης Πιερίδης στὴν «Κυπριακὴ Συμφωνία». Ἔτσι νοιώθουμε γιὰ ὅλον ἐκεῖνο τὸν χῶρο ποὺ ἁπλώνει στὸν Βορρᾶ κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο τὶς λαβωματιὲς τῆς κατάκτησης καὶ τοῦ ὀρφανεμοῦ.

Μεγάλο πρᾶμα ὁ χῶρος. Σὰν τὸ κορμὶ τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦ δίνει τὸ μέσο γιὰ νὰ ἐκφραστεῖ σὰν προσωπικότητα, σὰ λαός.

Γι' αὐτὸ κι' εἶναι τόσο δύσκολος ὁ ξερριζωμός. Ὄχι γιατὶ εἶναι δύσκολο νὰ ξανακάμης χωράφια, νὰ ξανακτίσης σπίτια, νὰ φυτέψης ἄλλα δάση. Ἀλλὰ γιατὶ ξαφνικὰ ὅλες ἐκεῖνες οἱ πτυχὲς ποὺ φτειάχναν τὸ ἄθροισμα μιᾶς Ζωῆς χάσανε τὸν φυσικὸ φορέα τους. Χάσανε τὸ ἐξωτερικό τους περιβάλλον καὶ μεταφέρουν τὴ λειτουργία τους σ' ἕνα ἄλλο χῶρο ἀναγκαστικὰ βίαιο. Κι' ἐνῶ οἱ βασικὲς λειτουργίες τοῦ ξερριζωμένου ἀνθρώπου δὲν μποροῦν παρὰ νὰ ὑπάρχουν καὶ νὰ παραμένουν, τὸ συναίσθημα βρίσκεται συγχισμένο, μέσα σ' ἕνα νέο φυσικὸ χῶρο καὶ καταβάλλει τεράστια προσπάθεια προσαρμογῆς στὰ νέα δεδομένα. Κι' ἡ νοσταλγία κι' ἡ μνήμη ὑπονομεύουν κι' ἀδυνατίζουν, ἀνασταλτικοὶ ἴσως παράγοντες, τὸ προακτικὸ ἀποτέλεσμα. Λὲς καὶ ξερριζώνεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ ἕνα κορμὶ στὸ ἄλλο καὶ διατηρεῖ ἀράγιστη τὴ μνήμη τῆς ἄλλης Ζωῆς.

Φτάνει, ὦ Μνήμη... Ἡ φω-
(νή σου μᾶς τρυπᾶ σὰ
(μαχαίρι
κι' ἡ πληγή μας στενάζει:
(Τάχα τόθελε ἡ μοῖρα;
Τάχα σάπισε ὁ σπόρος, καὶ
(δὲν ἤρθαν τὰ θέρη;
Τάχα ἡ γῆ, τὰ νερά μας, ἐ-
(σταθήκανε στεῖρα;
Λίγη τάχα ἡ θυσία, λίγο τὸ
(αἷμα κι' οἱ τάφοι;
Λίγη νάταν ἡ ἀμάχη στὶς
(πληγές τους ἐθράφη;
Θεοδ. Πιερίδη: «Τὸ Μεγάλο Ταξίδι».

Ὅμως ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν ξερριζωμένη Μνήμη, αὐτὸ τὸ ἀποβαλμένο, ντουφεκισμένο συναίσθημα, ἔχουμε καθῆκον νὰ τὰ νοσηλέψουμε, κι' οἱ ἐκτοπισμένοι, κι' ὅλοι οἱ ἐμεῖς οἱ ἄλλοι. Νὰ τὰ συντηρήσουμε καὶ νὰ τὰ κάνουμε νὰ βγοῦν ἀπὸ τὴν ἄγονη θύμηση ποὺ σκάβει τὰ θεμέλια τοῦ ἀγῶνα γιὰ ὕπαρξη καὶ νὰ τὰ κάνουμε νὰ δώσουν, σωστὰ καὶ δημιουργικὰ τὸν φόρτο τῶν χρωμάτων καὶ τῶν τόνων τους. Γιατὶ Μνήμη δὲν εἶναι μόνο τὰ Κερυνιώτικα δειλινὰ στὴν προκυμαία, οὔτε οἱ χρυσὲς Βαρωσιώτικες ἀμμουδιές. Οὔτε ἡ ἁπλα τῆς Μεσαορίας. Οὔτε τὰ λατομεῖα, τὰ ἐρειπωμένα κάστρα καὶ τὰ νερὰ τοῦ Πενταδάκτυλου. Ἡ Μνήμη ποὺ ξερριζώθηκε κουβαλᾶ μέσα της κι ἕνα ἄλλο κόσμο ποὺ πρέπει νὰ διασώσουμε. Τὸν κόσμο τῆς πολιτιστικῆς μας παράδοσης. Τὰ τραγούδια μας, τὰ παραμύθια μας, τὰ ἔθιμα μας. Κι' ἂν ὑπῆρξε ποτὲ ὥρα γιὰ παραμύθια. Τώρα εἶναι αὐτὴ ἡ ὥρα. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Οἱ ἥρωες τοῦ λαοῦ, οἱ κόρες τοῦ λαοῦ. Οἱ ἔρωτες, οἱ παλληκαριές, οἱ ἀμάχες, οἱ ἀγῶνες μὲ τὸν θάνατο, οἱ ἀγῶνες γιὰ τὴ λευτεριά. Τὸ δημοτικὸ μας τραγούδι γιὰ τοὺς ἁγίους καὶ γιὰ τὰ κάστρα μας καὶ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸν Ἅδη, πρέπει νὰ ἐξακολουθήσουμε νὰ τὸ μαζεύουμε καὶ νὰ τὸ καταγράφουμε, ὅπως κάναμε καὶ πρὶν, στὸν χῶρο τῆς εἰρήνης. Ἀνάμεσα στοὺς ἐκτοπισμένους θἄναι τὸ ἔργο πιὸ δύσκολο, πιὸ ἐπίπονο. Ἴσως πιὸ δραματικό. Ἴσως ἀθέλητα μέσ' τὰ τραγούδια τοῦ Ἄη Γιώρκη, τοῦ Πραμματευτῆ, μέσ' τὰ τραγούδια τῆς Ρήγαινας καὶ τῆς Ἀροδαφνοῦς, νὰ μπαίνουν σημερινὲς πικρὲς προεκτάσεις, τοῦ πολέμου καὶ τῆς προσφυγιᾶς. Ἴσως κιόλας κάποτε, ἀδύνατη ἡ μνήμη ἀπὸ τὸν πόλεμο νὰ σκοντάφτει μὲ τὰ ὀνόματα, μὲ τὰ σύμβολα. Καὶ γι' αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἀκόμα πιὸ πολὺ ἡ στοργικὴ διάσωση. Τὰ παραμύθια, οἱ ἱστορίες τῶν ἀλλοτινῶν ἐποχῶν, τὰ ἔθιμα ποὺ ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριὸ παραλλάζανε. Αὐτὰ τὰ βιώματα τῆς παράδοσης καὶ τῆς ζωῆς. Αὐτὲς οἱ ἐμπειρίες ποὺ γεμίζουνε τὸ πρόσφατο καὶ τὸ μακρυνὸ παρελθὸν τῶν ἀνθρώπων μας ποὺ χάσανε τὸ φυσικὸ περιβάλλον τους, πρέπει νὰ κάνουμε προσπάθεια ἀπ' ὅλες τὶς κατευθύνσεις νὰ τὶς μαζέψουμε, νὰ τὶς καταγράψουμε, συνεχίζοντας τώρα πιὸ πολὺ παρὰ ποτὲ ἄλλοτε, ἐκεῖνο ποὺ κάναμε ἴσως πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο.

Τὸ Κράτος, ἡ Παιδεία, ἡ Τέχνη, οἱ Μαζικὲς Ἐπικοινωνίες, ἔχουμε ὅλοι καθῆκον σ' αὐτὴ τὴν ἐπιταγή. Οἱ πρακτικοὶ τρόποι μποροῦν νὰ βρεθοῦν, φτάνει νὰ ὑπάρχει ἡ συνείδηση τῆς ἐπιταγῆς, ἔντονη καὶ λειτουργική.

Ἡ μνήμη τοῦ φυσικοῦ χώρου, ἂν δὲν εὐλογηθεῖ ἡ σύντομη ἐπανάκτηση του μπορεῖ νὰ ξεθωριάσει. Ὅμως ἡ Μνήμη τοῦ Πολιτισμοῦ δὲν πρέπει ποτὲ ν' ἀφήσουμε νὰ χλωμιάσει, νὰ μαράνει μέσ' τὸ ἀντίσκηνο, μέσ' τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν πίκρα τοῦ ξερριζωμοῦ. Τὸ φυσικὸ τοπίο καταστρέφεται, ξαναφτιάχνεται. Ὁ πολιτισμὸς συνεχίζει ἀδιάκοπα, ξαναγεννιέται ἀδιάκοπα.

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Περιβόλι τῶν τεσσάρων ἐ-
(ποχῶν.
Διάβηκε τὴ δεντροστοιχία
(σου ὁ πατέρας
καὶ χάθηκε στὴ μαύρη, σκο-
(τεινὴ προέκτασή της.
Πέρασε ἡ μητέρα τὸ κατώ-
(φλι τῶν σκιῶν,
τὰ μικρὰ ἀδελφάκια κρύ-
(φτηκαν
στὶς ἀγριοτριανταφυλλιὲς
καὶ δὲν ξαναγύρισαν...
Μὰ ἄφησαν ἀνοιχτὸ τὸ
(φράχτη τῆς θύμησης,
ἄφησαν ἀνοιχτοὺς τοὺς ἐφτὰ
(οὐρανοὺς τῆς θλίψης
καὶ τὶς μνῆμες νὰ τοὺς ψά-
(χνουν γιὰ πάντα...
Ν. Κρανιδιώτη: «Περιβόλι τῶν τεσσάρων ἐποχῶν».

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

16/2/76

«ΓΥΝΑΙΚΑ ΤΗΣ ΚΕΡΥΝΙΑΣ»

Τὸ 'Ημερολόγιο τῆς Εἰσβολῆς

Τετράδια τοῦ Ρήγα: «ΠΡΟΣΦΥΓΑΣ ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΟΥ»

'Η σειρὰ τῶν Τετραδίων τοῦ Ρήγα, ἡ ἔκδοση αὐτὴ ἀπὸ μιὰ «γυναίκα τῆς Κερύνειας», ἀποτελεῖ μιὰ κατάθεση τῶν γεγονότων τοῦ πρόσφατου παρελθόντος καὶ τῆς εἰσβολῆς, γραμμένης ἁπλά, δοσμένης στὸ ὕφος καὶ στὸν τόνο τῆς ἄμεσης, προσωπικῆς ἐξομολόγησης. Οἱ σημειώσεις αὐτὲς τῆς γυναίκας τῆς Κερύνειας, γραμμένες σύγχρονα μὲ τὰ τραγικὰ γεγονότα ποὺ ἔπληξαν τὸν τόπο τὸ καλοκαίρι τοῦ 1974, ἔχουν τὴν εὐθύτητα καὶ τὴν συνέπεια τῆς πρώτης ἐνστικτώδους ἀντίδρασης μπροστὰ σὲ γεγονότα συνταρακτικά, συγκλονιστικά. "Οταν ἐβάλλετο ἡ ζωή μας καὶ ἡ μοῖρα μας, ἡ πρώτη μας ἀντίδρασης, ἡ ὀργή, κι' ἡ πληγωμένη ἀγάπη γιὰ τὸν χῶρα ποὺ μᾶς ἀκρωτηριάζαν, γιὰ τὴν ζωὴ ποὺ μᾶς καταστρέψαν. Δὲν ὑπῆρχε χρόνος, τὶς πρῶτες στιγμὲς τῆς ἀντίδρασης νὰ ἐπιδοθοῦμε στὴ φιλοσόφηση ἢ στὴν διείσδηση τῶν φαινομένων καὶ τῶν γεγονότων. 'Υπῆρχαν μόνο τὰ γεγονότα, τεράστια, καταπιεστικά, τραγικὰ κι' ἀνεπανάληπτα. Κι' αὐτὰ τὰ γεγονότα καταγράφονται στὸ ἡμερολόγιο, ὅπως συνέβαιναν, μὲ μιὰ ἀμεσότητα καὶ μιὰ ζωντάνεια, μὲ μιὰ διάθεση αὐτόματης καταγραφῆς, λὲς κι' αὐτὴ ἡ μαρτυρία ἦταν ὁ μόνος τρόπος γιὰ νὰ περισωθοῦν οἱ στιγμὲς αὐτὲς τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ γολγοθᾶ. Τὸ ἴδιο ἁπλή, σχεδὸν ἀνεπεξέργαστη εἶναι κι' ἡ γραφὴ ποὺ ἀναφέρεται στὸν πρῶτο καφτὸ καιρὸ τῆς προσφυγιᾶς καὶ τοῦ ξεσπιτώματος. "Ολα παρατίθενται, χωρὶς συναισθηματικὴ ἔξαρση, μέσα ἀπὸ ἕνα πρῖσμα ἁπλό, τραγικό, καταγραφικό:

«Σὰν πέρασε ἡ πρώτη ἐντύπωση, βγήκαμε πάνω καὶ δώσαμε ἕνα γύρω στὸ ξενοδοχεῖο. Οἱ πρῶτες ρουκέττες ἀπὸ τὰ ἀεροπλάνα ἔπεσαν ἀκριβῶς στὴν βορινὴ ταράτσα του, σπάζοντας τρία τεράστια τζάμια τοῦ σαλονιοῦ καὶ τοῦ μπάρ. Σὰν εἴδαν ὅμως πὼς ἡ ἀντίσταση ἦρθε ἀπὸ τὸ φρούριο, στράφηκαν κατὰ κεῖ κι' ὅπως φαινόταν τὸ σφυροκοποῦσαν ἄγρια. Κοιτώντας πρὸς τὴ θάλασσα, εἴδαμε καὶ τούρκικα πολεμικὰ πλοῖα. Τόσο κοντά μας! 'Η Τουρκικὴ εἰσβολὴ τοῦ 1963 ποὺ κρεμόταν πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας, ἦταν πιὰ γεγονός. Καθυστέρησε 11 χρόνια, μὰ ἦρθε μὲ ὅλη της τὴν ἀγριότητα». (Σελ. 37).

Νέαρχος Γεωργιάδης: «Ο ΜΥΣΤΗΣ ΚΙ' Ο ΗΓΕΤΗΣ»

Λιτότητα, πυκνὸς λόγος, εὐαισθησία στὴ δόμηση τοῦ μύθου καὶ στὴν προβολὴ τῶν χαρακτήρων ἀποτελοῦν μερικὰ βασικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς διηγηματογραφίας τοῦ Νέαρχου Γεωργιάδη. Τὰ θέματα, παρμένα ἀπὸ διάφορους χώρους τῆς ἀνθρώπινης ἐμπειρίας, σημαδεύουν πάντα μὲ βαρύτητα, τὴν ὁλοκλήρωση τοῦ ἀνθρώπου, τὴν διατήρηση τῆς ἀξιοπρέπειας, τῆς πίστης, τῆς διανθρώπινης ἐπικοινωνίας. 'Ο λόγος ἁπλός, ἡ ἀτμόσφαιρα σύγχρονη. Οἱ ἀντιδράσεις τῶν χαρακτήρων δένονται μὲ τὶς πτυχὲς τοῦ μύθου πειστικά, μὲ ἁρμονία καὶ τέχνη. 'Υπάρχουν διηγήματα στὰ ὁποῖα τὸ φάσμα τῆς τεχνολογικῆς ἀπειλῆς ἐπιβλέπει τὶς ἀνθρώπινες ἀντιδράσεις μὲ μιὰ σκιὰ τραγικὴ γιὰ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀτόμου — «'Ο Δημοφιλέστατος "Ανθρωπος». Κι' ὑπάρχουν ἄλλα, ὅπου ἡ μοναξιὰ κι' ἡ ἀναζήτηση τῆς ὁλοκλήρωσης μέσα στὴν αἰσθηματικὴ ἔκφραση γίνονται σπαραχτικοὶ γκρεμμοὶ πάνω ἀπ' τοὺς ὁποίους ὁ ἄνθρωπος σκύβει, ἢ γκρεμμίζεται, ἀναζητώντας τὴν ψυχή του — «'Η Χριστίνα τοῦ ποταμοῦ».

Σ' ὅλα τὰ διηγήματα ἐπιχειροῦνται τὰ μεγάλα μὲ ἁπλότητα, χωρὶς ἔξαρση ἢ ρητορισμό. Κάποτε ὅπως στὸ πρῶτο διήγημα «'Ο Μύστης κι' ὁ 'Ηγέτης», ἡ ἁπλούστευση εἶναι ἴσως πιὸ ἀπόλυτη καὶ ὑπερβολικὴ ἀπὸ ὅσο ὑποβάλλει τὸ θέμα. Μιὰ ἁπλούστευση ποὺ ἰσοπεδώνει ἔννοιες καὶ κανόνες τῆς μεταφυσικῆς μέσα σὲ μιὰ ἀμφιλεγόμενη, ἀντιφατικὴ προσωπικότητα (τοῦ Μύστη). Μιὰ προσωπικότητα ποὺ παλεύει ἀνάμεσα στὴν ἐλαφρότητα καὶ στὴν ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων. "Η σὲ μιὰ προσωπικότητα σὰν τοῦ 'Ηγέτη, ποὺ μᾶλλον εὔκολα ἐνδίδει στὰ τετελεσμένα, μὴ ψηφώντας τὸ αἷμα καὶ τὴ ζωὴ ποὺ χάθηκε. Περιπτώσεις ποὺ ὑποκλέβουν τὴν ἀληθινὴ διάσταση τῶν χαρακτήρων - συμβόλων.

"Ομως σὰν πρῶτο δεῖγμα διηγηματογραφικῆς προσφορᾶς, βλέπουμε στὸ βιβλίο πολλὴ πλήρωση, μιὰ νέα θετικὴ προσθήκη στὸν πεζό μας λόγο, καὶ μιὰ σίγουρη σταθερὴ φωνή, προσανατολισμένη στὶς σωστὲς ἀξίες καὶ στὰ σωστὰ ἀνθρώπινα μέτρα.

'Ιάνθη Θεοχαρίδου: «ΟΤΑΝ ΤΑ ΕΙΔΩΛΑ ΡΑΓΙΖΟΥΝ»

Βγαλμένα μέσα ἀπὸ τὴν καυτὴ ἀνάγκη τῆς ἀντίδρασης γιὰ τὸ ἱστορικό μας κακό, τὰ ποιήματα τῆς 'Ιάνθης Θεοχαρίδου, εἶναι φορτωμένα μὲ τὸν πόνο γιὰ τὴν ἀδικία, μὲ τὸ δράμα τῆς διαίρεσης. 'Ο στίχος ἁπλός, κυλᾶ καὶ χαράζει γραμμὲς λυρικές, γραμμὲς διαμαρτυρίας, εἰκόνες ὁμορφιᾶς τοῦ τόπου καὶ τοῦ ἀνθρώπου ποὺ λαβώθηκε. Κάποτε ὁ στίχος εἶναι ἐπιγραμματικὸς καὶ συνθέτει πτυχὲς ἀρχαίας μνήμης μὲ τὸ φυσικὸ τοπίο, ἀνεξίτηλα δεμένο μὲ τὶς φλέβες μας:

'Εδῶ στὴ Μιὰ Μηλιὰ
μετρῶ τὴ ζωὴ μὲ τὰ βόλια
κι' ὕστερα δροσολῶ τὸν θά-
(νατο.
'Εδῶ τ' ἀγάλματα δὲν ἐσμι-
(λεύτηκαν περίτεχνα
ἐδῶ τ' ἀγάλματα δὲν εἶναι κέ-
(ρινα
ἐδῶ εἶναι ἡ Πλατεῖα ἀπὸ προ-
(γονικὰ συμπλέγματα
καὶ δάφνες Πενταδάκτυλες.
(Β' Εἰσβολὴ
14 Αὐγούστου).

Κάποτε ὅμως ὁ στίχος ἁπλώνεται πιὸ πλατύς, κι' ἡ ἔμπνευση γυρεύει νὰ καταλύσει τὰ παληά, ποὺ μᾶς κληρονόμησε μιὰ ἱστορία δοξασμένη, ἀλλὰ ἴσως ἀλύγιστη στὴν περηφάνεια καὶ στὴν μοναξιά της:

Τώρα ποὺ οἱ ἐθιμοτυπίες πνί-
(γηκαν στὸ αἷμα
δὲν εἶναι ἡ ὥρα γι' ἀγάλματα
(κι' ἐπαναστάσεις
δὲν εἶναι ἡ ὥρα γιὰ διαλογὴ
τῆς προϊστορικῆς σπορᾶς.
(Κυπριακὸ Χρονικὸ !!).

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

23/2/76

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

«Κύπρος», Δευτέρα, 1 Μαρτίου 1976

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Τώρα καὶ στὴ στοιχειώδη ἐκπαίδευση

«Ἡ Παιδεία πρέπει νὰ συντείνει στὴν δημιουργία καὶ διατήρηση μιᾶς πραγματικὰ ἐλεύθερης κοινωνίας, στὴν ὁποία τὰ ἄτομα, αὐθεντικὲς προσωπικότητες, εἶναι κύριοι κι' ὄχι σκλάβοι τῶν δυνάμεων ποὺ βοηθᾶνε τὸν κόσμο τους».

['Απόσπασμα ἀπὸ ἀναφορὰ στὸ 'Αμερικανικὸ Κογκρέσσο, ἀπὸ τὴν Επιτροπὴ 'Εκπαιδευτικῆς Τεχνολογίας.]

"Οταν σκέφτωμαι τὴν σύγχρονη δύναμη καὶ τὴν διάδοση τῆς εἰκόνας σὰν μέσου ἐπικοινωνίας στὴ σημερινὴ κοινωνία, πάντα μοῦρχονται στὸ νοῦ οἱ ἀκόλουθοι στίχοι τοῦ Οὐΐτμαν ποὺ λειτουργοῦν σὲ πολλὰ ἐπίπεδα τῆς ἀνθρώπινης ἐμπειρίας:

«"Ηταν ἕνα παιδὶ ποὺ κάθε (μέρα ξεκινοῦσε·
κι' ὅ,τι πρωταντίκρυζε, αὐτὸ (καὶ ἐγινόταν.
Κι' αὐτὸ ποὺ πρωταντίκρυζε (γίνονταν
ἕνα κομμάτι του γιὰ τὴν ὑπό- (λοιπη ἡμέρα,
ἢ γιὰ ἕνα μέρος τῆς μέρας
ἢ γιὰ χρόνια, ἢ γιὰ κύκλους (ἀπὸ χρόνια».

'Από τὴν εἰκόνα τοῦ πρώτου ψηφίου στὸ ἀλφάβητο ὡς τὴν εἰκόνα ποὺ ἐκπέμπει ἡ τηλεοπτικὴ ὀθόνη σήμερα πυκνὰ κι' ὀργανωμένη, ἡ ἀνθρώπινη συνείδηση διέτρεξε πολλοὺς κύκλους ἐξέλιξης. Σήμερα δμως ποὺ αὐτὴ ἡ φόρμα τῆς ἐξέλιξης ἔχει ἐπιβάλει φορεῖα της τὴν εἰκόνα ποὺ δεσπόζει στὸ πιὸ δυνατὸ μέσο μαζικῆς ἐπικοινωνίας, σήμερα ἴσως νὰ παίζεται ἡ θέση κι' ἡ μοῖρα τοῦ Λόγου σὲ ἀντιπαράθεση μὲ τὸν τεχνολογικὸ αὐτοματισμό, δσον ἀφορᾶ τὰ ἀνθρώπινα πεπρωμένα.

Στὸν κινηματογράφο, ποὺ ἦταν τὸ πρῶτο δυνατὸ ὀπτικὸ μέσο μαζικῆς ἐπικοινωνίας ἡ διεκδίκηση τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης ἐγίνετο μέσα ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ καὶ φιλοσοφικὰ ὑπόβαθρα ποὺ διεμόρφωναν τὴν τεχνικὴ τοῦ σκηνοθέτη.

"Ετσι ὁ "Αϊζενστάϊν ἔκτισε τὴν τεχνικὴ τοῦ μοντάζ του πάνω στὴν Μαρξιστικὴ θεωρία τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ, σὲ μιὰ γραμμὴ θέσης - ἀντίθεσης - σύνθεσης. 'Ενῶ ὁ 'Αμερικανὸς σκηνοθέτης Γκρίφφιθ, κατὰ τὴν γνώμη τοῦ ἴδιου τοῦ "Αϊζενστάϊν, ἀκολουθεῖ στὴν σύνδεση τῶν εἰκόνων του, ἕνα παράλληλο τρόπο παράθεσης ποὺ πολὺ θυμίζει τὴν δομὴ τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, μὲ τὰ κοινωνικὰ στρώματα τῶν φτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων ποὺ ποτὲ δὲν συναντιοῦνται, ἁπλῶς συνυπάρχουν.

Σήμερα δμως τὸν πρῶτο λόγο ἔχει ἡ Τηλεόραση. Καὶ τὸ κουτὶ αὐτὸ εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ὀπτικὰ μηνύματα πολλῶν προελεύσεων, μηνύματα ποὺ δομοῦνται μέσα στὴ συνείδηση δεκάδων ἀνθρώπων ποὺ ἑτοιμάζουν μιὰν ἡμερήσια ἢ μιὰ μεμονωμένη ἐκπομπή. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ μεγάλο καυτὸ ἐρώτημα γιὰ τὴν ἐπίδραση καὶ τ' ἀποτελέσματα. γιὰ τὸν ρόλο καὶ τὴν λειτουργία τῆς Τηλεόρασης.

«Πῶς μπορεῖς νὰ κυβερνήσεις χωρὶς τὴν Τηλεόραση;», ἀναφωνεῖ ὁ 'Αντρὲ Μαλρώ. Μ' αὐτήν, μὲ τὰ μηνύματα της, φτάνεις τὴν ἀτομική, τὴν ὁμαδικὴ συνείδηση, διαμορφώνεις ἀπόψεις, κατευθύνεις ἀσυναίσθητες συνήθειες, παρεμβαίνεις στὴν Τέχνη, διαβρώνεις ἢ τελειοποιεῖς τὴν ἔκφραση τοῦ 'Ανθρώπου.

"Αμα ἀναλογιστοῦμε λίγο τὰ πιὸ πάνω, παράλληλα μὲ τὸν θεμελιώδη ρόλο τῆς Παιδείας στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία, καταλαβαίνουμε ἴσως πληρέστερα τὴ σημασία ποὺ ἔχει ἡ χρήση τῆς Τηλεόρασης σὰν ἐκπαιδευτικοῦ μέσου.

'Η 'Εκπαιδευτικὴ Τηλεόραση στὴ Μέση 'Εκπαίδευση λειτουργεῖ στὴν Κύπρο ἐδῶ καὶ μιὰ δεκαετία. Σεμνά, ἀθόρυβα, δμως σταθερὰ καὶ ἀποδοτικά, δπως τονίζει ἕνα βασικό της στέλεχος, ὁ Στέλιος Συκαλλίδης:

«'Η εἰσαγωγὴ καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ ἦταν, σὰν ἀπόφαση σοβαρή, σὰν πράξη δὲ δύσκολη. Χάρις δμως στὸ πνεῦμα συνεργασίας, σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα, ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ δημιουργήθηκε κι' ἀναπτύχθηκε ἀνάμεσα στοὺς δύο 'Οργανισμοὺς (τὸ 'Υπουργεῖον Παιδείας καὶ τὸ PIK) χάρις στὴν ἀφοσίωση, τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν ἐργατικότητα τῶν λειτουργῶν στοὺς ὁποίους ἀνατέθηκε ἡ ἐφαρμογὴ τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων, πρὸ πάντων, δμως, χάρις στὴ θετικὴ ἀνταπόκριση τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ κόσμου, ὁ θεσμὸς ἔπιασε, ρίζωσε καὶ ἀποδίδει».

'Από τὶς 24 Φεβρουαρίου, ἡ 'Υπηρεσία 'Εκπαιδευτικῆς Ραδιοφωνίας τοῦ 'Υπουργείου Παιδείας ἄρχισε τὴν μετάδοση τῆς πρώτης σειρᾶς ἐκπομπῶν ἐκπαιδευτικῆς τηλεοράσεως πρὸς τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα. Οἱ ἐκπομπές, ἑφτὰ ἐν ὅλῳ, θὰ μεταδίδονται Τρίτη καὶ Παρασκευὴ στὶς 8.05 π.μ. 'Η σειρά, ποὺ ἔχει πειραματικὸ χαρακτήρα, σχετίζεται μὲ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας καὶ ἔχει τὰ ἀκόλουθα σὰν θέματα:

—Γεωγραφικὸ πλάτος καὶ μῆκος.
—Μέρα καὶ Νύχτα.
—'Η ζωὴ τῶν παιδιῶν στὶς Σκανδιναυϊκὲς χῶρες.
—Κωνοφόρα δάση.
—'Η ἀλιεία στὶς βόρειες θάλασσες.
—Τὸ σιτάρι τοῦ Καναδᾶ.
—Οἱ ἀρκτικὲς περιοχὲς - Λάπωνες.

'Η σειρὰ αὐτὴ συνοδεύεται ἀπὸ ἕνα ἐγχειρίδιο γιὰ τὸν δάσκαλο: «'Εκπαιδευτικὴ Τηλεόραση — Γεωγραφία Ε' - Στ'». Γιὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ ὑπάρχουν εἰδικὲς φόρμες ἐκτιμήσεως ἀπὸ τοὺς ἐκπαιδευτικούς, σχετικὰ μὲ τὸν σκοπό, τὸ περιεχόμενο τῆς ἐκπομπῆς καὶ μὲ χῶρο γιὰ «εἰσηγήσεις», γιὰ ἐργασίες πρὶν ἀπὸ τὴν ἐκπομπή. Φόρμες γενικῆς ἐκτιμήσεως τῆς σειρᾶς, καὶ εἰδικῆς ἐκτιμήσεως ἑκάστης ἐκπομπῆς συνοδεύουν τὰ μαθήματα. 'Η ἐκτίμηση βέβαια ἀπὸ τὸν δάσκαλο εἶναι ἀπαραίτητη. 'Αλλὰ, πιστεύουμε, ἐξ ἴσου ἀπαραίτητη εἶναι κι' ἡ ἀξιολόγηση ἀπὸ τὸν μαθητή, σ' ἕνα σωστὸ ἐκδημοκρατικοποιημένο ἐκπαιδευτικὸ σύστημα. Τὰ παιδιὰ ποὺ μαθαίνουν, τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ ἀξιολογοῦν, νὰ ζητοῦν περισσότερα, ἢ νὰ κρίνουν μ ἐτὰ δικά τους μέτρα, νουν μὲ τὰ δικά τους μέτρα,

'Από ἔρευνες ποὺ ἔχουν γίνει γιὰ τὴν 'Εκπαιδευτικὴ Τηλεόραση στὴν 'Αμερικὴ ἔχει διαπιστωθεῖ ὅτι πιὸ πλούσια ἀποτελέσματα φέρνει ὁ θεσμὸς στὴν Στοιχειώδη καὶ στὴ Μέση 'Εκπαίδευση παρὰ στὴν Κολλεγιακή. Καὶ μιὰ ὁλόκληρη στρατιὰ ἀπὸ παράγοντες συντείνουν στὴν ἐπιτυχῆ χρήση τῆς 'Εκπαιδευτικῆς. 'Ο Κάρπεντερ παραθέτει μερικοὺς σὲ εἰδική μελέτη του πάνω στὸ θέμα:

1. 'Η ποιότητα τῶν πηγῶν ποὺ χρησιμοποιοῦνται.
2. .Ο τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο τὸ ὑλικὸ ἐπιλέγεται καὶ ὀργανώνεται.
3. Τὸ περιβάλλον στὸ ὁποῖο λειτουργεῖ ἡ τηλεοπτικὴ ὀθόνη.
4. Τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν μαθητῶν ὅσον ἀφορᾶ ἔφεση, κίνητρα, ἱκανότητες, προηγούμενη κατάρτηση, καὶ κατάσταση φυσικῆς καὶ διανοητικῆς ὑγείας.
5. 'Η φύση τῶν ἀντιδράσεων τῶν μαθητῶν στὸ τηλεοπτικὸ περιεχόμενο.
6. Οἱ ὁμοιβὲς ἢ οἱ τιμωρίες ποὺ συνοδεύουν ἢ ἀκολουθοῦν τὴν τηλεοπτικὴ ἐκπομπή.
7. 'Η ἀξιολόγηση καὶ σύγκριση τῆς ἀποδόσεως στὴν ἐξέταση ποὺ ἐπιβάλλεται στὸν μαθητὴ γύρω ἀπὸ τὸ μάθημα.

Πόσοι ἀπ' αὐτοὺς τοὺς συντελεστὲς παίζουν ἐνεργὸ ρόλο στὶς ἐκπομπὲς αὐτές, εἶναι ἀσφαλῶς πολὺ σημαντικό. Γιατὶ σημαντικὸ εἶναι καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἀναμένεται ἀπὸ τὴν στράτευση αὐτοῦ τοῦ μέσου στὴν Παιδεία. Θὰ θέλαμε νὰ κλείσουμε σ' αὐτὸ τὸν τόνο, μὲ μιὰ παρατήρηση τοῦ Τζόζεφ Σουάμη, στὸ ἄρθρο του «'Η διδασκαλία καὶ ἡ μάθηση σὰν ἔρευνα καὶ ἡ συνεισφορὰ τῆς Τηλεοράσεως»:

«"Οτι βλέπει κανεὶς γίνεται μέρος αὐτοῦ ποὺ ἔχει ἤδη μάθει ἂν ὑπάρχει χῶρος νὰ τὸ τοποθετήσει μέσα σὲ αὐτὰ ποὺ ἤδη κατέχει. "Αν δὲν ὑπάρχει ὁ χῶρος, τότε ἐκεῖνη τὴ στιγμὴ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ πιὸ ψηλὴ μορφὴ ἔρευνας. Γιατὶ αὐτὴ εἶναι ἡ στιγμὴ κατὰ τὴν ὁποία μπορεῖ ἕνας ἕκαστος νὰ δημιουργήση γιὰ τὸν ἑαυτό του νέους ὀργανωτικοὺς συντελεστές».

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

8/3/76
Καθαρὰ Δευτέρα

«Πικραινόμενος ἐν ἑαυτῷ»

Δευτέρα, 15 Μαρτίου 1976

Κ. ΜΟΝΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

'Ανασήκωσε τὴν πλάτη
κι ἀπόσεισε τοὺς, Πενταδάκτυλε
(χτυλέ μου,
ἀνασήκωσε τὴν πλάτη
κι ἀπόσεισέ τους.

Μιὰ πίκρα ἤρεμη, ἀκροφωτισμένη μόνο μὲ τὸ χαμόγελο, μιὰ ἀποφθεγματικότητα γυμνή, σχεδὸν σκληρή, ἕνας τεμαχισμὸς στίχου κι' εἰκόνας εἶναι τὰ δυνατὰ χαρακτηριστικὰ τῆς νέας ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ Κώστα Μόντη. Ὁ ποιητὴς πάντα ὑπῆρξε λιτός, ἐπιγραμματικός. Στὴ νέα του ὅμως ποιητικὴ ἐργασία σώνεται ὁ χρόνος πιὸ πολὺ παρὰ ποτέ. Σωνεται κι' ἡ εἰκόνα, κι' ἡ μουσική, καὶ συχνὰ - πυκνὰ ἡ ἐλπίδα. Τραγωδίαν ζεῖ ἡ Κύπρος σήμερα. Κι' ἡ μουσικὴ μέσα στοὺς ἀνθρώπους μας δὲν εἶναι πάντα βολετὸ νὰ ἁπλώνει διπλωσιὲς μεγάλες ἢ λυρικὲς καὶ γελαστές. Μεταμορφώνονται οἱ ἦχοι σὲ ἀγωνιώδη ἐπιφωνήματα, σὲ στίχους ποὺ γυρεύουν ἀκόμα καὶ μέσα στὴ σιωπή, νὰ πιάσουν τὴν οὐσία τῆς ἀγωνίας, τὸ νόημα τῆς ἁλήθειας, τῆς ἀπόγνωσης καὶ τῆς πίστης, μὲ λόγια ἁπλᾶ, λίγα λόγια ποὺναι κοντὰ στὴ γῆ καὶ στὶς πικρὲς ἀλήθειες της.

'Επιτέλους ἔχει κάποια ἔν-
(νοια νὰ μὴ μιλᾶμε

ἐπιτέλους ἔχει κάποια ἔν-
(νοια νὰ τὸ βουλλώνουμε!

Πῶς νὰ μὴ νοιώθει ὁ ποιητὴς τὴν ἀνάγκη τῆς σιωπῆς ὅταν κοιτάξει τὴ συφορὰ καὶ τὴν ἀδικία ποὺ ἔγινε, ποὺ ἀφέθηκε νὰ γίνη σ' αὐτὸ τὸν τόπο. 'Ακόμα κι' ἕνα τραγικὸ χαμόγελο ἐπίκρισης ἀφήνει νὰ τοῦ ξεφύγει γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Θεὸ ποὺ κυβερνᾶ τ' ἀνθρώπινα. Δὲν ὑψώνει τὴ γροθιά του κατὰ τὸν οὐρανό. Τὰ δυνατά, τραγικὰ ξεσπάσματα δὲν εἶναι τῆς ποίησης τοῦ Μόντη. Τὸν ἐπικρίνει μὲ πίκρα, μιὰ δόση πολὺ ἀνθρώπινης ἀπορίας μαζὶ κι' εἰρωνείας γιὰ τὰ μέτρα καὶ τὴ ζυγαριά του:

Μᾶς ἐπιτιμοῦσαν διαρκῶς:
«Ἐσεῖς θὰ πῆτε στὸ Θεὸ τί
(θὰ κάνη»;
Σωστά. Ἐμεῖς θὰ λέγαμε
(στὸ Θεὸ τί θὰ κάνη;
"Ομως νὰ τα τώρα!

Κι' ὅμως. Μέσα στὴν ἡσυχη ἀπελπισία ἐκεῖ ὅπου ὁ ποιητὴς δὲν νομίζει «ὅτι εἶναι πολὺ ἀνδρίκειο νὰ ἐλπίζης» ἡ ἐλπίδα πάντα γλυστρᾶ, γιατὶ ἴσως ὁ οὐρανὸς αὐτοῦ τοῦ τόπου πεισμώμενα παραμένει ἀμετακίνητος καὶ γαλάνος «ἀπάνω ἀπ' τὸ νησί», ἡ ἴσως γιατὶ οἱ κύκλοι τῶν καιρῶν ποτὲ δὲν μένουν βτάσιμοι κι' ὅπως «περισσεύει τὸ σκοτάδι ἀπὸ τὸν ἥλιο» ἔτσι καὶ τὸ φῶς περισσεύει ἀπὸ τὴ νύχτα. Γι' αὐτὸ καὶ λειτουργεῖ πάντα μέσα μας τὸ θαῦμα τῆς ἀνάστασης:

Ποῦ τὴ βρήκαμε κι αὐτὴ τὴν
(ἀνατολὴ
νὰ μᾶς ἀνανεώνη καθημερι-
(νῶς τὰ ὄνειρα,
ποῦ τὴ βρήκαμε κι' αὐτὴ τὴν
(ἀνατολὴ
νὰ μᾶς ἀνανεώνη καθημερι-
(νῶς τὶς ἐλπίδες!
Φαίνεται πῶς ξέρει πόσο εὔ-
(κολα ξεχνᾶμε κι' ἐπω-
(φελεῖται
φαίνεται πῶς ξέρει πόσο εὔ-
(κολα πιστεύουμε κι' ἐ-
(πωφελεῖται,
φαίνεται πῶς ξέρει τί παι-
(διὰ εἴμαστε.

"Ετσι λοιπὸν ἁπλῆ, διπλῆ ἡ ἁρματωσιὰ τοῦ στίχου τοῦ Μόντη. 'Ο προβληματισμός, ἡ ἀγωνία, ἡ ἀπελπισία ἀπὸ τὴ μιά, ἡ πεισματερὴ ἐμμονὴ στὸ φῶς, στὸν ἄνθρωπο, στὴ δύναμή του, στὴν ἴδια τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἀξίες της — πικρὲς — γλυκὲς, ἀπὸ τὴν ἄλλη. Εἴτε μιλᾶ γιὰ τὸ κακὸ τοῦ τόπου, εἴτε μιλᾶ γιὰ τὰ πιὸ προσωπικά του βιώματα. Αὐτὴ εἶναι κι' ἡ φύση:

ΑΜΥΓΔΑΛΙΑ ΙΙ

Σκασίλα της
ποὺ πῆρε τὸ φθινόπωρο τὰ
(φύλλα της,
οὔτε ποὺ τέτοιο πρᾶγμα τὴ
(σκοτίζει.
Αὐτὴ καὶ δίχως φύλλα ἀν-
(θίζει.

Πέτρου Στυλιανοῦ: ΜΑΥΡΗ ΒΙΒΛΟΣ Παλαίκυθρο ΙΙ

"Αλλη μιὰ πολύτιμη μαρτυρία μᾶς δίνει ὁ Πέτρος Στυλιανοῦ μὲ τὸ δεύτερο τεῦχος τῆς «Μαύρης Βίβλου». Πρόκειται γιὰ καταθέσεις ἀνθρώπων ποὺ ζήσαν γεγονότα συνταρακτικὰ στὸ Παλαίκυθρο, κατὰ τὴν διάρκεια τῆς τουρκικῆς εἰσβολῆς τὸν Αὔγουστο τοῦ 1974.

Οἱ τραγικὲς ἀνθρώπινες περιπέτειες τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζήσαν τὴν ὠμὴ βία στὴν πιὸ βάρβαρή της μορφή, τὴν ὥρα τοῦ πολέμου, πολέμου ἐναντίον ἀόπλου, ἀνυποψίαστου πληθυσμοῦ, καταγράφονται μὲ ἁπλότητα, μὲ τρόπο ἄμεσο καὶ αὐθεντικὸ γιὰ ν' ἀποτελέσουν ἕνα τεκμήριο κι' ἕνα χρονικὸ βίας ποὺ πρέπει πάντα νὰ ντροπιάζει τὸν ἀνθρώπινο πολιτισμό.

'Αγωνιζόμαστε γιὰ τὴν ἀναγνώριση τῶν 'Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, κι' ὅμως πρὶν ἐνάμισυ χρόνο καταλύθηκαν αὐτὰ τὰ δικαιώματα μὲ τὴν πιὸ κατάφορη ὠμότητα. Χωρίστηκαν παιδιὰ ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους, δολοφονήθηκαν ἄμαχοι ἐν ψυχρῷ, βιάστηκαν γυναῖκες, ἐδιωχτ[illegible]ες ἄνθρωποι ἀπὸ [illegible] καὶ τὸν τόπο τους. Κι' ἡ πολιτισμένη κοινωνία δὲν ἐπέκρινε, δὲν ἐδίωξε τὸν δράστη. Τὸν ἀνέχεται στοὺς κόλπους της λὲς καὶ τίποτα δὲν διατάραξε τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις. Λὲς κι' ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου εἶναι χαρτὶ δημόσιο γιὰ ξέσκισμα στοὺς ἀνέμους τῶν πολιτικῶν καὶ οἰκονομικῶν συμφερόντων.

Αὐτὰ τὰ αἰσθήματα ἔρχονται νὰ μᾶς τονώσουν ξανὰ οἱ μαρτυρίες τῶν ἀνθρώπων στὸ Παλαίκυθρο, μήπως καὶ θολώσουν, μήπως καὶ τὰ ξεθωριάση ὁ χρόνος κι' ἡ ἀπραξία τῶν μεγάλων.

Οἱ καταθέσεις — κάποτε στὰ 'Αγγλικά, συμπληρώνονται ἀπὸ ἔγγραφα (στὰ 'Αγγλικὰ καὶ Ἑλληνικὰ) τῆς Παγκυπρίου 'Επιτροπῆς 'Εγκλωβισμένων, πού ἀπεστάλησαν σὲ πολιτικὰ ἢ διπλωματικὰ στελέχη «γιὰ ἐνημέρωση καὶ διαφώτιση γύρω ἀπὸ τὰ γεγονότα τῆς Κύπρου.

Λεοντίου Χατζηκώστα: ΠΑΛΑΙΟΔΙΑΘΗΚΙΚΑ ΑΝΘΗ

Ἡ συλλογὴ αὐτὴ τοῦ 'Αρχιμανδρίτη Λεοντίου Χ'' Κώστα περιέχει μιὰ ἀξιοπρόσεχτη ἐπιλογὴ ἀπὸ ἔμμετρα κείμενα ἀποσπασμένα ἀπὸ ἱστορικὰ καὶ προφητικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, καθὼς καὶ ἐκλογὴ ἀπὸ καθαυτὸ ποιητικὸ βιβλία, τοὺς Ψαλμοὺς καὶ τὶς Παροιμίες. Τὰ κείμενα δοσμένα στὴν Νεοελληνικὴ εἰσάγονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα μὲ σύντομο ἀναλυτικὸ σχόλιο ποὺ τοποθετεῖ τὸ ἀπόσπασμα ἱστορικὰ ἢ αἰσθητικά.

Τόσον ἡ Παλαιά, ὅσον καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη πρέπει σήμερα, πιστεύουμε νὰ προσεγγίζονται ὅλο καὶ περισσότερο μὲ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πνεῦμα, γιὰ τὴν κατανόηση καὶ τὴν διάδοση τους μὲ τρόπο πύξημένο ἀνάμεσα στὸ καινό.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΣΗΜ.— 'Η λέξη «ἀναπαραστάσεις» ἐδημοσιεύθη ἀπὸ παρόραμα στὴ στήλη κριτικῆς βιβλίου τῆς Νάγιας Ρούσου στὶς 23)2 σὰν «ἐπαναστάσεις». Αὐτὸ ἦταν ἀνεξ[illegible] ἀπὸ τὰ σχόλια γιὰ τὸ β[illegible], τὰ ὁποῖα καὶ βασιζόντουσαν πάνω στὸ σωστὸ πρωτότυπο.

ΝΑ

Τέχνη καὶ πολιτικὴ

22/3/76

ΤΟ ΟΥΡΑΝΙΟ ΤΟΞΟ

Σύμβολο Εἰρήνης σὲ χῶρο πολέμου

22/3/76

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Ἤθελα ἀρχικὰ νὰ βάλω κάπου στὸν τίτλο καὶ στὸν ὑπότιτλο δυὸ ἀναφορές. Μιὰ ὅτι πρόκειται ὁ ἀναγνώστης νὰ διαβάσῃ γιὰ ἕνα νέο ἔργο γλυπτικῆς τοῦ Νίκου Κουρούσιη, καὶ μιὰ φράση ποὺ νὰ συνοψίζῃ τὴν μετάβαση μας ἀπὸ τὰ «κλισὲ» στοὺς «ἀρχέτυπους». Ὅμως καὶ τὰ δυὸ σημεῖα εἶναι βασικὰ καὶ πρέπει νὰ μᾶς εἰσάξουν στὸ θέμα μας.

Μεταφέρω κατὰ πρῶτο ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Μάρσαλ Μακλάουν «Κλισὲ κι' Ἀρχέτυπα», ἡ σχέση τοῦ ἀποσπάσματος μὲ τὸ δικό μας θέμα θὰ ἀναλυθῇ πιὸ κάτω.

«Ὁ Ἰονέσκο ἔγραφε τὸ πρῶτο δρᾶμα του τὸ 1948, τὴν «Φαλακρὴ Τραγουδίστρια» σὰν μιὰ τραγωδία τῆς γλώσσας, χρησιμοποιώντας τοὺς στερεότυπους διαλόγους ποὺ βρῆκε σ' ἕνα βιβλίο ἐκμαθήσεως τῆς Ἀγγλικῆς. Ἄρχισε νὰ γράφῃ σὲ βρασμὸ ψυχῆς γιὰ νὰ καταλήξῃ στὸ συμπέρασμα ὅτι οἱ στερεότυποι αὐτοὶ διάλογοι δείχνουν τὴν κατάρρευση τῆς ζωῆς μας. Μιλᾶμε σὰν αὐτόματα μὲ διάλεκτο ποὺ μᾶς καθηλώνει σ' ἕνα συγκεκριμμένο τρόπο ζωῆς».

Αὐτὸ πάει νὰ γίνῃ καὶ μὲ τὴν ὁρολογία καὶ τὰ θέματα ποὺ ἀρχίζουν νὰ ἐπικρατοῦν στὴν Κυπριακὴ κοινωνία. Οἱ σχέσεις μας μὲ τὴν Τουρκικὴ κοινότητα ἔχουν μπεῖ σὲ μιὰ νέα φάση. Μιὰ διαχωριστικὴ γραμμή, ἡ γραμμὴ Ἀττίλα ἔχει μπεῖ ἀνάμεσα στὶς δυὸ ἐθνικότητες κι' οἱ ἀναφορὲς στὶς σχέσεις των πότε ἔχουν χαρακτήρα ἐπικήδειο (τὶ ἀγαθὲς ποὺ ἦταν οἱ σχέσεις μας μὲ τοὺς Τούρκους παλαιότερα) καὶ πότε ἐξυπηρετοῦν σκοποὺς προπαγάνδας — θετικοὺς ἀπὸ μᾶς, ἀρνητικοὺς ἀπὸ τὴν ἡγεσία τῶν Τουρκοκυπρίων.

Ὅμως, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Ζὰκ Ἐλλοὺλ στὸ βιβλίο του «Προπαγάνδα»: «Ὅταν ἀρχίζει ὁ διάλογος, ἡ προπαγάνδα τελειώνει». Κι' ὅταν, φυσικὰ μιλᾶμε γιὰ διάλογο, δὲν ἐννοοῦμε ἀποκλειστικὰ τὴν ἀνταλλαγὴ λέξεων ἢ ἰδεῶν ἀνάμεσα σὲ δυὸ ἀνταγωνιζόμενα σύνολα. Ἐννοοῦμε τὸ σύνολο τῶν ἐρεθισμάτων τοῦ περιβάλλοντος. Κι' ἕνα ἔργο τέχνης εἶναι ἴσως ἀπὸ τὰ πιὸ ἰσχυρὰ ἐρεθίσματα στὸ φυσικὸ καὶ στὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ περιβάλλοντος. Ἐδῶ βρίσκεται ἡ πρώτη σημασία τοῦ γλυπτοῦ τοῦ Νίκου Κουρούσιη ποὺ τὸ στήσιμο τοῦ ἔργου ἐπρόκειτο νὰ συμπληρωθεῖ χτές, Κυριακὴ στὴ νησίδα τοῦ Ἀεροδρομίου. Ἕνα τεράστιο Οὐράνιο Τόξο δοσμένο σὲ κάθετες τετράγωνες μεταλλικὲς ράβδους, σὲ διάφορα χρώματα, ὕψους 6 μέτρων ἐπὶ βάσεως ἑνὸς μέτρου. Τὸ Οὐράνιο Τόξο ποὺ σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπε ὁ ἴδιος ὁ καλλιτέχνης γιὰ τὸ ἔργο τὸ εἶδε «ἀνάμεσα στὴν γκρίζα ἐπιφάνεια τῶν συννέφων νὰ διώχνει μὲ τὴν παρουσία του τὴν κατήφεια, σὰν μιὰ εἴδηση, ἕνα νεῦμα τοῦ ὑπεραν θρώπινου φαινομένου πρὸς τὸν ἄνθρωπο, ἕνα προανάκρουσμα εἰρήνης, ἕνα προάγγελο καλῶν».

Καὶ ἔδωσε τὰ νοήματα σὲ ἕνα συγκεκριμμένο ἔργο τέχνης. Τὸ ἔργο θὰ ἀποτελέσῃ ἕνα πυρῆνα, μιὰ ἑστία διαλόγου, πολὺ πέρα ἀπὸ τὶς στερεότυπες φράσεις ποὺ ἔχουν γίνει πιὰ κλισὲ γιὰ «εἰρηνικὴ συμβίωση» καὶ «συναδέλφωση» τῶν ἐθνῶν. Ὅλα ἐκεῖνα τὰ μηνύματα ποὺ φέρνει μαζί του τὸ φυσικὸ φαινόμενο τοῦ Οὐράνιου Τόξου εἶναι πιὰ ἐνσωματωμένα, μεταφερμένα ἀπὸ τοὺς ἀρχέτυπους τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος, στὸν φυσικό μας χῶρο.

Ὁ ἕνας Θεός, ἡ κοινὴ μοῖρα μέσα στὸν πόλεμο, ἡ κοινὴ ἀναζήτηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐξέλιξης, οἱ σωστὲς ἀνθρώπινες σχέσεις, προεκτείνονται ἀκριβῶς σὰν ἀρχετυπικὲς διαστάσεις μέσα στὸ σύμβολο αὐτὸ τῆς Εἰρήνης. Καὶ τοποθετημένου μάλιστα σ' ἕνα χῶρο ποὺ εἶδε τὴν πολεμικὴ σύγχρουση σ' ὅλη της τὴν ἀθλιότητα.

Τὸ γλυπτὸ ὅμως αὐτὸ δὲν μᾶς ἀνοίγει δρόμους διαλογισμοῦ πάνω στὴν ἴδια τὴν Τέχνη καὶ τὴν ἀποστολή της, ἀλλὰ πιὸ εἰδικὰ πάνω στὴν σχέση της μὲ τὴν πολιτική, ἢ ἂν θέλουμε μὲ τὶς ἀνθρώπινες ταλαιπωρίες ποὺ ἐπιφέρει ἡ πολιτικὴ κι' οἱ λανθασμένες ἐφαρμογές της.

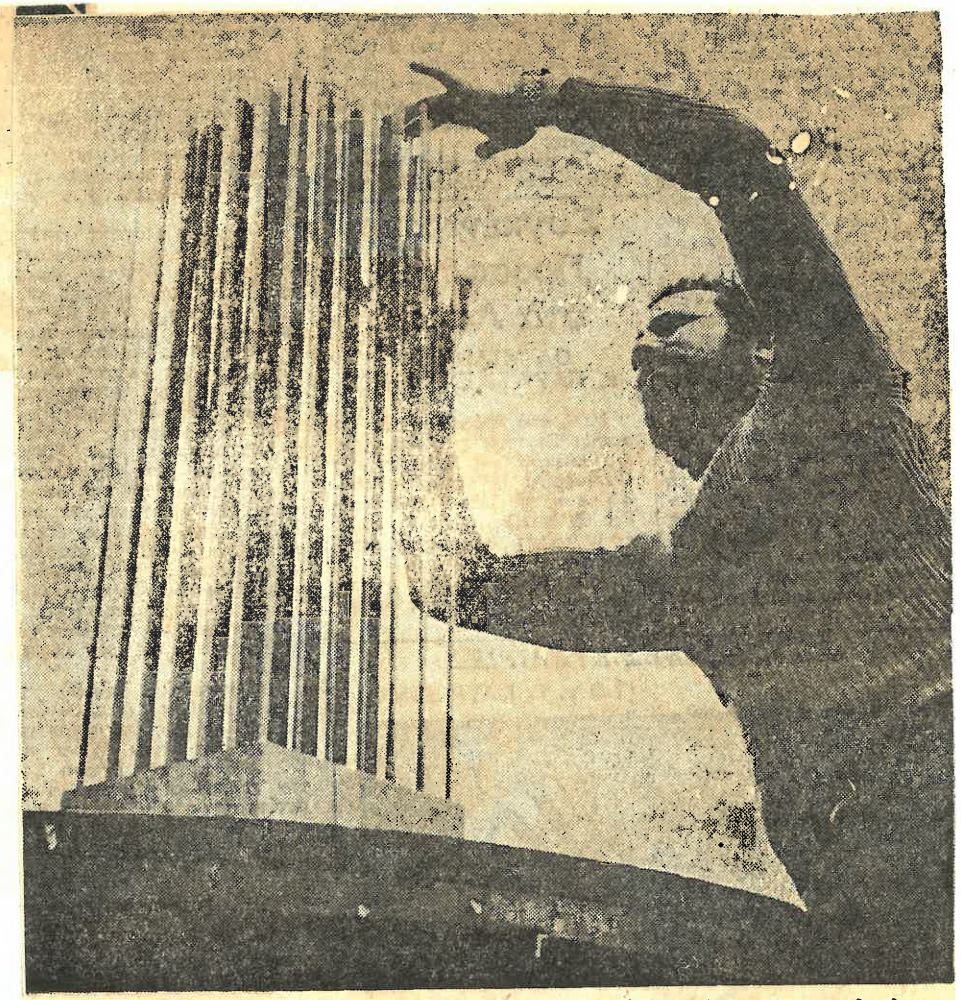

Ὁ Κουρούσιης ἀσχολούμενος μὲ τὴν κατασκευὴ τοῦ ἔργου του, ποὺ τὴν χρηματοδότησή του ἀνέλαβε ἡ Ἑταιρείας «Καρρέρας Λτδ.».

Ἡ Κυπριακὴ τραγωδία ἔχει ἀρχίσει νὰ περνᾶ στὴν Τέχνη. Τὴν ποίηση, τὴν λογοτεχνία πιὸ γενικά, στὶς εἰκαστικὲς τέχνες. Τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Κουρούσιη μᾶς δείχνει ἴσως ἕνα δρόμο στὸν ὁποῖο πρέπει νὰ στραφεῖ ἡ Τέχνη αὐτὸ καὶ τὸν αὐριανὸ καιρό. Γιατὶ ὅσα γίνονται στὴν Κύπρο δὲν ἀποτελοῦν παρὰ τὴν εἰκονογράφηση τῶν μεγάλων συγκρούσεων ποὺ ταράζουν γενικώτερα τὴν Ἀνθρωπότητα, ποὺ ἀκόμα — καὶ τώρα πιὸ πολὺ παρὰ ποτὲ — πρέπει νὰ βρεῖ τρόπους νὰ ζῇ εἰρηνικά, ἀδελφωμένα καὶ νὰ παρεύεται στὸν δρόμο τῆς ἀνέλιξης κι' ὄχι τῆς καταστροφῆς.

Γι' αὐτό, ἡ ἔκθαση τῆς Κυπριακῆς ὑποθέσεως δὲν εἶναι σημαντικὴ μόνο ὅσον ἀφορᾶ τὴν πολιτικὴ καὶ τὶς σχέσεις τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων ποὺ ζοῦν στὸν ἴδιο φυσικὸ χῶρο. Σημαντικὰ εἶναι καὶ τὰ μέσα ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν σωστὴ ἔκθαση τῶν πραγμάτων. Κι' ἡ Τέχνη ἀπὸ τὰ πρῶτα πιὸ ζωτικὰ καὶ γόνιμα μέσα. Ὅταν μάλιστα τὰ σύμβολα της μπαίνουν στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων καὶ γίνονται ἀπτοὶ ἀρχέτυποι ὅπως εἶναι τὸ Οὐράνιο Τόξο ποὺ μᾶς θυμίζει τὰ κοινὰ πεπρωμένα, τὸν κοινὸ ἀγῶνα, τοὺς κοινοὺς στόχους τῶν ἀνθρώπων, Ἑλλήνων καὶ Τούρκων (ἐντελῶς συμπτωματικὰ) στὸν μικρὸ Κυπριακὸ χῶρο.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

25 Μαρτίου 1821

29.3.76

ΑΤΟΜΙΚΗ ΚΙ' ΟΜΑΔΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΣΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

«Ἐξαίρετον ἀναντιρρήτως θέσιν μεταξὺ τῶν μνημείων τοῦ λόγου τοῦ ἡμετέρου λαοῦ κατέχουν τὰ τραγούδια ὄχι μόνον ὡς ἰσχυρῶς κινοῦντα τὴν ψυχὴν διὰ τὸ ἀπέρριττον κάλλος, τὴν ἀβίαστον ἁπλότητα, τὴν πρωτοτυπίαν καὶ τὴν φραστικὴν δύναμιν καὶ ἐνάργειαν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀκριβέστερον παντὸς ἄλλου πνευματικοῦ δημιουργήματος τοῦ λαοῦ ἐμφαίνοντα τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα τοῦ ἔθνους».

Ἔτσι προλογίζει ὁ Νικόλαος Γ. Πολίτης τὶς «Ἐκλογὲς ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ». Κι' ἐνῶ ἀνήμερα τῆς Μεγάλης Ἐθνικῆς Ἐπετείου στράφηκα στὸ κλέφτικο καὶ στὸ ἱστορικὸ τραγούδι μὲ πρόθεση νὰ ξαναζήσω τὸν κραδασμὸ τῆς ψυχῆς ἑνὸς λαοῦ ἀδικημένου, ἐξεγερμένου, νὰ δονεῖ τὴ λέξη μὲ μιὰ ὁμορφιὰ κι' ἕνα λυγμὸ μοναδικό, ἡ σκέψη μου πῆρε ἄλλους δρόμους. Καὶ μέσα ἀπὸ τὰ τραγούδια αὐτὰ ποὺ δίνουν μιὰ ἀνάγλυφη εἰκόνα τῆς ζωῆς, τῶν ἠθῶν, τῶν αἰσθημάτων καὶ τῆς διανόησης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνα, πρόβαλε μιὰ ἄλλη διάσταση τοῦ ἀνθρώπου, ἔντονη, ἀλάθητη:

«Τὸ Διάκο τότε παίρνουνε
καὶ στὸ σουβλὶ τὸν βάζουν,
ὁλόρτο τὸν ἐστήσανε κι' αὐτὸς
χαμογελοῦσε,
τὴν πίστη τους τὴν ὕβριζε,
τοὺς ἔλεγε μουρτάτες.
«Σκυλιά, κι' ἃ μὲ σουβλίσετε, ἕνας Γραικὸς ἐχάθη.
Ἂς εἶν' ὁ Ὀδυσσεὺς καλὰ κι'
ὁ Καπετὰν Νικήτας,
ποὺ θὰ σᾶς σβήσουν τὴν Τουρκιὰ κι' ὅλο σας τὸ ντουβλέτι».
«Τοῦ Διάκου» 24.4.1821).

Δὲν εἶναι μόνο ἡ λεβεντιά, ἡ πίστη στὴ νίκη τοῦ δίκαιου, ἡ αὐταπάρνηση. Εἶναι ἡ ἀποκοτιὰ τῆς μονάδας. Εἶναι τὸ ἄτομο ποὺ παλεύει γιὰ τὶς ἀξίες. Ξυπνημένο, ἀμετάκλητα δοσμένο στὴν ἱερότητα ἑνὸς ἀγῶνα γιὰ τὸν ὁποῖο κι' αὐτὸ καὶ ἄλλα ἄτομα, καὶ ἄλλα ὀνόματα στρατευθῆκαν μὲ μιὰ λεβεντιὰ ἀσύγκριτη.

Τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας ἦταν γενικό. Τὸ φτερὸ τῆς ἐλευθερίας — ἐθνικῆς κι' ἀτομικῆς — ποὺ ἄγγιζε τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, ξυπνοῦσε ἀναμφισβήτητα τοὺς λαοὺς καὶ παγίωνε, στὸν 19ο αἰῶνα, τὴν ἐθνικὴ συνείδηση. Ὅμως στοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἀγῶνες τῶν λαῶν τεράστια θέση εἶχε ἡ προσφορὰ τοῦ ἀτόμου. Καὶ τὸ ἄτομο ἀκριβῶς εἶναι τὸ ὑποκείμενο τῶν Ἑλληνικῶν τραγουδιῶν τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἔξαρση τῆς θυσίας του, ποὺ εἶναι ταυτόχρονα κι' ἡ ἔξαρση τῆς ὁλοκληρωμένης ἀπελευθέρωσης του.

«Ἐγὼ εἶμαι ἡ Λένω Μπότσαρη,
ἡ ἀδελφὴ τοῦ Γιάννη,
καὶ ζωντανὴ δὲν πιάνουμαι
εἰς τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια».
«Τῆς Λένως τοῦ Μπότσαρη» (1804).

Ἡ ζωὴ γίνεται παρανόλωμα στὴν ἀπόφαση γιὰ ζωὴ ἐθνικὰ ἐλεύθερη. Κι' ἀφοῦ ἄλλος τρόπος δὲν ὑπάρχει γιὰ τὴν καταξίωση τῆς ἀπελευθέρωσης τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ζωῆς χωρὶς ἀξιοπρέπεια κι' ἐλευθερία, ἡ κατάθεση τῆς ζωῆς στὰ ἰδανικὰ αὐτὰ γίνεται μαζὶ πράξη καὶ μῦθος.

Ἡ κατάθεση αὐτὴ τῆς ζωῆς παίρνει ὁμαδικὸ χαρακτήρα κάποτε. Στὸ Σοῦλι, στὸ Ζάλογγο μὲ τὴ θυσία τῶν γυναικῶν. Στὶς ὁμάδες τῶν κλεφτῶν ποὺ προβάλλουν ὀργανωμένη ἐμπόλεμη ἀντίσταση στὸν κατακτητή. Στὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία ποὺ εἶναι ἡ κατ' ἐξοχὴν ΟΜΑΔΑ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης ποὺ ἔδρασε συντονισμένα καὶ συστηματικὰ γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση. Ὅμως τὸ πνεῦμα ποὺ πρυτανεύει εἶναι ἡ προσφορά, ἡ ἀξία τῆς μονάδας, ἡ σημασία τοῦ ἀτόμου ποὺ δίνεται ὁλοκληρωτικὰ γιὰ τὴν ὑπόθεση τοῦ λαοῦ. Ἄλλωστε πῶς νὰ μὴν ἦταν ἔτσι, ἀφοῦ ἀντίποδες στὴν μάχη τοῦ λαοῦ δὲν ἦταν ἄλλοι λαοὶ ἀλλὰ ἄτομα πάλιν;

«Στὰ χίλια ὀχτακόσια εἰκοσιοχτώ, μιὰ Τρίτη,
(ἐφουγκραστῆτε νὰ σᾶς πῶ
ὁγιὰ τὴ μαύρη Κρήτη)
σύναξη κάνου οἱ βασιλεῖς καὶ
πᾶνε στὸ Παρίσι,
νὰ κάμουνε συνέλευση τί νὰ γενῆ ἡ Κρήτη».
«Ὁ καταδικασμὸς τῆς Κρήτης» (1830).

Ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν τὴν δύναμη τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἐκεῖνοι ποὺ μποροῦσαν νὰ προβληματιστοῦν καὶ νὰ ἐπηρεάσουν τὶς τύχες τῶν λαῶν δὲν ἦταν οἱ ἴδιοι οἱ λαοὶ μέσα ἀπὸ τοὺς ἐκλεγμένους ἐκπροσώπους τους. Ἦταν οἱ ἐκ γενετῆς βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες τῶν λαῶν. Τὸ ἄτομο ἐπροσφέρετο γιὰ τὸν λαό, κι' ὁ λαὸς ἀπευθυνόταν **στοὺς** βασιλεῖς.

Σήμερα, ἐνάμισυ αἰῶνα μετά, ἕνα ἄλλο πνεῦμα ἐκδηλώνεται κι' ἀγωνίζεται νὰ ἐπιβληθεῖ. Σήμερα στὴν Κύπρο ἔχουμε καὶ πάλιν ἐθνικὸ πρόβλημα παρόμοιο τοῦ 1821. Κατάκτησιν ἐδάφους. Ξένη κυριαρχία.

Ἀγῶγας δύσκολος, ὑπέρτατος γιὰ τὴν ἐπανεδραίωση τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀξιοπρέπειας ἑνὸς λαοῦ. Σήμερα ὅμως ἡ διακυβέρνηση τῶν λαῶν ἔχει ἐκδημοκρατικοποιηθῆ. Σήμερα οἱ λαοὶ ἀπευθύνονται στοὺς λαούς. Μὲ τὰ μέσα μεταφορᾶς καὶ ἐπικοινωνίας ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἔχει κατακτήσει τὰ προβλήματα ἑνὸς λαοῦ γίνονται γνώση «καὶ κάποτε συνείδηση) παλλῶν ἄλλων λαῶν, κι' ὅταν ἀκόμη αὐτὰ τὰ προβλήματα βρίσκονται στὴν ἐξέλιξή τους. Γι' αὐτὸ κι' οἱ λαοὶ ἀπευθύνονται στοὺς λαούς, διαφωτίζουν, διακηρύττουν, προβάλλουν τὸ πρόβλημά τους πάνω σὲ μαζικὰ πιὰ ἐπίπεδα.

Ἔτσι καὶ στὸν δικό μας ἀγῶνα σήμερα, τεράστιο ρόλο παίζει ἡ ὁμαδική, εἰρηνικὴ προσφορά. Γυναικεῖα σωματεῖα, συνδικαλιστικοὶ ὀργανισμοί, σύλλογοι ἐκτοπισθέντων, ὁμιλοι ποὺ δροῦν αὐτόβουλα γιὰ τὴν ὑπόθεση τῆς Κύπρου, ἡ ὁμάδα κι' οἱ προσπάθειες της σὲ δραστήρια ἔκφραση. Κι' ἡ ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴν ὁμάδα καὶ πάλιν προέρχεται. Σύλλογοι φοιτητῶν (ἀκόμα κι' ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Τουρκία) τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης, ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρός, τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη. Ἀπὸ τὴν ὁμάδα **στὴν ὁμάδα.** Ἕνα εἶναι τὸ **νόημα** καὶ τὸ **κυρίαρχο πνεῦμα.** Ὅτι τὰ προβλήματα καὶ τὰ ἰδανικὰ τοῦ ἀνθρώπου ἔχουν πιὰ ἀποκτήσει ἕνα κοινὸ ὑπόστρωμα, μιὰ κοινὴ συνείδηση πλεύσεως καὶ μοίρας ἑνώνει τοὺς ἀνθρώπους ἔξω ἀπὸ σύνορα ἐθνικὰ καὶ γεωγραφικά.

Αὐτὴ ἡ συνείδηση διανύει σήμερα στὴν Κύπρο μιὰ καμπὴ ἀγωνιώδη καὶ συνταρακτικὰ σπουδαία. Μέσα ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴ δράση τῆς ὁμάδας, μέσα κι' ἔξω ἀπὸ τὴν Κύπρο, μπορεῖ νὰ χαλκευθεῖ ἡ σωστὴ λύση τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος. Δὲν εἶναι τυφλὴ αἰσιοδοξία αὐτὴ ἡ πίστη. Εἶναι βασισμένη στὰ ἴδια τὰ γεγονότα. Αὐτὸ δὲ σημαίνει ὅτι μπορεῖ ἡ λύση αὐτὴ νὰναι σύντομη ἢ ἄμεση. Ἕνα ὅμως εἶναι τὸ σίγουρο. Μακραίωνη δὲν πρόκειται νὰ εἶναι. Σήμερα οἱ λαοὶ δὲν μένουν σκλάβοι γιὰ αἰῶνες. Δὲν δρᾶ τὸ ἄτομο σήμερα. Δροῦνε πολλὰ ἄτομα μαζί, μὲ κοινοὺς στόχους κι' ἐπιδιώξεις. Δὲν εἶναι ἀδύνατο νὰ ξαναπεράσει πολεμικὴ κρίση ἡ Κύπρος. Δὲν ἀποκλείει ὅμως αὐτὸ τὸ ἐνδεχόμενο ποὺ φέρνει καὶ μπορεῖ νὰ φέρει ἡ ὁμαδικὴ ἐργασία στοὺς ἐθνικοὺς ἢ σὲ ὁποιουσδήποτε ἄλλους ἀγῶνες ὅταν γίνεται αὐτὴ ἡ ἐργασία μέσα στὸ σωστὸ ὁμαδικὸ πνεῦμα.

Ἂν ὁ ἄνθρωπος δὲν ξεπέρασε τὰ ἐνστιγκτα τῆς βίας ποὺ τὸν δυναστεύουν ἐδῶ καὶ αἰῶνες, κατάφερε τοῦτο τὸ ἕνα τουλάχιστο: Νὰ ξεπεράσῃ τὴν ἀτομικὴ συνείδηση καὶ νὰ χαλκεύσῃ τὴν ὁμαδική, μὲ σύστημα καὶ μέθοδο. Σήμερα στὴν Κύπρο ἐκφράζεται ἀλλὰ καὶ δοκιμάζεται αὐτὸ τὸ ὁμαδικὸ πνεῦμα, τόσο στὸ ἐθνικὸ ὅσο καὶ στὸ διεθνὲς ἐπίπεδο.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΑΝΑΣΥΝΤΑΞΗ

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

12.4.76

Πνευματικὲς ἀναζητήσεις στὴν Κύπρο σήμερα.

Ξαναθίξαμε τὸ θέμα ἀπὸ τὴν στήλη. Καὶ θὰ τὸ ξαναθίξουμε ἐφ' ὅσον τὸ πρόβλημα ὑπάρχει καὶ θάναι, ὅπως φαίνεται μαζί μας γιὰ καιρό. Αὐτὸ ὅμως τὸν καιρό, σήμερα ποὺ ἡ τραγωδία ἔχει πιὰ κάτσει γιὰ καλὰ στὸ σπίτι μας, ἡ ἐπαγρύπνησή μας ἴσως θὰ πρέπει νὰναι πιὸ ὀξεία παρὰ ποτὲ κι' ὁ προβληματισμός μας πιὸ θετικὸς καὶ γόνιμος παρὰ ἄλλοτε.

Ἡ «ζωὴ στὸ πνεῦμα» ἦταν στὴν Κύπρο καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν εἰσβολὴ μιὰ μασκαρεμένη ὑπόθεση. Ὑπῆρχε ἡ ἔφεση γιὰ ἀτομικὴ δημιουργία. Μιὰ δημιουργία ποὺ ἀνάβλυζε ἀπὸ τὴν ὑλικὴ εὐφορία ποὺ δοκιμάζαμε τὰ τελευταῖα χρόνια κι' αὐτὸ ἦταν καλὸ σημάδι. Ὅμως τὰ μεγάλα ἀταυροδρόμια λείπανε. Τὰ ρεύματα τῶν πνευματικῶν μας ἀναζητήσεων δὲν κυκλοφοροῦσαν, δὲν ἐνώνονταν γιὰ νὰ φτειάξουν μιὰ κεντρικὴ ἑστία δυνάμεων συνενωμένων, ποὺ θὰ ἔψωνε καθαρτήρια δυναμικὴ παρουσία στὴ ζωὴ τοῦ τόπου. Ἔλειπε πρῶτα ὁ διάλογος. Τόσο ἀνάμεσα μας, ὅσο καὶ μὲ τοὺς ξένους ὀργανισμοὺς καὶ Πρεσβεῖες ἢ Μορφωτικὰ Κέντρα ποὺ ὀργάνωναν ἢ μᾶς προσφέραν πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις. Ἔλειπε ἔντονα ὁ διάλογος ἀνάμεσα σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους. Ἡ τέχνη καὶ τὸ πνεῦμα ἦταν — παραγωγὴ καὶ κατανάλωση — ἀνεστίατες προσπάθειες ποὺ ρίχνονταν στὴν προσφορὰ ἄτακτα καὶ ἀδιοργάνωτα. Οἱ σπίθες ὑπῆρχαν, ἀλλὰ ἀγωνίζονταν νὰ φτάσουν στὴν ἐπιφάνεια καὶ νὰ γίνουν φλόγα μέσα ἀπὸ τὴν χωριστικότητα καὶ τὴν διαίρεση ποὺ μᾶς ἔδερνε. Αὐτὴ ἡ διαίρεση ἐξ ἄλλου (σὲ πολλοὺς τομεῖς) ἦταν κι' ὁ δρόμος ποὺ ἔφερε τὴν ἀποσύνθεση τῆς πολιτείας μας, μέσω τῆς Τουρκικῆς ἐπιδρομικῆς ἐνέργειας.

Τώρα ποὺ — κοντεύουν σχεδὸν δυὸ χρόνια — ὁ ἦχος τοῦ πολέμου ἀντικατεστάθη ἀπὸ τὸ βουητὸ τῆς ἀνασφάλειας καὶ τῆς ἐκκρεμότητας, ἀκόμα παραπαίουμε στὸν κόσμο τῆς πνευματικῆς σύνταξης. Γιατί οὐσιαστικὰ αὐτὸ εἶναι ποὺ μᾶς λείπει. Ἡ σύνταξη. Ὁ συντονισμὸς καὶ τὰ νέα ἀνοίγματα. Ἕνα λαμπρὸ πρόσφατο παράδειγμα πρὸς τὴν ἀντίθετη — τὴν ὀρθὴ — κατεύθυνση, ἦταν οἱ ἀποφάσεις τοῦ Θεατρικοῦ Ὀργανισμοῦ Κύπρου.

Μιὰ ὀργανωμένη ἀνανεωμένη προσέγγιση στὸ θέατρο. Μὲ τὴν ὀργάνωση Παιδικῆς καὶ Πειραματικῆς Σκηνῆς ἀνοίγουν νέοι δρόμοι στὰ θεατρικὰ πράγματα ποὺ θὰ ἀναταράξουν τὴν στασιμότητα. Θὰ ἀφυπνισθοῦν καὶ θὰ στρατευθοῦν πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ τόπου — σὲ ἠθοποιούς, σκηνοθέτες, σκηνογράφους, συγγραφεῖς, μουσικούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀνοίξουν ἕνα διάλογο μὲ τὸ κοινὸ γόνιμο καὶ συστηματικό. Ποιὸ ὅμως εἶναι ἡ παράλληλη ἐνέργεια στὶς τάξεις τῶν λογοτεχνῶν, τῶν μουσικῶν, τῶν καλλιτεχνῶν, τῶν ἐν γένει ἀνθρώπων τοῦ πνεύματος ποὺ εἴτε ἔχουν θέσεις νὰ προασπίσουν καὶ νὰ προβάλλουν, εἴτε ἀναζητοῦν θέσεις, εἴτε ἁπλῶς ἀναζητοῦν ἐπικοινωνία γιὰ νὰ ἐμπεδωθεῖ μιὰ εὔφορη κι' ἀποδοτικὴ πνευματικὴ συναλλαγή. Οἱ πνευματικὲς δυνάμεις τοῦ τόπου ἀγωνίζονται καὶ σήμερα, ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ τραγωδία κάτω ἀπὸ τὸ βαρὺ σύννεφο τῆς μοναξιᾶς καὶ τῆς διάλυσης. Οἱ μεμονωμένες ἐκθέσεις καὶ ἐκδόσεις δὲν ἀρκοῦν. Κι' αὐτὲς ἔστω κι' ἂν κάποτε τὶς σπάζει μιὰ συντονισμένη προσπάθεια γιὰ ἔξοδο πρὸς τὸ φῶς ὅπως ἔγινε μὲ τὴν πρόσφατη ἔκθεση ζωγραφικῆς - γλυπτικῆς τῶν Βότση, Κουρούαιη, Σαββίδη καὶ Λαδόμματου, ποὺ ἄνοιξε ὁ Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσ/νίκης Χρύσανθος Χρήστου. Ἀξίζει νὰ σταματήσουμε ἐδῶ γιὰ δυὸ - τρεῖς λόγους. Πρῶτα γιατὶ ἡ ἔκθεση ἦταν ὁμαδική. Ὕστερα γιατὶ τὰ θέματα κι' οἱ τεχνοτροπίες τῶν καλλιτεχνῶν ἦταν μιὰ ἀνανέωση στὴ μορφή, στὴν ἀναζήτηση, στὴν κατεύθυνση. Κι' ὕστερα γιατὶ μὲ τὴν εὐκαιρία μιᾶς ἔκθεσης ὀργανώθηκαν δυὸ διαλέξεις ἀπὸ ἕνα ἄριστο γνώστη τοῦ θέματος τῆς Τέχνης. Τέλος, κι' αὐτὸ εἶναι βαρυσήμαντο, ἡ ἔκθεση αὐτὴ μεταφέρεται στὴ Θεσσαλονίκη. Ὑπάρχουν μὲ ὅλλα λόγια ἐδῶ στοιχεῖα ἐνδιαφέροντα κι' ἐποικοδομητικά. Ἀνανέωση, διάλογος, ἑστιασμένη δημιουργικὴ προσφορά. Καὶ πρὸ πάντων ἀνταλλαγὴ πνευματικῶν ρευμάτων μὲ τὴν Ἑλλάδα. Τὰ σχέδια τοῦ Δήμου Λευκωσίας γιὰ τὸ φεστιβὰλ τοῦ Μαΐου εἶναι ἄλλο ἕνα ἀναμενόμενο μεγάλο ἄνοιγμα ἀξιόλογο καὶ δυναμικό.

Ἡ προσφορὰ ὅμως δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνο ἀπὸ τὰ ἄνω πρὸς τὰ κάτω. Ὀργανώνονται ἐξ ἄλλου πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις στὴν Κύπρο ἀπὸ Πρεσβεῖες, Ἱνστιτοῦτα καὶ Μορφωτικὰ Κέντρα. Κι' ὁ Κύπριος πνευματικὸς ἄνθρωπος ποὺ τὸν χαρακτηρίζει ἡ καλὴ θέληση, ἡ ἀκομμάτιστη τοποθέτηση, καὶ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ κάθε πνευματικὴ - πολιτιστικὴ προσφορὰ δίνει τὸ παρόν του σ' αὐτὲς τὶς ἐκδηλώσεις πάντα μὲ γνώμονα τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὰ πνευματικὰ θέματα καὶ γιὰ τὴν ἀναμόχλευση ἀξιῶν καὶ θεσέων. Καὶ ἀσφαλῶς κάποτε ὁ χῶρος κι' ὁ ἄνθρωπος τῆς Κύπρου μπορεῖ νὰ γίνεται ἀντικείμενο γιὰ πολιτικὴ χρήση· ἢ κι' ἐκμετάλλευση ἀκόμα ἀπὸ ξένες χῶρες μέσω τῶν ὀργανισμῶν των ἐδῶ. Αὐτὸ εἶναι φυσικὸ σ' ἕνα μικρὸ χῶρο ποὺ περνᾶ τέτοια πολιτικὴ κρίση. Καθῆκον τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τοῦ τόπου εἶναι νὰ κρατοῦν ξύπνια τὴ συνείδηση τους, κι' ἀντὶ νὰ διχάζονται μὲ τρόπους εὐτελεῖς καὶ ἀναξιόλογους γύρω ἀπὸ πολιτιστικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ ὀργανώνουν ξένοι (καὶ ΔΕΝ θὰ ἀσχοληθῆ συγκεκριμμένα μὲ πρόσφατο ἐπεισόδιο) καθῆκον τους εἶναι νὰ δέχονται πάντα μὲ ἐπαγρύπνηση. Πρὸ πάντων ὅμως καθῆκον ὅλων μας εἶναι ἐπὶ τέλους νὰ ὀργανωθοῦμε (ἀπὸ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἔξω) γιὰ νὰ βάλουμε καὶ τὶς ἐκδηλώσεις καὶ τὶς δυνάμεις μας πάνω σὲ μιὰ σωστὴ ἐνεργητικὴ βάση. Ὅσο δεχόμαστε ἀπλῶς ὅτι μᾶς προσφέρουν [illegible] ἄτομα στὸν κόσμο τοῦ πνεύματος καὶ τῆς Τέχνης βρισκόμαστε ἐκτεθειμένοι στοὺς ἴδιους κινδύνους τῆς χωριστικότητας, τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τοῦ ἀτομικισμοῦ ποὺ μᾶς ἔσπρωξε στὴ φθορὰ καὶ στὰ δεινὰ τοῦ πρόσφατου παρελθόντος.

Ἂν σὰν πνευματικοὶ ἄνθρωποι, οἱ διανοούμενοι, οἱ καλλιτέχνες, οἱ δημιουργοὶ αὐτοῦ τοῦ τόπου, πιστεύουν στὴν ἀποστολή τους γιὰ τὴν ἀναζήτηση καὶ τὴν ἐρεύνηση τῆς Ἀλήθειας, εἶναι καιρὸς νὰ συντονίσουν τὶς ἐνέργειές τους. Γιατὶ σήμερα, μὲ ἐδάφη κατακτημένα καὶ ἱστορία πυρπολημένη, σήμερα εἶναι ποὺ χρειάζονται κι' οἱ ἐκδηλώσεις κι' οἱ ἀναζητήσεις καὶ πρὸ πάντων ἡ ἀνασύνταξη.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Γράφει ἡ

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει ή
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

5.4.76

"Ο,τι καὶ νὰ γίνη εἴμαστε ἀδέλφια, θὰ ζήσουμε στὰ ἴδια χώματα...

Κώστα Γραικοῦ: ΣΤΑ ΙΔΙΑ ΧΩΜΑΤΑ

Ὁ χρόνος μπορεῖ κάποτε νὰ ἐξιδανικεύει τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις, ἰδιαίτερα μάλιστα ἐκεῖ ὅπου μπαίνει ὁ διαχωρισμὸς ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους. Ὑπάρχει ὅμως μιὰ πρόσφατη περίπτωση στὴν Κυπριακὴ ἱστορία ποὺ τὸ ἰδανικὸ στὸ παρελθὸν καὶ τὸ ἰδανικὸ γιὰ τὸ μέλλον συναντοῦνται καὶ ταυτίζονται ἀπόλυτα. Μιλοῦμε γιὰ τὶς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων τῆς Κύπρου.

Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ θέμα τῆς Νουβέλλας τοῦ Κώστα Γραικοῦ «Στὰ ἴδια χώματα». Ἀποτελεῖται τὸ ἔργο ἀπὸ δέκα σύντομα κεφάλαια. Ἁπλὴ ἡ γραφή, χωρὶς ἔξαρση τοῦ λόγου, χωρὶς δυσνόητες εἰκόνες, χωρὶς καμμιὰ περιπλοκὴ στὶς σχέσεις τῶν χαρακτήρων. Ἡ ἀφήγηση εὔκολη, παραστατική, παίρνει πίσω τὸν ἀναγνώστη κοντὰ στὴ ζωὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων τῆς Κύπρου, πρὶν ἀρχίση ἡ διχόνοια νὰ δυναστεύη τὸν τόπο, φυτεμένη ἀπὸ τοὺς ξένους γιὰ τὰ δικά τους συμφέροντα. Καὶ στὴ ζωὴ τῶν ἁπλῶν ἀνθρώπων, Ἑλλήνων καὶ Τούρκων δὲν ὑπῆρχε ἀνταγωνισμὸς ἢ διχόνοια. Ὑπῆρχε ἡ κατανόηση τῶν ἀνθρώπων τῆς βιοπάλης. Ἔτσι δὲ τὶς δυὸ κοινότητες ὁ Γραικός. Μέσα ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῶν κοινωνικῶν - οἰκονομικῶν δεδομένων τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνα. Μπορεῖ ὁ μῦθος νὰ εἶναι ὑπερβολικὰ ἁπλουστευμένος γιὰ νὰ ὑπηρετήσει τοὺς στόχους τοῦ συγγραφέα. Μπορεῖ οἱ σχέσεις τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων νὰ δίνονται μὲ μιὰ νοσταλγία ποὺ ἐξιδανικεύει, ὁδηγούμενη στὴν ἀπόλυτη γενίκευση κάποτε, ἀπὸ τὰ πολλὰ μεμονωμένα στιγμιότυπα τῆς ἔντονης ἀλληλεγγύης κι' ἀδελφωσύνης τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων. Στιγμιότυπα καὶ ἐπεισόδια ποὺ εἶναι πρόσφατα ἀκόμα, ἐσημάδεψαν τὴν Κυπριακὴ ἱστορία: στὴν βοήθεια Τούρκων σὲ Ἕλληνες ποὺ φεύγαν τὴν ἐπιδρομὴ τῆς Βόρειας Κύπρου, ἢ στὴν Πράσινη Γραμμὴ ποὺ οἱ στρατιῶτες ἀντὶ νὰ πολεμοῦν, φίλιωναν. Ὅμως ἕνα εἶναι τὸ σίγουρο μήνυμα ἀπὸ τὴ νουβέλλα τοῦ Γραικοῦ. Καὶ χτὲς καὶ αὔριο Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες τῆς Κύπρου εἶχαν κι' ἔχουν νὰ ἀποδείξουν ἕνα ἀξίωμα τῆς ζωῆς πανανθρώπινο καὶ αἰώνιο: ὅτι πρέπει καὶ ὅτι μποροῦν νὰ ζήσουν μαζί, σὰν ἴσοι, σὰν ἄνθρωποι μὲ ὅμοια προβλήματα κι' ὄνειρα, εἴτε αὐτὸ γίνεται μέσα στὴν θεωρία τοῦ διαλεχτικοῦ ὑλισμοῦ, εἴτε μέσα στὰ πλαίσια τῆς μεταφυσικῆς ποὺ βλέπει τὸν ἄνθρωπο ὅμοια ψυχή, ὅπου καὶ νᾶναι φυτεμένη, σ' ὅποια ἐθνικότητα, σ' ὅποιο χρῶμα ἢ φυλή, νὰ μάχεται γιὰ πρόοδο κι' ἀναδίπλωση τοῦ νοῦ καὶ γιὰ καλύτερες μέρες.

Κι' αὐτὸ τὸ μήνυμα τοῦ Χτὲς καὶ τοῦ Αὔριο, σήμερα ποὺ μπῆκαν ἔντεχνα τὰ τείχη τοῦ διαχωρισμοῦ μέσα στοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ τόπου, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὸ ξεχνοῦμε. Λογοτέχνες, πνευματικοὶ ἐργάτες, ὅλοι.

Ξάνθου Λυσιώτη: ΔΩΔΕΚΑ ΧΑΝΤΡΕΣ ΣΤΟ ΚΟΜΠΟΛΟΙ ΤΗΣ ΑΠΑΝΤΟΧΗΣ

Ἡ νέα ποιητικὴ προσφορὰ τοῦ Ξάνθου Λυσιώτη ἀντλεῖ τὴν ἔμπνευση ἀπὸ τὴν σημερινὴ τυρρανισμένη Κύπρο. Ἀποτελεῖται ἀπὸ δώδεκα ποιήματα γραμμένα σὲ στίχο δεκαπεντασύλλαβο, σὲ μιὰ ἀναδρομὴ στὶς ρίζες τοῦ θαυμαστοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ. Ἡ λυρικὴ πνοή, χαρακτηριστικὸ τῆς ποίησης τοῦ Λυσιώτη εἶναι καὶ δῶ παροῦσα πάντα. Ὅμως πλάϊ στὸν λυρισμὸ ὑπάρχει καὶ μιὰ νέα φλέβα. Μιὰ δύναμη καὶ μιὰ ἠχηρὴ βοὴ στὴ λέξη καὶ στὴν εἰκόνα ποὺ φέρνει στὸ νοῦ τὶς ἡρωϊκὲς πτυχὲς τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνα τῆς Μεγάλης Ἑλλάδας τοῦ Φεραίου καὶ τοῦ Διάκου. Μιὰ ἀναφορὰ καὶ μιὰ ἀναδρομὴ μὲ πολλὴ διακριτικότητα μπολιασμένη στὸ ὕφος τοῦ ποιητῆ, πότε σὲ μιὰ λέξη, πότε σ' ἕνα στιγμιαῖο ποιητικὸ ματοδίκλημα.

Βαρειὰ ἡ ἀγάπη μου ἔσκουζε
σὰν ἀχαμνὴ ζαρκάδα
ὅταν στὸν κάμπο ἐβούλιαξε
τ' ἀντρειωμένου ἡ φτέρνα.
Πατρίδες μέσ' τὰ στέρνα μας
μαῦροι κρωγμοὶ δὲν κραίνε.
Μ' ἀπ' τὴ θολὴ τὴν καταχνιὰ
ποὺ ἀγέλαστη ἀναβρύζει
ἂς ἀνεβοῦμε στὶς κορφὲς ποὺ
σημαδεύει ὁ ἥλιος,
ἂς ἀνεβοῦμε στὰ βουνὰ σὰν
ἀηδονιοῦ τρεμούλα
ἐκεῖ ποὺ ἡ γαλανὴ εὐωδιὰ τὰ
οὐράνια θυμιατίζει.

Καὶ ἡ σημερινὴ Κυπριακὴ πραγματικότητα, ἡ Κερύνεια, ὁ Πενταδάχτυλος, ἡ Μεσαριά, φωτιὲς ποὺ πάντα καῖνε τὴ συνείδηση καὶ στὴν καρδιὰ ἀνάφτουν στίχους, ὁράματα, ἀπαντοχὴ καὶ πίστη, πίστη ἀνεξάντλητη, πεισματάρικη:

Λεβεντονιέ, ἂχ λεβεντονιέ, δικός μας εἶναι ὁ κάμπος
ἕως τὴν ἀγκάλη ποὺ ἀκουμπᾶ
τῶν οὐρανῶν τὸ φρύδι,
ἕως τοῦ βουνοῦ τὰ δάχτυλα
ποὺ στὸν αἰθέρα ἀχνίζουν
μὲ τῆς Κερύνειας χαϊμαλί,
τῆς Λάπηθος γαϊτάνι.

Ἀνδρέα Κουρτελλᾶ: ΜΑΡΜΑΡΥΓΕΣ

Σύντομα τὰ ποιήματα τοῦ Α. Κουρτελλᾶ, σὲ ὕφος ἐλεύθερο, πραγματώνουν τὴν πρόθεση κι' ὁλοκληρώνουν κάποτε τὴν ποιητικὴ στιγμὴ μὲ ἁπλὸ στίχο καὶ μιὰν κάποια ἐγκεφαλικότητα.

Κιτρινισμένα φύλλα καταγῆς,
παλεύουνε μὲ τὸν καιρὸ τὸν
καταλύτη.
Σύννεφα στ' οὐρανοῦ κατα-
μεσίς,
κρυφτούλι παίζουν μὲ τὸν ἥ-
λιο τὸν ἀλήτη.
Στάλες βροχῆς, τρελλὸ στή-
νουν χορὸ
στὸ φύσημα τ' ἀγέρα,
μεθᾶν ἀπὸ χαρὰ τὰ λίγα λού-
λουδα
στὸν κάμπο πέρα.
(«Φθινόπωρο»)

Συχνὰ ὅμως ὑπάρχει ἀκόμα κάτι ἀμετουσίωτο στὴν ἔμπνευση κι' ὁ στίχος ἀκόμα περιμένει τὸ μέστωμα τῆς καρποφόρας ποιητικῆς ἐπεξεργασίας:

Ὁ χρόνος κυλᾶ
κι' ἡ θύμηση νὰ χαλιναγωγήση προσπαθεῖ
τῆς σκέψης τὴν ἀδράνεια.
Σταματᾶ ὁ χρόνος ὅταν
προσπαθήσης νὰ τὸν σκεφτῆς.
(«Ὁ χρόνος»)

Κύπρου Χρυσάνθη: ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ

Ἀκόμα ἕνα βιβλίο γιὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸν Κύπρο Χρυσάνθη. Ἕνα εἶδος τόσο ἀπαραίτητο καὶ καλόδεχτο ποὺ ὅσο πιὸ συστηματικὴ γίνει ἡ συγγραφὴ κι' ἡ διάδοσή του, τόσο τὸ καλύτερο γιὰ τὰ παιδιά μας.

Μὲ πολλὴ κατανόηση τοῦ λεπτοῦ, τρυφεροῦ παιδικοῦ κόσμου, ὁ συγγραφέας κτίζει κι' ἕνα μῦθο γύρω ἀπὸ κάθε ἕνα ἀπὸ τοὺς δώδεκα μῆνες τοῦ χρόνου. Ἕνα μῦθο συνδεδεμένο μὲ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ γνωστὰ χαρακτηριστικὰ κάθε μηνός. Τὰ ρόδα γιὰ τὸν Ἀπρίλη, τὰ χρυσάνθεμα γιὰ τὸν Ὀκτώβρη, ὁ Εὐαγγελισμὸς τὸν Μάρτη, ὁ τρύγος τὸν Σεπτέμβρη. Εἰκόνες πλούσιες, ἀφήγηση ποὺ κερδίζει, εὑρήματα πειστικὰ ποὺ εὔκολα ἐντυπώνονται στὴν παιδικὴ μνήμη, κάπου ἀνάμεσα στὸ παραμύθι καὶ στὶς παραστάσεις τῆς ἐξωτερικῆς, καθημερινῆς πραγματικότητας.

Διονυσίου Κυκκώτη: ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΔΙΑ ΤΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

Στὴν ἐνδιαφέρουσα αὐτὴ μελέτη του, ὁ Πανοσιολογιώτατος Κύριος Κυκκώτης διαγράφει μὲ συντομία καὶ συνεκτικότητα δώδεκα συντελεστὲς - διαμορφωτὲς τῆς Χριστιανικῆς συνείδησης. Μιᾶς συνείδησης ὅμως ποὺ δὲν πηγάζει κι' οὔτε στερεώνεται πάνω σὲ θεωρητικὰ δεδομένα τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ ἐκτρέφεται ἀπὸ τὴν λειτουργικὴ ἐφαρμογὴ αὐτῶν τῶν συντελεστῶν.

Ἡ πνευματικότητα τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἐκ γενετῆς θρησκευτικότητα του, ἡ ἐξομολόγηση, ἡ λειτουργία, ἡ μελέτη τῆς Ἁγ. Γραφῆς εἶναι μερικὲς ἀπὸ τὶς πτυχὲς ποὺ ἐμπρακτα καταδείχνουν τὴν ὁμολογία τῆς πίστης καὶ τῆς ταύτισης μὲ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν διδασκαλία του.

Ὁ μελετητὴς τοποθετεῖ τὶς σκέψεις του μέσα σὲ εὐρύτερα πλαίσια μὲ ψυχολογικὲς καὶ θρησκευτικὲς ἀναφορὲς γιὰ νὰ τεκμηριώση σωστότερα τὰ ἐπιχειρήματά του.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

«Ἡ σταυρωμένη Τζύπρο μας»

ΠΑΥΛΟΥ ΛΙΑΣΙΔΗ

Τὸ κακὸ ποὺ μᾶς κτύπησε ἔπληξε πιὸ βαθειά, τάχυναν πιὸ βαθειὰ ἴσως, πιὸ πολὺ μερικοὶ ἀπὸ ἄλλους. Αὐτοὶ οἱ μερικοὶ ποὺ δέχονται τὰ γεγονότα, ποὺ πιάνουν τὸν κραδασμὸ τῆς εὐφορίας ἢ τῆς τραγωδίας καὶ τὸν μεταπλάθουν σὲ Τέχνη. Εὐαίσθητοι λῆπτες ἁπλώνουν τὴ σκέψη καὶ τὸ αἴσθημα τους ἐκεῖ ὅπου οἱ πληγὲς εἶναι πιὸ βαθειὲς καὶ μέσα τους συντελεῖται τὸ θᾶμα τῆς μεταμόρφωσης. Τὸ κλάμα γίνεται τραγούδι, ἡ συφορὰ κι' ὁ θάνατος στίχος ἢ μουσική.

Κι' ὅταν, ἔξω ἀπὸ τὴν ταύτιση μὲ τὰ γεγονότα, σὰν αἰσθαντικὸς παρατηρητής, ὁ καλλιτέχνης εἶναι καὶ ὁ ἴδιος ἄμεσο θῦμα μιᾶς συμφορᾶς, τότε ἡ ταύτιση κι' ἡ δημιουργία γίνονται ἀσφαλῶς μὲ πολὺ περισσότερη πυκνότητα, συνέπεια, πειστικότητα.

Ἔτσι κι' ὁ Παῦλος Λιασίδης. Ἀπὸ τὸ γνώριμο τοπίο του, τὸ χωριό, τὴν ζωή του, βρέθηκε ξαφνικὰ ριγμένος στὴν θλίψη καὶ τὴν τραγωδία τοῦ ξερριζώματος. Ἡ δημιουργία ὅμως μέσα του συνέχιζε. Τὸ θαῦμα λειτουργοῦσε, καὶ τώρα μάλιστα πιὸ πολὺ ποὺ τόθρεφε ἡ προσωπικὴ ἐμπειρία τοῦ χαμοῦ, τῆς προσφυγιᾶς, τοῦ πόνου τῆς ἀπώλειας καὶ τῆς ἀγωνίας γιὰ ἀναπροσανατολισμούς.

Μέσα στὴν προσφυγιά, λοιπόν, ὁ διαλεκτικὸς μας ποιητὴς ἐξακολουθεῖ καὶ γράφει. Μὲ νοῦ γρήγορο, μὲ τὴν ψυχὴ ξύπνια, δὲν ἀποτυπώνει μόνο τὶς μνῆμες. Κυκλοφέρνει τὰ τωρινά, παρακολουθεῖ ὅσα συμβαίνουν γύρω ἀπὸ τὰ περπρωμένα τοῦ τόπου, μικρά, μεγάλα. Καὶ ὁ γολγοθᾶς τῆς Κύπρου ξεδιπλώνεται μέσα ἀπὸ τὴν ἔμπνευση του μ' ἕνα στίχο πυκνό, δουλεμένο, ἄνετο, γεμάτο μουσική.

Λύση, χωρκόν μου ὄμορφον
ποὺ δα τὸ φῶς τοῦ νήλιου
ἔτσ' ἐν νὰ μείνω πάντα μου
σκλάβος λαλεῖς τ' ἀντήλιου;
Νὰ μὲν δῶ πιὸν τὰ κάλλη σου;
σίλιες ἰδέες βάλλω
τζιαὶ ποὺ τὸν νοῦν μου τίποτες
οὔτ' ὥραν ἐν σὲ βκάλλω.
Μπαίννει μέρα βκαίννει μέρα
λείπει πόσσω μου ἡ μανιέρα.

(Κάμε Θεὲ τὸ θάμμαν σου)

Καὶ κοντὰ στὴν ἔγνοια γιὰ τοὺς μεγάλους χαμούς, εὐαίσθητη πάντα ἡ ψυχὴ γιὰ τὰ γεννήματά της:

Ἔν κλαίω τὰ τραούδκια μου
π' ἄρμασα μὲ τοὺς νοῦες
μὲ πεθανίσκουν, μὲ γερνοῦν
κόντα σ' ἔτσι τζιουρούδες.

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Κλαίω τὰ τζιεῖνα, ζάβαλλι,
τὰ φρεσκοτρυφερᾶτα
ποὺρταν οἱ Τοὺρτζιοι ἄξηπτα
τζ' ἔφυα τζ' ἄφησά τα.

("Αν ἠστραφῶ ξανὰ πίσω).

Κι' ἡ πολιτικὴ ἐνημέρωση καὶ πάλιν στίχος:

Μὲ νέα ὅπλ' ἀγγόνισεν σας ἡ
Ἀμέρικα
τζιαὶ σούναφεν σας γιὸν τοὺς
σύλλους πὰ στὴ Τζύπρον,
νὰ τῆς ληστέψετε τὰ πλούτη
τζιαὶ τὰ κάλλη της,
νὰ καταντήση γιὸν πυτσιήμιν
τῶν ποσφίχτρων.

Πέτρου Στυλιανοῦ: «Ἐπιτομὴ Συγχρόνου Ἑλληνικῆς Ἱστορίας».

Ἀσφαλῶς σήμερα, πιὸ πολὺ ἴσως παρὰ ἄλλοτε, μὲ τὴν ἐθνικὴ κρίση ποὺ διανύουμε, ἡ Ἱστορία μας πολύβουη καὶ δραματικὴ εἶναι ἕνα μάθημα στὸ ὁποῖο πρέπει νὰ δίνεται μεγάλη σημασία.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ δευτέρα αὐτὴ ἔκδοση γιὰ τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, τοῦ Πέτρου Στυλιανοῦ εἶναι χρήσιμη καὶ πρέπει νὰ ἀξιοποιηθῆ μὲ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο.

Ἡ κάλυψη τῶν γεγονότων ἐκτείνεται ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ὡς τὸ 1909. Ἕνα περίγραμμα τῶν γεγονότων μὲ παράθεση τῶν πιὸ σημαντικῶν συμβάντων δίνουν στὸ ἐγχειρίδιο ἕνα ρυθμὸ πυκνὸ καὶ γρήγορο ποὺ εὔκολα ἐμπλουτίζει τὴν μελέτη τοῦ μαθητῆ, ὑπογραμμίζοντας στὸ μυαλό του γεγονότα, χρονολογίες, ὀνόματα. Μὲ ἐπιγραμματικὸν ὕφος παρατίθενται τὰ σχόλια καὶ τὰ συμπεράσματα ἀπὸ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα.

Ἴσως οἱ ἐκδόσεις αὐτὲς τοῦ κ. Στυλιανοῦ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζουν ὅτι χρειάζεται σοβαρὴ ἀναθεώρηση κι' ἐμπλουτισμός, ἀλλὰ καὶ ἀναπροσανατολισμὸς στὴν διδακτέα ὕλη τῶν σχολείων μας. Ἂν αὐτὸ ποὺ μᾶς ἔγινε ἔχει ὁποιαδήποτε σοβαρὴ ἱστορικὴ σημασία. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἔχει.

«Ἀναπτηρικὸν Βῆμα» Ἰανουάρ. - Μάρτιος 1976.

Πλούσια σὲ περιεχόμενο ἡ ἔκδοση αὐτὴ τοῦ τριμηνιαίου ἐντύπου τῆς Παγκυπρίου Ὀργανώσεως Ἀναπήρων. Ἔμφαση στὸ θέμα τῆς διανοητικῆς καθυστερήσης δίνεται μὲ δυὸ - τρία ἄρθρα γύρω ἀπὸ τὸ θέμα. Ὁ Πέτρος Στυλιανοῦ γράφει γιὰ τὴν ἀνάγκη δημιουργίας Στέγης Ἐργαστηρίου γιὰ τοὺς διανοητικῶς καθυστερημένους. Ἡ Ἕλλη Ἑνωτιάδου ἐκθέτει ἐπιστολὴν τῆς ΠΟΑΛ πάνω στὴν εἰσήγηση αὐτὴ καὶ ὁ γιατρὸς Ἀμερίκος Ἀργυρίδης συνεργάζεται μὲ εἰδικὸ ἄρθρο γιὰ τὴν Παιδικὴ Καθυστέρηση.

Ἄλλες συνεργασίες ἀναφέρονται στὴν ἐπαγγελματικὴ ἀποκατάσταση τῶν ἀναπήρων καὶ στὸ Ἀκτινολογικὸ Τμῆμα τοῦ Γενικοῦ Νοσοκομείου Λευκωσίας.

Γιώργου Πετούση: «808 Ἕλληνες».

Παρὰ τὴν ἔξαρση ποὺ διακρίνει τὴ σύνθεση αὐτὴ τοῦ Γ. Πετούση, «τὸ Ποιητικὸ αὐτὸ μανιφέστο», ὅπως τὸ ἀποκαλεῖ ὁ ἴδιος, μιὰ ἔξαρση ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἐντόνων αἰσθημάτων τοῦ ποιητῆ γύρω ἀπὸ τὸ δράμα τῆς Κύπρου, ὑπάρχουν ἐν τούτοις, στὴ σύνθεση στιγμὲς ἤρεμες, εὔφορες κι' αἰσθητικὰ πολὺ πιὸ δυνατὲς ἀπὸ τὶς κραυγὲς — μὲ τὶς ὁποῖες συχνὰ ἀποτελοῦν μιὰν ἑνότητα :

Ὦ! Σταματεῖστε. Σταματεῖ-
(στε.
Μὴν ἑτοιμάζετε τὶς νεκρολο-
(γίες καὶ τὰ σαβανώματα.
Δὲν εἶν' γιὰ μένα.
Ἀντέχω. Ἀντέχω.
Ἄντεξα ἐγὼ χιλιάδες τέτοια
(στοὺς ἀπέραντους
αἰῶνες μαχαιρώματα.
Ἑτοιμᾶστε μου ἀντισώματα.
Ἑτοιμᾶστε μου τα ἐσεῖς
καὶ οἱ ὅπου γῆς γνήσιοι φίλοι
γιὰ τὸ μεγάλο μου λευτέρωμα.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Δευτέρα, 3 Μαΐου 1976.

1η Μαΐου

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ἡ ἐπάρατη ἀνάγκη καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς δημιουργίας.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἱστορικὴ περίοδος ποὺ προηγήθηκε τῆς Πρωτομαγιᾶς τοῦ 1886, ὑπῆρξε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ σκληρὲς ἀποδείξεις γιὰ τὸ ἐπάρατο τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας. Γιατὶ στὰ χρόνια ποὺ ἐδημιούργησαν οἱ σκληρὲς κοινωνικὲς συνθῆκες τῆς «βιομηχανικῆς ἐπανάστασης», ὁ ἄνθρωπος ὄχι μόνον ἐκέρδιζε τὸ ψωμί του μὲ τὸν «ἱδρῶτα τοῦ προσώπου» του, ἀλλὰ κάποτε καὶ μὲ φόρο ζωῆς τὴν ἴδια τὴ ζωή του. Πόσα ἀνήλικα παιδιὰ δὲν ἔφθιναν ἀνεπανόρθωτα κάτω ἀπὸ τὶς ἀπάνθρωπες συνθῆκες τῆς νεοσύστατης βιομηχανίας τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ; Ἀλλὰ καὶ σὲ πόση φθορὰ καὶ ἀπώλεια ζωῆς δὲν ὁδηγοῦσαν οἱ ἀπαράδεκτες συνθῆκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες δούλεψαν οἱ ἐργάτες ἀνθρακορυχείων σὲ διάφορες χῶρες τῆς Εὐρώπης. Τὶς κατέγραψαν καὶ τὶς μεταποίησαν σὲ λογοτεχνία ὅπως ὁ Αἰμίλιος Ζολὰ στὸ «Ζερμινάλ».

Ἡ νέα λοιπὸν δύναμη ποὺ ἡ καινούργια μηχανιστικὴ ἐποχὴ ἔβαλε στὰ χέρια τοῦ ἀνθρώπου, ἐξύπνησε μέσα του μιὰ νέα προσωπικότητα ποὺ ἔπρεπε νὰ πάρει θέση καθαρὴ μέσα στὰ νέα ταξικὰ πλαίσια τοῦ ἀνταγωνισμοῦ κεφαλαίου - ἐργασίας. Ὁ ἄνθρωπος, μὴ ἔχοντας μέχρι τότε, σαφῆ συνείδηση τοῦ δυναμισμοῦ τῆς προσφορᾶς του εἰς τὸν τομέα τῆς ἐργασίας δὲν ὀρθωνε ἀνάστημα καὶ δὲν ἔδινε μάχες.

Μὲ τὴν εἴσοδο ὅμως τῆς μηχανῆς στὶς ἄπειρες ἐκδηλώσεις του, μὲ τὴ νέα δύναμη ποὺ οἱ νέες ἐφευρέσεις βάζανε στὰ χέρια του, ξύπνησε καὶ μέστωσε μέσα του μιὰ νέα πτυχή: ἡ ἀτομικότητά του. Ὁ ἄνθρωπος ἔβλεπε πιὰ τὸν ἑαυτό του, ὄχι σὰν ἁπλὸ ἐξάρτημα στὴν κοινωνικὴ - οἰκονομικὴ ζωὴ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ σὰν ἕνα ὑπολογίσιμο, ζωτικὸ κι ἀπαραίτητο παράγοντα, στὴν ἀντιπαράθεση κεφαλαίου καὶ ἐργασίας καὶ στὴ συνοχὴ ἐργασίας καὶ παραγωγῆς. Ἡ ἀδικία δὲν μποροῦσε νὰ εἶναι πιὰ ἀνεκτή. Τὸ ἡμερομίσθιο ἐθεωρεῖτο σὰ μιὰ νέα μορφὴ σκλαβιᾶς.

Ἔτσι οἱ ἀγῶνες τοῦ ἐργαζόμενου κόσμου γιὰ περισσότερη δικαιοσύνη καὶ περισσότερο σεβασμὸ στὰ δικαιώματά του καὶ σὰν ἐργατικῆς μονάδας, ἀλλὰ καὶ σὰν ἀνθρώπινης ὕπαρξης, δημιούργησαν τὴν πρώτη τοῦ Μάη, τὸ 1886 ἕνα σταθμὸ σημαντικὸ μὲ τὴν ἀπεργία τοῦ Σικάγου. Στὴν ἀπεργία αὐτὴ ποὺ ἔγραφε παγκόσμια ἱστορία δὲν ὑπῆρξε πολλὴ ἀπώλεια ζωῆς. Σκοτώθηκαν ἕνας ἀστυνομικὸς καὶ τέσσερεις ἀπεργοί. Τὰ συνθήματα ὅμως τοῦ ἐργατικοῦ αὐτοῦ ξεσπάσματος ὁδήγησαν ἐ μιὰ νέα τάξη ἐργατικῶν πραγμάτων: «Ὀχτὼ ὧρες δουλειά, ὀχτὼ ὧρες ὕπνο, ὀχτὼ ὧρες ψυχαγωγία, ἀνάπαυση καὶ μόρφωση».

Μὲ τὶς νέες αὐτὲς ἀρχὲς οἱ ἐργαζόμενοι τῆς Ἀμερικῆς ἐδημιούργησαν ἕνα σταθερὸ κι εὔφορο σύστημα ἐργατικῶν **ὁμοσπονδιῶν, οἱ βάσεις** τοῦ ὁποίου διεδίδονταν **καὶ ἐφαρμόζονταν πιὰ σ' ὅλο τὸν κόσμο.** Ἔτσι ἄρχισε μιὰ νέα περίοδος, ποὺ ἀπὸ πλευρᾶς κοινωνικῆς προσέδιδε **στὸν ἄνθρωπο νέα ἀξιοπρέπεια** καὶ νέες εὐκαιρίες, ἐνῶ ἀπὸ πλευρᾶς ἱστορικῆς ἐσημείωνε μιὰ νέα ἀξιολόγηση τῆς ἀνθρώπινης ἐνέργειας: ἀξιολογοῦσε τὴν προσφορὰ τῆς ἐργασίας ὄχι πιὰ μὲ τὰ στεγνὰ κριτήρια τῆς ταξικῆς διαίρεσης, ἀλλὰ μὲ τὴν στάθμη τῆς ἰδιαίτερης ἀτομικῆς προσφορᾶς στὸ πλατύ, πολυποίκιλο δίχτυ τῆς κοινωνικῆς δημιουργίας.

Ἡ ἀξία «ἄνθρωπος» παίρνει ἔτσι, τὸν δέκατο ἔνατο αἰῶνα νέες διαστάσεις καὶ νέα πλήρωση.

Τὸ ἐπιμαρτυρεῖ ἡ Φροϋδικὴ — ἴσως παρατραβηγμένη ἐν μέρει — «ψυχολογία» τοῦ βάθους. Τὸ μαρτυρεῖ **στὸ νέο** κίνημα ἡ νέα σχολὴ τοῦ «ἐμπρεσιονισμοῦ» στὴ ζωγραφική: οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ εἴδους — Λωτρέκ, Σεζάν, Βὰν Γκὸγκ — ὄχι μόνο ἀποδίδουν τὰ θέματά τους μέσα ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴ ἐμπειρία τους, **ἀλλὰ σπάζουν** τοὺς **κλασσικοὺς** τρόπους τῆς καλλιτεχνικῆς **σύλληψης**, κυνηγώντας τὴν ἔμπνευση μὲ τρόπο πιὸ ἄμεσα καὶ ἰδιαίτερα ἀνθρώπινο: ὁ Λωτρὲκ στὰ χαμαιτυπεῖα καὶ ὁ Βὰν Γκὸγκ στὰ ἀνθρακωρυχεῖα.

Στὴ μουσική, ὅπως καὶ στὴ λογοτεχνία, γίνεται ἔντονα αἰσθητὸς ἕνας νέος προσανατολισμός: ἡ ρωμαντικὴ ἐνδοσκόπηση δημιουργεῖ καλλιτέχνες ποὺ ἀναζητοῦν τὴ λύση τῶν μεγάλων προβλημάτων μέσα στὸν ἐσωτερικό τους κόσμο: Σοῦμαν, Σολωμός, Κήτς. Μιὰ καινούργια δηλαδὴ περίοδος ἐγκαινιάζεται γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἡ ὁποία ἔχει σὰν κύριο στόχο τὴν παγίωση τῆς ὀντότητάς του σὰν ξεχωριστῆς, αὐθύπαρκτης **μονάδας, ποὺ ζητᾶ νὰ ἐπιβληθεῖ** μέσα στὸν κυκεῶνα τῶν **πολιτικῶν, κοινωνικῶν ἀλλαγῶν** τῆς ἐποχῆς.

Ὁ δέκατος ἔννατος λοιπὸν **αἰῶνας ποὺ ὑπῆρξε ἀπὸ πλευρᾶς ἀνθρώπινης ἐξέλιξης** ἡ περίοδος τοῦ «ἀτομικισμοῦ» ἐμαρτύρησε, ὅπως τονίσαμε καὶ στὴν ἀρχή, τὴν μεγάλη ἀλλαγὴ στὴν ἀξία τῆς ἀνθρώπινης ἐργασίας.

Τώρα, χιλιάδες ἐργατικὰ σωματεῖα λειτουργοῦν **σὲ κάθε** γωνιὰ τῆς γῆς, μὲ στόχο τὴν προστασία καὶ προώθηση τῶν ἐργατικῶν δικαιωμάτων. Καὶ ὁ ἀνθρώπινος μόχθος ποὺ ἀποτελοῦσε πρὶν χρόνια πηγὴ ὀδύνης καὶ ἀδικίας γιὰ τὸν ἄνθρωπο, ἔτσι ὅπως τὸν ὥριαε ἀρχικὰ ἡ σκληρὴ πτώση του στὸ ἀπαιτητικὸ καὶ ἀτελειοποίητο ἀνθρώπινο βασίλειο, σήμερα ἀποτελεῖ ἐπίτευγμα ἐποικοδομητικῆς προσφορᾶς. Μιᾶς προσφορᾶς ποὺ εὐδοκίμησε τόσο, ὥστε τὰ ἀποτελέσματα νὰ δημιουργοῦν τὶς προϋποθέσεις γιὰ μιὰ μεγαλύτερη ἀκόμη εὐλογία γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ψυχή: τὴν μεγαλύτερη σταδιακὰ ἀπαλλαγὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὸν φόρτο τῆς ἐπίμοχθης μηχανικῆς ἐργασίας καὶ τὴν ἀποδέσμευση περισσότερου χρόνου γιὰ χρήση σὲ ἐπίπεδα ἀνώτερης δημιουργίας.

Μ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ πρῖσμα ἰδωμένη ἡ πρωτομαγιάτικη «ἡμέρα ἐργασίας» ἀποκτᾶ καινούργιες πνευματικὲς διαστάσεις. Ἀποτελεῖ ἡ μνήμη τῶν αἱματηρῶν ἀγώνων γιὰ τὰ ἐργατικὰ δικαιώματα, ἀφετηρία πλατύτερης ἐχτίμησης τῆς ἀνθρώπινης ἐξέλιξης σ' αὐτὸ τὸν ἰδιαίτερο σταθμό: ὁ ἄνθρωπος ἔνοιωσε μέσα του δυνατώτερο τὸ πρόσταγμα τοῦ αὐτοσεβασμοῦ καὶ ἐντονώτερο τὸ πρόσταγμα γιὰ πνευματικὴ ἄνοδο. Καὶ ξεκινώντας ἀπὸ τὴν πιὸ χαμηλὴ μορφὴ τῆς χειρωνακτικῆς δουλειᾶς, ἀγωνίστηκε γιὰ νὰ ἐλαττώσει τὰ χρονικὰ καὶ ἐνεργειακὰ δεσμὰ ποὺ ἡ τέτοια ἐργασία τοῦ ἐπέβαλλε ἔτσι ποὺ νὰ μπορεῖ γιὰ διαθέτει πιὸ πολὺ χρόνο καὶ πιὸ **πολλὴ ἔνεση** γιὰ τὴν ἀτομική του αὐτοεξέλιξη. Μένει στὸ μέλλον νὰ ἀποδείξει, ἂν ἡ ὑλικὴ εὐημερία καὶ ἡ πνευματικὴ ἄνοδος, στὴν ὁποίαν ὁδήγησαν οἱ ἐργατικοὶ ἀγῶνες, ἐτοποθετήθηκαν σωστὰ μέσα στὰ πλατειὰ ἱστορικὰ - κοινωνικὰ πλαίσια τῆς ἀνθρωπότητας. Μένει στὸ μέλλον νὰ μᾶς δείξει ἂν ὁ χρόνος ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἀποδέσμευσε ἀγωνιζόμενος καὶ ἐπιμορφωνόμενος, ἀξιοποιήθηκε μὲ τὸν πιὸ σωστὸ τρόπο. Καὶ τὸ μέλλον κρατᾶ τὴν ἀπόδειξη γιὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴ μετουσίωση τῆς «ἐπάρατης ἀνάγκης» τῆς ἐργασίας, σὲ ἁπλὸ ἐργαλεῖο στὰ ἀνθρώπινα χέρια, ποὺ χρησιμοποιεῖται κατὰ τὸ δοκοῦν, ὁδηγώντας ἔτσι τὸ ἀνθρώπινο γένος σὲ καταστάσεις πιὸ εὔφορης πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς πλήρωσης, ὁδηγώντας το στὸ μακρυνό, ἀπώτατο μέλλον, πίσω στὸν χαμένο παράδεισο τῆς παντογνωσίας καὶ τῆς τελειότητας.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΜΗΤΕΡΑΣ

Ἡ γυναικεία χειραφέτηση καὶ ἡ νέα οἰκογένεια

Γράφει ἡ
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Πόσο καὶ πότε καὶ πῶς ἀλλάζουν οἱ ἀρχέτυποι; Ἐκεῖνες οἱ ἰδέες ποὺ γίνονται ἰδανικὰ καὶ παίρνουν τὴ θέση τους στὸν ἀόρατο ἀλλὰ ζωντανὸ κι' ὑπαρκτὸ κόσμο τῶν συμβόλων καὶ τῶν σχημάτων, ἀπ' ὅπου, σύμφωνα μὲ τὸν Καρλ Γιούνγκ, ὅλη ἡ ἀνθρωπότητα ἀντλεῖ καὶ παίρνει; Ὁ αἰθερικὸς κόσμος τῶν ἰδεῶν πότε ἐμπλουτίζεται μὲ νέα σύμβολα καὶ προπάντων, πότε καταστρέφεται καὶ ξαναδημιουργεῖται; Ἀσφαλῶς μὲ τὶς μεγάλες, τὶς ριζικὲς ἀλλανές. Ἀσφαλῶς ὅταν ἡ ἀνθρωπότητα περνᾶ μέσα ἀπὸ συγκρούσεις καταστρεπτικές, ὅπου, μέσα ἀπὸ τὴν ὀδύνη τῆς κατάλυσης, ξανακτίζει μακρόχρονα, ἐπίπονα ἕνα νέο κόσμο ἀντιλήψεων, ἰδεῶν, ἀξιῶν.

Ἀπὸ ἕνα τέτοιο κύκλο κατάλυσης κι' ἀνάπλασης περνοῦμε σήμερα στὸν δικό μας αἰῶνα, σὲ πολλοὺς χώρους, σχετικὰ μὲ πολλὰ ἀνθρώπινα πρότυπα. Ἰδιαίτερα μετὰ τοὺς δυὸ Παγκόσμιους πολέμους.

Εἶναι ἴσως περίεργο ἀλλὰ ὄχι ἀδικαιολόγητο τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ γυναικεῖοι ἀγῶνες γιὰ ἀνεξαρτησία ξεκίνησαν ἀπὸ τὸν πολιτικὸ στίβο, μὲ τὴν διεκδίκηση τοῦ ψήφου, ἀλλὰ σ' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν τομέα, ἡ γυναίκα πραγματοποίησε τὶς λιγώτερο θεαματικὲς κατακτήσεις. Καὶ ἐξηγήσιμο εἶναι γιατὶ ἡ εὐθύνη στὴν πολιτική, ἀνέκαθεν πατριαρχικὸ δικαίωμα, ὑπῆρξε κύριο φρούριο τῶν ἀντρῶν, φρούριο στὸ ὁποῖο θεωροῦν κάπως παρείσακτη τὴ σύγχρονη χειραφετημένη γυναίκα. Δικαιολογημένο εἶναι ἴσως γιατὶ οἱ ἀποφάσεις ποὺ ἐπηρεάζουν τὶς τύχες τῶν λαῶν πρέπει νὰ παίρνωνται μὲ ὅσο τὸ δυνατὸ λιγώτερη ἐπικράτηση τοῦ συναισθήματος καὶ περισσότερη ἐπικράτηση τῆς λογικῆς. Στάδιο πρὸς τὸ ὁποῖο ἡ γυναίκα, παρὰ τὴν διαίσθηση καὶ τὴν διπλωματικότητά της, ἐφόδια ἄριστα στὴν πολιτική, ἔχει ἀκόμη νὰ πραγματοποιήσει ἀρκετὰ βήματα. Ἴσως ὅμως, γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, ὅτι ἡ γυναίκα, λόγω μακραίωνης κοινωνικῆς καὶ οἰκογενειακῆς ἀγωγῆς εἶναι πιὸ πολὺ πολωμένη στὸ συναίσθημα, ἡ περιοχὴ στὴν ὁποία ἔδωσε πιὸ ἔντονα τὸ παρόν της, ὰν ἀναπτυσσόμενη μονάδα, ξεκίνησε ἀκτινωτὰ ἀπὸ τὴν οἰκογένεια.

Ἡ παραδοσιακὴ γυναίκα, συναισθηματικὰ δοσμένη στὸν ἄντρα της, στὰ παιδιά της καὶ στὴ λειτουργία τῆς οἰκογένειας σ' ἕνα ἐπίπεδο σχεδὸν καθαρὰ συναισθηματικό, ἐκτοπίσθηκε ἀποφασιστικὰ ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη. Ἡ οἰκονομικὴ συνεισφορά της στὸν οἰκογενειακὸ προϋπολογισμὸ τὴν ἀνάγκασε νὰ σκέφτεται πιὸ ὀρθολογιστικὰ καὶ μὲ ἄνεση ἀφήνει τὰ παιδιὰ στὰ ὁποῖα ἦταν αἰσθηματικὰ δοσμένη, γιὰ πολλὲς ὧρες τὴ μέρα σὲ φροντίδες ἄλλων, γιὰ νὰ ἐργαστῆ ἐκτὸς τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ πράξη αὐτή, ἐπιφέρει στὴν διαδικασία της τὴν ἀπόσπαση καὶ ἀπὸ ὅλους τομεῖς στὴ ζωὴ τῆς γυναίκας, τομεῖς μὲ τοὺς ὁποίους ἦταν ἀπόλυτα δεμένη συναισθηματικά. Ἀκόμα καὶ στὴν μὴ ἐργαζόμενη γυναίκα ἡ ἀφοσίωση κι' ἡ ὑπόταξή της στὸν ἄντρα, ἡ ταύτιση, ἐξοντωτικὴ συχνά, μὲ τὸ νοικοκυριὸ καὶ τὸ σπίτι, ἡ ἀποκλειστικὴ ἀπασχόληση μὲ τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν εὐημερία της, ὅλοι αὐτοὶ οἱ χῶροι τῆς γυναικείας συνείδησης ὑπέστησαν ἕνα σεισμό.

Μιὰ ἀναμόρφωση, μακρόχρονη ἀλλὰ καὶ θεαματική, πραγματοποιεῖται στὴ σημερινὴ γυναίκα. Ἡ συνείδησή της μεγάλωσε, ξέφυγε ἀπὸ τὰ γνωστὰ καθιερωμένα σύνορα καὶ ἁπλώθηκε στὸ ἄμεσο ἀλλὰ καὶ στὸ μακρυνώτερο περιβάλλον μὲ τρόπο οὐσιαστικὸ καὶ ἐνεργό. Ἔτσι ἡ γυναίκα βρέθηκε, δραστήρια συναγωνίστρια τοῦ ἄντρὸς στὸν ἐπαγγελματικό, στὸν κοινωνικό, στὸν πνευματικὸ χῶρο.

Ἦταν λοιπὸν φυσικὸ ἡ οἰκογένεια ὰν ἔκφραση κοινωνικὴ νὰ βρῆ διαφορετικὴ θέση καὶ ρόλο, στὴ σημερινὴ κοινωνία, λόγω τῆς ἀνεξαρτητοποίησης τῆς γυναίκας. Σήμερα ἡ οἰκογένεια δὲν ἀποτελεῖ ὅπως παλαιότερα καταφύγιο γιὰ τὰ μέλη της, κέντρο ἀποσύρσεως καὶ ἀπομονώσεως ἀπὸ τὰ ρεύματα τῆς ζωῆς. Ἀποτελεῖ ἀντίθετα ἑστία ἀπὸ τὴν ὁποία ξεκινοῦν πολλαπλὲς ἀκτινοβολίες ποὺ ἀγγίζουν τὰ σύγχρονα προβλήματα μὲ πολλοὺς καὶ καίριους τρόπους. Γιατὶ ὄχι μόνο ἡ γυναίκα σὰ νέα μονάδα παίζει ἀλλοιώτικο πιὰ ρόλο στὴν κοινωνία ἀλλὰ καὶ σὰν μητέρα ἔχει νέες ἰδιότητες, νέες προοπτικὲς νὰ δώση στὰ παιδιά της. Αὐτόματα ἔτσι καὶ τὸ ἴδιο τὸ παιδὶ εἶναι ἕνα νέο ἄτομο, μιὰ νέα ὀντότητα ποὺ χαλκεύεται μέσα στὴν μικρὴ κοινότητα τῆς Νέας Οἰκογένειας μὲ διαφορετικὲς διαστάσεις κι' ἀλλοιώτικο προσανατολισμό. Κι' αὐτὸς ὁ ἄντρας ἀκόμη ἔχει νέα μέτρα γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὶς σχέσεις του, τὸν ρόλο του, μέτρα ποὺ διαμορφώνονται πλάϊ στὴ νέα γυναικεία προσωπικότητα.

Δὲν θὰ ἀσχοληθοῦμε μὲ τὰ ἐξωτερικὰ ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα τῆς γυναικείας χειραφέτησης. Τὴν εὐκολία στὶς σεξουαλικὲς σχέσεις ποὺ συχνὰ μεταβάλλουν τὴν γυναίκα, ἀντίθετα μὲ τὴν ἰσότητα ποὺ ἐπιδιώκει, σὲ ἀντικείμενο τοῦ σέξ. Ἢ τὰ πολλὰ διαζύγια καὶ τὴν καθίζηση κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιῶν.

Μ' αὐτὰ καταπιάνεται συστηματικὰ ἡ σύγχρονη κοινωνιολογία, ὁ τύπος, τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας. Αὐτά, ἐξ ἄλλου δὲν εἶναι παρὰ ἡ περιπέτεια τοῦ δρόμου. Ἡ φυσικὴ ἀναστάτωση ποὺ βγαίνει μέσα ἀπὸ τὴν σύγκρουση τῶν παληῶν καὶ τῶν νέων ἰδεῶν. Σημασία ὅμως τεράστια ἔχει ἡ πορεία ἡ ἴδια κι' οἱ κατακτήσεις της. Καὶ σ' αὐτὴ τὴν πορεία ἡ γυναίκα, ἡ μητέρα, κι' ἡ οἰκογένεια παίζουν ἕνα νέο, ἀποφασιστικό, οὐσιαστικὸ ρόλο, ποὺ διαμορφώνει μιὰ νέα δομὴ στὴ σύγχρονη κοινωνία.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει ή
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

17/5/76

ΜΠΑΜΠΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ:

«Ο ΑΤΤΙΛΑΣ ΚΙ ΕΓΩ»

Ἡ ἥττα τῆς τραγωδίας

Είναι μεγάλο κατόρθωμα νὰ μπορεῖς νὰ κρατᾶς τὸ κουράγιο σου στὶς ὧρες τῆς τραγωδίας. Είναι ἀκόμα πιὸ μεγάλο ὅταν τὸ κουράγιο μεταστρέπεται σὲ γέλοιο. Γιατί δὲν είναι εὔκολο ἡ καθημερινὸ τὸ φαινόμενο νὰ βλέπεις ἀνθρώπους ποὺ τοὺς ἔχει κτυπήσει ἡ μοῖρα νὰ κοιτοῦν κατάματα τὰ γεγονότα καὶ τὶς συνθῆκες καὶ νὰ τὰ περιγελοῦν. Καὶ μάλιστα μ' ἕνα γέλοιο ἀπάλλυτα μετουσιωμένο σὲ τέχνη. Αὐτὸ κάνει ὁ Μπάμπης Χαραλάμπους στὴ συλλογὴ διηγημάτων του «Ὁ Ἀττίλας κι' Ἐγώ».

Ἕνας ὁλόκληρος νέος κόσμος ἀπὸ ἐμπειρίες, ἀσήμαντα καὶ σημαντικὰ γεγονότα ἔχουν δημιουργήσει ἕνα ὁλόκληρο κεφάλαιο ζωῆς στὴν Κύπρο μετὰ τὴν εἰσβολή. Εἶναι ὁ κόσμος τῶν ἐκτοπισμένων μὲ τὰ προβλήματά τους, τὶς ἀγωνίες τους, τὸν ἀγῶνα τους γιὰ καθημερινὴ ἐπιβίωση, γιὰ νέα ταύτιση μὲ τὴ ζωὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ τόπου. Αὐτὸ τὸν ἀγῶνα ὁ Μπάμπης Χαραλάμπους τὸν συνέλαβε σὲ στιγμὲς ψυχικῆς καὶ λογοτεχνικῆς εὐφορίας. Καὶ δημιούργησε διηγήματα γεμᾶτα τόλμη, φαντασία, εὐστροφία, γεμᾶτα ἥλιο καὶ χαμόγελο. Μιὰ ζεστασιά, μιὰ σιγουριὰ κυκλοφορεῖ στὸν λόγο τοῦ συγγραφέα, μέσα ἀπὸ τὴν σάτιρα τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Κι' ἡ σάτιρα δὲν ἔχει κακεντρέχεια. Ἀγγίζει βαθειά, εὔστοχα, ἀλλὰ καλοπροαίρετα, τὴ ζωὴ τοῦ πρόσφυγα, τὸ μοίρασμα τοῦ τόπου, τὴ νοσταλγία τῶν χαμένων πατρίδων, τὴ νέα ζωὴ τῶν Τούρκων. Ἡ δομὴ εἶναι στέρεα, ὁ λόγος καίριος, τὸ ὕφος λιτό, ἡ ἔκφραση λιτὴ καὶ πειθαρχημένη.

Μέσ' τὴν τραγωδία ποὺ μᾶς κτύπησε, ὁ Ἀττίλας πραγματοποιεῖ μιὰ νίκη οὐσιαστική. Τὴ νίκη τῆς πίστης, τὴ νίκη τῆς ἐνέργειας, τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς πάνω στὰ γεγονότα μὲ **τὴν μεταποίηση τῶν δακρύων σὲ γέλοιο ἀδιάστο, περήφανο, ὁμορφο.**

Θάλειας Καλλιγιάννη:

ΑΠΟΨΕ Θ' ΑΚΟΥΣΟΥΜΕ Τ' ΑΗΔΟΝΙΑ

Ἀλλοιώτικο τὸ κλῖμα τῶν διηγημάτων τῆς Καλλιγιάννη. Στιγμὲς ἀνθρώπινες, ὧρες ποὺ βγαίνουν μέσα ἀπὸ κοινωνικὰ προβλήματα ἢ μέσα ἀπὸ μεγάλες Ἱστορικὲς καμπὲς ὅπως ἦταν ἡ πτώση τῆς Χούντας ἢ ἡ Τουρκικὴ εἰσβολὴ στὴν Κύπρο, δίνουν τροφὴ στὴν ἔμπνευση τῆς συγγραφέως. Καὶ τὴν ἔμπνευση τὴν μαστορεύει μ' ἕνα λόγο ἁπλό, εὐθύ. Περιγραφικὴ θάλεγα ἡ προσέγγιση δὲν πειραματίζεται μὲ τὶς ἀνθρώπινες ἀντιδράσεις. Τὶς παρακολουθεῖ καὶ τὶς καταγράφει μέσα στὰ πλαίσια τῆς παραδοσιακῆς διηγηματογραφίας χωρὶς ἀφαίρεση, χωρὶς καινοτομίες. Ὁ λόγος εἶναι ἄνετος, οἱ εἰκόνες λεπτομερεῖς, τὰ μηνύματα βγαίνουν σαφῆ κι' ἁλάθευτα: πίσω στὶς ἀξίες τῆς δικαιοσύνης, τῆς συνέπειας, τῆς ἀγάπης γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τοὺς ἀνθρώπους.

Πέτρου Σόφα:

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τὰ θέματα ποὺ σμιλεύει ὁ Σόφας εἶναι παρμένα ἀπὸ σύγχρονες ἁλλὰ καὶ ἀπὸ μόνιμες πτυχὲς τοῦ Κυπριακοῦ καὶ κάποτε τοῦ πανανθρώπινου χώρου. Μιὰ ἀγωνία δέρνει τὸν ποιητὴ καὶ διακινεῖ τὴ σκέψη του σ' ἕνα ἀσταμάτητο ποιητικὸ προβληματισμό. Μὲ τὸ χρόνο, μὲ τὴν τραγωδία ποὺ ζοῦμε, μὲ τοὺς ἐθνικούς μας ἀγῶνες, μὲ τὸ Βιετνάμ, μὲ τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα. Καὶ πάντα μὲ τὸ αἰσθητήριο τῆς ἀποτίμησης, τοῦ προβληματισμοῦ καὶ τῆς κρίσης, εἴτε ἐξετάζει τὴν ἀπουσία τῆς διεθνοῦς δικαιοσύνης:

Μᾶς ἀπώθησαν, μᾶς ἀπώθησαν
στριμώχνοντάς μας
σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς Μεσογείου.
Κι' ὕστερα ἀπὸ τόσους αἰῶνες
ἀντελήφθησαν
πὼς οὔτε κι' ἐδῶ δὲν τοὺς βολεύαμε.

(«Μᾶς ἀπώθησαν»)

Εἴτε ἐξετάζει τὴν δική μας ἐθνικὴ μυωπία:

Πρέπει ν' ἀποδεσμευτοῦμε ἀπὸ τὸ χρόνο,
ν' ἀποβάλουμε ἀπὸ πάνω μας
τὶς μαρμάρινες πλάκες μὲ τὶς ἐπιγραφὲς
ποὺ μᾶς φόρτωσε τὸ παρελθόν.

(«Πρέπει»)

Ὁ στίχος, ἐλεύθερος ἀπὸ ρίμα καὶ μέτρο λειτουργεῖ σὲ τόνους χαμηλούς, συγκρατημένους, χωρὶς πολλὴ ποιητικὴ ἐμφατότητα ἴσως ἁλλὰ πάντα εὔστοχα, ἥσυχα.

Κώστα Παπαγεωργίου:

ΑΣΠΡΕΣ ΜΕΡΕΣ ΕΝ ΝΑ ΦΕΞΟΥΝ

Γραμμένα στὸ Κυπριακὸ ἰδίωμα τὰ ποιήματα τοῦ Παπαγεωργίου χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν μουσικότητα τῆς τοπολαλιᾶς **καὶ τὴν εὐχέρεια τοῦ** προικισμένου **ποιητῆ. Πτυχὲς** τοῦ δράματος, οἱ ἀγνοούμενοι, ἡ προσφυγιὰ κι' ἄλλες **πιὸ καθημερινὲς** στιγμὲς τῆς ζωῆς τῆς Κύπρου περνοῦν μέσα στὸν στίχο μὲ τὴ δροσιὰ μιᾶς καλόδεχτης νέας φωνῆς ποὺ ὑπόσχεται δουλειὰ ὡριμη κι' εὐαγγελοδότη γιὰ τὸ μέλλον.

Ἴντα λως ἀθθυμᾶσαι τὴ ζωὴ παππού
ἔσιει τωρὰ ὀγδόντα γρόνια,
ἀπού μιτσὶν ὡς τι τζ' ἐγέρασες
πίκρες χαρὲς πολλὲς ἐπέρασες
ἐχάρηκες παιδικὰ τζί' ἀγγόνια;

(«Ποὺ τὰ βάθη τῆς καρκιᾶς του»)

Ἀνδρέα Κωνσταντίνου:

ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΕΣ

Πολλὴ εὐαισθησία στὸ ἄγγιγμα τοῦ πόνου καὶ τῆς καταστροφῆς γεμίζει τὸν στίχο τοῦ Κωνσταντίνου. Ἁπλὲς σκέψεις, ἀντιδράσεις αὐθόρμητες περνοῦν μέσα στὸν στίχο κάπως ἄνισα δοσμένες, ἀλλὰ μὲ σαφῆ τὴν γνησιάτητα τῆς ποιητικῆς πηγῆς ποὺ μελλοντικὰ θὰ σταθῆ σὲ μεγαλύτερα ξέφωτα:

Χρυσὰ καντήλια τῆς φυλῆς,
μὲ αἷμα ἀναμμένα
μὲ τὴν αὐγὴ φωτίζουνε τῆς
γῆς ὅλους τοὺς φάρους.
Δὲν ἔχει τέλος ὁ Ρωμιὸς καὶ
θάνατο τ' ἀμπέλια
στὸν Ἥλιο ρίχνει τὶς ζαριὲς
κι' αὐτὸς τὶς τραγουδάει.

(«Χρυσὰ Καντήλια»)

Γιάννη Συρίμη:

ΣΤΗ ΦΩΤΙΑ ΤΟΥ ΘΕΡΟΥΣ

Ἕνας εὐλαβικὸς τόνος, πολὺ συναίσθημα, δοσμένο συχνὰ ἐντελῶς αὐθόρμητα, μὲ στίχο εὐαίσθητο ἀλλὰ κάπως πλατειασμένο, εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ποίησης τοῦ Συρίμη.

Μὰ θὰ φτάση μιὰ μέρα ἡ θύελλα
καὶ θὰ πνίξη τὸν ξεριζωτή.
Καὶ τότε θὰ πᾶμε
ν' ἀνθίσουμε τὶς λεμονιές,
νὰ ζωγραφίσουμε χρυσὸ τὸ ἡλιοβασίλεμα,
νὰ δροσίσουμε τὴν γῆ μας μὲ
τὸν ζέφυρο,
ν' ἀγκαλιάσουμε τὰ γιασεμιὰ
τῆς αὐγῆς μας
καὶ νὰ πιοῦμε νερὸ νὰ ξεδιψάσουμε—
γιὰ ἕνα ὁλόκληρο καλοκαίρι.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΣΚΕΨΕΙΣ 24/5/76

Ο ΧΡΟΝΟΣ ΚΙ' Η ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ

Μιὰ τυρρανικὴ διάσταση τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ ἔννοια τῆς αἰωνιότητας περνᾶ σήμερα μιὰ δραματικὴ δοκιμασία. Στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ μυθολογία ὁ χρόνος ἐλατρεύετο σὰν θεότητα προσωποποιοῦσα τὴν αἰωνιότητα.

Στὸ ἤρεμο ἀργοκίνητο παρελθὸν τῆς φιλοσοφημένης ἀρχαιότητας, ἡ κατάταξη τοῦ χρόνου ἀνάμεσα στὶς ὀντότητες ποὺ εἶχαν λόγο στὴ λειτουργία τοῦ Σύμπαντος καὶ στὴν διαβίωση τοῦ ἀνθρώπου, ἦταν πολὺ φυσικὸ γεγονός. Στὴν ἐποχή μας ὅμως μὲ τὶς δυναμικὲς ἀνακαλύψεις της, μὲ τὸν ἰλιγγιώδη ρυθμό της, ποιὰν ἀκριβῶς θέση ἔχει ὁ χρόνος στὴ ζωὴ καὶ στὴ σκέψη τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου; Τρεῖς εἶναι οἱ θεωρίες οἱ ὁποῖες ἀσχολοῦνται μὲ τὸ φαινόμενο τοῦ χρόνου ἀπὸ ἐπιστημονικὴ καὶ φιλοσοφικὴ ἄποψη, στὴ νεώτερη ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ μας.

Ἡ πρώτη προέρχεται ἀπὸ τὸν Νεύτωνα, ὁ ὁποῖος πρῶτος ἐκαθόρισε τὴ φύση καὶ τὴ σχέση τοῦ χρόνου μὲ τὴν πλανητικὴ διάταξη. Μᾶς λέει ὁ Νεύτων ὅτι «ὁ χρόνος καὶ ὁ χῶρος ἔχουν ἀπόλυτον ὑπόστασιν, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὰ φαινόμενα ἄτινα διαδραματίζονται ἐντὸς αὐτῶν. Εἶναι τὰ ὀργανὰ διὰ τῶν ὁποίων ὁ Θεὸς πραγματοποιεῖ τὸ παντοχοῦ παρόν του εἰς τὸν κόσμον καὶ συλλαμβάνει ἀκαριαίως τὴν ροὴν τῶν πραγμάτων». Ἔτσι ἡ κλασσικὴ μηχανικὴ τοῦ Νεύτωνα ξεπέρασε μ' ἕνα ἄλμα ὑπερμέγεθες τὶς κάπως ἀφελεῖς ἀντιλήψεις τῶν ἀρχαίων πάνω στὸ θέμα, μετατοπίζοντας τὸν χρόνο ἀπὸ τὸν μεγαλόπρεπο θρόνο τῆς θεότητας, στὸν κύκλο τῶν ἰδιατήτων ποὺ περιβάλλουν τὴν ἀπόλυτο δημιουργὸ δύναμη ποὺ ὀνομάζουμε Θεό. Καὶ αὐτὴ τὴν ἰδιότητα ἡ παντοδύναμη ὕπαρξη τὴν χρησιμοποιεῖ, ὡς «μέσον» γιὰ τὴν πραγμάτωση ἑνὸς κύριου σκοποῦ: Αὐτὸν τῆς ἐνεργοῦς παρουσίας καὶ συμμετοχῆς της εἰς τὴν ὕπαρξη καὶ τὴ δράση τῶν ἀνθρώπων.

Ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη ὅμως καὶ κάπως μονολιθικὴ αὐτὴ σύλληψη τῆς ἔννοιας τοῦ χρόνου, ὁ ἄνθρωπος, ἦταν φυσικὸ σὰν διάνοια ἐξελισσόμενη νὰ προχωρήσῃ σὲ μιὰν ἄλλη θεωρία. Σὰν σύγχρονος κι ὅλας τοῦ Νεύτωνα, ὁ Λάϊμνιτζ ἐπρόβαλλε μιὰν ἄκρως ἀντίθετη ἄποψη σχετικὰ μὲ τὸν ὁρισμὸ τοῦ χρόνου τὸν ὁποῖο δὲν ἔβλεπε σὰν μίαν ἰδιότητα ἀπόλυτη, ἀλλὰ σὰν κάτι τὸ σχετικό, σὰν μιὰ «σειρὰ ἀλληλουχιῶν», ὅπως καὶ ὁ χῶρος δὲν εἶναι παρὰ μιὰ «σειρὰ συνυπάρξεων». Ἀπὸ τὴν τελευταία αὐτὴ θεωρία ἄντλησε καὶ διαμόρφωσε τελικὰ τὴν δική του ἀντίληψη γιὰ τὸν χρόνο ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Κάντ, τοῦ ὁποίου ὁ καθορισμὸς τοῦ χρόνου ἀποτελεῖ τὴν δευτέραν κατὰ σειρὰν ἀπόδοση τοῦ φαινομένου αὐτοῦ, στὰ νεώτερα χρονικὰ τῆς ἱστορίας μας.

Ἔτσι ὁ Κάντ, ἰδιοφυὴς γόνος μιᾶς ἐποχῆς ἡ ὁποία ἐχαρακτήριζετο γιὰ τὴν στροφή της στὸν Ἄνθρωπο ἀποβάλλει τὸν θεόμορφο χιτῶνα ποὺ περιέβαλλε μέχρι τώρα τὸν χρόνο καὶ τὸν ἐπενδύει μὲ ἐντελῶς ἀνθρώπινες ἰδιότητες λέγοντας ὅτι «Ὁ χρόνος δὲν ἀποτελεῖ ἰδιότητα τῆς φύσης ἀλλὰ ἰδιότητα τῆς ἀνθρώπινης γνωστικῆς ἱκανότητος. Χῶρος καὶ χρόνος — δυὸ ἐποπτικοὶ τύποι αἰσθήσεων ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται a priori ἡ αἰσθησιακὴ γνώση».

Ἔτσι ὁ χρόνος σὰν θεότητα καθηρεμένη ἀπὸ τὴν κοσμοειδωλικὴ της βαθμίδα, ἐγκαταλείπει τὰ ἀνώτερα στρώματα τοῦ ἀπείρου καὶ ἀφομοιώνεται σὰν τμῆμα ἀγαπόσπαστο τῆς ἀνθρώπινης συνειδήσης. Καὶ μέσα ἀπὸ τὰ στρώματα τῆς ἀνθρώπινης συνειδήσης σὰν θεὸς σκλαβωμένος ἀλλὰ πάντα χρηστός, ποσκίζει νὰ βάλει κάποια τάξη στὸ χάος ποὺ περιβάλλει τὴν ἀνθρώπινη ὀντότητα, παραλαμβάνει τὶς ὁμορφὲς συγκεχυμένες εἰκόνες τοῦ χάους καὶ ἀπὸ τὸ κενὸ δημιουργεῖ ἐκείνους τοὺς τύπους ποὺ ἐξυπακούει κι' ἐπιβάλλει ἡ εὐρυθμία τῆς ψυχικῆς μας ζωῆς.

Τὸ ρῆμα αὐτὸ ἀνάμεσα στὴ δυαδικὴ ἀντίληψη γιὰ τὸν χρόνο ἦρθε νὰ γεφυρώσῃ μὲ τὰ χρόνια μιὰ ἄλλη διάνοια τῶν καιρῶν μας. Ὁ Ἂϊστάϊν μὲ τὴ θεωρία τῆς σχετικότητας. Πιστεύοντας ἐνδόμυχα στὴν ὕπαρξη τῆς ἀπόλυτης θεότητας, συνέλαβε τὴ λειτουργία καὶ τὴν δράση της σὰν μιὰ πολύμορφη, πολύπλευρη ἐνέργεια στὰ ὑπέρπολλα συστήματα ποὺ ὑπάρχουν καὶ κινοῦνται στὸ ἄπειρο. Καὶ βλέποντας τὸ χῶρο καὶ τὸν χρόνο σὰν διαστάσεις ἀλληλένδετες καὶ ἀδιαχώριστες, σοφὰ κατέληξε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἐφ' ὅσον ὁ χρόνος εἶναι ἀνάλογος καὶ σχετικὸς μὲ τὴν κινητικὴ κατάσταση τῶν συστημάτων, «δὲν ὑπάρχει συγχρονισμὸς γεγονότων ἐκτὸς γιὰ ἕνα παρατηρητή.

Αὐτὸς ὁ «ἕνας παρατηρητὴς» δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ εἶναι ἡ ἀνθρωπόμορφη θεότητα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀλλὰ οὔτε καὶ ἡ Μεσαιωνικὴ Νευτωνικὴ ἀντίληψη τοῦ μονοκρατικοῦ Θεοῦ ποὺ διέπει τὴν λειτουργία τῶν κόσμων μὲ τὸ τεράστιο ἄγρυπνο μάτι του, ζωγραφισμένο στὴν παιδικὴ ἀνάμνηση τῆς ἁπλοϊκῆς Βυζαντινῆς ἡλικίας τῆς ἀνθρωπότητος. Κάποτε ὅμως συμπαντικὴ διάνοια διασκορπισμένη στοὺς ἥλιους, στ' ἀστέρια, στοὺς πλανῆτες, καὶ στὸ ἀχανὲς κενὸ τοῦ ἀπείρου, ἔχει τὴν ἐποπτικὴ ἀτένιση τῶν πραγμάτων, ἔστω κι' ἂν αὐτὰ συμβαίνουν μέσα σὲ χρονικὰ πλαίσια διαφορετικὰ καὶ αὐτόνομα στὴν ἐξωτερικότητα, συνδεδεμένα ὅμως καὶ ἀναπόσπαστα στὴν ἐσωτερική τους δομή. Ἴσως ὁ Ἂϊνστάϊν μὲ τὸ λανθάνον καὶ ὑποσυνείδητο αἰσθητήριο τῆς μεγαλοφυΐας διείδε τὴν σημερινὴ τροπὴ στὸν τομέα τῆς διαπλανητικῆς - διαστημικῆς ἔρευνας. Γι' αὐτὸ κι' ἔθεσετὰ θεμέλια ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ καθορίζει τὴν ἐκκίνηση του στὸ ἄπειρο. Ἡ κινητικὴ κατάσταση τοῦ δικοῦ μας ἡλιακοῦ συστήματος ἔχει διαμορφώσει τὶς παροῦσες ἀντιλήψεις γιὰ τὸν χρόνο μὲ τὶς ἐποχές του, τοὺς μῆνες, τὶς μέρες, τὶς ὧρες καὶ τὰ δευτερόλεπτα του. Φεύγοντας ὅμως ἀπὸ τὰ πλαίσια ὄχι μόνο τοῦ συστήματος του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ χρονικὰ πλαίσια τῆς γήϊνης του ἀτμόσφαιρας, ὁ ἄνθρωπος εἶναι πιὰ σὲ θέση νὰ γνωρίζῃ ὅτι τὸν περιμένουν διαφορὲς καὶ ἴσως ἐκπλήξεις ὅσον ἀφορᾶ τὴν μονάδα μέτρησης τοῦ χρόνου καὶ τὴν σχέση του μὲ ἄλλα φαινόμενα τῆς ζωῆς τοῦ σύμπαντος.

Στὸν αἰῶνα μας ἡ Γῆ μας ἀκόμα κινεῖται μὲ τὸν ἴδιο ρυθμὸ γύρω ἀπὸ τὸν ἄξονα της κι' οἱ χρονικές μας μονάδες δὲν ἔχουν ξεχαστεῖ. Καμιὰ διαφοροποίηση ἢ μεταλλαγή. Ἡ ἀντίληψή μας ὅμως γιὰ τὸν χρόνο περνᾶ μιὰ περιπέτεια ἐσωτερικὴ ποὺ μᾶς ἔχει ἐπιβάλει ὁ πυρηνικὸς πολιτισμὸς μὲ τὸν ἰλιγγιώδη ρυθμό του. Ἡ ἀξία τοῦ Χρόνου ἔχει στὴν ἐποχή μας ἀποκτήσει αἴγλη μεσούρανη. Λὲς καὶ κρύβει κάθε λεπτὸ μιὰ ζωντανὴ θεότητα, ἀπαιτητικὴ ποὺ καραδοκεῖ τὴν ἀνθρώπινη συνείδηση γιὰ νὰ τῆς ἐπιβάλη τὴν ἐπίγνωση τῆς θεότητας της ὅσο πιὸ ἄμεσα καὶ πυκνὰ μπορεῖ. Αὐτὸ κιόλας εἶναι τὸ ἐσωτερικὸ νόημα τῆς ἀποδέσμευσης τόσου χρόνου στὴν ἐποχή μας. Κι' ἀπὸ τὴν χρήση ποὺ θὰ κάνουμε σὰν ἀνθρώπινο σύνολο τῆς ἐνέργειας αὐτῆς — θετικῆς ἢ ἀρνητικῆς — θὰ ἐξαρτηθεῖ καὶ ἡ μελλοντικὴ ἐξέλιξη τῆς φυλῆς.

Τὸ γεγονὸς ὅτι βρισκόμαστε στὸ ἔρμο γιὰ νὰ φτάσουμε ἄλλους κόσμους μὲ διαφορετικὲς χρονικὲς μονάδες, ἴσως νὰ μιλᾶ εὐγλωττα κι' εὐνοϊκὰ γιὰ τὴν πορεία τοῦ χρόνου σὰν ἀξίας σχετικῆς ἀλλὰ αἰώνιας στὴν ἀνθρώπινη συνείδηση. Τὸ Ἀπόλυτον, τὸ Ἀληθινὸ καὶ τὸ Αἰώνιο ζεῖ καὶ λειτουργεῖ ἔξω ἀπὸ τὰ δικά μας χρονικὰ πλαίσια. Γιὰ νὰ τὸ κατανοήσουμε ὅμως καὶ ἀργότερα γιὰ νὰ τὸ προσεγγίσουμε, ἐπιβάλλεται νὰ ἀξιοποιήσουμε σωστὰ αὐτὰ τὰ χρονικὰ πλαίσια ὅπως τώρα μᾶς τὰ προσφέρουν οἱ συνθῆκες τοῦ δικοῦ μας πλανήτη.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 31 ΜΑΪΟΥ 1976

ΣΗΜΕΡΑ

Καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις, πολιτικὴ ἀνασφάλεια καὶ ἐσωτερικὴ διάβρωση

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Μιὰ κατάσταση πολυσύνθετη, πολύπλοκη. Λίγο χαμένη. Ἐκεῖ ποὺ νομίζεις ὅτι βρίσκεις νήματα ποὺ ὁδηγοῦν σὲ ξέφωτα ξαφνικὰ ἀνακαλύπτεις ἄλλη σκοτεινιὰ νὰ βαραίνη τὸν τόπο. Κι' ἐκεῖ ποὺ βλέπεις τὸν σπαραγμὸ νὰ μετουσιώνεται σὲ Τέχνη γιὰ νὰ ἀνακυκλωθεῖ ἡ ἐνέργεια μὲ τρόπο ἐμψυχωτικό, ξαφνικὰ σαρώνει τὴν ἐσωτερικὴ σύμπνοια μιὰ νέα ἔκρηξη διαίρεσης καὶ μισαλλοδοξίας. Καὶ τὰ τύμπανα τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς πολεμικῆς ἀπειλῆς βροντᾶνε ὑπόκωφα κι' ἀσταμάτητα, ἐνῶ ὁ χρόνος θἄπρεπε νὰ ἐδραιώνει τὸ δίκηο στὴ συνείδηση τῶν ἐθνῶν καὶ νὰ κάνη τὴ δικαιοσύνη ὅπλο στὰ χέρια τῶν μεγάλων, ἀκάθεκτο, πανίσχυρο.

Τί γίνεται σήμερα στὴν Κύπρο;

Βγῆκα πρὶν λίγες νύχτες ἀπὸ μιὰ ἐκδήλωση Χορωδιακῆς Μουσικῆς. Διάλεξα, γιὰ λόγους προσωπικούς, μιὰ ἀπὸ τὶς πολλὲς τρέχουσες καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ γεμίζουν εὐφορία κι' ἀναπτερώνουν τὸν ἀκρωτηριασμένο λαό μας μὲ τὴν στεγνωμένη ψυχὴ καὶ τὸ ματωμένο ὅραμα. Καὶ βγῆκα ἀπὸ τὴν ἐκδήλωση μὲ μιὰ πλούσια ἀρτηρία στοχασμοῦ κι' αἰσθητικῆς ἐμπειρίας. «Ἐπὶ τέλους», ἀνάπνευσα. Δὲν προσφέρουμε μόνο τέχνη ἄμεση ἀπὸ τὶς πληγὲς τοῦ λαοῦ στὸν ἴδιο τὸ λαό, μὲ ὅλο τὸν γνήσιο παλμό, ἴσως κάποτε ἀκατέργαστο κι' ἐμπορικοποιημένο, κάποτε ὅμως φιλτραρισμένο μέσα ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ στίχο καὶ τὴ σωστὴ μουσική. Στίχο καὶ μουσικὴ ποὺ τέμνουν κάθετα τὴν τραγωδία μας.

Ἐδῶ σ' αὐτὴ τὴν ἐκδήλωση, βρῆκα ἄλλα βιώματα. Τὴν ἀναδρομὴ στὴν Τέχνη ποὺ εἶναι πάνω ἀπὸ ἰδιαίτερες ἐθνικὲς τραγωδίες. Κι' ὅμως εἶναι καθολικὴ καὶ πανανθρώπινη στὴν μαρτυρία της γιὰ τὸ ἀνθρώπινο δρᾶμα, τὴν περιπλάνηση τοῦ πόνου, τὴν ὀδύνη καὶ τὴν ἔξαρση τοῦ πάθους, τὴν ἐκτόνωση καὶ τὴν πλήρωση τοῦ ἀνθρώπινου γέλιου. Ἔτσι ἄκουσα τὴν ἄρτια, ποιοτικὴ ἀπόδοση τῆς μουσικῆς τοῦ Ντονιτσέττι, τοῦ Ροσσίνι, τοῦ Σοῦμπερτ. Καὶ σκέφτηκα ὅτι ἕνας τόπος ποὺ δέχτηκε κατάστηθα θὰ βόλια τοῦ μίσους, τῆς προδοσίας τοῦ πολέμου ἀκόμα εἶχε τὴ δύναμη νὰ ἀντλεῖ ἀπὸ τὴν Τέχνη. Ἀκόμα εἶχε τὴ δύναμη νὰ τραγουδᾶ μέσα στὸν σπαραγμὸ τοῦ ξερριζωμοῦ καὶ μέσα στὸ πάθος τοῦ ἐθνικοῦ ὁλέθρου. Ἄρα ὅλα δὲν χάθηκαν. Ἄρα ἡ ζωὴ μὲ τοὺς στιβαροὺς πλοκάμους της, γεμάτη σφρίγος, δύναμη, γεμάτη ἐνέργεια διάσπαρτη στοὺς νέους ὑγιεῖς φορεῖς της, κοιτᾶ κατάμουτρα τὰ πεπρωμένα καὶ παλεύει μὲ ὅπλα τὴ γνώση, τὸ φῶς, τὴν ἀγάπη γιὰ τὰ ἀνθρώπινα, τὴν ἀγάπη γιὰ τὴν δημιουργία. Καὶ μιὰ χαραματιὰ ἀπὸ φῶς γέμισε μέσα μου τὸ σύθαμπο ποὺ ἁπλώνεται πάνω στὴ σκέψη καὶ τὴ ζωὴ μας σήμερα στὴν Κύπρο.

Ἀλλὰ ἀνοίγεις τὸ πρωῒ τὶς ἐφημερίδες. Καὶ δὲν βλέπεις μονάχα ἀνακοινώσεις κι' ἀναφορὲς στὶς καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ Φεστιβάλ. Βλέπεις καὶ δραματικές, συνεχεῖς τὶς ἀναφορὲς στὴ συστηματικὴ δίωξη τῶν ἐγκλωβισμένων. Τὸ συνεχιζόμενο πρόβλημα τῶν ξερριζωμένων. Κι' ἀπὸ πάνω διαβάζεις τὶς νέες ἀπειλὲς στὸν πολιτικὸ ὁρίζοντα. Ἐκβιασμοὺς στὶς συνομιλίες. Νύξεις καὶ ἀπειλὲς γιὰ τὴν κατάληψη ὁλόκληρης τῆς Κύπρου. Καὶ δὲ φτάνουν βέβαια αὐτά. Ἀνοίγεις παράλληλα τὶς ἐφημερίδες καὶ βλέπεις συλλήψεις γιὰ τὴν κατοχὴ πυρομαχικῶν. Καὶ διαβάζεις κάπου, κάτι νύξεις γιὰ τὴν ἀνάψη ἀπὸ μέρους ὁρισμένων κύκλων ἀντικομμουνιστικοῦ ἀγῶνα. Καὶ ξαφνικὰ σοῦ δημιουργεῖται ἡ αἴσθηση ὅτι δὲν βρίσκεσαι στὸ 1976, δυὸ μόνο χρόνια μετὰ ἀπὸ μιὰ τραγωδία ποὺ μᾶς κτύπησε φοβερὰ κι' ἀνελέητα. Βρίσκεσαι πίσω, πρὶν ἀπὸ τὸ 1974. Ὄχι μόνο οἱ ἐξωτερικοὶ κίνδυνοι ἀλλὰ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ διάσπαση. Ἡ χωριστικότητα καὶ ἡ μισαλλοδοξία μὲ τὰ ἴδια σαφῆ χαρακτηριστικὰ τῆς παραμόρφωσης ἀπειλοῦν ἕνα ὁλόκληρο λαό, ἕνα ἤδη μοιρασμένο τόπο.

Κι' ἡ καλλιτεχνικὲς ἐκδηλώσεις παίρνουν ξαφνικὰ μιὰν ἄλλη ὄψη. Ἡ τοποθέτησή τους σὰν ἀφετηρία πίστης, ἐλπίδας κι' οἰκοδόμησης κλονίζεται, ἀπειλεῖται. Γίνεται μιὰ ὀδυνηρὴ (ἀλλὰ φυσικὴ) μεταφορὰ στὸ χρόνο, λίγα χρόνια, λίγο πρίν, ἀμέσως πρὶν ἀπὸ τὴν Εἰσβολή. Τότε ποὺ ἡ εὐημερία μας κι' ἡ ἐξέλιξη μας ἦταν αἰσθητή, ἀλματώδης. Τότε ποὺ ἡ ξεγνοιασιὰ ἐκδηλώνετο σ' αὐτὸ τὸν τόπο τραγελαφικὰ κάπως, ἀπειλώντας σὰν καρκίνωμα τὸν ὑγιῆ πνευματικὸ προβληματισμό μας, τὶς ἀνησυχίες μας γιὰ τὴν ἀνθρώπινη δυστυχία, τὴν ἀγωνία ὅπου γῆς, Βιετνάμ, Ἰρλανδία, Μπιάφρα, ποὺ μᾶς ἔφτανε μὲ τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας. Καὶ παγώνει τὸ μυαλό. Μήπως πᾶμε πίσω ξανά; Μήπως ἡ προσφορά μας στὴν Τέχνη δὲν μεταφέρει τὸ σωστὸ μήνυμα, δὲν ἐκπέμπει τὸν σωστὸ κραδασμὸ στὸ λαό μας, εἴτε μάζας εἴτε ἐκλεκτικούς; Τὸν κραδασμὸ τῆς ἑνότητας ποὺ πρέπει νὰ μᾶς διακρίνη σ' αὐτὴ τὴν κρίσιμη ἱστορικὴ περίοδο; Τὸν κραδασμὸ μιᾶς πλήρους θυθομέτρησης τοῦ κακοῦ ποὺ μᾶς βρῆκε καὶ σὲ ἀντιδιαστολή, τῶν καλῶν καὶ θετικῶν δυνάμεων ποὺ πρέπει νὰ προωθήσουμε μὲ πρῖσμα τὸ πνεῦμα καὶ τὶς Τέχνες; Γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουμε αὐτὸ τὸ κακό, γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπὸ τὴν ἤττα τοῦ ἀδιέξοδου μιᾶς λαθωμένης οἰκονομίας καὶ μιᾶς δίχοτομημένης πατρίδας, μιᾶς παγοποιημένης κοινωνικῆς προόδου;

Ἄραγε λειτουργεῖ ἡ Τέχνη — ἡ ζωγραφικὴ ἔκθεση, ἡ μουσικὴ συναυλία, τὸ θέατρο — σὰν καίριο βίωμα στὴν ἐμψύχωση ὅταν περιέχει ποτὲ ὡμὰ καὶ ἀμετουσίαστα γιὰ ἐμπορικὴ κατανάλωση, καὶ πότε μὲ τρόπο ἀληθινὸ καὶ αἰώνιο μηνύματα γιὰ τὴν ἀνθρώπινη ἐλευθερία, τὴν ἀξιοπρέπεια, τὴν ἀντίσταση στὴν κατάλυση τῶν ἀξιῶν καὶ στὴν ἐπιβολὴ τῆς βίας; Ἢ ἁπλῶς προσφέρει μιὰ ὡραιοποιημένη ὄαση στὴν ὁποία ξεδιψοῦμε γιὰ λίγο, ξεχνοῦμε τὰ προβλήματά μας καὶ ἡ ζωή μας ἐξακολουθεῖ νὰ κυλᾶ μέσα στὰ προβλήματα ἀλλὰ διαχωρισμένη ἀπ' αὐτά;

Πόση ἡ συνεισφορά, πόση ἡ ἐπίδραση τῶν καλόδεχτων αὐτῶν ἐκδηλώσεων ποὺ τὶς βδομάδες αὐτὲς πιὸ εἰδικὰ μὲ τὸ Φεστιβὰλ τοῦ Δήμου γεμίζουν τὶς μέρες μας; Τί ρόλο διαδραματίζουν στὴν πορεία τῆς προβληματικῆς, ἀναστατωμένης ζωῆς μας ποὺ ἀπειλεῖται ξανὰ ἀπ' ἔξω κι' ἀπὸ μέσα; Μήπως μᾶς ὁδηγοῦν στὴν αὐτο-ικανοποίηση τῆς εἰρηνικῆς, προπραξικοπηματικῆς Κύπρου; Δύσκολο τὸ ἐρώτημα, δύσκολη ἡ ἀπάντηση. Ὅμως ἡ ἐνδοσκόπηση κι' ὁ προβληματισμὸς ἀπαραίτητα. Τὰ μηνύματα αὐτῶν τῶν ἐκδηλώσεων πρέπει νὰ λειτουργοῦν σὲ πολλὰ ἐπίπεδα. Κι' αὐτὰ τὰ ἐπίπεδα ἴσως θἄπρεπε, γιὰ νὰ φτάσουν σωστὰ στὸ κοινὸ — νὰ τέμνονται σὲ δημοσιογραφικὲς διασκέψεις, σὲ προλόγους, εἰσαγωγὲς στὶς ἐξώρες ἐκδηλώσεις καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τοῦ Φεστιβάλ. Ὄχι σὲ τόνους ἐξάρσης. Ἀλλὰ σὲ τόνους πίστης καὶ συνέπειας γιὰ τὸν ρόλο καὶ τὴν προσφορὰ τῆς Τέχνης σὲ ὧρες κρίσης, σὰν αὐτὲς ποὺ ζοῦμε σήμερα. Γιὰ νὰ μὴ ξεχαστοῦμε στὴν ἁπλὴ αἰσθητικὴ ἀπόλαυση. Γιὰ νὰ ἔχουμε πλήρη αὐτοσυνείδηση τοῦ ἀναπροσαντολισμοῦ ποὺ χρειάζεται καὶ στὸ λειτούργημα τῆς Τέχνης (ἴσως θἄπρεπε νὰ πῶ πρὸ πάντων σ' αὐτὸ) σήμερα στὴν Κύπρο. Καὶ γιὰ νὰ μὴ γίνη δεκτὴ αὐτὴ ἡ Τέχνη σὰν ἕνα μέσο φυγῆς, μὲ τὴν παθητικότητα ποὺ δυστυχῶς κάποτε μᾶς διακρίνει καὶ σ' ἄλλους τομεῖς, ὅπως εἶναι ἐκεῖνος τῆς ἐσωτερικῆς διάσπασης ποὺ ξανὰ ὑψώνει ἀπειλητικὸ ἀνάστημα.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει η ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Κώστα Μ. Προυσή: «ΠΟΡΕΙΑ ΖΩΗΣ»

Δεν έχει τέρμα ή πνευματική πορεία τοῦ ἀνθρώπου. Μονάχα μιὰ βαθμιαία συνειδητοποίηση τῆς ἀρχῆς μπορεῖ νὰ ὑπάρχει. "Ενα σημεῖο ἀπ' ὅπου ξεκινᾶ ἀφυπνισμένη ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου μὲ μιὰ μυστικὴ ἀστραπὴ νὰ φωτίζει τὸν δρόμο —μπροστὰ καὶ πίσω— μὲ τὴν αἴσθηση τῆς μοίρας καὶ τῆς ἀποστολῆς. Κι' αὐτὴ ἡ αἴσθηση δὲν εἶναι πάντα δυνατὸ νὰ παραμένει ἀδιάπτωτη καὶ ζωντανὴ μέσα στὰ χρόνια. Κι' ὄχι μόνο αὐτό. Εἶναι ἀκόμα πιὸ σπάνιο φαινόμενο ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος ποὺ τάχθηκε μὲ τὸν κόσμο τοῦ πνεύματος νὰ κρατᾶ ἄσβηστη τὴ δίψα του γιὰ ἀνανέωση καὶ νὰ ἀναζητᾶ πάντα νέους δρόμους στὴν ψυχή του καὶ στὸν κόσμο. Γιατὶ ὅταν τὸ κάνη, ἀνεξάρτητα ἀπὸ αἰσθητικὴ τοποθέτηση καὶ σφραγίδες ἀναγνώρισης καὶ ἐξωτερικοῦ καλλιτεχνικοῦ κύρους, τότε εἶναι ὁ γνήσιος, ὁ ἀληθινὸς δουλευτὴς τοῦ πνεύματος ποὺ ποτὲ δὲν καταδέχεται νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὰ δεδομένα, ἀλλὰ πάντα ἀγωνιᾶ, ψάχνει, προβληματίζεται, παίρνει θέση, μιλᾶ, ἐκφράζεται.

Αὐτὰ τὰ συναισθήματα κι' αὐτὲς τὶς σκέψεις σοῦ δημιουργεῖ ἡ ἔκδοση τοῦ Κώστα Μ. Προυσή «Πορεία Ζωῆς». Στὸν τόμο αὐτὸ ποὺ εἶναι ὁ πρῶτος μιᾶς σειρᾶς βιβλίων ποὺ θὰ περιλάβουν δημοσιευμένες κι' ἀδημοσίευτες ἐργασίες τοῦ συγγραφέα, ὁ ἴδιος παρουσιάζει τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου, λέγοντας, ἀνάμεσα σ' ἄλλα:

«Στὸν τόμο αὐτὸ παρουσιάζονται τὰ ἄρθρα ποὺ γιὰ δώδεκα τέτοια χρόνια ποὺ ἔγραφα στὴ στήλη «Ζωὴ καὶ Τέχνη» τοῦ περιοδικοῦ μου «Κυπριακὰ Γράμματα» σὰν κατευθυντήριες γραμμὲς στὴν πορεία του. Ἀπὸ τὸ ἴδιο περιοδικὸ ἀναδημοσιεύονται ἐδῶ καὶ μερικὲς μελέτες μου γλωσσικὲς καὶ κριτικές, καθὼς καὶ σημειώματα μου καὶ σχόλια γιὰ πρόσωπα καὶ πράγματα».

Ὁ συγγραφέας καταπιάνεται μὲ πολλὰ θέματα, πλησιάζει πολλὰ προβλήματα, διαλογίζεται πάνω σὲ πολλὲς καταστάσεις. Τὰ δημοτικά μας τραγούδια, τὰ νειάτα καὶ τὰ προβλήματά τους, οἱ Βυζαντινοὶ θησαυροὶ τῆς Κύπρου, ἡ Κυπριακὴ λογοτεχνία, τὸ θέατρο, τὸ γλωσσικό, εἶναι ὅλα καταχωρημένα στὴ σκέψη καὶ στὴν γραφὴ τοῦ Προυσῆ. Τὰ πλησιάζει συναπτικά, ἀδρά, τολμηρά, ἀνάμεσα δημοσιογραφίας καὶ μελέτης, τὰ ἐρευνᾶ, τὰ συνοψίζει, δένει γύρω τους τὸν μῦθο ἑνὸς ἀνήσυχου πνεύματος ποὺ πάντα γρηγορεῖ καὶ πάντα ψάχνει. "Οχι σὲ κούφιο, ἄκαρπο προβληματισμό, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ ἕνα πρῖσμα ἐγνωσμένης θέσης, μὲ διαμορφωμένα κριτήρια καὶ ἰδέες. Χωρὶς ἀμφιβολία εἶναι μιὰ καλόδεχτη προσφορὰ ἡ «Πορεία Ζωῆς» τοῦ Προυσῆ.

Ἄνθου Λυκαύγη: «ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΙΙ»

«Χίλιοι νεκροὶ γιὰ ν' ἀκου-
(μπᾶς κι' ἡ μνήμη νὰ
(ριζώνη
χιλιάδες στὸ τραγούδι σου ν'
(ἀνθίζη ὁ καῦμὸς
τὸ χῶμα φῶς καὶ μνήματα
(στὰ σπλάχνα σου ση-
(κώνει
ἁρμοὶ τῆς μοίρας τὰ κορμιὰ
(κι' οἱ τάφοι θεμελιός».

Δὲν εἶναι ὁ ἦχος ὁ δουλεμένος, ὁ στίχος ὁ φορτωμένος εἰκόνες, σκέψεις, νοήματα, προεκτάσεις, ἡ τελειωμένη αἴσθηση τῆς ποίησης ποὺ συγκινοῦν στὴν «Μαρτυρία ΙΙ» τοῦ Λυκαύγη. Ἢ τουλάχιστο δὲν εἶναι μόνο αὐτά. Εἶναι, πάνω ἀπ' ὅλα κάτι ἄλλο. Ἡ βαθειὰ αἴσθηση τῆς πίκρας, ἡ συνείδηση τῆς ἀδικίας, ὁ πόνος τοῦ χαμοῦ, τὸ ὁλοκληρωμένο οἰκοδόμημα τῆς τραγωδίας ποὺ παραμένουν ζωντανὰ καὶ ποὺ προεκτείνονται ζωντανὰ μέσα στὴ μνήμη, στὸ βίωμα, στὴ συνείδηση τοῦ ποιητῆ, κι' ὕστερα τοῦ λαοῦ. Γιατὶ ἴσως σήμερα, πιὸ πολὺ παρὰ ποτὲ ἄλλοτε, ἐκεῖνο ποὺ βαραίνει στὴν Τέχνη καὶ στὸ πνεῦμα τοῦ τόπου εἶναι ἡ ἀνάγκη νὰ κρατοῦμε τὴν ἐθνική μας συνείδηση σὲ μιὰ ἔξυπνια, ζωντανὴ κατάσταση. Μιὰ κατάσταση ταύτισης μὲ τὸ δίκηο, μὲ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπικράτησής του. "Ενα διαρκὲς σκύψιμο ἀγάπης πάνω ἀπὸ τὶς πληγὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ τοῦ τόπου καὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἀρχῶν, ποὺ ὅλα καταμάτωσαν στὴν Κύπρο. Καὶ μιὰ τελικὴ ἁπλωσιὰ στὸν καθολικὸ ἄνθρωπο ποὺ γίνεται ὅπου γῆς θῦμα τῆς χωριστικότητας καὶ τῆς σκληράδας τοῦ συνανθρώπου του. Γιατὶ τώρα ἴσως εἶναι κι' ἡ ὥρα ἡ πιὸ ἀληθινὴ γιὰ τὴν Κύπρο, ὅπου ἡ συνείδηση πρέπει νὰ θγεῖ ἀπὸ τὰ στεγὰ σύνορα τῆς ἐθνικότητας καὶ νὰ νοιώσει πέρα γιὰ πέρα τὸν ὀλοφυρμὸ τῆς πληγωμένης ἀλήθειας ὅπου κι' ἂν βάλλεται, ὅπου κι' ἂν πολεμᾶται.

«Ἀπ' ἐδῶ ἐσεῖς
ἀπὸ κεῖ οἱ ἄλλοι
αὐτοὶ στὸ νεκροταφεῖο
ἐμεῖς στ' ἀντίσκηνα
ἡ ἱστορία στὸ γύψο
ἡ δικαιοσύνη στὸ σαματάρι.
Καὶ λέμε ἐκ τῶν ὑστέρων:
"Α, αὐτὸ ἦταν λοιπόν;
Καὶ θυμόμαστε ἐκ τῶν ὑστέ-
(ρων
ἐκεῖνα τὰ γυμνὰ μαυράκια
ποὺ μᾶς ἱκέτευαν ἀπ' τὶ
(μπαλκόνια
τῶν ἐφημερίδων.
"Αχ πόσο μᾶς ἔμοιαζαν λοι-
(πόν.
"Αχ πόσο τοὺς μοιάζαμε.
Πόσο δὲν τὰ καταλαβαίναμε.
Πόσο τὰ καταλαβαίνουμε λοι-
(πόν».

(Μαρτυρία)

Κλαίρης Ἀγγελίδου: «ΤΟΥ ΞΕΡΡΙΖΩΜΟΥ»

Θάχουμε νὰ λέμε γιὰ χρόνια. Μῦθος ὁ χαμός. Ἱστορία τὸ ξερρίζωμα. Πρὶν μποῦνε στὴν κατάψυξη —ὅπως μηκάνε— τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητας, ἔχουμε καθῆκο νὰ πιάσομμε τὸν κραδασμό, νὰ μετροῦμε τὸν σφυγμὸ τοῦ κακοῦ, νὰ περιμαζέψουμε τὸν θρῆνο τῶν πραγμάτων καὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ νὰ τὰ κάνουμε τραγούδι. Γιατὶ οἱ πιὸ ζεστοὶ καὶ καρδιακοὶ εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ κλείνουν οἱ στίχοι, ἡ μουσική, ἡ Τέχνη στὴ γενικώτερη της μορφή.

Ἁπλός, ἐλεύθερος, ὄμορφος ὁ στίχος τῆς Κλαίρης Ἀγγελίδου, ὄντας ἁλλὰ καὶ γυναίκεια εὐαίσθητος, ἁπλώνει τὰ σήματά του καὶ πλέκει τὰ ὑφάδια του πάνω ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ σκοτώθηκαν, ποὺ χάθηκαν, ποὺ ξεσπιτώθηκαν μέσα στὸ χάος τῆς Τουρκικῆς ἐπιδρομῆς. Κι' οἱ ἀρχαῖοι μας χῶροι σμίγουν τὸ κλᾶμα τους μὲ τὶς νεκρικὲς ὠδὲς ποὺ ἐκπέμπουν τὴ θάλασσα καὶ τὰ παιγνίδια της τὰ χτεσινά:

«Στ' ἀρχαῖο τῆς Σαλαμίνας
(θέατρο
δὲν θὰ διδάξουμε πιὰ ἀρχαίες
(τραγωδίες.
Τὴν τραγωδία τὴ δική μας
(θ' ἀνεβάζουμε
μῆνες πολλοὺς καὶ χρόνια».

Νάγια Ρούσου

ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

7.6.76

Ἡ γνωσιολογία ὑπονομεύει τὴν παιδικότητα;

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Καὶ σὲ νᾶς ἔτυχε καὶ σ' ἐμᾶς καὶ σ' ὅλους. Ἀκοῦμε τοὺς περήφανους γονεῖς νὰ μιλοῦν γιὰ τὴν καταπληκτική «ὡριμότητα» τῶν ἐξάχρονων ἢ ἑφτάχρονων παιδιῶν τους. Μιλοῦνε, λένε, γιὰ μιὰ ποικιλία θεμάτων ἀπροσδόκητη. Γιὰ μουσική, γιὰ γάμο, γιὰ σέξ, γιὰ θρησκεία. Καὶ μὲ μιὰ στοχαστικότητα ἀπίθανη γιὰ τὴν ἡλικία τους. Ἀκοῦς ὅμως καὶ τοὺς ἄλλους γονεῖς — ἢ καὶ τοὺς ἴδιους μπορεῖ — σὲ ἄλλες στιγμὲς καὶ γιὰ ἄλλες καταστάσεις. Κι' ἀντιστρέφουν τὰ πράγματα.

—«Εἶναι λανθασμένη, πρόωρη καὶ ἀντιπαιδαγωγικὴ ἡ χειρονομία τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Δὲ μποροῦν τὰ παιδιὰ στὰ πέντε χρόνια τους νὰ παρακολουθοῦν ὀργανωμένη σχολικὴ ἀγωγή. Εἶναι ἀκόμα ἀνώριμα σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία γιὰ τὴν πρώτη τάξη τοῦ Δημοτικοῦ».

Καὶ στὴ μιὰ καὶ στὴν ἄλλη, φυσικά, περίπτωση, ὁ ἀντικειμενικὸς στοχαστὴς ξέρει ὅτι κρύβεται πολλὴ συναισθηματικὴ ἴσως ὑπερβολὴ γύρω ἀπὸ ἕνα καινούργιο ἐκπαιδευτικὸ θεσμό. Ὅμως αὐτὰ εἶναι συμπτώματα.

Ἂν τὰ παραμερίσουμε, ἂν ἀποσύρουμε λίγο τὰ πέπλα τῆς λεπτομέρειας, ἡ οὐσία εἶναι μιά: Ἔχει εἰσβάλει καὶ στὴν Κύπρο τὸ μικρόβιο τῆς ὑπερβολικῆς συσσώρευσης γνώσεων στὰ μικρὰ κεφάλια τῶν παιδιῶν μας. Ἄλλωστε ἐφ' ὅσον αὐτὸ τὸ φαινόμενο τῆς γνώσης εἶναι καὶ φαινόμενο παγκόσμιο τῆς ἐποχῆς, δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ φτάσῃ καὶ τὶς μικρότερες ἡλικίες. Τὸ μεταφέρουν ἐκεῖ οἱ ἐνήλικες, ἐνσυνείδητα καὶ ὑποσυνείδητα. Τὸ ἐνθαρρύνει τὸ βελτιωμένο μας λεξιλόγιο, τὰ περισσότερα καὶ πιὸ ἀνεπτυγμένα μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὶς πολλὲς νέες παραστάσεις. Τὸ ὑπαγορεύει ὁ συναγωνισμὸς ποὺ εἴχαμε μέχρι πρόσφατα καὶ ποὺ ἀκόμα δὲν ἔπαψε σὲ ὁρισμένα ἐπίπεδα, γιὰ καλύτερα σπίτια, καλύτερες θέσεις, ἐξυπνότερα παιδιά.

Ἔτσι σ' ἕνα τέτοιο πλαίσιο σὰν τὸ σημερινό, ἂν ἐξαιρέσουμε τὴν δημιουργία μιᾶς τάξης παιδιῶν, τῶν ἐκτοπισθέντων καὶ τῶν ἐγκλωβισμένων, ποὺ ἔχουν ἰδιαίτερα κοινωνικὰ προβλήματα, ἡ παροχὴ τῆς γνώσης καὶ ἡ καλλιέργειά της στὰ πιὸ πολλὰ παιδιὰ μας ποὺ ὑποβάλλονται στὸν ἀγῶνα τῆς ἐντατικώτερης, πλουσιώτερης μάθησης, δημιουργεῖ μιὰ μεγάλη ἴσως ἀπειλή, ἢ τὸ λιγώτερο, ἕνα μεγάλο ἐρώτημα:

Ὁ Ἀμερικανὸς Παιδαγωγὸς E. Leshan τὸ συνοψίζει μὲ τὰ ἀκόλουθα λόγια στὸ βιβλίο του «Συνωμοσία κατὰ τῆς Παιδικότητας».

«Τὸ πρόβλημά μας, ὅπως τὸ βλέπω ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι μᾶς διακατέχει μιὰ μανία κολασμένων νὰ ἀφανίσουμε τὴν παιδικότητα. Ὁ Δρ Τζαίημς Λ. Χάϊμς, τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας (Τμῆμα Παιδιῶν) στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Μαίρυλαντ βάζει ἔτσι τὸ ζήτημα: Διαρκῶς γινόμαστε πιὸ ἀποφασισμένοι νὰ κάνουμε τὰ παιδιά μας νὰ «παράγουν», νὰ προσαρμόζονται. Μᾶς ἀρέσουν ἔτσι στὴν πραγματικότητα καλύτερα τὰ παιδιὰ ὅταν παύουν νὰ εἶναι παιδιὰ καὶ γίνονται σὰν ἐμᾶς, ἐνήλικες».

Οἱ ἀποδείξεις γιὰ τὸ πιὸ πάνω ὑπάρχουν ἄφθονες καὶ στὴν Ἀμερικὴ καὶ σὲ ἄλλες προηγμένες χῶρες. Ὑπάρχουν βιβλία γιὰ παράδειγμα ποὺ προσφέρουν διδασκαλία γιὰ νὰ κάνουν τὸ παιδὶ νὰ διαβάζει 150 λέξεις στὸ λεπτό, νὰ προσθέτει, νὰ ἀφαιρεῖ, νὰ κάνει ἁπλὲς ἀλγεβρικὲς ἐξισώσεις καὶ νὰ καταλαβαίνει τὰ κλάσματα πρὶν φτάσει στὰ πέντε του χρόνια. Μιὰ δὲ πρόσφατη μόδα ἦταν ἡ ἑξῆς:

Κυκλοφοροῦσαν παιδικὲς μαξιλαροθῆκες τυπωμένες μὲ μεγάλα γράμματα ἢ μὲ τὸ ρολόϊ πάνω γιὰ νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιὰ νὰ διαβάζουν τὴν ὥρα.

Φυσικὰ στὴν Κύπρο, ὅπως εἴπαμε δὲν ἔχουμε ἀκόμη φτάσει στὸ σημεῖο νὰ θέλουμε νὰ ὡριμάσουν τὰ παιδιὰ μας ἀπὸ τὰ πέντε κιόλας χρόνια τους. Ὅμως μήπως δὲν ὁδηγούμαστε σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση; Τώρα τὰ παιδιὰ μας πᾶνε στὸ Νηπιαγωγεῖο ἀπὸ τὰ δυὸ-τρία του χρόνια. Ἡ ἐργαζόμενη μητέρα, ἡ αὔξηση τῶν καταρτισμένων νηπιαγωγῶν καὶ γενικὰ ἡ μεγαλύτερη ὤθηση στὴν προσχολικὴ ἀγωγὴ εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ αἴτια. Ἀπὸ τὶς πρῶτες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ παραφορτώνουμε τὸ παιδὶ μὲ «ἰδιαίτερα» στὰ Ἀγγλικά, μὲ μαθήματα μουσικῆς, μαθήματα μπαλλέτου, μὲ τὸν προσκοπισμό. Οἱ κοινωνικὲς συγκεντρώσεις δὲ τῶν παιδιῶν συμπληρώνουν τὴν προσπάθειά μας νὰ δημιουργήσουμε μιὰ μικρὴ παιδικὴ κοινωνία μὲ πολίτες καθ' ὅλα ὡρίμους, πολυάσχολους καὶ ὁλοκληρωμένους σὰν ἐμᾶς τοὺς ἐνήλικες.

Μπολιάζουμε τὴν ἀνέμελη, ξέγνοιαστη παιδικότητα μὲ τὸ μικρόβιο τοῦ αἰῶνα — γνώση ἄφθονη, πυκνή, μιὰ ἀπεριόριστη σπατάλη ἐνέργειας, μιὰ ἐντατικὴ ἐπίδοση σὲ πολλὰ ποικίλα ἐνδιαφέροντα.

Μιὰ διασπάθιση ἴσως τῆ ἀνθρώπινης προσωπικότητας Μιὰ ἀπορρόφηση ἀπὸ τὸν ἐ ἐξωτερικό, ἀγχώδη ρυθμό, ἀ που τὰ πράγματα παίρνου τερατώδεις διαστάσεις κ μᾶς ἀποσποῦν ἀπὸ τὸν ἐσω τερικό μας κόσμο, ἐπαφὴ κ μόνο μὲ τὸν ὁποῖον μπορεῖ ν μᾶς ἀνανεώνει καὶ νὰ μᾶς ἐ νεφοδιάζει γιὰ τὴν ἀντιμετά πιση τῆς ζωῆς.

Ὅμως σπρώχνουμε τὴ με θόριο τῶν ἡλικιῶν καὶ καταρ γοῦμε τὴ διαχωριστικὴ γραμ μή ποὺ περιφρουροῦσε τὴν παιδικὴ ἡλικία σὰν ἐποχὴ ἀγνότητας, προετοιμασίας, ξεγνοιασιᾶς. Ἂν τὸ παιδὶ σπρώχνεται στὴν ὡριμότητα ὅλο καὶ πιὸ ἐντατικά, χωρὶς νὰ τοῦ παρέχεται ὁ ἐλεύθερος χρόνος γιὰ τὸ ἀνέμελο παιγνίδι καὶ ἡ ὥρα ποὺ θὰ ἀνιχνεύσῃ τὸ εἶναι του, ποιὲς θᾶναι οἱ ἐπιπτώσεις; Μήπως πραγματικὰ ἔχουμε στὰ χέρια μας μιὰ νέα γενιὰ ἀνθρώπων ποὺ θέλουν, ποὺ μποροῦν νὰ ὡριμάσουν πολὺ πιὸ γρήγορα ἀπὸ ποτὲ ἄλλοτε; Ἢ μήπως ἐντεχνα τοὺς σπρώχνουμε ἐμεῖς στὴν πρόωρη ἀνάπτυξη; Ἂν συμβαίνει τὸ πρῶτο, τότε ἡ χαμένη παιδικότητα δὲ θᾶναι ἴσως παρὰ τὸ πρῶτο βῆμα γιὰ μιὰ χαμένη «ἀνθρωπιά», γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ συναισθήματος, γιὰ τὴν ἀποστέγνωση, τὴν ἐγκεφαλοποίηση τοῦ ἀτόμου. Ἂν ὅμως ἰσχύει τὸ δεύτερο, θὰ δημιουργήσουμε ἀνθρώπους ἀνήσυχους, ἀνικανοποίητους, ἀχόρταγους, ἐπαναστατημένους, διασπασμένους. Καὶ πολλοὶ ἀπὸ τὴ νεώτερη γενεὰ δὲν θᾶναι μήπως αὐτό; Στὴν Κύπρο ἀκόμα δὲν φτάσαμε στὸ ἐπικίνδυνο σημεῖο; Πῶς πρέπει, ἢ πρέπει νὰ ἀναθεωρήσουμε; Μήπως στὴν πιὸ αἰσιόδοξη περίπτωση, ἔτσι πιὰ πρέπει νὰ χαλκεύεται ἡ προσωπικότητα τοῦ σημερινοῦ πολίτη;

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Η ΚΥΠΡΟΣ ΚΙ' Η ΕΙΚΟΝΑ ΜΑΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

21.6.76

'Επέστρεψε ἡ ὁμαλότητα; (!)

Κάποτε — πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσουμε — εἶχαμε στιγμὲς ποὺ ξεχνοῦμε κι' ἐμεῖς. Μπλεκόμαστε στὸ δίχτυ τοῦ ἀγῶνα γιὰ ἐπιβίωση — οἰκονομική, ἐθνική — καὶ μᾶς διαφεύγουν οἱ τεράστιες χαρακιὲς στὰ πεπρωμένα μας. 'Ο τόπος μοιρασμένος, κατακτημένος, λεηλατημένος, τὰ στρατεύματα ἀκόμα στὰ χώματα μας, οἱ ἔποικοι ἀκόμα νὰ κουβαλιοῦνται κι' οἱ πρόσφυγες ἀκόμα ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια τους.

Καὶ μὲ τὴ ζέση γιὰ ὑλικὴ πρόοδο ποὺ μᾶς διακρίνει σπρώχνουμε τὴν κρίση μακρυά, δημιουργοῦμε καὶ καταρριπτουμε τὸ σκιάχτρο τῆς καταστροφῆς καὶ τοῦ ὀλέθρου. Κι' ἐνῶ ἡ δική μας πρόθεση δὲν εἶναι — δὲν πρέπει νὰ εἶναι — ἡ ἔπαρση γιὰ ὅτι καταφέρνουμε, ἀλλὰ ἡ ἀξιοπρέπεια, ἡ περηφάνεια ἑνὸς λαοῦ ποὺ κτίζει μέσα στὰ χαλάσματα, ποὺ δημιουργεῖ μέσα στὸν ὄλεθρο, ἔφτιαξε κάτι ἀντικρύζεις μιὰν εἰκόνα ποὺ σὲ κάνει νὰ σκέφτεσαι, νὰ ἀναρωτιέσαι, νὰ προβληματίζεσαι.

Μὲ τὸν τίτλο «Κύπρος: Οἱ τουρίστες ξανάρχονται», οἱ «Τάϊμς» τῆς Νέας Ὑόρκης, τὸν περασμένο Ἀπρίλη (4), δημοσίευσαν ἄρθρο τοῦ Στῆβεν Β. Ρόμπερτς. "Ηταν δημοσιογράφος ἐδῶ μέχρι καὶ κατὰ τὸ πραξικόπημα, ἔφυγε καὶ ξανάρθε πρόσφατα. Οἱ παρατηρήσεις του δὲν εἶναι κακές. "Οχι ἀπόλυτα. Ἐξυμνεῖ τὴν Κυπριακὴ κουζίνα λόγου χάριν:

«Ἡ Κυπριακὴ κουζίνα, ὅπως καὶ τὸ ὑπόλοιπο νησὶ εἶναι ἕνα κρᾶμα: Ἑλληνική, Τουρκική, Ἀραβική, Σταυροφοριακή».

"Η κάνει ἀναφορὰ περαστικὴ στοὺς καταυλισμούς:

«Ἐσυνεχίσαμε τὸ δρόμο μας πρὸς τὰ δυτικά, περάσαμε τὸν καταυλισμὸ στὸ Κολόσσι — μιλια ἀπὸ γκρίζες τέντες σκεπασμένες μὲ τὴν ἀπελπισία τῆς ἀτέλειωτης προσμονῆς. Ὑπάρχουν σχεδὸν δώδεκα τέτοιοι σκορπισμένοι στὸ Ἑλληνικὸ μέρος τῆς νήσου, σκοτεινὲς ὑπομνήσεις τῆς δύναμης τῆς προκατάληψης».

Καταλήγει μὲ μερικὲς ὁδηγίες γιὰ τὴν καλύτερη ἀξιοποίηση τῆς παραμονῆς τοῦ ξένου στὴν Κύπρο:

«Τὸ «Χίλτον», τὸ πιὸ ἀκριβὸ ξενοδοχεῖο στὴν Κύπρο, στοιχίζει $25—$30 τὴ νύχτα (διπλὸ δωμάτιο). Στὴ Λάρνακα, ἀνατολικὰ τῆς Λεμεσοῦ, κοντὰ στὴν παραλία, τὰ «Τέσσερα Φανάρια» εἶναι ἕνα εὐχάριστο ξενοδοχεῖο στὸ δρόμο αὐτοκινήτου στὴν ἀμμουδιά. Τὸ «Σὰν Σούλα», γιὰ καιρὸ κατοικημένο ἀπὸ πρόσφυγες, εἶναι τώρα ἀνοικτὸ ξανὰ στὸ κοινό. Οἱ τιμὲς καὶ στὰ δυὸ εἶναι τώρα περίπου $16».

Τὸ ἄρθρο συνοδεύεται ἀπὸ τὶς κλασσικὲς (προπολεμικὲς μᾶλλον) φωτογραφίες τῆς μαντηλοδεμένης, χαμογελαστῆς γρηᾶς, τῶν σταφυλιῶν καὶ τῆς Πέτρας τοῦ Ρωμιοῦ. Κι' ἡ λεζάντα ἀπὸ κάτω: «Γιὰ 2,000 χρόνια περίπου ὁ Κυπριακὸς λαὸς ὑπέφερε ἀπὸ τοὺς πολέμους καὶ τὶς ἐπιδρομές. Τώρα τὸ νησὶ εἶναι ἤρεμο ξανά».

Σχῆμα, λοιπόν, ὀξύμορο. Ἀπὸ τὴ μιὰ καλὸς αἰώνας, σχῆμα εὐεργετικὸ γιὰ τὴν οἰκονομία μας ἡ προβολὴ τῆς ὄμορφης Κύπρου, ποὺ πάντα θέλγει καὶ πάντα προσφέρει τὴν ἠρεμία καὶ τὴν ξεκούραση μὲ τὸν ἥσυχο ρυθμό της, στὸν ταλαιπωρημένο πολίτη τῆς τεχνολογίας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅμως. Πόσο καλό, πόση ζημιὰ γίνεται στὴν πολιτική μας θέση; "Αν ἀρχίσει νὰ διαδίδεται στὸ ἐξωτερικὸ ἡ εἰκόνα μιᾶς «ἤρεμης» Κύπρου μὲ φτηνὰ ξενοδοχεῖα, ὁμορφες ἀμμουδιὲς καὶ διαλεχτοὺς μεζέδες, αὐτὸ εἶναι μιὰ πηγὴ εἰσοδήματος. Εἰσόδημα ποὺ πάντα μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ ὀρθοποδήσουμε, γιὰ νὰ ἀνοικοδομηθῆ ἡ οἰκονομία μας. Τὸ ἐθνικό μας ὅμως θέμα ὑποσκάπτεται, ζημιώνει. "Η μήπως ἀρχίσαμε κι' ἐμεῖς νὰ δεχόμαστε τὴ νέα πραγματικότητα, ὅπως λέει ὁ ἴδιος δημοσιογράφος σὲ δεύτερο ἄρθρο του στὴν ἴδια ἐφημερίδα: "Ελληνες καὶ Τοῦρκοι ἔχουν δεχτεῖ τὴ νέα κατάσταση.

"Αν αὐτὸ εἶν' ἀλήθεια, τότε ἡ ἔννοια τοῦ ἀγῶνα μας καταρρακώνεται. Τότε ἡ διαφώτιση μας χωλαίνει, ὄχι ἀπὸ ἔλλειψη ὀργάνωσης, ἀλλὰ ἀπὸ ἔλλειψη πίστης κι' ὁράματος. "Η ἀκόμα χειρότερα. Τότε σημαίνει ὅτι μοιραία κι' ἀναπότρεπτα ὁδηγούμαστε στὴν ἱκανοποίηση, στὴν ἀποτελμάτωση τῆς μακαριότητας ποὺ μᾶς χαρακτήριζε πρὶν ἀπὸ τὸ πραξικόπημα. Τότε σημαίνει ὅτι ὁ ὄλεθρος ποὺ μᾶς βρῆκε δὲν ἄφησε ἴχνη δυνατά, δὲν χαράκωσε τὸ μέτωπο τῆς ἱστορίας μας ἔτσι ποὺ ἡ ἀγωνία μας γιὰ τὴν ἐθνική μας πορεία νἄναι συνεχής, ἐντατική, ἀσταμάτητη. Κι' αὐτὴ τὴν ἀγωνία, αὐτὴ τὴν ἀπειλὴ ἔχουμε καθῆκον νὰ τὴν μεταδίδουμε σὲ κάθε ἐπαφή μας, σὲ κάθε στιγμὴ ἐπικοινωνίας μας. Κι' ἐκεῖ ποὺ ἀκόμα θέλουμε τὴν οἰκονομικὴ ἀνόρθωση τοῦ τόπου, ποτὲ νὰ μὴν παραλείπουμε τὸ κακὸ ποὺ ἔγινε, ποὺ συνεχίζεται, τὸ κακὸ ποὺ ὁλόκληρη ἡ πολιτισμένη ἀνθρωπότητα ἀγνόησε.

'Υπολογίζουμε ὅτι ὁ χρόνος θὰ φθείρει τὴν Τουρκικὴ ἀκαμψία, τὴν ἀδιαλλαξία. "Ομως, ἂν ἀντίθετα, ὁ χρόνος ἐπισφραγίσει τὴν κατάσταση μὲ τὴ δική μας οἰκονομικὴ εὐεξία, ἡ λησμονιά μας θἄναι καὶ πάλιν ἡ πιὸ τρανὴ ἔνδειξη ὅτι τὸ κακὸ θἄχει ξανὰ ἀφορμὴ νὰ ἐπαναληφθῆ. "Αν δὲν μπορέσουμε νὰ κάνουμε τουρισμὸ, θυμίζοντας τὴ γραμμὴ 'Αττίλα, τότε ἴσως θἄναι καλύτερα νὰ θυμίζουμε τὴ γραμμὴ 'Αττίλα στὸν πολιτισμένο κόσμο καὶ νὰ ξεχάσουμε τὸν τουρισμό. 'Αλλοιώτικα, διαλέγουμε καὶ πάλιν τὶς εὔκολες λύσεις, ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν εἰσβολή. Προκαλοῦμε τὴν ἱστορία, ξεχνοῦμε τὴν τραγωδία καὶ δὲν ἔχουμε δικαίωμα. 'Ακόμα συνεχίζεται. 'Ακόμα μᾶς μαστιγώνει. 'Ακόμα ἡ Κύπρος εἶναι ἀκρωτηριασμένη. Κι' ἡ 'Αφροδίτη γκρεμίστηκε. Μὴν τὸ ξεχνοῦμε αὐτό. 'Η Πέτρα τοῦ Ρωμηοῦ ἀνατινάχθηκε. Κι' οἱ ἀμμουδιὲς μας δὲν πρέπει νὰ ὀνειροπολοῦν. Νὰ ὁραματίζονται πρέπει. Καὶ καλὰ εἶναι νὰ διαφημίζονται τὰ Λευκαρίτικα κεντήματά μας. Πάντα ὅμως μὲ τὴν λεζάντα πὼς ἀγωνιζόμαστε νὰ ζήσουμε μέσα ἀπὸ τὴν παράδοση, μέσα ἀπὸ τὴν δημιουργία, μέσα ἀπὸ τὴ ρίζα μας. Καὶ νὰ σταματοῦμε τοὺς ξένους ποὺ μιλοῦν ἀνάλαφρα κι' ἀβασάνιστα γιὰ τὴν συμπτωματικὴ (σχεδὸν) παρουσία 12 καταυλισμῶν στὴν Κύπρο. Τὸν ἐρχόμενο χειμῶνα δὲ θὰ ὑπάρχουν οὔτε αὐτοί. Οἱ πρόσφυγες θἄναι πιὸ ἀνθρώπινα τακτοποιημένοι σὲ συνοικισμούς.

"Ομως τὸ πρόβλημα, ἡ πληγὴ τῆς Κύπρου, θὰ παραμείνη. 'Η ἐθνική της ὑπόσταση θἄναι ἀκόμα λαβωμένη. Τὸ μέλλον της σκοτεινό. 'Η μοῖρα της στοιχειωμένη ἀπὸ τὸ μίσος καὶ τὴν διαίρεση. Αὐτὰ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὰ ξεχνοῦμε. Κι' αὐτὲ ν' ἀφήνουμε τοὺς ἄλλους νὰ τὰ ξεχνοῦν. Νὰ πιάσουμε τὴν ἱστορία στὰ χέρια μας. Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα ὅταν μιλᾶμε, ἀλλὰ κι' ὅταν ἀκοῦμε νὰ μιλᾶν γιὰ τὴν Κύπρο νὰ' βάζουμε τὸ χέρι στὴν καρδιὰ κι' ὕστερα στὸ κεφάλι. Κι οἱ ἄλλοι θ' ἀκολουθήσουν. Σὰν πράξη σεβασμοῦ κι ἀναγνώρισης.

Νάγια Ρούσου

ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ ΒΟΡΕΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ

28.6.76

«Ἠλέκτρα» : Βία καὶ Δικαιοσύνη.

ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΚΑΤΙ ΕΧΕΙ ΜΕΙΝΕΙ ΑΠΛΗΡΩΤΟ...

"Αν εἶναι αὐτὸ σημάδι τῶν καιρῶν, πῶς νὰ τὸ παραγνωρίσουμε. Εἶναι καὶ σημάδι τῶν πεπρωμένων, τοῦ δρόμου, τοῦ ἱστορικοῦ μας. Πάψαμε — κι' ἔτσι ἁρμόζει — πιὰ νὰ βλέπουμε τὴν Τέχνη σὰν ὄαση αἰσθητική, ὅπου τὸ πνεῦμα ξανανοιώνει γιὰ φτερουγίσματα πιὸ ζωντανά, πιὸ δυνατά. "Οχι, δὲν ἔχασε ἡ Τέχνη τὸ ἄξιο, τὸ θεμιτό της ὑπόβαθρο. Κρατοῦμε ἀνοιχτὰ τὰ μάτια καὶ τ' αὐτιά μας γιὰ τὰ μηνύματά της. Ἀναζητοῦμε τὴν τέρψη τῆς δημιουργίας μέσα στὸν Λόγο. "Ομως πέρα ἀπὸ Λόγο, ἔξω ἀπ' τὴν Μουσική, ἔξω ἀπὸ τὴν καλὰ στημένη, τὴ ζωντανὴ θεατρικὴ παράσταση, ἀνεμίζουμε πνεῦμα καὶ ψυχὴ γιὰ ν' ἀνακαλύψουμε πίσω ἀπ' τοὺς ἤχους, πίσω ἀπὸ τὰ νοήματα ποὺ, μπλέκονται μὲ τὴν καλλιτεχνικὴ ἔκφραση, νυγμοὺς γιὰ τὴν τραγωδία μας. Γιατὶ δὲ ζοῦμε πιὰ στὴν Κύπρο καιροὺς ἀνέμελους, τῆς εἰρήνης. Ζοῦμε μιὰ κρίση, βυθομετροῦμε τὸ ἄδικο. Ζυγιάζουμε, σ' αὐτὰ τὰ ἱστορικὰ χρόνια, ἀρχὲς κι' ἀξίες, βλέπουμε νόμους νὰ καταλύονται κι' ἄλλους ν' ἀντιπαλεύουν τὴ ροὴ τῶν καιρῶν καὶ τὴν ὁρμὴ καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων. Δὲν μποροῦμε λοιπὸν νὰ μὴν ἀφήνουμε τὴν Τέχνη νὰ λειτουργεῖ πέρα ἀπ' τὰ συμβατικά της ἐπίπεδα. Δὲν μποροῦμε νὰ μὴ τὴν ἀφήνουμε νὰ ξεπερνᾶ τὰ τείχη τῆς αἰσθητικῆς ἐκπλήρωσης καὶ νὰ ἀκουμπᾶ τὰ μηνύματα της στὴ θαλασσοδαρμένη μας γενιά. "Ετσι πάντα, γεμᾶτοι ἀπὸ τὴ φουρτούνα τῆς κρίσης ποὺ ζοῦμε στὴν Κύπρο, εἴδαμε καὶ τὴν «Ἠλέκτρα» τοῦ Σοφοκλῆ παιγμένη ἀπὸ τὸ Κρατικὸ Θέατρο Βορείου Ἑλλάδος, τὴν περασμένη Πέμπτη, στὴ Σχολὴ

Καὶ μᾶς καθήλωσε. Μιὰ παράσταση πάλλουσα. Μιὰ ἀνάσα, γιὰ μᾶς, θεατρική. Μιὰ σκηνοθετικὴ γραμμὴ ποὺ κατέλυε τὸ κατεστημένο καὶ ἔφερνε τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ τραγωδία στὸν σύγχρονο θεατή, ὡμὴ καὶ μεγαλόπρεπη, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὰ ψιμμύθια τοῦ μακρόσυρτου γόου, ἠλεκτρισμένη ἀπὸ τὰ μηνύματα τοῦ ἔργου, γεμάτη ἀπὸ τὸ σφρίγος τῆς ἀνθρώπινης πάλης μὲ τὸ Κακὸ καὶ μὲ τοὺς Νόμους ποὺ στέκουν ἀδιασάλευτοι, πέρα ἀπὸ καλὸ καὶ ἀπὸ κακό, τὸ ἴδιο.

Ζήσαμε μιὰ Ἠλέκτρα, στὴν Συνοδινοῦ, γεμάτη κραδασμό, ποτισμένη μὲ τὴν ἀμετάκλητη ἀπόφαση νὰ πάρη τὴν δικαιοσύνη στὰ χέρια της, νὰ συντρίψη τὴν τυραννία, νὰ ἐπιβάλη μὲ μιὰ πράξη ἐκδίκησης τὴν τάξη ποὺ διασάλεψε ἡ μάνα της κι' ὁ Αἴγισθος, μὲ τὸ φόνο τοῦ πατέρα της. Κι' εἶναι μιὰ καταπληκτικὴ Ἠλέκτρα, ἡ Συνοδινοῦ. Ἐπιβάλλει τὸ μέτρο της — προσωπικό, ἀνυπόταχτο, πληθωρικὸ στὴν ὅλη παράσταση. Ἔτσι ποὺ στέκει καὶ δημιουργεῖ, ἔτσι ποὺ κινεῖται, μιὰ παρουσία μεταμορφωμένη μέσα στοὺς δρόμους καὶ στὰ πεπρωμένα τῶν Ἀτρειδῶν, δὲν μποροῦν οἱ ἄλλοι νὰ μὴ δεθοῦν μαζί της. Χορός, Χρυσόθεμη, Ὀρέστης, Κλυταιμνήστρα, Αἴγισθος. Ὁ μαγνητισμός της ἁπλώνει τὴν ἔνταση καὶ τὴ δύναμη του σ' ὅλους ποὺ σαρκώνουν μαζί της, τὴ μοῖρα καὶ τὰ πεπρωμένα της. Καὶ δὲν ὑπάρχει κενό. Δὲν ὑπάρχει δυσανάλογη προσέγγιση σὲ καμμιὰ ἑρμηνεία. Ὅλους τοὺς τραβάει ἀπάνω, στοὺς ἴδιους χώρους, στὰ ἴδια ἐπίπεδα στὰ ὁποῖα κινεῖται ἡ ἴδια. Ἐπίπεδα στὰ ὁποῖα ὁ ρόλος μεταμορφώνεται σὲ πράξη ζωῆς. Μιὰ πράξη ζωῆς λοιπὸν ἡ ἑρμηνεία τῆς Συνοδινοῦ στὴν «Ἠλέκτρα». Πῶς νὰ σταθοῦμε ἄλλο πιὰ στὴν αἰσθητικὴ πλευρὰ τῆς ἑρμηνείας της. Ἐκεῖνο ποὺ μᾶς καίει, εἶναι ἡ προέχτασή της μέσα στὴν δική μας ὑπόσταση, σήμερα στὴν Κύπρο.

"Ανθρωπος μὲ ἄνθρωπο, ὅσο σκληρὸ κι' ἂν εἶναι τὸ μήνυμα τοῦ Σοφοκλῆ, καὶ τὸ μήνυμα τῆς ἀρχαίας τραγωδίας. Σκληρὸ παιγνίδι κι' ἀτέλειωτο. "Οποιος πάρει τὸ Νόμο στὰ χέρια του, ξεκινᾶ ἕνα κύκλο ποὺ δὲν ἔχει στάμάτημα. "Ενα κύκλο ἐκδίκησης, ἀντεκδίκησης, στὸν ὁποῖο οἱ Θεοὶ καλοῦνται πάντα νὰ παίξουν ρόλο — ἀφορμή, ἢ τελικὸ ρόλο ἔγκρισης καὶ εὐλογίας. Ἡ "Αρτεμη ἀπαίτησε ἀπὸ τὸν ἄντρα τῆς Κλυταιμνήστρας νὰ θυσιάσει τὴν κόρη του γιὰ μιὰ ἀθέλητη προσβολὴ ποὺ τῆς ἔκανε. Κι' ὁ Ἀπόλλων εὐλογεῖ τὸν πέλεκυ τοῦ Ὀρέστη γιὰ νὰ ἐξοντώσει τὸν Αἴγισθο καὶ γιὰ νὰ σκοτώσει τὴν Κλυταιμνήστρα, ἀποκαθιστώντας τὸ δίκαιο καὶ τὸ Νόμο. Εἶναι φανερὸ ὅτι οἱ θεοὶ εἶναι ἡ πρόφαση. Οἱ ἀνθρώπινες συγκρούσεις, τὰ ἀνθρώπινα πάθη ἐκτυλίσσονται μέσα στὴν παλαίστρα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς μὲ ἐπίκεντρο πάντα, μὲ πυξίδα πάντα, τὴν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη.

Τὸ Κακό, ἡ Ἀδικία, ἡ Τυραννία πρέπει νὰ καθαιροῦνται. Πρέπει νὰ πολεμοῦνται. "Οσο ἀπάνθρωπη, ὅσο φρικτὴ κι' ἂν εἶναι ἡ πράξη τῆς τιμωρίας, ὅσο κι' ἂν ἀκόμα ἐκτελεῖται ἀπὸ τὸ γυιὸ ἐνάντια στὴ μάνα, ἡ ἀποκατάσταση τῆς δικαιοσύνης δὲν μπορεῖ, δὲν ἐπιτρέπεται ν' ἀφήνεται στὴν Τύχη. Πρέπει νὰ παίρνει ὁ Ἄνθρωπος τὴ μοῖρα του στὰ χέρια του. Ἐνεργά, ἀμετάκλητα.

"Ομως αὐτὸ ἀκριβῶς, ἡ ἐνσυνείδητη ἀνάληψη τῆς δικαίωσης ἀπὸ τὸν "Ανθρωπο, ἡ ἐξάσκηση τῆς βίας, γιὰ τὴν βία, αὐτὸ εἶναι τὸ βαθύ, τὸ μεταφυσικὸ πιὰ πρόβλημα τοῦ ἀνθρώπου. Γιατὶ ἡ βία πάντα φέρνει βία. Ἡ Κλυταιμνήστρα κι' ὁ Αἴγισθος σκότωσαν, ἀλλὰ σκοτώθηκαν. Ὁ Ὀρέστης σκότωσε μὲ ὑποκινητὴ καὶ συμπαραστάτη τὴν Ἠλέκτρα. Κι' οἱ δυό τους ξέρανε τὸ μέγεθος τῆς πράξης τους. Κι' ἦταν ἕτοιμοι νὰ πληρώσουν τὸ τίμημα. Ποιό θᾶταν; Ἡ αὐλαία κλείνει μὲ τὴν ἀποκατάσταση τῆς δικαιοσύνης, στὰ δικά τους μέτρα. Γιατὶ ἀναφορὰ στὴ δική τους πληρωμή, θὰ ἀποτελοῦσε ἕνα νέο τραγικὸ κεφάλαιο, τὸ ἴδιο συνταρακτικό, τὸ ἴδιο τρομερό.

Γιὰ τὴν Ἠλέκτρα ὁ φόνος τοῦ πατέρα της εἶχε μείνει πράξη μετέωρης ἀσέβειας, ἐνῶ ἡ τυραννία, ὁ σφετερισμὸς τῆς ἐξουσίας κάλπαζε ἀχαλίνωτα, «κάτι ἔχει μείνει ἀπλήρωτο». Σήμερα τὸ δίκαιο στὴν Κύπρο εἶναι τραυματισμένο, κατατρεμένο. Κι' ὁ "Ανθρωπος ὁ ἀδικημένος, ποὺ φτάνει στὸ τελευταῖο σκαλοπάτι τῆς ἀπόγνωσης καὶ κρύβει πιὰ τὸ πρόσωπό του μ' ἀποτροπιασμὸ γιὰ τὴν κατάχρηση τῆς ἐξουσίας, γιὰ τὴν ξεδιαντροπιὰ τῶν δυνατῶν ἀπέναντι στοὺς ἀδύνατους, ἂν πρόκειται γιὰ τὴ Χρυσόθεμη, μπορεῖ νὰ συμβιβάζεται. Καὶ μιὰ καὶ δὲ μπορεῖ νὰ πολεμήσει τοὺς δυνατούς, τοὺς ὑπηρετεῖ. "Αν ὅμως πρόκειται γιὰ τὴν Ἠλέκτρα, αὐτὴ τὴ γυναίκα ποὺ ἐπιμένει νὰ λέει «"Οχι» κι' ὅταν ἀκόμη ἔχει κλείσει κι' ἡ στερνὴ κρυφὴ πόρτα, μὲ τὸν ὑποτιθέμενο θάνατο τοῦ Ὀρέστη, τότε, ἡ τραγωδία δὲν ἔχει ἀκόμα κλείσει. Καὶ στὴν Κύπρο, ἀκούεται ἀκόμα αὐτὸ τὸ «"Οχι». Γιατὶ ἔστω κι' ὅταν γνωρίζει ὁ "Ανθρωπος ὅτι αὐτὴ ἡ ἄρνηση θὰ φέρη ἄλλο κακό, ἡ βία γιὰ νὰ ἐπαγαφέρει τὴ δικαιοσύνη μὲ τ' ἀνθρώπινα μέτρα, πρέπει νὰ διανύση ἄλλο κύκλο βίας, εἶναι δύσκολη ἡ παραδοχή, ἡ παραίτηση.

Ἐμεῖς ποὺμαστε ἀδύνατοι, πολεμοῦμε μὲ τὸν Λόγο. Φωνάζουμε τὸ δίκηο μας, πᾶμε μὲ ὑπομονὴ (κι' ἀπελπισία) ἀλλὰ πάντα μὲ πίστη στὸ Δίκηο, σ' αὐτὸ τὸν Ὀργανισμὸ ποὺ θέλει νὰ θεσπίζει τὴ δικαιοσύνη ἀνάμεσα στὰ Ἔθνη καὶ μιλοῦμε καὶ καταθέτουμε τὴν ὀδύνη μας, γυμνοὶ καὶ ἀνυπεράσπιστοι. "Ομως μέσα μας, στὴν Κύπρο, τὸ «"Οχι» δὲ γίνεται ποτὲ «Ναί», γιατὶ εἶναι στὴν ἀνθρώπινη φύση νὰ προσμένη πάντα τὸν Ὀρέστη. Κι' ὅσο κλάμα, κι' ὅση πίκρα, κι' ὅση ἄλλη τραγωδία κι' ἂν πρόκειται νὰ φέρει τὸ κτύπημα του, ἡ φορὰ τῶν πραγμάτων δὲν σταματᾶ. Θέλουμε τὸ φῶς νὰ μπεῖ στὶς διάνοιες τῶν ἀνθρώπων. Θέλουμε νὰ βγοῦμε ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τῆς βίας καὶ τῆς ἀντιβίας, μέσα στὰ μονοπάτια τοῦ χρόνου. "Ομως ἂν ὅλοι σωπαίνουν, συγκατανεύουν," παραγνωρίζουν, οἱ κύκλοι, ἀνθρώπινοι, σκληροί, θὰ ἀκολουθήσουν τὴν ἀμετάκλητη μοιραία τροχειά τους. Ἀλλοιώτικα δὲ μπορεῖ νὰ γίνη. Γιατὶ στὴν Κύπρο κάτι ἔχει καταπατηθεῖ καὶ κάτι ἀκόμα μένει ἀπλήρωτο.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

5.7.76

Γράφει η
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Μαρίας Πηλιώτου: «ΧΑΡΟΥΜΕΝΟΙ ΧΑΡΤΑΕΤΟΙ»

Το καλό λογοτεχνικό ανάγνωσμα είναι κάτι που μᾶς λείπει στην Κύπρο. Κι ἂν σὲ χρόνια πιὸ παληὰ παραγνωρίζαμε ἢ προσπερνούσαμε αὐτὴ τὴν ἀνάγκη οἱ πρότεραιότητες μας σήμερα δὲν μᾶς τὸ ἐπιτρέπουν. Γιατὶ τὸ παιδί, ἡ νέα, αὐριανὴ γενιὰ τοῦ τόπου μας ἔχει περάσει μιὰ ἐμπειρία τραυματικὴ κι' ἔχει νὰ ἐπουλώσει ρήγματα πολλὰ στὶς ἀξίες καὶ στὰ πιστεύω του. Γι' αὐτὸ κι' ἡ θεραπευτικὴ ἀγωγὴ ποὺ προσφέρει στὴν ψυχὴ τὸ ὑγιές, καλογραμμένο λογοτεχνικὸ κείμενο εἶναι, τόσο ἀπαραίτητο καὶ καλόδεχτο σήμερα.

Τὸ βιβλίο τῆς Μαρίας Πυλιώτου «Χαρούμενοι Χαρταετοὶ» περιέχει δέκα διηγήματα, εἰκονογραφήθηκε ἀπὸ τὴν ἴδια καὶ βραβεύθηκε στὸν Διαγωνισμὸ τοῦ Συνδέσμου Παιδικοῦ - Νεανικοῦ Βιβλίου καὶ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Τὰ διηγήματα κινοῦνται ὅλα μέσα στὸ κλίμα τῆς μεταπολεμικῆς τραγικῆς Κύπρου. Μὲ πολλὴ τρυφερότητα καὶ στοργὴ σκύβει ἡ Μαρία Πυλιώτου πάνω ἀπὸ τὴν παιδικὴ ψυχὴ καὶ μὲ σεβασμὸ βλέπει τὰ [illegible] τοῦ παιδιοῦ νὰ τὸ [illegible]ανάνε, νὰ τὸ προβληματί[illegible]ουν, νὰ τὸ ἐπανατοποθετοῦν [illegible]σα στὸ κοινωνικό του πε[illegible]βάλλον, μὲ νέα δεδομένα, [illegible]ὲς συνθῆκες. Ὁ Ξερριζω[illegible]ὸς δίνεται μέσα ἀπὸ τὸν μι[illegible]ρό, προσωπικό, ἁπλὸ κόσμο τοῦ παιδιοῦ. Μέσα ἀπὸ ἕνα [illegible]ωριὸ ποὺ γίνεται ὅραμα μα[illegible]ρυνὸ ἀπὸ τὶς κορυφὲς κά[illegible]ριου Λούνα Πάρκ, ἢ μέσα ἀ[illegible]πὸ δυὸ λιοτρόπια ποὺ γέμι[illegible]ζαν φῶς καὶ χαρὰ τὴν καθη[illegible]μερινότητα καὶ ποὺ μένουν πίσω σκλαβωμένα μαζὶ μὲ τὸν ἄλλο, χαμένο χῶρο. Κι' ὕστερα μὲ τὸ σίγασμα τοῦ πολέμου, καὶ πάλιν μέσα στὸ μούδιασμα μιᾶς τραυματισμένης εἰρήνης, δυὸ χαρταετοί, ἕνας τοῦ Βορρᾶ κι' ἄλλος τοῦ Νότου, ἀνταλλάζουνε τὸ μήνυμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης. Αὐτὸ τὸ μήνυμα ποὺ ἀνθίζει ἀνυπόκριτα πάντα μέσα στὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν, γιατὶ ζοῦνε μακρυὰ ἀπὸ τὴν σκοπιμότητα τοῦ συμφέροντος.

Εἶναι εὐαίσθητο τὸ γράψιμο τῆς Πυλιώτου. Τὸ ὕφος κυριαρχημένο, τὰ μηνύματα ἁπλά, καθαρά, θυαίνουν κι' ἀπευθύνονται ὁλόϊσια στὴν παιδικὴ ψυχή. Καὶ τὸ ὅλο κλῖμα ἀπόλυτα σύγχρονο, ἀνθρώπινο, κομμάτι τῆς βασανισμένης, χτυπημένης Κύπρου.

Μιχάλη Παπαδοπούλου: «ΜΕΛΑΓΧΟΛΙΕΣ»

Μικρὸς λαός, περήφανος
θὰ ξαναζωντανέψη,
ἄσπρο λουλούδι, ξεγνοιαστο
στὸν ὄχθο θὰ σαλέψη.

Ἔχει στιγμὲς ἁρμονικὲς ὁ Μιχάλης Παπαδόπουλος, στιγμὲς ποὺ δένουν τὸν στοχασμὸ καὶ τὸν στίχο σὲ ἕνα ταίριασμα ἀγαθό, εὔφορο. Κι' αὐτὲς εἶναι ἴσως οἱ πιὸ γόνιμες καταθέσεις του κι' ἡ πιὸ σίγουρη, ταυτόχρονα ὑπόσχεσή του ὅτι τὸν δρόμο τῆς ποίησης ποὺ ἔχει μπροστά του μπορεῖ νὰ τὸν διανύσῃ μὲ ἐπιτυχία, μὲ προϋπόθεση τὴν ἀφοσίωση καὶ τὴν συστηματικὴ δημιουργία. Ἡ ταύτιση μὲ τοὺς πρεσμένους, ἡ ἀναγωγὴ τῶν καθημερινῶν προβλημάτων στὸν κόσμο τῆς ποιητικῆς εἰκόνας στὸν κόσμο τοῦ συμβολισμοῦ εἶναι πάντα τὰ γνωρίσματα τοῦ ποιητῆ. Γνωρίσματα ποὺ βρίσκουμε στὸν Παπαδόπουλο:

Καὶ θὰ πάρῃ ἡ ἐλπίδα τ' ὄνειρο
καὶ θὰ πετάξουνε ψηλά.
Θὰ πάρουν μαζί τους τοὺς πι-
(κραμμένους ἀργοναῦτες
κι' ὅλοι μαζὶ θὰ φύγουν ἀπὸ τὸ
(δασὶ τῆς Ἄχνας.

Ὅμως ἡ κοινοτυπία, τὰ συμβολικὰ σχήματα, ἡ ἀδούλευτη ἔκφραση καραδοκοῦν συχνὰ στὴν ὅλη ἐργασία τοῦ Παπαδόπουλου καὶ χρειάζεται πολλὴ αὐστηρότητα στὴν ἐπιλογὴ τῆς δημιουργίας ποὺ βλέπει τὴν δημοσιότητα. Πρᾶγμα δύσκολο γιὰ τοὺς πιὸ πολλοὺς ποὺ γράφουν. Διαδικασία ὅμως σωστὴ κι' ἀπαραίτητη γιὰ νὰ μένει ἡ Τέχνη στὰ σωστὰ ἐπίπεδα καὶ νὰ ἐπιτελεῖ τὸν σωστό της προορισμό.

Ἀλίκης Μεταξᾶ: «ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ»

Μὲ τὸ ἴδιο περίπου πρῖσμα βλέπαμε καὶ τὴν ποιητικὴ αὐλλογὴ τῆς Μεταξᾶ. Περιέχει ποιήματα ποὺ γράφτηκαν στὴν διάρκεια ταξιδιοῦ στὴν Ἑλβετία, τὸ 1962. Ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ δροσιὰ καὶ μιὰν ἀφέλεια ποὺ χαρακτηρίζει τὸν στίχο, γνωρίσματα ποὺ τόσο ἁρμόζουν στὴ αὐλλογὴ στὴν παιδικὴ Λογοτεχνία, ἡ τεχνικὴ χρειάζεται δούλειὰ κι' ἡ ἐπιλογὴ τῆς ὡριμώτερης ποίησης ὑπομονὴ καὶ ἀπόλυτο ἔλεγχο. Παρ' ὅλα αὐτὰ ξανατονίζουμε τὴν ἁπλότητα καὶ τὴ δροσερὴ ἀφέλεια ὁρισμένων στιγμῶν:

«Δυὸ κορίτσια δροσερὰ
Κυριακάτικα ντυμένα.
Μὲ περίσσεια ὁμορφιά,
καὶ στὸν ἥλιο δουτηγμένα
χαμογελοῦνε μὲ χάρι.
Σὰν αὐτὴ δὲν εἶναι ἄλλη.

Φώτη Ἀποστολίδη: «ΤΟ ΤΑΒΛΙ»

Μιὰ προσφορὰ γιὰ μιὰν «ἐθνικὴ ψυχαγωγία». Γιατὶ τὸ τάβλι εἶναι πολὺ πλατειὰ διαδεδομένο στὸ λαό μας. Καὶ ἡ μελέτη, αὐτὴ εἶναι, ἀπ' ὅσα δηλώνει καὶ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας, ἡ μοναδικὴ στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο. Στὴν «Εἰσαγωγὴ» ὁ συγγραφέας πραγματοποιεῖ μιὰν ἱστορικὴ τοποθέτηση τοῦ παιγνιδιοῦ, ἀκολουθοῦν οἱ κανονισμοὶ καὶ τὸ βιβλίο περιέχει πολλὲς ἐπιστολὲς γύρω ἀπὸ τὸ θέμα.

Τὰ κείμενα εἶναι γραμμένα σὲ ὕφος ἀνάλαφρο καὶ διαβάζονται εὐχάριστα. Οἱ ὁδηγίες κι' οἱ ἐξηγήσεις εἶναι σαφεῖς καὶ ἡ ὅλη ἔκδοση εὔστοχη, ὁλοκληρωμένη καὶ πρὸ πάντων πρακτικὰ χρήσιμη.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ Γεννάρης-Δεκέμβρης '76.

Συνεχίζει τὴν παράδοση τὸ περιοδικὸ αὐτὸ ποὺ πληροῖ ἕνα κενὸ στὸν χῶρο τῆς λαογραφίας. Τὸ τεῦχος αὐτὸ εἶναι πλούσιο σὲ ὕλη καὶ στρατολογεῖ πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ τὴν πνευματική τους προσφορὰ γύρω ἀπὸ θέματα τῆς λαογραφίας. Παραθέτουμε μερικὲς συνεργασίες, τονίζοντας τὸ τεράστιο τῆς σημασίας ποὺ ἔχει σήμερα στὴν Κύπρο ἡ διάσωση καὶ ὀργάνωση τοῦ λαογραφικοῦ μας ὑλικοῦ:

Κυριάκου Πλησῆ: «Μερικὲς σκέψεις γιὰ τὰ δημιουργήματα τοῦ λαϊκοῦ μας πολιτισμοῦ».

Ἀπόστολου Ν. Ἀθανασάκη: «Τὸ ρέσιν καὶ τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια».

Παναγιώτας Χρ. Κυπριανοῦ «Μερικὲς Δοξασίες γιὰ τὸ φεγγάρι».

Κύπρου Χρυσάνθη: «Τὰ προικιὰ σὲ ποιητάρικο».

ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΛΟΓΟΣ Ἰανουάρ. - Φεβρουάρ. '76.

Ποίηση, διήγημα, μελέτη εἶναι τὰ περιεχόμενα τῆς ἔκδοσης αὐτῆς τοῦ «Κυπριακοῦ Λόγου». Μερικὰ ἀπὸ τὰ περιεχόμενα:

Π. Στυλιανοῦ: «Ἡ κοινὴ τὸ 1606 Κυπριακὴ ἐκκλησις πρὸς τὸν Ἱσπανὸν βασιλέα Φίλιππον Γ' δι' ἀπελευθέρωσιν τῆς Κύπρου, ἱστορικῶς ἐξεταζόμενή».

Κ. Γραικοῦ: «Πότε;» (διήγημα).

Στ. Ζυμπουλάκη: «Ἀναπόληση στὴν ποίηση τοῦ Παύλου Μεράνου».

Ἑλένης Λεοντιάδου - Κύρρη: «Τὴν Κυριακή», «Καθὼς Μιλᾶμε» (ποιήματα).

ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΝ ΒΗΜΑ Ἀπρίλιος-Ἰούνιος '76.

Δραστήρια πάντα ἡ ἐργασία καὶ ἡ προσφορὰ τῆς Παγκυπρίου Ὀργανώσεως Ἀναπήρων. Τὶς δραστηριότητες καὶ τὶς ἐργασίες αὐτὲς καταγράφει τὸ «Ἀνεπηρικὸν Βῆμα».

Ἀπὸ τὰ περιεχόμενα: Π. Στυλιανοῦ: «Ἐπιτεύξεις καὶ στόχοι στὴν ἀποκατάσταση ἀναπήρων» (ὁμιλία ἐνώπιον τοῦ Ζ' Παγκυπρίου Συνεδρίου τῆς ΠΟΑΑ, 11.4.76), «Πρόγραμμα ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου», «Ἀπαντήσεις πρὸς τὰ ψηφίσματα Ζ' Παγκ. Συνεδρίου ΠΟΑΑ».

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει ή
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

12.7.76

Χῶροι καὶ ἀναφορές

Ἀντρέα Κ. Φυλακτοῦ: «ΣΤΑ ΠΕΡΙΓΥΡΑ ΤΗΣ ΠΑΦΟΥ»

Δὲ συμφωνοῦμε νὰ ἁπλώνουμε στὴ μνήμη, ἕνα μαντήλι δάκρυα πάνω στοὺς κατακτημένους χώρους. Γιατὶ δὲν τοὺς ξεγράψαμε. Κι οὔτε πιστεύουμε ὅτι τοὺς χάσαμε.

Μόνο ἕνας χωρισμός, ἀπὸ τὴ γῆ εἶναι αὐτὴ ἡ κατοχή, προσωρινός. Ὅμως ὁ ἄνθρωπος ποὖναι φθαρτὸς κι' εἶναι μνήμη ποὺ θολώνει καὶ ξεγράφει κι' εἶναι ὕλη ποὺ ἀναπροσαρμόζεται θὰ πρέπει νὰ καταγράφει μὲ χρῶμα, μὲ τρυφεράδα, μὲ ἀγάπη, μὲ τὸν Λόγο ποὺ τὰ πάντα διασώζει μέσα στὸν χρόνο, αὐτοὺς τοὺς χώρους ποὺ χάθηκαν γιὰ τώρα, ἔτσι ὅπως λειτουργοῦν στὴν ψυχὴ αὐτῶν ποὺ μεγάλωσαν στὰ πατημένα χώματα.

Αὐτὲς οἱ σκέψεις μοῦ ἦρθαν στὸ νοῦ ἐνῶ διάβαζα τὸ βιβλίο τοῦ Φυλακτοῦ «Στὰ περίγυρα τῆς Πάφου», μιὰ μαρτυρία γιὰ ἕνα χῶρο ἐλεύθερο, ὄμορφο. Τὰ κείμενα γράφτηκαν γιὰ νὰ μεταδοθοῦν ἀπὸ τὴν ἐκπομπὴ τοῦ ΡΙΚ «Στὴν Κύπρο τὴ θαλασσοφίλητη».

Οἱ ἀναφορὲς καλύπτουν γνωστὰ μέρη γύρω ἀπ' τὴν Πάφο, ὅπως ὁ Ἀκάμας, τὸ Μάριο, ἡ Ἀρσινόη, ἡ Πόλη τῆς Χρυσοχοῦς, τὸ μοναστήρι τοῦ Ἁγίου Νεοφύτου.

Ἡ ὁμορφιὰ τοῦ τοπίου, οἱ παραδόσεις, ἡ χρησιμότητα κι' ἡ προσφορὰ τῆς γῆς, ὑφαίνονται ὅλα σὲ μιὰ ἔκφραση ἁπλή, ἐλκυστικὴ καὶ μὲ ὕφος πυκνό, κάποτε δραματικό, κάποτε ἀφηγηματικό, ὁ συγγραφέας ζωντανεύει γιὰ τὸν ἀναγνώστη γνωστοὺς ἀγαπημένους χώρους γύρω ἀπὸ τὴν Πάφο.

Γκίκα Μπινιάρη: «ΕΚΑΤΟ ΧΡΟΝΙΑ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΠΕΙΡΑΙΚΗΣ ΖΩΗΣ»

Ἡ ὁμιλία αὐτὴ τοῦ Γκίκα Μπινιάρη δόθηκε στὸν «Πειραϊκὸ Σύνδεσμο» στὶς 27 Ἰανουαρίου, 1976, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης ἑνὸς αἰῶνα θεατρικῆς ζωῆς στὸν Πειραιᾶ. Ὁ ὁμιλητὴς στέκει σὲ μερικὰ σημαντικὰ γεγονότα καὶ σὲ μορφὲς ποὺ δημιούργησαν τὴν ἱστορία, σὲ Πειραιῶτες ποὺ ὑπηρέτησαν τὸ θέατρο σὰν ἰδεῶδες. Ὀνόματα κι' ἱστορίες θιάσων, ὀνόματα καὶ προσφορὲς θεατρικῶν μορφῶν, συγγραφέων, πρωταγωνιστῶν. Σπῦρος Μελᾶς, Αἰμίλιος Βεάκης, Κατίνα Παξινοῦ, Δημήτρης Ροντήρης, Μίμης Τραϊφόρος.

Μορφὲς ποὺ σκιαγραφοῦνται σύντομα, συνοπτικά, μὲ λίγα λόγια ποὺ ἀποτελοῦν ἕνα ἁπλὸ φόρο σ' ἕνα χῶρο μεγάλο καὶ στοὺς ἀνθρώπους του ποὺ προσφέρουν ψυχαγώγηση, μέσα σὲ συνθῆκες κάποτε δύσκολες, κάποτε ἀντίξοες, κάποτε δραματικές.

«Καὶ παίρνουν τὶς βαλίτσες τὸ (φθινόπωρο
καὶ μὲ πικρία μιὰν ἐσπέρα (ξεκινᾶνε
καὶ στὸ σταθμὸ δὲν βρίσκεται (ἕνας γνώριμος
κι' ἕνα μαντῆλι ἀπ' τὸ λιμάνι δὲν (κουνᾶνε...
καὶ πᾶνε σ' ἄλλες πιάτσες γιὰ (νὰ παίξουνε,
καὶ ταξιδεύουν μέσ' τὰ βρώμικα (βαγόνια
μὲ τρίτης θέσης πάντοτε (εἰσιτήριο
καὶ οἱ ἀγωνία σιγατρέμουν τὰ (βαγόνια».

(Μίμη Τραϊφόρου: Μπουλούκια)

Λύντια Αὐλωνίτου: «ΣΤΗΝ ΑΙΧΜΗ ΤΗΣ ΒΡΟΝΤΗΣ» καὶ «ΠΑΡΑΜΥΘΙ»

Περασινὲς ἐκδόσεις ἀπὸ τὸ Μοντρεάλ ποὺ τώρα μᾶς φτάσανε, καὶ ποὺ ἀποτελοῦν καλόδεχτη φωνὴ ἀπὸ τὸν ἀπόδημο Ἑλληνισμό.

Στὸ πρῶτο βιβλίο ὁ στίχος τῆς Αὐλωνίτου εἶναι πλούσιος, αἰσθητικὰ ἰσορροπημένος μὲ στιγμὲς ἀγωνίας, κοινωνικῆς, μεταφυσικῆς.

Ἀκόμα

Στὴ γλώσσα μου ἡ γεύση τοῦ (πράσινου
Οἱ ρίπες τῆς ἐκτέλεσης
Καὶ τὸ αἷμα τοῦ ἀθώου.
Πληγώνει
Τὸν ἔνοχο ἡ τύψη ἁρμυρότερη
Καὶ τὸ δάκρυ κι' ἀπ' τὸ αἷμα τὸ (κόκκινο.

Ἡ ὅλη ὅμως οἰκοδόμηση καὶ ἡ ἐν γένει πορεία τῆς συλλογῆς θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι πιὸ θετικὰ διαγραμμένη μὲ περισσότερο ἀποκρυσταλλωμένους προσανατολισμούς.

* * *

Στὸ «Παραμύθι», ἡ διάθεση εἶναι τρυφερή, τὸ διάγραμμα ἀκαθόριστο, μιὰ ἁπλωσιὰ ὀνειρικὴ μέσα στὴν ὁποία κυλοῦν οἱ εἰκόνες καὶ τὰ σχήματα, καὶ μιὰ παιδικὴ σύλληψη ὁραμάτων συνθέτει ἕνα ὁμορφο κόσμο, κόσμο παραμυθιοῦ:

«Πέρασαν αὐγὲς καὶ βράδια
καλοκαίρια καὶ χειμῶνες
ἄνθισεν ἡ ἀμυγδαλιὰ
μαραθήκανε οἱ ἀνεμῶνες,
μὰ ἡ μικρὴ τριανταφυλλιὰ
ποὺ ἔμαθε στὴ τεμπελιὰ
καὶ στῶν φίλων της τὰ χάδια
ἔχει γίνει τολμηρὴ
καὶ σχεδὸν ἀδιαφορεῖ
γιὰ τὸ τί μπορεῖ νὰ πάθει
ὅδειο ἂν μείνει τὸ καλάθι».

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΜΕΛΕΤΗ

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Στην Κυπριακή ποίηση μετά την εἰσβολή

«Κι' ἡ ποίηση εἶν' ἄγρυπνη. Μᾶς τρώει τὰ σωθικά».

(ΚΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ: «Θαργήλια»)

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Κοιτάμε πίσω στοὺς δρόμους ἀπ' ὅπου διάβηκε ὁ Ἑλληνισμός. Κάθε ἔθνος μὲ τὴν ἱστορία του, τὰ πεπρωμένα του, τὴν περηφάνεια του. Ὅμως καὶ τοῦτος ὁ λαός, πιασμένος ἀνάμεσα στὸ μυστήριο τῆς Ἀσιατικῆς ἐνόρασης καὶ τὴν πρακτικὴ ὑξυδέρκεια τῆς Δύσης, δ' ἀσκορπισμένος στὰ τραχεῖα νότια κράσπεδα τῆς πανάρχαιας ἠπείρου τῆς Εὐρώπης καὶ στὰ ἤμερα γαλαζόπλεχτα ἀκρογιάλια τοῦ Αἰγαίου καὶ τοῦ Ἰόνιου, αὐτὸς ὁ λαὸς τῆς Ἑλλάδας πέρασε τραχειὲς ἀνηφοριὲς στὴν Ἱστορία του. Καὶ πάντα στὶς δύσκολες ὧρες, ὅταν μαράζωνε ἡ Ἐλευθερία καὶ ἰδανικά, κ' ἀξίες σκύβαν ταπεινωμένες, κρύβονταν στὶς γωνιὲς μὲ πρόσωπα σκεπασμένα ἀπὸ πέπλος, τὸ Πνεῦμα, ἡ Τέχνη, τὸ Τραγούδι πρότασσε τὴν Ἀντίσταση καὶ κρατοῦσε φουντωμένη τὴ σπίθα καὶ τὴν πολλαπλασίαζε καὶ τὴν ἐφτειαχνε ἑνέργεια στὰ πρακτικὰ ἐπίπεδα, γιὰ νὰ δράσῃ στὴν ὥρα ποὺ ἔπρεπε, στὸ ρόλο ποὺ ἔπρεπε.

Ἔτσι κι' ἡ Ποίηση. Ὄχι σὰν λειτούργημα αἰσθητικό, μὰ σὰν λειτούργημα καθαρὰ κοινωνικό, μὲ τὶς παλιτικές της προεκτάσεις νὰ ἀπορρέουν σὰν ἀποτέλεσμα παρὰ σὰν ἐλατήριο ἡ ἀφετηρία σοφοῦς στράτευσης, πάντα ἑτοίμη στὶς ὑπηρεσίες της στὶς κρίσιμες ὧρες τοῦ ἔθνους. Ἡ ποίηση ἐκείνη ποὺ νιὰ σύνθεση πολύπλευρη μὲ τὰ πλοκάμια της ν' ἀπλώνουν ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη ὡς τὸν Ἔζρα Πάουντ. Καὶ εἴτε αὐτὴ ἡ ποίηση εἶναι ἡ μίμηση κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη, εἴτε πρόκειται γιὰ τὴν «κάμονία τῶν ἀτάκτων» ποὺ διακρίνει τὴν πεθύμια τοῦ Καλοῦ, εἴτε πρόκειται γιὰ τὴν ποίηση τοῦ Γουέντγουερθ σὰν «τὸ συναίσθημα ποὺ ἀναζητᾶται στὴ γαλήνη» εἴτε καὶ πάλιν πρόκειται γιὰ τὴν ποιητικὴ τέχνη ποὺ ὁ Πάουντ περιγράφει σὰν «ἐκεῖνη φόρτιση τοῦ λόγου μὲ ἔννοιες, μ' ἕνα τρόπο μουσικὸ» ὅταν πρόκειται γιὰ ἀληθινὴ ποίηση, γιὰ ἀληθινὴ πραγμάτωση τῆς Τέχνης δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία γι' αὐτὸ ποὺ γίνεται· ἡ συνείσφορά της στὶς κρίσεις ἑνὸς λαοῦ δὲν εἶναι μόνο καθρέφτης. Εἶναι καὶ διαμορφωτής. Ὁ ποιητής, πάντα εὐαίσθητος σεισμογράφος τοῦ καιροῦ καὶ τῶν κραδασμῶν τῆς ἐποχῆς του, καταγράφει, ἀναλύει, ἀναζυθέτει καὶ δημιουργεῖ. Καὶ μεγάλη ἡ δύναμη τοῦ δημιουργικοῦ λόγου. Κυλᾶ στὸ αὐλάκι πλάϊ στὴ μορφὴ τῆς καθημερινότητας τὸ ἴδιο ζωντανός, τὸ ἴδιο πειστικὸς καὶ δυναμικὸς δσο κι' ἡ Πράξη. Δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ θυμηθοῦμε ἐκεῖνη τὴν πλούσια πηγὴ τῆς Ἀντιστασιακῆς μας Ποίησης στὴν πρόσφατη Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τὸ κλέφτικο τραγούδι. Ἕνας λαὸς τραγουδᾶ τὴ φυσικὴ παλληκαριὰ καὶ τὸ ἠθικὸ σθένος τοῦ Ἑλληνισμοῦ ποὺ δὲν ἔλεε νὰ προσκυνήσῃ τὸν Ἀγαρηνό, ποὺ δὲν ἔλεε νὰ λυγίσῃ κάτω ἀπὸ τὴν καταπίεση καὶ τὴν ἐξάπλωση τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Κι' αὐτὸ τὸ τραγούδι ἦταν καὶ κατακραυγὴ καὶ ἔμπνευση.

Ἡ φυσικὴ βία ἀνάκριση στὴ φυσικὴ βία, ἀπὸ ἄντρες, γυναῖκες, παιδιά.

«Δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Λόρμοδο, δὲν εἶν' ἡ Λαμποΐτσα,
ἐδῶ εἶν' τὸ Σούλι τὸ κακό, ἐδῶ εἶν' τὸ Κακοσούλι,
ποὺ πολεμοῦν μικρὰ παιδιά, γυναῖκες σὰν τοὺς ἄντρες,
ποὺ πολεμάει ἡ Τζαβέλαινα σὰν ἄξιο παλληκάρι» (1)

Καὶ τὸ ἠθικὸ σθένος ἐμπνευστὴς καὶ πάλιν τῆς φυσικῆς ἀντοχῆς ποὺ γίνεται ἀγέρωχη πράξη θυσίας προκειμένου ν' ἀποφευχθῇ τὸ ντρόπιασμα τοῦ κατακτητῆ:

«Τὸ Σούλι κι' ἂν προσκύνησε,
κι' ἂν τούρκεψε νὴ Κιάφα,
ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες
δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει».
Δαυλὶ στὸ χέρι νἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
Σκλάβες Τούρκων μὴ ζήσουμε, παιδιά μ' μαζί μου ἐλᾶτε». (2)
Καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψανε κι' ὅλοι φωτιὰ γενῆκαν».

Ἡ ἀντίσταση στὴν πιὸ φυσικὴ της μορφή.

Ὁ ἀνώνυμος τραγουδιστὴς τοῦ κλέφτικου ἔπους, εἶχε νὰ μετουσιώσῃ συγκινήσεις ποὺ ἀπορρέανε ἀπὸ τὴν ὡριμότητα τῆς φυσικῆς, τῆς πολεμικῆς ὑπεροχῆς. Κι' αὐτὴ τὴν συγκίνηση τὴν μετουσίωσε σὲ στιγμὲς φυσικῆς αὐταπάρνησης. Ἡ καταστροφὴ τῆς μορφῆς ἀποτελοῦσε τὴν κύρια μορφὴ τῆς Ἀντίστασης. Μιὰ ἀντιπαράταξη ποὺ εἶχε τὶς ρίζες της βαθειὰ μέσ' τὴν παράδοση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ μὲ τὶς μάχες καὶ τοὺς ἀγῶνες ποὺ ἔδωνε ἐνάντια στοὺς ξένους γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ἐπιβιώσῃ στὸν χῶρο του.

Μιὰ ἀντιπαράταξη ποὺ πήγαινε πίσω στ' ἀλώνια τῆς μάχης τοῦ Χάρου καὶ τοῦ Διγενῆ, τῆς ἀπαντοχῆς καὶ τῆς ἐπιμονῆς τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ διατηρήσῃ τὸ ἦθος καὶ τὸ χρῶμα του, ἀπὸ τὰ πιὸ παλιὰ χρόνια τοῦ Ἀκριτικοῦ Ἔπους, ὡς τὶς πρόσφατες δίσεκτες χρονιὲς τοῦ Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου καὶ τῆς Γερμανικῆς Κατοχῆς.

«Δὲν εἶναι τοῦτο πάλαιμα σὲ μαρμαρένια ἀλώνια,
ἐκεῖ νὰ στέκει ὁ Διγενὴς καὶ μπρὸς νὰ σ'έκει ὁ Χάρος...
Ἐδῶ σηκώνετ' ὅλη ἡ γῆ μὲ τοὺς ἀποθαμένους,
καὶ μὲ τὸν ἴδιο θάνατο πατάει τὸ θάνατό της.

Κι' ἀπάνω-ἀπάνω στὰ βουνά, κι' ἀπάνω στὶς κορφές τους φωτάει μεμιᾶς Ἀνάσταση, ξεσπάει ἀχὸς μεγάλος...
Ἡ Ἑλλάδα σέρνει τὸ χορὸ ψηλὰ μὲ τοὺς ἀντάρτες,
—χιλιάδες δίπλες ὁ χορός, χιλιάδες τὰ τραπέζια—
κι' εἶν' οἱ νεκροί, στὰ ξέγναντα, πρωτοπανηγυριῶτες». (3)
(Ἀντίσταση).

Ὁ Ἄγγελος Σικελιανός, καμφαίος τῆς Ἀντίστασης στὰ χρόνια τῆς Κατοχῆς, διαγράφει στὸ ρωμαλέο στίχο του τὶς ρίζες, τὴν πίστη καὶ τὸν ὁραματισμὸ τῆς θυσίας τῆς ἀνθρώπινης μορφῆς στὸ βωμὸ τῆς ἐλευθερίας. Κι' ὅταν ἀκόμα μιλᾶ γι' Ἀνάσταση, γιὰ τὰ σύμβολα τοῦ ἥλιου καὶ τοῦ φωτός, μέσα στὸ ποιητικὸ κύτταρο λειτουργεῖ ἡ μνήμη κι' ἡ ἀνάγκη τῆς φυσικῆς βίας γιὰ νὰ ἐπιβληθοῦν οἱ σωστὲς πνευματικὲς ἀξίες:

σουμε τὸν ἥλιο πάνω
ἀπ' τὴν Ἑλλάδα·
ὁμπρός, βοηθᾶτε νὰ σηκώσουμε τὸν ἥλιο πάνω
ἀπὸ τὸν κόσμο!
Τί, ἴδετε ἐκόλλησεν ἡ ρόδα του
βαθιὰ στὴ λάσπη,
κι' ἄ, ἴδετε, χώθηκε τ' ἀξόνι
του βαθιὰ μέσ' στὸ εἶμα».

Ἡ φυσικὴ βία στὶς διανθρώπινες καὶ στὶς διεθνεῖς σχέσεις ἀκόμα σήμερα παίζει ρόλο μεγάλο. Ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες τῆς Κύπρου, ποὺ ζήσαμε τὶς τραγικὲς μέρες τοῦ καλοκαιριοῦ τῆς Τουρκικῆς ἐπιδρομῆς, ποὺ δυὸ χρόνια, ξέρουμε, μάθαμε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ σύγχρονη Ἱστορία μας, τὴ κτηνώδη δύναμη τῆς πολεμικῆς ὑπεροχῆς. Ὅταν δόγνωσε τὸ ὀξυνόο μας τὸ ἀτσάλι καὶ τὸ σίδερο τῶν εἰσβολέων, ὅταν τραυμάτισαν βαθιὰ τὴ γῆ μας καὶ τὴν ἑνότητα τοῦ χώρου μας οἱ ἐρπύστριες μιᾶς χώρας μεγάλης κι' ἀδίκης, ἐσυντελεῖτο στὴν Κύπρο ἕνα πέταγμα Ἱστορικὸ καὶ πανανθρώπινο. Ἕνα θραῦσμα στὴν καθολικὴ συνείδηση τοῦ ἀνθρώπου. Ἦταν ἡ εἰσβολὴ τῆς τεχνολογίας στὴν πιὸ βίαιη καὶ βάρβαρη της μορφή, σ' ἕνα τόπο ποὺ τεχνολογικὰ (λόγω μεγέθους καὶ ἐλλείψεως ἐξοπλισμοῦ) δὲν μποροῦσε ν' ἀντιπαρατάξει ἴσην ἢ ὁμοια πολεμικὴν ἀντίσταση. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ θράυσμα ἐπροκάλεσε ὄχι ἁπλῶς τὴν ἀπώλεια τῆς φυσικῆς μορφῆς σὲ χιλιάδες νεκρούς, ἢ τὴν κατάκτηση καὶ τὴν ταπείνωση τοῦ φυσικοῦ χώρου. Ἐθρυμμάτισε ἡ τουρκικὴ εἰσβολὴ πανανθρώπινες ἀξίες. Τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τοῦ δικαιώματος γιὰ συμβίωση τῶν λαῶν, τῆς ἀκεραιότητος καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν μικρῶν λαῶν καὶ τοῦ δικαιώματος τους νὰ λύνουν τὰ προβλήματα τους χωρὶς ἐξωτερικὴ (καὶ μάλιστα βίαιη) ἐπέμβαση.

Ἡ φωνὴ τῆς λογικῆς, ἡ φωνὴ τῆς πίστης στὸ δρόμο καὶ στὸν προορισμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔβαζε, σ' ἄλλες ἐποχές, μὲ τὸ στίχο τοῦ λαϊκοῦ μας βάρδου Βασίλη Μιχαηλίδη, στὸ στόμα τῶν Κυπριανοῦ, λόγια σὰν ἐκεῖνα τῆς Ἰουλίου:

«Εἶσαι πολλὰ πικραντερος, ὅμως σὲ θὲς νὰ σφάξῃς,
σφάξε τοὺς λὰς ποὺ πολεμοῦν ἄλλοῦ ἀρματωμένοι
ἐμᾶς μὲ στέρια ὅπλα θὰ σὲ γιατί νὰ μᾶς πειράξῃς,
ποὖμαστον δίχως ἄρματα, τζ' εἴμαστον νεπαμένοι;»

μὲ τὸν Κκίσσ-όγλου, πρόσωπο μὲ πρόσωπο. Ἡ ἀντιπαράταξη ἦταν ἀνθρώπινη, διαπροσωπική. Στὴν εἰσβολὴ τοῦ 1974 δὲν ὑπῆρχε διάλογος. Ὑπῆρχε ὁ μονόλογος τῆς πολεμικῆς βίας, ὑπῆρχε ἡ ἀπεγνωσμένη, δυσανάλογη ἀναμέτρηση τοῦ ὅπλου, κυνηγημένου, ξεοιζωμένου λαοῦ, μὲ τὸν πάνοπλο ἐξαγριωμένο κατακτητή.

Ἴσως αὐτὰ τὰ διώματα, ἡ ἄνιση ἀντιπαράταξη, ἡ τεχνολογικὴ βία κι' ἡ ἠθικὴ ἦττα τῆς δικαιοσύνης, αὐτὴ ἡ συγκίνηση, ὁ πρῶτος ἀόρατος πυρήνας τοῦ συναγερμοῦ ποὺ συγκλόνισε τὴν συνείδηση τοῦ Κυπρίου ποιητῆ, νὰ ὑπῆρξε, ψυχολογικά, διάλεγικά. Ἴσως θὰ λέγαμε κι' ἡ ἀφετηρία γιὰ τὴν ποιητικὴ παραγωγὴ ποὺ ἐπακολούθησε τὴν εἰσβολή. Κι' εἶναι πυκνὴ ἡ ποιητικὴ μαρτυρία αὐτῶν τῶν δυὸ χρόνων! Πυκνὴ καὶ στὸ πλέστο μέρος της γεμάτη ἀναφορὲς στὴν τραγωδία τοῦ τόπου, μιὰ κατάθεση ὅλη, μαζὶ στὴν Ἱστορικὴ κρίση ποὺ περνοῦμε καὶ ποὺ μᾶς δοκιμάζει σὰν ἄτομα καὶ σὰν λαό. Σ' αὐτὴ τὴ δοκιμασία λειτουργεῖ μέσα μας, στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις μας, σὲ διάφορους βαθμούς, ψυχολογικά, οἰκονομικά, κοινωνικά, πολιτικὰ ἡ ἰδέα τῆς Ἀντίστασης. Αὐτὴ τὴν ἰδέα ἀναζητήσαμε σ' ἕνα μεγάλο βαθμὸ ποιητικῶν ἐκδόσεων, ποὺ εἶδαν τὸ φῶς μετὰ τὴν εἰσβολή. Ἐπαρακολουθήσαμε ἐκδόσεις καὶ ἰδιαίτερες δημοσιεύσεις. Δὲν παραγνωρίσαμε τὴν ἀξία καμμιᾶς προσφορᾶς. Οἱ ἐκδόσεις ὅμως ποὺ βλέπουμε, πιστεύουμε ὅτι ἀπτερέλουν ἱκανὴ (καὶ μείζονα) μαρτυρία γιὰ τὸ λειτούργημα τῆς Ἀντίστασης μέσα στὸν Κυπριακὸ στίχο τὰ τελευταῖα δυὸ χρόνια.

(Συνεχίζεται)

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Βιβλιογραφία:
1, 2 Ν. Γ. Πολίτη: «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ Τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1976

ΜΕΛΕΤΗ

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

στὴν Κυπριακὴ ποίηση μετὰ τὴν εἰσβολή

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Β'

«Μαχαίρι γίνηκε ἡ στιγμὴ
καὶ τὸ νησὶ ἕνα δάκρυ
στὸν βράχο πάνω σφράγισε τὸ
κῦμα μιὰ πληγὴ
νὰ περισσεύῃ τὸ κακὸ στὸν
κόσμον ἐδῶ τὴν ἄκρη
καὶ τὸ τραγούδι ἀτέλειωτο
στὰ δόντια του κραυγή». (1)

Ἦταν βαρειὰ αὐτὴ ἡ ἱστορικὴ στιγμή. Ἦρθε σὰν ἁρμαγεδώνας, σὰν ταπείνωση καὶ σὰν κατάρα μετὰ ἀπὸ δικό μας διχασμό. Γι' αὐτὸ κι' ἡ ἀπελπισία, τὸ σκυφτὸ μέτωπο, ὁ θάνατος, εἶναι κραυγὲς ἢ ταπεινοὶ ἀπελπισμένοι ψίθυροι ποὺ γεμίζουν τὴν Κυπριακὴ ποιητικὴ παραγωγὴ τὰ τελευταῖα δυὸ χρόνια. Κάποτε μάλιστα ἡ κραυγὴ δὲν μεταποιεῖται σὲ δυνατά, τραγικὰ δίστιχα, ἀλλὰ σὲ μιὰ ἤσεμη πεζὴ ἀπελπισία ποὺ θυθομετρᾶ τὴν κατάπτωση σ' ἕνα ἀδιέξοδο πλῆρες καὶ ἀνεπανάληπτο.

«Ἐμεῖς δὲν ὑποφέρουμε ἀπὸ
ἔλλειψη τροφίμων
ὑποφέρουμε μόνο ἀπὸ ἔλλειψη
ἐλπίδας
ἀπὸ ἔλλειψη δοαμάτων
ἀπὸ ἔλλειψη ἀξιῶν». (2)

Ἦτον πολὺς ὁ θάνατος ἐκεῖνο τὸ καλοκαίρι. Ἕνας θάνατος ποὺ ἦταν ἕνα κάλεσμα.

«Μιὰ κίνηση χεριοῦ νὰ κρατηθεῖ ἀπὸ μιὰ ρίζα θυμαριοῦ, ἕνα κοτσάνι.
Τὸ σῶμα συμφιλιώνεται μὲ τὸ καιμένο νόητο καὶ τὴ σαύρα». (3)

Λύγουστος, «μῆνας τῶν καιρῶν», καλοκαίρι τοῦ θανάτου.

Δὲν μποροῦσε λοιπὸν ἡ ποίηση μας νὰ μὴ γεμίσει θάνατο κι' ἀπελπισία. Ἡ καταστροφὴ τῆς ὕλης ἦταν σαρωτική. Καὶ παράλληλα μ' αὐτὴ τὴν καταστροφή, ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ φυσικοῦ χώρου, πικρή, ἀναγκαστική, κι' ἡ κατάχτηση του, πράξη ἱστορικὰ ἀναχρονιστικὴ καὶ ἀπαράδεκτη.

Ὅμως τὸ μεγάλο θαῦμα ποὺ συντελεῖται στὸν ἴδιο τὸ χῶρο τῆς ἀνθρώπινης παρουσίας στὴ γῆ — ἡ ἀντιπαράταξη τῆς ὕλης δημιουργίας κι' ἔδωσε στίχους πικρούς, στίχους τῆς ἀπόγνωσης καὶ τῆς συφοράς. Καὶ τὸ πνεῦμα ἐνεργοποιᾶς δύναμη ἢ ἀικῶν ἀλλὰ καὶ φυσικῶν ἀξιῶν ἐπανόρθωσε παοάλληλα τὸν ἀντίδοτο τοὺς στίχους τῆς 'Αντίστασης. Δὲν μιλᾶμε γιὰ πολιτικὴ 'Αντίσταση. Ἐκείνη ἔπρεπε νὰ στεφώνεται καὶ νὰ ποσφέρεται σὰ σύνθημα προπαγάνδας γιὰ σκοποὺς κομματικῆς κατάκτησης. Ἀναφερόμαστε στὴν 'Αντίσταση μὲ τὴν πιὸ πλατειά της ἔννοια. Τὴ θέση ἐπέναντι στὴν ὄρνηση, τὴν πίστη καὶ τὴν ἐλπίδα ποὺ ἀνάμα λειτουργοῦν μέσα στὸν ὁλεθρο, τὴν κατάσταση καὶ τὴ συνείδηση τῆς ὕλης μετὰ ἀπὸ τὸν ἀφανισμό, τὴν ἐπιβίωση τῶν πραγμάτων μετὰ ἀπὸ τὴ σφαγή.

Καὶ τὴν ἀντίσταση σὰν πράξη ἐξακολουθητικὴ δὲν τὴν ἀναζητήσαμε μόνη της σὲ ποιήματα γραμμένα ἀκριβῶς μὲ πρόθεση καθαρὰ ἀντιστασιακή (ὅσος κι' ὂν εἶναι ὁ σεβασμός μας στὴν πρόθεση καὶ στὸ ἀποτέλεσμα τέτοιας ποίησης). Τὴν ἀναζητήσαμε, καὶ τὴ βρήκαμε πολὺ στοὺς στίχους τοῦ θανάτου, τῆς ἀπόγνωσης, τοῦ τραγικοῦ ἀνθρώπινου κι' ἐθνικοῦ ἀδιέξοδου.

«Θαλασσοφίλητη μου γῆ μακρόσκεπτη πατρίδα
στὸ 'να σου χέρι θάνατο καὶ
στ' ἄλλο τὴν ἐλπίδα». (4)

Αὐτὴ ἡ ἐλπίδα δὲν μποροῦσε νὰ μὴν πάει πίσω στὶς πηγές τῆς 'Ελληνικῆς λεβεντιᾶς, στὶς πηγὲς τοῦ Διγενῆ, τοῦ Κλέφτη ποὺ πολέμαγε μ' 'Αρβανιτιὰ ὁλόκληρη. Ἔτσι ὁ στίχος πῆγε πίσω γιὰ ν' ἀντλήσει δύναμη καὶ νὰ προτάξη φυσικὴ ἀντίσταση στὸ φυσικὸ χαλασμὸ ποὺ μᾶς πάτησε, ὅσο κι' ἂν ἦταν ἄνιση ἡ ἀναμέτρηση, ἀφοῦ συχνὰ πολεμοῦσε ἄνισα ὁ 'Ελληνισμός.

Ἡ μνήμη τοῦ διαλεκτικοῦ ποιητῆ καταθέτει τὴν ἀνάμνηση, σὰν πρόκληση καὶ σὰν παράδειγμα:

«Τοῦ Κουτέαν τοὺς ἀντάρτες
μας σκεφτῆτε τους,
ποὺ πολεμοῦσαν νησιτζιοὶ
τζ'αὶ λυεροί,
τζ,ι ὅμως γιατ' εἶχαν πίστιν,
θάρρος, ἑνικήσασιν
τζ' οὒλλοι ἐμεῖναν εἷς τὸ ἄκουσμαν, ξεροί». (5)

Κι' ἡ παράδοση τοῦ 'Ακριτικοῦ ἔπους συχνὴ παρουσία:

«Στὴ γῆ τοῦ ὀνείρου, τοῦ
γλαυκοῦ οὐρανοῦ
ἄνανδροι τὶς φωτόχαρες κι'
ἱερὲς πνίξαν ἀχτίδες,
μ' ἂν ἡ ψυχή σου βογγητὸ καὶ
πάλη, 'Ακρίτα λαέ,
πλάθεις καὶ ζεῖς πανάρχαιες
πατρίδες.» (6)

'Ακόμα κι' αὐτὴ ἡ ποιητικὴ μνήμη ἀκουμπᾶ τὴ θωριά της πάνω στὸ ὕφος καὶ στοὺς ρυθμοὺς τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ γιὰ ν' ἀντλήσῃ τὴ δύναμη τῆς παλληκαροσύνης», ἠθικῆς καὶ πρὸ πάντων φυσικῆς:

«Βαρειὰ ἡ καρδιά, βαρειὰ ἡ
λαλιά,
βαθειὰ τοῦ πόνου ἡ στέρνα,
σεισμὸς τὲ στήθια ἐτράνταξε
κι' ἡ ἀπαντοχὴ λουφάζει.
Μὲ στὴ θολούρα τῆς ἀρχῆς
λευκὸ κατάρτι ἀσπρίζει
καὶ ξεδιπλώνει τὸν ἀχὸ τῆς
παλληκαροσύνης». (7)

Κι' ὁ φυσικὸς ὁ θάνατος δεμένος μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ μὲ τὰ πεπρωμένα τῶν 'Ελλήνων — δραματικά, γεμάτα θυσία καὶ δραματισμὸ γιὰ τὴ φυλὴ καὶ τὸν προορισμό της:

«Ἂν εἶναι, νὰ πεθάνης στὶς
Κυκλάδες, τοῦ 'Ελλη-
να σήκωσε τὴν ἀρετὴ
καὶ στὴν ἀσπίδα σου ξεψύχη-
σε, κρατώντας τὴν ὑα-
κίνθινη
στὰ μάτια σου μορφὴ τοῦ
γυιοῦ σου ποὺ θὰ πάρη
ὑπεύθυνα τὴ χαίτη αὐτοῦ τοῦ
τόπου.
Νὺν ἀπολύοις τὸν δοῦλον σου
Πολίτην 'Ελληνα». (8)

Σύνθετη ἡ μνήμη τῆς 'Ελληνικῆς μοίρας. Κι' ἐκεῖ ποὺ ὁ ποιητὴς δὲν κάνει ἄμεση ἀναγωγὴ στοὺς ἀγῶνες τῶν 'Ελλήνων γιὰ ἐπιβίωση μπροστὰ στὸ ζυγὸ καὶ τὴν ἀπειλὴ τῆς φυσικῆς ἐξόντωσης, ἡ παράδοση λειτουργεῖ μέσα στὸν στίχο του σὰν μιὰ ἄλλη διάσταση, φωτεινή, σύνθετη, ἀγκαλιάζοντας μέσα σ' ἕνα στίχο τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν πρόσφατη ἱστορία:

«Μέρ' στοὺς αἰῶνες, Κύπρος,
ἀκριβὴ μὲν ἔνα,
ὁδήγα ἐλεύθερες τὶς πόλεις,
μὲ τῆς Δηδάμειας τὴ χάρη,
τοῦ ἀφέντη Τεύκρου σου, τοῦ
ἀντρείου 'Ονήσιλου,
τῆς Ροδαφνούσας, τοῦ Καθ-
ζογλου καὶ τῆς 'Αξιοθέας». (9)

Ὅμως διπλὴ ἡ παράδοση. 'Απὸ τὴ μιὰ τὸ ἔθνος, ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ θρησκεία. Ἡ πίστη στὴ φυλὴ ἀπὸ τὴ μιά, στὴ δύναμη, στὴν παλληκαροσύνη της. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ἡ πίστη ἡ ὑπερβατικὴ στὴν ἐξαγνιστικὴ δύναμη τῆς δυναμώνει τοὺς αἰχμαλώτους καὶ τοὺς καθοδηγᾶ καὶ τοὺς προστατεύει σὲ δρόμους εἰρήνης καὶ λευτεριᾶς. Κι' ἡ ἀνδρομὴ σ' αὐτὴ τὴν πηγὴ δὲν μποροῦσε νὰ ἀπουσιάσῃ ἀπὸ τὴ φλέβα τοῦ ἀντιστασιακοῦ μας στίχου.

«Ἡ μνήμη κάθισε στὴν πέτρα.
Μορφὲς μὲ μέτωπα ψηλὰ
— ἑλληνικὲς μορφές;

Εὐκλείδης, Εὐαγόρας, Εὔανδρος.
Νέφος μαρτύρων, ὁμολογητῶν, ὁσίων:
Θεόδωρος, Θεοδόσιος, Θεόκλητος.

Αὐτὸ τὸ πουλὶ
χιλιόχρονο, ἀθάνατο στόμα
τῆς ἀλήθειας,
Κι' ἂν λειώνει ἡ πέτρα δὲν
καταλύεται
— ρίζες βαθειὲς ἔως Ἅδου.
Πάντα θὰ βρίσκει τὸ πουλὶ
μονὴ
κι' ἡ μνήμη ἀνάπαψη» (10)

Καὶ ἡ μνήμη ἐπίκληση. Θεϊκὴ πανάρχαια μνήμη, μπλεγμένη μέσα στὰ σύμβολα τῆς θρησκείας, μέσα στὶς μαρτυρίες τῶν Ἁγίων, μπλεγμένη μέσα σ' ἐκκλησιὲς καὶ μοναστήρια ποὺ ἀνακρούζουν τὴ θάλασσα ποὺ μᾶλυνε ἡ πρόσφατη ἀδικία, παράφορη, λυσσασμένη:

«Βαρνάβα... τὸ ὄνομα σου ἀπλώνεται, τεντώνεται σὰ
σφαῖρες τῆς ἱστορίας, τῆς λεβεντιᾶς τῆς φυλῆς, καὶ στῆς θρησκευτικῆς παράδοσης τὰ σύμβολα καὶ τὶς μορφές, ἢ στὸν κόσμο τῶν μεταφυσικῶν, ἠθικῶν ἀξιῶν, τυποποιημένων σὲ σχήματα ποὺ πέρασαν στὸ νησιτικό μας σῶμα μέσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες:

«Θεὲ τῆς Δικαιοσύνης,
μὲ πύρινη ρομφαία χτύπα πία
τὴν 'Αδικία.
Καὶ Φῶς 'Αγάπης κι' 'Ομορφιᾶς,
καθὼς τὸ Δίκαια προστάζει,
κάμε νὰ σκόρπιστῆ στὴ Γῆ
σ ἡ Γῆ μας ποὺ ποτίστηκε
μὲ δάκρυα καὶ αἷμα». (13)

Γιατὶ πιστεύουν οἱ ποιητὲς μας ἀκόμη καὶ στὴ μοῦρη καταστροφὴ ποὺ μᾶς θρῆκε, ὅτι

«Ὁ Ἕκτορας
τὸ ξέρει, τελικὰ θὰ ἔρ-
σει». (14)

Καὶ ὅτι ἡ ἀντίσταση στὴν Κύπρο πρέπει νὰ συνεχίζεται γιὰ νὰ φέρη κορυφὴ Γι' αὐτὸ καὶ ἐκπηγάζει ὄχι μόνο ἀπὸ τὶς πανάρχαιες, ἔθνειες ἀφετηρίες μας, ἀπὸ τὴ ρίζα καὶ τὴν καταβολή μας, ἐθνική καὶ θρησκευτική, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἰδια τὴν ἱστορικὴ μας συνείδηση, ὅπως ἐκφράστηκε καὶ λειτουργεῖ μέσα στὸ χρόνο.

(Συνεχίζεται)

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Βιβλιογραφία:
(1) + (4) Α. Λυκαύγης: «Μαρτυρία».
(2) Π. Σόφας: «Ποιήματα».
(3) Μ. Κράλης: «Γεύση Θανάτου».
(5) Π. Λιασίδης: «Τῆς Σταυρωμένης Τζιύπρου μας».
(6) + (12): Α. Πιλλᾶς: «Φωνὲς τῆς Γῆς μου».
(7) Ξ. Αὐγουστῆ: «Δώδεκα Χάντρες στὸ Κομπολόι τῆς 'Αντιστοχῆς».
(8) Κ. Χρυσάνθη: «Οἱ Δίσεκτες Χρονιὲς (τῆς γλυκείας χώρας Κύπρος).
(9) Α. 'Ιακώβου «Σπαθιὰ στὸν 'Αδη 'Ακονισμένα».
(10) Κ. Πλησῆ: «Γραφὴ 'Οδύνης».
(11) Μ. Παττίχη: «Δαυλός».
(13) + (14) Κ. 'Αγγελίδου: «Τοῦ Ξερριζωμοῦ».

κῶς τὴν λειτουργίαν της, τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1976.

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
Α' χρόνος 1978
"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 2 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1978

ΜΕΛΕΤΗ

στην Κυπριακή ποίηση μετά την εἰσβολή

Γράφει η ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Γ'

"Ενα χωνευτήρι της προσωπικότητάς μας ή Ἱστορική μνήμη καὶ τὸ λειτούργημά της. Σὰν ἀτόμων, σὰν ἐθνῶν. Κάποτε αὐτὴ ἡ συνείδηση ἀπαιτεῖ πηγὴ δύναμης γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση δεινῶν ἐπικαίρων ποτὲ ὅμως μπορεῖ ν' ἀποτελέσει ἕνα ἀποτέλεσματομένο μέταφυγιο στὸ ὁποῖο ἀναζητοῦμε ἄσυλο καὶ προστασία ἀπὸ τὰ κτυπήματα τοῦ πεπρωμένου, χωρὶς νὰ δοκιμάζουμε ν' ἀποτολμοῦμε νέες ἀρετήσεις, νέους προσανατολισμούς. Κι' εἶναι φορτωμένη, βαρειὰ ἡ Ἱστορική μας συνείδηση σὰν Ἑλλήνων. Σὰν κληρονομιὰ καὶ σὰν κάλεσμα, σὰν πηγὴ ἀναφορᾶς καὶ σὰν πατροπαράδοση γιὰ δράση. Κι' ὁ κίνδυνος ἀπάλαγα μεγάλος. Κίνδυνος νὰ θεοποιήσουμε τὶς μεγάλες ὧρες καὶ τὶς μεγάλες μορφὲς τοῦ ἔθνους. Κίνδυνος νὰ παρασυρθοῦμε σὲ δρόμους στείρους ἐθνικῆς ἔπαρσης. Κίνδυνος νὰ θυμιατοῦμε στὴν ἀπροσὶς τῆς παρελθοντολογίας καὶ νὰ σφραγίσουμε τὰ πεπρωμένα μας σ' ἕνα κλοιὸ ἀπολογισμοῦ καὶ θριαμβολογίας. Ὁ Μαραθώνιος, οἱ Θερμοπύλες ἡ Σαλαμίνα, ἡ χρυσὴ ἐποχὴ τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Τέχνης στὸ λίκνο τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ φωτοδότηση ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ στὸν Εὐρωπαϊκὸ καὶ τὸν Παγκόσμιο χῶρο, ἡ Ἐπανάσταση κατὰ τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἡ Ἀντίσταση στὶς δυνάμεις τοῦ Ἄξονα, ἀποτελοῦν χρυσὲς ἀρτηρίες στὸν Ἑλληνικὸ φυσικὸ—πνευματικὸ κορμό. Αὐτὲς τὶς χρυσὲς ἀρτηρίες δὲν εἶναι δύσκολο νὰ τὶς μεταβάλλουμε διασκῶς σὲ μιὰ ἔκρηξη φωτοβολίδων ποὺ ραγίζουν παροδικὰ κι' εὐκαιριακὰ τὸν σκοτεινὸ θόλο τραγικῶν ἐθνικῶν στιγμῶν, ἢ διακοσμοῦν ἀνώφελα καὶ παραπλανητικὰ τοὺς οὐρανοὺς εἰρηνικῶν καιρῶν.

Ἀπὸ τὸ δίχτυ αὐτὸ τῆς πεσηφάνειας καὶ τοῦ ἐπαπειλούμενου κινδύνου ἡ Κυπριακὴ ποίηση κάνει τὶς σκόρπιες ρωμαλέες προσπάθειές της νὰ βγεῖ καὶ νὰ ἀτενίσει καθαρὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον μέσα ἀπὸ τὸν φεγγοβόλο καὶ σαγηνευτικὸ ἥλιο τοῦ παρελθόντος. Ἡ πίστη στὴ φυλή, βαθειὰ ριζωμένη, εἶναι συνήθως ἐνστικτώδης, κι' ἡ ἀναφορὰ ἁπλῶς ἀλλάζει σχήματα λόγου:

«Ἡ Ρωμιοσύνη ἔν' ὁρκαστη
τζιαὶ παραπάνω 'κόμα.
Φύε της τζιαὶ νερὸν τζιαὶ
π χώμα(ν)
σιέπασ' την τοίλλα την,
τσιμέντωσ' την, τ'
'πουπάνω δ,τι θέλεις βάλε,
ἔν ἰξιλείφκεται ποττέ
ἂν μὲν ἐφ φετι, τ' ἄλλου, τ'
ἄλλου γρόνου
ἔννα νέφάνῃ πάλε». (1)

Κάποτε ἡ Ἱστορικὴ συνείδηση ἶναι ἀναφορὰ σὲ χώρους καὶ νίκες—ὁράσημα στὸν κάσμο τοῦ πολέμου ἢ τοῦ πνεύματος:

«Ἀκούω καὶ πιστεύω προφητικοὺς ψιθύρους
τοῦ ἀκρινοῦ Ἀγίου:
Χλωμὴ τοῦ λύχνου ὄψη θὰ ἀστράψη
στὴ σημαδεμένη ὥρα τῆς ἐνδικήρας Τροίας». (2)

Κάποτε ὁ ποιητὴς, χωρὶς ἄμεση ἀναφορὰ σὲ χώρους καὶ σύμβολα τοῦ παρελθόντος, μὲ ὁδηγὸ ἀναγωγὴ στὶς ἁπλὲς καθημερινὲς διαστάσεις τῆς ζωῆς, καταγράφει τὴ συνέχεια τῆς παράδοσης καὶ τῆς πατρίδας, σὲ τόνους ζεστοὺς. ἀνθρώπινους:

«Ἔγινα ρίζα. Καὶ δέντρο.
Καὶ πουλὶ στὸ κλαδί.
Πίνω ἀπ' τὸν ἥλιο. Κελαηδῶ
τὰ πρωϊνά.
Ψαλμοῦδ τὶς ἑσπέρες. Τὸ
φῶς εἶναι ἡ δόξα,
κι' ἀλήθεια ἑ κόσμος. Καλή
μου πατρίδα,
ὑπάρχουμε πάντα. Ἂν σκάψουν τὸ χῶμα,
θὰ μὲ βροῦν σ' ἀγρύπνια. —
νὰ λαλῶ τ' ὄνομά σου». (3)
('Ο Δημογέρων στοὺς ἄλλους αἰῶνες).

Καὶ ἔξω ἀπὸ σύμβολα σχηματικὰ ἢ πρακτικά, κοινότοπα καὶ καθιερωμένα ἡ ζεστὰ κι' ἀνθρώπινα, ἡ φωνὴ τῆς συνέχειας διατυπώνει πεσήφανα τὴν ἐπιβίωση τῆς Ἑλληνικῆς Κυπριακῆς συνείδησης μέσα ἀπὸ τοὺς Ἀρμαγεδῶνες τῶν αἰώνων:

«Κοιμήθηκε μὲ λιγεθύνες λαῶν
καὶ ξύπνησε ἄμοιρος κι' ἀμίαντος». (4)

Τὸ ὅμως αὐτὸ λειτούργημα τῆς πίστης καὶ τοῦ ὁραματισμοῦ ποὺ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸ κεφάλοβρυσο τῆς Ἱστορικῆς συνείδησης, ἡ σιγοτοδίνη τῆς τσαγωδίας ἀμιλᾶει, τὴν ἀπελπισία. Ἀνθρώπινη ἡ ἀντίδραση. "Ἴσως καὶ ἀγαθὴ ἀπὸ μιὰ ὄψη γιατὶ μᾶς συνεφέρνει καὶ παρεβάλλει ἀνάγλυφες —πρέπει νὰ παρεβάλλει— μέσα μας τὶς σκληρὲς ἐντολὲς τῆς πραγματικότητας:

«Πάρτε μας τὴν ἐλπίδα
νὰ προσγειωθοῦμε ἐπιτέλους,
πάρτε μας τὴν ἐλπίδα
νὰ νοικοκυρευτοῦμε ἐπιτέλους,
νὰ μπορῇ πιὰ νὰ καθήσῃ νὰ
σκεφτῇ
ἀνενόχλητο τὸ μυαλό,
νὰ μπορῇ πιὰ ν' ἀναλάβῃ πλήρως τὶς εὐθύνες του,
νὰ γίνῃ κύριο τοῦ οἴκου
του» (5)

Ἀπ' αὐτὸ τὸ τραγικὸ ἀδιέξοδο ἀπὸ τὸ σημεῖο ὅπου σκοῦζουμε ὁλοφυρμένοι μπροστὰ στὴ μοῖρα τῆς ὁλόκληρης καὶ τοῦ κατακλυσμοῦ ἡ Ἱστορικὴ συνείδηση, ἡ μνήμη ἡ παράδοση τῆς γῆς καὶ τῶν πατέρων μας δὲ μποροῦν πιὰ νὰναι ἡ μόνη μας πηγὴ ἀντίστασης. Θάταν μοιραστικὴ ἔφεση πίστη τυφλή, ὅσο κι' ἂν εἶναι δικαιωμένη ἀπὸ τὸ παρελθὸν καὶ τὴν Ἱστορία. Ἔτσι ὁ Κύπριος ποιητὴς ἁπλώνει τὴν αἴσθησία καὶ τὸ ὅραμα σ' ἄλλους χώρους ξεπερνᾶ τὴν ἀπειλὴ τῆς στείρας ἐπανάπαυσης στὸ παρελθὸν τῆς φυλῆς καὶ ὁσθώνει τὴν Μοῦσα τοῦ ἀντιστασιακοῦ στίχου μέσα σὲ ἄλλους νόμους, χώρους Ἱστορικοὺς καὶ ἀνθρώπινους. Σὲ χώρους τῆς πρόσφατης παγκόσμιας Ἱστορίας καὶ σὲ τοπία ψυχολογικά, ἠθικά, κοινωνικά, σπάζοντας τὸν κλοιὸ τοῦ ὑποκειμενικοῦ ἐθνισμοῦ. Κάποτε οἱ ἀναφορὲς αὐτὲς μὲ πρόθεση ἢ μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀντίσταση εἶναι σπάνιες καὶ λιγόστες, ἐνῶ ἀντίθετα ἡ πηγὴ κι' ὁ χῶρος ἀναγωγῆς τους προσφέρουν πλούσια ἀποθέματα πίστης γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς δικαιοσύνης στὴν Κύπρο. Τέτοιο παράδειγμα εἶναι κι' ἡ δυναμη ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὴ νίκη τοῦ φωτὸς πάνω στὸ σκοτάδι τοῦ Φασισμοῦ σὲ Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

Εὐάρεστη πικνὴ ἡ σπάνια ἀναφορὰ τοῦ ποιητῆ, τέμνει τὸ ἀπ' τὰ τούρκικα τάνκς, οἱ σελίδες σας γινῆκαν χαρτὶ τουαλέττας γιὰ τὸν σατράπη Γκιουνές,
στὰ πορτραῖτα σας οὐρεῖ ὁ τοῦρκος ποιητὴς
Σὲν Μπουλέντ Ἔτζεβίτ.

Μὰ ἀπὸ βαθειοὺς ὁρίζοντες προβαίνουνε ρομφαῖες πελάγους,
μεγάλα λευκὰ μαστοφόρα θὰ θηλάσουν καὶ τὸ τελευταῖο ἀεροπλανοφόρο τους,
θ' ἀνοίξῃ τὸ πέλαγο νὰ καταπιῇ τὰ βοιὰ τῆς ἀτιμίας τους,
λευτεροωμένες σπαθιὰ διαπερνοῦν τὴ μουρίλα τους». (7)

Οἱ ἀλλαξοκαιρίες, ἡ ἀνακύκλωση τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Κακοῦ κι' ἡ ἀλληλοδιαδοχή τους μέσα στὸ Χρόνο, δὲ μποροῦσαν νὰ μείνουν ἔξω ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς Κυπριακῆς ἀντιστασιακῆς ποίησης.

Ἱστορικὸ παρελθὸν τῆς Κύπρου τὸν κόσμο τῶν συμβόλων μας, καὶ μαζὶ τὴν παγκόσμια Ἱστορία καὶ τὸ ἄθλιο στὴν ἰδιαίτερη Ἱστορία τῆς Ἐρετζανίας, χώρας ποὺ κατακράτησε τὴν ἐλευθερία τῆς Κύπρου γιὰ χρόνια:

«Ὦ Ροδαφνούσα κάνε νὰ πάρῃ τέλος
τῶν Ὀσμανῶν καὶ τῶν Σαββόνων ὁ ἀλαλαγμός,
θυμοῦμενα καλὰ τί πάθανε
στὸ Σαραντάπορο καὶ στὴ
Δαυγκέρκη
κι' ἀπὸ τὴ μαύρη τὴ σκλαβιὰ
ἡ Εἶμι νὰ γλυτώσῃ». (6)

"Η ἀκόμα, κι' αὐτὸ σπάνια, ἀλλὰ ἀπαραίτητη καὶ παραμελημένη πηγὴ πίστης, ἡ ἀναφορὰ σὲ μορφὲς τοῦ πλανήτη ποὺ δώσαν ὁράματα κι' ἀξίες στὴν ἀνθρωποτητα καὶ καταγράψαν μὲ τὶς ἰδέες καὶ τὴ δημιουργία τους σελίδες ἐλευθερίας, δύναμης καὶ φωτὸς γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος. Καὶ ἀπ' αὐτὲς τὶς μορφές, ἡ ὁρμὴ γιὰ τὴν ἀντίσταση καὶ ἡ ἐμμονὴ στὸ δραμα τῆς νίκης τῆς δικαιοσύνης:

«...Ὁ Τζέφφερσον, ὁ Οὐάσιγκτον, ὁ Οὐίτμαν,
ὁ Λίνκολν κόσμοι νεκροί;
Χέρμαν Μάλπιλ. Κάρολε Ντίκενς, Φεοτὼρ
Ντοστογιέφσκυ, Βίκτωρ Οὐγκώ.
Τὰ βιβλία σας ἔλιωσαν κάτω

δικάζει τὴν ὀλιγωτιστία καὶ θυμίζει μὲ στίχο βγαλμένο ἀπὸ τὴ ψυχὴ τοῦ λαοῦ, τοῦ καιροῦ τὰ γυρίσματα:

«Νὰ μὲν πιστεύετε παλιοὶ
ποὺ σᾶς λαλοῦσιν,
πὼς τὴν Τουρτζιὰν κανέναν
κράτος ἔν τὴν δέρνει,
γιατ' ὁ σ'ειμώνας ὁ σκληρὸς
ἔχουν νὰ φοῦσιν
τζ'αὶ καλοτζ'αίρι καιρὸν
πάντα 'ν' ποὺ φέρνει». (8)

Κι' ἀπὸ μιὰν ἄλλη εἰδικὴ πτυχὴ τῆς Κυπριακῆς τραγωδίας, ἀπὸ τὰ ἐπίπεδα τοῦ ξερριζωμοῦ, ἡ παιδικὴ πίστη, μέσα στὴν ταλαιπωρία καὶ τὸ δράμα τοῦ ξεκληρισμοῦ, μ' ἕνα τρόπο πρακτικὸ καὶ ὁραματισμένο, ἐπαναλαμβάνει τὴν θυμοσοφικὴ πίστη τῆς λαϊκῆς μούσας:

«Ἐκλείσαμε τὰ σφαμούδια
νὰ βροῦμε ξεστασιά,
μὰ τίποτε δὲν κάναμε
ἤτανε παγωνιά.
Τώρα πέρασε ὁ Χειμώνας,
κι' ἦλθε ἡ ζαλοκαιριὰ
καὶ τὸ γυρισμὸ προσμένω
μὲ ἐλπίδα στὴν καρδιά». (9)

Καὶ στὸ ἴδιο ἐπίπεδο, ἡ φωνὴ τοῦ ἐγκεφαλικοῦ ποιητῆ μὲ τὸν δουλεμένο στίχο ὑπογραμμίζει τὴν ἴδια διαδοχὴ τοῦ σκότους ἀπὸ τὸ φῶς:

«Πρόσφυγες τῆς Κύπρου!
Ἀγαπημένοι μου ἀδελφοί!
Κάποια αὐγὴ θὰ ἀνατείλῃ!
Θὰ ξεφυχήσῃ ἡ μεγάλη νύχτα!
Κάποιος ἥλιος θὰ θερμάνῃ
τὰ παγωμένα καρδιές». (10)

Ρωμαλέα ἡ ἁπλωσιὰ ὅλων στίχων συνυφαίνει τὴν ἐλπίδα τῆς ρυθμικῆς ἀλλαγῆς μὲ τὰ πεπρωμένα καὶ τὰ σύμβολα τὰ ἐθνικά:

«Ἥλιο, βράχοι καὶ θάλασσα,
πέτρα, μνήμη, βουνά,
τὴν πατρίδα ποὺ χάλασαν θὰ
τὴν κτίσῃ ξανά.
Γονατὰ καὶ ἀπηχοῦνται, Καὶ
πιὸ χάλκινο στήθος
τὴν κτυπᾶ κα' ματώνεται τοῦ
πολεμιοῦ τὸ ξίφος». (11)

Καὶ μὲ ἀναπάντεχο τέλος ἀνακύκλωση, τῆς ἴδιας τῆς οὐσίας.

τῆς ἀρχῆς ποὺ διώκει ἀνθρώπινα καὶ γήϊνα φαινόμενα: "Ἡ μεταμόρφωση τῆς ἴδιας τῆς ἐνέργειας ἔξω ἀπὸ ἀνθρώπινους περιορισμούς καὶ μέτρα διάκρισης γύρω ἀπὸ ἔθνος ἢ φυλή, ἔξω ἀπὸ Τούρκους ἢ Ἕλληνες. Κι ἀπὸ τὴν πίκρα τοῦ στίχου, πραγματώνεται, ἴσως ἔξω, ἴσως μέσα στὴν ποιητικὴ πρόθεση, ἡ συνέχιση τῆς ζωῆς, ὅση κι' ἂν εἶναι ἡ καταστροφὴ τῆς ὕλης. Ἡ ὕλη ἐξ ἄλλου μεταστοιχειώνεται σὲ ἄλλου εἴδους ἐνέργεια:

«Ἡ μοῦ! Κοίμισε τον γλυκά,
νανούρισέ τον. Γιὰ σένα
ἡ φωνὴ τοῦ ποιητῆ
ρωτάει καὶ πάλι ἐφέτος
τοὺς ἐμπόρους τῶν πετρελαίων
καὶ τοὺς ἀποικιστὲς τῶν πτωμάτων,
ρωτάει τὸ Στέτσον:
«Τὸ κουφάρι ποὺ ἐφύτεψες πέρσι μέσα στὸν κῆπο σου
ἄρχισε νὰ βλαστάνῃ; Θ, ἀνθίσῃ φέτος;»(12).
(Ὠδὴ γιὰ ἕνα σκοτωμένο Τουρκάκι».

(Συνεχίζεται)

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Βιβλιογραφία:
1+5. Κ. Μόντης: «Πικραινόμενος ἐν Ἑαυτῷ».
2. Μ. Πλαττίχη: «Ἀλλαλός».
3. Μ. Πασιαρδῆ: «Ὁ Δρόμος τῆς Ποίησης Β'».
4. Κ. Γιάνση: «Γραφὴ Ὀδύνης»
6+7. Α. Ἰακώβου: «Σπαθιὰ στὸν Ἄδη. Ἀκονισμένα».
8. Π. Λιασίδη: «Τῆς Σταυρωμένης Τζιύπρου μας».
9. Ε. Χριστοφῆ: «Παιδικὰ Σαπίσματα Πίκρας κι' Ἐλπίδας».
10. Γ. Σάντη: «Τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς».
11. Α. Λυκαύγη: «Μαρτυρία ΙΙ»
12. Π. Μηχανικοῦ: «Κατάθεση».

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

στὴν Κυπριακὴ ποίηση μετὰ τὴν εἰσβολή

Δ'

Ὑπάρχει μιὰ μαγεία, ἕνα μυστήριο στὸ φυσικὸ χῶρο ποὺ περιβάλλει τὸν ἄνθρωπο. Εἶναι ἡ μαγεία τῆς μορφῆς στὴν πλήρη ἔξαρσή της. Γιατὶ ἡ εἰκόνα τοῦ χώρου εἶναι φτειαγμένη ὄχι μόνο ἀπὸ τὶς πέτρες καὶ τὰ χώματα, τὰ δέντρα, τὰ νερά, τὰ σπίτια τῆς πολιτείας μέσα στὶς ὁποῖες ζῆ καὶ μοχθεῖ καὶ δημιουργεῖ ὁ ἄνθρωπος.

Αὐτὴ εἶναι ἡ πιὸ ὑλική, ἡ πιὸ συγκεκριμένη μορφὴ τοῦ χώρου. Ὑπάρχει ἀκόμα σὲ ὅλες τὶς ἀνθρώπινες ἀναλύσεις, κι' ἀκόμη, ἡ ἄλλη, ἡ δεύτερη ὕλη, ἡ παράλληλη τῆς φυσικῆς. Ὑπάρχει ἡ ἀγάπη τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τοὺς χώρους στοὺς ὁποίους ζῆ καὶ μεγαλώνει. Ὅλα αὐτὰ, τὰ ἀπροθέλητα καὶ τὰ προσεχτικὰ τῆς ψυχῆς του, τὰ ὁποῖα συνδέει μὲ τὸ δρόμο τῆς γειτονιᾶς του, οἱ μεγάλοι σταθμοὶ τῆς ζωῆς, τῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς προκοπῆς του, διακλαδισμένοι στὶς λεωφόρους καὶ στὰ κτίρια τῆς πολιτείας ὑπάρχουν ἡ πίστη κι' ἡ ἀμφιβολία του κι' ἡ ἀμφιταλάντευσή του ἀκουμπημένα στὸ λόφο στὴ σιωπὴ τοῦ ξωκκλησιοῦ ὑπάρχει ἡ χαρὰ καὶ τὸ γέλιο του, τὸ ξόδεμα τῆς ἐνέργειας κι' ἡ περιπλάνηση τοῦ ἥλιου τοῦ καλοκαιριοῦ πλάι στὴ θάλασσα. Ὑπάρχει τὸ ἀνθισμένο περιβόλι ποὺ ἡμερεύει τὸν κόματο τῆς χειρωνακτικῆς δουλειᾶς. Ὑπάρχει ἡ θημωνιὰ μέσ' στὸ χωράφι ποὺ ὁραθεῖ τὶς ἀλλαδκαιριὲς καὶ τὶς σοδειὲς τοὺς ἀπολογισμοὺς καὶ τὶς προσδοκίες. Ἐνέργεια ἡ ἢ πράξη ἀναφέρει ἡ ἐρωτερικὴ φιλοσοφία, ἀκολουθεῖ μετὰ ἀπ' ἡ σκέψη. Προέκταση δηλαδὴ τῆς ὕλης ἡ ἰδέα. Μιὰ δυαδικότητα ποὺ κρατᾶ μέσα στὴν ἴδια τὴν διπλή της διάσταση, τὸ μυστήριο καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης: Ὁ ὄντας ἄνθρωπος—μορφὴ καὶ ψυχή. Ὁ χῶρος — ἡ εἰκόνα κι' οἱ ἐσώτερες παραστάσεις της.

Αὐτὸς ὁ χῶρος λοιπὸν στὴ διπλή του διάσταση, στὴ μορφὴ καὶ στὴν αὔρα του, δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἔξω ἀπὸ τὴν ἀντιστασιακὴ ποίηση τῆς Κύπρου μετὰ τὴν εἰσβολή. Γιατὶ ἕνα τεράστιο κομμάτι αὐτοῦ τοῦ χώρου, ἑκατοντάδες χιλιάδες ἄνθρωποι ποὺ συλλέψαν τὴ ζωή τους κατέγραψαν τὸ παρελθόν κι' ὀνειρεύτηκαν τὸ μέλλον σ' αὐτὸ τὸ χῶρο; ξαφνικὰ βρεθῆκαν ριγμένοι ἔξω ἀπὸ τὸ περίγραμμά του μὲ τὴ μνήμη ν' ἀτελῆ καρτεροῦν καὶ πίστη γιὰ μεγάλη ὥρα τῆς ἐπιστροφῆς. Ἀπ' αὐτὴ τὴ μνήμη κι' ἀπ' αὐτὴ τὴν πίστη ἀντλήσαν κι' οἱ ποιητὲς μας γιὰ νὰ φτειάξουν ἀκόμα μιὰ φλέβα ἀντίστασης στὴν ὑποδούλωση τοῦ χώρου καὶ στὸ θοαῦσμα τοῦ δεσμοῦ χώρου—ἀνθρώπου. Κάποτε ἡ ἁπλὴ ποιητικὴ ἀναφορὰ σ' ἕνα ὄνομα, δεμένο μὲ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν προκοπή, ἀκρωτηριασμένο ἀπὸ τὴν πολεμικὴ ἐπιδρομή, ἀποτελεῖ αὐτόνομη μορφὴ ἀντίστασης:

«Ἕνα ὄνειρο
ποὺ σταμάτησε νὰ λειτουργῆ.
Ἕνα ὄνομα
ποὺ μόνο του κάνει ἀντίσταση».(11)
(Κερύνεια)

Κάποτε τὸ φυσικὸ τοπίο, προσωποποιημένο, παίρνει στὴ συνείδηση τοῦ ποιητῆ διαστάσεις πανώρριες, γίνεται μιὰ μορφὴ συνειδητὴ ποὺ τὴν καλεῖ ὁ δημιουργὸς νὰ ἀντισταθῆ στὴ σκλαβιὰ καὶ στὸ ἄδικο καὶ νὰ συμβάλει στὴν ἀποκατάσταση τῆς δικαιοσύνης:

«Ἀνασήκωσε τὴν πλάτη
κι' ἀπόσεισέ τους, Πενταδάχτυλέ μου,
ἀνασήκωσε τὴν πλάτη
κι' ἀπόσεισέ τους».(2)

"Η ἀλλοῦ, ἡ προσωποποίηση τοῦ χωριοῦ μὲ συμβολικὲς προεκτάσεις:

«Κυθρέα.
τὰ κίτρα σου πέτρες ποὺ λιθοδολοῦν
τοὺς ἄπιστους,
τὰ νερά σου αἷμα καὶ κρασὶ μαζὶ
σ' ἕνα φλασκὶ
πάνω στὴ χαλικωσιὰ τοῦ δρόμου
μὲ τὸ μεδούλι σου ἕτοιμο γιὰ ἀπόπλου»;(3)

Ἡ φυσικὴ ταύτιση ἐξ ἄλλου μὲ τὴ γῆ καὶ τὸ φυσικὸ τοπίο εἶναι συναπαντήματα ἀπαραίτητα στὴν περιοχὴ τῆς ἀντίστασης καὶ τῆς προσμονῆς, προσμονῆς ἀνάκατης μὲ τὴν πίστη σ' ἕνα λειτούργημα καὶ πάλιν ἀντιστασιακό:

«Ἡ γῆ εἶναι δική μας
καὶ χωρὶς θάμνους καὶ δέντρα
καὶ χωρὶς σπίτια καὶ βιός.
Θὰ φυτέψουμε ὅλοι μαζὶ
καὶ θὰ κτίσουμε σπίτια ξανά».(4)

Κι' ὅλες οἱ εἰκόνες τοῦ χώρου ποὺ ταπεινώθηκε συντροφιασμένες ἀπὸ τὸ δεινὸ τοῦ πολέμου, ἀποτελοῦν ἀφετηρία γιὰ τὸ κάλεσμα τῆς ἀνόρθωσης, τοῦ ξανακτίσματος:

«Ἡ θάλασσα τῆς Κερύνειας
δὲν χωρεῖ
νὰ περάσῃ μέσ' ἀπ' τὴν Πράσινη Γραμμὴ
κι' ὁ οὐρανός της πέφτει χαμηλὸς
καὶ θὰ κτιατῇ
ἀπ' τὴν κορφὴ τ' Ὀλύμπου.
Δῶστε ἕνα χέρι νὰ ψηλώσῃ τὸ λιθάρι
ποὺ βαρεῖ
τὴν ζυγαριὰ τοῦ ἥλιου».(5)

Ὅμως σ' αὐτὴ τὴ γωνιὰ τῆς Μεσογείου δὲν εἶναι μόνο ἡ φυσικὴ τοῦ χώρου, εἶναι τὰ παράγωγά του, εἶναι τὰ προϊόντα ἀπ' τὰ σπλάχνα τῆς γῆς, στὴ δούλεψη τῆς ἀνθρώπινης δημιουργίας, κι' εἶναι κι' ἡ ποιητικὴ φαντασία ποὺ ὁμιλεῖται, προέκταση ὀνειρικὴ μὲ τὸ σύνολο καὶ μὲ τὸ κάστρο στὸν μεγάλο ἀγῶνα γιὰ ἐπιβίωση κι' ἀποκατάσταση μέσα στὸν χρόνο.

«Ἐσὺ δὲ λὲς τίποτα
μὰ ἐγὼ θὰ σοῦ πῶ γι' αὐτὸ
τὸ νησὶ
ποὺ ἦταν ὄνειρο χτὲς καὶ θυμάρι κι' ἀμίαντο
καὶ σήμερα ποτάμι ὀδύνης
ποτάμι ποὺ δὲ λέει νὰ σιγήσει
κατρακυλώντας ἀπ' τοὺς αἰῶνες ὄχι νερὸ
μὰ τὶς πέτρες μας, πέτρες
ἀρχαῖες ποὺ χτίσαν ναοὺς
καὶ ὑψώσανε κάστρα καὶ πολιτεῖες
ποὺ χάραξαν τ' ὄνομά τους
στὸ χρόνο
βαθειὰ καὶ γιὰ πάντα.
Ἐδῶ σ' αὐτὸ τὸ νησί, ὑδρίες
λαδιοῦ μὲ παραστάσεις
τοῦ μόχθου
ὑδρίες κρασιοῦ μὲ παραστάσεις ἀγάπης
ὁ χαλκὸς στοῦ ἀνθρώπου τὴ δούλεψη
ὁ χρυσὸς ἡ εἰκόνα, τὸ κοσμῆμα,
τὸ ξύλο ποὺ εὐωδιάζει τὸ χέρι,
τάφοι προγόνων παλιῶν καὶ χτεσινῶν πατεράδων,
Μένουμε μ' ἀνοιχτὲς τὶς πληγὲς στὸ σταυρὸ τοῦ ὁρίζοντα.
Δεσπόζει τὸ αἷμα. Ἡ Κύπρος καλεῖ στοὺς
δρόμους τοῦ κόσμου ἀντηχεῖ ἡ φωνή μας.
Ἂς μὴν ἀναπαύονται οἱ ἄνθρωποι».(6)

Ἡ ἴδια ἡ διπλὴ ἀντίσταση τοῦ χώρου, ἀντίσταση τῆς φύσης καὶ τῶν ἀξιῶν τοῦ φυσικοῦ τοπίου, ὅπως χαλκεύονται στὸ ἐργαστήρι τῆς ἀνθρώπινης δημιουργίας, καταγράφεται ἀπὸ τὸν Κυπριακὸ στίχο καὶ στὰ ἐπίπεδα τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς. Ἕνα ἀσταμάτητο κύλημα τὸ φαινόμενο τῆς ζωῆς. Κι' ὅταν ἀκόμα ἀπαζοῦν οἱ ἁρμοί της κι' ὅταν ἀκόμα τραυματίζονται οἱ κορμοί κι' ὁ ἀγώνας της διακόπτεται σὰν τραγούδι καὶ ἀκουμπᾶ ταπεινὸ στὶς φυλλωσιὲς ξερριζωμένου δέντρου, ἡ ζωὴ ξαναγκοστεῖται καὶ ξαναβρίσκει τὸ δρόμο της. Δὲ μπορεῖ ἐξ ἄλλου, δὲν ὑπάρχει πιθανότητα ποτὲ νὰ καταστοαφῆ ἡ ζωή. Ἁπλὸς ἀλλάζει ἔκφραση, μορφή, ἐκδήλωση. Πάνω σ' αὐτὸ τὸ ἀξίωμα τῆς ἀκατάλυτης συνέχισης τῆς ζωῆς μ' ὅποιες πληγὲς κι' ὅποια σημάδια, χτίζουν κι' οἱ ποιητὲς ἕνα ἀκόμη κάστρο ἀντίστασης.

Κι' εἶναι πρῶτα τὸ κτίσιμο ἡ φυσικὴ ἀνόρθωση, μετὰ ἀπὸ κοῦ τοπίου:

«Μὴ μοῦ δώσεις μὴ τὸ φιλὶ τοῦ Ἰούδα
τὸν τόπο μας ρημάξανε οἱ παλιὲς δικές μας πλάνες
δός' μου τὸ χέρι σου καὶ ρίξε τὸ τουφέκι
μαζὶ νὰ ἀρθώσουμε ξανὰ τὰ γκρεμισμένα σπίτια».(7)

Κι' ἡ συνέχιση, παραμονὴ προαιώνια μὲ τοὺς κύκλους τῆς φύσης:

«Οἱ κῆποι γιόμισαν ἀπ' ἀνθοὺς
ποὺ ξέρουν νὰ γελοῦν
στὴ ζωὴ καὶ στὸ θάνατο.
Σὲ λίγο θὰ δεθῆ στοὺς κάλυκες
τῆς ψυχῆς τους
ὁ καρπὸς τῆς Λευτεριᾶς».(8)

Ἀνθοὶ ποὺ ξέρουν νὰ γελοῦν.
Ἄνθρωποι ποὺ ξέρουν νὰ γελοῦν ἀκόμα καὶ στὴ βαθύτερη συφορά ἀποτελοῦν ἀκόμα μιὰ ἀπόδειξη πὼς τίποτα δὲ χάνεται.
Κι' ὅταν ἀκόμα οἱ ἀξίες καταπατοῦνται ἡ γελοιοποίηση τῶν νικητῶν εἶναι μιὰ μορφὴ καθημερινῆς ἀντίστασης:

«Ἐνῶ ὁ Φόρντ λιμπιζεται στὰ ἄγειρα τὰ πλάνα
ὁ Ἐντζιεβίτ μᾶς ἐνοχλεῖ μὲ τὰ ἀεροπλάνα
τὸ ἐκνευρίζει διαρκῶς μὲ κεράτσων πτήσεις
ποὺ δὲν μπορεῖ ἐκεῖ ψηλὰ οὔτε νὰ.. τοὺς ἐμπύσῃ.
..Προσέχετε ἐφέντηδες μήπως
καὶ ἐλισθῆτε
καὶ πέσετε ἀπὸ ψηλὰ καὶ γκρεμοτσακισθῆτε
προσέχετε σὰν κάμνετε αὐτοὺς
τοὺς περιπάτους
μήπως καὶ πεῖτε ποτὲ σὲ..
βοθρους κι' ἀπατάτους».(9)

Ἂν ὅμως στὸν σατιρικὸ στίχο ὑπάρχει ἡ ἄμεση ἀπειλὴ σὰν ἄμεση ἀντίσταση στὸν ἐπιδρομέα, ὑπάρχει καὶ μιὰ ἄλλη μορφὴ ἀντίστασης στὴν καθημερινὴ ζωή, μιὰ μορφὴ ἀντίστασης ποὺ καλλιεργεῖται μέσα στὰ πυκνὰ χρόνια τῆς εἰρηνικῆς συμβίωσης Ἑλλήνων καὶ Τούρκων.

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

(Συνεχίζεται)

Βιβλιογραφία:
1+3: Α. Παπαφιλίππου: «Ἡ Γεωγραφία τοῦ Καλοκαιριοῦ».
2: Κ. Μόντη: «Πικραινόμενος ἐν ἑαυτῷ».
4: Κ. Ἀγγελίδου: «Τοῦ ξερριζωμοῦ»
5: Ι. Θεοχαρίδου: «Ὅταν τὰ εἴδωλα ραγίζουν».
6: Μ. Πασιαρδῆ: «Ὁ Δρόμος τῆς Ποίησης Β».
7: Γ. Ζέρα: «Ποιήματα».
8: Α. Φιλίππου: «Πορεία μιᾶς καὶ χρόνου».

ΜΕΛΕΤΗ

Η ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

στὴν Κυπριακὴ ποίηση μετὰ τὴν εἰσβολή

Ε' (Τελευταίο)

«Στὴν ὑγειά σου σύνοικε
κερνᾶμ πρώιος
καὶ σταυρώνω τὸ ντουφέκι στὸ
δικό σου.
Φόρτωσε ὁ οὐρανὸς τὰ κρίμα-
τά μας καὶ συνιέφιασε.
...Γειά σου Ρωμιέ λεβέντη
πρωτομάστορα
τώρα ἀπὸ μένα δέξου ἕνα
Σταυρὸ
συνιρέχει τὸ φιλότιμο.
Γέμισαν τὰ ποτήρια μας βρο-
χὴ
κερνᾶ ὁ οὐρανὸς κραί
κι' ἡ γῆ γεννᾶ σιτάρι.
—Δῶσε τὸ χέρι νὰ κρατήσωμε
γερὰ
τὸ κάστρο ἀπὸ μέσα παίρνε-
ται».(1)

(Ἐπὶ Πρασίνης Γραμμῆς).

Στὶς ρίζες μας ἡ Τροία κι' ὁ Ἑκτορας. Στὴν παράδοση μας ἡ Παναγιὰ ἡ Γλυκιώτισσα ποὺ ἀντίκρυσε τὸ μακελειὸ μὲ βουρκωμένα μάτια. Στὴν Ἱστορικὴ συνείδηση μας ἡ φεγγοβολιὰ τῆς Ρωμιοσύνης, τὸ πεῖσμα κι' ἡ ἀπαντοχή της.

Κι' ὅλα ἐτοῦτα κάστρα ἀντίστασης ἀκατάλυτα. Ὅμως στὴν πρόσφατη μνήμη μας κι' ἄλλες πηγὲς χαλασμοῦ καὶ ἐλπίδας. Ὁ ἀγώνας ἀνάτρεσε στὴ Δημοκρατία καὶ στὸ Φασισμό. Ἡ νίκη τῆς πρώτης κι' ἡ ἐπιβολὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας σὰν μέτρων πανανθρώπινων Ἡ ἀπαρχὴ μιᾶς πανανθρώπινης συνείδησης καὶ μιᾶς καθολικῆς προστάθειας γιὰ εἰρηνικὴ συνύπαρξη μὲ τὴν κατοχύρωση τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας καὶ ἀξιοπρέπειας στὰ πλαίσια τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν.

Γι' αὐτὸ πλάϊ στὴ φλέβα τῆς Ἀντίστασης ποὺ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἑλληνικῆς μας καταγωγῆς, πλάϊ στὴν ἀντίσταση τοῦ χώρου μας, στὴν ἀντίσταση τῆς ἴδιας τῆς ζωῆς, λειτουργεῖ ἕνα σύγχρονο ρεῦμα, ἕνα σύγχρονο κάλεσμα μιὰ ἄλλη ἀξία. Τὸ σύνθημα τῆς συναδέλφωσης Ἑλλήνων καὶ Τούρκων σύγχρονη ἀφορμὴ γιὰ τὴ

Στὴ φωνὴ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ἀνταποκρίθηκαν οἱ Κύπριοι ποιητὲς μιὰ καὶ δικαιώνεται σήμερα κι' ἡ ἀξία τῆς διαφωτίσεως εἰρηνικῆς συμβίωσης, ἀνάμεσα σ' ἄλλες ἀξίες, στὴν Κύπρο. Κι' ἡ γῆ, κι' ἡ ἐλπίδα, κι' ἡ Ἱστορία γίνονται ἕνα ἀκέραιο, συμπαγές, συνεπὲς πλάνο μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο πηγάζει ἡ διπλὴ ἀντίσταση — Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, στὴ ξένη, βίαια σκόπιμη ἐπέμβαση στὰ πεπρωμένα τοῦ τόπου:

«Κι ὅσο νάναι 'Οσμὰν οἱ
πληγὲς ἀνοιχτὲς
μὰ κι' ἂν ζοῦμε ἀκόμα τ' ἀ-
πέοαντο δράμα
νὰ ξεχάσουμε πρέπει τὰ πάθη
τοῦ χτὲς
καὶ νὰ ζήσουμε ἀντάμα.
...Ριζωμένοι ἀπὸ χρόνια σὲ
τοῦτη τὴ γῆ
μὲ τὶς ρίζες βαθιὲς πονῦαι πί-
στη κι' ἐλπίδα
νὰ μᾶς διώξει δὲν μπόρει καμ-
μιὰ προσταγὴ
καὶ καμιὰ καταιγίδα.
...'Αδελφὲ οἱ καρδιές μας ἂς
διώξουν τὰ μῖση
κι' ἂς φιλιώσουμε πάλι καθή-
κον καὶ νοέος
στὸ νησί μας νὰ λάμπ' ἡ γα-
ρὰ κι' ν' ἀνθίσει
ἕνας κόσμος ὡραῖος.
...Μ' ἀνοιχτὴ μᾶς προσμέν'
ἡ Πατρίδα ἀγκάλη
ἀδελφέ μου ἂς δώσουμε πάλι
τὰ χέρια
στὸν ἀγῶν' ἂς ριχτοῦμε μὲ πί-
στην ἀτσάλι
γιὰ μιὰ Κύπρον ἀκέρια».(2)

Χαλάσαν ἐκκλησιὲς καὶ σκολειά. Χαλάσαν ὄνειρα στὴν Κύπρο. Πατήθηκε ὁ χῶρος, πατήθηκαν ἀξίες. Κι' ὅλα αὐτὰ ἔγιναν χωρὶς ἀναμέτρηση δυνάμεων. Ἔγιναν μὲ τὴν ἐπιβολὴ τοῦ Σπανιοῦ ἐπάνω στὸν ἀδύνατο. Ἡ κατάλυση ἐπεβλήθη γιατὶ ὁ τόπος ἦταν μικρὸς κι' ἐκτεθειμένος κι' ἀνυπεράσπιστος σὲ διεθνῆ συμφέροντα καὶ καιροσκοπισμούς. Ἐκεῖνο ὅμως ποὺ ἀποτελεῖ θαῦμα — ἕνα θαῦμα συνεχὲς καὶ λειτουργικὸ— εἶναι ὄχι ἁπλῶς ἡ φυσιολογικὴ ἐπιβίωση στὸν τόπο, ἀλλὰ ἡ συνειδησιακὴ ἀντίσταση. Δὲ μιλοῦμε μόνο γιὰ τὴν ὀργανωμένη οἰκονομικὴ κοινωνικὴ πολιτικὴ ἀντίσταση. Κι' αὐτὰ ἕνα θαῦμα καρτερίας καὶ ἀγωνιστικῆς πίστης εἶναι. Κι' ὄχι μόνο ὑπάρχουν σὰν ἐκδήλωση, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἀντατικοποιηθοῦν, νὰ ὀργανωθοῦν καὶ νὰ συστηματοποιηθοῦν. Πάνω σὲ γραμμὲς μακρόπνοης προοπτικῆς, μιὰ καὶ δυὸ χρόνια ἔχουν ἤδη περάσει καὶ τὸ πρόβλημα μας μένει παγιδευμένο στὰ πλοκάμια τῆς διεθνοῦς σκοπιμότητας. Σ' αὐτὰ τὰ δυὸ χρόνια ὅμως, πλάϊ στὴν ἀντίσταση ποὺ προβάλλει ὁ λαὸς τῆς Κύπρου ἐνάντια στὴ φθορὰ τῆς κατάκτησης καὶ τῆς κατάλυσης τῆς ἐλευθερίας του, μιὰ ἄλλη μερίδα ἀνθρώπων, οἱ πνευματικοί μας ἄνθρωποι δώσανε τὰ πρῶτα δείγματα τῆς δικῆς τους ἀντίστασης γι' αὐτὸ ποὺ ἔγινε σὰν πράξη καὶ γι' αὐτὸ ποὺ γίνεται σὰν Ἱστορία καὶ φθορὰ στὴν Κύπρο μὲ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολὴ καὶ τὴν κατάκτηση 40% τοῦ ἐδάφους της.

Μὲ τὴν τραγωδία μάθαμε νέους τόνους, εἴδαμε νέα σχήματα. Μεταχειριζόμαστε νέες φωνὲς καὶ νέες κλίμακες:

«Σάφη κὰ ἀγαπήσαμε τὶς χα-
μηλὲς φωνές
βρεθήκαμε σὲ κλιμακώσεις δι-
αθέσεων
σὲ ἀποχρώσεις
μακρυὰ ἀπὸ ἐκτυφλωτικὰ χρώ-
ματα
ἀπὸ τὴν ὁλόγυρα πραγματικό-
τητα
γίναμε ἕνας καθολικὸς ἄνθρω-
πος
ἢ καλύτερα ἕνας σωρὸς σπα-
ραγμένων μελῶν
καὶ ἐπιζοῦμε».(3)

Καὶ στὴν ἐπίσχεση αὐτὴ οἱ ποιητὲς μὲ τὴ βαθειά τους ἑνόρασηστοτικώδικα (ἀπὸ παράδοσή καὶ πολιτιστικὴ κληρονομιά), ἀλλὰ καὶ συνείδητὰ (τοποθετημένοι μέσα στὸν πληγωμένο τους χῶρα καὶ μὲ ἀρχὲς πανανθρώπινες) κατάθεσαν τὶς πρῶτες μαρτυρίες τους. Μαρτυρίες θανάτου, ἀλλὰ καὶ ἀγωνιστικότητας. Μαρτυρίες ἔπους καὶ ἀνθρωπιᾶς, μαρτυρίες ποὺ κοιτάνε πίσω γιὰ νὰ ἀντλήσουνε δύναμη καὶ μπροστὰ γιὰ νὰ χαράξουν δρόμους:

«Γιατὶ ἡ ψυχή μας ὄρθια
σ ἰς κορυφογραμμές,
δὲν κλαίει γιὰ τὰ δεινά,
μὰ δραματίζεται πὼς αὔριον
θάναι κτισμένα τὰ σκολειὰ κι'
οἱ ἐκκλησίες.
Στὰ σπίτια μας, πυκνὸ μελισ-
σολόϊ,
τὰ παιδιά μας,
θὰ κτίζουν
καὶ θὰ ὑψώνουν πρὸς τὸ φῶς
σημαῖες 'Αγάπης κι' Ὁμορ-
φιάς,
σημαῖες Δικαιοσύνης.
'Εμεῖς δὲν ἀδικήσαμε
μήτε τοὺς δυνατούς, μήτε
τοὺς λίγους.
Κι' ὁ Θεὸς ἐπιβλέψει ἐπὶ τὸ
Ἔθνος ἡμῶν».(4)

'Η τραγωδία τῆς Κύπρου ἔφεσε μαζί της μιὰ ἀποσύνθεση τοῦ ἐσωτερικοῦ κι' ἐξωτερικοῦ οἰκοδομήματος χώρου καὶ ἀνθρώπων. Μιὰ ἀπὸ τὶς κατ' ἐξοχὴν ἐντολὰς ποὺ ἔχουμε ἴσως ν' ἀντιμετωπίσουμε τώρα εἶναι κι' ὁ ἀναπροσανατολισμὸς τῆ σκέψη καὶ στὶς ἐκδηλώσεις μας προκειμένου νὰ ἐπισφέρουμε μιὰ νέα σύνθεση καταστάσεων κάι Ἰδεῶν. Αὐτὸς ὁ ἀναπροσανατολισμὸς δὲ συνεπάγεται ἀπομάκρυνση ἀπὸ πανάρχαιες πολιτιστικὲς πηγές.

Κι' οὔτε ἐξυπακούει νόθευση τοῦ ἐθνικοῦ μας κληροδοτήματος Αὐτὸ ἐξ ἄλλου, ἔχουν ἀποδείξει οἱ ποιητές μας, ὅτις ἀπὸ τὶς ἰδέες καὶ τὰ δράματα τῆς φυλῆς. Τὸ ἔπος τῆς Ἑλληνικῆς πολεμικῆς ἀρετῆς ἔχει περάσει μέσα στὰ πρώτα δυὸ χρόνια τῆς Κυπριακῆς ἀντιστασιακῆς μούσας, ὅπως εἴδαμε στὸ πρῶτο μέρος τῆς μελέτης μας. Ἡ λευτεριά, δραμα χαλκευμένο μέσα στὴ μοῖρα καὶ τὴ συνείδηση τῶν Ἑλλήνων μᾶς ἔχει δώσει στίχους γεμάτους ἀπὸ τὸν κραδασμὸ τῆς καταγωγῆς καὶ τῶν πεπρωμένων μας. Στίχους ποὺ μετροῦν τὸ τραῦμα ἀλλὰ καὶ τὴν ὀργὴ καὶ τὴν ὁρμή μας δύναμη:

«Μὰ νὰ κτυπάει μέσα στὸ φῶς
μὰ νὰ κτυπᾶ ἡ ὀργή μας
μὰ νά ὁ λυγμὸς μας κεραυνὸς
καὶ μιὰ βροντὴ ἡ κραυγή μας.
Φωτιὰ ποὺ καίει μὲς τὴν πλη-
γή
καὶ νὰ ἡ ματιὰ ἀντρειωμένη
μ' ἕνα σπαθὶ μετράει τὴ γῆ
μετρᾶ καὶ δὲν τελειώνει».(5)

'Η Κύπρος κι' ὁ λαός της,
ἕνα πλούσιο καὶ πολύπλευρο κράμα. Ἔχει στὴν πανάρχαια μνήμη του, ὁ κόσμος αὐτὸς τῆς Κύπρου μιὰν 'Ομηρικὴ συνέχεια. Ἕνα ἔπος ποὺ συναρμολογεῖ τὴν Τροία καὶ τοὺς Σόλους καὶ τὴ Σαλαμίνα σὲ μιὰ ἀρτηρία συνέχειας, ἁρμονίας καὶ περηφάνειας. Δὲν ἐμαστε ὅμως μοναχὰ ὁ κόσμος τοῦ 'Ομήρου. Εἴμαστε κι' ἕνας κόσμος σύγχρονος. Ἕνας κόσμος ποὺ γνώρισε τὴν ὑλικὴ καὶ κοινωνικὴ εὐμάρεια λίγο ἀπότομα ἴσως τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀλλὰ μὲ τὴν ὑλικὴ μας αὐτὴ ἄνοδο βρεθήκαμε κι στὸ κέντρο παγκόσμιων ρευμάτων σκέψης καὶ προβληματισμοῦ, παγκόσμιων ἀναζητήσεων για καλύτερες συνθῆκες διαβίωσης καὶ γιὰ ταύτιση καὶ συναδέλφωση μὲ τὸν καθολικὸ ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸ κι' ἡ Ἀντίσταση στὴν κρίση ποὺ μᾶς βρῆκε ἔχει πηγὲς κοινωνικὲς καὶ πρὸ πάντων ἠθικές. Καὶ θάταν παράξενο ἂν δὲν ἦταν ἔτσι. Γιατὶ ἡ ἀντίσταση στοὺς ξένους κατακτητὲς στὴν Κύπρο μέσα στοὺς αἰῶνες δὲν ἦταν φυσικὴ ἢ βίαιη, λόγω δυσαναλόγου μεγέθους καὶ δύναμης. Κι' ὅσο κι' ἂν νοιώθουμε περήφανοι γιὰ τὴν πολεμικὴ ἀνδρεία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἀντίσταση μας στὴν Κύπρο ὑπῆρξε πάντα ἠθική. Μιὰ ὁμορφιά, μιὰ ἁρμονία, ἕνας λυρισμὸς εἶναι διάχυτος σ' αὐτὸ τὸ ὑπόσ. μὲ τὶς ἀριοφύτευτες βουνοπλαγιές, δοσμένες στὸ γαλάζιο τ' οὐρανοῦ καὶ τῆς θάλασσας. Καὶ οἱ θεοὶ καὶ τὰ ξωτικὰ σφραγίζουν παντοῦ τὴ μεῖρα του.

τζιαὶ χάννεσούν στὴ θάλασσαν τῆς Πάφου μιὰν ἡμέρα
τζιαὶ τὸ θεὸν σὰν μιὰν νοσσιὰν ποὺ ἔρεσσεν
τζι' ἄκουσα ποὖπεν τοῦ τζιυμμάτου καλησπέρα!».(6)

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀνακύκλωση τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ὁ χῶρος, ἡ ζωή, οἱ ἀξίες της, ἡ συναισθέλεωση τῶν ἀνθρώπων, Μορφὴ καὶ Ψυχή, μὲ λίγα λόγια ἀποτελοῦν τὶς ἄλλες, ὅπως ἐδιαπιστώσαμε, πηγὲς τῆς ἀντίστασης τῆς πίστης καὶ τῆς ἐλπίδας γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὴ δικαιοσύνη ὅπως λειτουργοῦν στὴν Κυπριακὴ ποίηση, ἐδῶ καὶ δυὸ χρόνια, μετὰ τὴν εἰσβολή.

«Ἀγκρυπνοῦμε ὅ' αὐτὴ τὴ γωνιά, στ' ἄκρο πέλαγό
στὴ μικρή μας πατρίδα ἐπάνω. 'Η φωνή μας αἰῶνες
παλιοὶ ποὺ δὲ χάθηκαν. Τ' ὄνειρο μας — οἱ αἰῶνες
ποὺ θἄρθουν».(7)

Πάντα ἤξευρε, πάντα ξέρει ἐνδόμυχα ὁ Κύπριος ποιητής, ὅπως ἤξερε καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ τοῦ '74, ὅτ· ἡ Ποίηση εἶναι μιὰ ἀνεξάντλητη πηγὴ ἀντίστασης:

«Μὰ ἐγὼ πατερούλη,
ἐγὼ ὁ μεγάλος ἐλεύθερος
χουφτιάζω τὸ φῶς γιὰ σημαία,
γιὰ πατρίδα τὴν ποίηση
καὶ βαρυπνάω φρούρος
ὅτις αὐλάδες τοῦ κόσμου,
μὲ τὴν 'Αλήθεια γιὰ ὅπλο
καὶ τοὺς στίχους φυσέκια.
Περνοῦν οἱ αἰῶνες
λαοὶ καὶ βασίλεια
φωνές, ἀναμνήσεις, σχήματα.
Μένω ἐγὼ ἐκεῖ. Τὸ τραγούδι
μου».(8)

Εἶπε ὁ Κύπριος ποιητὴς πόσο πρόκαιρες εἶναι οἱ πολεμικὲς νίκες. Ἀκόμα πόσο πρόσκαιρες κι' ἀνώφελες εἶναι κι' οἱ διαιρέσεις ἀνάμεσά μας. Γι' αὐτὸ πατ· δὲν πολεμᾶ γιὰ «ἕνα πευκάμισο ἀδειανό». 'Αγρυπνᾶ, προσεύχεται, ὄχι ὁ ἕνας, οἱ πολλοὶ μαζί, στὸ ἕνα, ἀδιάσπαστο λειτούργημα ποὺ λέγεται Τέχνη, ποὺ λέγεται Ποίηση, μὲ τὶς δεκάδες φωνὲς μὲ τὶς ποικίλες ἐκφράσεις μὲ τοὺς πολλοὺς τόνους, ἀγωνίζεται νὰ κρατήσει ὀρθιο τὸ Πνεῦμα μπροστὰ στὸν χαλασμό.

«Τὸ φῶς. Τὸ φῶς
τυλίγεται γύρω ἀπὸ τὸ κορμὶ
τῆς Κύπριδος κόρης.
Πῶς νὰ τὸ λυώσω
τὸ θειαμένο κεφάλι
'Αντίσταση 'Αντίσταση
εἶναι ἡ φωνὴ αἰώνων
ποὺ προστάζει.
Εἶναι ἡ μεγάλη ψυχὴ
τῆς Οἰκουμένης ποὺ χτυπιέται».(9)

Η αντίσταση με τὸ τραγούδι. Ἀντίσταση ποὺ φανερώνει τὴν ἐπίγνωση καὶ τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς καταγωγῆς τοῦ ποιητῆ. Καταγωγῆς ποὺ κατατίθεται σὰ μαρτυρία κι' ἐπαλήθευση στὸ θάνατο τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου:

«Κι' ἡ ποίηση εἶν'
ἄγρυπνη. Μᾶς τρώει τὰ
σωθικά.
Θέλει τὸν ἥλιο σὰν
βροχὴ καὶ τὸ γαλάζιο
ἀ' οὐράνοῦ
γιὰ σκέπη.
Μὰ εἶν' ἀνάγκη σιτηρὰ
ὁ Γηνειὸς νὰ τρέχει.
Γ' ἄλλους
θὰ πάει εἰς τὴν γῆ
καὶ τὴν Νεκρὴ τὴ θάλασσα,
γι' ἄλλους θὰ δώσει
σιτηρὰ
καὶ ἄνοιξη
στὴν Σκόπελο καὶ τὰ
νησιὰ τοῦ Αἰγαίου».(10)

Καὶ τὸ τραγούδι, πιστὸ στὴν ἐντολὴ τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας, τῆς ἱστορικῆς συνέχισης, πιστὸ στοὺς σύγχρονους δρόμους τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν καὶ τῆς συναδέλφωσης τῶν λαῶν, χαράζει ἐπίσης ἀχνὰ καὶ μιὰ ἄλλη γραμμὴ ἀπὸ φῶς. Τὸ φῶς τῆς ψυχῆς που ξέρει νὰ χτυπιέται μὲ τὸ σκοτάδι καὶ τὸ θάνατο καὶ τὰ πιστεύει στὴν τελική της νίκη:

«Κι' ἡ ψυχὴ
μᾶς ἀγναντεύει ἀθάνατη
καθισμένη σὲ ψηλὸ κλαρί.
Ἥλιε μου, ζέσταινε τὴν
καὶ δῶσε της τὴ μεγάλη φωτιὰ
νὰ κάψῃ τὰ λούρια καὶ νὰ ξηλώσει τὶς ράγες
καὶ δῶσε της, ἥλιε μου, τὴ
δυνατὴ φωτιὰ
μέσα στὶς μάσκες
νὰ κάψῃ
τὸ θάνατο».(11)

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Βιβλιογραφία

1: Ι. Θεοχαρίδου: «Ὅταν τὰ Εἴδωλα ραγίζουν».
2: Κ. Κλεάνθους: «Ἀδελφέ μου Ὀσμάν».
3: Β. Κορφιώτη: «Ποιήματα».
4: Κλ. Ἀγγελίδου: «Τοῦ Ξερριζωμοῦ».
5: Δ. Λυκαύγη: «Μαρτυρία».
6+7: Μ. Πασιαρδῆ: «Ὁ Δρόμος τῆς Ποίησης ΙΙ».
8: Δ. Λοΐζου: «Ψωμὶ κι' Ἐλευθεριά».
9: Γ. Σάντη: «Τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς».
10: Κλ. Ἰωαννίδη: «Θαρρῶ λιγοστεύω».
11: Π. Μηχανικοῦ: «Κατάθεση».

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ 23 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1976

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

«Οἰκογένεια Νόντα»

«Ξεκινήσαμε ἀπὸ ἕναν ἀγώνα για την ἐλευθερία ἑνος νησιοῦ καὶ κληροδοτοῦμε στα παιδια μας ἕναν ἀγωνα γιὰ τὴν ἐλευθερία του ἀνθρώπου». (Σελ. 62).

ΜΙΧ. Ι. ΜΑΡΑΘΕΥΤΗ: «Οἰκογενεια Νόντα».

Ἀπὸ τὸν ἀγώνα τῆς ΕΟΚΑ μέχρι τὴν Τουρκικὴ εἰσβολή, τὸ 1974, ζήσαμε στὴν Κύπρο τόσα πυκνά, καυτὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ θάπρεπε νὰ εἴχαμε διανύσει πολὺ δρόμο στὴν ἐξελικτικὴ πορεία τῆς ἐθνικῆς μας συνείδησης. Κι' αὐτὴ ἡ πορεία πουθενὰ ἀλλοῦ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ διαγραφῇ ἴσως πιὸ καθαρὰ ἀπὸ ὅσο θὰ μποροῦσε στὴ λογοτεχνία μας. Ἂν αὐτὸ ἔχει γίνει ἢ ὄχι εἶναι θέμα ἔρευνας καὶ μελέτης. Ὅμως γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο κάθε λογοτεχνικὸ δημιούργημα τὸ ὁποῖο πραγματοποιεῖ μιὰ προσέγγιση στὰ τελευταῖα αὐτὰ εἴκοσι χρόνια, ἀποτελεῖ ἀξιοπρόσεχτη προσφορά.

Κι' ἡ δραματικὴ τριλογία τοῦ Μιχ. Μαραθεύτη «Οἰκογένεια Νόντα» εἶναι μιὰ τέτοια χαρακτηριστικὴ λογοτεχνικὴ τομὴ σ' αὐτὰ τὰ κρίσιμα χρόνια τῶν ἀγώνων καὶ τῆς εὐημερίας μας. Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖται ἀπὸ τρεῖς θεατρικὲς σκηνὲς ποὺ ἀποτελοῦν τὶς τρεῖς βασικὲς πτυχὲς τῆς τελευταίας εἰκοσαετίας: «Σκίρτημα Ἐλευθερίας» (1955—1959), «Ὁ Ὕπνος τοῦ Εὐδαιμονισμοῦ» (1960—1973), «Πόνος καὶ Κάθαρση» (1974—1975).

Τὰ πρόσωπα στὶς τρεῖς σκηνὲς εἶναι βασικὰ τὰ ἴδια ἀλλὰ ὑπάρχει πλάϊ στὴν ἱστορικὴ καὶ θεατρικὴ συνοχὴ τῶν τριῶν πτυχῶν καὶ μιὰ ἰδιαίτερη αὐτοτέλεια στὴν κάθε μιὰ ἔτσι ποὺ νὰ μποροῦν νὰ ἑρμηνευθοῦν ξέχωρα. Ὁ συγγραφέας συλλαμβάνει μὲ πολλὴ σύνθετη ἱκανότητα τὸ κλίμα —κοινωνικὸ καὶ ἱστορικὸ— τῆς κάθε περιόδου καὶ οἱ χαρακτῆρες του κινοῦνται ἄνετα σὰν φορεῖς αὐτοῦ τοῦ κλίματος.

Βασικὸ πλεονέχτημα του ἴσως νάναι ἡ σύζευξη ποὺ προσφέρουν τοῦ συμβολισμοῦ καὶ τῆς ζωντάνιας, μέσα σὲ πρόσωπα πρότυπα που ζοῦνε τὰ σημαντικὰ αὐτὰ χρόνια μὲ αὐτοθυσία καὶ συναίσθηση μέτρων καὶ ἀξιῶν. Ἡ εὐκαιρία γιὰ ζωντανὸ θέατρο, μὲ σκηνικὴ δράση καὶ μὲ τὴν πράξη νὰ προκύπτει σὰν φυσικὴ ἀπόρροια τῶν ψυχολογικῶν βιωμάτων τῶν χαρακτήρων, παρατηρεῖται ἴσως πιὸ ἔντονα στὸ πρῶτο καὶ δεύτερο μέρος. Ὑπάρχουν ὅμως σημεῖα ὅπου ὁ διάλογος διακρίνεται μὲν ἀπὸ μιὰ ἀδιαμφισβήτητη ποιότητα (σὲ διείσδυση καὶ νοήματά) ἀλλὰ ἡ θεατρικὴ πλοκὴ καὶ ἐνέργεια (σὰν τέτοια) ὑποτάζεται στὶς ἰδέες καὶ δημιουργεῖται ἕνα κλίμα καθήλωσης ἢ στασιμότητας (στὸ τρίτο μέρος).

Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπ' αὐτό, σημασία ἔχει ὁ προβληματισμὸς κι' ἡ σκέψη ποὺ ἀπορρέουν ἀπὸ τὶς διαγραφόμενες καταστάσεις. Ἕνας προβληματισμὸς ποὺ θάπρεπε νὰ μᾶς κρατᾶ ὅλους — λογοτέχνες καὶ πνευματικοὺς ἀνθρώπους — στὶς ἐπάλξεις τῆς ἐπαγρύπνησης, τοῦ αὐτοέλεγχου καὶ τῆς ἑτοιμότητας γιὰ ἐπανα-ἀξιολόγηση τῶν πραγμάτων.

Τ. ΕΥΔΟΚΑ: «Προσωπικὰ Προβλήματα».

Ἡ ἔκδοση αὐτὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ μιὰ σειρὰ μελετῶν ποὺ δημοσιεύτηκαν κατὰ καιρούς, τὰ τελευταῖα δέκα χρόνια, στὸν Κυπριακὸ Τύπο. Τὰ θέματα εἶναι ποικίλα καὶ πασουσιάζουν πότε μόνιμο, ἐπιστημονικὸ ἐνδιαφέρον καὶ πότε περιστασιακὸ καὶ ἐπίκαιρο, προσφέροντας τὶς σκέψεις καὶ τὴ γνώση τοῦ εἰδικοῦ γιὰ θέματα ποὺ ἀπασχολοῦν, λόγῳ καταστάσεως, ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ κοινοῦ.

Τέτοια θέματα εἶναι «Ὁ πανικὸς σὲ περίπτωση πολέμου», «Ἀπὸ τὴ σχεδία τοῦ Ἔρωτα: Ἕνα ψυχολογικὸ πείσαμα σὲ πλεούμενο κοινόβιο», «Σύγχρονα Προβλήματα Νεολαίας καὶ Κυπριακὴ πραγματικότητα». Ἄλλα θέματα προσφέρουν πιὸ μόνιμο ἐνδιαφέρον, ὅπως εἶναι «Οἱ καρδιοπαθεῖς καὶ ὁ ψυχικὸς πάραγων», ἡ «Τὸ Ἐγκλημα στὴν Κύπρο ἀπὸ ψυχολογικῆς καὶ κοινωνικῆς πλευρᾶς» ἢ τὸ «Καζαντζάκης καὶ ὁμοφυλοφιλία». Ἴσως γι' αὐτὸν ἐξ ἄλλου τὸν λόγο περικὲς ἀπὸ τὶς μελέτες χαρακτηρίζονται ἀπὸ περισσότερη ἐμβρίθεια, ἐπιστημονικὴ ἐκμηρίωση καὶ γενικὴ ὁλοκλήρωση ὅσον ἀφορᾶ τὸ βάθος καὶ τὶς προεκτάσεις τοῦ θέματος («Οἱ καρδιοπαθεῖς»). Ἀντίθετα σὲ ἄλλα θέματα ὑπάρχει μιὰ δημοσιογραφικὴ προσέγγιση μὲ σκόρπιες ἀναγωγὲς σὲ πηγὲς καὶ τεκμήρια. «Καζαντζάκης καὶ ὁμοφυλοφιλία»).

Ἐν πάση περιπτώσει ἡ ἔκδοση ἀποτελεῖ καλόδεκτη προσφορὰ θεμάτων κοινωνικῆς—ψυχολογικῆς φύσης, δοσμένων μὲ ἀπὸ τὴ σκέψη καὶ τὴν πέννα ἑνὸς δόκιμου ἀνθρώπου τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἔρευνας.

ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: «Μαύρη Βίβλος» (4).

Ἡ ἔκδοση αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸν τέταρτο κατὰ σειρὰν τόμο ποὺ καταγράφει τὶς θηριωδίες τῆς Τουρκικῆς εἰσβολῆς. Στὴν ἔκδοση αὐτὴ ἡ μαρτυρία ἀνήκει στὸ Νεοπτόλεμο Κότσαπα, ὁ ὁποῖος προτοῦ συλληφθῇ ἀγωνίστηκε στὸ Κοτζιὰ Καγιὰ καὶ στὴν περιοχὴ «Πικρὸ Νερό». Τὸ κείμενό ἔχει διατηρηθῇ στὸ πρωτότυπο, μὲ ὅλη τὴν ἁπλότητα καὶ τὴ λιτότητά του καὶ συνοδεύεται ἀπὸ δυὸ ἁπλά, παρασοσιακὰ σχεδιογράμματα των γεγονότων τῶν πρωτων ἡμερων τῆς εἰσβολῆς. Ἡ ἔκδοση περιέχει ἐπίσης ποίημα τοῦ Κότσαπα, τὸ «Ποίημα τῆς Αἰχμαλωσίας», τὸ ὁποῖο δίνει μιαν ἄλλη, συναισθηματικὴ προσέγγιση στὰ γεγονότα τῆς αἰχμαλωσίας, συμπληρώνεται δὲ μὲ ἐγγραφα ποὺ δείχνουν τὴ δράση τῆς Παγκύπριας Ἐπιτροπῆς Ἐγκλωβισμένων πρὸς διάφορες κατευθύνσεις, γύρω ἀπὸ προβλήματα τοῦ ἐγκλωβισμένου πληθυσμοῦ.

Δὲ θὰ μποροῦσαμε ποτὲ νὰ τονίσουμε ἴσως ὅσο θάπρεπε τὴν ἀξία αὐτῶν τῶν μαρτυριῶν οἱ ὁποῖες προέρχονται ἀπὸ ἀνθρώπους ποὺ ζήσανε ἄμεσα τὴν καυτὴ ντροπὴ τῆς ταπείνωσης καὶ τοῦ ἐξευτελισμοῦ στὰ χέρια τοῦ Τούρκου κατακτητῆ. Εἶναι αὐτὲς οἱ μαρτυρίες τὸ πρῶτο, πρώτιστο ἴσως ὑλικὸ τὸ ὁποῖο καὶ θὰ ἀποτελέσῃ μιὰ ἀνόθευτη καταγραφὴ τῶν ἐμπειριῶν καὶ τῶν περιστατικῶν ποὺ ντρόπιασαν τὸν πολιτισμὸ τοῦ αἰῶνα μας. Γι' αὐτὸ κι' ἡ περισυλλογή τους εἶναι μιὰ πράξη ἐθνικῆς προσφορᾶς καὶ ἱστορικῆς ἀναγκαιότητας.

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 30 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1976

Η ΚΡΑΥΓΗ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΤΗΣ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Τώρα ποὺ ἀκόμα ὁ ἦχος στροβιλιζε μέσα στὰ ἔγκατα τῆς ζανθῆς ἄμμου, κι' ἄπλωνε τόζα τὶς κλαγγὲς καὶ υέφταν πάνω στὴν ἀσφαλτο καὶ γέμιζαν κρατῆρες τὴν ἀνθρώπινη μνήμη ποὺ τὴν σφράγιζε, τώρα, τώρα ἔπρεπε νὰ καθηλώση τὸν ἦχο. Ἦταν μιὰ πομπὴ ἀπὸ ἅρματα θιαστικά, λαχανιασμένα. Γεμάτα κόσμο τοῦ καλοῦ παληοῦ καιροῦ, ὁμορφοντυμένο ποὺζησε πρὶν δυὸ ἑκατομμύρια χρόνια, (ἢ πρὶν δυὸ χρόνια) σὲ τοῦτες τὶς παραλιες, σὲ τοῦτες τὶς γειτονιές, σὲ τοῦτες τὶς σιδερόπορτες. Καὶ τ' ἅρματα φορτωμένα μπαταρίες καὶ μικρόφωνα ποὺ φτιάχναν τὰ γέλια στριγγὲς φωνὲς γεμάτες φρίκη καὶ πανικό, κι' οἱ ἐρωτικοὶ ψίθυροι στὶς παραλίες μὲ τὴν πανσέληνο γίνονταν κλάμματα μακρόσυρτα καὶ τὰ ξεφωνητὰ τῶν παιδιῶν γύρω ἀπὸ τὸν παγωτατζῆ τ' Αὐγούστου γίνονταν σαρκαστικὴ βοὴ τῶν σιδερένιων πουλιῶν ποὺ βάζανε στόχο τὶς κορυφὲς τῶν ξενοδοχείων. Ἅρματα φορτωμένα μπαταρίες καὶ μικρόφωνα ποὺ γεμίζαν τοὺς δρόμους τῆς πολιτείας μὲ μιὰ βουὴ ἀτσαλένια, τὴν κραυγὴ τοῦ ἡλιου. Κι' αὐτὸς στοὺς δρόμους μ' ἕνα κασσετόφωνο στὸ χέρι.

Δὲν τὴν εἶχε ὁ ξένος ξανακούσει ποτὲ πρὶν αὐτὴ τὴν κραυγή. Δὲν πίστευε ποτὲ πὼς ὁ στρόβιλος ποὺ φτιάχνουν οἱ ζωγράφοι μὲ τὰ χρυσαφιά, τὰ πορτοκαλλένια τους χρώματα μέσα στοὺς κύκλους τῆς ἀναπαράστασης τοῦ ἡλίου (θὰ μποροῦσε ποτὲ νὰ γίνη μιὰ πραγματικὴ θύελλα ἀπὸ ἦχους ποὺ νὰ σαρώνουν μιὰ πολιτεία ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μὲ κραδασμοὺς γεμάτους φρίκη, ἐγκατάλειψη, κατοχή, ἀπαρνησιά, θάνατο, ἐρήμωση. Αὐτὸς ἐρχόταν ἀπὸ τὸν Βορρᾶ, ὅπου ὁ ἥλιος ἦταν λειψός, συμμαζεμένος, μὰ καὶ γι' αὐτὸ οὐσιαστικὸς σὰν τὴ ζωὴ κόντρα στὸ θάνατο. Γι' αὐτὸν ὁ ἥλιος ἀντιστοιχοῦσε μὲ τὴν πρώτη συνείδηση ποὺ εἶχε τοῦ κόσμου. Τὴν πρώτη προέκταση τῶν βιωμάτων του μέσα στὰ δέντρα, μέσα στὶς λίμνες, μέσ' τὰ κορίτσια ποὺ περπατοῦσαν ἀμέριμνα στὰ πράσινα πάρκα. Γιὰ τοῦτο τὸν ἄλλο ἥλιο τῆς Μεσογείου εἶχε ἀκούσει, εἶχε διαβάσει. Ἤξερε γιὰ τὴν ἁπλωσιά του, γιὰ τὴν καυτὴ ἄχνα του, γιὰ τὴν παθιασμένη λαύρα μὲ τὴν ὁποία χαϊδευε τὶς πέτρες καὶ τὰ χώματα. Ἤξερε γιὰ τὰ πολύωρα αἰσταντικὰ παιγνίδια του μὲ τὰ νερὰ τῆς θάλασσας, μὲ τὶς ξανθὲς παραλίες, μὲ τοὺς χρυσοὺς ἀριοφύτευτους λόφους. Ἤξευρε γιὰ τὰ χαμόγελα ποὺ κρέμαζε σὲ ἀνθρώπινα πρόσωπα καὶ γιὰ τὸ φῶς ποὺ ἅπλωνε στὸ χῶρο μ' ἀγάπη κι' ἀνοιχτσχεριά, φειάχνοντας γαλάζιους μικρόκοσμους γεμάτους γαλαξιακὴ, θαρρεῖς, αὐτοτέλεια.

Ἤξευρε γιὰ τὶς καλοκαιριάτικες τρέλλες αὐτοῦ τοῦ ἥλιου. Γιὰ τὸ μεθύσι τῶν καρπῶν, γιὰ τὰ κρασάτα ἀμπέλια, γιὰ τὴν ἐρωτικὴ ἐφορία ποὺ ἀρνιόταν ἐπίμονα τὸ θάνατο, ποὺ ἡμέρευε τὰ μαῦρα πουλιὰ τῆς νύχτας μὲ τὸ χαμόγελο τῆς αὐγινῆς λαμπρότητας καὶ τὴν ὁλοκληρωμένη ἁρμονία τοῦ ἡλιοβασιλέματος.

Αὐτὰ κυνηγοῦσε ὁ ξένος στοὺς δρόμους καὶ στὶς ἀμμουδιὲς τῆς πολιτείας. Αὐτὰ θαρροῦσε θὰ βρισκε σ' αὐτὴ τὴν ἄκρη τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου.

Γι' αὐτὸ δὲν τὴν περίμενε τὴν κραυγή. Τύλιγε τὰ μπράτσα του γύρω ἀπ' τὸ κεφάλι του κι' ἀναζητοῦσε γλυτωμό. Τὸ κεφάλι του ἄοχισε νὰ μεγαλώνη. Νὰ διογκώνονται τὰ κύτταρα νὰ γίνονται πολυδαίδαλοι λαβύρινθοι, χωρὶς νῆμα, καὶ τέρατα στημένα στὶς ἐξόδους τὰ πολυβολεῖα τῶν Τούρκων ποὺ ξέπειναν ἀπὸ τὸν προπέρσινο πόλεμο, νὰ ἀπαγορεύουν μὲ τὸν σιδερένιο ὄγκο τους, μιὰ ρώγμὴ ἔστω, γαμήλεμο, μιὰ ρωγμὴ ἔστω διαφυγῆς.

Σὲ κάποιο στάδιο μεταφυτεύτηκε. Κι' ἐκεῖ ποὺ κράτοῦσε στὰ χέρια του ἕνα κασσετόφωνο ποὺ κατέγραφε τὴν κραυγὴ τοῦ ἥλιου στὴ θέση τῆς ζωῆς, (ἀφοῦ ἡ ζωὴ εἶχε πάρει πρὸ πολλοῦ ἄδεια ἀπουσίας γιὰ νὰ μὴν ἀνεβεῖ στὸ θυσιαστήριο τοῦ ἐγκλωβισμοῦ) ξαφνικὰ βρέθηκε ἀνάμεσα σ' ἕνα δάσος μάρμαρα μ' ἕνα ἀμφορέα στὰ χέρια. Καὶ τὰ μάρματα δὲ λάμπαν στὸν ἥλιο. Τυλίγονταν σφιχτά, πένθιμα κι' ἀπελπισμένα τὴ σκόνη τους καὶ σιωποῦσαν στὴ μεγάλη νύχτα τῆς συντριβῆς γιατὶ νοιῶθαν τὸ ξέφωτο τοῦ καλοκαιριοῦ νὰ μετατρέπεται σὲ νύχτα φριχτοῦ, ὀργισμένου καρνάβαλου. Ἡ πανάρχαια μορφή τους, ἡ ἀληθινή, φορτωμένη μνῆμες καὶ πολιτισμούς, εἶχε σπιλωθῆ ἀπὸ τὴν κόκκινη προβιὰ τῶν βαρβάρων ποὺ ἅπλωσαν τὴν παρουσία τους καὶ στὸ χῶρο τῶν ἐγκαταλελειμμένων ἐρειπίων.

Ὁ ἥλιος τώρα ἐκσφενδόνιζε ὀργισμένες μορφὲς βασιλιάδων πανάρχαιων ποὺ ζῆσαν σὲ τοῦτο τὸ ἀκρογιάλι καὶ περπάτησαν σὲ τοῦτες τὶς αὐλὲς μὲ τὶς γερτὲς κολῶνες καὶ τὰ βασιλικὰ λουτρά.

Ὁ ἀμφορέας ξεχείλιζε ἀπὸ κλάμμα. Καὶ ἡ ἀγωνία κι' ἡ ἀλμύρα σμίγαν πάνω στὰ στήθεια τοῦ περιηγητῆ καθὼς ἀνέβαινε γύρω του θεόρατη, ἀκράτητη ἡ κραυγὴ τοῦ μακρινοῦ φωτοδότη. Κι' ὀργίαζε μέσα του ὁ πανικός. Ἐδῶ δὲν ἐγενήθη πρώτη στὶς πρῶτες ἡ ἀγάπη; Πῶς τὴν ἀνέτρεψε τὸ αἷμα;

Ἀγάπη καὶ αἷμα. Ὁ Θεὸς καὶ τ' ὁμοίωμά του.

Ζήτησε νὰ ξανακοκιμάσει. Νὰ προσπαθήσει ξανὰ νὰ βρεῖ αὐτὸ τὸ ὁμοίωμα μέσα στοὺς δρόμους, στὰ σπίτια, στὰ σχολεῖα, στὰ πάρκα, στὰ κέντρα, στὶς γειτονιές, στὶς παραλίες, ἀνθρώπους, ἕνα ἔστω ὁμοίωμα. Νὰ μοιράστῆ μαζί του τὴν κραυγὴ ποὺ τὸν ἐξόντωνε. Νὰ ἁπλώσει τὴ μιλιά του καὶ νὰ βεβαιωθῆ ὅτι αὐτὴ ἡ βουὴ τοῦ ἥλιου, αὐτὴ ἡ ὑστερία τῆς ἀπελπισίας δὲν ἦταν δική του τραγικὴ ἀνακάλυψη.

Ὅτι ὁ ἥλιος ἐπαναστάτησε, ὅτι τὸ μικρόφωνο ποὺ κατάγραφε τὸν ἦχο στὸ κασσετόφωνο του, σύνθετε σὲ μιὰ παράφωνη θανατερὴ συμφωνία ὅλους τοὺς στοιχειωμένους ἦχους τῆς πρόσφατης ζωῆς, τῆς πρόσφατης χαρᾶς. σὲ μιὰ σουίτα μονόφωνη φρίκης καὶ πολέμου. Ἤθελε νὰ ἰδῆ κάποιο νὰ βεβαιωθῆ γι' αὐτὴ τὴν κραυγή, γιὰ νὰ μὴν ἀφήση τοὺς στοιχειωμένους χώρους τῆς πολιτείας μὲ τὸν ἐφιάλτη τῆς κραυγῆς νὰ τοῦ δέρνει τὴ μνήμη, νὰ τοῦ φαρμακώνει τὸ ὄνειρο γιὰ τὸ Μεσογειακὸ φῶς, νὰ τοῦ κουφαίνει τ' αὐτιὰ στὸ τραγούδι τῆς πράσινης ἀμυγδαλιᾶς καὶ στὸ χρυσὸ μουρμούρισμα τῶν κήπων πλάϊ στὴ θάλασσα.

Ἄχ καὶ νὰ πρόβαινε σὰν γελαστὴ θεὰ κάποια γυναίκα ἀπὸ τὸ πέλαγο τὸ σιωπηλό, νὰ ἁπλώσει προκλητικὰ τὴν ἀπάντηση τοῦ κορμιοῦ της στὴ θανατερὴ βοὴ τοῦ ἡλίου, ποὺ κυλοῦσε ὅλος ἀπόγνωση, ὅλος μιὰ κραυγὴ πάνω ἀπὸ τὴ νεκρὴ πολιτεία. Ἄχ καὶ νὰ προβαλλε ἕνα παιδὶ μὲ τὸ κλάμμα του ἀπ' τὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου, ἕνας ψαρᾶς, ἕνας μικροπωλητής, ἕνα τσουρμο ἀγόρια μὲ τὴ μπάλα τους.

...Ἕνας μαῦρος γάτος τσίριζε μέσα στὰ ὑπερδεκιένα, θολωμένα του πόδια. Σκόντυπτε κι' ἔπεσε, ἐνῶ τὸ μάτι του ἀκουμποῦσε πάνω σὲ μιὰ τσιμπέλα ξεβαμμένη σ' ἕνα κέντρο ὄδειο μ' ἕνα ὄνομα στοιχειωμένο, ποὺ τοῦ θύμιζε μιὰ μακρινὴ χώρα τοῦ Βορρᾶ. μ' ἕνα ἥλιο γλυκὸ, λειτουργικό.

Ἐντέλβαϊς...

Πλάϊ του τὸ κασσετόφωνο λειτουργοῦσε ἀσταμάτητα γωρὶς νὰ γράφη τίποτα. Μιὰ ἀπέραντη σιωπὴ ἔνωνε τὸν ἥλιο τοῦ καλοκαιριοῦ μὲ τὴν νεκρὴ πολιτεία σ' ἕνα ἀνακάλυμμα σιωπῆς βαρύτερης παύοντας μὲ κραυγὴ ἀγωνίας ἀπὸ θανατικὸ ἀβυσσώπητης. Κραυγὴ τῆς σιωπῆς.

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 6 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1976

Ο ΤΡΙΤΟΣ ΧΡΟΝΟΣ

Φθινόπωρο κι' ἀνακατάταξη

Βγαίνει ὁ σπορέας ἔξω στὸν κάμπο. Κατάξερη ἡ γῆ καρτερᾶ τὸν σπόρο. Ἀνάσανε κι' αὐτή, ξεκουράστηκε κάτω ἀπὸ τὸ φλογερὸ χάδι τοῦ ἥλιου τὶς μεγάλες καλοκαιριάτικες μέρες. Τώρα προσμένει ξανὰ τὸ νυστέρι τῆς ἀνθρώπινης προσταγῆς νὰ τῆς ἀνασκαλέψει τὰ στέρνα, νὰ τῆς χαρίσει τὸ δῶρημα τῆς δημιουργίας, τῆς ἀπόδοσης. Ἥσυχα, ἀναστημένα τὰ συστατικὰ της καρτεροῦν τὸ σπέρμα ποὺ θὰ ἀνασύρει τὴν γονιμότητα στὴν ἐπιφάνεια. Ἡ περιπέτεια τῆς πλάσης ξαναρχίζει. Βαρὺ τὸ κεφάλι τοῦ γεωργοῦ ἀκουμπᾶ στὸ ροζιασμένο χέρι του τὰ σχέδια, τὶς ἐλπίδες, τὰ ὄνειρα ποὺ σχηματίζουν τὸ πρόγραμμα τοῦ ὡτεινοῦ χειμῶνα.

Βαρειὰ κι' ἡ σάκκα ἡ σχολικὴ ποὺ ξαναβρίσκει τὴ χρήση της ὕστερα ἀπὸ πολύμηνη ἀχρηστεία. Ἔδρα καὶ θρανίο, δάσκαλος καὶ μαθητὴς ξαναβρίσκονται ἀντιμέτωποι, μὲ τὶς ἀδυναμίες, τὶς ἐλλείψεις, τὰ ἐλαττώματα τους καὶ μὲ τὸν πόθο τους νὰ πάρουν καὶ νὰ δώσουν ὅ,τι μποροῦν στὸν πολύτιμο ἀγῶνα τῆς ζωῆς καὶ τῆς μάθησης. Ἡ παιδεία ξανανοίγει τὶς πόρτες τῆς βασάνου.

Τρίτος χειμώνας μετὰ τὸν πόλεμο. Πάντα, κάθε νέος χειμῶνας, εἶναι καὶ μιὰ καινούργια πρόκληση γιὰ ἀναδιοργάνωση καὶ ἀνακατάταξη, μετὰ ἀπὸ τὴν ἀνάπαυλα τοῦ καλοκαιριοῦ. Φέτος ὅμως, δὲν εἶναι σὰν ἄλλους χειμῶνες. Μπαίνουμε στὸν τρίτο χρόνο μετὰ τὴν τραγωδία τῆς εἰσβολῆς. Γι' αὐτὸ κι' ἡ αὐτοεξέταση κι' ἡ περισυλλογὴ ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι πιὸ σύστηρές, πιὸ βαθειές. Γιὰ νὰ μὴ μᾶς πλακώνει τὸ ἴδιο νέφος τοῦ εὐδαιμονισμοῦ ποὺ μᾶς εἶχε τυλίξει πρὶν ἀπὸ τὸν πόλεμο, κι' εἶχε θολώσει τὰ κριτήρια, τὰ μέτρα καὶ τὶς ἀξίες μας καὶ εἶχε δημιουργήσει ὅλες τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῆς τραγωδίας. Κι' αὐτὲς οἱ ἴδιες οἱ προϋποθέσεις, ὡς ἕνα βαθμό, καραδοκοῦν καὶ πάλι τὸ ἴδιο ἢ ἀκόμα καὶ πιὸ ἀπειλητικές.

Ἡ οἰκονομία τοῦ τόπου πάει νὰ ὀρθοποδήσει. Τὰ προσφυγικὰ προβλήματα δὲν ἔχουν λυθεῖ ἀλλὰ ἕνα μεγάλο, ἀγχώδες μέρος τους ἔχει ἀπαλυνθεῖ μὲ τὴν ἀνέγερση τῶν συνοικισμῶν καὶ τὴ συμπλήρωση ἄλλων. Στὸν κόσμο τῆς Τέχνης, συνεχίζει τὴν προσφορά του ὁ Θεατρικὸς Ὀργανισμὸς Κύπρου, κυκλοφοροῦν **νέες** ἐκδόσεις, τὰ μέσα Μαζικῆς Ἐπικοινωνίας ἐνημερώνουν καὶ διαφωτίζουν, προσφέρουν ψυχαγώγια καὶ πολιτιστικὴ τροφή. Ἡ Παιδεία μας θρίσκεται σὲ καλὸ δρόμο. Δραστηριοποιεῖται, ἀνακοινώνει νέα μέτρα οἰκονομικῶν εὐκολιῶν γιὰ τοὺς μαθητές.

Ἁλλὰ ὅμως σ' αὐτὰ τὰ σημάδια τῆς προόδου θρίσκουμε καὶ τὸ μεγάλο στίγμα ποὺ εἶναι φορτωμένο κηλίδες κι' ἀπειλές. Τὸν πολιτικὸ διχασμό. Προκήρυξη τῶν ἐκλογῶν (εὔστοχη ἢ ἄστοχη, γίναν τώρα πιά) **σημανε αμέσως** τὸ ξαναφούντωμα τῶν πολιτικῶν διαφωνιῶν καὶ τὸ ζωντάνεμα τῆς διχόνοιας, ἑνὸς μικροβίου ποὺ ξανάφερε τὴν καταστροφὴ τοῦ τόπου. Κι' ἡ θλιβερὴ ἱστορία ἐπαναλαμβάνεται σὲ πολὺ πιὸ ἀπειλητικὲς διαστάσεις αὐτὴ τὴ φορά, γιατὶ ἀκόμα τὰ 40% τῆς Κυπριακῆς γῆς πατιοῦνται ἀπὸ σαράντα χιλιάδες Τουρκικὰ στρατεύματα. Ξεχάσαμε τὸν ὄλεθρο τοῦ πολέμου, τὸ θάνατο, τὸ πένθος, τὴν οἰκονομικὴ καταστροφή, τὸ ξεσπίτωμα καὶ τοὺς καταυλισμούς, τὴν κατάρρευση τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας. Ξεχάσαμε γρήγορα, ξεχνοῦμε καθημερινά, πὼς ἔχουμε χιλιάδες ἀνθρώπους ξερριζωμένους, χιλιάδες κάτω ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ κατοχή. Ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχουν σοβαρὲς διαφωνίες μὲ τὴν ἡγεσία ποὺ κυβερνᾶ, ἡ ὑγιὴς ἀντιπολίτευση πρέπει πάντα νὰ παίρνει τὸν λόγο. Καὶ ἴδιον τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν εἶναι πάντα ἡ ἰσορροπημένη καὶ ὁμαλὴ πολιτικὴ ζωή. Ἐδῶ οἱ πολιτικὲς μας διαφορὲς πᾶνε **νὰ** γίνουν ἰδεολογικὸς ταξικὸς ἀγῶνας. Δύση κι' Ἀνατολή, καπιταλισμὸς καὶ κομμουνισμός. Προανακρούσματα παθῶν καὶ δεινῶν ποὺ δὲν θάπρεπε ποτὲ νἄχουν θέση στὸ βίο καὶ στὴν πολιτεία μας. Καὶ πρὶν προχωρήσει ἡ ἐξέλιξη εἶναι ἀκόμα καιρὸς νὰ γίνει ἡ σωστὴ αὐτοεξέταση καὶ ἀνακατάταξη στὶς ἀξίες καὶ στὴ ζωή μας.

Μπροστὰ στὸν τρίτο χρόνο μετὰ τὴν τραγωδία, μπροστὰ στὶς προοπτικὲς καὶ στὰ προβλήματα μιᾶς νέας δραστήριας περιόδου, καθῆκο μας σὰν λαοῦ εἶναι νὰ νοιαστοῦμε γιὰ τὶς ἀληθινώτερες ἀξίες τῆς ζωῆς. Γιὰ τὰ γράμματα, γιὰ τὸ πνεῦμα, γιὰ τὴν ἀναστήλωση τοῦ τόπου. Γιὰ τὴ διαφώτιση στὸ ἐξωτερικὸ γύρω ἀπὸ τὴ στασιμότητα καὶ τὴν ἀπελούμενη ἀποτελμάτωση τοῦ προβλήματός μας. Καθῆκο μας εἶναι ἡ **ἐθνικὴ σύμπνοια κι' ὄχι ὁ διχασμός. Ἡ συναδέλφωση κι' ὄχι τὰ πάθη.** Ξεχάσαμε πὼς πρὶν ἀπὸ δυὸ χρόνια δὲν ἤμαστε παρὰ Ἕλληνες ἁπλῶς, τίποτ' ἄλλο, Ἕλληνες μιᾶς χώρας μικρῆς, ἀδύναμης, ποὺ τρέχαμε ν' ἀντιμετωπίσουμε μέσα ἀπὸ τὸ χάος τοῦ διχασμοῦ καὶ πάλιν τὸν θάνατο καὶ τὴν καταστροφὴ τῆς Τουρκικῆς μανίας. Κι' ἐνῶ ὁ στόχος μας θάπρεπε νἆταν ἡ ἀνακατάταξη τῶν προοπτικῶν καὶ τῆς πορείας μας μὲ πλήρη, ἐγνωσμένη τὴν ἐθνικὴ ἑνότητα καὶ τὴν ἐσωτερικὴ σύμπνοια, μπροστὰ σὲ μιὰ νέα τρίτη χρονιά, ξαναρχίσαμε, ξεχασμένοι κι' ἀδιόρθωτοι, τὰ πάθη τῆς μισαλλοδοξίας καὶ τῶν προσωπικῶν φιλοδοξιῶν, ἐξυπηρετοῦντες ὅπως πάντα ξένα, μεγάλα συμφέροντα. Ἀλλὰ στὴν Κύπρο δὲν διακυβεύονται μόνο ξένα συμφέροντα. Διακυβεύονται πρὸ πάντων ἀξίες. Δὲ θὰ τὶς στηρίξουμε αὐτὲς τὶς ἀξίες. Οὔτε μὲ τὴν χωριστικότητα, οὔτε μὲ τὸν ἐσωτερικὸ ἀνταγωνισμὸ — ὀξὺ μάλιστα καὶ καταστρεπτικό. Μόνο μὲ τὴ σύμπνοια καὶ μὲ τὴν ὑγιᾶ πολιτικὴ ζωὴ — χωρὶς πάθη καὶ μίση— μποροῦμε νὰ τονώσουμε αὐτὲς τὶς ἀξίες καὶ γὰ τὶς κάνουμε νὰ ἐπιπλεύσουν καὶ νὰ ἐπιβληθοῦν.

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ

ΡΕΑ ΜΠΕΗΛΥ

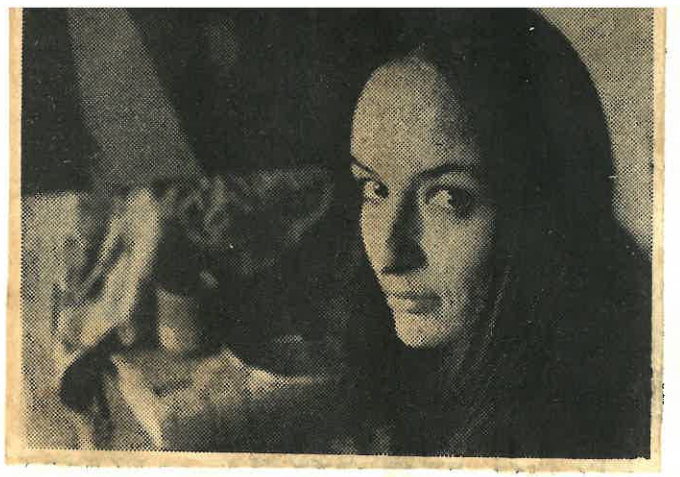

«Νὰ ζωγραφίζεις ὄχι τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ δημιουργεῖ».
Μαλλαρμέ.

Μιὰ μορφὴ δημιουργική, μ' ἕνα συνεπῆ ζῆλο, μὲ μιὰν ἀκοίμητη ἀφοσίωση στὴν Τέχνη, ἡ Ρέα Μπέηλυ, χαρακτηριστικὴ ἐκπρόσωπος τῆς ὁλοκληρωμένης γυναίκας — ποὺ ὑπηρετεῖ τὴν Τέχνη, καὶ γνωστὴ ἀπὸ πολλὲς ἐκθέσεις της προηγουμένως στὸν Κυπριακὸ χῶρο, ἀποτελεῖ τὸ θέμα τῆς σημερινῆς στήλης μας.

Ἀφορμὴ γιὰ νὰ δοῦμε κι' ἀπὸ κοντὰ τὴ δουλειά της ὑπῆρξε ἡ πρόσφατη ἔκθεσή της στὸ Λίβερπουλ Ἀκκάντεμυ, τοῦ ὁποίου καὶ εἶναι ἀπόφοιτος, στὶς 12—31 Αὐγούστου. Ἡ ἔκθεση, ἂν κρίνουμε ἀπὸ τὰ δημοσεύματα στὸ «Λίβερπουλ Νταίηλυ Πόστ», στὸ «Ἄρτς Ρεβιού» καὶ στὸ «Ἄρτς Ἀλάϊβ», φαίνεται νὰ εἶχε ἀρκετὴ ἐπιτυχία καὶ νὰ ἐσημειώθηκε σὰν ἕνα ἐνδιαφέρον, καλόδεχτο γεγονὸς στὸν κόσμο τῆς τέχνης. Τὴν ἴδια ἐξ ἄλλου ἔκθεση ἡ καλλιτέχνις προτίθεται νὰ παρουσιάσει σύντομα καὶ στὴν Κύπρο.

Σὲ ἄρθρο της στὴ «Λίβερπουλ Νταίηλυ Πόστ» ἡ Μάργκαρετ Φάρραλλ, γράφει τὰ ἑξῆς, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα:

«Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς πίνακες της γιὰ τὸν πόλεμο, ἡ ἐργασία τῆς Ρέας Μπέηλυ εἶναι προσωπικὴ καὶ ὑποκειμενική.

Ὑπάρχει ἐπανειλημμένα μιὰ φασματικὴ μορφὴ σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ ἔργα της, ἡ ὁποία ἀντιπροσωπεύει τὸ ἄτομο, πιασμένο σ' ἕνα δίλημμα: δὲν εἶναι βέβαιο ποιά κατεύθυνση πρέπει ν' ἀκολουθήσει — ἐπιστροφὴ στὴ φύση, μιὰ ἄλλαγὴ πρὸς τὸ καλύτερο, καταστάσεις προβληματισμοῦ καὶ ἡ ἀναποφασιστικότητα ὅσον ἀφορᾶ τὴν ἐκλογὴ τῆς πράξης. Εἶναι μιὰ ἀνθρώπινη κατάσταση ποὺ ἡ Ρέα ἀντιμετωπίζει διαρκῶς. Οἱ πίνακες της ἔχουν μιὰ ὑπερβατικὴ ποιότητα. Δείχνουν ὅμως ἐπίσης τὸ πράσινο Κυπριακὸ τοπίο μὲ τὸ ὄφθονο κίτρινο σιτάρι καὶ τὶς ἐπίμονες κυματιστὲς

Καὶ στ' ἀλήθεια μιὰ ἐπισταμένη ἐπισκόπηση τῆς τέχνης τῆς Ρέας, μιὰ διείσδυση κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῶν ψυχρῶν μπλὲ καὶ πράσινων συνδυασιῶν, ἀφήνει στὸν παρατηρητὴ ἕνα ὁλόκληρο κόσμο ἀπὸ βιώματα καὶ σκέψεις. Ἕνας ὁλόκληρος κόσμος μὲ συνέπεια κι' ἀκολουθία ξεδιπλώνει τὶς μορφές, τὰ σχήματα καὶ τὰ σύμβολα του στὸν καμβᾶ τῆς ζωγράφου.

Εἶναι ἕνας κόσμος ποὺ πολὺ λίγο ἔχει νὰ κάνει μὲ τὶς ψυχρὲς γραμμὲς τοῦ γεωμετρικοῦ σχήματος — ὅσο κι' ἂν εἶναι ἐνδεικτὰ αὐτὰ τὰ σχήματα, διανοουμενισμοῦ στὴ ζωγραφική. Ὁ κόσμος τῆς Ρέας εἶναι γεμάτος συναίσθημα. Ἕνας κόσμος ὀνειρικός, γεμάτος ἀστρικὰ πλέγματα, μυστικιστικὰ σύμβολα, μιὰ θολή, βασανισμένη σύλληψη τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς σχέσης του μὲ τὸν ἄνθρωπο, τὸ χῶρο καὶ τὸν χρόνο. Ὁ ἄνθρωπος σ' αὐτοὺς τοὺς πίνακες εἶναι πιασμένος μέσα στὸ δίχτυ τῶν συνθηκῶν. Κάποτε εἶναι μιὰ μορφὴ χαραγμένη στὴν πέτρα (ἄνθρωπος=χῶρος) ποὺ παρακολουθεῖ τὰ μεγάλα πλάνα στὸ προσκήνιο τοῦ καμβᾶ, ἀπὸ μιὰ γωνιὰ στὸ περιθώριο. Κάποτε αὐτὴ ἡ μορφὴ χαραγμένη πάνω σὲ κάποια πέτρα ποὺ ἀποσπάστηκε βίαια ἀπὸ τὸ κατακτημένο βουνὸ τοῦ Πενταδάκτυλου, κατρακυλᾶ στὸ χαμὸ τοῦ ξερριζωμοῦ, ὅπως τὸ θέλουν καὶ τὸ φέρνουν οἱ συνθῆκες τυφλὰ κι' ὑποταγμένα μὲ μιὰ μόνο λάμψη αὐτοσυνείδησης νὰ ζωντανεύει τὴν ἀνθρώπινη ὕπόσταση πρὶν ὑποταχθῆ στὰ τυφλὰ πεπρωμένα. Οἱ μορφὲς ἐξ ἄλλου καὶ τῶν ἀντικειμένων — τὸ φύλλο, τὸ πουλί, τὸ ψάρι, τὸ ἄγαλμα — ἀλλὰ καὶ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἀποτελοῦν παρὰ μοναχὰ σήματα, ἐνδείξεις παρουσίας μέσα στὸ σύνολο ἑνὸς ἔργου. Πρωταγωνιστεῖ σχεδὸν πάντα μιὰ ὁμίχλη συναισθήματος, σὲ μιὰ κίνηση καθαρὰ ὁριζόντια — σχέση ἀνθρώπου πρὸς τὸν ἄνθρωπο, ἀνθρώπου καὶ χώρου, ἀντικειμένου καὶ χρόνου. Ἡ κάθετη κίνηση εἶναι πολὺ πιὸ σπάνια. Ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ ἔφεσή του πρὸς τὰ ἄνω καταξιώνεται μὲ τὴν τοποθέτηση μιᾶς ἁπλᾶς οὐρανοῦ πάνω ἀπὸ τὴ γῆ. Ἢ μὲ μιὰν ἄσπρη σκάλα ποὺ κόβεται ἔξαφνα ἐνῶ ὁδηγεῖ στὸ ἄπειρο. Ἢ μὲ μιὰ ἄδεια καρέκλα στὴν κορυφὴ τοῦ συμπλέγματος «ἄνθρωπος — χῶρος = χρόνος», μὰ καρέκλα ποὺ κάτι τρᾶ ἕνα ἡγετικὸ πνεῦμα νὰ ἐπισκιάση τὸ σύνολο μὲ τὴν κάθετη, κυρίαρχη ἐξουσία του.

Ἄλλοῦ τὰ σύμβολα μεταδίδουν καὶ πάλι τὸ ἴδιο κλίμα τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ προβληματισμοῦ. Ὁ δρόμος ποὺ καταλήγει μπροστὰ σὲ μιὰ σφραγισμένη σπηλιά, τὰ ἄδεια πανὼ τῆς διαδήλωσης (γιὰ τὴ μετακίνηση τῶν Τούρκων στὸ Βορρᾶ), τὸ ρολόϊ μὲ τὸ ξεπλυμμένο πρόσωπο, τὰ ζῶα ποὺ μορφάζουν, τὰ ἀνθρώπινα μέλη σ' ἕνα ἐρωτικὸ σύμπλεγμα ποὺ θυμίζει τὸ πάθος, τὸ ἄγχος ἀλλὰ καὶ τὴν πλάνη τοῦ αἰσθησιασμοῦ. Λιγοστὲς εἶναι οἱ ἐξάρσεις τῆς σαφήνειας στὴν ἔκφραση, κι' αὐτὲς ἀνταμώνονται στοὺς πίνακες τῆς παράδοσης. Μὲ τὶς μορφὲς καὶ τὰ ἀντικείμενα ποὺ ἔχουμε ἀφήσει (ἢ ἀφήνουμε ταχειὰ) στὸ παρελθόν, στὸ χῶρο ἑνὸς χτεσινοῦ Κυπριακοῦ πολιτισμοῦ ποὺ χει τὶς ρίζες του βαθειὰ μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ καθενὸς ἀπὸ μᾶς ποὺ γεννήθηκε καὶ παιδεύτηκε σ' αὐτὸ τὸν τόπο. Μὲ τὶς λιγοστὲς λοιπὸν αὐτὲς ἐξαιρέσεις, ἡ διάθεση στοὺς πίνακες τῆς Ρέας παραμένει πάντα, μὲ μιὰ συνέπεια ἀξιοπρόσεχτη, συμβολική, προβληματισμένη, μὲ τὰ ἴδια τὰ σύμβολα καὶ τ' ἀντικείμενα νὰ χωνεύονται, νὰ σμίγουν μὲ τὸ μεγάλο σκηνικὸ τοῦ χρόνου καὶ νὰ ἀποτελοῦν μιὰ ὑποταγμένη ἀλλὰ λειτουργικὴ προέχταση τοῦ.

Ὑποσυνείδητα ἡ ἐνσυνείδητα ἡ καλλιτέχνις ἔχει τοποθετήσει αὐτὸ τὸ ἀγωνιῶδες ὀπτικὸ οἰκοδόμημα σ' ἕνα συνδυασμὸ τόνων ψυχρῶν, ἀπαλύνοντας ἔτσι τὴν ὀξύτητα τῆς ἀγωνίας, τοῦ ἄγχους καὶ τῆς ἀναζήτησης, ποὺ δοσμένα σὲ τόνους ζεστούς, (κόκκινους, κίτρινους) ἴσως καὶ ν' ἀποτελοῦσε ἀνυπόφορη κρυσγή, ἐνῶ τώρα εἶναι ἕνα ρευστὸ ὄνειρο μὲ τὰ σημάδια —ἔστω— τῆς πίστης σ' ἕνα ὁ ἔξω, σὲ μιὰν ἀπάντηση, κάπου σὲ κάποια καμπὴ τῆς ἀνθρώπινης ἐξέλιξης.

ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1976

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΡΟΥΖΗ

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ ΚΑΙ Η ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΗΣ

Γράφει η **ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ**

Μὲ τὸ βιβλίο αὐτὸ ὁ Γιῶργος Καρούζης συνεχίζει τὴν προσφορά του πάνω στὶς ποικίλες φάσεις καὶ πτυχὲς τῆς Κυπριακῆς τραγωδίας. Συγκεντρώνει σ' αὐτὸ τὸν τόμο μιὰ σειρὰ ἄρθρων του τὰ ὁποῖα φιλοξένησε ὁ Κυπριακὸς τύπος ἀπὸ τὸν Ἰούλιο τοῦ '75 ὡς τὸν φετεινὸ Μάιο. Τὸ πρίσμα μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο κοιτάζει τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα ὁ συγγραφέας εἶναι πάντα σύνθετο. "Ενα πρίσμα γεωγραφικῶν πολιτικοοικονομικῶν καὶ κοινωνικῶν παραγόντων ἀποτελεῖ πάντα τὸ ἐξεταστικὸ μέσο, μὲ τὸ ὁποῖο πραγματοποιεῖται ἡ ἐπισκόπηση τῆς Τουρκικῆς Εἰσβολῆς. Περιπτώσεις διχοτομήσεως ἀλλων ἐδαφῶν, ὅπως τῆς Ἰρλανδίας, τοῦ Βερολίνου, τοῦ Πακιστάν, παρατίθενται μὲ γνώμονα πάντα τὴν ἀποτυχία καὶ τὰ προβλήματα ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιφέρει μιὰ τέτοια λύση καὶ στὴν Κύπρο.

Σὲ ἀρκετὰ σημεῖα, οἱ θέσεις τοῦ συγγραφέα εἶναι εὐκαιριακὲς καὶ ἐπεξηγοῦνται ἀπὸ τρέχουσες ἐξελίξεις. Οἱ σκέψεις ὅμως καὶ ὁ προβληματισμός του ἀσφαλῶς ἀποτελοῦν καὶ ἕνα καθρέφτη τῶν θέσεων—ἀντιδράσεων τῶν Κυπρίων καὶ μιὰ μονιμώτερη συλλογὴ ἀπόψεων πάνω στὶς πολυποίκιλες γωνίες τῆς Κυπριακῆς τραγωδίας. Παραθέτουμε μερικὰ ἀπὸ τὰ θέματά του: «Τουρκοκύπριοι καὶ Μπιάφρα», «Νοιώθουμεν ἀσφαλεῖς;», «Καθορισμὸς συνόρων σὲ μιὰ λύση τοῦ Κυπριακοῦ».

ΓΙΩΡΓΟΥ Ζ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗ: «Πατριωτικὴ Ἀγωγὴ μακρυὰ ἀπὸ τὴν Πατρίδα».

Πόσα καὶ ποιὰ προβλήματα ἀντιμετωπίζει ὁ Ἑλληνισμὸς τῶν παροικιῶν; Προβλήματα ὄχι ἁπλῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς ἀναπροσαρμογῆς σὲ μιὰ ξένη χώρα, ἀλλὰ προβλήματα πολιτιστικῆς πορείας, προσκόλλησης κι' ἀπομάκρυνσης ἀπὸ τὴν παράδοση, προβλήματα ποὺ εἶναι συνδεδεμένα μὲ τὴν ἐπιβίωση τῆς φυλῆς τοῦ ἔθνους, μακρυὰ ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς ἐθνικῆς ταυτότητας.

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Χριστοδουλίδη δόθηκε σὰν διάλεξη στὴν Ἀγγλία, τὸν περασμένο Φεβράρη, σὲ γιορτὴ τοῦ Συλλόγου Ἑλλήνων Γονέων. Ἡ ἔννοια τῆς πατρίδας, ὁ ρόλος τῶν παροικιακῶν ὀργανώσεων ἐξετάζεται τὸ μεγάλο πρόβλημα τῆς ταύτισης τοῦ νέου μὲ τὴν πατρίδα του. Γι' αὐτὴ τὴν ταύτιση πρέπει ὅλοι νὰ δουλεύουν πάντα ἐνσυνείδητα, γιὰ νὰ κρατοῦν πάντα ζωντανὰ τὰ ἰδανικὰ μέσα στὴν ψυχὴ τῶν παιδιῶν τῆς παροικίας καὶ γιὰ νὰ ὑπάρχη πάντα ἡ συνοχὴ στὴν ἐθνικὴ ταυτότητα τοῦ ξενητεμένου Κυπρίου.

ΤΑΣΟΥ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ: «Ἀπὸ τὸν Ἀγρὸ μὲ ἀγάπη».

Πρόκειται γιὰ μιὰ συλλογὴ δημοσιευμάτων τοῦ κ. Νικολαΐδη, ποὺ φιλοξενήθηκαν στὸ περιοδικὸ «Μόρφωσις», στὰ δυὸ χρόνια ποὺ ὑπηρέτησε στὸ Γυμνάσιο Ἀγροῦ. Ἐντυπώσεις, σκέψεις, σχόλια πάνω σὲ διάφορες πτυχὲς τῆς ἐκπαιδευτικῆς λειτουργίας σχολιάζονται μέσα στὰ δημοσιευθέντα μηνύματα τοῦ κ. Νικολαΐδη, μὲ πολλὴν εὐαισθησία καὶ ἐκπαιδευτικὸ ζῆλο καὶ ἀφοσίωση. Μερικοὶ τίτλοι: «Φθινοπωρινὴ Συναυλία — Χιόνια στὸν Ἀγρό», «Τὸ Γυμνάσιο — Ἡ 28η Ὀκτωβρίου — Ἡ Νεολαία μας—Πνευματικὸς Ὅμιλος». «Ὁ Τζὼν Βίκερς στὸ Γυμνάσιο Ἀγροῦ».

«ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ ΛΟΓΟΣ — 46 - 47.

Ἡ ἔκδοση αὐτὴ τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ἀφιερωμένη στοὺς ἐγκλωβισμένους καὶ στὸ δρᾶμα τους. Συνεχὴς ἡ δραστηριότητα τοῦ Πέτρου Στυλιανοῦ στὸ θέμα τῶν ἐγκλωβισμένων καὶ τῶν ἀγνοουμένων, συγκεντρώνει ἐδῶ μιὰ μαορτυρία τοῦ δημιουργικοῦ λόγου πάνω στὴν Κυπριακὴ τραγωδία. Τὰ κείμενα στὰ Ἑλληνικὰ καὶ στὰ Ἀγγλικὰ παρουσιάζουν πολλὰ ἐπίπεδα δημιουργίας. Ποίηση, μελέτη, σκέψεις. Ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ μελέτη τοῦ Κώστα Κύρρη ποὺ διαβάστηκε καὶ σὲ πρόσφατο Γεωγραφικὸ Συνέδριο μὲ τίτλο:

"Symbolic Elements in the History of the two Communities of Cyprus".

Οἱ φωτογραφίες δέ, ποὺ εἶναι παρμένες ἀπὸ τὶς καταστροφὲς καὶ τὶς βαρβαρότητες τῶν Τούρκων στὸ Βορρᾶ, ἀποτελοῦν μιὰ συντριπτικὴ μαρτυρία γιὰ τὴν φρίκη τῆς Τουρκικῆς ὠμότητας σ' ἕνα αἰῶνα τόσο ἐξελιγμένο, θεωρητικά, ὅπως εἶναι ὁ δικός μας.

«ΑΝΑΠΗΡΙΚΟΝ ΒΗΜΑ» — Ἰούλιος — Σεπτέμβριος:

Ἀκόμα ἕνα τεῦχος τῆς Γενικυπρίου Ὀργανώσεως Ἀπ. Ἀναπήρων, μὲ παράθεση τῶν δραστηριοτήτων τῆς Ὀργάνωσης ποὺ ἐμψυχώνει καὶ ἀγκαλιάζει μὲ στοργὴ καὶ πρακτικὸ ἐνδιαφέρον τοὺς ἀναπήρους τοῦ τόπου.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΣΟΛΩΝΟΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ:

Πολυγραφημένες ἐκδόσεις τῶν Σημειώσεων Ἱστορίας τῆς Μουσικῆς, Μορφολογίας, Ἁρμονίας καὶ Ἀντίστιξης.

«Μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ ἀποδέχτηκα τὴν πρόταση τῆς ἐκδόσεως αὐτῶν τῶν Σημειώσεων, μὲ σκοπὸν ὅπως τὸ προϊὸν ἀπὸ τὴν πώληση τους διατεθῆ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου Ἐκτοπισθέντων καὶ Παθόντων»

Ἔτσι προλογίζει ὁ συμπατριώτης μας συνθέτης καὶ μαέστρος Σολ. Μιχαηλίδης τὶς πολυγραφημένες ἐκδόσεις τῶν σημειώσεων, ποὺ ὁ ἴδιος ἔδινε στὶς τάξεις ποὺ δίδασκε ὅταν διηύθυνε τὸ Κρατικὸ Ὠδεῖο Θεσσαλονίκης.

Ἤδη ποσὸ ἀπὸ £250 (εἰς τὸ ὁποῖο περιλαμβάνονται £50 ἀπὸ τὴν πώληση τῆς γνωστῆς συνθέσεως τοῦ ἰδίου «Ὕμνος καὶ θρῆνος γιὰ τὴν Κύπρο») δόθηκε γιὰ τὸν ὡς ἄνω σκοπό. Κατὰ τὴν πρόσφατη παρουσία του στὴν Κύπρο ὁ Σολ. Μιχαηλίδης ἐπεσκέφθη τὸν Καταυλισμὸ «ΣΤΑΥΡΟΣ» Στροβόλου ὅπου καὶ παρέδωσε τὸ ποσὸ αὐτὸ εἰς τὸν Ὑπουργὸν Παιδείας μὲ τὴν παράκληση νὰ διατεθῆ ὑπὲρ τοῦ Ταμείου τῶν Ἐπιμορφωτικῶν Κέντρων ποὺ λειτουργοῦν στοὺς διάφορους Καταυλισμούς. (Τὰ Κέντρα αὐτά, ὀργανώνει τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ διευθύνει ὁ Ἐπιθεωρητὴς στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως κ. Παῦλος Νικολάου).

Οἱ ὡς ἄνω ἐκδόσεις — μερικὲς τῶν ὁποίων ἔχουν ἤδη ἐξαντληθῆ καὶ πολυγραφοῦνται ξανὰ — διατίθενται πρὸς πώληση εἰς τὰ γνωστὰ Μουσικὰ καταστήματα Λευκωσίας «Φ. ΠΑΡΤΑΣΙΔΗ», «ΔΕΛΤΑ» καὶ «ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ».

Σ' αὐτὲς θὰ προστεθοῦν σύντομα ἀκόμη δύο:

Μιὰ ἔκδοση γιὰ τὴ Φούγκα καὶ μιὰ μὲ διάφορα θέματα Ἁρμονίας τὰ ὁποῖα καλύπτουν ὅλην τὴν ὕλη τοῦ Πτυχίου Ἁρμονίας (εἰδικοῦ).

Οἱ εἰσράξεις τόσον ἀπὸ τὶς καινούργιες αὐτὲς ἐκδόσεις ὅσο καὶ ἀπὸ τὶς παλαιότερες θὰ κατατίθενται συνεχῶς εἰς τὸ ταμεῖο τῶν Ἐπιμορφωτικῶν Κέντρων τῶν διαφόρων Καταυλισμῶν.

Ἰδιαίτερες εὐχαριστίες ὀφείλονται στὸν διευθυντὴ τοῦ Τυπογραφείου «ΚΟΣΜΟΣ» κ. Ἰωάννη Κυριακίδη ὁ ὁποῖος πρόθυμα καὶ χωρὶς κανένα κέρδος ἀνέλαβε τὴν ἐκτύπωση τῶν καλυμμάτων τῶν πιὸ πάνω ἐκδόσεων καθὼς καὶ τὴ σύνδεση τῶν πολυγραφημένων σελίδων.

Εὐχαριστίες ἐπίσης ὀφείλονται καὶ σὲ ὅσους συνέβαλον εἰς τὴν πώληση τῶν Ἐκδόσεων αὐτῶν.

Κ. Ρ.

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1976

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Φαντασία καὶ ἀξίες

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Φέτος γιὰ πρώτη φορὰ καθιερώθηκε τὴν 1ην Ὀκτωβρίου ἡ Διεθνὴς Ἡμέρα Μουσικῆς. Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ πάρθηκε στὴ Λωζάνη τὸ 1973, ἀπὸ τὴν 13η Συνέλευση τοῦ Διεθνοῦς Συμβουλίου Μουσικῆς. Ἕνα πρόγραμμα γενικῆς καὶ ποικίλης δράσης ὀργανώθηκε μὲ Πρόεδρο τὸν Γιεχούντι Μεννούχιν καὶ πολλὲς χῶρες γιορτάζουν τὴν Ἡμέρα αὐτὴ μὲ τὴ δική τους προσφορά.

Τὸ γεγονὸς αὐτὸ εἶναι ἀπὸ μόνο του μιὰ δυνατὴ ἀπόδειξη γιὰ τὴ σημασία ποὺ παίρνει ἡ μουσικὴ στὴ ζωή μας καὶ γιὰ τὸν τεράστιο ρόλο ποὺ μπορεῖ νὰ παίξει στὴ διαμόρφωση τοῦ ἀνθρώπινου ἤθους χωρὶς συχνὰ νὰ τὸ καταλάβουμε. Γιατὶ ἡ διάδοση τῆς μουσικῆς ἀπὸ τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐπικοινωνίας, ἡ διδασκαλία της στὰ Σχολεῖα καὶ ἡ χρήση της σὰν μέσο ψυχαγωγίας ἐπιτελεῖ στὴν ἐποχή μας μιὰ ... ποσωτικότητα μὲ καθημερινὲς συνειδήσεις προεκτάσεις πάνω στὶς ὁποῖες θἄταν καλὰ νὰ ἐπικαιρία τῆς Διεθνοῦς Ἡμέρας Μουσικῆς νὰ κάνουμε μερικὲς σκέψεις.

Ὑπάρχει, στὸν κόσμο τῶν μουσικῶν ἤχων, ἕνα σύστημα ἱεραρχικῆς ἀξιολόγησης καὶ τοποθέτησης ἀρχῶν, αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων, τὸ ὁποῖο θὰ μπορούσαμε ἴσως νὰ ἀποκαλέσουμε θρησκεία τῆς Μουσικῆς. Σ' αὐτὴ τὴ θρησκεία, τὰ θέματα, οἱ ρυθμοί, τὰ τονικὰ χρώματα, οἱ ἁρμονίες, ἡ δυναμική, ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἤχου ἀποτελοῦν τὸ τεχνικὸ οἰκοδόμημα ποὺ φτειάχνει τὸ ψυχολογικὸ πλέγμα τῆς μουσικῆς. Αὐτὴ ἡ ψυχολογία τῆς μουσικῆς ἐκφράζεται μέσα στοὺς συνδυασμένους ἤχους μὲ πολλοὺς τρόπους, ἀνάλογα μὲ τὸ σύστημα τῆς ἠχητικῆς σημαντικῆς ποὺ χρησιμοποιεῖ ἕνας συνθέτης. Ὑπάρχει ἕνα ὁλόκληρο σύστημα φιλοσοφίας στὴ μουσικὴ ποὺ οἰκοδομήθηκε ἀπὸ τὰ ἔργα τῶν συνθετῶν τῆς σοβαρᾶς μουσικῆς μὲ ὀνόματα ὅπως τοῦ Μπετόβεν, τοῦ Βάγκνερ, τοῦ Βέμπερ νὰ ὁροθετοῦν καὶ νὰ ἀξιοθετοῦν. Σ' αὐτὸ τὸν κόσμο τὸ συναίσθημα βρίσκει θέση μόνο σὰν ἀπόηχος στὸν ἀκροατή, ἀντλημένος ἀπὸ μιὰ καθαρὴ τέχνη αὐτοτελοῦς ὁμορφιᾶς. Οἱ ἀντανακλάσεις τῆς φυσικῆς ζωῆς μέσα σὲ μιὰ συμφωνία, εἴτε πρόκειται γιὰ μιὰ προγραμματικὴ σύνθεση τοῦ Μπερλιόζ, εἴτε πρόκειται γιὰ μιὰ ἀφηρημένη πιὸ σύγχρονη σύνθεση τοῦ Σιοένμπεργκ λόγου χάριν, πραγματοποιοῦν μιὰ διεργασία στὸν ἀκροατὴ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑποκειμενική. Βροντές, ψίθυροι, ξέφωτα καὶ γαληνέματα, ὅλη ἡ κλίμακα τοῦ ἀνθρώπινου συναισθήματος μπορεῖ νὰ δονηθῆ στὰ ψηλὰ ἢ στὰ χαμηλότερα κλειδιά της, ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμη τῆς φαντασίας, τὸ ὑπόβαθρο, τὸν φιλοσοφικὸ κώδικα καὶ τὸν ψυχισμὸ τοῦ ἀκροατῆ. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ Σοβαρὰ Μουσικὴ ἔχει δύναμη νὰ πλάθει ἤθη. Γιατὶ οἱ δυνατότητες ποὺ κρύβουν οἱ ἤχοι στὸ νὰ κτίζουν μορφὲς—σκέψεις, στὸ νὰ δημιουργοῦν ἰδέες ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ ἐκπηγάσουν ἀξίες καὶ κατευθύνσεις στὴ ζωή, εἶναι πάντα τόσο πλατειὲς ὅσο καὶ οἱ ἀτομικὲς δυνατότητες τοῦ δέκτη—ἀκροατῆ.

Τί γίνεται ὅμως μὲ τὴν ἠχητικὴ αὔρα τῆς ἐλαφρᾶς ἐμπορικῆς μουσικῆς ποὺ κατακλύζει σήμερα τὸν κόσμο; Πόση φαντασία ἀπαιτεῖ ἀπὸ τὸν ἀκροατὴ ἕνα τραγούδι ποὺ ἀναφέρεται σὲ ἕνα ὅμορφο ἡλιοβασίλεμα ἢ σὲ μιὰ αἰσθηματικὴ ἀπογοήτευση ἢ σὲ κάποιο εἴδωλο ποὺ γεμίζει τὴ ζωὴ καὶ τὴ σκέψη τοῦ συνθέτη, ποὺ εἶναι καὶ καθρέφτης—συγκεραστὴς τοῦ σχετικοῦ κοινοῦ τῶν ὁπαδῶν τῆς μουσικῆς αὐτῆς; Στὴν καθημερινὴ μουσικὴ ποὺ μᾶς περιβάλλει ὑπάρχει ἕνας τυποποιημένος σχεδὸν κώδικας συναισθημάτων, ἀντιδράσεων, σκέψεων καὶ προσδοκιῶν ποὺ ἀπαρτίζουν ἕνα ὁλόκληρο μουσικὸ σύστημα. Μιὰ λέξη, μιὰ συγχορδία ἐκπέμπουν ἔτσι στὶς πλείστες περιπτώσεις ἕνα στερεότυπο παράδειγμα. Τὸν πιάνει ὁ δέκτης—ἀκροατὴς καὶ ἀποκρυσταλλώνει μέσα του μιὰ ἰδέα ἢ μιὰ μορφὴ—σκέψη ποὺ εἶναι κάτι σὰν βιομηχανοποιημένο ἀνάτυπο μαζικῆς παραγωγῆς.

Τὸ ἀποτέλεσμα βασικὰ εἶναι ἡ ἐξομοίωση, ἂν ὄχι ἡ ἰσοπέδωση τοῦ συναισθήματος. Τὰ βιώματα ποὺ ξυπνοῦν ἀπὸ τὶς λέξεις (ποὺ συνήθως εἶναι ἐπαναληπτικῆς χρήσεως) δὲν ἐπιδέχονται πολλὰς τροποποιήσεις ἀπὸ τὴν ὑποκειμενικὴ φαντασία τοῦ ἀκροατή. Τὸ ὑπόβαθρο του, ψυχολογικὸ καὶ φιλοσοφικό, δὲν μπορεῖ νὰ προσθέσει πολλὰ πράγματα σ' ἕνα τραγούδι ποὺ μιλᾶ γιὰ τὸν ἔρωτα, γιὰ τὴ λευτεριά, γιὰ τὶς γυναῖκες, γιὰ τὸ κρασὶ καὶ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς. Εἶναι ἀλήθεια πὼς, κατὰ διαστήματα, ὑπάρχουν κύματα ἀνανέωσης στὴν ἐλαφρὰ μουσικὴ ποὺ διανοίγουν νέους δρόμους στὴν καθημερινὴ συνείδηση τοῦ ἀκροατῆ. Ὅπως ἡ ἐπιλογὴ τοῦ καλοῦ στίχου στὴν πρόσφατη ἐλαφρὰ Ἑλληνικὴ μουσική. Ἡ συνθέτες—σταθμοὶ ἀνανέωσης. Ὅπως τὸν Θεοδωράκη — Χατζηδάκη — Ξαρχάκο. Ὅπως ὑπάρχουν καὶ σταθμοὶ ἀνανέωσης στὴν ξένη μουσικὴ πόπ. Οἱ Μπῆτλς μὲ τοὺς ρυθμούς, μὲ τὶς ἁρμονίες τους μὲ μιὰ νέα φρέσκα σοδειὰ στίχων καὶ ἤχων, ὑπῆρξαν πηγὴ νέων τάσεων καὶ ἀναζητήσεων. Αὐτὴ ἡ ἀνανέωση ὅμως πρέπει νὰ εἶναι διαρκὴς γιὰ νὰ ὑπάρχει ἀνεφοδιασμὸς στὸ ρεῦμα τῶν ἀξιῶν ποὺ ἐκπηγάζει ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς μουσικῆς. Διαφορετικὰ προκύπτει ἕνα κλειστὸ κύκλωμα ἀξιῶν — συναισθηματικῶν κυρίως — ποὺ γίνονται σύντομα ἀθροίσματα ἀπὸ μαζικοποιημένα πρότυπα.

Ἡ φαντασία καὶ ἡ ἀτομικότητα τοῦ θεατῆ λίγο διεγείρονται καὶ λιγώτερα ἀκόμα μποροῦν νὰ προσφέρουν. Καὶ ἡ μουσικὴ ἀπὸ ρόλο ἠθοπλαστικὸ ἀποκτᾶ ρόλο ἁπλῆς συντήρησης.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

4/10/76

«Ὁ Πλανήτης μας»

Γιὰ πρώτη φορά, κατὰ τὴ σχολικὴ περίοδο τοῦ 1975—76, ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Τηλεόραση χρησιμοποιήθηκε δοκιμαστικὰ γιὰ παιδιὰ τῶν δημοτικῶν σχολείων. Στὴ χρονιὰ αὐτὴ ἔγιναν δοκιμαστικὰ ἑφτὰ ἐκπομπὲς μὲ δυὸ ἀπὸ αὐτὲς ἀφιερωμένες στὴν Μαθηματικὴ Γεωγραφία καὶ τὶς ἄλλες πέντε στὴ ζωὴ στὶς βόρειες χῶρες. Τὸ ὑλικὸ ποὺ χρησιμοποιήθηκε σ' αὐτὲς τὶς ἐκπομπὲς ἔχει ἐκδοθῆ σὲ δυὸ βιβλία μὲ τίτλους «Ὁ Πλανήτης μας» καὶ «Γύρω ἀπὸ τὸν Ἀρκτικό».

Πλούσιο, εἰκονογραφημένο μὲ σχεδιογράμματα καὶ φωτογραφίες «Ὁ Πλανήτης μας» πραγματοποιεῖ μιὰ γεωγραφικὴ τοποθέτηση μὲ ἀναλυτικὲς λεπτομέρειες τοῦ πλανήτη μας, σὲ σχέση μὲ τὸν ἥλιο καὶ ὅλες τὶς σχέσεις ποὺ προκύπτουν μεταξὺ τῶν δύο σωμάτων ἀναφορικὰ μὲ ἐποχές, κινήσεις, ὧρες. Τὸ βιβλίο περιέχει ἐπίσης εἰδικὸ ἀφιέρωμα στὸν «Ἄνθρωπο στὴ Σελήνη». Γιὰ τὴν ἔκδοση συνεργάστηκαν οἱ Ἀνδρέας Πυρκεττῆς, Ἀργυρὸς Κωνσταντίνου, Θεοκλῆς Κουγιάλης, Νῖκος Νεοφύτου καὶ Στέλιος Συκαλλίδης.

Ἐκπαιδευτικὸ Ραδιόφωνο : Μυθικοὶ Ἥρωες. Τρεῖς ἐκδόσεις τῶν βιβλίων ποὺ χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τὸν μαθητὴ στὶς ἐκπομπὲς τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ραδιοφώνου, καταγράφουν τὴν ὕλη τῶν κειμένων γιὰ τὸν «Θησέα», τὸν «Ἰάσονα» καὶ τὸν «Ἡρακλῆ». Γραμμένα μὲ ἁπλότητα καὶ μὲ διαύγεια, τὰ κείμενα πραγματοποιοῦν μιὰ πολύπλευρη γνωριμία μὲ τὸν κόσμο τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ μύθου ποὺ χάρισε στὴν ἀνθρωπότητα ὀνόματα καὶ ἐπεισόδια γεμάτα συμβολισμούς καὶ ἀλληγορίες, πλούσια σὲ θιώματα καὶ ἐμπειρίες ποὺ θρέφουν τὴ φαντασία καὶ πλάθουν τὴν ψυχὴ τοῦ εὐπλαστου παιδιοῦ.

Οἱ ἐκδόσεις εἶναι φροντισμένες, μὲ ἄρτιαν ἐκτύπωση καὶ μὲ πλούσιες εἰκόνες.

ΚΥΡΟΥ ΡΩΣΣΙΔΗ: «Κουκλοθέατρο». «Οἱ Ἱστορίες τοῦ Παππού τοῦ Γνωστικοῦ». Ἡ γνωστὴ σειρὰ τῶν Τηλεοπτικῶν ἐκπομπῶν ποὺ ἄρχισε νὰ μεταδίδεται ἀπὸ τὸ 1973, βρίσκεται τώρα μὲ ἐνσωματωμένα τὰ κείμενα σὲ βιβλίο ποὺ ἐξέδωσε ὁ συγγραφέας τῶν κειμένων αὐτῶν καὶ παραγωγὸς τῆς ἐκπομπῆς, Κῦρος Ρωσσίδης.

Εἶναι ἐφήμερη ἡ ἐργασία ποὺ παρουσιάζεται στὶς Τηλεοπτικὲς ἐκπομπές. Ἀπευθύνεται στὸ πλατὺ κοινό, ἀκολουθεῖ κι' ὑπακούει τὶς ἐντολὲς τῆς πλατειᾶς κατανάλωσης καὶ χρησιμοποιεῖ καθιερωμένους νόμους κι' ἀρχὲς ποὺ σχετίζονται μὲ τὸ λειτούργημα τοῦ κατ' ἐξοχὴν ἠλεκτρονικοῦ μέσου τῶν Μαζικῶν Ἐπικοινωνιῶν. Ὅμως μέσα στὴν ἐφημερότητά του, τὸ τηλεοπτικὸ ὑλικὸ περιέχει πάντα θέσεις—κατευθύνσεις σωστὲς ποὺ ἐνέχουν μονιμότητα στὴ ζωὴ καὶ στὴ σκέψη μας.

Γι' αὐτὸ κι' εἶναι πάντα χρήσιμο ὅπου γίνεται συστηματικὴ ἐργασία ποὺ ἀκολουθεῖ ὁρισμένες γραμμὲς σὲ σειρὰ ἐκπομπῶν νὰ ἐκδίδονται τὰ κείμενα ὅπως γίνεται μὲ τὴν Ἐκπαιδευτικὴ Τηλεόραση κι' ὅπως γίνεται τώρα μὲ τὸ «Κουκλοθέατρο». Εἶναι ἐξ ἄλλου κι' ἕνας φόρος τιμῆς γιὰ τὸν μόχθο ποὺ καταβάλλεται γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ μιὰ ἐκπομπή, ἡ ὁποία καὶ βλέπει τὸ φῶς τῆς ἐπικοινωνίας μιὰ ἢ δυὸ φορὲς (στὴν περίπτωση τῶν ἐπαναλήψεων).

Ἀρκετὸ ἀπὸ τὸ ὑλικό του ὁ συγγραφέας τὸ πῆρε ἀπὸ τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου καὶ ἄλλο ἀπὸ τὸ βιβλίο τῆς Μαρίας Γουμενοπούλου «Πές μου κάτι, μανούλα». Τὸ διαμόρφωσε ἀνάλογα, τὸ ζωντάνεψε μὲ τὸ διάλογο καὶ τὸ προσάρμοσε σὲ πετυχημένους χαρακτῆρες ποὺ ἔνιναν γνωστοὶ κι' ἀγαπήθηκαν ἀπὸ τὰ παιδιὰ σ' ὅλη τὴν Κύπρο.

POEMS FROM THE MODERN GREEK.

Μεταφραστὴς τῶν ποιημάτων αὐτῶν εἶναι ὁ Jack Gaist.

Σταγκολογεῖ κείμενα μεταξὺ ἄλλων, τῶν Τσάτσου, Βαφοπούλου, Καραντώνη, Μόντη, Οὐράνη, Βάρναλη, Σικελιανοῦ. Ἡ μετάφραση τῆς ποίησης εἶναι πάντα ἕνα λεπτὸ λογοτεχνικὸ ἐγχείρημα ποὺ διαλαμβάνει πολλὴ εὐαισθησία, αἴσθηση ρυθμοῦ καὶ μουσικῆς καὶ πρὸ πάντων, ἄρτια γνώση τῶν δυὸ σχετικῶν γλωσσῶν. Μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι στὴν προκειμένη περίπτωση ὁ μεταφραστὴς διαθέτει τὰ προσόντα, ἔτσι ποὺ νὰ ἔχει δώσει μιὰ ἐπιτυχημένη σειρὰ μεταφράσεων, ἴσως πιὸ ἰδιαίτερα στὰ ποιήματα τοῦ παραδοσιακοῦ ρυθμοῦ. Μεταφέρουμε στίχους ἀπὸ τὸ μεταφρασμένο ποίημα τοῦ Ἀθάνα, "A Pattern of Moonlight":

"What happened tonight was
(a miracle too!
Into the castle, impregnable
(fort
worn by the mountain like
(a crown
went the Lady Moon!—
of numberless warriors
(suddenly none:
as if a fanfare had sounded
(the doom
of war, and sweet peace had
(finally come.

ΛΟΥΛΛΑΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗ :

«Ἀναπαράσταση τοῦ Κυπριακοῦ Γάμου».

ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ: «Τὰ Προικιὰ σὲ ποιητάρικο».

Εἶναι τὰ πιὸ πάνω δυὸ ἀνάτυπα μελετῶν ἀπὸ τὴ «Λαογραφικὴ Κύπρο». Ἡ «Ἀναπαράσταση» εἶναι ποιητικὸ κείμενο τοῦ Χριστόφορου Παλαίση καὶ τὰ ποιήματα «Τὰ προιτζιὰ τῶν Γεναίκων ποὺν' πάντα τοῦ πουντζιοῦ κακόν», ἀνήκει στὸν Κυριάκο Στυλιανοῦ. Τὰ Σχόλια γράφουν οἱ Λούλλα καὶ Κύπρος Χρυσάνθης.

Παραθέτουμε ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ «Προιτζιά»:

«Ὡς ποὔχουμεν νάκκον τζιαιρὸν πρέπει νὰ τὸ σκεφτοῦμεν,
τὰ πράματα τοῦ τόπου μας, πάντα νὰ προτιμοῦμεν,
τζιαὶ πετσοσιὲς τζιαὶ ρουχικὰ τοῦ τόπου νὰ φοροῦμεν.
Νὰ φήκουμεν τοὔντες ψεύκιες τόσον ππαρὰν νὰ δκιοῦμεν,
τζιαὶ νὰ μεινίσκη ὁ ππαρᾶς στὸν νόπον νὰ περνοῦμεν».

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

Ἡ διαφύλαξη τοῦ συναισθήματος μέσα στόν στίχο

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Σήμερα πνίγεται ὁ ἄνθρωπος μέσα στά ρεύματα τῆς ἐποχῆς. Σήμερα τόν κτυποῦν ἀπανωτά οἱ θύελλες τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ. Βομβαρδίζονται οἱ αἰσθήσεις του, τά αἰσθήματά κι' ὁ νοῦς του ἀπό τό μαζικό ἔντυπο, τό Ραδιόφωνο, τήν Τηλεόραση. Πυκνός ὁ ρυθμός τῆς ζωῆς του τόν φέρνει σέ ἀσταμάτητη ἐπαφή μέ τή σκέψη καί τήν κουλτούρα ἄλλων χωρῶν. Καί μέσα ἀπό τήν πολεμική βία καί μέσα ἀπό τραγωδίες ἐθνικές, ὅπως ἐμεῖς σήμερα στήν Κύπρο, ἐξακολουθεῖ νά ἀναμένει νά λειτουργεῖ ὅσο πιό ἀνθρώπινα κι ὁλοκληρωμένα μπορεῖ. Τά μέτρα βέβαια γιά τή λειτουργία τοῦ ἀνθρώπου ἀναδιαμορφώνονται ἀσταμάτητα. Σήμερα ἐκρήγνυται ὁ Νοῦς. Οἱ ἐπιστῆμες ἀνθίζουν. Οἱ ἀνακαλύψεις, ἡ πρόοδος μας παίρνουν ἔξω ἀπό τά σύνορα τοῦ πλανήτη καί σέ χώρους ἄκρως ὄμως τό δικό μας μικρό νησί, οἱ ἠλεκτρονικοί ὑπολογιστές δουλεύουν γιά τούς ἀνθρώπους σέ πολλές περιοχές τῆς οἰκονομικῆς — ἐπαγγελματικῆς τους ζωῆς.

Μέσα λοιπόν στόν κυκεῶνα πού λέγεται διαστημικός πολιτισμός τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ὑπάρχει μιά μορφή Τέχνης πού ἐπίμονα ἁπλώνει τήν παρουσία της στή ζωή μας καί μᾶς ἀγγίζει στίς στιγμές τῆς καθημερινότητας ἤ τίς σπάνιες στιγμές τῆς αἰσθητικῆς μας εὐφορίας. Εἴπαμε (ἴσως ἀπό κεκτημένη συνήθεια) «μᾶς ἀγγίζει». Ὅμως αὐτό εἶναι στ' ἀλήθεια τό ἐρώτημα. Μᾶς ἀγγίζει ἀκόμα ἡ ποίηση, πόσο καί πῶς;

Πόσοι ἄνθρωποι ἀνοίγουν ἕνα ποιητικό βιβλίο καί ἐπιδίδονται στό διάβασμα στίχων; Ἔξω ἀπό τά ἐκπαιδευτήρια, ἕνα τρόπο μυστικό, μουσικό, βαθύ κι' ἀνθρώπινο. Κι' ὅταν τό θρανίο ξεπεραστῆ — τόσο σάν λειτούργημα ὅσο καί σάν μνήμη, δέν ὑπάρχουν φῶτα ζεστά μέσα μας ἀπό τήν ποίηση πού ἐκεῖ γνωρίσαμε νά μᾶς τραβᾶνε πίσω στούς δρόμους τῶν λέξεων πού φορτωμένες ἀγωνία καί μουσική μπλέκονται μέσα στήν πάλη τῆς λογοτεχνικῆς ἐπιβίωσης. Κι' ἔχει σημασία ἡ ἀγωνία. Δέν καταγράφονται οἱ στίχοι μέ τήν εὐκολία πού σουλατσαίρνομε στήν ἀκροθαλασσιά.

Στίχοι διαλεχτοί τοῦ Ἐλύτη πού ἁρμόζουν στή δοκιμασία τοῦ ποιητῆ. Κιατί ὁ ποιητής χτυπιέται ἀπάνθρωπα, πρῶτα μέ τό συγκίνημα κι' ὕστερα μέ τό Νοῦ γιά νά καταγράφει, νά συλλέξει, νά ὀργανώσει καί νά συνθέσει τά βιώματά του. Δέ μιλᾶνε πάντα οἱ ποιητές γιά θλιμμένα ἡλιοβασιλέματα, χαμένους ἔρωτες, θάλασσες, ἡλίους καί ἀνθούς πού σβήνουνε τό πάθος τους στά πόδια τῆς ἀγαπημένης. Μιλᾶνε καί γιά τόν πόλεμο.

Κείτεται στήν τσουρουφλισμένη χλαίνη
Ἄδειο τό κράνος, λησπωμένο
τό αἷμα
Στό πλάϊ τό μισοτελειωμένο
μπράτσο
Κι' ἀνάμεσ' ἀπ' τά φρύδια—
Μικρό μικρό πηγάδι κοκκινο-
μαυρο
πηγάδι ὅπου κρυώνει ἡ θλῖψη. (1)

Μιλᾶνε καί γιά κοινωνικά προβλήματα:

Μπροστά στό ἠλεκτρόφωνο
δυό λαϊκά παιδιά
ἀκοῦνε μέ κατάνυξη
ποιός ξέρει ἡ τί νά γίνεται
μέσα τους
σέ τί νερά βρῆκε ν' ἀράξει
τό τραγουδάκι
ἡ γριά ξενοσκουπίζοντας, ὁ
πατέρας στό νησί
τά χαρτιά γιά τό Βέλγιο
στήν τσέπη
μπροστά στό ἠλεκτρόφωνο
τό χρονικό της
μιά ρημαγμένη γενιά
ἀκούει μ' ἕνα μούδιασμα κου-
φό. (2)

Διαγράφουν ὁράματα οἱ ποιητές:

Ριζωμένοι ἀπό χρόνια σέ τού-
τη τή γῆ
μέ τίς ρίζες βαθειές πού νά
πάτη κι' ἐλπίδα
νά μᾶς διώξει δέν μπόρεσε
καμμιά προσταγή
καί καμμιά καταιγίδα. (3)

Ἀναπνέουν οἱ ποιητές μέ τόν ρυθμό τῆς μοίρας τοῦ περιβάλλοντος στό ὁποῖο εἶναι τοποθετημένοι. Κι' ὅλος ὁ συναισθηματισμός πού ξυπνᾶνε μέσα τους τά συμβάντα, προσωπικά καί γενικά, ἀφοῦ περάσει ἀπό τήν καθαρτήρια φωτιά τῆς ἔμπνευσης καί τῆς ἐπεξεργασίας μπαίνει στόν στίχο. Παίρνει τή μορφή τῶν διαπεραγμένων ἤχων καί ἀρχίζει νά λειτουργεῖ ἀπό τή νέα του θέση. Πόσο λειτουργεῖ; Ἀνάλογα μέ τήν ἰδιαίτερη δύναμη στίχου καί στιχουργοῦ, θά λέγαμε, καί τίποτ' ἄλλο.

Μπορεῖ σήμερα νά μή διαβάζεται ἡ ποίηση ἀπό τό πλατύ κοινό. Νά μή γίνωνται πλατειές συγκεντρώσεις στίς ὁποῖες νά διαβάζονται ποιήματα. Ὅμως ὅταν γράφει ὁ ἕνας καί διαβάζει ὁ ἄλλος ἕνας ἤ περισσότεροι, ὁ ἦχος δουλεύει. Τό συναίσθημα μεταδίδεται. Ὁ κρεσέντο ἁπλώνει ἀπό συνείδηση σέ συνείδηση, κι' ὅσο κι' ὢν ἀδυνατίζει στήν πορεία του, τό συγκίνημα διαφυλάττεται. Συντελεῖ σ' αὐτό καί ἡ μουσική, σήμερα ἰδιαίτερα, στόν Ἑλληνικό χῶρο. Μέ τά τραγούδια πού νά βασισμένα σέ στίχους γνωστῶν ποιητῶν, γίνεται οὐσιαστικά ἕνας σύγχρονος τεχνολογικός φορέας τοῦ ποιητικοῦ συναισθήματος πού διαφυλάττεται στόν στίχο, ἕνας φορέας πού διασκορπᾶ τίς δονήσεις του μέσα ἀπό τό πικάπ, τό κασετόφωνο, τό ραδιόφωνο, τήν τηλεοπτική ὀθόνη.

Ἡ εἰκονοπλαστική δύναμη τοῦ λόγου, ἡ ἰδιότητα τῶν ἤχων νά κτίζουν καί νά οἰκοδομοῦν τήν ἀνθρώπινη σκέψη δέν εἶναι χωρισμένα ἀπό τόν στίχο καί τό λειτούργημα του. Διαφυλάττει ὁ στίχος τό συναίσθημα, λειτουργεῖ ἔστω καί μέσα στούς λίγους πού τόν διαβάζουν, ἤ τούς πολλούς πού τόν ἀκοῦνε τραγουδημένο καί φτειάχνει ἄφαρες μορφές πού παίρνουν μιά θέση στά βιώματα τῶν ἀνθρώπων. Μαζικοποιημένα κάποτε, ἄλλοτε πιό σπάνια καί δυνατά, ὅμως δέν χαρίζουν τά χαρτιά ἐπάγω στά χαρτιά, λόγια καί λόγια στά λόγια» (4) πάντα οἱ ποιητές. Μά τή δική τους ἀποσυμφόρηση θέτουν σέ κυκλοφορία κι' ἕνα ρεῦμα εἰκόνας καί ἤχου πού ἀνάλογα μέ τό βάθος καί τή δύναμή του, δέν διαφυλάττει μόνο τό συναίσθημα. Δονεῖ τήν ἀνθρώπινη σκέψη πρός τή μιά ἤ τήν ἄλλη κατεύθυνση ἤ συντηρεῖ τά ἀνθρώπινα συναισθηματικά ἐπίπεδα σέ μιά δεινή κλίμακα ἔντασης κι' ἀληθείας.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

(1) Ο. Ἐλύτης: «Ἄσμα Ἡρωϊκό καί πένθιμο γιά τόν χαμένο ἀνθυπολοχαγό».
(2) Ντ. Χριστιανόπαλου: «Μπροστά στό ἠλεκτρόφωνο».
(3) Κ. Κλεάνθους: «Ἀδελφέ μου Ὀσμάν».
(4) «Ὁ σοβᾶς».

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1976

Γιατὶ φεύγει τὸ πνευματικὸ κεφάλαιό μας;

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Δὲν ἔχουμε στοιχεῖα κι' ἀσφαλῶς τὸ θέμα ποὺ θίγουμε εἶναι θέμα γιὰ ἔρευνα, ἀναλυτικὴ καὶ ταυτόχρονα συγκριτική. Ποιοὶ καὶ ποιοὶ ἐπιστήμονες ἢ καλλιτέχνες φεύγουν ἀπὸ τὴν Κύπρο καὶ μὲ ποιὰ ταχύτητα πρὶν καὶ μετὰ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολή; Θέτοντας ὅμως τὸ ἐρώτημα, τοποθετοῦμε καὶ τὸ πρόβλημα. Τὸ ὑποδεικνύουμε, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἔστω κι' ἂν δὲν κατέχουμε ἐπαρκῶς τὶς διαστάσεις του.

Ὅλοι ὅμως σχεδόν, σ' ὁποιο κύκλο κι' ἂν ἀνήκουμε, ξυτιᾶ σὲ κάποιο στάδιο νὰ μάθουμε γιὰ κάποιον ποὺ ἀφοῦ τέλειωσε τὶς ἀκαδημαϊκές του σπουδές, ἔμεινε νὰ ἐργαστῇ στὸ ἐξωτερικό. Ἢ γιὰ κάποιον ἄλλο ποὺ ζεῖ καὶ λειτουργεῖ σὰν καλλιτέχνης ἔξω ἀπὸ τὴν Κύπρο. Ἢ γιὰ τὸν τρίτο ποὺ ἀφοῦ ἦρθε γιὰ λίγο πίσω καὶ πάλι, ἄφησε τὸν Κυπριακὸ χῶρο, γιὰ νὰ προσφέρει τὰ φῶτα του σὲ χώρους ξένους.

Τὸ φαινόμενο βέβαια αὐτὸ συμβαίνει, μπορεῖ νὰ συμβαίνει καὶ σὲ ἄλλες χῶρες. Ὅμως στὴν Κύπρο μὲ τὸ μικρὸ της τὸ μέγεθος καὶ στὴν Κύπρο ποὺ ἐπλήγη ἀπὸ ἕνα κακὸ ἀναπάντεχο καὶ τραγικό, πρέπει νὰ τὸ βλέπουμε αὐτὸ τὸ φαινόμενο μὲ ἀπάθεια; Σήμερα πιὸ πολὺ παρὰ ποτὲ ἄλλοτε, ποὺ ὁ τόπος εἶναι γεμάτος πληγές, κάμμια ἀπολύτως διαρροὴ δὲν ἐπιτρέπεται. Πρὸ πάντων τῶν πνευματικῶν μας δυνάμεων. Ὅσα φῶτα, ἐδῶ νυχτιὲς σὺν θεῷ καὶ δημιουργικότητας διαρκοῦμε στὸν τόπο, θὰ πρέπει ὄχι ἁπλῶς νὰ τοὺς διαφυλάττουμε σὰν κόρην ὀφθαλμοῦ, ἀλλὰ καὶ νὰ δημιουργοῦμε τὶς προϋποθέσεις ἐκεῖνες ποὺ θὰ τοὺς δώσουν τὸ πεδίο τῆς ἐκφράσης καὶ τῆς ὁλοκλήρωσης ποὺ θὰ τοὺς κρατήσουν ἐδῶ.

Ἀσφαλῶς εἴμαστε μικρὸς τόπος. Λείπουν τὰ μεγάλα ρεύματα τῆς σκέψης, τῆς ἀνάζητησης, τοῦ προβληματισμοῦ. Ἡ καθολικὴ ἀποπτεία τῶν πνευματικῶν τάσεων κι' ἐκδηλώσεων ἀνὰ τὸ παγκόσμιο ἀπουσιάζουν σχεδὸν ἀπὸ τὴ ζωή μας. Γι' αὐτὸ κι' ἡ ἀποτελμάτωση εἶναι συχνὰ μοιραία κατάντια σὲ πλείστους τομεῖς. Ὅμως σταλίζει [illegible] κλῖμα τοῦ γεωγραφικοῦ καὶ πνευματικοῦ μας χώρου; Ἡ χωριστικότητα τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι ἐπιπρόσθετος παράγων; Ὑπάρχουν Σύνδεσμοι Ἐπιστημόνων. Ὅμως μέχρι ποιοῦ σημείου καὶ μὲ πόση πλατύτητα κι' ἀποτελεσματικότητα λειτουργοῦν; Ὑπάρχουν ὅμως οἱ Λογοτεχνικοὶ Ὅμιλοι, οἱ Καλλιτεχνικοί, οἱ γενικότεροι Πνευματικοὶ Ὅμιλοι. Μόνο σὰν γράμμα κάποτε (στὴν περίπτωση τῶν λογοτεχνῶν) ἢ σὰν μεμονωμένη, σποραδικὴ ἔκφραση στὴν περίπτωση τῶν καλλιτεχνικῶν δραστηριοτήτων — τὰ Σχολεῖα, οἱ διαπανεπιστημιακὲς Ὀργανώσεις, οἱ ξέχωρες πρωτοβουλίες ἐπωμίζονται ἐδῶ τὸ φόρτο.

Ἀπουσιάζει ἀπὸ τοὺς κύκλους τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων ὁ διάλογος, ἡ ὁμαδικὴ συγκέντρωση, ἡ ταύτιση τῶν δυνάμεων, ἡ γόνιμη ἀνταλλαγή. Ἀπουσιάζει καὶ τὸ Πανεπιστήμιο. Ἤμουνα παρούσα γιὰ λίγο σὲ συνέδριο τῆς Φοιτητικῆς Ὀργάνωσης. Ὁλοκληρο τὸ πρόγραμμα τῶν ἐργασιῶν ἦταν ἀφιερωμένο στὸ πολιτικὸ μας πρόβλημα. Περίμενα ν' ἀκούσω γιὰ νέες ἀναζητήσεις στὴν Παιδεία, γιὰ ἀναπροσανατολισμὸ πάνω σὲ παγκόσμια προβλήματα. Γιὰ θέσεις καὶ γόνιμη δράση γύρω ἀπὸ ἠθικὲς ἀξίες ποὺ εἴτε κινδυνεύουν, εἴτε διαγράφονται στὸν παγκόσμιο χῶρο. Ἄκουσα γιὰ διαφώτιση, γιὰ τὴ θέση καὶ τὴ δράση τῆς ΠΟΦΝΕ πάνω στὸ Κυπριακὸ καὶ σὲ ἄλλα παγκόσμια ὀξέα πολιτικὰ προβλήματα ὅπου ὑπῆρχε καταπάτηση ἀρχῶν ἐλευθερίας κι' ἀξιοπρέπειας. Τὰ σεβαστήκα αὐτά. Τὰ δέχτηκα. Ὅμως ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος εἶναι καὶ πιὸ πάνω ἀπὸ τὴν πολιτική. Ψάχνει πάντοτε, σκάφτει πάντοτε γιὰ τὴν Ἀλήθεια. Καὶ ἡ Πανεπιστημιακὴ ζωὴ εἶναι μιὰ διάσταση ποὺ πέλλαι ἐρεθίσματα καὶ πολλὴν ὥθηση μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει γιὰ ἕνα γόνιμο ἄπλωμα στὸν κόσμο τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Τέχνης. Γι' αὐτὸ ἐδῶ ἡ Πολιτεία πρέπει νὰ πάρει τὶς ἀποφάσεις της. Σήμερα, πιὸ πολὺ παρὰ ποτὲ ἄλλοτε, ἡ Κύπρος χρειάζεται τὸ Πανεπιστήμιο. Σὰν σκευοφυλάκιο τοῦ Πνεύματος. Γιὰ νὰ διαφυλάξουμε, ν' ἀφυπνίσουμε, νὰ ἀξιοποιήσουμε τὶς δυνάμεις μας.

Ὅμως ἡ Πολιτεία καὶ πάλιν. Στοὺς ὀργανισμούς της. Κοατικοὺς καὶ ἡμικρατικούς. Πῶς ἀξιολογεῖ, πῶς σέβεται τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ξεχωρίζουν ἀπὸ τὴν ὁμάδα τοῦ μέσου ὑπαλλήλου; Ἐκείνους ποὺ ἐπιστρέφουν στὸν τόπο μετὰ ἀπὸ εἰδικὲς σπουδές, ἐκείνους ποὺ λόγω καλλιτεχνικοῦ ταλέντου εἶναι σὲ θέση νὰ προσφέρουν περισσότερα στὸν ἰδιαίτερο κλάδο τους, φτάνει νὰ τοὺς δοθοῦν οἱ προϋποθέσεις τῆς εὐκαιρίας τῆς ἐνθάρρυνσης καὶ τῆς ἀναγνώρισης. Ὑπάρχουν χῶρες ὅπου ἡ ἀπόκτηση νέων γνώσεων σ' ἕνα κλάδο μὲ φοίτηση τριῶν ἢ ἕξη μηνῶν, σὲ Ἀκαδημαϊκὸ ὅρυμα ἐπιβραβεύεται αὐτόματα μὲ εἰδικὲς προσαυξήσεις. Στὴν Κύπρο ὑπάρχουν οἱ περιπτώσεις —καὶ δὲν εἶναι λίγες— ὅπου ἄνθρωποι μὲ ἀκαδημαϊκοὺς τίτλους (κι' ὄχι ἁπλῶς τίτλους) εἶναι οἰκονομικὰ κι' ἱεραρχικὰ ἰσοπεδωμένοι μὲ ἀποφοίτους (καὶ κάποτε μὴ ἀποφοίτους) Γυμνασίων. Τί ἄλλο νὰ προσθέσουμε;

Πῶς καὶ γιατί νὰ μὴν ὑπάρχη λοιπὸν διαρροὴ τοῦ πνευματικοῦ μας κεφαλαίου; Σήμερα ποὺ αὐτὸ τὸ ρεῦμα τῆς δύναμης ποὺ λέγεται Γνώση, Νοῦς, Τέχνη, κατάρτιση, ἐξειδίκευση, πρέπει νὰ ἑστιάσθῃ σίγουρα καὶ μόνιμα στὸν τόπο; Γιατὶ ἡ Σκέψη εἶναι δύναμη, κι' ἡ πράξη ἐκπηγάζει ἀπὸ τὴ Σκέψη, καὶ σήμερα οἱ πράξεις μας εἶναι μιὰ καθημερινὴ ἔκφραση τοῦ Ἀγῶνα ποὺ διεξάγουμε γιὰ ἐπιβίωση ἐθνικὴ καὶ γιὰ ἐπαλήθευση τῆς ἱστορικῆς καὶ πολιτιστικῆς μας καταγωγῆς.

Ἂν λοιπὸν οἱ πηγὲς τῆς σκέψης μας φαρμακώνονται μὲ τὴ στασιμότητα, μὲ τὸ τέλμα, μὲ τὴν ἐλλειψη ἀναγνώρισης, μὲ τὴν ἰσοπέδωση ἢ καὶ μὲ τὴν καταπίεση ἀκόμα, ἐκεῖ ἀπ' ὅπου θὰπρεπε νὰ ἐκπηγάζει τὸ φῶς, ἡ δύναμη, ἡ διαύγεια γιατὶ ὑπάρχουν κατεστημένα ποὺ ἡ Πολιτεία δὲν σπάζει, γιατὶ ὑπάρχουν ἀρτηριοσκληρωμένα κατάλοιπα ἐγωϊσμοῦ ἀνάμεσα στοὺς ἴδιους τοὺς Πνευματικοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲ μπόροῦν οἱ ἴδιοι νὰ ξεπεράσουν, τότε μοιραῖα θὰ βλέπουμε τὸ ζωτικὸ πνευματικό μας κεφάλαιο νὰ χάνεται κι' αὐτὸ ποὺ μένει ἐδῶ νὰ ἀγωνίζεται νὰ ἐκφρασθῇ, νὰ ἐπιπλεύση, νὰ ριζώση τὴ δύναμη καὶ νὰ ξεσφραγίσει τὴν εὐφορία του, τὴ σφραγισμένη ἀπὸ τοὺς θεσμοὺς καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ μικροῦ νησιώτικου χώρου μας.

Τώρα καὶ πρὶν περάσουν κι' ἄλλα χρόνια καὶ ξεχαστῇ τὸ σφαγίασμα τῆς Κύπρου, ποὺ ἦρθε σὰν ἐπιστέγασμα τῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς μας διαίρεσης, εἶναι ὁ καιρὸς νὰ θάλουμε τάξη κι' ἱεράρχηση στὶς ἀξίες μας.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 25 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1976

ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΚΡΙΣΗΣ

Φυγὴ στὴ Μαλαισία

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"Ενα γράμμα συμβολίζει πάντα τὴ ζωή, τὴν ἐπικοινωνία, τὸ διανθρώπινο ἐνδιαφέρον. Μεταφέρει εἰκόνες, παραστάσεις, μηνύματα. Κάποτε οἱ δίπλες του εἶναι γεμάτες ἀγωνία καὶ μέσα ἀπὸ τὰ ἀγχώδη ἀριὰ ματὰ τῶν διευθύνσεων (ἀποστολέα καὶ παραλήπτη) βρίσκονται πυκνά, σμάρι τὰ συναισθήματα, τὸ θουητὸ τῶν σκέψεων, τῶν ἐρωτημάτων, τῶν προβλημάτων. "Ενα τέτοιο γράμμα τὸ παίρνεις πάντα μὲ σεβασμό. Ξέρεις πὼς εἶναι τεκμήριο τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου γιὰ αὐτοανακάλυψη τῆς ἀνθρώπινης ἀναζήτησης γιὰ τὴν τελείωση, γιὰ τὴν ἀπάντηση στὶς πιὸ μυστικὲς θύελλες ποὺ δέρνουν τὴν ψυχή μας. Καὶ ὅσο πιὸ μεγάλος εἶναι ὁ σεβασμός, τόσο περισσότερο μιὰ τέτοια γραφὴ παύει νὰναι ἰδιωτική καὶ περνᾶ σ' ἕνα χῶρο γενικώτερο, ὅπου ὑπάρχουν κι' ἄλλοι ἄνθρωποι πολλοί, μὲ ὅμοια καυτὰ ἐρωτήματα, προβλήματα ποὺ δικαιοῦνται νὰ μοιράσουν μαζί σου τὶς ἀντιδράσεις σου, τὶς σκέψεις σου πάνω σὲ μιὰ τέτοια γραφή. Τὸ ταχυδρομεῖο δὲν σοῦ παραδίδει πιὰ κάτι ἰδιαίτερο, προσωπικό, ἀλλὰ κάτι ἀλληγορικό, κάτι πού συμπυκνώνει, σὰν κεντρικὴ ἀρτηρία, οὐσία ἀπὸ πολλοὺς κόσμους, μιὰ κραυγὴ ἀπὸ χιλιάδες στόματα ποὺ διανύουν μέσα στοὺς δρόμους τῆς μοναξιᾶς τους, ὅμοιες μονοπάτια σύγχισης καὶ σταύρωσης.

"Ενα τέτοιο γράμμα μὲ πέρμενε πρὶν λίγες μέρες στὸ σπίτι, φορτωμένο πολύχρωμα γραμματόσημα ἀπὸ τὴν Μαλαισία. Σύντομο, ἁπλό, λακωνικό, διέγραφε μιὰ κρίση πολύπλευρη, φαντασμαγορική, μιὰ κρίση ἀπ' αὐτὲς ποὺ μποροῦν νὰ γίνουν ἄλλες φορὲς κινηματογραφικὸ σενάριο κι' ἄλλες φορὲς ἐφετηρία γιὰ νέους δρόμους γιὰ τὸ ἴδιο ἄτομο, ἀνοίγματα γιὰ νέους κόσμους συνειδήσης καὶ ὑπαρξιακῆς λειτουργίας.

Κάπου ἀνάμεσα στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν ὁλοκλήρωσή του, τὸ ἄτομο ποὺ ξερριζώθηκε ἀπὸ τὸ χῶρο του, σπούδασε, παντρεύτηκε, δούλεψε σὲ μιὰ ξένη χώρα καὶ ξαφνικὰ βρέθηκε πιεσμένο σ' ἕνα δίχτυ γεμάτο σταυρούς. Χάλασαν γύρω του ἕνας-ἕνας οἱ πύργοι τῆς ἀσφάλειας καὶ τῆς σιγουριᾶς. Μπορεῖ καὶ νὰ φθείρονταν χρόνια ὁλόκληρα μὲ τὸν προβληματισμὸ καὶ τὴν ἀβεβαιότητα, ὅμως δὲν κατέρρεαν. Κρατιοῦνταν ἀκόμα μέχρι νὰ ἐκπληρωθοῦν οἱ στόχοι. Κι' ὅταν τὸ Πανεπιστήμιο ἀντικαταστάθηκε μ' ἕνα χαρτί, καὶ τὸ φοιτητικὸ πάρεργο γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν διδάκτρων τὸ διαθέχθηκε ἡ σιγουριὰ τοῦ ἐπίσημου διορισμοῦ. Κι' ὅταν οἱ ἐφήμερες αἰσθηματικὲς γνωριμίες μπῆκαν στὸ περιθώριο γιατὶ ἔγινε κι' ὁ γάμος, ξέσπασε ἡ κρίση. "Ηρθαν τὰ ἀβάσταχτα ἐπαγγελματικὰ προβλήματα, μὲ μιὰ προαγωγὴ (ὅσο παράδοξο κι' ἂν φαίνεται)· ἦρθε ἡ δεύτερη γυναίκα μὲ τὴ σαγήνη τοῦ «παράνομου» παράφορου ἔρωτα, ἦρθε τὸ ψυχοσωματικὸ πρόβλημα τοῦ στηθικοῦ νοσήματος. Τὸ ἄτομο πολιορκήθηκε μέχρι ἀσφυξίας. Παραιτήθηκε ἀπὸ τὴ δουλειά, ἐξηγήθηκε μὲ τὴ γυναίκα του, πέταξε τὰ φάρμακα καὶ τὰ ἡρεμιστικὰ καὶ τράβηξε γιὰ τὴν "Απω 'Ανατολή.

—«Φαγιὰ ἐξωτικά, γυναίκες, ναρκωτικά, ὅλα τὰ δοκίμασα, χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα».

Πιὸν' τὴν λοιπὸν ἡ Νιρβάνα;

«Μᾶς ἔλεγαν θὰ νικήσετε ὅ, ταν ὑποταχθῆτε.
Ὑποταχθήκαμε καὶ βρήκαμε τὴ στάχτη.
Μᾶς ἔλεγαν θὰ νικήσετε ὅταν ἐγκαταλείψετε τὴ ζωή σας.
Ἐγκαταλείψαμε τὴ ζωή μας καὶ βρήκαμε τὴ στάχτη.
Βρήκαμε τὴ στάχτη... μένει νὰ ξαναβροῦμε τὴ ζωή μας, τώρα ποὺ δὲν ἔχουμε πιὰ τίποτε».

⁂

Πῶς ξαναβρίσκουμε τὴ ζωή; Πῶς ξαναδράχνουμε τὰ νήματα κι' ἀπὸ τὰ λάθη κι' ἀπὸ τὰ σωστὰ κι' ἀπὸ τὴν ὀδύνη καὶ τὴν κάψα καὶ τὴν ἐρημιά, ἀπὸ τὶς κορυφὲς καὶ τὰ ἰσοπεδώματα κι' ἀπὸ τὸ βάραθρο τῶν σπαραγμένων κόσμων μας, βρίσκουμε ξανὰ τὴ συνέχεια; Πῶς ἁπλώνουμε ξανὰ καὶ ξανὰ πανὶ στὴ θάλασσα, ἀφήνουμε τὶς Συμπληγάδες καὶ προσβλέπουμε πεισματάρικα στὸν 'Ορίζοντα γιὰ τὸ σημάδι τῆς λύτρωσης, γιὰ τὴν ἀπάντηση στὴ νύχτα, γιὰ τὴ Στιγμὴ τῆς Λάμψης καὶ τῆς 'Αστραπῆς ποὺ θὰ ἐπουλώσει τὰ πολυβαλημένα μας ἰδανικά; Πῶς ξεπερνοῦμε τὶς κρίσεις μας γιὰ νὰ ξαναφτειάξουμε τοὺς κύκλους μὲ τ' ἀνθρώπινα, γιὰ νὰ τοποθετήσουμε ξανὰ τὴ ψυχή μας ὅταν φορτωμένη τὶς ρυτίδες τῆς πάλης σπαρταρᾶ ἱκετεύοντας τὴν ἀποκαθήλωση;

Δὲν ἔχει δρόμους ἡ φυγή. Οὔτε στὴ Μαλαισία οὔτε στὴν ἄρνηση. Τὴ ζωή μας τὴν κρατᾶμε ἐμεῖς στὰ χέρια μας, εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι, ὅπου κι' ἂν σταθοῦμε. Καὶ ὅταν εἶναι οἱ φωνὲς πολλές, κι' ἡ ἐσωτερικὴ πορεία μας μᾶς ρίχνει πάνω σ' ἕνα κοφτερὸ μονοπάτι, κοφτερὸ ὅσο καὶ τὸ ἴδιο τὸ ξυράφι ὅπου κι' ἂν ζητήσουμε καταφύγιο καὶ φάρμακα, ἡ ἀπάντηση εἶναι μόνο μέσα μας. Πάντα μέσα μας, ὅποιες κι' ἂν εἶναι οἱ ἐξωτερικὲς συνθῆκες κι' οἱ περιστάσεις. Αὐτὸ μὴ θὲν εἶναι κι' ἡ ἀποθέωση, σὲ τελευταία ἀνάλυση, τοῦ ἀνθρώπου;

«Γράψετέ μου «Πόσ Ρεστάντ» ὡς τὶς 20 τοῦ 'Οχτώβρη.

Ὅταν διάβαζα τὸ γράμμα ἦταν ἤδη 20 τοῦ 'Οχτώβρη. Δὲν εἶχα ἄλλη ἐκλογὴ ἀπὸ τὴν κατάθεση τῆς ἀπάντησης σ' αὐτὴ τὴ στήλη. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει «ἀτομικὴ κρίση» στ' ἀνθρώπινα. ("Υπάρχουν ἄνθρωποι πιὸ μπρὸστὰ καὶ πιὸ πίσω στὸ ἴδιο σκληρὸ μονοπάτι τῆς σύγκρουσης καὶ τῆς σταύρωσης ποὺ συνοδεύει τὴν ἐξέλιξη, τὴν αὐτοσυνείδηση, τὴν ἐσωτερικὴ πορεία. 'Ανεξάρτητα ἀπὸ τὰ γεωγραφικὰ κλίματα, τὰ κοινωνικὰ συστήματα καὶ τὶς ἰδιαίτερες προσωπικὲς συνθῆκες τοῦ ἀτόμου.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1976

ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΟΧΙ

ΑΝΑΔΡΟΜΗ - ΣΥΝΕΧΕΙΑ

Γράφει η ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Κοίταξα κατὰ τὸ βορρᾶ. Ὁ οὐρανὸς ἦταν σκοτεινός, φορτωμένος τὴν ἀπειλὴ τῆς χειμωνιάτικης μπόρας μὰ καὶ μὲ τὴν ὑπόσχεση τῆς καλῆς σοδειᾶς. Ἄπλωσα τὴ συνείδησή μου στὸ Μεσαριάτικο κάμπο, στὰ πατημένα βουνά μας, στὰ λιμάνια, στ' ἀκρογιάλια μας. Κι' ἕνα πένθος βαρὺ τύλιξε μέσα μου. Βαθειὰ τὴν ψυχή μου. Μιὰ ἐρημιὰ βουβὴ ξετύλιξε τὴν ἄπλα της κι' ἔνωσε τὸ φυσικὸ τοπίο μὲ τὴ σκέψη μου. Κ.' ἦρθαν στὸ νοῦ μου, ὅπως ἔρχονται πάντα μὲ τὴν πρώτη σπίθα κάποιες βαθειὲς στ.γμὲς ἀγόπης, κάποια καυτὰ βαθειόριζα βιώματα γι' αὐτὸ τὸν τόπο ποὺ τώρα ἔχει χάσει τοὺς ἀνθρώπους του.

Ἦταν ἄνοιξη. Ἕνα χρόνο πρὶν μᾶς βρῇ τὸ κακό. Κινηματογράφηση στὸν Πενταδάκτυλο. Τὸ θέμα: Τραγούδια, λυρικὰ τραγούδια τοῦ Μεσαίωνα. Ἡ Ρήγαινα τζί' ἡ Ροδαφνοῦ. Ὁ πραματευτὴς μὲ τὰ μουλάρ'α του καὶ τὰ ζωνάρια του. Ἡ Κυθραία ὁλάνθιστη, καταπράσινη. Ἥλιος χρυσὸς πάνω ἀπ' τὶς στέγες της. Φῶς ἀνοιξιάτικο, ἀγαπημένο νὰ παιγνιδίζει μέσ' τὰ νερά της, μέσ' τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων της.

Τὸ Βουφαβέντο στημένο, ἀσκητικό, ἀπόκρημνο. Καὶ τὸ ἀνέβασμά του δύσκολο, κουραστικό. Φορτωμένες οἱ πέτρες ἱστορία. Λουλούδια στὶς ρωγμὲς τῶν βράχων. Χῶρος κι' ἄνθρωποι ἕνα τραγούδι ποὺ δὲν ξεχώριζε. Ἀπ' τὰ παράθυρα τοῦ κάστρου φέγγιζε κάτω στὸ βάθος ἕνα γαλαζοπράσινο σύμπλεγμα, ἡ Κερύνεια. Καὶ μέσα στὴν κρυστάλλινη μοναξιὰ τοῦ μεσαιωνικοῦ κάστρου, τὰ πουλιά, πυκνά, φλύαρα νὰ διαγράφουν τὴν τροχιὰ τῆς ἐλευθερίας τους, περήφανα, προκλητικὰ γύρω μας, πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας.

Ἄρχισε ἡ κινηματογράφηση τοῦ ντοκυμανταίρ. Ντύθηκαν οἱ ἠθοποιοὶ τὰ μεσαιωνικὰ ροῦχα. Ἀνεβοκατέβηκαν σκαλιά. Κάτσανε δίπλα στὰ θολωτά, πέτρινα παράθυρα. Τραγούδησαν πάνω στοὺς μισο-ερειπωμένους τοίχους. Μεταφέραν τὸ παρελθὸν μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ σημερινοῦ αἰῶνα μας. Κι' ὅλα μὲ μιὰ φυσικότητα ποὺ μονάχα ἡ δίκαιη κληρονομιὰ μπορεῖ νὰ χαρίσει. Γευτήκαμε ὅλοι, κοινωνήσαμε ὅλοι ὅσοι δουλεύαμε στὸ χῶρο τοῦ κάστρου μιὰν ἁρμονία ἀνεξήγητη: Ἦταν τὸ συναπάντημα τῶν αἰώνων. Ἦταν ἡ ταύτιση τῆς σημερινῆς μας συνείδησης μὲ τὰ πανάρχαια βιώματα τῶν προγόνων μας, τῶν ἄλλων ἐαυτῶν μας, ποὺ ξαφνικὰ ζήσανε μιὰ στιγμὴ θαυμαστῆς συνέχειας.

Καὶ τὸ ἴδιο θαῦμα τὸ νοιώσαμε μυστηριακὰ κι' ἀνέκφραστα νὰ λειτουργεῖ καὶ ὅταν ἀφήσαμε πίσω μας τὸ Κάστρο τοῦ Βουφαβέντο καὶ κατεβήκαμε στὴν Κυθραία γιὰ νὰ κινηματογραφήσουμε τραγούδια καὶ ποιήματα ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ.

Μᾶς καλωσόρισε ἡ ἴδια μνήμη. Μιὰ ἀρχοντιά, μιὰ ἄνεση στοὺς ἀνθρώπους ποὺ μετάφεραν μὲ τὴ φωνή τους τὶς ἱστορίες καὶ τὰ παραμύθια περασμένων αἰώνων. Οἱ ἀξίες μιᾶς ἐποχῆς ἀλλοτινῆς ἦταν φυλαγμένες στὴ συνείδηση αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ἀγγίχτες ἀπὸ τὰ ψεμμίθια τοῦ τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ. Γύρω τους, ναί, ὑπῆρχε ἡ εὐμάρεια. Ἡ ἄνεση τῆς τεχνοκρατίας, τὰ σύγχρονα ἠλεκτρικὰ μέσα, οἱ σύγχρονοι ἀρχιτεκτονικοὶ καὶ μηχανολογικοὶ τρόποι βρίσκονταν παντοῦ στὴ ζωὴ καὶ στὴν ἔκφραση τῶν ἀνθρώπων. Ὅμως μέσα τους, κατασταλαγμένες ἐμπειρίες, σταλακτίτες μιᾶς ἐποχῆς ποὺ κληροδοτοῦσε τοὺς μύθους, τὰ μέτρα της, τὰ βάσανα καὶ τὰ δράματά της, ἐλειτουργοῦσε ἱερὰ κι' ἀδιασάλευτα ἀκόμη καὶ πάντα σὰν ἕνα θαῦμα τῆς πολιτιστικῆς συνέχειας.

Νοιώσαμε ὅλοι ξανὰ τὸ ἄγγιγμα τῆς ταύτισης, τῆς ἁρμονίας, τῆς συνέπειας. Ὄχι μὲ λόγια. Μὰ μ' ἕνα τρόπο ἐσωτερικό, ἐνεργειακό, ἕνα τρόπο ποὺ ἀγγίζει τὶς πιὸ βαθειὲς πηγὲς τῆς ἀνθρώπινης λειτουργίας καὶ ποὺ δέχεσαι ἐπλῶς σὰν εὐλογία καὶ θεία χάρη, ἂν δὲν βασανίσεις τὴ σκέψη καὶ τὴν καρδιά σου ἐρευνώντας, διψώντας, ἀξιώνοντας τὴν αὐτοσυνείδηση.

Ἐκείνη ἡ σπάνια ἐμπειρία, ἐκείνη ἡ στιγμὴ τῆς ἱστορικῆς αὐτοσυνείδησης ποὺ μᾶς χάρισαν τὸν Μάη τοῦ '73 χῶρος καὶ ἄνθρωποι στὸν Πενταδάκτυλο, εἶναι καὶ θὰ παραμείνῃ καὶ ἡ πιὸ δυνατή, ἀδιασάλευτη μας ἐπαλξὴ σὰν λαοῦ.

Δὲν ἔγιναν παρελάσεις γιὰ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου. Δὲν γιορτάσαμε πανηγυρικὰ μὲ τὰ συνηθισμένα ἐξωτερικὰ γνωρίσματα τῆς ἐθνικῆς ἐξάρσης τὴν ἄρνηση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ μπροστὰ στὴ βία καὶ τὴν πολεμικὴ ὑπεροχή. Ἔχει ἄραγε σημασία ἂν ἡ μνήμη πάντα λειτουργεῖ, σωστὴ κι' ἀκέρια, κι' οἱ προτανατολισμοί μας οἱ ἐθνικοὶ ταυτίζονται πάντα μὲ τὶς σωστὲς ἀξίες, ὅποια κι' ἂν εἶναι τὰ ἱστορικὰ δεδομένα;

Παραμονὲς τοῦ ΟΧΙ.

Διάβαζα ἕνα ἀπόκομμα ἀπὸ τοὺς «Κυριακάτικους Τάϊμς» τοῦ Λονδίνου, γραμμένο ἀπὸ τὸν Μάϊκλ Ράνταλ. Τίτλος: «ΚΥΠΡΟΣ: "Ἡ διχοτόμηση εἶναι γιὰ πάντα", φαίνεται νὰ ἐπικρατεῖ σὰν ἄποψη». Κι' οἱ θέσεις τοῦ συγγραφέα:

«Οἱ Τοῦρκοι εἴτε ἀλλάξανε τὰ ὀνόματα τῶν πόλεων καὶ τῶν χωριῶν, εἴτε ἔχουν ξεσκίσει τὶς πινακίδες χωρὶς νὰ τὶς ἔχουν ἀντικαταστήσει».

Καὶ κάποιος Τουρκοκύπριος ἐκπρόσωπός τους:

«Εἶναι καλύτερα νὰ μείνουμε ἔτσι, διχοτομημένοι. Ἂν δὲν εἴμαστε μακρυὰ Τοῦρκοι κι' Ἕλληνες, ποιὸς μᾶς ἐγγυᾶται τὴν ἀσφάλειά μας; Μποροῦμε νὰ ζοῦμε πλάϊ ὁ ἕνας λαὸς στὸν ἄλλο. Ποτὲ ὅμως μαζί».

«Θὰ κρατήσει ὅμως ἡ διαίρεση — καὶ τί εἶναι μακροχρόνιος;»

Ὁ Ἑλληνοκύπριος Πρόεδρος Μακάριος λέει: «Ὁ μακροχρόνιος σημαίνει ὅτι δὲν θὰ δεχτῇ καμμιὰ κατάσταση ντὲ φάκτο. Δὲν θὰ δεχτῇ τίποτα ποὺ κερδήθηκε μὲ στρατιωτικὴ βία. Δὲν θὰ ὑπογράψω νὰ δοθῇ αὐτὸ ποὺ νόμιμα μᾶς ἀνήκει».

—«Πόση διάρκεια ἔχει ὁ μακροχρόνιος;»

—Ἑκατὸ χρόνια μπορεῖ. Χίλια».

Αὐτὸς ὁ χῶρος ποὺ πατιέται σήμερα, ποὺ τοῦ ἀλλάζουν τὰ ὀνόματα καὶ τὶς πινακίδες, πατήθηκε πολλὲς φορὲς ἀπὸ πολλούς. Κι' οἱ ἄνθρωποι του καταπιεστήκανε πολλὲς φορές, ἀπὸ πολλοὺς κατακτητὲς μέσα στοὺς αἰῶνες. Κι' ἂν τώρα ξεδιωχτήκανε, δὲ θὰ ξεχάσουμε. Αὐτὴ ἡ ράτσα εἶναι πεισματάρικη. Δὲν ξεπουλάει τὴ μνήμη της. Δὲ βγάζει τὴν ἱστορικὴ της συνείδηση στὸ σφυρί. Ὁ χῶρος δὲν τῆς ἀνήκει μὲ βάση μόνο τὰ ἔγγραφα τῶν Κτηματολογίων. Εἶναι κομμάτι τῆς πολιτιστικῆς της ὑπόστασης. Εἶναι πτυχὴ τοῦ λειτουργήματός της σὰν φυλῆς, σὰν λαοῦ.

Πῶς μπορεῖ ἡ στρατιωτικὴ βία νὰ σπάσει αὐτὴ τὴν ἑνότητα;

Μπορεῖ νὰ κάναμε λάθη ἀπέναντι στοὺς Τουρκοκυπρίους, ὅπως κι' ἐκεῖνοι σὲ μᾶς. Αὐτὰ εἶναι ἐσωτερικὲς ὑποβολιμαῖες καταστάσεις ποὺ ἀνήκουν στὴν πολιτικὴ σκοπιμότητα. Ἡ οὐσία παραμένει μιὰ κι' ἀδιαίρετη.

Κι' αὐτὴ τὴν οὐσία καλοῦμαστε νὰ θυμούμαστε καὶ νὰ διατηροῦμε μὲ σεβασμὸ καὶ περηφάνεια σὲ ἐθνικὲς ἐπετείους σὰν αὐτὴ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ποὺ πέρασε. Μιὰ οὐσία, ἕνα μήνυμα πανανθρώπινο. Ἀλλάζουν οἱ καταχτητὲς κι' οἱ κατεχόμενοι χῶροι. Ἡ ἄρνηση τοῦ ἀνθρώπου νὰ δεχτῇ τὸν κερματισμὸ τῆς προσωπικότητας του καὶ τοῦ πολιτισμοῦ του μέσα στὸν ἴδιο τὸ χῶρο του, μπροστὰ στὴ βία, εἶναι καὶ τὸ σκευοφυλάκιο τῆς ἀνθρώπινης ἀξιοπρέπειας καὶ ἀκεραιότητας.

Τὰ νέφη ἀπ' τὸ Βορρᾶ κινοῦσαν κατὰ δῶθε. Οἱ ἴδιες βροχές. Τὰ ἴδια χρυσὰ στάρια, οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι παντοῦ, σ' ὁλόκληρο τὸ Κυπριακὸ τοπίο. Χωρισμένοι, μεταφυτεμένοι μόνο ἀπὸ τὴ σκοπιμότητα, τὸν τυχοδιωκτισμὸ τῶν πολιτικῶν συμφερόντων.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 8 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1976

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει ἡ
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Γεωγραφικὸς Ὅμιλος Κύπρου

«Παρὰ τὶς ἀντίξοες συνθῆκες ποὺ δημιούργησε ἡ Τουρκικὴ εἰσβολή, ὁ ἐκτοπισμὸς καὶ ἡ κατοχὴ ἑνὸς μεγάλου τμήματος τῆς γῆς μας, ὁ Γεωγραφικὸς Ὅμιλος Κύπρου ὄχι μόνο δὲν ἀνάστειλε, ἀλλὰ συνέχισε πιὸ ἐντατικὰ τὴν πλούσια καὶ ποικιλόμορφη δράση του. Στὴν πολύπλευρη δραστηριότητα τοῦ Γ.Ο.Κ. περιλαμβάνονται καὶ οἱ γεωγραφικὲς ἐκδόσεις. Μέσα σ' αὐτὸ τὸ χρόνο ὁ Ὅμιλος μας κατόρθωσε νὰ θέση σὲ κυκλοφορία τέσσερεις ἐκδόσεις».

Ἡ παρουσίαση αὐτῶν τῶν ἐκδόσεων πραγματοποιήθηκε σὲ εἰδικὴ τελετὴ στὶς 22 τοῦ περασμένου Σεπτέμβρη, τὰ πιὸ πάνω σχόλια δὲ εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ὁμιλία τοῦ Προέδρου τοῦ Ὁμίλου Ὀθωνα Γισγκουλλῆ.

Οἱ τρεῖς ἐκδόσεις τοῦ Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου εἶναι σὲ μορφὴ βιβλίου καὶ ἡ μία ἀποτελεῖται ἀπὸ χάρτη τῆς Κύπρου τὸ 1862, τελευταία περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας στὴν Κύπρο. Χαρτογραφήθηκε ἀπὸ τὸν Mas Latrie. ὁ ὁποῖος καὶ τὸν χρησιμοποίησε στὸ βιβλίο του ποὺ πραγματεύεται τὴν ἱστορία τῶν Λουζινιανῶν στὸν τόπο μας. Ὁ χάρτης παρουσιάζει ἐνδιαφέρον ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἴδια του τὴ δομή, ἀλλὰ γιατὶ συγκρινόμενος μὲ χάρτη τῆς σημερινῆς Κύπρου φέρνει στὸ φῶς τὶς ἀλλαγὲς ποὺ γίναν στὴ διοικητικὴ διαίρεση, στὴν κατανομὴ τοῦ πληθυσμοῦ καὶ στὸ συγκοινωνιακὸ δίχτυο, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα.

Οἱ ὑπόλοιπες τρεῖς ἐκδόσεις, πλούσιες, ἐπιμελημένες, γεμάτες ἀπὸ τὴν κρίση τοῦ τόπου, μαρτυροῦν τὴν ἀγρύπνια καὶ τὴν ἔγνοια τοῦ Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου γιὰ τὰ τραγικὰ γεγονότα ποὺ μᾶς ἔπληξαν τὸ 1974 καὶ ἀποτελοῦν ἔμπρακτη, ἐπιστημονικὴ συνεισφορὰ τοῦ στὸν μεγάλο ἐθνικό μας ἀγῶνα γιὰ ἐπιβίωση καὶ δικαιοσύνη.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ.— Ἡ ἔκδοση εἶναι στὰ Ἀγγλικὰ καὶ περιέχει ὅλα τὰ πρακτικὰ τοῦ Συμποσίου τὸ ὁποῖο ἐπραγματοποιήθηκε στὶς 27-29 Φεβρουαρίου '76.

Στὸ Συμπόσιο αὐτὸ πῆραν μέρος ξένοι ἐπιστήμονες ἀπὸ διάφορες χῶρες μὲ κεντρικὸ θέμα τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα στὶς ἀνακοινώσεις τους.

Ἀναφέρουμε τοὺς τίτλους μερικῶν ἀνακοινώσεων, δικῶν μας καὶ ξένων:

L. E. Shuck, Ir.: "Dark Passages: Hazards Implicit in Multi-Ethnic Communities with Weak Federal Linkage Systems".

P. Storrie: "The Importance of Integraded Planning and Strong Central Government in Cyprus".

N. Katritzke: "Changes of Geopolitical Conditions Leading to the last stage of the Cyprus Conflict".

C. G. Tornaritis: "Federal Problems of Cyprus".

M. Attalides: "Relations between Greeks and Turkish Cypriots in perspective".

Ἡ προσέγγιση τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος στὸ Συμπόσιο ἦταν πολύπτυχη, ἀναλυτική. Οἱ πολιτικές, κοινωνικὲς, ψυχολογικὲς καὶ οἰκονομικὲς πλευρὲς τοῦ ὅλου θέματος τῆς συμβίωσης Ἑλλήνων καὶ Τούρκων στὸ νησὶ ἐξετάσθηκαν ἀπὸ διάφορους ὁμιλητὲς καὶ ἀνάμεσα στὰ πάλλα συμπεράσματα ὑπάρχει ἐπανειλημμένα ἡ θετική, καταφατικὴ ἀπάντηση στὸ θέμα:

«Ὁποιαδήποτε λύση στὸ Κυπριακὸ πρόβλημα θὰ πρέπει νὰ λάβη σοβαρὰ ὑπ' ὄψη τὴν μεγάλη περίοδο τῆς συνύπαρξης τῶν δύο κοινοτήτων στὴν Κύπρο καὶ νὰ κατοχυρώση τὴ συνέχιση τῆς συνύπαρξης αὐτῆς».

Χρ. Ζαχαράκι: "Ἔντυπη Χαρτογράφηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Χώρου.

Ἡ χαρτογράφηση αὐτὴ καλύπτει τὸν Ἑλληνικὸ χῶρο ἀπὸ τὸν 15ο ὡς τὸν 17ο αἰῶνα. Ἡ μελέτη δόθηκε πρῶτα σὰν διάλεξη ἀπὸ τὸν κ. Ζαχαράκι στὸν Ὅμιλο Ἀρχαιοφίλων Κύπρου καὶ ἀφοῦ τὴν ἐπεξεργάσθηκε τὴν ἐκδίδει τώρα ὁ Γεωγραφικὸς Ὅμιλος, ἐμπλουτισμένη μὲ ἐνδιαφερόντες χάρτες, ἀρχαίους.

Πλούσια ἡ χαρτογράφηση τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου, μιὰ καὶ ἡ Ἑλλάδα βρίσκεται σ' ἕνα ἐκλεχτό, σημαντικὸ σημεῖο τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, καλύπτεται μὲ διάφορους τύπους χαρτῶν καὶ ἀπὸ διάφορες Σχολές: τὴν Χαρτογράφηση τοῦ Πτολεμαίου, τὴν Ἰταλική, Γερμανική, Ὁλλανδικὴ τὴ Γαλλικὴ καὶ Ἀγγλικὴ Σχολή. Οἱ Ἕλληνες χαρτογράφοι τοῦ 18ου αἰῶνα μὲ πρῶτον καὶ οὐσιαστικώτερο τὸν ἐθνικό μας βάρδο Ρήγα Φερραῖο Βελεστινλῆ, παρουσιάζονται ἐπίσης ἀπὸ τὸν συγγραφέα. Ἡ προσέγγισή του, ὅπως λέει ὁ ἴδιος, ἔχει χαρακτῆρα περιγραφικῆς μᾶλλον ἀνασκόπησης καὶ δίνει ἔμφαση στὸ ἔργο ὁρισμένων χαρτογράφων. Ἐπέλεξε δὲ τοὺς χάρτες ἐκείνους ποὺ «ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐπιστημονική τους ἀξία διαθέτουν τὸν χαρακτηρισμό τους σὰν ἔργα τέχνης».

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ: Ἰανουάριος—Δεκέμβριος 1975:

Καὶ στὸ Δελτίον αὐτό, ὅπως καὶ στὶς ἄλλες ἐκδόσεις τοῦ Ὁμίλου, ἕνα ἀπὸ τὰ κεντρικὰ πάντα θέματα εἶναι ἡ κατάσταση στὴν Κύπρο μετὰ ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ εἰσβολή. Περιέχει μελέτες, ἄρθρα, στατιστικὰ στοιχεῖα καὶ μονογραφίες γενικὰ ἐνδιαφέρουσες καὶ διαφωτιστικὲς στὸ χῶρο τῆς Ἐπιστήμης τῆς Γεωγραφίας καὶ στὶς ἰδιαίτερες συνθῆκες τοῦ τόπου μας. Ἡ ἔκδοση εἶναι στὰ Ἀγγλικὰ καὶ στὰ Ἑλληνικά. Ἀναφέρουμε μερικὰ ἀπὸ τὰ περιεχόμενα:

Gasp. G. Mistardis: "Remarks upon Cyprus Geoeconomic Position".

Othon Yiangoullis: "Population trends in Nicosia and the Changing Rural-Urban Fring".

Ἀνδρέα Κλ. Σοφοκλέους: «Περιφέρειες καὶ Περιφερειακὴ Διοίκηση».

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

15 Νοεμβρ. δέν εχδοθη

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 22 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1976

Ο ΑΠΟΔΗΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Γράφει ή
ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Ή Ἑλλάδα δὲν εἶναι ὁ χῶρος. Ἡ Ἑλληνικὴ φύση δὲν εἶναι τὸ τοπίο καὶ τὰ χρώματα. Ἡ Ἑλληνικὴ συνείδηση δὲν εἶναι ἡ λειτουργία τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν μέτρων μιᾶς σύγχρονης μόνο ἐθνικῆς πολιτιστικῆς δομῆς. Ἡ Ἑλλάδα, κι' ἡ ρίζα της καὶ ἡ συνείδηση της καὶ τὰ μέτρα της εἶναι διαστάσεις ποὺ λειτουργοῦν πρῶτα στὸν Ἑλληνικὸ λαὸ κι' ὕστερα στὴν Δύση αἰῶνες τώρα ἀπὸ τὶς καταβολὲς τοῦ θαύματος ποὺ ὀνομάστηκε ἀρχαῖος Ἑλληνικὸς πολιτισμός. Κι' αὐτὴ ἡ Ἑλλάδα ποῦναι ἰδέα καὶ Μεγαλόσταυρος κοινωνικῶν καὶ πνευματικῶν ἐπιπέδων καὶ κριτηρίων ξεδιπλώνεται μέσα στὴ σκέψη καὶ τὴ ζωὴ τοῦ ἐκτοπισμένου Ἑλληνισμοῦ ἀκόμα κι' ὅταν περάσουν γενεὲς μακρυὰ ἀπὸ τὸν φυσικὸ Ἑλληνικὸ χῶρο. Αὐτὴ τὴν ἀγάπη, τὴ νοσταλγία αὐτή, τὴν ταύτιση καὶ τὴν ἀνυπόφορη τρυφεράδα ποὺ ξεχειλίζει τὴν ψυχὴ γιὰ τὴν γλῶσσα, τὰ ἔθιμα, τὰ τραγούδια, τὴ ζωὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ βλέπει ὁ παρατηρητὴς πάντα ἀνάμεσα στὸν ἀπόδημο Ἑλληνισμὸ τῶν ξένων χωρῶν τῆς πρώτης ἢ τῆς δεύτερης ἢ τρίτης γενιᾶς ποὺ μεταφυτεύτηκε στὴ ξένη χώρα. Εἶναι σὰν μιὰ ἀσπίδα, σὰν μιὰ πηγή, σὰν ἕνα πρίσμα πολιτισμοῦ μέσα ἀπὸ τὸ ὁποῖο βλέπουν οἱ ἄνθρωποι τὴ ζωὴ καὶ τὶς ἐκφράσεις της στὴν ξένη χώρα.

Ἡ τραγωδία μας στὴν Κύπρο εἶχε ἕνα ἀποτέλεσμα, μιὰ παρενέργεια σ' αὐτὸ τὸν χῶρο ποὺ λέγεται ἀπόδημος Ἑλληνισμός, ποὺ δὲν εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητη. Τὸν ἀφύπνισε, τὸν ἐνοποίησε. Ξαφνικὰ τὸ κακὸ μᾶς βρῆκε, ἄγγιξε τὴ χορδὴ τῆς καταγωγῆς. Καὶ στὴν περίπτωση τοῦ ἀπόδημου Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ αὐτὸ εἶναι ἴσως πιὸ νοητό, πιὸ εὔκολο νὰ τὸ καταλάβη κανείς. Εἶναι ὅμως κι' ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀμερικῆς. Κι' ὅσο κι' ἂν θέλουν οἱ κυνικοὶ νὰ παραστήσουν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἑλλήνων Ἀμερικανῶν σὰν καθαρὴ πολιτικὴ σκοπιμότητα ἀπὸ μέρους τους γιὰ τὴν ἀπόκτηση περισσότερης πολιτικῆς δύναμης, τὸ γεγονὸς παραμένει ἕνα: ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀμερικῆς κινητοποιήθηκε γιὰ τὸ Κυπριακό.

Κι' ἀκόμα πιὸ ἔντονα κινητοποιήθηκε ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς τῆς Κύπρου. Μπορεῖ τὸ Συνέδριο τοῦ Ἀπόδημου Ἑλληνισμοῦ ποὺ ἔγινε φέτος τὸ καλοκαίρι νὰ μὴν ἐσημείωσε ἐξωτερικὴ ἐπιτυχία σὲ ἀποτελέσματα. Ὅμως ἡ ἐπιτυχία του ἦταν ἀλλοιώτικη. Ἦταν ἡ παρουσία, ἡ ἐκπροσώπηση τοῦ διασκορπισμένου Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τόσες χῶρες, μέσα στὸν Κυπριακὸ χῶρο ποὺ δοκιμάζεται σκληρὰ στὴν ἱστορικὴ καὶ ἐθνική του ὑπόσταση. Ἡ ἴδια δὲ αὐτὴ ἡ παρουσία ἦταν μιὰ ἔκφραση συμπαράστασης, ταύτισης μὲ τὴν ἀγωνία καὶ τὸν ἀγῶνα τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αὐτὴ δὲ ἡ συμπαράσταση ἐκφράστηκε καὶ μὲ διάφορους πρακτικοὺς τρόπους στὰ πρῶτα αὐτὰ χρόνια μετὰ τὴν εἰσβολὴ ἀπὸ τὸν ἀπόδημο γενικὰ Ἑλληνισμὸ σὲ διάφορες χῶρες, τῆς Αὐστραλίας, τῆς Ἀγγλίας, τοῦ Καναδᾶ, τῆς Ἀμερικῆς. Χρήματα, εἴδη πρώτης ἀνάγκης, υἱοθέτηση ἐκτοπισμένων παιδιῶν, ἦσαν μερικοὶ τρόποι πρακτικῆς ἐκδήλωσης τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν ἀποδήμων Ἑλλήνων γιὰ τὴν Κύπρο. Ἴσως γι' αὐτὸ καὶ οἱ σκέψεις ποὺ γίνονται τώρα γιὰ τὴν ἵδρυση Ὑφυπουργείου Ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ.

Ἔτσι μὲ τὴν ἴδια εὐκαιρία τοῦ Κυπριακοῦ πολιτικοῦ προβλήματος, ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς ξαναδένει τὰ προβλήματα καὶ τὶς ἀνάγκες του μὲ τὸν δικό μας χῶρο καὶ ἀνάγει τὶς ἀνάγκες αὐτὲς καὶ στὴν ἁρμοδιότητα τοῦ χώρου αὐτοῦ. Μιὰ ἀμφίδρομη λοιπὸν ἐπικοινωνία, πρακτικὴ ἀλλὰ καὶ οὐσιαστική, πραγματοποιεῖται μὲ τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα μεταξὺ τοῦ ἀπόδημου Ἑλληνισμοῦ πιὸ γενικὰ καὶ τοῦ ἀπόδημου Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ πιὸ εἰδικὰ τῆς Κύπρου.

Ἕνας κύκλος ἔξω ἀπὸ τὸν ρωμαντικὸ ἰδεαλισμὸ τῆς κοινῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἑνώνει τὶς ἑλληνικὲς συνειδήσεις μὲ ἄξονα τὸ Κυπριακὸ πρόβλημα. Κι' εἶν' αὐτὸς ὁ κύκλος μιὰ νομοτέλεια ποὺ διέπει τὴν Ἑλληνικὴ ρίζα ἐδῶ καὶ χιλιάδες χρόνια. Μιὰ ρίζα ποὺ μεγαλώνει καὶ συνενώνει γύρω της δυνάμεις, ἀξίες. Τὶς ἀξίες τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀξιοπρέπειας, τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὶς ἰδέες τῶν ἄλλων (δημοκρατία δὲν τὸ λένε αὐτό;) τῆς εἰρηνικῆς ἀνόδου μέσα σὲ ἔργα πολιτισμοῦ καὶ τέχνης.

Αὐτὸς εἶναι ὁ ὁρισμὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Κυπριακοῦ ἢ Πανελλήνιου. Καὶ ἡ ἀφύπνιση τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα ἀπὸ τὶς δδυνηρὲς πτυχὲς τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος αὐτὴ **τὴν ἔννοια** ἀποκτᾶ σήμερα. **Δίνει τὴν ἀ**πόδειξη ὅτι ἡ **Ἑλλάδα** (κι' ἡ Κύπρος κι' ὁ δικός της Ἑλληνισμός) λειτουργοῦν βαθειὰ κι' ἐσωτερικὰ σὰν 'Ἰδέα σ' ὅλα τὰ σημεῖα τῆς γῆς, ὅπου ὑπάρχουν ἄνθρωποι μὲ Ἑλληνικὴ καταγωγή. Κι' ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς δὲν εἶναι ζήτημα χώρου, φύσης, διακυβέρνησης, ἀλλὰ ζήτημα πανάρχαιου πολιτισμοῦ καὶ συνειδητοποίησης μιᾶς καταγωγῆς φορτωμένης εὐθύνη καὶ πνευματικὴ κληρονομιά.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 29 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1976

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει ή
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Θ. ΜΑΡΣΕΛΛΟΥ,

«Ξένη καὶ περαστικὴ»

Τὸ καινούργιο αὐτὸ βιβλίο τοῦ Θεοδώρου Μαρσέλλου εἶναι μιὰ θετικὴ προσφορὰ στὴν πεζογραφία τοῦ τόπου μας. Κατόρθωμα τοῦ συγγραφέα δὲν εἶναι μόνο ἡ αἰσθητικὴ πλήρωση ποὺ χαρίζει ὁ λόγος μέσα ἀπὸ τὴ δομὴ καὶ τὴν ἀνέλιξη τοῦ μύθου. Εἶναι κι' ἡ ὅλη προσέγγιση σ' ἕνα θέμα λεπτὸ κι' ἐπικίνδυνο: τὴ σχέση ἑνὸς ἄντρα ἡλικιωμένου μὲ μιὰ νέα κοπέλλα. Τὴ σχέση αὐτὴ τὴν χειρίζεται μὲ πλησίασμα παραδοσιακό. Περιγράφει τὰ γεγονότα. Ἀλλὰ μέσα ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν περιγραφὴ τῶν γεγονότων, δλη ἡ εὐαίσθητη ψυχολογία τῶν δυὸ χαρακτήρων, οἱ μεταπτώσεις τους, τὸ ἄγχος κι' ὁ προβληματισμός τους γύρω ἀπὸ ἕνα θέμα ζωτικὸ ὅπως εἶναι ἡ ἐρωτικὴ — σεξουαλικὴ σχέση, διαγράφεται ζωντανά, πειστικά, κρατώντας τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγνώστου ἀδιάπτωτο.

Ἔτσι, μέσα ἀπὸ ἕνα θέμα ποὺ θὰ μποροῦσε στὰ χέρια ἄλλου συγγραφέα νὰ πάρη χαρακτήρα αἰσθησιακῆς ἁπλῶς λογοτεχνίας, ὁ Μαρσέλλος καταφέρνει νὰ καταγράψει τοὺς κραδασμοὺς μιᾶς ψυχικῆς τραγωδίας ἡ ὁποία καὶ τελικὰ κορυφώνεται μὲ τὴν αὐτοκαταστροφὴ τῆς ἡρωΐδας.

Εἶπεν ὁ Φρόϋντ καὶ ὑπέδειξε πολλὰ στὴν ὁλοκληρωμένη του ψυχολογικὴ τοποθέτηση γιὰ τὸν τεράστιο ρόλο ποὺ παίζει ἡ σεξουαλικὴ ὁρμὴ στὴ ζωὴ καὶ στὴν ἔκφραση τῶν ἀνθρώπων. Οἱ κοινωνικές μας ὅμως προκαταλήψεις, ἡ κακὴ ἀγωγὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ ἐφήβου στὰ κρίσιμα ἰδιαίτερα στάδια τοῦ ἐρωτικοῦ του ξυπνήματος εἶναι συχνὰ ὑπεύθυνα γιὰ πολλὰ τραύματα στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ πιὸ ἰδιαίτερα στὶς γυναῖκες, ποὺ ἀκόμη ζοῦν κάτω ἀπὸ τὸν πατριαρχικὸ φόρτο τῆς μειονεχτικῆς, ἄνισης μεταχείρισης. Ἡ ἡρωΐδα τῆς νουβέλλας τοῦ Μαρσέλλου εἶναι μιὰ τέτοια δραματικὴ περίπτωση ὅπου ἡ ψυχο—σεξουαλικὴ ἀναστολὴ στὴν ἐφηβικὴ ἡλικία ἀφήνει μόνιμα τὰ σημάδια στὸν ψυχισμό της μὲ τὸ τραγικὸ ἀποτέλεσμα νὰ ἀναζητήσει ἀργότερα τὴν ἐρωτικὴ πλήρωση σ' ἕνα ἄντρα ποὺ στὴν ἡλικία θὰ μποροῦσε νὰ ἦταν καὶ πατέρας της, ἱκανοποιώντας ἔτσι τὴ δίψα της γι' ἀσφάλεια, κατανόηση καὶ στοργὴ μαζὶ μὲ τὸ σεξουαλικὸ ἐνστικτο.

Ὁ λόγος εἶναι πυκνός, δουλεμένος, χωρὶς πλατειασμούς, χωρὶς ἐκζήτηση. Λιτός, ἀπόλυτα ταιριαστὸς μὲ τὸν ψυχικὸ χῶρο ποὺ ἐρευνᾶ καὶ καταγράφει. Κι' ἡ καταγραφή, παρὰ τὴν χρησιμοποίηση τοῦ πρώτου προσώπου, διατηρεῖ τὴν ἀπόσταση καὶ τὴν ἰσορροπία τοῦ σωστοῦ δημιουργοῦ.

ΑΡΧΕΙΟΝ ΠΕΣΟΝΤΩΝ — Χρ. Παπαχρυσοστόμου:

Αὐτὴ εἶναι ἡ δευτέρα συμπληρωμένη ἔκδοση τοῦ Ἀρχείου Πεσόντων. Καταγράφει τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνος 1955—59, μὲ τὶς συνθῆκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες δῶσαν τὴ ζωή τους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ξηρὰ ὅμως γεγονότα τῆς ἡλικίας, τοῦ χώρου τῆς δράσης, τὶς λεπτομέρειες τῆς δράσης, ὑπάρχει πάντα καὶ μιὰ ἐπιπρόσθετη ἀναφορά. Ἡ καταγραφὴ ἑνὸς περιστατικοῦ, μιᾶς τελευταίας στιγμιαίας συμπεριφορᾶς ἑνὸς ἀγωνιστῆ, ἡ ἀντίδραση μιᾶς μάνας, ἡ περιγραφὴ μιᾶς εἰδικῆς σκηνῆς, προσθέτουν μιὰ διάσταση ἐθνικοῦ παλμοῦ στὸ βιβλίο, ποὺ καταξιώνει ἔτσι τὸ ρόλο του σὰν ἐπιτύμβια προσφορὰ στοὺς νεκροὺς τοῦ Ἀγῶνα καὶ παράλληλα μένει σὰν μιὰ πηγὴ ἀναφορᾶς γιὰ τὸν μελετητὴ τῆς Κυπριακῆς Ἱστορίας. Κι' ἡ ὁποιαδήποτε τέτοια προσφορὰ εἶναι πάντα χρήσιμη κι' εὐπρόσδεκτη γιὰ λόγους ποὺ τονίζει σὲ εἰσαγωγικὴ μελέτη του στὸ βιβλίο ὁ Διευθυντὴς τοῦ Κέντρου Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν Δρ. Θεόδωρος Παπαδόπουλος, μὲ τίτλο «Διάγραμμα Κριτικῆς Κατατάξεως τῶν Πηγῶν τοῦ Κυπριακοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Κινήματος (1955—59).

«Ἀντιθέτως πρὸς ὅτι εἶναι δυνατὸν ἐπιφανειακῶς νὰ κριθῆ, ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα τοῦ Κυπριακοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Κινήματος παρουσιάζει δυσχερείας ὀφειλομένας εἰς τὴν παρασκηνιακὴν ὀργάνωσιν τοῦ Κινήματος καὶ τὴν ὑπὸ τύπον ἀνατρεπτικοῦ ἀγῶνος διεξαγωγὴν αὐτοῦ, στερουμένου, ὡς ἐκ τούτου, ἐπισήμου διοικητικῆς καὶ γραμματειακῆς ὀργανώσεως. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ ἱστορικὸς δὲν δύναται νὰ ὑπολογίζη ἐπὶ ἀρχειακῶν πηγῶν παραδεδομένου τύπου, ἐπὶ τῶν ὁποίων νὰ στηριχθῆ διὰ τὴν διερεύνησιν τῆς ἐν γένει πορείας καὶ πολιτικοῦ χειρισμοῦ τοῦ ἀγῶνος».

ΜΑΥΡΗ ΒΙΒΛΟΣ — Πέτρου Στυλιανοῦ:

Ἄλλη μιὰ πηγὴ ἱστορικῆς ματιᾶς στὸν πρόσφατο ὅλεθρο ποὺ μᾶς κτύπησε, εἶναι ὁ πέμπτος τόμος τῆς Μαύρης Βίβλου ποὺ ἐπιμελεῖται κι' ἐκδίδει ὁ Πέτρος Στυλιανοῦ. Οἱ φωτογραφίες τοῦ τόμου παρθήκαν ἀπὸ τὸν Ἄγγλο δημοσιογράφο Τζὼν Φίλτζινγκ, στὸ Διαυλό, στὸ Λευκόνοικο, στὰ Ἄρδανα, στὸ Λάπαθος, στὴ Μηλιά, στοὺς Στύλλους. Ὅλες συνοδεύονται ἀπὸ περιγραφικὲς λεζάντες καὶ ἀποτελοῦν μιὰν ἀκόμη κατηγορηματικὴ κατάθεση γιὰ τὴ βαρβαρότητα τῶν Τούρκων εἰσβολέων στὸν χῶρο καὶ στοὺς ἀνθρώπους του.

Στὸ δεύτερο μέρος τῆς Βίβλου ὁ πρόσφυγας Ἰάκωβος Δημητρίου ἀπὸ τὸ Καποῦτι καταθέτει τὶς συνταρακτικὲς του ἐμπειρίες ἀπὸ τοὺς φόνους ἐν ψυχρῷ καὶ τὶς βαρβαρότητες ποὺ διέπραξαν οἱ Τοῦρκοι εἰσβολεῖς στὸ χωριὸ Καποῦτι.

Ἡ ἔκδοση ἐπιστεγάζεται μὲ ἀλληλογραφία τῆς Παγκύπριας Ἐπιτροπῆς Ἐγκλωβισμένων μὲ τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη καὶ μὲ ξένες Πρεσβεῖες μὲ σκοπὸ πάντα τὴ διαφώτιση γύρω ἀπὸ τὰ συνταρακτικὰ γεγονότα τῆς Εἰσβολῆς.

ΕΚ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΔΙΟΓΕΝΗ— Ἄνθου Ροδίνη:

Ἀκούραστος ὁ σατιρικὸς μας ποιητὴς Ἄνθος Ροδίνης χαρίζει τὸν κριτικὸ λόγο του μέσα στὸ ἰδιαίτερο σατιρικὸ κλῖμα ποὺ καθιέρωσε στὸν Κυπριακὸ χῶρο μὲ χρόνια προσφορᾶς. Ὅλα τὰ θέματα, ἐπίκαιρα καὶ μή, παρελαύνουν στὸ στίχο του μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς κοινωνικῆς κριτικῆς.

Κι' ὁ Ρωμηὸς ποὺ πάντα δοφέρει, κάνει τὴν ἀναποδιὰ γέλιο καὶ κοροϊδία. Κάποτε αὐτο-κοροϊδία. Αὐτὸ μὴ δὲν εἶναι καὶ μιὰ σωστὴ μεταποίηση καὶ μετουσίωση τοῦ αὐτο-οἴχτου; Παρὰ νὰ λυπᾶται κανεὶς τὸν ἑαυτό του κλαίει τὸν κοροϊδεύει. Κάποτε ἡ σάτιρα εἶναι ἀνόδυνη. Κάποτε τσούζει. Ἴσως ἔτσι καὶ νὰ ξυπνᾶ. Γιατὶ ἡ κριτικὴ εἴτε στὸν χῶρο τῆς σωστῆς ἀνθρωπολιτευσης, εἴτε στὸ χῶρο τῆς γενικῆς κοινωνικῆς ζωῆς, δὲν εἶναι ἴσως ὅσο θάπρεπε δυνατή, ὀξεῖα καὶ εἰλικρινής. Κι' ὁ σατιρικὸς στίχος ἔχει τὸ ἐλεύθερο νὰ μπαίνει παντοῦ, νὰ καγχάζει, νὰ τοξεύει, νὰ ἀναποδογυρίζει τὰ πάντα καὶ τοὺς πάντες. Κι' ὁ Ροδίνης τὸ κάνει. Εἶναι ἕνα μέτρο γιὰ τὴν αὐτογνωσία καὶ γιὰ τὴν πλεύση μας.

Ο ΤΙΜΑΡΙΘΜΟΣ

«Αὐτὸν τὸν ... Ὑψηλότατον
τὸν ἔχω πιὰ ξεχάσει
τὰ ἴχνη του τὰ ἔχουμε ἀναμφιβόλως χάσει
δὲν ξέρω ποῦ εὑρίσκεται.
Στὸν Ἄρη; Στὴν Σελήνη;
Ξέρω ἁπλῶς πὼς ἔγινε ἡ λίρα μας σελίνι.
Καὶ τὸ σελίνι σήμερα δὲν φτάνει, τί τὰ θές,
γιὰ τὸν ζωμὸ τὸν μέλανα, ποὺ λέγεται καφές».

L'ELETTRA — Κύπρου Χρυσάνθη καὶ Ἀντρέα Κούρου:

Προσάρτημα τῆς «Πνευματικῆς Κύπρου» στὸ ὁποῖο ἡ «Ἠλέκτρα μεταφρασμένη στὰ Ἰδίνεται μεταφρασμένη στὰ Ἰταλικὰ ἀπὸ τὸν Μισὲλ Ἰανέλλι.

Χρήσιμα κι' εὔχρηστα τὰ προσαρτήματα αὐτὰ ποὺ κυκλοφοροῦν σὰν ἰδιαίτερες ἐκδόσεις ἀποτελοῦν ἕνα καλὸ καὶ πρακτικὸ τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο μπαίνουν σὲ κυκλοφορία σύντομα ἔργα ποὺ ἀποτελοῦν ἐνδιαφέρουσα προσθήκη ἡ πηγὴ ἀναφορᾶς στὸν χῶρο τῆς λογοτεχνικῆς δημιουργίας.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 6 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1976

Η ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

Ἡ διάβρωση τοῦ χρόνου καὶ ἡ ἐθνική μας κρίση.

Γράφει ἡ
ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Φυσικὰ ἂν δὲν ξεχνοῦσε ὁ ἄνθρωπος ἢ θὰ πέθαινε ἢ θὰ τρελλαινόταν. Τὸ μυαλό μας εἶναι φτειαγμένο ἔτσι ποὺ νὰ κρατᾶ ενα μόνο ἀριθμὸ γνώσεων, νὰ ἀπορρίπτει παληὲς, νὰ ἀνανεώνει τὴν παρακαταθήκη του μὲ καινούργιες. Κι' αὐτὸ εἶναι ἡ ἄμυνά μας ἐνάντια στὸ χρόνο. Γιατὶ ὅσο πρόσκαιροι εἴμαστε ἐμεῖς μέσα στὴν αἰωνιότητα, τόσο σχετικὸ εἶναι ἐπίσης καὶ τὸ μέτρο τοῦ χρόνου ποὺ χρησιμοποιοῦμε στὸν πλανήτη γιὰ νὰ ρυθμίζουμε τὴν ἔκφραση καὶ τὶς σχέσεις μας. Ἔτσι, μέσα στὸ σχετικὸ μέτρο τοῦ χρόνου κρατᾶμε καὶ σὲ μιὰ σχετικὴ ζωντάνεια μέσα μας τὰ γεγονότα. Ἡ ἱεράρχηση τῶν γεγονότων εἶναι πάντα ζήτημα ὑποκειμενικῶν συνθηκῶν σὲ συνάρτηση μὲ τὴν ἐξωτερικὴ περιστασιακὴ ἔμφαση ποὺ τοὺς δίνεται. Ἔτσι, τὸ μέγεθος κι' ἡ ἔνταση αὐτῶν ποὺ συμβαίνουν στὴ ζωή μας ἔχουν πάντα —ὅπως ὅλα τὰ πράγματα— δυὸ διαστάσεις, τὴν ἐσωτερικὴ καὶ τὴν ἐξωτερική, πάντα στενὰ σχετικὲς καὶ συνδεδεμένες.

Διαβάζουμε λοιπὸν στὶς ἐφημερίδες: «Οἱ Τοῦρκοι ἔδιωξαν χθὲς ἄλλους 48 Ἕλληνες ἀπὸ τὴν Γιαλούσα». Ἀκολουθοῦν τὰ ὀνόματά τους κάτω ἀπὸ μιὰ φωτογραφία στὴν ὁποία παρελαύνουν οἱ χωρικοὶ τῆς Καρπασίας, τραχειές, πικρὲς μορφὲς μ' ἕνα μπόξα στὸ χέρι μὲ παρατημένο πίσω τους τὸ διός τους, τὰ δημιουργήματα καὶ τοὺς μόχθους γενεῶν.

Ὅταν πρωτάρχισε ἡ ἐκδίωξη, κάτω ἀπὸ συνθῆκες κατοχῆς, τὸ καλοκαίρι τοῦ '75, ἡ ἡ ἀντίδραση μας ἦταν θυελλώδης. Καταθέσαμε προσφυγὴ στὰ Ἡνωμένα Ἔθνη. Οἱ ἐφημερίδες, ἡ τηλεόραση, τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας κινητοποιήθηκαν. Κάλυπταν δραματικὰ τὶς ἐκδώξεις, τόνιζαν τὸ δράμα τοῦ ξερριζωμοῦ γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ καὶ ὄχι κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ τῆς ἔνοπλης εἰσβολῆς, ἀλλὰ κάτω ἀπὸ τὴ συστηματικὴ πίεση καὶ τὸν ἐκφοβισμὸ ποὺ ἐξασκεῖται στὰ κατεγόμενα μὲ σκοπὸ νὰ ἐκδιωχθοῦν καὶ οἱ Ἕλληνες ποὺ ἔχουν ἀναπείνει στὸ χῶρο. Κι' εἶναι στ' ἀλήθεια ποωτάκουστο κι' ἀνεπανάληπτο ἴσως στὴν ἱστορία τῶν ἐθνῶν νὰ ξεδιώχνεται ὁ πληθυσμὸς ἀπὸ τὰ χώματα του μετὰ ἀπὸ πολεμικὴ εἰσβολὴ καὶ τὴν κατοχὴ σὲ μιὰ χώρα. Στὴν Κύπρο δὲ ὡχτηκαν οἱ ἄνθρωποι μὲ τὶς βαρβαρότητες τῆς εἰσβολῆς. Διώχνονται τώρα μὲ τὴν καταπίεση καὶ τὸ διωγμὸ σὲ συνθῆκες κατοχῆς. Κι' οἱ κόποι καὶ τὰ δημιουργήματα κι' ὁ μόχθος αἰώνων, περιουσίες γιὰ τὶς ὁποῖες δούλεψαν γενεὲς ὁλόκληρες ἐγκαταλείπονται ἀπὸ τοὺς δημιουργούς τους οἱ ὁποῖοι φτάνουν στὴν ἐλεύθερη Κύπρο μὲ ἀσήμαντα ἀντικείμενα ἀξιοθρήνητα διασωσμένα μέσα ἀπὸ τὴν κατάρρευση τοῦ διωγμοῦ.

Κι' ἡ Καρπασία τουρκοποιεῖται. Ἡ Βόρεια Κύπρος ἐποικίζεται.

Μήπως ὁ χρόνος ἔχει πράγματι διαβρώσει τὴ μνήμη μας; Μήπως αὐτὴ τελικὰ θάναι ἡ ἐθνικὴ τραγωδία μας ἡ ὕστατη; Νὰ βλέπουμε τὸν ὁριστικὸ σπαραγμὸ τοῦ χώρου μας, νὰ παρακολουθοῦμε τοὺς ἱεροὺς παναρχαίους δεσμοὺς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῆς γῆς νὰ ξεσκίζονται, νὰ κατακερματίζονται καὶ νὰ καλύπτουνε τὰ γεγονότα μὲ συμβατικὲς σχεδὸν φωτογραφίες καὶ λεζάντες; Μήπως γιὰ νὰ τὸ βάλουμε πιὸ ὠμὰ κι' ἀκάλυπτα, ἡ ἐπιδίωξη τῆς Τουρκίας θαδίζει στὴν ἐπιτυχῆ ὁλοκλήρωση της καὶ τὰ τετελεσμένα γεγονότα ἀρχίζουν πιὰ νὰ γίνουνται ἀποδεκτὰ στὴ συνείδησή μας, τὴν ἀναπόφευκτη ἱστορικὴ ἐξέλιξη;

Εἶναι πράγματι δύσκολη ἡ σχέση ἀνάμεσα στὴ μνήμη καὶ στὰ γεγονότα. Τί νὰ κρατήσης, τί ν' ἀπορρίψεις ἀπὸ μιὰ σειρὰ γεγονότων ποὺ ἐπαναλαμβάνονται μὲ τὴν ἴδια μουντὴ τραγικότητα ἐδῶ καὶ δυόμισι χρόνια; Ἡ ζωὴ ὑψώνει ἀνάστημα, πρόκληση. Ἡ εὐημερία μᾶς γνέφει ξανὰ τὸ ἴδιο λαχταριστή, προκλητική. Τὰ καταναλωτικὰ ἀγαθὰ εἶναι πολὺ γύρω μας, ἡ τεχνοκρατικὴ εὐφορία πολὺ μέσα μας. Καὶ δὲν εἶναι δύσκολο γιὰ ἕνα λαὸ τοῦ ὁποίου ἡ οἰκονομικὴ αὐτὴ εὐφορία κόπηκε ἄγρια κι' ἀπότομα, νὰ ξαναδιψάση, ν' ἀνάζητάει τὴ συνέχεια της μέσα στὸν χρόνο, μὲ θυσία στὴ μνήμη, καυτῶν βιωμάτων κι' ἐμπειριῶν ἀπὸ τὰ προβλήματα ποὺ ἀκόμα μαστίζουν τὸν τόπο κι' ἀκόμα ἐπαπειλοῦν τὴν ἐθνική μας ἐπιβίωση.

Ἀνάμεσά μας, ἐμεῖς ποὺ ζοῦμε καὶ δημιουργοῦμε σχεδὸν ἀνεμπόδιστοι καὶ ἀνάμεσα στοὺς καταυλισμούς, ἀνάμεσά μας, τῆς μεγάλης κεφαλαιοκρατικῆς, ἀστικῆς, ἐργατο—ὑπαλληλικῆς τάξης καὶ στοὺς ἐκλωβισμένους στὸ κατεχόμενο ἔδαφος, τοὺς ἐκδιωγμένους, ἔχουν μπῆ δυόμισι χρόνια. Χρόνια προσπάθειας γιὰ ἀναπροσαρμογή. Πόσο ἔχει ἐξασθενήσει ἡ μνήμη μας σ' αὐτὰ τὰ χρόνια καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια;

Ὅμως οἱ καταυλισμοί κι' οἱ ἐκτοπισμένοι ἀκόμα ὑπάρχουν. Κι' ἀκόμα πᾶς σ' αὐτοὺς τοὺς καταυλισμοὺς καὶ παγώνεις μπροστὰ στὸ τραγικὸ κι' ἀπότομα ὡριμασμένο δίλεμμα τῶν παιδιῶν ποὺ τουρτουροῦν στὴν ἐρημιὰ τῶν ἀντισκήνων. Κι' ἀκόμα μπορεῖς νὰ σταθεῖς μὲ δέος κι' ἕνα δάκρυ παγωμένο μπροστὰ σ' ἕνα κλουβὶ πουλιὰ ποὺ κρέμονται πάνω ἀπόνα λασάνι γεράνια, μπροστὰ στὴν τέντα. Κι' οἱ ἐγκλωβισμένοι ἀκόμα ὑπάρχουν κι' ἀκόμα ξεδιώχνουνται. Κι' ἡ Ἀμμόχωστο, κι' ἡ Κερύνεια κι' ἡ Μόρφου κι' οἱ δρόμοι, κι' οἱ κάμποι καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὰ κάστρα μας ἀκόμα εἶναι κατακτημένα. Κι' ἀκόμα τοὺς λείπει ἡ ζεστὴ ἀνθρώπινη ἐπαφή, ἡ φωνὴ καὶ τὸ γέλοιο, ἡ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ποὺ γεννοβόλησαν ἐκεῖ καὶ κτίσαν καὶ ὀνειρευτῆκαν καὶ ὕστερα μάζεψαν μπόγο τὴ ψυχή τους καὶ τὴ μεταφύτεψαν σ' ἄλλα ἐπίπεδα κοινωνικά, οἰκονομικά, δημιουργικά.

Ὄχι, δὲν ἐπιτρέπεται λοιπὸν στὴ δική μας μνήμη σήμερα νὰ ξεθωριάζει. Γιατὶ ἂν ξεθωριάσει, ἂν μᾶς θολώσει ξανὰ ἡ καλοπέραση, ἂν πάψουμε ν' ἀγωνιοῦμε, νὰ προβληματιζόμαστε, νὰ πονοῦμε, νὰ μιλοῦμε, νὰ καταθέτουμε γιὰ τὸ διασμὸ τῆς Κυπριακῆς γῆς, γιὰ τὸν ἐκτοπισμὸ τῶν ἀνθρώπων της, τότε χάσαμε τὸν ἀγῶνα. Καὶ τί εἶναι πατρίδα; Τὸ χῶμα τῆς αὐλῆς σου, ὁ οὐρανὸς ἀπόξω ἀπὸ τὸ παραθύρι σου, ἡ βροχὴ ποὺ μουσκεύει τὸ κατώφλι σου, ἡ καλημέρα τοῦ γείτονα σου, πρωὶ ποὺ ξεκινᾶς γιὰ τὴ δουλειὰ τῆς μέρας, τὸ ξάδεμα καὶ ἡ σοδειὰ τοῦ ὀνείρου σου, τὸ σούρουπο ποὺ κλείνεις τὴν πόρτα σου στὸν ἄνεμο καὶ στὴ βροχὴ καὶ μένεις μόνος σου μὲ τὸν κόσμο σου — τὰ ὄνειρά σου καὶ τοὺς ἀνθρώπους σου. Αὐτὸ εἶναι ἡ πατρίδα ὅσο μεγάλο ἢ μικρὸ κι' ἂν εἶναι τ' δραμα μας, γιὰ τὸν Ἄνθρωπο, τὴν ὕστατη μεταφυσικὴ πατρίδα ὅλων μας.

Αὐτὴ τὴν ἄμεση, ζεστὴ προσωπικὴ πατρίδα τὴν χάνουν, ἐξακολουθοῦν νὰ τὴν χάνουν σήμερα κι' ἄλλοι ἀπὸ τὸν κατακτημένο Βορρᾶ. Δὲν πρέπει νὰ προσπερνοῦμε τὸ γεγονὸς σὰν μιὰ ἀκόμα καθημερινὴ εἴδηση. Γιατὶ ἂν ἡ ἀνοσία σ' αὐτὲς τὶς «καθημερινὲς εἰδήσεις» μᾶς κυριεύσει, τότε ἡ ἱστορία μας θάναι πικρὴ ξανά, τραγικὴ ξανά. Καὶ αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴ ἐντολή, τοῦ νὰ διατηροῦμε ζεστή, καφτὴ τὴ μνήμη μας, ὅποια καὶ νάναι τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα, δὲν πρέπει νὰ τὴν παραβαίνουμε ποτέ.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 13 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1976

Η ΑΠΟΜΥΘΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Παράδοση κι' ανάζήτηση

Συνελήφθη λέει άπό τον Άγγελον στην κοιλιά της Παρθένου. Γιά νά συμβολίζει την άγνότητα. Γεννήθηκε στο σταῦλο τῶν ζώων. Γιά νά συμβολίζη την ταπεινότητα. Τ' άστέρια λάμπαν. Άκουόταν μουσική στά οὐράνια. Κι' οἱ βοσκοί θαμπωθῆκαν άπό τό φῶς πού σκιζε τά σκοτάδια της νύχτας. Καί προσκυνῆσαν ταπεινά. Καί μάγοι ἦρθαν άπό τά βάθη της Άνατολῆς καί γονατίσαν ἔκθαμβοι μπροστά στό θαῦμα της ἐνσάρκωσης τοῦ Θεανθρώπου. «Εἶδον τό παιδίον μετά Μαρίας της μητρός αὐτοῦ, καί πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ καί ἀνοίξαντες τούς θησαυρούς αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσόν καί λίβανον καί σμύρναν». (1)

Αὐτά εἶναι τά κύρια συστατικά της Γέννησης τοῦ Χριστοῦ, άπό τή σκοπιά της θοησκείας. Κι' ἡ παράδοση κι' ἡ λογοτεχνία φτειάξαν τόν μῦθο. Ἕνα μῦθο βασισμένο πάνω στά ἐξωτερικά αὐτά σύμβολα πού δημιουργοῦν, πού κατασκεδασαν μέσω τῶν αἰώνων ἕνα οἰκοδόμημα αἴγλης πού τρέφει τόν συναισθηματικό μας κόσμο μέ τή ζεστασιά της σιγουριᾶς. Ὅτι ἔτσι συνέβησαν τά γεγονότα. Ὅτι κατενοράφη ὁ ἐσχοιὸς τοῦ Χοιστοῦ άπό τή φύση μέ σημαντικά γεγονότα, άπό τούς άνθοώπους μέ δοσματικές ἐυπειρίες. Γι' αὐτό καί κάθε ἐπέτειο. κάθε Χριστούγεννα ξαναζοῦμε, ποοσπαθοῦμε νά άντλήσουμε ξανά καί ξανά άπό τήν ποσαδοτέα αὐτή εἰκόνα καί νά ξανανιώσουμε τή συναισθηματική συγκίνηση πού συνόδεψε τήν ἐνσάρκωση.

«Ἡ γέννηση Σου ἄνιασε τό καθετί στή φάτνη,
τ' ἄψυχα καί τά ζωντανά.
Μουκανητά σκορπίζουν τά βόδια, καί τ' ἀλόγατα μ' ἀγάπη γλιμιντρίζουν...
Ἡ γέννηση Σου τό ἄγιασε τό κάθε τι στή φάτνη» (2)

Οἱ ποιητές της παράδοσης πλάθαν καί ξαναπλάθαν τό ρίγος τοῦ περίνυπου. Φεῦγαν, γυρνοῦσαν, περιγυρνοῦσαν πάντα μέσα στό ἴδιο σκηνικό.

«Τώρα σταθῆτε ὁλόγυρα, παιδιά, καί ἀκουρμαστῆτε τοῦ κόσμου ὁ Ἀφέντης ὁ Χριστός —νά μή τό λησμονῆτε— γεννήθηκε σέ μιά σπηλιά, πού ζωντανά μαντοίζουν, τ' ἀρνιά τόν χουνουλίζουν.
Μέσ' ἀπό κείνη ὁλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι καί σάν ἀπόψε ἀόρατος, γυρνᾶ μέσ' στό σκοτάδι, καί παίρνει ἀράδα τά μαντριά, κοπάδια ὅπου φυλᾶνε ρωτώντας πῶς περνᾶνε». (3)

Ἕνα παραθύοι μέ ἀνθοώπινη μοοφή, τήν ἄγια, τή Χριστική νά φεγγοβολᾶ πότε σάν παιδικό χαμόγελο σέ λίκνο ταπεινό καί πότε σάν ἀστέρι πού δδηγεῖ μέ μιά ποφήνεια φαντασική τούς Μάγους στό δοόμο τους.

«Τήν ἁγια νύχτα τή Χριστουγεννιάτικη
—ποιός δέν τήν ξέρει;—
τῶν Μάγων κάθε χρόνο τά μεσάνυχτα
λάμπει τ' ἀστέρι.
Κι' ὁποιος τό θρῆ μέσ' στ' ἄλλα ἀστέρια ἀνάμεσα
καί δέν τό χάση
σέ μιά ἄλλη Βηθλεέμ ἀκολουθώντας το
μπορεῖ νά φτάση». (4)

Δέν εἶναι σύμπτωση ποῦ ἡ ποίηση αὐτή τοποθετήθηκε στόν κύκλο τῶν παιδικῶν, τῶν μαθητικῶν ἀναγνωσμάτων. Εἶναι ἡ πρώτη ἔκδοση τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι τό πρῶτο παραμύθι ποῦ μπλέξαμε μέ τήν εὐαισθησία τῶν ποιητῶν μας γύρω άπό τή Βηθλεέμ. Καί ἡ σκέψη μας γιά τή γιορτή μπῆκε μέσα σ' ἕνα κόσμο ἰδεῶν ποῦ ἡ καθημερινή, συγκεκριμένη μοοφή τους μονάχα σπίθες παροδικῆς ἀγαλλίασης καί ἔφεσης δημιουργεῖ. Σπίθες μέ σύντομη ζωή. Τόσο σύντομη ὅσο κρατᾶ ὁ γλυκός ἦχος της καμπάνας ποῦ μᾶς ξυπνοῦσε αὐγή γιά νά φορέσουμε τά γιορτινά μας καί νά θρεθοῦμε στήν ἐκκλησιά:

«Χιλιάδες τά Χριστούγεννα τά τραγουδοῦν ἀγγέλοι καί κάθε ἀχτίδα ἀπό ψηλά, ποῦ κάθε ἀστέρι στέλλει, μοιάζει ἀγγελική ματιά. Θρησκεία, γλυκειά μας μάνα, τί ὄμοοφη δίνεις ἐσύ λαλιά καί στήν καμπάνα, καί πόσο ἐκείνη ἡ λαλιά σαλεύει τήν καοδιά μας! Πόσες ἐκείνος ὁ Σταυρός ἀπ' τά καμπαναοιά μας στήν ἀντηλιάδα χύνοντας τόσες χρυσές ἀχτίδες χύνει θαθειά μας στήν ψυχή, γλυκειές χρυσές ἐλπίδες». (5)

Ἔτσι ξεκινοῦν οἱ πρῶτες μας ἐντυπώσεις γιά τόν Χριστό καί τά Χριστούγεννα. Κι' ἦταν φυσικό αὐτό τό ξεκίνημα ποῦναι μονάνα αἴγλη κι' ἐπιφάνεια, νά μήν ἔχει ἀντίκρυσμα μέσα στό χρόνο. Ἄφηκαν οἱ ἰδέες αὐτές, ἡ σύλληψη αὐτή της μεγάλης περιουσίας ἀνάμεσα στούς ἀνθρώπους, ἄδεια ὄστρακα, ἰδέες τυποποιημένες ποῦ ἀποτελοῦν ἕνα κόσμο ξεπερασμένης παιδικῆς μνήμης, ποῦ σβήνει μέσα στά κεριά καί τήν ὁσμή τοῦ λιβανιοῦ μακρυνῶν ἐκκλησιασμῶν.

Στό γραπτό λόγο πάλι, βλέπουμε ἀργότερα νά πραγματοποιῆται μιά διάλυση τοῦ ἁπλοϊκοῦ μύθου γιά τή μοοφή τοῦ Χριστοῦ. Συναντοῦμε στή λογοτεχνία μας μιάν ἄλλη προσέγγιση, μιάν ἄλλη καταγραφή της ποοσωπικότητας τοῦ Γιοῦ τοῦ Θεοῦ. Μιά ἑομηνεία ἀνθοωπινότεοη. Τόσο ποῦ πολλούς ἐσκανδάλισε.

«Αἰ πῶς εἶχα σά μάνα κι' ἐγώ λαχταοήσει
(εἶταν ὄνειοο κι' ἔμεινεν, ἄχνα καί πάει)
σάν καί τ' ἄλλα σοῦ ἀδέοφια νά σ' εἶχα γεννήσει
κι' ἀπό δόξες ἄλάοργα, κι' ἀλάοργ' ἀπό μίση!
Ἕνα κόκκινο σπίτι ὅ' ἄβλη μέ τή γάδι,..
καί μιά δράκα γιομάτη τσαμπιά κεχοιμπάοι...
νοικοκύοης καλός νά γυονᾶς κάθε βοάδι,
τό χουσό σιγαλό καί νλυκό σάν τό λάδι» (6)

Ἀπουσιοποιεῖται ἡ εὐαγγελική σύλληψη κι' ἡ Παοθένα γίνεται μάνα πολυτεκνοῦσα, ἀνθοώπινη, γεμάτη πίκοα γιατί ἡ Μοῖρα ὁοφάγισε ἀλλοιωτικα αὐτό τό παιδί, τόν Ἰησοῦ, ποῦ θά τόν ἤθελε ὅμως κι' αὐτό, ἁπλό, σάν τούς ἄλλους ἀνθοώπους νά χαίρεται, νά ποναῖ, νά ζεῖ ὅμοια μ' ὅλους, χωοίς σταυοούς καί μεγάλα ὁράματα νά δέονουνε τή μοῖοα του. Τήν ἰδιά σύλληψη Χριστοῦ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

καί Θεομήτοοος τή συναντοῦμε κι' ἄλλες φοοές στόν χῶοο τοῦ Λόγου ποῦ ξέοει πάντα νά καταγοάφει τόσο εὐαίσθητα τίς ἰδέες ποῦ διακυβεονοῦν τήν ἀνθοώπινη πλεύση.

«Κάθονταν ὁ Ἰησοῦς κοντά στό ποτάμι, στή οἰζα ἑνός δέντοου
παί πεοίμενε τή μητέοα του. Ἁπλα στ' αὐτί του,
πάνω σ' ἕνα κλαδί ποῦ τό σάλευε ἀνάλαφοα
τό φῶς ἡ τ' ἀγέοι, κελαίδαγε ἕνα πουλί.
Ἀπ' τό οάμφος του ἔσταζαν διάφανες τοίλλιες
στό ποτάμι ποῦ κύλαγε. Χαμογελοῦσεν ὁ Ἰησοῦς.
Πεοίμενε τή μητέοα του — ὅπως ὅλος ὁ κόσμος—
νά τούς φέοει δυό δάχτυλα μαῦοο ψωμί.
Ἡ ζωή εἶναι ὄμοοφη». (8)

Ὅπως ὅλος ὁ κόσμος. Πόσο μακουνή εἶναι ἡ Χοιστουγεννιάτικη εἰκόνα μέ τούς ἀγγέλους, τίς καμπάνες, τή φάτνη, τούς μάγους, τ' ἀστέοια. Δυό δάχτυλα μαῦοο ψωμί. ἡ εἰοήνη τῆς καθημεοινῆς ζωῆς, κι' ἡ μάνα ποῦ γεμίζει θαλπωοή τήν καοδιά.

Κι' ἡ ἀνθοώπινη αὐτή σύλληψη ὁδηγεῖ στήν μεγάλη σύγκοουση. Στή στιγμή ποῦ ὁ δυνατός, ὁ τολμηοός δουλευτής τῶν ἰδεῶν καί τοῦ λόγου βάζει φωτιά σ' ὅλες τίς παληές, γυαλιστεοές, παοαμυθένιες ὄψεις τοῦ Χοιστικοῦ κόσμου καί δημιουογεῖ τόν Χοιστό, ἕνα Ἄνθοωπο Μεγάλο, κι' ἰδιαίτεοο, ξέχωοο, γεμάτο δύναμη, μέ σφοαγισμένο τό πεποωμένο της θυσίας καί της ποοσφοοᾶς, ἀλλά συνάμα μέ μιά ποοσωπικότητα ἀνθοώπινη, γεμάτη ἀπό τά μικοά καί τά μεγάλα πάθη, τίς ποοσδοκίες καί τά ὄνειοα τοῦ συνηθισμένου ἀνθοώπου ποῦ σκίζεται ἀνάμεσα στή δυαδικότητα ποῦ συνοδεύει τήν ἐθέλειή του.

«Θά γύοιζε στή Ναζαοέτ, στό σπίτι τῆς μάνας του, θά φίλιωνε μέ τ' ἀδέλφια του, τοέλες ἦταν ἐτοῦτες τῆς νιότης, νά σώσει λέει, τόν κόσμο, νά πεθάνει γιά τούς ἀνθοώπους. τοέλες ἦταν, μά ἄς εἶναι καλά ἡ Μαγδαληνή, ἔγιανε, γύοισε ἀπό ἀογαστῆοι του, ἔπιασε τήν παλιά του ἀγαπημένη δουλειά, μαστόοευε πάλι καϋκιές σκάφες, ἀέτοια, ἔκαμε παιδιά, γίνηκε ἄνθοωπος. Νοικοκύοης». (8)

Ἡ ἀντίληψή μας γιά τόν Χριστό ἄλλαξε μέ τά χοόνια; Μαζί μέ τούς λογοτέχνες καί μάλιστα μόνο τούς Ἕλληνες, ποῦ γιά λόγους σκοπιμότητας χοόνου καί χώοου διαλέξαμε ὡς τώοα, ἄλλαξε κι' ἡ δική μας σύλληψη γιά τή Μοοφή τοῦ Χοιστοῦ; Συμβαδίσαμε καθόλου μέ ὁποιαδήποτε ἄλλη σύλληψη κι' ἑομηνεία τοῦ Χοιστοῦ, ἔξω ἀπό τόν Ἑλληνικό χῶοο τοῦ Λόγου, τῆς Ἑλληνικῆς παοάδοσης καί τῶν δικῶν μας θοησκευτικῶν συμβόλων; Ἤ μέ τόν ἐοχομό τῶν Χοιστουγέννων, κάθε χοόνο, ἀβασάνιστα ἀνατοέχουμε στόν κόσμο τοῦ παιδικοῦ θοησκευτικοῦ ὁοάματος τῆς Σπηλιᾶς καί τῶν Μάγων, διανθισμένα πάντα μέ τά ἐξωτεοικά ἁπλῶς σύμβολα τῆς ἐλπίδας καί τῆς ἀγάπης; Ὁ Χοιστός ἔξω ἀπ' τόν Λόγο καί τό σκηνικό τοῦ Ματθαίου ποιούς μύθους καταλύει καί ποιές Ἀλήθειες ἀνασυνθέτει;

(Συνεχίζεται)

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

1. Ἐκ τοῦ κατά Ματθαῖον, κεφ. β', 11—12.
2. Σωτήρη Σκίπη «Τό Ἀστέρι τῶν Μάγων».
3. Κώστα Κρυστάλλη «Χριστούγεννα».
4. Γ. Δροσίνη «Νύχτα Χριστουγεννιάτικη».
5. Κ. Κρυστάλλη «Χριστούγεννα».
6. Κ. Βάρναλη «Ἡ Μάνα τοῦ Χριστοῦ».
7. Ν. Βρεττάκου «Ἡ Εἰρήνη, ὁ Ἰησοῦς καί τό πουλί».
8. Ν. Καζαντζάκη «Ὁ Τελευταῖος Πειρασμός» σελ. 267.

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 20 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1976

Η ΑΠΟΜΥΘΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Παράδοση κι' ανάζήτηση

2ον

Η λογοτεχνία κι' ή θρησκευτική παράδοση μᾶς δημιούργησε ὁρισμένες παραστάσεις γιὰ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Καὶ κάθε Χριστούγεννα ἡ σκέψη μας, γεμάτη ἑτοιμοπαράδοτες εἰκόνες καὶ σύμβολα ἀφήνεται στὴ ζεστασιὰ τῆς γιορτῆς, φορτωμένης μὲ ἐμπορικὲς καὶ κοσμικὲς δραστηριότητες, χωρὶς προβληματισμό, χωρὶς ἐσωτερικὴ διάθεση γιὰ διείσδυση στὰ μηνύματα τῶν Χριστουγέννων. Καὶ τὰ μηνύματα αὐτὰ ὅλα ἐκπηγάζουν ἀπὸ τὴν μιὰ μορφὴ ποὺ ἐκπέμπει ὅλη τὴν τεράστια ἀκτινοβολία τοῦ μεγάλου γεγονότος. Τὴν μορφὴ τοῦ Μεσσία.

Συχνά, μ' ἕνα τρόπο ἐκκλαπτικῆς, τυπικῆς διανόησης ἀναφερόμαστε καὶ σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ μηνύματα ἢ στὸ γενικώτερο πνεῦμα τῶν Χριστουγέννων, ὅπως εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ συναδέλφωση, ἡ εἰρήνη. Αὐτὰ ὅμως εἶναι συνήθως τυμπανοκρουσίες τῆς στιγμῆς, ποὺ μᾶς τέρπουν τὴν ἀκοὴ —καὶ λίγο ἴσως τὸ συναίσθημα— γιὰ λίγες μέρες κι' ὕστερα μπαίνουν στὴν ἀποθήκη τῆς καθημερινότητας. Ξαναεμφανίζονται στὴ δεύτερη μεγάλη γιορτὴ μας, τὴ γιορτὴ τῆς Λαμπρῆς. Διαπράττουμε κι' ἐκεῖ πάλι τὰ μεγάλα λάθη ποὺ μᾶς καλλιέργησε ἡ παράδοση. Ἀφιερώνουμε μιὰ ὁλόκληρη ἑβδομάδα ἐκκλησιασμοῦ καὶ σκέψης στὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ, στὸ Μαρτύριο τῆς Σταύρωσης καὶ μὲ δυὸ ἡμέρες δοσμένες στὴν Ἀνάσταση ἀνατρέπουμε παντελῶς τὴν ἰσορροπία καὶ τὴ σημασία τῆς ἐνσάρκωσης καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ. Ἡ ἀποθέωση τῆς ζωῆς του στὴ γῆ δὲν ἦταν ὁ Γολγοθᾶς ἀλλὰ ἡ Ἀνάσταση. Κι' ὅμως ὁ κύριο Χριστιανικό μας σύμβολο εἶναι ὁ Σταυρός. Καὶ ἀκόμα ἀνάμεσα στοὺς Καθολικοὺς τὸ Χριστικὸ Μαρτύριο ἔχει ἀναχθῆ σὲ δόγμα. Καὶ πολλοὶ εἶναι οἱ πιστοὶ ποὺ κατὰ καιροὺς ἐμφανίζουν ὡς ἐκ θαύματος τὰ στίγματα τῆς Σταύρωσης στὰ χέρια τους.

Ἀνάμεσα λοιπὸν στὰ δυὸ αὐτὰ δρόσημα τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα κινεῖται ὁ Χριστὸς στὴ συνείδησή μας, ἴσως μὲ πλήρη ἐξαφάνιση καὶ παντελῆ ἀπουσία στὸ μεσοδιάστημα. Γι' αὐτὸ κι' αὐτὲς τὶς μέρες ποὺ σημαδεύουν τὴν μεγάλη ἔλευση ἐναποθέτουμε αὐτὲς τὶς σκέψεις μέσα στὸ χάος τῶν τύπων, τῶν προβλημάτων, τοῦ ἄγχους καὶ τῆς ἀποξένωσης ποὺ σφραγίζει τὴν ὕπαρξη μας. Γιὰ νὰ φύγουμε λίγο ἀπὸ τὴν ταπεινὴ ἀστροφωτισμένη ψάτνη καὶ ἀπὸ τὸν ὡραιοποιημένο Χριστὸ καὶ νὰ ψαύσουμε λίγο τὴν οὐσία. Τόσο ἴσως ὅσο μᾶς ἐπιτρέπει τὸ περιγραμμα καὶ ἡ φύση τοῦ μελετήματος καὶ ἡ συμβατικότητα μὲ τὴν ὁποία ὡς τώρα ἀντιμετωπίζουμε τὸ θέμα καὶ τὸν ἥρωά του.

Ἀπὸ τὴ Βηθλεὲμ καὶ τὴν παράδοση της συναντοῦμε τὸν Χριστό, μιὰ ὡραία μορφή, ἀσκητικὰ δοσμένη στὶς δικές μας Βυζαντινὲς ἁγιογραφίες νὰ περιφέρεται ἥρεμος, γαλήνιος, συγκεντρώνοντας μαθητές, κάνοντας θαύματα, διαδίδοντας τὴ δ.δασκαλία του.

Λέει χαρακτηριστικὰ ὁ Χ. Τζ. Γουέλλς:

«Παριστάνεται πάντοτε καθαρός, κτενισμένος καὶ λαμπερός, μὲ ἄψογον περιβολήν, εὐθυτενὴς καὶ κάμνων τὴν ἐντύπωσιν ὅτι δὲν ἐκινεῖτο, ἀλλὰ ἐγλίστρουσε διὰ μέσου τοῦ ἀέρος. Αὐτὸ καὶ μόνον ἔκαμε νὰ μὴ πιστεύσουν εἰς τὴν πραγματικὴν ὕπαρξιν τοῦ Ἰησοῦ πολλοὶ ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι δὲν ἠμποροῦν νὰ διακρίνουν τὸν πυρῆνα τῆς ἱστορίας αὐτῆς ἀπὸ τὰς διακοσμητικὰς καὶ ἄλλας ἀνοήτους προσθήκας, μὲ τὰς ὁποίας τὸν περιέβαλεν ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ μωρία φανατικῶν ὀπαδῶν. ... Ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἕνας πάμπτωχος διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος περιεφέρετο ἀνὰ τὴν ἀμμώδη καὶ ἡλιοκαῆ χώραν τῆς Ἰουδαίας, συντηρούμενος ἀπὸ τὰς προσφορὰς τὰς ὁποίας τοῦ παρεῖχεν ἡ καλωσύνη τῶν ἀνθρώπων». (1)

Ὁ Χριστὸς ἐξ ἄλλου ἦταν μιὰ καθ' ὅλα ἐπαναστατικὴ μορφή. Ἐκήρυττε μὲ τὰ διδάγματά του τὴν κοινωνικὴ καὶ ἠθικὴν ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτικὴν ἐπανάσταση. Γιατὶ δὲν μποροῦσε ἡ δ.δασκαλία του νὰ μὴν ἐπηρεάση καὶ νὰ μὴν ἀνατρέψη καὶ κοσμοθεωρίες ἀλλὰ καὶ συστήματα διακυβέρνησης, μὲ τὴν ἐφαρμογή της.

Κατέλυσε τὸν Ἰουδαϊκὸ νόμο. Καὶ ἀντὶ τὸ «ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος» καὶ τὸ «ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ», δίδαξε τὴ συγχώρεση ἀκόμα καὶ στοὺς ἐχθρούς. Πρέσβευε τὴν νομιμοφροσύνη στοὺς ἄρχοντες τῆς Πολιτείας μὲ τὴν ρῆσι «Τὰ τοῦ καίσαρος καίσαρι», ἀλλὰ ἂν ὁ μαθητὴς πεῖ θὰ τὸν ἀκολουθοῦσε θἄπρεπε νὰ τὰ ἐγκαταλείψη ὅλα γιὰ χάριν του, ὅπως ἀπαιτοῦσε, τότε οἱ ἀλλαγὲς καὶ στὴν πολιτικὴ διακυβέρνηση θἄπρεπε νὰ ἦταν αἰσθητὸ καὶ ἀνατρεπτικὸ ἀποτέλεσμα. Καὶ μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ —κι' αὐτὸ εἶναι ἴσως ἕνα ἀπὸ τὰ βασικὰ κενὰ στὴ συνείδησή μας— δὲν ἦταν οἱ δώδεκα. Ἀπόστολοι μόνο. Μαθητὲς του. Πρέπει νᾶναι κι' ὅλοι οἱ ὀπαδοὶ τῆς Χριστιανωσύνης. Γιατὶ κι' ὁ Χριστὸς, ὅπως καὶ ἄλλοι δάσκαλοι ἕνα σύνδεσμο ἀναγνωρίζουν, ὅπως λέει ὁ Ἐρνέστος Ρενὰν στὸν σύνδεσμο τῆς ἰδέας. (2)

«Ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου», ἔλεγε ὁ Χριστός, ὑποδεικνύων τοὺς μαθητές του. «Ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου; ἰδοὺ ὁ ἀδελφός καὶ ἡ ἀδελφή μου». (3)

Πόσα ὅμως Χριστιανικὰ κράτη ἀκολουθοῦν τὰ διδάγματα τοῦ Χριστοῦ; Πόσα προσφέρουν χέρι βοήθειας στοὺς ἀδύνατους λαούς, προστασία, ἀγάπη, σεβασμό, πόσοι λαοὶ «μοιράζονται» τὰ ὑπάρχοντά τους μὲ τὰ φτωχότερα ἔθνη;

Ἴσως περισσότεροι τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ σὲ πιὸ αἰσθητὸ βαθμὸ παρὰ πρίν. Γι' αὐτὸ καὶ 2.000 χρόνια μετὰ τὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ τὰ διδάγματα του —καυτά, τολμηρὰ— τώρα ἀκόμη ἀρχίζουν νὰ μπαίνουν σὲ ἐφαρμογή, σὲ μεγάλα, ὑπερατομικὰ πλάνα. Κι' ἴσως πάλι αὐτὸ γιατὶ ἐπιφανειακὰ καὶ δογματικὰ μόνο δεχτήκαμε τὸν Χριστό. Ἂν παρακολουθούσαμε τὴν πορεία του σὰν ἀτόμου, σὰν ἑνὸς ἰδιαίτερου ἀνθρώπου, τοῦ ταπεινοῦ Ἰησοῦ ποὺ ἔσμιξε τὴν ἀνθρώπινη του φύση μὲ τὴ θεία Χριστικὴ ζῆ τοῦ Γιοῦ τοῦ Θεοῦ, τότε θὰ συγκλονιζόμαστε ἀπὸ τὸ δρᾶμα τῆς συγχώνευσης. Τότε δὲν θὰ δεχόμαστε ἀπροβλημάτιστα τὴν ἐπικάλυψη τῆς ἀνθρώπινης πλευρᾶς τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὸν Χριστὸν σὰν ἕνα τελειωμένο μυστήριο τὸ πέπλο τοῦ ὁποίου δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα νὰ ἀποσύρουμε. Ἡ Δογματικὴ ἑρμηνεία τῆς Χριστικῆς προσωπικότητας θέλει τὸν Χριστὸ ἀναμάρτητο. «Ἡ ἀνθρωπίνη λοιπὸν φύσις τοῦ Κυρίου, ἡ ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας θαυμασίως μορφωθεῖσα, ἦν κατὰ πάντα ὁμοία τῇ ἡμετέρᾳ, πλὴν τῆς ἁμαρτίας· ὑπέκειτο δῆλα δὴ εἰς πάντα τὰ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ πάθη τῆς ἀνθρωπίνης σαρκός, τὰ ἀδιάβλητα, ἤτοι ὅσα δὲν ἔχουσι τὸν χαρακτῆρα τῆς ἁμαρτίας ἡ προϋποτιθέασιν αὐτήν, καὶ πεινῶν καὶ διψῶν καὶ λυπούμενος καὶ χαίρων καὶ δὴ ἀποθανὼν καὶ ταφείς. Μόνον τῆς ἁμαρτίας ἦν ἀπηλλαγμένος τῆς τε προπατορικῆς καὶ τῶν προσωπικῶν. (4).

Ἡ ἁμαρτία σὰν Πτῶση ἀπὸ τοὺς Θείους νόμους, ἀπὸ τὴν Οὐσία καὶ τὶς Ἀρχὲς τῆς ζωῆς δὲν μποροῦσε ἀσφαλῶς ν' ἀγγίξη τὸν Χριστό. Ὁ πειρασμὸς ὅμως τὸν παίδεψε. Στὶς συνοπτικὲς καὶ πυκνὲς ἐκεῖνες σαράντα μέρες που πέρασε στὴν ἔρημο μακρυὰ ἀπὸ τὸ ἔργο του ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους — κι' αὐτὸ εἶναι σημαντικὸ— ὁ πειρασμὸς τὸν παίδεψε. Κι' ὁ Σατανᾶς ἦταν μπροστά του. Αὐτὸς τὸν ἔστειλε πίσω του σὲ μιὰ χειρονομία τελικῆς νίκης καὶ περιφρόνησης. Ὅμως οἱ ἐγκόσμιες ἀπολαύσεις, ἀπὸ τὶς πιὸ ταπεινὲς ὡς τὶς πιὸ κραταιές, τῆς δόξας καὶ τῆς δύναμης, ἦταν γιὰ τὸν Χριστό, σὲ μιὰ περίοδο τῆς ζωῆς του προβλήματα. Ἦταν οἱ ἐπιθυμίες κι' οἱ ὑποσχέσεις μιὰ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν πορεία του στὴ θυσία καὶ στὴν Ἀνάσταση.

Ὁ δρόμος τοῦ Ἰησοῦ ἦταν μοναχικός, βασανισμένος, ἀνθρώπινος. Πῶς μποροῦσε νᾶταν ἀλλοιώτικος ἀφοῦ ἀπευθυνόταν στὸν Ἄνθρωπο ὅλων τῶν ἐποχῶν; Γιὰ νὰ διδάξει μὲ τὴ ζωή του τὸ μυστήριο καὶ τὴ δύναμη τῆς θείας Χριστικῆς συνείδησης πάνω στὸν ἄνθρωπο, ἔπρεπε νὰ περάση, ὁ ἐνσαρκωμένος πρεσβύτερος Γιὸς τοῦ Θεοῦ τὴν δραματικὴ διαδικασία ποὺ ὁ καθένας ποὺ θέλει νὰ ὀνομάζεται μαθητής του πρέπει νὰ περάσει ἂν πρόκειται νὰ καταξιωθοῦν τὰ δ.δάγματα τοῦ Χριστοῦ γιὰ τὴν Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

(1) Χ. Τζ. Γουέλς: «Παγκόσμιος Ἱστορία» τόμος 2ος σελ. 643, 644.
(2) Ἐρνέστου Ρενάν: «Βίος τοῦ Ἰησοῦ», σελ. 107.
(3) Κατὰ Λουκᾶν, κεφάλαιον Η' : 21
(4) Χρ. Ἀνδρούτσου: «Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», σελ. 173.

(Συνεχίζεται)

Η ΑΠΟΜΥΘΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Παράδοση κι' αναζήτηση

3ον

Γι' αὐτὸ ἴσως ἀργοῦν, παίρνουν τόσες ἑκατοντάδες, χιλιάδες χρόνια αὐτὰ τὰ διδάγματα. Γιατὶ τὸ κάλεσμα, οἱ ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ εἶναι θέμα ἀ τ ο μ ι κ ῆ ς μύησης τοῦ κάθε ἰδιαίτερου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ἀφυπνίζεται καὶ θέλει ν' ἀκολουθήσει τὴν ἀνηφοριὰ τῆς Γέννησης καὶ τοῦ Πάθους, πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση.

Ποιά ὅμως ἦτο καὶ εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία ὁ Χριστὸς ἐκήρυττε; Μήπως ἦταν ἡ ἐγκαθίδρυση μιᾶς Θεϊκῆς μοναρχίας μὲ νόμους καὶ παιθαρχίες δικές της, ποὺ θὰ πραγματοποιοῦνταν μὲ γεμανότα ὑπερφυσικά; Αὐτὴ τουλάχιστον ἦτο ἡ προσδοκία ἐκείνων ποὺ ἄκουαν τὰ κηρύγματα τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἐξ ἄλλου ἐπροειδοποιοῦσε ἀπειλητικὰ ἐνῶ προετοίμαζε τὸ δρόμο γιὰ τὸν Χριστό:

«Μετανοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ». Ὁ ἴδιος δὲ ὁ Χριστός ἔζησε ὅλα του τὰ χρόνια ἐργαζόμενος πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς Μεσσιανικῆς αὐτῆς Βασιλείας, ἀναλώσας τὴ ζωή Του, προσφέρων τὸ ἔργον Του, τὸ πάθος καὶ τὴν Σταύρωσή Του, μὲ τὴν πίστη πάντα ὅτι ἡ Βασιλεία αὐτὴ θὰ ἐπερχόταν, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Πατέρα του, ὁ ὁποῖος τὸν εἶχε ἀποστείλει στοὺς ἀνθρώπους. Μήπως ἐξ ἄλλου ρωτᾶ ὁ Ἄλμπερτ Σβάϊτσερ, τὸ ἀγωνιῶδες ἐπιφώνημα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὸν Σταυρό, «Πάτερ ἵνα τί μὲ ἐγκατέλειπας», δὲν εἶναι ἡ ἀναπνοὴ τῆς ἔσχατης ἀπόγνωσης στὸν ἐπερχόμενο σταυρικὸ θάνατο, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐπροσδοκοῦσε τὴν ἐπερχόμενη Θεία Βασιλεία, τὴν ὁποία ἀπεργαζόταν προτοῦ ὁ χρόνος καταλύση τὴν ἀνθρώπινη του ὑπόσταση; (1) Ἡ ἴδια ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ ἐξ ἄλλου καὶ τὰ κηρύγματά του ἀφήνουν νὰ διαφανῇ ἡ διπλὴ ἑρμηνεία τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ», τῆς ὁποίας ὑπῆρξε πρωτεργάτης καὶ προωθητής.

«Ἐν τούτοις» γράφει ὁ Ἄλμπερτ Σβάϊτσερ, «ἀπὸ τὸ 1860 οἱ διάφορες ἐξετάσεις τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς τοῦ Χριστοῦ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ ἄποψη πὼς θέλησε νὰ δώση πνευματικὸ περιεχόμενο στὶς ἐσχατολογικὲς ἀπόψεις τοῦ καιροῦ Του, δὲν μπορεῖ νὰ ὑποστηριχτῇ, γιατὶ σὲ μιὰ σειρὰ ἐδαφίων μιλᾶ μ' ἕνα τρόπο τελείως ρεαλιστικὸ γιὰ τὴν ἔλευση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου καὶ τῆς Μεσσιανικῆς Βασιλείας στὸ ἐπικείμενο τέλος αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ἐὰν παραιτηθῇ κανεὶς ἀπὸ τὴν προσπάθεια νὰ ξαναερμηνεύση ἢ ν' ἀμφισβητήση αὐτὰ τὰ ἐδάφια, δὲν τοῦ ἀπομένει παρὰ ἕνα δίλημμα: ἢ ν' ἀναγνωρίση ὅτι ὁ Χριστὸς συμμεριζόταν τὴν ἐσχατολογικὴ ἀντίληψη τῶν συγχρόνων Του ἢ νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι μονάχα ὡρισμένα ἐδάφια, στὰ ὁποῖα μιλᾶ μ' ἕναν τρόπο καθαρῶς πνευματικὸ γιὰ τὸ Μεσσία καὶ τὴ Μεσσιανικὴ Βασιλεία, εἶναι αὐθεντικά, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι λόγοι Του ἀποδόθηκαν ἀργότερα στὸν Χριστὸ ἀπὸ τοὺς πρώτους Χριστιανοὺς ποὺ ξαναγύρισαν στὶς ρεαλιστικὲς ἀντιλήψεις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ τῆς ἐποχῆς του». (2)

Γράφει ἡ
ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Οἱ βίαιες ἐπιθέσεις του ἐναντίον τῶν Φαρισαίων, ἡ ἐκδίωξη τῶν ἐμπόρων ἀπὸ τὸν Οἶκον τοῦ Πατρός του, πῶς συνάδουν μὲ τὰ κηρύγματά του γιὰ τὴν ἀγάπη, τὴν ἀδερφοσύνη, πῶς συνάδουν μὲ τὴν πραότητα, τὴν ψυχραιμία, τὴν συγκρότηση καὶ τὴν αὐτοσυνείδηση ἡ ὁποία τὸν ἐχαρακτήριζε; Ἦταν ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ τῆς ὁποίας ἦταν πληρωτὴς καὶ ταυτόχρονα ἀπεργάτης, ἕνα ἐξωτερικὸ γεγονὸς τὸ ὁποῖο θὰ ἐχαρακτηρίζετο ἀπὸ γεγονότα συνταρακτικὰ καὶ βίαια, τῶν ὁποίων δείγματα ἔδινε κατὰ καιροὺς τόσο στὴ διδασκαλία Του ὅσο καὶ στὴ συμπεριφορά Του;

«Ἐλθέτω ἡ Βασιλείου σου,
γενηθήτω τὸ θέλημά σου
ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς».

Γιὰ νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ πάνω στὴ γῆ, ἔπρεπε παράλληλα νὰ γίνη τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στὴ γῆ. Καὶ στὴν ἐκπλήρωση αὐτοῦ τοῦ θελήματος ὁ Χριστὸς πέρασε μιὰ κρίση τερατσίων διαστάσεων, μιὰ κρίση ἡ ὁποία ἦταν ἴσως καὶ ἡ κυριώτερη τῆς Χριστικῆς συνείδησης. Ὁ Χριστός, στὴ διπλή του φύση, ἀπόλυτα ἑνωμένη καὶ συγχωνευμένη σύμφωνα μὲ τὴν ὀρθόδοξο δογματική μας, (3) πέρασε ἐν τούτοις ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς τραγικῆς καταλυτικῆς σύγκρουσης ἀνάμεσα στὴ δική του θέληση καὶ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ. (4) Ὁ Χριστὸς ἀπέδειξε μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ ταπεινοῦ Ἰησοῦ τῆς Ναζαρέτ, τὸν ὁποῖο καὶ ἐπισκίασε ὁλοκληρωτικά, ὅτι ἡ τελειότητα ἦταν δυνατὴ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ ἠθικὴ τελειότητα, τὸ βῆμα ἐκεῖνο πρὸς τὸ Θεῖον, ἡ κυριαρχία πάνω στὴ δική του ὑπαρξιακὴν ἔκφραση καὶ ὁ ἔλεγχος κι' ἡ δύναμή του πάνω σὲ καταστάσεις καὶ φαινόμενα φυσικὰ καὶ ἀνθρώπινα, δὲν ἦταν ἰδιόρρυθμα στὴ δική του φύση. Ἦταν ὁ Μεγάλος Πρόδρομος, ὁ σκαπανέας ποὺ ἄνοιξε τὸ στενὸ ἀκανθώδες μονοπάτι τῆς Μεγάλης Ἐπιστροφῆς. Σ' αὐτὸ τὸ μονοπάτι ἡ σύγκρουση τῆς δικῆς του θέλησης μὲ τὴν θεία θέληση ἦταν ἐπίσης ἐνδεικτικὰ ἀλλὰ καὶ ἀντιπροσωπευτικὰ μὲ ἕνα ὑπέρτατο τρόπο τῆς σύγκρουσης ποὺ πρέπει νὰ περάσουν ὅλοι οἱ Υἱοὶ τοῦ Θεοῦ γιὰ ν' ἀποκτήσουν συνείδηση τοῦ Μεγάλου Σχεδίου τῆς Θείας Προνοίας πρὸς τὸ ὁποῖον ποέπει νὰ προσφέρουν θυσία τὴν ζωὴ καὶ τὴν προσωπικότητα τους. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ Χριστὸς γνώριζε τὴν ἔννοια τῆς νόησης. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ συνειδητοποίησε τὴ σημασία τῆς ἀγάπης καὶ τῆς μαγνητικῆς της δύναμης ὁ Χριστός, γνώριζε πιὰ τὴ δύναμη τῆς Θείας Θέλησης, τῆς Θείας Πρόθεσης καὶ ἦταν ἐνήμερος ὅτι αὐτὴ ἡ Πρόθεση ἔπρεπε, μὲ κάθε θυσία νὰ πραγματοποιηθῇ. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἡ Κρίση στὴ Χριστιανικὴ συνείδηση ἔχει πιὰ φτάσει ἕνα συγκλονιστικὸ κορύφωμα. Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ θ' ἀναφωνήσει «Πάτερα, ἄς γίνη τὸ δικό σου, ὄχι τὸ δικό μου θέλημα».

Ἡ δογματικὴ θεολογία συχνὰ μπορεῖ νὰ ἑρμηνεύει τὴν ἀγωνία καὶ τὴν ὑποταγὴ στὸν Κῆπο τῆς Γεθσημανῆ σὰν μιὰ ὑποταγὴ στὸ σταυρικὸ μαρτύριο καὶ στὸν θάνατο. Ὅμως ὁ Χριστὸς γνώριζε σ' ὅλη του τὴ ζωὴ ὅτι ὅδευε στὸ Πάθος καὶ στὸ Θάνατο. Ἄρα ἡ ὑποταγὴ δὲν εἶναι οὔτε τόσο ἁπλή, οὔτε τόσο ἀνθρώπινη. Εἶναι ἡ ὑποταγὴ μιᾶς Ψυχῆς μεγάλης, ποὺ ἔχει φτάσει σ' ἕνα σημαντικὸ σημεῖο (ἀσύλληπτο γιὰ μᾶς ἴσως) ἐξέλιξης, ποὺ ἔχει συλλάβει ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ Φωτὸς στὸ ὁποῖο κινεῖται, τὴ Θεία Πρόνοια καὶ τὸ Πεπρωμένο ποὺ πρέπει ἡ ἴδια αὐτὴ ἡ Ψυχὴ νὰ ἐκπληρώσει σ' ἕνα ἐπίπεδο κοσμικό, μὲ μιὰν ἔννοια καθαρὰ συμπαντική.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

(1) A. Powell Davies: Dead Sea Scrolls, p. 126.
(2) Ἄλμπερτ Σβάϊτσερ: «Ἡ ζωὴ καὶ ἡ Σκέψις μου», σελ. 54—55.
(3) Χρήστου Ἀνδρούτσου: «Δογματικὴ τῆς Ὀρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας», σελ. 176—177.
(4) Alice A. Bailey: "The Reappearance of the Christ" p. 27.

(Συνεχίζεται)

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 10 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1977

Η ΑΠΟΜΥΘΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Παράδοση κι' ἀναζήτηση

Γράφει ἡ
ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

4ον
(Τελευταῖον)

Τὴν μαγνητικὴ ἐξ ἄλλου δύναμη τῆς θέλησης ὁ Χριστὸς τὴν ἐξεδήλωσε μὲ τὴ δήλωση: «Ἂν ἐγὼ ἀνυψωθῶ, θὰ ἀνυψώσω τοὺς ἀνθρώπους πρός με».

Μοῦρχεται στὸ νοῦ ὁ πίνακας τοῦ Ἐταυρωμένου τοῦ Νταλί. Ὁ Χριστός, ἀπογειωμένος αἰωρεῖται πάνω ἀπὸ τὰ πάθη, πάνω ἀπὸ τὸ χῶμα, πάνω ἀπὸ τὴ γῆ καὶ τοὺς ἀνθρώπους, πάνω ἀπὸ τὶς συμβατικότητες καὶ τὶς μικρότητες ποὺ ἀρνήθηκε σ' ὅλη του τὴν πορεία πάνω στὴ γῆ. Ἀνεβασμένος σ' ἕνα ψηλὸ σκαλί τῆς κλίμακας τοῦ Ἰώβ, τῆς σκάλας τοῦ Θείου Πειρωμένου του, κοίταξε τὸν Θεό, μετρῶσε τὸ θέλημα του καὶ παρέδωσε, κατέθετε σὲ μιὰ συνεχῆ, συνεπῆ πράξη ἰσόβιας ἀγωνίας, διδασκαλίας καὶ ὑπηρεσίας, τὴν προσωπική, ἀνθρώπινη του θέληση. Γιὰ νὰ τὸν φτάσουν λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι, γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἀνεβοῦν στὸ ὕψος τῆς δικῆς του μοίρας καὶ τῆς δικῆς του προσφορᾶς, πρέπει νὰ ἀνυψώσουν καὶ τὶς δικές τους προσωπικότητες πάνω ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ τὴ μετριότητα τῆς καθημερινότητας. Ποιός τολμᾶ νὰ πεῖ ὅτι γιὰ νὰ πραγματοποιηθῆ αὐτὴ ἡ ἀνύψωση δὲν χρειάζεται ἀλλαγή; Δὲν χρειάζεται ἀναπροσαρμογή;

Μπορεῖ λοιπὸν ἡ ἀναπροσαρμογὴ αὐτή, ἡ ἔλευση αὐτὴ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ νὰ πραγματοποιηθῆ τόσο εὔκολα, τόσο ἀνώδυνα;

Πέρασαν σχεδὸν 2000 χρόνια ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ. Πόση πρόοδος ἔχει πραγματοποιηθεῖ πρὸς τὴν «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ»; Αὐτὴ ἡ ἐγκαθίδρυση, ἡ συνειδητοποίηση τῆς ψυχικῆς ἑνότητας ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, αὐτὴ ἡ ἔκφραση τῆς ἀγάπης, τῶν σωστῶν ἀνθρώπινων σχέσεων, οἱ ὁποῖες καὶ πρέπει νὰ διέπουν τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Χριστιανισμοῦ, πόσην πρόοδο ἔχει πραγματοποιήσει στὴν παγκόσμια σκηνὴ τῶν ἰδεῶν καὶ τῆς ζωῆς; Ἀρκετὴν ἴσως. Αἰσθητὴν ἴσως.

Μιλᾶμε γιὰ εἰρηνικὴ συνύπαρξη, γιὰ παγκόσμια καλὴ θέληση, γιὰ σωστότερη διαμοίραση τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. Μιλᾶμε γιὰ μιὰ Παγκόσμια θρησκεία. Κάποτε ἀκόμα καὶ γιὰ μιὰ Παγκόσμια Κυβέρνηση. Καὶ συχνὰ ὄχι μόνο μιλᾶμε. Ἀλλὰ καὶ ἐφαρμόζουμε.

Ὅμως ἀκόμα γίνονται **πόλεμοι**, βαρβαρότητες, συγκρούσεις, ἀγριότητες, ἀδικίες. Μὰ ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καταλύει καὶ κτίζει. Ὁ Χριστός, ὁ πρᾶος, ὁ κυριαρχημένος, ὁ Χριστὸς ὁ γνώστης, γινόταν βίαιος καὶ μίλοῦσε κάποτε γιὰ μιὰ «βίαιη» Βασιλεία. Αὐτὴ ἡ Βασιλεία, αὐτὴ ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ψυχικοῦ Βασιλείου στὴν ἀνθρωπότητα σημαίνει πόλεμο καὶ σύγκρουση ἐσωτερικὰ γιὰ νὰ ἐπιβληθοῦν οἱ δυνάμεις τῆς Ψυχῆς, γιὰ νὰ ἐπιβληθῆ ὁ Θεῖος Νόμος, καὶ γιὰ νὰ ἐφαρμοσθῆ τὸ Θεῖο Σχέδιο τῆς Πανανθρώπινης Ἀγάπης. Καὶ ἡ ἐσωτερικὴ σύγκρουση δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἐκδηλωθῆ καὶ στὸ καθαρὰ φυσικὸ πεδίο μιὰ καὶ ὁ Ἄνθρωπος ποὺ δέχεται τὸ μήνυμα αὐτῆς τῆς Βασιλείας, ζεῖ καὶ κινεῖται σ' αὐτὸ τὸ φυσικὸ ἐπίπεδο. Χωρὶς τὴ Σταύρωση δὲν ὑπάρχει Ἀνάσταση. Κι' ἴσως ἀκόμα ἡ Ἀνθρωπότητα στέκει στὸ σημεῖο τῆς Σταύρωσης. Γι' αὐτὸ καὶ μεγάλο σύμβολο μας ὁ Σταυρός.

Πόσο μακρυνὸ φαντάζει τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεέμ, οἱ μάγοι κι' οἱ βοσκοὶ καὶ τὰ γνωστὰ φανταχτερὰ ζεστὰ Χριστούγεννα μὲ τοὺς στίχους τῆς καλωσύνης καὶ τῆς εἰρήνης νὰ μᾶς γεμίζουν μουσικὴ ἁρμονία καὶ νὰ μᾶς ἀπροκοιμίζουν στὰ γόνατα τῆς παράδοσης!

Ἡ γέννηση τοῦ Χριστοῦ μέσα μας ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποὺ θὰ Τὸν δεχτοῦμε ἀμετάκλητα, ἐνσυνείδητα κ' ὁλοκληρωτικά, εἶναι μιὰ ὑπόθεση κοσμογονική, συνταρακτική. Εἶναι μιὰ κρίση καὶ μιὰ μύηση ποὺ ὁδηγεῖ ἀσφαλῶς στὴν ἀπώτερη γνώση. Ὁδηγεῖ ἀναπότρεπτα στὴν πολιτογράφηση μας στὴ «Βασιλεία τοῦ Θεοῦ». Ἀλλὰ μέσα ἀπὸ ἀγκάθια καὶ κακοτοπιές. Μέσα ἀπὸ τὴ σύγκρουση καὶ τὴν κατάλυση. Συχνὰ χωρὶς ἄστρα στὸ δρόμο. Συχνὰ μέσα ἀπὸ τὴν Χριστικὴ σύλληψη ἑνὸς Βάρναλη, ἑνὸς Καζαντζάκη. Συχνὰ μέσα ἀπὸ τὸν ἱστορικὸ Ἰησοῦ ἑνὸς ἀναζητητῆ, ὅπως εἶναι ὁ Ρενάν, ὁ ὁποῖος ἀμφισβήτησε ἀκόμα καὶ τὸ ἀναμάρτητο τοῦ Ἰησοῦ. Συχνὰ ἀπὸ τὸ δρόμο τοῦ Σβάϊτσερ ὅπου ὁ Χριστὸς βασανίζεται κι' ὁ ἴδιος γιὰ τὴν Μεσσιανική του ἰδιότητα. Ποτὲ ὅμως ἀπόλυτα, στεγανὰ καὶ τελεσίδικα ἀπὸ τὴν στενὴ κι' ἀπόλυτη ἑρμηνεία τῆς δογματικῆς θέσης. «Ὁ Χριστιανισμὸς ἔχει προορισμὸ ν' ἀναπτύσσεται σὲ μιὰ συνεχῆ πνευματικὴ πορεία». Γιατὶ «ἡ διδασκαλία του ἀποβλέπει στὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐσωτερικῆς προετοιμασίας γιὰ τὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Τὸ μεσσιανικὸ δόγμα ἔρχεται στὴ δεύτερη γραμμή». (1)

Σ' ὅλα τὰ στάδια τῶν μεγάλων φωτοδοτήσεων στὴν ἀνθρωπότητα ὑπάρχει πάντα μιὰ σκοπιμότητα κι' ἕνας σκοπός. Στὴ θρησκεία ποὺ χάρισε ὁ Βούδδας στοὺς ἀνθρώπους, γιὰ παράδειγμα, ἡ ἀνθρωπότητα ἔδωσε μιὰ φράση στὸ Ὑπέρ-Ἐγώ τὸ κεντρικὸ μήνυμα τῆς θρησκείας τὴ σοφία καὶ τὴν ἐπίλυση τῆς Νιρβάνα.

Στὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ ἡ ἑνότητα καὶ ἡ συνέπεια ἀνάμεσα στὴν Πρόθεση καὶ στὴν πράξη τοῦ ἀτόμου ἀποκαθίσταται κι' ἔτσι ἡ ἀκεραιότητα ψυχῆς καὶ προσωπικότητας ἀποκτᾶ μίαν συμπαγῆ ὀντότητα. (2)

Ἡ μεγάλη πρόκληση πρέπει ν' ἀναζητηθῆ καὶ νὰ εὑρεθῆ στὴν ἑνοποίηση τῆς πρόθεσης καὶ τῆς πράξης, στὴ συγχώνευση ἢ στὴν ἀπορρόφηση τῆς προσωπικότητας ἀπὸ τὴν ψυχή. Αὐτὴ τὴν πρόκληση ποὺ ἀντιμετώπισε ὁ Ἰησοῦς τῆς Ναζαρὲτ στὴ Χριστική του ὄψη πρέπει νὰ μᾶς τὴν ἀνανεώνουν κάθε χρόνο τὰ Χριστούγεννα ἂν μετρᾶμε τὴν ἐσωτερική μας πορεία μὲ ἐξωτερικὰ ἔστω δρόσημα.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

(1) Ἄλμπερτ Σβάϊτσερ, «Ἡ ζωὴ καὶ ἡ σκέψις μου», σελ. 63—64.

(2) Christopher Dawson, "Understanding Europe" pp. 23 - 24.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει ή
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Θέατρο - Ποίηση - Πολιτική

Ποικίλες οί πρόσφατες ἐκδόσεις παρουσιάζουν συγγραφικὴ δραστηριότητα σὲ διάφορους τομεῖς τῆς Τέχνης καὶ τῆς σκέψης. Μπαίνοντας ἐξ ἄλλου σὲ μιὰ καινούργια χρονιὰ οἱ προσδοκίες μας γιὰ μιὰ ἀνανεωμένη ἐκδοτικὴ προσφορὰ πρέπει νὰ παίρνουν ἕνα νέο τόνο προσανατολισμοῦ καὶ προσδοκίας.

Λέμε πρέπει γιατὶ ἴσως μέχρι τώρα στὰ δυόμισυ αὐτὰ χρόνια μετὰ τὴν εἰσβολὴ καὶ τὴν Κυπριακὴ τραγωδία δὲν ἔχουν ἐμφανισθῆ ἀκόμα σημάδια ἐσωτερικῆς ἀνανέωσης.

Οἱ ἐκδόσεις —εἶν' ἀλήθεια— ὑπῆρξαν ἀρκετὰ πυκνές. Ὅμως δὲν παρατηρήθηκαν οἱ ἔντονες ἀλλαγὲς στὶς θέσεις, στὴν ἐσωτερικὴ δομή, στὶς γενικὲς αἰσθητικὲς ἀλλὰ καὶ φιλοσοφικὲς ἀξίες οἱ ὁποῖες διέπουν τὴν συγγραφικὴ καὶ εἰδικώτερα τὴν λογοτεχνικὴ παραγωγὴ τοῦ τόπου.

Καὶ ἂν μιὰ τραγωδία ὅπως ἦταν αὐτὴ ποὺ μᾶς κτύπησε, δὲν ἄλλαξε, δὲν ἐπηρέασε τὴν προοπτικὴ καὶ τὰ μέτρα μας, τότε κάπου, κάπως δὲν νοιώσαμε ἀρκετὰ βαθειὰ τὴ θύελλα ποὺ μᾶς δέρνει.

Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις ποὺ παρουσιάζουμε στὴ σημερινὴ καὶ στὴν ἑπόμενη ἔκδοση, ἰδιαίτερη ἴσως σημασία ἔχει ἡ θεατρικὴ προσφορά. Γιατὶ στὴν παραγωγὴ αὐτή, κάθε τὸ καινούργιο εἶναι εὐπρόσδεκτο, μιὰ κ' ἀκόμα πασκίζουμε νὰ ἑδραιώσουμε θεατρικὴ παράδοση στὴν ὁποία τὸ Κυπριακὸ ἔργο θὰ ἔχει μιὰ ὅλως ἰδιαίτερη θέση καὶ σημασία.

Μ. Π. ΜΟΥΣΤΕΡΗ: «Ἓξι Μονόπρακτα».

Σύγχρονο τὸ ὕφος καὶ τὸ κλίμα τῶν θεατρικῶν μονοπράκτων τοῦ Μουστερῆ. Πυκνός, θεατρικὸς ὁ διάλογος, τὸ ψυχολογικὸ ὑπόστρωμα ἐντατικό, ἀκροβατικό, κάποτε ἀγγίζει τὸ παράλογο. Οἱ καταστάσεις, ὑπαρξιακές, ἀγγίζουν τομεὶς τῆς μυστικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, πιασμένου μέσα στὰ δόντια τῆς σύγχρονης φριχτῆς μηχανῆς. Τῆς μηχανῆς τοῦ χρόνου, τῆς φθορᾶς τοῦ χρόνου, τῆς μηχανῆς τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, τῶν κοινωνικῶν συμβάσεων καὶ παρεκβάσεων.

Πέρα τὸ σύγχρονο, παράλογο ἐν τούτοις θεατρικὸ κλίμα, στὸ ὁποῖο κινοῦνται οἱ χαρακτῆρες, τὸ τραγικὸ στοιχεῖο αἰωρεῖται συχνὰ ἀνολοκλήρωτο καὶ οἱ βαρεῖοι ἆσμοι τῆς πικρῆς προδικασμένης καὶ προδιαγραμμένης μοίρας τοῦ ἀτόμου, χάνουν συχνὰ τὴ βαρύτητα τους μέσα ἀπὸ μιὰν ἐπιφανειακὴ ἴσως προσέγγιση. Ἡ θεατρικὴ συνέπεια ὑπάρχει. Μιὰ συνέπεια ποὺ ἀνάγεται στοὺς καλοὺς σύγχρονους. Στὸν Μπάκετ. Πιὸ πολὺ στὸν Ἰονέσκο. Ὅμως ἡ βαθειὰ οἶζα τῆς ἀνθρώπινης τραγωδίας δὲν στάζει αἷμα. Πικρὸ νερὸ ἴσως πιὸ πολύ.

Ἐκεῖνο βέβαια ποὺ ἔχει σημασία εἶναι νὰ βγοῦν τὰ πρόσωπα στὸ σανίδι. Νὰ ντυθῆ στοὺς χαρακτῆρες καὶ στὰ ἀντικείμενα τὸ ἔργο. Μόνο ἔτσι θὰ δοῦμε τὸ Κυπριακὸ ἔργο νὰ προχωρῆ καὶ τὸν Κύπριο θεατρικὸ συγγραφέα νὰ δημιουργῆ καὶ νὰ ἐξελίσσεται.

ΠΟΛΥΒΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ: «Προδιαγραφὴ γιὰ τοὺς νέους ποιητὲς ἀπὸ τὴν Ἀμμόχωστο».

Ὥριμος στίχος, βουλεμένος μὲ προσοχὴ καὶ στοργή. Προβληματισμός, ἀγάπη γιὰ τὸν χῶρο καὶ τὸν ἄνθρωπο. Λόγος συγκροτημένος ἁπλός, προσωπικὸ ὕφος. Αὐτὰ εἶναι τὰ γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ποίησης τοῦ Πολύβιου. Χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα τὸν καθιερώνουν σὰν μιὰ μεστή, δυνατὴ ποιητικὴ φωνὴ στὸ Κυπριακὸ λογοτεχνικὸ τοπίο.

«Σηκώνεσαι ἐλάχιστα
καὶ βλέπεις στὸν ἄλλο Πενταδάχτυλο
Φλαμούδι Δαυλὸ Ἱερὴ Ἀκαθθοῦ
μικρὲς πατρίδες τῆς μέλισσας
ποὺ δὲν τὶς τρυγάει κανεὶς
ξερολιθοκυκλάμινον
ποὺ δὲν τοὺς χωρᾶ ἡ γῆ
σημεῖα τῶν πολυβολείων
τώρα
ν' ἀδιαφοροῦν».

Ἡ ἔγνοια κι' ἡ ἀγωνία γιὰ τὸν χαμένο χῶρο νὰ σμίγει πνιχτὰ μὲ τὴν τρυφερὴ χαρὰ τῶν λευλουδιῶν, τῶν μελισσῶν καὶ μὲ τὴ φρίκη τῶν πολεμικῶν στιγμάτων ποὺ χάσκουν μέσα ἀπ' τὰ πολυβολεῖα. Καὶ ὁ πόνος κι' ἡ ταύτιση μὲ τὸ ἀνθρώπινο δράμα καὶ πάλιν ἀφορμὴ γιὰ στίχους γεμάτους σαφήνεια μὰ καὶ λυρισμό. Γεμάτους ἀντιθέσεις ζωῆς καὶ θανάτου, τραγωδίας καὶ πίστης, ἐρήμωσης καὶ ὁρμῆς γιὰ τὴ ζωή.

«...ἐμφιαλωμένα φιδάκια οἱ γυναῖκες τους
νὰ ξεχνοῦν τοὺς τόπους
νὰ ξεχνοῦν τὶς ὧρες
καθὼς γυρίζουν καὶ γυρίζουν
στὰ ἀδειανὰ κρεβάτια
νὰ πιαστοῦν ἀπὸ μιὰ ἄλλη ζωὴ
ποὺ ὑπάρχει καὶ δὲν ὑπάρχει
ὅπως λιμνάζει ὁλόγυρα τους
ὑγρὴ ἀπιστία
οἰνόπνευμα ποὺ ὠχραίνεται
τρώγοντας τὰ κορμιά τους
γιασεμιὰ ποὺ τὰ ἔκαψες χθές».

Καὶ στὶς πιὸ βαθειές, φιλοσοφημένες του στιγμὲς ὁ ποιητὴς ν' ἀφήνει μιὰ γεύση πίκρας, μιὰ κραυγὴ μετουσιωμένη σὲ ρόλο σωστὸ γιὰ τὴ μοῖρα τῶν ἀνθρώπων γιὰ τὸν πικρὸ τὸ δρόμο τους, δρόμο ὀδύνης κι' ἀμφιβολίας, ὅπως προστάζεται ἀπὸ τὴν ἐπιταγὴ τῆς αὐτοεξέλιξης, τῆς αὐτοβεβαίωσης:

«ἡ πέτρα
μέσα στὸν ὀμφαλό της
νὰ μεγαλώνει τὴ ζωὴ προσθέτοντας.
Κομμάτι ἀπὸ ἔνδοξο θάνατο
σοῦ ἀνήκει ἂν εἶσαι πιὸ δυνατός
μὲ ἄλλους μαζὶ ἢ μόνος
ἐλευθερίαν ποίει κι' ὅλες τὶς
μὲ τραγούδια τεχνοοικονομικὰ
καὶ ποιήματ' ἀναπτύξεως...»
τέχνες

M. TSANGARIDES: "A Concise Introduction to the Cyprus Problem".

Στὴ σύντομη αὐτὴ ἔκδοση, γραμμένη στὰ Ἀγγλικά, ὁ κ. Κυπριακὸ πρόβλημα ξεκινώντας ἀπὸ τὴν Τουρκικὴ κατοχὴ τῆς Κύπρου. Στέκει ἰδιαίτερα στὴν Ἀγγλικὴ περίοδο μὲ τὶς διάφορες φάσεις της οἱ ὁποῖες ὁδήγησαν στὸν ἀνταρτοπόλεμο καὶ στὶς Συνθῆκες τῆς Ζυρίχης καὶ φτάνει στὰ πρόσφατα τραγικὰ γεγονότα τῆς εἰσβολῆς καὶ στὰ σωστὰ κριτήρια ποὺ πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψη γιὰ τὴ λύση στὸ Κυπριακὸ πρόβλημα.

Ἡ προσέγγιση εἶναι μᾶλλον δημοσιογραφικὴ μὲ ἱστορικὲς ἀναφορές. Καὶ τὸ ὕφος συνοπτικὸ καὶ περιεχτικό, ὅπως θὰ ταίριαζε σὲ κείμενο γιὰ διαφώτιση (ποὺναι κι' ὁ προορισμὸς τῆς ἔκδοσης) παρὰ σὲ ἱστορικὴ ἀναδρομή.

ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΚΥΚΚΩΤΗ: «Ἐμεῖς καὶ τὸ σέξ».

Ἄλλη μιὰ σύντομη ἔκδοση στὴν ὁποία ὁ συγγραφέας αὐτὴ τὴ φορὰ καταπιάνεται μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ «σέξ». Ὑγιεῖς οἱ ἀπόψεις ποὺ ἐκφράζονται γύρω ἀπὸ τὴ θέση τοῦ σέξ στὴ ζωή μας — δὲν εἶναι ἔκφραση, καὶ δὲ θάπρεπε ποτὲ νὰ κατεβῆ στὸ ἐπίπεδο τῆς σωματικῆς ἁπλῶς, βιολογικῆς ἔκφρασης τοῦ ἀτόμου. Θάπρεπε νάναι προέκταση μιᾶς ἄλλης ἕλξης μεταξὺ δυὸ ἀνθρώπων, μιᾶς ἕλξης συναισθηματικῆς καὶ πνευματικῆς. Κι' ἡ σημερινὴ πλήμμυρα τῆς κοινωνίας μὲ σεξουαλικοὺς ἐρεθισμοὺς καὶ ἡ ἐλευθερία κι' ἡ χειραφέτηση στὶς σεξουαλικὲς σχέσεις μόνο σὲ ἀποσύνθεση πνευματικὴ μποροῦν νὰ ὁδηγήσουν. Ὅμως ἡ ἔκρηξη αὐτὴ τῆς καθαρὰ σεξουαλικῆς ἐνέργειας ἴσως νάναι ὁ τρόπος κι' ὁ δρόμος —δύσκολος, ἐπώδυνος— γιὰ νὰ ἀνακαλύψουμε τὶς βαθύτερες πτυχὲς τῆς λειτουργίας μας καὶ νὰ τοποθετήσουμε πιὸ σωστὰ τὶς ἀξίες μας στὸν τομέα τῶν σχέσεων ἀνάμεσα στὰ φύλα.

Ὕστερα ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὴν ὑποκρισία τῆς Βικτωριανῆς καὶ τῶν προηγούμενων ἐποχῶν ὅπου ἡ γυναίκα ἐθεωροῦσε ντροπὴ κάθε τι ποὺ ἐσχετίζετο μὲ τὴ βιολογικὴ σεξουαλικὴ λειτουργία της, ἡ σημερινὴ ἐλευθερία σεξ καὶ ὑπερβάσεις, κι' ἂς μὴ ξεχνιόμαστε πὼς καὶ σήμερα ἀκόμη, σὲ πολλὲς κοινωνίες (ἂν ὄχι σὲ ὅλες) τὸ προνόμιο τῆς σεξουαλικῆς ἐλευθερίας ἀνήκει στὸν ἄντρα. Ἡ γυναίκα τὸ πλήρωσε καὶ τὸ πληρώνει αὐτὸ τὸ προνόμιο πολὺ ἀκριβά. Μὲ τὸ «χάπι» καὶ τὶς πιθανὲς ἐπιδράσεις του στὸν ὀργανισμό της, μὲ αἰσθήματα πικρίας, ἐσωτερικῆς σύγκρουσης κι' ἐνοχῆς ἢ μὲ τὸν μεγάλο συμβιβασμὸ τοῦ ὑπολογισμένου, κατὰ συνθήκην γάμου.

Πῶς νὰ μὴν ἀντιδράσει λοιπὸν στὴν νεο-ἀποκτηθεῖσα ἐλευθερία της καὶ νὰ μὴν ὁδηγήσει τὴν κοινωνία μας στὸ «πρόβλημα» τοῦ σέξ;

Ἡ μελέτη εἶναι καλογραμμένη, τεκμηριωμένη, ἀλλὰ παραλείπει, πιστεύουμε, τὴ διαφώτιση ποὺ φιλοδοξεῖ νὰ κάνει, τὰ στοιχεῖα, οὐσιαστικά, πιστεύουμε τὰ ὁποῖα παραθέσαμε πιὸ πάνω.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει ἡ
ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΘΕΟΔΟΣΗ ΠΙΕΡΙΔΗ: Ποιητικά "Απαντα - Τόμος Δεύτερος.

Ὁ δεύτερος τόμος τῶν "Απάντων τοῦ Πιερίδη περιέχει ἀποκλειστικά ἀνέκδοτα τοῦ ποιήματα ποὺ προόριζε νὰ ἐκδώσει ὁ ἴδιος κάποτε. Τὸ ἔργο του αὐτό, ὅπως λέει ὁ ἀδελφός του Γιῶργος Φιλίππου Πιερίδης, ποὺ ἐπιμελήθηκε τὴν ἔκδοση καὶ γράφει τὸ Εἰσαγωγικὸ Σημείωμα

«Βρέθηκε μετὰ τὸ θάνατό του, καθαρογραμμένο, ταικτοποιημένο σὲ μιὰ σειρὰ ἀπὸ φακέλλους μεγάλου σχήματος, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ «Πρῶτα Τραγούδια», ποὺ βρεθήκανε γραμμένα σ' ἕνα τετράδιο. Κι' αὐτὸ γιατὶ ὅπως θὰ δοῦμε ἀπὸ τὶς σχετικὲς σημειώσεις του, λογάριαζε νὰ τὰ ἐνσωματώσει στὸ «Τραγούδι τῆς Θάλασσας».

Τὰ ποιήματα ποὺ παρατίθενται, προσέρχονται ἀπὸ διάφορους κύκλους συνθέσεων, χρονολογικὰ τοποθετημένους.

«Τὰ Πρῶτα Τραγούδια», «Τὸ Τραγούδι τῆς Θάλασσας», «Ἐγὼ καὶ τὰ δέντρα», «Ἕνας ξένος ποιητὴς σεριανᾶ στὸ Βουκουρέστι», «Τὰ Βήματά τοῦ προσκυνητῆ» καὶ «Τὰ τελευταῖα Τραγούδια — Οἱ Τελευταῖοι Στίχοι» εἶναι μερικὲς ἀπὸ τὶς ἑνότητες ποὺ σταχυολογοῦνται.

Πλούσιο πληθωρικὸ τὸ ταλέντο τοῦ ποιητῆ, ἐκδηλώνεται στὸν στίχο του τόσο στὰ πρῶτα ποιήματα ἀλλὰ καὶ σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ποιητικῆς του σταδιοδρομίας. "Ἕνας λυρικὸς παλμός, ἕνας τόνος λεπτοῦ αἰσθησιασμοῦ διατηρέχει ἀδιαμφισβήτητα τὴν πρώτη του ποίηση:

«Ὡς σὲ εἶδα πιὸ κατάκορφα
πάνω ἀπ' τὸν κάμπο τὸ χλωμὸ
τὰ ξάμωνες καὶ σκόρπιζες,
σ' ἕνωσα βασιλιὰ λαμπρὸ
μέσ' σ' ὅλη του τὴ δύναμη
καὶ σ' ὅλη του τὴ δόξα
. . . . . .

«Ἀθάνατε σὺ Ἀπόλλωνα!
Κι' ἡ βασιλεία σου δὲν περνᾶ
ὅσο κι' ἂν πέφτουν γύρω σου
καὶ χάνονται συντρίμμια
τῶν ἄλλων θεῶν τ' ἀγάλματα.
Αἰώνια πρέπουν σου ὡσαννὰ
κι' αἰώνια μπρὸς στὰ πόδια σου
θὰ ψάλλει μιὰ Πελλήνια».
(Χρυσὰ Τρανούδια: "Υμνος στὸν "Ηλιο, 1929)

Ὁ λυρισμός, ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν λόγο κι' ἡ μαστοριὰ στὴν ἔκφραση μὲ τὰ χρόνια μεταποιήθηκαν σὰν στοιχεῖα πάντα παρόντα σὲ ἕνα ἄλλο εἶδος ὕμνος ποίησης. Μιᾶς ποίησης κριτικῆς, διεισδυτικῆς, ἑνὸς στίχου ποὺ καταπιάνεται μὲ ὅ,τι βρίσκεται κάτω ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια. "Ἕνας στίχος ποὺ τέμνει ἀξίες καὶ πνευματικοὺς—κοινωνικοὺς κόσμους:

«"Αλλοι μπορεῖ νὰ σᾶς ζηλεύουν—ἐγὼ σᾶς λυποῦμαι..
Γιατὶ καὶ σὺ ποὺ πῆρες ἐκεῖνο
τὸ παράσημο σήμερα
καὶ σὺ ποὺ πέρασες μὲ μιὰ
βαριὰ ἐπιταγὴ
ἀπ' τὴ θυρίδα τοῦ ὑπουργείου
κουλτούρας
ἀξίζατε καλύτερη τύχη.
. . . . "Υστερα πῶς χωρίσαν οἱ δρόμοι μας;
Πῶς μπορέσατε τόσο γρήγορα νὰ γεράσετε
ὅταν ἐμεῖς εἴμαστε ἀκόμη παιδιὰ
μὲ τὴν ψυχή μας γυμνὴ
ἀστράμματα
καὶ θυμοὺς καὶ μεθύσια κι' ἀνθρώπους;
Πῶς ἐγίναν γριοῦλες κι' οἱ λέξες σας
πῶς ἔμαθαν τόσο πολὺ νὰ διστάζουν,
τόσο νὰ ὑπολογίζουν, πρὶν τολμήσουνε
νὰ ξεπορτίσουν, φτιασμένες ἀπ' τὸ στόμα σας;
«Ἐγὼ σᾶς λυποῦμαι...»
ἀπὸ τὴ συλλογὴ «Ποιητική».

Στὰ τελευταῖα του ποιήματα βρίσκουμε ἕνα μεστὸ συνταίριασμα λόγου δουλεμένου μ' ἕνα ὕφος ἀπισπασμένο ἀπὸ τὴν παράδοση, μαζὶ μὲ μιὰ κατάδυση στὴν οὐσία, δύσνηρή, μεταφυσικὴ ἴσως οὐσία πραγμάτων:

«Ὑπάρχει ὅμως καὶ μιὰ βεβαιότητα.
"Οταν κοιτάζω τὶς ἄκρες τῶν δαχτύλων μου
βλέπω νὰ φωσφορίζη ἕνα φῶς ἀνεξίτηλο.
Εἶναι ποὺ ἄγγιξα τ' ἄστρα — εἶναι ποὺ βύθισα
τὶς τεντωμένες ἀπαλάμες μου στοὺς ἀνέμους
σὰ νὰ τὶς βύθιζα στὶς μποῦκλες ἐρωμένης ἢ ἀδερφῆς.

. . . . Ἡ μοναξιὰ γυμνεύει —ἕνας ἄνθρωπος
ἀκόμα κι' ὅταν μετρᾶ γιὰ ν' ἀνακαλύψει
πόσα δευτερόλεπτα κάνουν οἱ εἰκοσιτέσσερεις ὧρες τοῦ νοσοκομείου
μπορεῖ ν' ἀκουμπᾶ σὲ ἀμέτρητα χέρια ποὺ ἁπλώνονται
νὰ τὸν στηρίξουν πολὺ καλύτερα ἀπ' τὸ κωμικό του μπαστούνι.
Κι' ἕνας ποιητὴς
ὅταν εἶναι πάντα γομάτος ἀνθρώπους
Χίλιες χιλιάδες καὶ τρεῖς ἀμπορεῖ πάντα νὰ τραγουδᾶ.
πορίες
μ' αὐτὸ δῶ εἶναι μιὰ βεβαιότητα».
(Μιὰ Βεβαιότητα, 1967)

Στὸ τέλος τοῦ τόμου σταχυολογεῖται μιὰ σειρὰ μεταφράσεων τοῦ ποιητῆ τόσο ἀπὸ ποιήματα στὴν Κυπριώτικη διάλεκτο (Βασίλη Μιχαηλίδη) ὅσο καὶ ποιήματα ξένων ποιητῶν: Νερούντα, Ρόζεμπεργκ, Κ. Βισνιέφσκι.

ΕΛΕΝΗΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ: Κίνα — Μακρὴ πορεία στὴ Μεγάλη Χώρα.

«Ὅλα εἶναι δυνατά, φτάνει νὰ ξεπεράσουμε τὸν ἑαυτό μας».

Αὐτά, ἀνάμεσα σ' ἄλλα πολλὰ ρήματα-ἐντολὲς ἄφηκε στὸν Κινεζικὸ λαὸ ὁ Μάο Τσετούγκ. Κι' ἦταν ἕνας λαὸς ποὺ ἐχρειάζετο σωστὴ ἡγεσία σὲ μιὰ κρίσιμη ὥρα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἐξέλιξης του. Τὴν πρώτη αὐτὴ κρίσιμη ὥρα ὁ Κινεζικὸς λαὸς μὲ τὴν ἐπιμονὴ του στὸ ὅραμα τῆς προκοπῆς καὶ τῆς ἀνασυγκρότησης φαίνεται νὰ τὴν ἔχει ξεπεράσει στὸ σωστὸ δρόμο τῆς οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς ἐξέλιξης.

Τὸ ταξίδι της ἡ Ἑλένη Καζαντζάκη τὸ πραγματοποίησε τὸ 1972. Κάλυψε τὴ μεγάλη χώρα μέσα σὲ τρεῖς περιοδεῖες μὲ τὴν ὀξύτητα στὴν παρατήρηση, ἕνα ἀνοιχτὸ μυαλὸ καὶ μιὰ ζεστὴ καρδιὰ γιὰ τὴν πρόοδο ποὺ πασκίζει ὁ ταλαιπωρημένος αὐτὸς λαὸς νὰ ἐπιτελέσει μέσα σ' ἕνα νέο πολιτικὸ—οἰκονομικὸ σύστημα. Ἡ παρατηρητικότητα αὐτὴ συνδυασμένη μὲ τὴν εὐαισθησία τῆς συγγραφέως ζωντανεύει μὲ μιὰ νλώσσα ἁπλὴ καὶ μιὰ περιγραφὴ ἁπλὴ καὶ ἀνθρώπινη στὶς εἰκόνες ποὺ συναντᾶ στὸ ταξίδι της. Εἰκόνες πόλεων, ἀνθρώπων, κοινοτήτων.

Οἱ ἱστορίες τὰ ἤθη καὶ οἱ πολιτιστικὲς παραδόσεις τῆς γύρας. οἱ πολιτικές της περιπέτειες ὅλα ὑφαίνονται μέσα στὸ σύνολο τῶν ἐντυπώσεων ποὺ ἡ ἐπισκέπτρια καταγράφει, δυναμώνει καὶ ποιοτοδεῖ στὸν ἀναγνώστη μὲ ἁπλότητα, σοφήνεια καὶ πολλὴ συμπάθεια νὰ τὸ ἀντικείμενο τῆς περιγραφῆς της: Τὸν Κινεζικὸ λαὸ καὶ τὴν χώρα τῆς Κίνας.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ — Λεπτὸν Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου Κύπρου· Ἰανουάριος — Δεκέμβριος 1976.

Τὰ λεπτὰ αὐτὰ τοῦ Γεωγραφικοῦ Ὁμίλου ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο μέρη. Στὸ πρῶτο βρίσκουμε τὰ Πρακτικὰ τοῦ «Διεθνοῦς Συμποσίου Πολιτικῆς Γεωγραφίας» ποὺ διοργάνωσε ὁ ΓΟΚ στὶς 27—29 Φεβρουαρίου 1976. Στὸ δεύτερο μέρος δημοσιεύονται νεκρολογικὰ μελέτες οἱ διαστημικὲς ἀποστολὲς τοῦ Ὁμίλου καὶ νεκρολογικὰ ὑλικά.

Ἀπὸ τὶς ὁμιλίες ποὺ ἔγιναν στὸ Συμπόσιο, ἀναφέρουμε τὴν ἀνακοίνωση τοῦ κου Κρίτωνος Τορναρίτη "Federal Problems of Cyprus", τὴν ὁμιλία τοῦ κ. Πήτερ Στόρρη: "The Importance of Integrated Planning and Strong Central Government in Cyprus", καὶ τὴν ὁμιλία τοῦ κ. Μιχάλη Ἀτταλίδη: "Relations between Greek and Turkish Cypriots in Perspective".

Στὸ δεύτερο μέρος συναντοῦμε τὶς ἀκόλουθες μελέτες:

Γ. Φιλίππου, «Ἡ Ἐκπαιδευτικὴ Ἀξία τῆς Γεωγραφίας καὶ Πῶς Ἐπιτυγχάνονται οἱ Σκοποί της».

J. Morris "Geographical Education in the Council of Europe Countries.

Α. Κλεπενιώτη, «Ἡ Γεωγραφία στὸ Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσης».

M. A. Ramady: "Cyprus: An analysis of Greek and Turkish Cypriot Relationships — Results of a Citrus Field Survey."

στεύω, τὸ ἐπιστημονικὸ ὑπόβαθρο καὶ τὸ χρήσιμο τῶν γνώσεων τῶν διαπιστώσεων καὶ τῶν ἀπόψεων ποὺ ἐκφέρονται στὶς μελέτες καὶ στὰ ἄρθρα τῆς ἔκδοσης. Διατηρεῖται παντοῦ ἕνα ἐπίπεδο ψηλό, ἀξιόλογο, μὲ διεθνὲς κῦρος πηγὴ ἀναφορᾶς καὶ τροφῆς ταυτόχρονα, στὶς ἱστορικὰ κρίσιμες μέρες ποὺ διερχόμαστε.

Μαρίας Πυλιώτου: «Οἱ Λύκοι καὶ ἡ Κοκκινοσκουφίτσα».

Ἀκόμα μιὰ ἔκδοση τῆς Μαρίας Πυλιώτου μὲ παιδικὰ παραμύθια. Ἡ πλοκὴ τῶν ἀφηγημάτων ξετυλίγεται μέσα στὶς τραγικὲς συνθῆκες ποὺ ἐδημιούργησε ἡ Τουρκικὴ εἰσβολὴ μὲ ὅλα τὰ παρεπόμενά της.

Κοντὰ στὴν παιδικὴ ψυχή, μὲ τὴν ἀληθινότητά της, ἡ Μαρία Πυλιώτου συλλαμβάνει τοὺς κραδασμοὺς τῆς εὐαίσθητης παιδιάτικης ψυχοσύνθεσης καὶ κτίζει τοὺς μύθους της μὲ σχοφήνεια καὶ πειστικότητα. Καὶ κάθε προσφορὰ στὸν τομέα τῆς παιδικῆς λογοτεχνίας εἶναι πάντα τόσο εὐπρόσδεκτη καὶ χρήσιμη.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ — Βοηθητικὰ Βιβλία Γ' Τὸ Μαθητή. Στὴν ἔκδοση αὐτή, καὶ πάλι γιὰ παιδιά, βρίσκουμε ἐμπλουτισμένο σχολικὸ ὑλικὸ αὐτὴ τὴ φορά. Οἱ τρεῖς αὐτὲς ἑνότητες ποὺ προσφέρουν βοηθήματα γιὰ τὴν διδασκαλία στὶς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, περιέχουν διάφορα σημειώματα, ποιήματα. θεσπέσιες εἰκόνες γύρω ἀπὸ τὰ ἑξῆς θέματα:

—Τὸ Σχολεῖο («Καλὴ Ἀρχὴ Στὸ Σχολεῖο Σου, Τασούλα», «Ὁ Ἀθηναῖος», «Γαλάζιοι Ἄγγελοι»).

—Ἡ Ἑλιὰ («Μιὰ Ἑλιὰ Διηγεῖται τὴν Ἱστορία της» «Ἡ Ἑλιὰ Ἀνάμεσα στοὺς Αἰῶνες», «Κουρασμένες Μάνες Γριές»).

— Χριστούγεννα («Ἅγια Νύχτα», «Τὸ Κυνήγι Μὲ Τὴ Σφενδόνα», «Τὰ Δέντρα Ἐπαναστατοῦν»).

"Ολα τὰ δημοσιεύματα τοῦ βιβλίου ἔχουν συγκεκριμμένους στόχους τοὺς ὁποίους προσπαθοῦν νὰ φτάσουν μὲ ἀσκήσεις καὶ ἐρωτηματολόγια σὲ κάθε ἑνότητα.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Γράφει η ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΙΩΑΝΝΟΥ — Παῦλος Βαλδασερίδης, Μεταφραστής — σχολιαστής.

Στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ βιβλίου, γραμμένη ἀπὸ τὸν Παῦλο Σεμελίδη, διαβάζουμε μερικὲς διαπιστώσεις ποὺ χαρακτηρίζουν εὔστοχα τὴν δυλειὰ ποὺ πραγματοποίησε ὁ Παῦλος Βαλδασερίδης στὴν ἔκδοση αὐτή:

"Η ὁμορφιὰ τῆς 'Αποκάλυψης βρίσκεται σ' αὐτὸ ποὺ δὲ φαίνεται, στὴν ἀλληγορία καὶ τὸν συμβολισμό της. Αὐτὰ τὰ δυὸ στοιχεῖο, πού, ἂν δὲν τὰ προσέξουμε, θὰ χάσουμε τὴν πραγματικὴ διάσταση τοῦ ἔργου. Ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι ποὺ μίλησε τὸ ἀλάθητο αἰσθητήριο τοῦ Π. Βαλδασερίδη. Εἶδε τὴν οὐσία, σήκωσε τὸ παραπέτασμα καὶ κρατώντας μας μᾶς δδηγεῖ ἐκεῖ ποὺ ὁ ἑρμηνευτὴς τῆς θείας βουλήσεως θέλει νὰ μᾶς ὁδηγήσει. 'Η ἄνεση του στὰ θρησκευτικὰ καὶ φιλοσοφικὰ θέματα θαρρῶ πὼς εἶναι ὁ λόγος γιὰ τὴν ἐπιτυχία του αὐτή. Καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμα. 'Η βαθειά του συναίσθηση τῆς ἀνθρωπιᾶς καὶ ἡ ἀπειρόριστη ἀγάπη του γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

"Ολα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα εἶναι προφανῆ στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὁ ἀείμνηστος Βαλδασερίδης πλησιάζει τὸ θέμα του καὶ τὸ χειρίζεται' ἁπλὴ ἡ γλώσσα τῆς μετάφρασης κυλᾶ ἐλεύθερα καὶ μεταδίδει τὶς σκοτεινὲς συμβολικὲς εἰκόνες τοῦ τελευταίου βιβλίου τῆς Καινῆς Διαθήκης, μὲ σαφήνεια καὶ παραστατικότητα. Στὰ δὲ σχόλια, ποὺ συμπληρώνουν τὰ ἐδάφια, ὁ συγγραφέας ἐπιστρατεύει ὅλες τὶς γνώσεις του γύρω ἀπὸ τ' ἀπόκρυφα καὶ τὴν ὀξύτητα τῆς διείσδυσης του γιὰ νὰ ἑρμηνεύσει τὰ αἰνιγματώδη σχήματα τῆς Γραφῆς.

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΡΚΤΙΚΟ — 'Εκπαιδευτικὴ Τηλεόραση.

Σκοπὸς τῶν βιβλίων αὐτῶν εἶναι νὰ προετοιμάσουν τὰ παιδιὰ γιὰ τὶς ἐκπομπὲς τῆς 'Εκπαιδευτικῆς Τηλεόρασης γύρω ἀπὸ τὴ Γεωγραφία καὶ μὲ τὴν ἀνάλυση διαφόρων κεντρικῶν σημείων, νὰ ὑποβάλουν εἰσηγήσεις γιὰ πρακτικὴ — ἐμπειρωτικὴ ἐργασία.

Τὸ βιβλίο αὐτὸ περιλαμβάνει ὑλικὸ σχετικὸ μὲ πέντε ἐκπομπὲς τῆς 'Εκπαιδευτικῆς Τηλεόρασης, ποὺ μεταδόθησαν τὸ 1975-76: «'Η ζωὴ τῶν παιδιῶν στὶς Σκανδιναυϊκὲς χῶρες», «Η ζωὴ στὶς 'Αρκτικὲς χῶρες — Λάπωνες», «Κωνοφόρα δάση», «'Η ἁλιεία στὶς βόρειες θάλασσες» καὶ «Τὸ σιτάρι τοῦ Καναδᾶ».

Τὰ κείμενα τοῦ βιβλίου εἶναι γραμμένα σὲ ὕφος ἐλκυστικὸ καὶ γλαφυρό, συνοδεύονται δὲ ἀπὸ εἰκόνες, χάρτες καὶ σχεδιαγράμματα ποὺ καθιστοῦν τὴν ὅλη ἐκτύπωση καὶ διάταξη τοῦ ὑλικοῦ ἐνδιαφέρουσα καὶ ἐλκυστική.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ — Γιὰ τὴν Ε=ΣΤ' Δημοτικοῦ: Α. Π. Πολυδώρου.

«Ξεκίνησε ἀπὸ μιὰ μικρογειτονιὰ στὴν ἄκρη τῆς παλιτείας. Κι' ἄσπου νὰ κάνει ὁ ἥλιος δυὸ βήματα, πού λέει ὁ λόγος, διαδόθηκε παντοῦ τὸ συνταραχτικὸ νέο. Σὰν τὴν ὁμίχλη, ποὺ ἁπλώνεται ὁλοῦθε ὅσπου νὰ τρίψεις τὸ μάτι σου! "Οπου πᾶς κι' ὅπου σταθεῖς τὴν ἴδια κουβέντα ἀκοῦς: /

—Πολὺ παράξενο μὰ τὴν ἀλήθεια! Ποῦ ξανακούστηκε μελίσσι νὰ θρονιαστῆ σ' ἀνθρώπινο κρανίο; Κακὸ προμήνυμα. Κάτι κακὸ μελετᾶνε οἱ θεοὶ γιὰ τὴν πόλη μας».

Χρονολογικὰ ἡ ἱστορία ξεκινᾶ ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ 'Ονήσιλου καὶ συμπληρώνεται μὲ τὸ πρόσφατο πραξικόπημα καὶ τὴν εἰσβολή.

"Ο συγγραφέας πλησιάζει τὰ θέματά του ὄχι μόνο μὲ ὕφος καθημερινό, μιλώντας ἔτσι ἄμεσα στὴ συνείδηση καὶ στὶς ἐμπειρίες τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀναφορὲς στὴ λαογραφία μας κι' ἀκόμα στὴ δημοτικὴ μας ποίηση.

Τὰ κεφάλαια συνοδεύονται ἀπὸ ἐρωτήσεις — ἀσκήσεις.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ: Κ. καὶ Ν. Νεοκλέους.

Τὸ βιβλιαράκι αὐτὸ ἀποτελεῖ συνέχεια καὶ συμπλήρωμα προηγούμενης ἔκδοσης τῶν ἰδίων συγγραφέων μὲ τίτλο «Πολιτικὴ Οἰκονομία».

Οἱ ἀσκήσεις, καλὰ σχεδιασμένες καὶ ὀργανωμένες, ἀποτελοῦν προέκταση, βασικὰ τῶν κειμένων τοῦ βιβλίου καὶ κινοῦνται μέσα σ' ἕνα κλίμα καὶ μιὰ κατεύθυνση ἀπόλυτα σύγχρονη.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 7 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1977

Στιγμὲς στὸ χάος ΕΠΙΠΕΔΑ ΖΩΗΣ ...καὶ συνείδησης

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Τί εἶναι ποὺ θέλουμε πιὸ βαθειά; Νὰ αἰσθανόμαστε ἢ νὰ σκεφτόμαστε; Τι εἶναι ποὺ ζητοῦμε μὲ περισσότερη ἀγωνία; Τὴν αὐτοεκφραση ἢ τὴν προσφορὰ μέσα στὸ σύνολο; Τι εἶναι ἐκεῖνο ποὺ σαλεύει πιὸ σπαραχτικὰ τὰ ὀνειρά μας, μορφοποιεῖ τὶς σκέψεις μας, ρυθμίζει τὴ σχέση μας μὲ τὸν ἑαυτό μας, τὴν σχεση μας μὲ τοὺς ἀνθρώπους, τὴ σχεση μας μὲ τὴ φύση; μὲ τὸ θεῖο; Ποῦ καταθέτουμε τὸ σκευοφυλάκιο τοῦ πιὸ μυστικοῦ, τοῦ πιὸ ἱεροῦ κρυφοῦ μας κόσμου, ἐκείνους τοὺς παλύτιμους κραδασμούς ποὺ ρυθμίζουν τὴν αὐτογνωσία μας τὴν ἁρμονία, τὴ σύγκρουσή μας μὲ τὰ κομμάτια τοῦ ἑαυτοῦ μας, μὲ τὰ κομμάτια τοῦ περιβάλλοντος;

Σ' αὐτὸ τὸν στρόβιλο τῶν ἀλληλοσυμπληρούμενων ἐπιπέδων σκέψης, αἰσθαντικότητας, ἔκφρασης, δράσης, σ' αὐτὴ τὴ διασταύρωση τῶν ἐπιπέδων, σ' αὐτὴ τὴ συγχώνευση τῶν ἐπιπέδων ἢ στὸν στεγανὸ διαχωρισμό τους, ποὺ φτειάχνουν τὸ χάος ποὺ κληροδοκεῖ στὶς σκοτεινὲς μας ὄψεις καὶ στὶς σκοτεινὲς ὄψεις τῆς ἀνθρωπότητας, πόσες στιγμὲς μποροῦμε νὰ ἐπισημάνουμε; Πόσους σταθμοὺς περισυλλογῆς καὶ ἀνανέωσης; Πόσες θέσεις συλλογισμοῦ καὶ παιχνιδιοῦ; Πόσα ἀνεφοδιάσματα στὴ σκληρὴ πορεία τῆς ἐσωτερικῆς μοναξιᾶς ποὺ δέρνει τὸ ἄτομο ποὺ ξυπνᾶ καὶ ἀγωνίζεται ἀπελπισμένα νὰ καταξιώσει τὴ ζωή του, νὰ ξεπεράσει τὸ θάνατο πρὶν κλείσει τὰ μάτια του; Πόσες στιγμὲς ἀναζητοῦμε, πόσες στιγμὲς βρίσκουμε στὸ χάος, ψάχνοντας, μετρώντας νήματα ζωῆς καὶ συνείδησης;

Μιλήσαμε γιὰ μοναξιά. Τὸ ἀγαπημένο μοτίβο τῆς ὑποσυνείδητης ἀγωνίας. Τὸ σύγχρονο ἄτομο κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴ φυσικὴ ἐνέργεια. Κι' ἀναζητᾶ στὴ φυσικὴ ἐπαφὴ τὴν ἐπικοινωνία ποὺ πιστεύει πὼς θὰ τοῦ χαρίσει τὴν πλήρωση. Καὶ ἐκρήγνυται ἡ σύγκρουση τοῦ σωματικότητα σ' ἕνα σεξουαλικὸ πυροτέχνημα στὸ ὁποῖο ἀναλώνει ἀπεγνωσμένα τὴ φλόγα τῆς πράξης γιατὶ ἔτσι πιστεύει πὼς θὰ σπάσει τὰ τείχη ποὺ τὸν ἀποκλείουν ἀπὸ τὸν συνάνθρωπο, πὼς θ' ἀγγίξει τὴν ἐνδότερη ἱερώτερη χαρδὴ τῆς πιὸ οὐσιαστικῆς διανθρώπινης ἐπικοινωνίας μέσα στὴν ταύτιση τοῦ ἐρωτικοῦ σπασμοῦ. Τὸ πείραμα δὲν πετυχαίνει. Ὄχι ὅπως πραγματοποιεῖται —ἐπανειλημμένα, ἐγκάθετα στὶς ἀνθρώπινες σχέσεις. Γιατὶ διέγερση καὶ ἐπικοινωνία περιορίζουν τὴν ταύτιση σ' ἕνα μόνο ἐπίπεδο. Τὸ φυσικό. Καὶ τὰ ἄτομα ἀκόμα παραμένουν μόνα. Καὶ ἡ συνείδηση τους πάντα τρικυμία ποὺ μένει ἀγκαλήνευτη κι' ἀλύτρωτη. Καὶ θέλουν οἱ ἄνθρωποι νὰ νοιώσουν, νὰ αἰσθανθοῦν ὅσο πιὸ βαθειά, ὅσο πιὸ ἔντονα μποροῦν. Καὶ ἀπάει τὸ πυροτέχνημα τῆς ἐμπειρίας. Ἐμπειρία σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα. Ἐμπειρίες τῶν ἀνθρώπων, τοῦ χώρου, ἡ γεύση τοῦ λόγου, τοῦ ὀνείρου, ἡ αἴσθηση τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἐνσαρκώνονται μαζί σου ἢ ποὺ σὲ ἀντιπαλεύουν, ὅλα μιὰ ἀφετηρία αἰσθαντικότητας ὅλα ἕνας κόσμος ποὺ χαρίζει τροφὴ στὴν αἴσθηση καὶ γεμίζει τόνωση καὶ ἀνανέωση — ἀνακύκλωση τῶν συναισθημάτων.

Ἀνακύκλωση χωρὶς οὐσιαστικὴ διέξοδο. Ἕνα τέλμα, ἡ βαθειὰ αἰσθαντικότητα. Ἕνα τέλμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι, ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις τους, ἀνάλογα μὲ τὰ ταλέντα καὶ τὶς ἱκανότητες τους ἀναζητοῦν διέξοδο, σπάσιμο τῆς πέτρας, θουμιάτισμα τῶν πέπλων ποὺ ὑφαίνουν μέσα τους καὶ γύρω τους οἱ αἰσθαντικὲς σκέψεις οἱ δικές τους καὶ οἱ ξένες. Κ' ὁ μέσος ἄνθρωπος ζεῖ σ' ἕνα σκληροτράχηλο κύκλο τῶν ἴδιων σκέψεων τῶν ἴδιων αἰσθημάτων, ἐκφυλισμένο κύτταρο ποὺ τὸ κτυποῦν τὰ ἐξωτερικὰ ἐρεθίσματα τοῦ ἀνθρώπινου καὶ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος. Κι' ὁ ἄνθρωπος ποὺ βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸν μέσον ὅρο, ζητᾶ τὴ λύτρωση σὲ κάποια διέξοδο. Στὴν τέχνη, στὴν πνευματικὴ ἀπασχόληση. Ἀγοπώντας τὴν τέχνη, ἢ κάνοντας τέχνη. Καὶ πάντα μέσα στὰ ἴδια μέτρα, στὸ ἴδιο κύκλωμα ὅπου κινεῖται ἡ προσωπική του δυναπότητα νὰ αἰσθάνεται ἀπὸ τὴ μιά, νὰ ἐκφράζεται ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ἐπίπεδο συνείδησης ποὺ κινεῖται στὸ σύθισμπτο τῆς αὐτογνωσίας. Ἡ σκέψη δὲν χαλιναγωγεῖ τὸ συναισθημα. Δεσμεύεται ἀπ' αὐτὸ καὶ ὑποτάζεται στὴ δούλεψη του, γίνεται μόνο καὶ μόνο ἐκφραστικό του ὄργανο.

Τόσο, ὅσο νὰ τὴν συναντήσουμε ξανά. Εἴτε στὸ ἴδιο, ἐξελισσόμενο ἄτομο, εἴτε σὲ ἄλλα ἐπίπεδα ἄλλων ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν κόψε περισσότερο δρόμο στὴν ἐξελικτικὴ παρεία τῆς ἀνθρωπότητας. Κι' ἐδῶ συναντοῦμε ἴσως τὰ ἀνώτερα ἐπίπεδα ζωῆς καὶ συνείδησης. Τὸ ἄτομο βάζει στὴ δούλεψή του τὸ Νοῦ. Ἡ γνώση κι' ἡ σκέψη γίνονται φίλτρο. Γίνονται φορεῖς τῆς πράξης. Μεγάλο πρᾶμα νὰ ἐλέγχης τὴν πράξη μὲ τὸ Νοῦ. Ὄχι νὰ τὴν ἀφήνεις ἔρμαιο τοῦ συναισθήματος γιὰ νὰ νοιώσεις δοθειά. Καὶ γιὰ νὰ μεταποιήσεις ἐκ τῶν ὑστέρων μὲ τὸ Νοῦ τὴν ἐμπειρία. Αὐτὸ εἶναι ἕνα ἐπίπεδο. Ἐπίπεδο σὰ ὁποῖο μπορεῖ νὰ κινηθεῖ ἡ τέχνη ποὺ χρησιμοποιεῖ τὴν ἀπορία καὶ τὴν αἴσθηση της γιὰ νὰ φτειάξει ἐπίπεδα ζωῆς. Ὅπως πέρασαν τῆς Τέννης καὶ τῶν σωστῶν λειτουργιῶν της πὸ μενάλη — συντριπτικὰ μενάλη διπλικασία εἶναι ἡ διπλικασία τοῦ ἐλέγχου ἀπὸ τὸ Νοῦ. Ἡ δυσύνεια στὴν ἐκτίμηση τῆς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς, ἡ ἀντικειμενικὴ ταξινόμηση τῶν πτυχῶν τῆς ἀνθρώπινης ἔκφρασης. Ἡ σωστὴ θέση κ' ἡ σωστὴ —θετικὴ— δράση πάνω στὰ ἀνθρώπινα δεδομένα ἢ στὰ ἀνθρώπινα προβλήματα. Ἡ γαλήνια μέτρηση τοῦ βάθους καὶ τοῦ ὕψους τοῦ ἀνθρώπου δράματος. Ἡ σφυγμομέτρηση τοῦ δράματος τοῦ Ἀνθρώπου γιὰ τὸν Κόσμο, γιὰ τὴν Ἀνθρωπότητα κ' ἡ ἐνσυνείδητη προσφορὰ στὶς διαστάσεις ποὺ ὑπαγορεύει ἡ ἑτοιμότητα τοῦ ἰδιαίτερου ἀτόμου μὲ τὰ ἰδιαίτερα δεδομένα του.

Γιὰ νὰ δράση ὅμως ὅπως τὸ θέτουμε «σωστὰ» τὸ ἄτομο στὸ ὁποῖο πάνω ἀπ' ὅλα λειτουργεῖ ὁ Νοῦς, πρέπει νὰ ὑπάρχει ἕνας συγκερασμὸς Γνώσης καὶ Σοφίας κι' ἡ σοφία μόνο μὲ τὴν ἀγάπη ἀποκτᾶται, ἀγάπη ποὺ νᾶναι μεταμυσιωμένο συναίσθημα.

Φύση, συναίσθημα, νοῦς. Σχέσεις τοῦ ἀτόμου μὲ τὸ ἄτομο, σχέσεις τοῦ ἀτόμου μὲ τὴν ὁμάδα — τὴν ἐπαγγελματική, τὴν οἰκογενειακή, τὴν ἐθνική, τὴν πνευματική. Ὅλα ἐπίπεδα ζωῆς καὶ συνείδησης. Γραμμές, στιγμὲς ποὺ πρέπει κάπου-κάπου νὰ ἀποσυνδέσουμε μέσα στὸ χάος ποὺ δέρνει τὶς διανθρώπινες σχέσεις γιὰ νὰ βρίσκουμε ἕνα κάποιο φτερὸ ποὺ νὰ μᾶς δείχνει κατὰ ποῦ φυσᾶνε οἱ ἄνεμοι. Γιὰ νὰ τοποθετοῦμε τὸν ἑαυτό μας σὲ κάποια ὥρα σὲ κάποια διάσταση, γιὰ νὰ μὴ μᾶς παρασύρουν τὰ ρεύματα ποὺ θολώνουν ἀξίες καὶ κριτήρια σήμερα καὶ ποὺ συχνὰ ἀπειλοῦν μὲ ἀναπροπὴ τὴν τάξη καὶ τὴν ἐξέλιξη τοῦ Ἀνθρώπου. Γιατὶ καὶ τάξη καὶ ἐξέλιξη ὑπάρχουν γύρω μας. Πολλὲς φορὲς στιγμὲς — στὸ χάος— ὁλόκληρες νησίδες ποὺ σπιλαδεύουν τοὺς δρόμους μας. Φτάνει νὰ σκεφτοῦμε γιὰ λίγο γιὰ ἐπίπεδα στὰ ὁποῖα διακινούμαστε, τὰ πλάνα στὰ ὁποῖα ζοῦμε, τὸν κόσμο ποὺ ἐκφράζουμε καὶ τὰ δράματα ποὺ πλάθουμε.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΜΑΣ ΣΤΑΘΜΟΙ

ΑΠΟΓΡΑΦΗ—ΚΑΘΑΡΣΗ—ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΗ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"Οχι, δέν εἶναι πολιτικό τό θέμα. Ἀκόμα καί στήν πιό πολιτική του πλευρά, ἐξεταζόμενο μέσα ἀπό τό πλαίσιο πολιτικοοἰκονομικῶν δεδομένων καί συμφερόντων τό Κυπριακό πρόβλημα δέν εἶναι καθαρά καί ἀπόλυτα πολιτικό. Κανένα ἐξ ἄλλου ἐθνικό πρόβλημα δέν εἶναι ἀπόλυτα πολιτικό. Γιατί πίσω ἀπ' αὐτά τά προβλήματα ὑπάρχουν οἱ ἄνθρωποι. Μέσα στήν καρδιά αὐτῶν τῶν προβλημάτων ὑπάρχει ἡ πάλλουσα ἀνθρώπινη ὑπόσταση μέ τά κενά, τά ἐλαττώματά της, τά προβλήματα, τίς προσδοκίες της. Κι' ὅσο κι' ἄν βλέπουν οἱ ἀπροσδόξοτοι τίς μοῖρες τῶν λαῶν νά ρυθμίζονται καί νά διαμορφώνονται ἀπό τά μεγάλα μπλόκ, ἀκόμα, εὐτυχῶς ἀκόμα δέν ἔχουμε φτάσει σ' ἐκεῖνο τό τρομαχτικό σημεῖο τῆς Ἱστορίας πού ἡ ἀνθρώπινη μοῖρα κι' ἡ παρεία τῆς ἀνθρωπότητας νά βρίσκεται στά χέρια μερικῶν ἀνθρώπων πού συγκεντρώνουν τήν παγκόσμια δύναμη καί ἐξουσία στά χέρια τους. Ἀποδιευκρινίζεται πολιτικά μέ τίς νέες δυνάμεις πού διαμορφώθηκαν ὅταν πήγαιναν νά ἐπιβληθοῦν ἀπό κλειστικές ἡγέτιδες χῶρες στόν κόσμο ἡ Ἀμερική καί ἡ Ρωσσία: Μπῆκε στό διεθνές πολιτικό προσκήνιο ἡ Λαϊκή Κίνα, ὁ Τρίτος Κόσμος, ὁ κόσμος τῶν Ἀδεσμεύτων καί τώρα ἡ διαμορφούμενη Εὐρωπαϊκή Κοινότητα. Ὑπάρχουν ἀντίβαρα στή μονοπώληση τῆς πολιτικῆς δύναμης καί τῆς οἰκονομικῆς ἐξουσίας. Ὑπάρχουν τροχοπέδες. Κι' αὐτές οἱ τροχοπέδες δέν εἶναι τυχαῖα φαινόμενα. Λειτουργοῦν σάν ἀναστολτικοί παράγοντες πού γιά νά πάσει μπροστά δίσουν τήν ἰσοπέδωση τῆς ἀνθρώπινης ἐλευθερίας καί γιά νά διατηρήσουν ἕνα ἰσοζύγιο στό δρόμο τῆς ἐξέλιξης καί τῆς προόδου.

Γι' αὐτό καί ὁποιοδήποτε κοιτάξεις πολιτική προσέγγιση στό πρόβλημα τῆς Κύπρου μέ σημεῖα ἀναφορᾶς τό στρατιωτικό—πολιτικό ἰσοζύγιο εἶναι ρηχή, ἐπιφανειακή, στεῖρα ἀπό πίστη στόν ἄνθρωπο, ἀρνητική καί ἴσως κακόβουλη.

Ἡ τραγωδία πού μᾶς βρῆκε τό '74 μέ τό πραξικόπημα καί τήν Τουρκική εἰσβολή μᾶς στοίχισε αἷμα, σταυρούς, μᾶς ἄφηνε μέ προσδοκίες προσδοκίες καί μ' ἕνα κουβάρι πίκρας καί ἀγωνίας νά μολύνει τήν ἐθνική μας ὑπόσταση.

Σέ τί θά ὠφελήσει ὁ μακροχρόνιος ρωτοῦν οἱ ἀρνητές, ἀφοῦ ἤδη ὑπάρχουν τά δεδομένα ἑνός ξεχωριστοῦ Τουρκοκυπριακοῦ κράτους ἐγκαθιδρυμένου στό 38% τοῦ ἐδάφους μας; Ἀφοῦ τό στρατιωτικο—πολιτικό ἰσοζύγιο, τό ὁποῖο ἐπικρατεῖ μεταξύ τῆς Τουρκίας καί τῆς Ἑλλάδας καί κατά συνέπεια μεταξύ τοῦ Ἑλληνικοῦ καί Τουρκικοῦ πληθυσμοῦ τῆς νήσου μπαρεῖ νά ἀνατραπεῖ (σύμφωνα μέ μερικούς) κάθε στιγμή καί πρός τήν τουρκική πλευρά μάλιστα, πρᾶγμα πού σημαίνει τήν ὁλοκληρωτική καταστροφή τῶν Ἑλλήνων Κυπρίων;

Θᾶταν μάταιο βέβαια νά ἐξετάσουμε στά πορόντα πλαίνια τίς προοπτικές ἐπίλυσης τοῦ Κυπριακοῦ προλήματος μέ κριτήρια ἀπόλυτα καί καθαρά «πολιτικά» γιατί δέν πιστεύουμε στή στεγανή ὕπαρξη τέτοιων κριτηρίων. Ὅμως πιστεύουμε ὅτι σήμερα, ποιά σχεδόν χρόνια μετά τήν Κυπριακή τραγωδία πού πλήσιασε ἡ Κύπρος, ἔχουμε καθῆκον νά πάρουμε μιά θέση γύρω ἀπ' ὅτι ἔγινε, ὄχι μόνο μέ τή συστηματική προσφορά στήν πολύπλευρη ἀνοικοδόμηση πού ἐπιβάλλουν οἱ συνθῆκες, ἀλλά θέση γιά ριζική θεώρηση τῶν καταστάσεων — τοῦ πλέγματος τῶν καταστάσεων— πού μᾶς ἐκλησιδόπησαν τά πρόσφατα συνταρακτικά γεγονότα πού μᾶς ἔχουν τοποθετήσει σέ μιά Ἱστορική καμπή δραματική, ἀποφασιστική γιά τό μέλλον μας καί τό μέλλον τοῦ τόπου.

Ποιές ἀξίες γκρεμίστηκαν στήν Κύπρο μέ τήν πρόσφατη τραγωδία; Πολλές. Ψηλές. Ἡ βία: ἡ ἀξία τῆς ζωῆς δέχτηκε ἀσφαλῶς τό πρῶτο βόλι. Χάθηκαν, θυσιάστηκαν ἀνθρώπινες ὑπάρξεις πρῶτα γιά νά ἐπιβάλουν ἕνα δικό τους σύστημα διακυβέρνησης οἱ ἀντιπολιτευόμενοι στίς 15 τοῦ Ἰούλη κι' ὕστερα γιά νά κατακτήσουν τό μισό νησί, ἡ Τουρκική Κυβέρνηση. Χάθηκαν οἱ χῶροι. Γκρεμίστηκε ἡ ἀξία τοῦ σπιτιοῦ, ἡ ἀνάγκη τοῦ ἀνθρώπου γιά ἰδιαιτερότητα, ἡ ταύτισή του μέ τόν τόπο, μέ τή γῆ. Ὑποναμειύθηκε ἡ ἀξία τῆς οἰκογένειας — διεσπάρησαν τά μέλη της, ἄλλοι σκοτωμένοι, ἄλλοι ἀγνοούμενοι. Καί δέχτηκε πλήγμα διπλό, τραγικό γιά τήν ἐποχή μας ἡ μεγάλη ἀξία τῆς συνύπαρξης ἀπτίς πολλαπλές μορφές της — ἀνοχή, ἀλληλοσεβασμός, ἑνότητα, ἀγάπη (κλιμακώνουμε τίς ἔννοιες μέσα ἀπό τίς λέξεις). Αὐτή ἡ ἀνατροπή, αὐτό τό ρῆγμα ἔγινε πρῶτα μέσα στίς ἴδιες τίς δικές μας τάξεις, τίς τάξεις τῶν Ἑλληνοκυπρίων μέ τή διαίρεση πού μᾶς χώρισε σέ παρατάξεις — σέ Γρίβικούς καί Μακαριακούς, σέ Ἑνωτικούς καί ἀνθενωτικούς, σέ ἀναρχικούς καί νομιμόφρονες.

Κ' ἡ δεύτερη διαίρεση ἦταν ἡ διαίρεση μεταξύ τῶν Ἑλλήνων καί τῶν Τούρκων. Αὐτή ἡ διαίρεση εἶχε ἀρχίσει οὐσιαστικά ἀπό τό 1963. Τήν ὑπέθαλψον ξένοι παράγοντες. Τήν ὑπέθαλψε κι' ἡ δική μας μικροψυχία καί μυωπία πού μᾶς ἐμπόδισε νά πλησιάσουμε τήν Τουρκοκυπριακή κοινότητα μέ ἀληθινό πνεῦμα ἴσης δημοκρατικῆς μεταχείρισης, ἀφοῦ ξεκινήσαμε κατ' ἀρχήν ἕνα ἐθνικοαπελευθερωτικόν ἀγῶνα τό 1955, χωρίς νά λογαριάσουμε τίς θέσεις αὐτῆς τῆς κοινότητας καί χωρίς νά μετρήσουμε τίς συνέπειες πού θά ἔφερνε ἡ παραγνώρισή της.

Ἔτσι ἡ χωριστικότητα μέ τήν ὁποία εἴδαμε τό ἐθνικό μας θέμα ὁδήγησε σέ μιά σειρά ἀπό τραγικά ρήγματα πού ἔφεραν τόν τελικό ὄλεθρο καί τήν τελική κατάλυση μέτρων καί ἀξιῶν. Ρῆγμα στό δικό μας πλαίσιο, ρῆγμα μέ τούς Τουρκοκύπριους, πραξικόπημα, εἰσβολή. Καί ἡ ὑλοποιημένη πιά μορφή τοῦ διαχωρισμοῦ ἀκολούθησε σάν φυσική συνέπεια: ὁ διχασμός πῆρε μορφή καί ὄνομα. Ἡ «Πράσινη Ἀττίλα» μοίρασε τούς ἀνθρώπους κι' ἄφησε στίς δυό πλευρές δυό πληθυσμούς γεμάτους χάσματα. Ἀκόμα δέν γεφυρώσαμε τίς διαφορές μας σάν "Ελληνες κι" οἱ Τοῦρκοι διχάζονται μεταξύ τους οἱ ἴδιοι, ὑποστηρικτές καί πολέμιοι τῆς ἡγεσίας τους, καί Τοῦρκοι καί "Ελληνες ὠχυρωμένοι πίσω ἀπό τή γραμμή πού σπάει διεσμούς, ὑπονομεύει τήν πρόοδο καί δημιουργεῖ πρόβλημα πολιτικό, πρόβλημα ἀνθρώπινο καί ἐθνικό μέ παγκόσμια σημασία.

Καί εἶναι παγκόσμιο τό πρόβλημα τό πολλαπλό, ἀχτιδωτό πρόβλημα, πού ξεκινᾶ ἀπό τήν Κύπρο.

Ἐδῶ συμβιώναν 600.000 ἄνθρωποι διαφόρων ἐθνικοτήτων σέ μιά μορφή παραδοσιακῆς κοινωνίας στήν ὁποία εἶχαν εἰσβάλει τεχνολογικές ἐπιδράσεις. Παρά τίς ἐπιδράσεις ὅμως αὐτές μιά τάση — ἡ τάση γιά ταύτιση μέ ἕνα δυνατότερο ἐθνικό κέντρο ἦταν ἀκόμα ἔντονη ἔτσι πού νά δημιουργήσει ἀνατροπή στήν εἰρηνική πορεία τῶν κατοίκων πρός τήν πρόοδο καί τήν εὐημερία.

(Συνεχίζεται).

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΜΑΣ ΣΤΑΘΜΟΙ

ΑΠΟΓΡΑΦΗ—ΚΑΘΑΡΣΗ—ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΗ

2ον

Η επικοινωνία ανάμεσα στους λαούς είναι μαχαίρι δίστομο. Ενώνει, άλλά καί ισοπεδώνει. Μεταγγίζει ιδέες, άφαιρεί προκαταλήψεις, βάζει σ' ενέργεια ρεύματα κοινής πνευματικής κι' αισθητικής έκπήγασης, συνδέει κόσμους καί επίπεδα άντίληψης καί συνείδησης. Διενώνει άνθρώπους, κοινότητες, κοινωνίες, λαούς. Ενεργεί όμως καί σάν καταλυτικός παράγοντας σέ παληές ιδέες, χαλᾶ γιά νά κτίσει, εἰσάγει μαζικά πρότυπα, προκαλεί τήν άντιπόκριση καί τή μίμηση, άλλά καί σέ άπώτερο στάδιο, τήν ισοπέδωση.

«Κι' όταν άκόμη φυτεύεις λάχανα, κάποιον μιμεῖσαι», λέει ό Ροΐδης. Στήν Κύπρο, τήν παραδοσιακή, τήν Κύπρο τήν άναπτυσσόμενη, μέ τήν ίστορία καί τόν πολιτισμό τῶν τριῶν χιλιάδων χρόνων, τό φύτεμα τῆς τεχνολογικῆς σκέψης καί τοῦ τεχνολογικοῦ τρόπου ζωῆς δέν μποροῦσε νά μήν ἔχει συνέπειες τίς τελευταῖες δεκαετίες. Τά ἤθη, τά ἔθιμά μας, ἡ ψυχαγωγία μας, οἱ οἰκισμοί μας, ἡ τέχνη μας, ἡ ἔκφραση μας σάν ἔθνους πῆρε νέες διαστάσεις, νέες μορφές. Πολλά παληά κατολύθηκαν ἤ διαβρώθηκαν. Πολλά ἔθιμα κρατήθηκαν μόνο στό σκευοφυλάκιο τῆς παραδοσιακῆς ἐπαρχίας, ἐνῶ οἱ πόλεις μας μπῆκαν μέ ρυθμό καί ἔνταση ἀνησυχητική θά μποροῦσαμε νά ποῦμε, στόν χῶρο τῆς τεχνολογίας. Ὁ γιγαντισμός τῆς τεχνοκρατίας, ὅσο παράξενο κι' ἄν φαίνεται, ἔχει εἰσβάλει στό νησί αἰσθητά κι' ἀναπότρεπτα. Οἱ πολυκατοικίες σπέρνουν τήν παρουσία τους ἀνάμεσα στούς ἐμβρόντητους ἡσύχους δρόμους μέ τίς μοναχικές κατοικίες τοῦ ἤρεμου νησιώτικου ταμπεραμέντου. Τά αὐτοκίνητα πολλά, πυκνά γιά τόν πληθυσμό, πολυτελῆ καί περιττά, ἀνέβαζαν τά βιοτικά μας ἐπίπεδα, κατέβαζαν τήν ἁρμονία μας μέ τή φύση, μόλυναν, ὅπως σέ ἄλλες τίς ἀνεπτυγμένες κοινωνίες τό περιβάλλον.

Ἡ κατανάλωση κι' ἡ μανία της ὑποκαθιστοῦσε στά κριτήρια μας τήν ἀγάπη καί τήν ἐκτίμηση τῶν λιγοστῶν ὑλικῶν εὐλογιῶν, τήν ἐκτίμηση γιά τήν ἁπλή ζωή, γιά τή λιτότητα, καί γιά τή χαρά πού γεμίζουν τόν ἄνθρωπο πού δέν τρέφεται μόνο μέ τή γυαλιστερή βραχύβια ὕπαρξη τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Ἡ οἰκογένεια περιορίζονταν ὁλοένα σέ ἀριθμούς γιά νά συμβαδίζει μέ τήν οἰκονομική ἄνθηση πού ὑπόσχονταν ἡ τεχνολογική καί οἰκονομική ἄνθηση. Ἡ ψυχαγωγία μας μπῆκε στά κουτιά. Πρῶτα τοῦ Ραδιοφώνου κι' ὕστερα τῆς Τηλεόρασης. Κι' ὁ ἡμερήσιος Τύπος τυκνός, ἀπροσδόκητα ἴσως ὑπεράριθμος γιά τόν πληθυσμό μας, συμπλήρωνε μέ τόν Κινηματογράφο σάν οὐραγό τῆς Τηλεοπτικῆς ψυχαγώγησης τόν ρόλο τῶν μαζικῶν ἐπικοινωνιῶν. Τά μηνύματα ἀπό τίς ξένες κουλτοῦρες μεταφύτευαν στήν κοινωνία μας νέα ἐπίπεδα, καινούργια κριτήρια, αἰσθητήρια. Στό ντύσιμο καί στό τραγούδι μας, στίς ἐκφράσεις, στή νοοτροπία μας, στήν ἐξωτερική διάταξη τοῦ περιβάλλοντός μας, στήν καλλιτεχνική μας δημιουργία, παντοῦ ὑπῆρχε ὁ ἀέρας τῆς ἀλλαγῆς, τοῦ ἀναπροσανατολισμοῦ στόν τρόπο ζωῆς τῆς Δύσης.

Πόσο κρατήσαμε σ' αὐτές τίς τελευταῖες δυό-τρεῖς δεκαετίες —καί πιό εἰδικά τήν τελευταία δεκαετία μετά τήν ἀνεξαρτησία στήν «εἰδοποιό» διαφορά μας σάν λαός, σάν ἔθνος; Κρατήσαμε τή γλῶσσα, τή θρησκεία, τήν παράδοσή μας;

Δέν θά μποροῦσαμε ν' ἀπαντήσουμε ἀνεπιφύλακτα κι' ἀπόλυτα ἤ σύντομα στό ἐρώτημα. Ὅμως μποροῦμε νά προβληματιστοῦμε. Γιατί κάθε στάδιο πού θίγουμε σ' αὐτή τή μελέτη εἶναι θέμα πλατύ, γιά πολλή μελέτη καί ἔρευνα.

Στήν «ἀπογραφή» λοιπόν τῆς εἰδοποιοῦ αὐτῆς διαφορᾶς μας μέσα ἀπό τό τρίπτυχο αὐτό τῆς ἐθνικῆς μας ταυτότητας —γλῶσσα, θρησκεία, παράδοση— θά δοῦμε ὅτι στά χρόνια πρίν ἀπό τήν Εἰσβολή ὑπῆρχαν τά σημάδια τῆς διάβρωσης. Σέ πολλές ἐπίσημες λειτουργίες τοῦ κράτους ἡ Ἀγγλική ἦταν (καί εἶναι) τό καθιερωμένο ὄργανο ἔκφρασης. Κληροδότημα αὐτό τῆς Ἀγγλικῆς ἀποικοκρατίας, μέ τά ταξίδια, μέ τίς πανεπιστημιακές σπουδές, μέ τήν τεχνολογική ἀνταλλαγή τῶν ἰδεῶν πού κλιμακώνονταν, πῆρε τή φυσική της θέση πιά ἡ Ἀγγλική γλῶσσα ὄχι μόνο στήν ἐπίσημη ζωή τοῦ τόπου ἀλλά καί στήν καθημερινή μας ἐπικοινωνία.

Καί συχνά ἡ ἔκφρασή μας (κι' ἀκόμα ἡ σκέψη μας) κυμαίνεται ἀνάμεσα στήν Ἑλληνική καί στήν Ἀγγλική. Μεγαλύτερη δέ ἀκόμα καί συνεχιζόμενη ἀναδιάρθρωση πραγματοποιεῖται στήν ἴδια τήν ὑπαίθρο, ὅπου ἡ Κυπριώτικη ντοπαλιά ὑποκαθίσταται ἀπό ἕνα μεῖγμα γλωσσικῆς ἔκφρασης πού χρησιμοποιεῖ ὁ πολίτης, ὁ ὁποῖος συνδυάζει τή διαλεκτική μέ τήν Πανελλήνια ἔκφραση στήν καθομιλούμενη Ἀφήνουμε τόν γροπτό λόγο ὅπου ἡ Δημοτική καί καθαρεύουσα δίνουν τή σύγχρονη μάχη τῆς ἀναπροσαρμογῆς, ὅπως γίνεται ἐξ ἄλλου καί στά ἴδια τά Ἑλλαδικά πλαίσια.

Ἡ ἀποστασία στή θρησκεία καί στήν παράδοση παρατηρεῖται πιό ἔντονα. Ἡ τήρηση τῶν θρησκευτικῶν καί ἐθιμοτυπικῶν παραδόσεων, μποροῦμε νά ποῦμε ἀνεπιφύλακτα ἴσως ὅτι παρουσίασε ὁπωσδήποτε κάμψη. Δέν μιλοῦμε βέβαια γιά τό θρησκευτικό αἴσθημα. Αὐτό εἶναι πανανθρώπινη ἴσως ἀνάγκη καί λειτουργία. Ὅμως οἱ τύποι, στήν πόλη τουλάχιστο, δέν τηροῦνται μέ τόν ἴδιο σεβασμό καί προσήλωση στήν ἴδια κλίμακα, ὅπως σέ προηγούμενα χρόνια. Ὑπάρχει ἔτσι καί πάλιν ἡ διαιθάθμιση τῆς τήρησης καί τῆς διάβρωσης ἀνάμεσα στά στρώματα τοῦ πληθυσμοῦ, πρᾶγμα πού μαρτυρεῖ ἀδιαμφισβήτητα τήν κάμψη πού σάν λαός περνούσαμε μέ τήν εἰσβολή τῆς Τεχνολογίας. Κάμψη πού δέν ἔμενε χωρίς προέκταση στή γενικώτερη πνευματική μας ζωή καί ἔκφραση. Ρηχότητα, προχειρότητα, ὁ εὐδαιμονισμός τῆς ὑλικῆς εὐμάρειας μέ λίγες ἐκλάμψεις πού παρέμεναν χωρίς συνέχεια καί συνέπεια καί στιβαρό δημιουργικό μέτωπο στή ζωή τῆς χώρας.

Οἱ διαστάσεις καί τά χαρακτηριστικά τῆς ἐθνικῆς μας φυσιογνωμίας, αὐτοῦ τοῦ Κυπριακοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού ὡς πνεύμονας ζωτικός τοῦ Πανελλήνιου πνεύματος στήν Ἀνατολική Μεσόγειο, εἶχαν ἀρχίσει μέ τήν Τεχνολογική εἰσβολή νά ἐπηρεάζονται, νά ἀλλοιώνονται. Στή καλύτερη τους βέβαια μορφή μᾶς προσέβιδαν ἕνα χαρακτήρα (κοινωνικά) κοσμοπολίτικο καί (πνευματικά) διεθνή. Κι' αὐτή ἡ καλύτερη μορφή ἀσφαλῶς ἦταν ἀπόλυτα ταυτισμένη μέ τό πνεῦμα τῆς διεθνοῦς συνεργασίας καί συναδέλφωσης πού ἐπιδιώκεται ἀπό τούς πιό προοδευτικούς ἡγέτες τοῦ κόσμου.

Ἀπό τό βιβλίο της «Τό Σπίτι τοῦ Ἀνθρώπου» ἡ πασίγνωστη Μπάρμπαρα Οὐῶρντ (Λαίηντυ Τζάκσον) ἀνέφερε καί τ' ἀκόλουθα ἀνάμεσα σέ ἄλλα, μιλώντας στά Ἡνωμένα Ἔθνη:

«Ἔχουμε τουλάχιστο φτάσει στό σημεῖο νά μιλοῦμε γιά τά μεγάλα καθήκοντα τῆς ἀνθρωπότητας —τή συντήρηση τοῦ περιβάλλοντος, τή διατροφή τῶν πεινασμένων, τήν στέγαση ὅλων τῶν συνανθρώπων μας, τήν προσωπικώτερη καί ἀδελφικώτερη μεταχείριση βασικῶν πηγῶν μας — τοῦ νεροῦ, τῆς ἐνέργειας— πάνω στά ὁποῖα ἡ κοινή ζωή μας στηρίζεται. Αὐτός ὁ διάλογος θά μποροῦσε νᾶναι ἡ ἀπαρχή μιᾶς νέας προσήλωσης, ὄχι στόν παληό, διαιρετικό μας ἐθνικισμό, ἀλλά σέ κοινά καθήκοντα καί μιά κοινή συμμετοχή στήν Πολιτεία τοῦ Ἀνθρώπου. Ὁ ἐπιστήμονας καί ὁ σοφός, ὁ ποιητής κι' ὁ μαθηματικός, ὁ ἅγιος, ἐ- πολιτεία τήν ἴδια παράκληση καί τήν ἴδια προειδοποίηση: «Πρέπει ν' ἀγαπᾶμε ὁ ἕνας τόν ἄλλο. Διαφορετικά εἴμαστε καταδικασμένοι σέ θάνατο».

Αὐτή εἶναι ἡ οὐσία τοῦ διεθνισμοῦ. Στήν Κύπρο εἴχαμε ὅλες τίς προϋποθέσεις νά φτάσουμε, νά κερδίσουμε αὐτή τήν οὐσία. Διαφορετικές κοινότητες πού ἀπαιτοῦσαν ἀγάπη, ἀλληλοσεβασμό, συνεργασία. Τήν προσήλωση σέ ἐθνικιστικά ἰδανικά πού ἐξυπάκουαν ἀναπροσανατολισμό σέ πλατύτερα οἰκουμενικά ἰδανικά. Καί τέλος, τά τεχνολογικά προβλήματα μιᾶς ἀναπτυσσόμενης μέχρι τότε παραδοσιακῆς κοινωνίας, πού μᾶς διεύρυναν τή συνείδηση καί μᾶς καθιστοῦσαν ἱκανούς καί ἕτοιμους νά ταυτισθοῦμε μέ καταστάσεις παγκόσμιες καί νά δοῦμε τά πανανθρώπινα προβλήματα μέ σύγχρονες οὐσιαστικές παράλληλες ἐμπειρίες σάν ὑπόβαθρο.

Αὐτές τίς εὐκαιρίες δέν τίς ἀξιοποιήσαμε σωστά. Διχαστήκαμε ἀνάμεσά μας γύρω ἀπό τό ἐθνικό μας πρόβλημα σέ ἑνωτικούς, ἀνθενωτικούς. Διχαστήκαμε μέ τήν Τουρκική κοινότητα γιατί δέν καταλάβαμε ἴσως ἔγκαιρα ὅτι δέν ἦταν ἀρκετό νά συμμετέχουμε μ' αὐτούς σέ κοινωνικές ἐκδηλώσεις, ὅπως ἦταν οἱ γάμοι, τά πανηγύρια, τά καφενεῖα. Ἔπρεπε νά ληφθοῦν ὑπ' ὄψη σάν ὀντότητα ὅταν σκεφτόμαστε κι' ὅταν ἀγωνιζόμαστε γιά τήν ἐθνική μας ἀποκατάσταση καί γιά τά ἐθνικά μας πεπρωμένα. Κι' αὐτή τήν παράλειψή μας (κι' ὅλες τίς ἄλλες) τίς ἐκμεταλλεύτηκαν πολιτικά μεγάλες δυνάμεις μέ οἰκονομικά συμφέροντα. Κι' αὐτό γιατί παρά τήν οἰκονομική μας ἄνοδο καί τήν τεχνολογική μας ἐξέλιξη, τό ἀνοιγμα στή συνείδησή μας δέν ἦταν τόσο δσο ἐπέβαλλε ἡ πραγματική διαπροσέγγιση μεταξύ τῶν ἀνθρώπων πού ὑπαγορεύει ἡ ἐπικοινωνία καί ἡ κυκλοφορία τῶν ἰδεῶν, τῶν ἠθῶν, τῶν ἐθίμων, ἡ οἰκονομικοποίηση μέ μιά λέξη τοῦ Ἀνθρώπου.

τον πιασμένη σ' ἕνα στρόβιλο διχογνωμίας, διχασμοῦ κι' ἀμφιταλάντευσης ἀνάμεσα στήν οὐσία καί στήν ἐπιφάνεια, ἀνάμεσα στίς φωνές τῆς παράδοσης καί στίς φωνές τῆς σύγχρονης πανανθρώπινης κοινωνίας.

Αὐτοί οἱ ἐσωτερικοί, οἱ ἀνθρώπινοι παράγοντες, ἦταν τό πρόσφορο ἔδαφος πού ἔδωσε στίς πολιτικές καταστάσεις καί στά ἔθνη πού τίς καπηλεύονται, τήν εὐκαιρία νά μᾶς δημιουργήσουν τό προσφυγόπημα καί τήν εἰσβολή τοῦ πρόσφατου παρελθόντος. Πόσο βαθειές ἦταν οἱ πληγές αὐτῶν τῶν γεγονότων; Σέ ποιά ἀναθεώρηση, σέ ποιό καθαρμό μᾶς ὁδήγησαν σάν ἔθνος;

ΜΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

(Συνεχίζεται)

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΜΑΣ ΣΤΑΘΜΟΙ

ΑΠΟΓΡΑΦΗ—ΚΑΘΑΡΣΗ—ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΗ

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

3ον

"Οταν στὴν ἐσωτερική, ψυχικὴ παρεία ἑνὸς ἀτόμου ἢ ἑνὸς λαοῦ οἰκοδομοῦνται σαθρὲς δομὲς πράξης καὶ πολιτισμοῦ, πρέπει νὰ καταλύονται γιὰ νὰ οἰκοδομοῦνται καινούργιες. Αὐτὸ εἶναι νόμος ἀπαράβατος καὶ ἀδιάγραφος, νόμος κυκλικὸς ποὺ ἀμετάκλητα λειτουργεῖ καὶ ἀπαράγραπτα ἐφαρμόζεται γιὰ ὅσους ἔχουν τὴν ἑτοιμότητα καὶ τὴν ἐνόραση νὰ τὸν ἐπισημάνουν καὶ νὰ τὸν ἀναγνωρίσουν. Αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ κατηγορητήριο. Ἀποτελεῖ διαπίστωση. Καὶ δὲν ἀποτελεῖ κατηγορητήριο. Γιατὶ τόσο τὰ ἄτομα ὅσο καὶ τὰ σύνολά τους, οἱ κοινωνίες καὶ τὰ ἔθνη, δὲν ἔχουν πάντοτε ἀνεπτυγμένη τὴν αὐτοσυνείδηση τους στὸν βαθμὸ ποὺ ὑποδεικνύει τὸ συγκριτικὸ μέτρο μὲ τὰ ἀνώτερα ἐπίπεδα ἢ τὶς ὑψηλότερες βαθμίδες ποὺ περιμένουν κατάκτηση. Ἡ ὅλη διαδικασία τοῦ σφάλματος, τῆς ἀναθεώρησης καὶ τοῦ ἀναπροσανατολισμοῦ γίνεται πρακτικὰ καὶ ἐμπειρικά, ἀνάλογα μὲ τὰ προβλήματα ποὺ ἀναφύονται λόγῳ ἐσφαλμένης πλεύσεως καὶ λανθασμένης τακτικῆς. Ἀπουσιάζει μὲ λίγα λόγια ὁ ἀνώτερος γνώμονας, ἡ ἀνώτερη παρουσία ἡ ὁποία ὑπαγορεύει καὶ ἐλέγχει τὴν πράξη ἢ τὴν προλαβαίνει τουλάχιστον προτοῦ ἀποβῇ ἐξ ἀντικειμένου ἐπιζήμια ἢ καταστρεπτική. Ἡ λειτουργία τῆς παρουσίας ἢ τοῦ κατευθυντηρίου γνώμονα αὐτοῦ, ἐξ ἄλλου, στὸν Ἄνθρωπο, καθορίζει καὶ τὸ στάδιο τῆς ἐξέλιξής του.

Μιὰ ἀπὸ τὶς βαθμίδες στὴν ἐξέλιξη τοῦ Ἀνθρώπου εἶναι κι' ἡ συστηματικὴ χρήση τῆς περισυλλογῆς. Τὰ γεγονότα ποὺ μᾶς ἔπληξαν ἐπιβάλλουν τουλάχιστο τὴν αὐστηρὴ αὐτοεξέταση μέσα στὴν βάσανο τῆς πνευματικῆς περισυλλογῆς.

Εἴδαμε σὲ μιὰ περιληπτικὴ καταγραφὴ τῆς ἐθνικῆς μας θέσης πρὶν ἀπὸ τὸ προξενικόπημα καὶ τὴν Τουρκικὴ Εἰσβολὴ τοὺς τρεῖς χώρους — χώρους μὲ διεθνῆ παράλληλα πλάνα, ὅσον ὀφορᾶ τὰ κενὰ καὶ τὰ προβλήματα ποὺ κι' ἐμεῖς ἀντιμετωπίζομε. Ἡ ἐπιφάνεια καὶ ἡ ρηχότητα μέσα στὴν τεχνολογικὴ εἰσβολὴ ποὺ μᾶς διάβρωνε τὴν γνήσια πνευματικὴ λειτουργία καὶ ποὺ νόθευε τὰ κριτήρια καὶ τὶς γενικώτερες ἀξίες μας. Τὸ ἐθνικὸ πρόβλημα ποὺ μᾶς δημιουργοῦσε ρήγματα καὶ σημεῖα ἐντάσεως μεταξύ μας σὰν Ἑλληνοκυπρίων καὶ ἡ διακοινοτικὴ διαίρεση μὲ τοὺς Τουρκοκύπριους ποὺ δημιουργοῦσε ἀνοιχτὰ ρήγματα καὶ ἐπικίνδυνες πληγές.

Καὶ τὰ τρία ἦταν ἀλληλένδετα. Ὁ εὐδαιμονισμὸς τῆς τεχνολογικῆς ἀνάπτυξης μᾶς ἀφαιροῦσε τὴν καθαρότητα τῆς δράσης σχετικὰ μὲ τὶς πολιτικὲς μας θέσεις κι' ἐπιμέναμε σὲ ἔριδες καὶ πολιτικὲς διαφορὲς σὰν Ἑλληνοκύπριοι ποὺ μοιραῖα δὲν θὰ ὁδηγοῦσαν σὲ περαιτέρω ἀνάπτυξη ἀλλὰ σὲ καταστροφή. Καὶ ἡ προχειρότητα μὲ τὴν ὁποία ἀντιμετωπίζαμε τὴν πνευματική μας πορεία εἶχε τὴν προέκτασή της στὶς σχέσεις μας μὲ τοὺς Τουρκοκύπριους, τοὺς ὁποίους ποτὲ ἴσως δὲν ὑπολογίσαμε σοβαρὰ προκειμένου γιὰ τὸ ἐθνικό μας μέλλον.

Τέτοια προβλήματα ἐθνικῆς διαίρεσης καὶ πολιτικῆς ἀνωριμότητας, προβλήματα μειονοτήτων καὶ προβλήματα ἀνάπτυξης τῆς καταναλωτικῆς κουλτούρας σὲ βάρος τῆς πνευματικῆς ζωῆς μιᾶς χώρας, ἀντιμετωπίζουν πολλὰ ἔθνη. Ἐμεῖς τὰ ἀντιμετωπίσαμε, ἢ μᾶλλον βρισκόμαστε σήμερα ἀντιμέτωποι μὲ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα αὐτῶν τῶν προβλημάτων καὶ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὰ δοῦμε στὸ βάθος, νὰ ἀναθεωρήσουμε καὶ νὰ ἀνακρούσουμε πρύμνη.

Ὁ χῶρος μας κατελήφθη. Ἡ οἰκογένεια, τὸ σπίτι, ἡ αἴσθηση τῆς κοινότητας, ἡ ταύτιση μὲ τὸ φυσικὸ τοπίο, καὶ ἡ ἐξάρτηση τῆς ζωῆς μας ἀπὸ τὸν ἐξωτερικὸ χῶρο καὶ τὰ ὑλικὰ ἀντικείμενα, δέχτηκε ἕνα μεγάλο, καίριο πλῆγμα. Δὲν θάπρεπε νάχει τόση οὐσιαστικὴ σημασία τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ 200.000 μόνο τοῦ πληθυσμοῦ ὑπῆρξαν θύματα αὐτοῦ τοῦ ἀρμαγεδῶνα. Ἡ βίαιη ἀπόσπαση τους ἀπὸ τὶς ἀξίες μὲ τὶς ὁποῖες μετροῦσαν τὴ ζωή τους, ὁ ἀναγκαστικὸς ἀναπροσανατολισμὸς τους στὶς οὐσιαστικώτερες δομὲς τῆς ἀνθρώπινης ἔκφρασης θάπρεπε νάχουν συγκεκριμένα καθαρτήρια ἀποτελέσματα πάνω στὴ σκέψη μας ὅλων σὰν λαοῦ, σὰν ἐθνικῆς ὁμάδας. Ἡ ἀναχαίτιση τῶν ὑλικῶν πραγματοποιήσεων πρέπει νὰ ὁδηγεῖ στὴν κάθαρση τῶν κριτηρίων καὶ τῶν στόχων μας στὴ ζωή. Πρέπει μὲ λίγα λόγια νὰ ἀνεβάζει τὰ ἐπίπεδα τῆς σκέψης μας. Πίσω ἐξ ἄλλου ἀπ' ὅλους τοὺς παλέμους κι' ὅλες τὶς κρίσεις ποὺ συνοδεύουν τὴν ἀνθρώπινη πρόοδο μέσα στοὺς αἰῶνες, μήπως πάντα δὲν ὑπῆρχε ἡ ἐπίμονη διαμάχη ἀνάμεσα στὴν πνευματικὴ ἔφεση τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὶς ὑλικές του ἐπιθυμίες; Ἡ μεγάλη λοιπὸν κρίση ποὺ περάσαμε μὲ τὴν ἀπώλεια μεγάλου μέρους τῶν ὑλικῶν μας ἀγαθῶν αὐτόματα θάπρεπε νὰ μᾶς κατευθύνει σὲ πνευματικώτερα ἐπίπεδα σκέψης καὶ ἔκφρασης. Σὲ ἁπλούστερο τρόπο ζωῆς, στὴν ἀγάπη γιὰ τὰ προϊόντα τοῦ πνεύματος, πάνω ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς ὕλης. Ἔτσι, παρὰ τὶς ἀπαραίτητες βέβαια προϋποθέσεις μας γιὰ οἰκονομικὴν ἀνόρθωση, γιὰ ἐπαναδραστηριοποίηση καὶ ἀποκατάσταση τῶν ἐκτοπισθέντων, θάπρεπε παράλληλα νὰ ὑπάρξει μιὰ γενικὴ πνευματικὴ ἀναζωογόνηση, μιὰ συστράτευση τῶν πνευματικῶν δυνάμεων τοῦ τόπου καὶ μιὰ βαθειά, οὐσιαστικὴ ἀναμόχλευση ὅλου τοῦ ἐνεργοῦ δυναμικοῦ μας, γιὰ νὰ δημιουργήσουμε νέους πνεύμονες καὶ νέες ἀρτηρίες πολιτιστικῆς ζωῆς. Οἱ πληγὲς ἐξ ἄλλου ποὺ προκάλεσαν οἱ πολιτικές μας διαφορὲς σὰν ἀποτέλεσμα δὲ θάπρεπε νάχουν τὴν περαιτέρω συνέχιση ἢ ὄξυνση τῶν διαφορῶν μας, ἀλλὰ τὴν ἀπούλωση, τὴν εἰρήνευση καὶ τὴν ἀφαίρεση τῶν διαιρετικῶν, ἀποξενωτικῶν στοιχείων ἐντός μας. Στὸ πλαίσιο αὐτῆς τῆς κάθαρσης, τοῦ ψυχαλογικοῦ καθαρισμοῦ καὶ τῆς ἀνάτασης πρέπει νὰ τοποθετηθοῦν καὶ οἱ πηγὲς τῆς δυσαρμονίας καὶ νὰ ἐπανεξετασθοῦν ἡ ἐπανασύνδεση μας καὶ ἡ ἀλληλο-ταύτισή μας πάνω στὶς γραμμὲς ποὺ ἐπιβάλλουν τὰ σημερινά μας δεδομένα καὶ οἱ παγκόσμιες τάσεις καὶ πραγματικότητες.

Ἡ διάσπαση ἐξ ἄλλου στὴ ζωὴ τοῦ τόπου μας — διάσπαση πολιτιστικὴ ποὺ πρόκυψε ἀπὸ τὴν τεχνολογικὴ εἰσβολὴ ἀλλὰ καὶ διάσπαση στὴν ἐθνική μας ἑνότητα λόγῳ πολιτικῆς διαίρεσης — μιὰ διάσπαση ποὺ κατάλυσε ἀξίες καὶ ἐπέφερε τὴν κατοχὴ καὶ τὸν ἐκτοπισμό, ἔχει σήμερα ἀποκρυσταλλώσει τὰ ἀποτελέσματά της καὶ στὸν διαχωρισμὸ μὲ τοὺς Τουρκοκύπριους. Ἕνας διαχωρισμὸς στεγανός, ἀφύσικος γιὰ τὰ κοινωνικὰ καὶ ἱστορικὰ δεδομένα ποὺ ὑπῆρχαν στὴν Κύπρο μεταξὺ τῶν δύο κοινοτήτων μέχρι σήμερα, ἀλλὰ καὶ ἀσυμβίβαστος μὲ τὸν μικρὸ ἐδαφικὸ χῶρο μας ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ μοιραστῆ σὲ στεγανὲς περιοχές. Στὴν ἀποκρυστάλλωση αὐτοῦ τοῦ διαχωρισμοῦ, στὸ ἀπόλυτο μοίρασμα Ἑλλήνων καὶ Τούρκων βρίσκονται τὰ σπέρματα μιᾶς μελλοντικῆς καὶ πάλιν καταστροφῆς στὸν τόπο. Γι' αὐτὸ κι' ὁ διαχωρισμὸς αὐτὸς τώρα, σήμερα, προσφέρει καὶ πάλι τροφὴ γιὰ σκέψη καὶ περισυλλογή.

Ἐγκατέλειψαν λόγῳ ἀνώτερης βίας οἱ Τουρκοκύπριοι τὰ σπίτια, τοὺς χώρους τους, ὅπως ἀναγκάστηκαν νὰ κάνουν μὲ τὴν πολεμικὴ ἐπιδρομὴ βέβαια, πολλὲς χιλιάδες Ἑλλήνων. Μιὰ ἄλλη κάθαρση — ἀνακατάταξη ἐξυπακούεται αὐτόματα μὲ τὴν διπλὴ αὐτὴ κίνηση.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

(Συνεχίζεται).

ΟΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΜΑΣ ΣΤΑΘΜΟΙ

ΑΠΟΓΡΑΦΗ—ΚΑΘΑΡΣΗ—ΑΝΑΚΑΤΑΤΑΞΗ

4ον

Μιὰ παλινδρόμηση διαδραματίζεται στοὺς ἐθνικούς μας προσανατολισμούς στὴν Κύπρο. σήμερα. Τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἔθνη κάνανε πολέμους ἀτομικοποίησης καὶ ὀντοποίησης. Σχημάτιζαν τὴν ἐθνική τους προσωπικότητα μετὰ τὴν καταπίεση τοῦ φεουδαρχισμοῦ καὶ τῆς ἀπολυταρχίας τῶν προηγούμενων αἰώνων. Ἐκείνην ἀκριβῶς τὴν περίοδο σημειώθηκε καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἐξέγερση καὶ ὁ τελικὸς σχηματισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Οἱ λαοὶ διαμόρφωναν ἀκόμα τότε τὸ ἰδιαίτερο σχῆμα τους —γεωγραφικὰ— καὶ πολιτιστικὰ ἀνέπτυσσαν τὴν ἰδιαίτερη μορφή τους. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἐπικοινωνία ἀνάμεσα τους, ποὺ δὲν ἐβοηθεῖτο ἀκόμη ἀπὸ τὰ ὑπὸ ἀνάπτυξη μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας ἦταν ὑποτυπώδης καὶ ἐτόνιζε περισσότερο τὶς διαφορὲς παρὰ νὰ τὶς γεφυρώνει.

Σήμερα **στὴν Κύπρο, στὴν** καρδιὰ τοῦ τεχνολογικοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνα ἡ μέτρηση εἶναι ἀντίστροφη καὶ ἐντελῶς διαφορετική. Ἐνῶ δὲν χάσαμε ποτὲ στὴν οὐσία τὴν ἐθνική μας φυσιογνωμία σὰν Ἑλληνισμὸς καὶ παρὰ τὴν τεχνολογικὴ διάβρωση τὴν ὁποία περάσαμε — ξαφνικὰ βρίσκουμε τὴν ταυτότητά μας κάτω ἀπὸ τὴν ἀπειλὴ νέων πιέσεων. Στὴν πρωθύστερη (χρονολογικὰ) ἐπιδίωξη μας νὰ ταυτισθοῦμε πολιτικὰ μὲ τὸ ἐθνικὸ κέντρο καὶ νὰ κατοχυρώσουμε ἔτσι ἁλάθευτα τὴν ἐθνική μας ταυτότητα, μπῆκε ὁ ἀνασχετικὸς παράγοντας τῶν Τουρκοκυπρίων μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀναγκαστοῦμε ἐκ τῶν πραγμάτων ν' ἀναθεωρήσουμε τὴν πορεία μας. Μιὰ νέα διεθνιστικὴ προσέγγιση στὴν πλεύση σας σὰν ἔθνους ἐπιβάλλεται ἐκ τῶν πραγμάτων. Κι' αὐτὴ τὴν πλεύση θάπρεπε ἴσως νὰ τὴν εἴχαμε συνειδητοποιήσει πιὸ πρίν. Τόσον ἐμεῖς ὅσο καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Τουρκοκύπριοι, οἱ ὁποῖοι —τόσον παλινδρομικὰ ὅσο καὶ ἐμεῖς— ἀλλὰ καὶ σὲ ἀντιπερισπασμὸ μὲ τὶς δικές μας ἐθνικὲς ἐπιδιώξεις εἶχαν θέσει σὰν στόχο τους τὴν ταύτιση μὲ τὸν δικό τους ἰδιαίτερο ἐθνικὸ κορμό.

Σήμερα οἱ ἐπιδιώξεις μας — καὶ τῶν δύο κοινοτήτων— ἀνατρέπονται καὶ ἀναπροσανατολίζονται ὁριστικὰ ἐκ τῶν πραγμάτων. Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες βρισκόμαστε στὶς δυὸ ἀντίθετες μερὶς τοῦ νησιοῦ καὶ προσπαθοῦμε νὰ κατοχυρώσουμε τὴν ἀνασφάλειά μας καὶ τὸν κίνδυνο ποὺ νοιώθουμε νὰ μᾶς ἀπειλεῖ μέσω τοῦ χωρισμοῦ αὐτοῦ. Ὁποιαδήποτε προβλήματα ἀντιμετωπίζαμε σὰν κοινότητες ποὺ ζοῦσαν ἀνάμικτα πρὶν ἀπὸ τὸ 1963, σήμερα **δὲν** ἔχουν λυθεῖ, ἁπλῶς ἔχουν τροποποιηθῆ.

Γράφει ἡ ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ προβλήματα εἶναι κοινά: Ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ ἔχει χάσε τὸν χῶρο τοῦ. Μεταφυτεύτηκε καὶ ἀναγκάζεται νὰ προσαρμόσει τὴ ζωή του σὲ νέες συνθῆκες ἀκόμα δύσκολες καὶ ἀντίξοες. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ Τουρκικὸς πληθυσμός ὁ ὁποῖος ἔχει ἀποσπασθεῖ βίαια καὶ ἀναγκαστικὰ ἀπὸ τὶς ἑστίες του καὶ ἔχει τοποθετηθεῖ μ' ἕνα τρόπο ἐντελῶς ἐγκάθετο σὲ ξένα σπίτια, ξένους χώρους γιὰ νὰ ζήσει καὶ νὰ δημιουργήσει μὲ τρόπο διαφορετικό. Ἡ ἀναπροσαρμογὴ ἔτσι ἡ ὁποία ἐξυπακούεται καὶ ἀπὸ τὶς δύο κοινότητες εἶναι ἐντατικὴ καὶ δύσκολη. Καὶ τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας προσφέρουν πολλὰ στὴ διαιώβαση αὐτῶν τῶν προβλημάτων καὶ στὴν ἀλληλοενημέρωση τῶν κοινοτήτων. Δὲν μπορεῖ λοιπὸν σήμερα μὲ τὴν ἐπικοινωνία καὶ τὴν ἐνημέρωση ποὺ διαθέτει ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος νὰ παραμένει ἀδιάφορος σὲ προβλήματα ὄχι ἁπλῶς συναν θρώπων του, ἀλλὰ γειτονικῶν, συνοίκων κοινοτήτων. Οἱ κρίσεις εἶναι κοινές. Μέσα σὲ τέτοιες κοινὲς κρίσεις χαλκεύεται καὶ ἡ διαπροσέγγιση τῶν ἀνθρώπινων συνόλων, ὅσο δυνατὴ κι' ἂν εἶναι ἡ ἔντεχνη ἀπόσταση ποὺ δημιουργοῦν οἱ ἐξωτερικοὶ πολιτικοὶ παράγοντες.

Σήμερα τὰ ἔθνη ἀναζητοῦν τρόπους ταύτισης, τρόπους συνάντησης. Μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ μεγάλες ἴσως ἀποδείξεις εἶναι καὶ ἡ δημιουργία τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν ποὺ καλύπτει μὲ τὶς πολλαπλὲς ἀνθρωπιστικὲς του δραστηριότητες πολλὰ κενὰ ἀνάμεσα στοὺς λαοὺς καὶ γεφυρώνει οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ χάσματα. Ὅ,τι δὲ κι' ἂν θεωρεῖται ἀπὸ πολλοὺς ἀνίσχυρη ἢ ἠθικὴ του ἐπέμβαση στὰ πολιτικὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ λαοὶ κυρίως τῶν ἀναπτυσσομένων περιοχῶν, εἶναι ἐν τούτοις μιὰ ἐπέμβαση ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἐνεργοποιήσει τὴν καλὴ θέληση καὶ νὰ δραστηριοποιήσει θετικὰ τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὴν συμβίωση καὶ τὴν εἰρήνευση καὶ γεφύρωση τῶν διαφορῶν τους. Γι' αὐτὸ κι' εἶναι σημαντικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι προσπαθοῦμε νὰ λύσουμε τὸ Κυριακὸ πρόβλημα στὰ πλαίσια τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, σὰν Ἑλληνοκυπριακὴ πλευρά.

Πολλὰ ἀπ' ὅσα διακυβεύονται στὴν Κύπρο εἶναι προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν καὶ θ' ἀντιμετωπίσουν πολλὰ ἀναπτυσσόμενα κράτη. Τὰ δικαιώματα τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσοτιμίας τῆς παραμονῆς στὴ γῆ καὶ στὰ σπίτια τους, τῆς ἀπερίσπαστης δημιουργίας σὲ πλαίσια εἰρήνης καὶ συνεργασίας οἱ ἄνθρωποι τὰ κωδικοποίησαν στὸν Καταστατικὸ Χάρτη τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν. Αὐτὸ τὸν κώδικα τὸν βλέπουμε νὰ ἔχει καταπατηθῆ στὴν Κύπρο. Κι' αὐτὸν τὸν Κώδικα πρέπει νὰ τὸν ἀποκαταστήσουμε προκειμένου νὰ ἐπιβιώσουμε σὰν λαός. Δὲν εἶναι δὲ συμπτωματικὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀναζητοῦμε ἐκ τῶν πραγμάτων λύση στὰ πλαίσια τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, δυὸ κοινότητες πρέπει νὰ ἐξεύρουν τρόπους συμβιώσεως μιὰ καὶ ἡ ἐπιβίωσή τους ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἀλληλοσεβασμό καὶ τὴ συνεργασία ποὺ μποροῦν νὰ ἐπιδείξουν, ἀποσπαζόμενοι ἀπὸ τὰ πάθη τοῦ παρελθόντος.

Ἔγινε μιὰ κατάλυση στὴν Κύπρο. Κατάλυση τῶν ἀξιῶν τῆς οἰκογένειας, τοῦ σπιτικοῦ χώρου, τῆς ἐφεσης γιὰ δημιουργία. Κατάλυση τῶν ἰδανικῶν τῆς ἐθνικῆς διενότητας καὶ τῆς συνύπαρξης. Αὐτὴ ἡ κατάλυση δὲν ἦταν ἄκαιρη ἢ συμπτωματική, ὅσον ἄδικη κι' ἂν ἦταν ἀπὸ πλευρᾶς ἐξωτερικῶν ἐνεργειῶν καὶ παρεμβάσεων ἄλλων κρατῶν. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ μοναδική μας διέξοδος εἶναι νὰ στραφοῦμε σήμερα μὲ τὰ δεδομένα ποὺ διαθέτουμε στὴν ἐπανεμπέδωση τῶν ἀξιῶν ποὺ κλονίστηκαν μέσα σ' ἕνα ἐνιαῖο πρίσμα καὶ μιὰ ἀδιαίρετη πρόθεση — τὴν προοδο καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου σὰν συνόλου καὶ **τὴν προώθηση τῶν** πολιτιστικῶν μας παραδόσεων. Ἔτσι ποὺ καὶ τὴν ἐθνική μας φυσιογνωμία νὰ διατηρήσουμε καὶ τὴν προσαρμογὴ στὰ σύγχρονα πολιτικὰ δεδομένα νὰ πραγματοποιήσουμε.

Μιὰ ἐπαναακατάταξη τῶν κριτηρίων καὶ τῶν ἐπιπέδων μας εἶναι **αὐτὸ** ποὺ ἐπιβάλλεται μετὰ ἀπὸ τὴ γενικὴ ἐπισκόπηση —ἀπογραφὴ τῶν δεινῶν ποὺ μᾶς ἔπληξαν πρόσφατα. Ἐνοποίηση τῶν δυνάμεών μας, ψύχραιμη καὶ ἀποφασιστικὴ ἀγωνιστικότητα ἀλλὰ καὶ σύνεση καὶ αὐτοκριτικὴ καὶ ἐτοιμότητα νὰ δοῦμε ξανὰ τὴν πολιτεία μας νὰ ξαναακτίσουμε καὶ τὰ σύγχρονα παγκόσμια ρεύματα ποὺ καλοῦν τοὺς λαοὺς σὲ συνεργασία καὶ συμβίωση μέσα σὲ μιὰ νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων. Κι' ἂν αὐτὰ φαίνονται μακρυνὲς ἰδεολογίες, ποὺ ὁ σκληρὸς ρεαλισμὸς τῆς στρατιωτικῆς πολιτικῆς τῆς Ἄγκυρας δὲν φαίνεται νὰ δέχεται μαζί μας ἢ νὰ ἀφομοιώνει, δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ξεχνοῦμε ὅτι οἱ ἰδέες ὑπάρχουν γιὰ νὰ γίνονται πράξη. Ὅσος χρόνος κι' ἂν χρειάζεται. Τὸ ἀπέδειξαν πολλὰ ἔθνη πολλὲς φορές. Καὶ σήμερα ἡ ἱστορικὴ ἐπιτάχυνση εἶναι γεγονὸς πιά. Ἡ ἱστορία δὲν κυλᾶ μὲ τὴν καθυστέρηση τοῦ 18ου καὶ τοῦ 19ου αἰῶνα. Συμβαδίζει μὲ τὴν ταχύτητα τῶν τεχνολογικῶν μέσων ποὺ διενώγουν τοὺς ἀνθρώπους σ' ὁποιο στρατόπεδο καὶ ἂν ἀνήκουν.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 21 ΜΑΡΤΙΟΥ 1977

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΓΡΑΦΕΙ Η ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΧΑΡΗ ΣΤ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ: «Διεθνοποίηση - Συστράτευση».

Ἡ Τουρκικὴ εἰσβολὴ ὅπως ἀκολούθησε τὸ πραξικόπημα, δημιούργησε μιὰ κρίση ἱστορική ἀλλὰ καὶ πολιτικο-οἰκονομικὴ ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ ξεπεράσουμε οὔτε εὔκολα ἀλλὰ οὔτε καὶ μόνο μὲ τὶς δικές μας ἀσφαλῶς δυνάμεις. Γι' αὐτὸ καὶ ὁποιαδήποτε ἐνεργὴ προσφορὰ σὲ ὁποιονδήποτε τομέα τῆς ζωῆς τοῦ τόπου εἶναι ὄχι μόνο χρήσιμη ἀλλὰ καὶ ἀπαραίτητη γιὰ νὰ μᾶς κρατοῦν σὲ πλήρη ἐπαγρύπνηση καὶ στὶς ἐπάλξεις τῆς σωστῆς, ψύχραιμης ἀγωνιστικότητας.

Τὰ ἄρθρα ποὺ περιλαμβάνει τὸ βιβλίο τοῦ Χάρη Κυριακίδη «Διεθνοποίηση - Συστράτευση» δημοσιεύτηκαν στὴν ἐφημερίδα «Κύπρος» σὲ δυὸ χρονικὲς περιόδους τοῦ 1975, ἀπὸ τὶς 16.6 μέχρι τὶς 16.8 καὶ ἀπὸ τὶς 15.9 μέχρι τὶς 17.11. Στὰ ἄρθρα αὐτὰ ἐξετάζονται διάφορες πτυχὲς τοῦ Κυπριακοῦ προβλήματος μέσα σ' ενα κλίμα σωστῆς, συνεποῦς δημοσιογραφίας.

Στὴν πρώτη ἑνότητα ἐξετάζονται θέματα ὅπως ἡ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ συστράτευση, ἡ «Κάθαρση», ἡ «Ἀμυντικὴ Θωράκιση καὶ ἡ Τουρκικὴ Προβοκάτσια». Ἡ δεύτερη σειρὰ ἄρθρων ἀναφέρεται, μεταξὺ ἄλλων καὶ στὰ ἀκόλουθα: «Ἀνασύνταξη μας σὲ συνάρτηση μὲ τὴν κατάσταση στὰ κατεχόμενα», τὰ «Οἰκονομικά, Κοινωνικὰ καὶ Πολιτικὰ προβλήματα τῆς Τουρκίας, σὲ συνάρτηση μὲ τοὺς ἴδιους παράγοντες στὴν Κύπρο καὶ τὴν Ἑλλάδα», ὁ «Ρόλος τῶν ὁμάδων πιέσεως καὶ τῶν κομμάτων» καὶ ἡ «Ἐπίλυση τῶν προβλημάτων καὶ ἡ ἰσχυροποίηση τῆς ἑνότητος».

Κεντρικὸς ἄξονας θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ πεῖ γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο οἰκοδομεῖ τὴ σκέψη του καὶ ὀργανώνει τὶς εἰσηγήσεις καὶ τὰ συμπεράσματά του ἀπὸ τὰ γεγονότα ὁ μελετητής, εἶναι ἡ ὑπόθεση τοῦ Μακροχρόνιου Ἀγῶνα, γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ ὁποίου πρέπει νὰ λειτουργοῦν δυὸ βασικὲς προϋποθέσεις:

«Οἱ προϋποθέσεις αὐτὲς εἶναι: ἡ μὲ συνέπεια διατήρηση τοῦ Κυπριακοῦ σὲ Διεθνῆ πλαίσια καὶ ἡ παλλαϊκὴ συστράτευση, ποὺ καὶ τὰ δυὸ μαζὶ μποροῦσαν νὰ ἑδραιωθοῦν σὲ γερὲς βάσεις. μὲ τὴν συμμετοχὴ τῶν εὐρυτέρων λαϊκῶν στρωμάτων, στὴ διαδικασία γιὰ τὴ λήψη ἀποφάσεων, τόσο γιὰ τὸ γενικώτερο του πρόβλημα (τὴν ἀπελευθέρωση), ὅσο καὶ γιὰ τὰ εἰδικώτερα προβλήματα τοῦ τόπου (Πολιτικά, Κοινωνικά. Οἰκονομικά», (Σελ. 12).

Γνώστης τῶν χρόνων καὶ τῶν χώρων στοὺς ὁποίους κινήθηκε καὶ κινεῖται ἡ Κυπριακὴ ὑπόθεση βλέπει ὁ συγγραφέας μ' ἕνα κώδικα ἀξιῶν ποὺ ὅλοι θέλουμε νὰ πιστεύουμε καὶ τὸν ὁποῖο ἐλπίζουμε νὰ μὴ διαψεύσουν οἱ συνθῆκες καὶ οἱ τελικὲς διευθετήσεις, τὸ πρόβλημά μας καὶ τὴν λύση του.

ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: «Γῆ μου, ὀδύνης Γῆ».

Ἱστορικὰ τὰ διηγήματα τοῦ Πέτρου Στυλιανοῦ, ἀντλοῦν τὸ ὑλικό τους ἄμεσο καὶ ζωντανὸ ἀπὸ τὰ περιστατικὰ ποὺ ἔζησε ἡ Κύπρος μὲ τὸν ἀγῶνα τοῦ '55—'59 καὶ μὲ τὰ πρόσφατα γεγονότα τῆς Τουρκικῆς εἰσβολῆς.

Πολὺ λίγη πρόθεση ὑπάρχει ἀπὸ τὸν συγγραφέα νὰ «μετουσιώσῃ» ἢ νὰ δώσῃ ὁποιοδήποτε ἔντεχνο ἔστω λογοτεχνικὸ περίβλημα στὰ γεγονότα ποὺ περιγράφει. Τὰ παραθέτει γνήσια, αὐθεντικά, μὲ περιγραφικὴ διαύγεια καὶ μὲ ἐσωτερικὴ διείσδυση στὴν ψυχολογία τῶν προσώπων, ταυτιζόμενος μὲ γεγονότα καὶ μὲ χαρακτῆρες μ' ἕνα τρόπο ἄμεσο. καίριο. Κι' αὐτὴ ἡ ταύτιση δὲν εἶναι οὔτε τυχαία, οὔτε λογοτεχνικὴ ἐγκεφαλικότητα. Εἶναι τὸ φυσικὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἴδιας τῆς βίωσης τῶν γεγονότων τόσο τοῦ Ἀγῶνα ὅσο καὶ τῆς πρόσφατης μας τραγωδίας. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ πυκνὴ λεπτομέρεια μέσα στὴν ὁποία ἐκτυλίσσεται ἡ ἱστορία καὶ τὸ θέμα τῶν διηγημάτων. Ἴσως κάποια περισσότερη ἀφαίρεση νὰ πρόσθετε στὴν ὀξύτητα καὶ νὰ καθιστοῦσε τὰ ἀφηγήματα αὐτὰ ἀκόμα πιὸ ἐπώδυνα, συνκλονιστικὰ ντοκουμέντα τῆς ὀδύνης καὶ τῶν δεινῶν ποὺ ἀντιμετώπισε ὁ τόπος μας τὶς τελευταῖες δεκαετίες.

ΛΙΤΣΑΣ Φ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ: «Μυστικὴ Πορεία».

Ἡ νουβέλλα εἶναι κι. αὐτὴ τοποθετημένη στὸ κλῖμα τοῦ ξερριζωμοῦ, ἀποτελέσματος τῆς κρίσης ποὺ μᾶς βρῆκε καὶ ποὺ συνεχίζεται. Στὸν ξεριζωμὸ αὐτὸ πολλὲς ἀξίες δοκιμάστηκαν καὶ ἀκόμα δοκιμάζονται. Αὐτὴ τὴ δοκιμασία τὴν περικλείνει μέσα στὴν ψυχογραφία τῆς πρωταγωνίστριας ἡ ὁποία καλεῖται νὰ ὑπερασπίσῃ τὶς ἀπόψεις καὶ τὰ πιστεύω της σ' ἕνα κόσμο ὅπου ἄλλοι ἔχουν χάσει τὰ πάντα ἀλλὰ ἄλλοι ἀκόμη δὲν ἔχουν ἐπηρεαστῆ ἀπὸ τίποτα. Ἡ πορεία τῶν γυναικῶν στὴν Ἀμμόχωστο εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ ἡ συγγραφεὺς ἀντιμετωπίζει μέσα ἀπὸ τὸ πρῖσμα καὶ πάλιν τῆς πρωταγωνίστριας ποὺ καλεῖται, μὲ ἄλλες γυναῖκες, τὸν Ἀπρίλη τοῦ '75, νὰ πορευθῆ πρὸς τὴ σκλαβωμένη Ἀμμόχωστο, σὲ μιὰ ἐκδήλωση ἀγάπης καὶ πίστης στὸν τόπο τοῦ ἀνθρώπου, στὴ δύναμη του νὰ ἐπιβιώνει μὲ τὸν συνάνθρωπό του πλάϊ του, ἔτσι ὅπως ὁρίζουν οἱ σύγχρονες συνθῆκες τῆς διαβίωσης καὶ τῆς ἀλληλοανοχῆς τῶν λαῶν.

Εἶναι μιὰ ρομαντικὴ Ἱστορία ἡ «Πορεία» γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ παραμένουν στὶς δικές τους ἐπάλξεις μέσα σὲ σκληρὲς ὡμὲς κυνικὲς συνθῆκες. Κι' ἡ συγγραφεὺς τὴν δίνει αὐτὴ τὴν Ἱστορία εὐαίσθητα, ἴσως λίγο ἔξω ἀπὸ τὴν ὡμὴ πραγματικότητα, φιλτραρισμένη μέσα ἀπὸ τοὺς χαρακτῆρες τῆς νουβέλλας, τὸ ἴδιο εὐαίσθητους κι. αἰσθαντικοὺς (ἄλλοι ἴσως θἄλεγαν ὡραιοποιημένους) ὅπως κι' ἡ ἡρωΐδα.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

27η ΜΑΡΤΙΟΥ : ΔΙΕΘΝΗΣ ΗΜΕΡΑ ΘΕΑΤΡΟΥ

ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ : 'Αντίποδας ἢ πάτρωνας τοῦ Σκηνικοῦ Θεάτρου ;

'Η Τηλεόραση πρόσφερε στὸ σημερινὸ ὑπήκοο τῆς Τεχνολογίας τὴ μεγάλη «φυγή». Τὴ φυγὴ ἀπὸ τὰ προβλήματά του, τὴ φυγὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του. 'Απλώνει τὸ χέρι, πατᾶ τὸ κουμπί καὶ ἡ ψυχαγωγία εἶναι δική του. "Ενα ἀπειράριθμο συσσώρευμα ἀπὸ θιάσματα τὸν κατακλύζουν. Οἱ διαφημίσεις τοῦ δίνουν ὅλες ἐκεῖνες τὶς χαμένες εὐκαιρίες τῆς γρήγορης, πυκνῆς, προκλητικῆς ζωῆς τῆς γεμάτης ἐμπειρίες, ὄμορφες γυναῖκες, ἐλκυστικοὺς ἄντρες, ταξίδια καὶ ἐλκυστικοὺς χώρους, ρομάντζο καὶ περιπέτεια, ἡ μοντέρνα γεύση, ἡ ἀπόλαυση τῆς ζωῆς ποὺ ὅταν σκοτεινιάσει ἡ μικρὴ ὀθόνη τὸν ἀφήνουν στὴ μονοτονία τῆς καθημερινότητας, εἶναι γιὰ λίγες ὧρες δικά του.

Κι' ἕνας ἄλλος ὁλόκληρος κόσμος εἶναι καὶ πάλιν δικός του. Γεμάτος συναίσθημα. Τὰ σήριαλς, οἱ κινηματογραφικὲς ταινίες, οἱ ἀστυνομικὲς περιπέτειες εἶναι ἕνας τεράστιος συγκεντρωτικὸς φακὸς τοῦ θυμικοῦ κόσμου τοῦ σύγχρονου ἀτόμου. Ξεκινοῦν τὰ ἀστρικὰ συναισθηματικὰ πλέγματα ἀπ' ὅλες τὶς πηγές τῆς σύγχρονης τηλεοπτικῆς τροφῆς καὶ καταλήγουν στὸ σπίτι τοῦ θεατῆ, ἐκτυλίσσονται μπρὸς στὸν κουρασμένο πολίτη τοῦ σημερινοῦ ἄγχους καὶ ἐπιζητοῦν αὐτόματα, ἴσως καὶ αὐθαίρετα, μιὰ θέση στὸ ὑποσυνείδητό του καὶ στὸν κώδικα τῶν ἀξιῶν του.

Φυσικὰ ἡ Τηλεόραση δὲν εἶναι μόνο φυχαγωγία. Εἶναι καὶ ἐνημέρωση καὶ ἐπιμόρφωση. Κι' αὐτοὶ οἱ στόχοι ἐπιδιώκονται καὶ πραγματώνονται στὰ πλαίσια ἐκπομπῶν ὅπως εἶναι οἱ Εἰδήσεις, οἱ Συζητήσεις, τὸ Θέατρο. Πολλὰ φυσικὰ ἔχουν γραφτεῖ γύρω ἀπὸ τὸ θέμα: Τηλεόραση: 'Επιμόρφωση ἢ ψυχαγωγία; Καὶ ποτὲ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρξη ὁμόφωνη προσέγγιση ἢ συμπέρασμα, γιατὶ τόσο τὸ μέσο, ὅσο καὶ τὰ μηνύματα του ἀποτελοῦν ζωντανὸ ὀργανισμὸ ποὺ ἐξελίσσεται μέσα στὸ χρόνο καὶ μέσα στὴ συνείδηση τοῦ θεατῆ. "Αλλωστε ἐμεῖς στὴν Κύπρο δὲν ἔχουμε οὔτε πρόβλημα ὅσον ἀφορᾶ τὴν τηλεοπτικὴ τροφή. Τὰ κριτήρια γιὰ τὸν σωστὸ προγραμματισμὸ πάντα ὑπάρχουν καὶ τηρεῖται ἡ ἰσορροπία μέσα στὰ δεδομένα μας, ἀνάμεσα στὰ ψυχαγωγικὰ καὶ στὰ ἐπιμορφωτικὰ προγράμματα μὲ ὑπεροχὴ τῶν τελευταίων. Οὔτε καὶ ἔχουμε πρόθεση νὰ κατατάξουμε τὸ θέατρο κατ' ἀρχὴν στὸ ἕνα ἢ στὸ ἄλλο εἶδος προγράμματος. Γιατὶ τὸ θέατρο, ἕνας μεγάλος ἀγωγὸς τῆς Τέχνης, προσφέρει καὶ φυγὴ καὶ ἐπιμόρφωση, ἀνάλογα μὲ τὸ ἔργο καὶ τὰ ἐπίπεδά του. Μὲ τὴν εὐκαιρία ὅμως τῆς χτεσινῆς Παγκόσμιας 'Ημέρας Θεάτρου θέλουμε νὰ κάνουμε μερικὲς σκέψεις γύρω ἀπὸ τὸ θέατρο στὴ σκηνὴ καὶ τὸ θέατρο στὴν Τηλεόραση.

'Η Τηλεόραση εἶναι βολικὸ σπιτίσιο θέαμα. Δὲν ξεσπιτώνεται ὁ θεατής, δὲν κουράζεται νὰ ντυθῆ, νὰ μπῆ στὸ αὐτοκίνητό του, νὰ πληρώση εἰσιτήριο, νὰ ταλαιπωρηθῆ ἐντοπισμένος σὲ μιὰ αἴθουσα, σ' ἕνα κάθισμα ἀρκετὲς ὧρες γιὰ ν' ἀπολαύση ἕνα φίλμ ἢ ἕνα θεατρικὸ ἔργο. Κάθεται ἡσυχα, ἀναπαυτικά, σηκώνεται ὅποτε θέλει, πατᾶ τὸ κουμπὶ καὶ σβύνει τὸ θέαμα ὅποτε θέλει. Γι' αὐτὸ κι' ἡ Τηλεόραση κτύπησε τὸν κινηματογράφο. Καὶ γι' αὐτὸ οἱ παραγωγοὶ στραφῆκαν τὶς τελευταῖες δεκαετίες στὶς ὑπὲρ-παραγωγὲς γιὰ νὰ συναγωνιστοῦν ἐπάξια τὸ κουτὶ καὶ νὰ ξανατραβήξουν τὸ κοινὸ στὶς αἴθουσές τους. Στὸν θεατρικὸ χῶρο, ἡ διαίρεση εἶναι ἀκόμα σοβαρώτερη καὶ ἡ ἀντιπαράθεση πολὺ πιὸ οὐσιαστική. 'Η Τηλεόραση, λόγῳ τῶν τεχνικῶν μέσων — τὸ μέγεθος τοῦ στούντιο, ἡ καθήλωση τοῦ ἠθοποιοῦ μπροστὰ σὲ δυὸ ἢ τρεῖς κάμερας, αὐτόματα ἐλαττώνει τὴ δράση. "Ολος ἐκεῖνος ὁ σκηνικὸς ὀργασμὸς ποὺ προσφέρει τὸ σανίδι μὲ τὰ πολλά, μακρυνὰ πλάνα του, οἱ συνδυασμοὶ τῶν κοστουμιῶν, ἡ ἀνθρώπινη φιγούρα, ἡ κίνηση, τὸ σάλεμα τοῦ ἀνθρώπινου ὐλικοῦ πάνω στὸ μπαλκοσένικο, μπροστὰ ἀλλὰ καὶ μακρυὰ ἀπὸ τὸν θεατή, ἔτσι ποὺ προσφέρεται σὰν μυσταγωγία σὲ μιὰ ἐξέδρα, ἀπρόσιτη μὲν ἀλλὰ λαχταριστή, οἱ φωνὲς τῶν ἠθοποιῶν, ποὺ σμίγουν, συμπληρώνουν ἢ ἀντιδιαστέλλονται μὲ τὶς κινήσεις του, ὅλ' αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴ μαγεία, τὸν μῦθο τοῦ θεάτρου. "Ολα συντελοῦν στὴν οἰκοδόμηση τοῦ παραμυθένιου κόσμου ὅπου ὁ θεατὴς κι' ὁ ἠθοποιὸς ἀναζητοῦν τὴ μέθεξη, μένοντας ὅμως πρακτικὰ καὶ σχεδὸν ὁλοκληρωτικά, στὶς ἀμετακίνητες θέσεις τους. 'Η ταύτιση τοῦ θεατῆ μὲ τοὺς χαρακτῆρες τῆς σκηνῆς παοαμένει συχνὰ ἐγκεφαλική, μιὰ πράξη ἐθελούσια ποὺ τοποθετεῖται σὲ μιὰ καρέκλα μιᾶς αἴθουσας γεμάτης ξένο κόσμο, μιὰ πράξη ταύτισης ποὺ ἐμφορεῖται ἀπὸ ταυτόχρονο σεβασμὸ καὶ τὴν αἴσθηση τῆς ἀπόστασης καὶ τῆς μακρυνότητας ἀπὸ τὸν κόσμο ποὺ διαγράφεται καὶ τὸν ψυχισμὸ ποὺ προβάλλει ὁ ἠθοποιός καὶ ὁ ρόλος του. Γι' αὐτὸ κι' ὁ ἠθοποιὸς φτειάχνει — δυνητικὰ καὶ ἀπόλυτα ἐνσυνείδητα-- τὸν μῦθο τοῦ θεάτρου. Δημιουργεῖ χαρακτῆρες, πιὸ μεγάλους ἀπὸ τὴ ζωή, μὲ ὅλα τὰ συστατικὰ τῆς καθημερινότητας διογκωμένα σὲ πλάνα ἐξωπραγματικά, ἀλλὰ πιστευτά, λόγῳ συγγραφέα καὶ λόγῳ ἑρμηνευτῆ.

Στὴν Τηλεόραση τὸ θέατρο ἀποιυθοποιεῖται. 'Η σκηνικὴ δράση. ἡ κίνηση περορίζεται, ἐντοπίζεται. Τὰ μεγάλα πλάνα, τὰ κλόουζ-ἄπς, ἀντικαθιστοῦν τὴν ἀνθρώπινη φιγούρα ποὺ παίζει μὲ τὸ σῶμα ὁλόκληρο, μὲ τὴ χειρονομία, μὲ τοὺς κινητικοὺς συνδυασμούς. 'Ο ἠθοποιὸς συγκεντρώνει, ἀναγκάζεται νὰ συγκεντρώσει ὅλη ἡ τὴν περισσότερη ἑρμηνευτικὴ του τέχνη καὶ τὴ δημιουργική του δύναμη στὸ πρόσωπο. Στὰ μάτια, στὴν ἔκφραση τῶν χειλιῶν, στὸ παιγνίδισμα τῶν βλεφάρων, στὸ ράγισμα τοῦ μετώπου, στὸ χαμόγελο, ἢ στὸ ἀνέκφραστο δάκρυ, στὸ Λόγο, στὸν διάλογο μὲ τοὺς ἄλλους ἠθοποιούς. Συμπληρωματικὸ ρόλο μόνο σχεδὸν μποροῦν νὰ παίξουν οἱ κινήσεις του. "Οσο γιὰ τὴ συνδυασμένη κίνηση, αὐτὴ εἶναι ἀραιό, ἀπαραίτητο στοιχεῖο μόνο γιὰ τὴν ἀπόδοση τῆς πλοκῆς καὶ τὴ διαγραφὴ τοῦ μύθου. Κι' ὁ θεατὴς καραδοκεῖ στὴν πολυθρόνα του μὲ τὸ ποτὸ (ἢ καὶ τὸ φαΐ(!) του δίπλα), σὰν ἴσος πρὸς ἴσο. Ταυτίζεται ἄνετα μὲ πρόσωπα — βρίσκεται στὸ σπίτι του, ὄχι στὸ θέατρο, κάτω ἀπὸ τὴ σκηνὴ —κι' ἔχει αὐτὴ τὴν ἐξουσία ἀπάνω σὲ ὅ,τι βλέπει. 'Η μαγεία κι' ἡ ἀπόσταση τῆς σκηνῆς ἐδῶ δὲν ὑφίσταται. 'Εδῶ μπορεῖ νὰ γυρίσει στοὺς ἄλλους θεατές στὸ σπίτι καὶ νὰ ἱεροσυλήσει μὲ μιὰ παρατήρηση γύρω ἀπὸ τὸν ἠθοποιό, τὸν συγγραφέα ἢ τὸ ἔργο κάθε στιγμή. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν ταυτίζεται τελικὰ μὲ τοὺς χαρακτῆρες, ἡ ταύτιση εἶναι εἰλικρινὴς καὶ δὲν τὴν ὑποβάλλει ὁ χῶρος καὶ ἡ ψυχολογικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ἠθοποιοῦ ἀπὸ τὴν καθέδρα τοῦ σκηνικοῦ βασιλείου του.

Κι' ἐδῶ ἐμφωλεύουν οἱ κίνδυνοι γιὰ τὸ θέατρο στὴν Τηλεόραση, τὸν ρόλο του —ψυχαγωγικὸ) ἐπιμορφωτικὸ— τὸ ἀποτέλεσμά του, τὴν φύση καὶ τὴν ἀποστολή του. 'Η Τηλεόραση, ὄντας μέσο Μαζικῆς — τῆς πιὸ μαζικῆς— ἐπικοινωνίας, φόρμουλα ἀκροαματικότητας πρέπει νὰ ἀναζητᾶ πάντα σὰν τὸν χαμηλότερο κοινὸ παρονομαστὴ στὶς προτιμήσεις τοῦ κοινοῦ. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ πολλὲς χῶρες τοῦ κόσμου, ὅπου ἡ Τηλεόραση ἀπὸ διαφημίσεις) τὸ τηλεοπτικὸ θέατρο νοσεῖ. 'Η ποιότητα λείπει παντελῶς, ὁ συγγραφέας δὲν ἔχει περιθώρια αὐτο-ἔκφρασης καὶ τὰ ἔργα ποὺ γράφονται στερεύονται περιεχομένου καὶ κινοῦνται στὰ χαμηλότερα ἐπίπεδα τοῦ μέσου θεατῆ ποὺ δὲν ἔχει ἀξιώσεις ἢ προσδοκίες, ἁπλῶς μαγνητίζεται ἀπὸ τὸ κουτὶ καὶ διασκεδάζει τὴν ἀνία του μὲ τὴν ἀπόλυτη μετάσταση στὸν κόσμο τῆς Τι-Βί. Γνωστὸς 'Αμερικανὸς τηλεοπτικὸς συγγραφέας γράφει τὰ ἀκόλουθα γιὰ τὸ θέατρο ἀπὸ τὴν 'Αμερικανικὴ Τηλεόραση:

«Τὸ ἄδειασμα τοῦ περιεχομένου ποὺ ξεκίνησε ἡ Κυβέρνηση μὲ τὶς ὁμάδες πιέσεως καὶ ποὺ ἐνδυναμώνουν οἱ πιέσεις τῶν διαφημιστῶν καὶ δεχτῆκαν οἱ Τηλεοπτικοὶ Σταθμοί, ὁ παραγωγὸς κι' ὁ συγγραφέας, σκοτώνει τὸ θέατρο στὴν Τηλεόραση. Μὲ μερικὲς λαμπρὲς ἐξαιρέσεις ἡ σύντομη ἱστορία τοῦ τηλεοπτικοῦ θεάτρου εἶναι καταστροφική. Προσφέρθηκε τὸ θέατρο ἐλεύθερα στὰ δημόσια κύματα, ἀλλὰ τὸ ἴδιο πεθαίνει ἀπὸ ἀνελευθερία καὶ καταδίωξη. Καὶ ἡ κατάσταση ὅσο πάει χειροτερεύει».

Στὴν Κύπρο ἀντιμετωπίζουμε τὸν ἀγῶνα αὐτὸ ἀνάμεσα στὸ θέατρο ἀπὸ τὴ σκηνὴ καὶ τὸ θέατρο ἀπὸ τὴν Τηλεόραση εὐσυνείδητα, ἀποστολικὰ σχεδόν. 'Αφαιρέσαμε τὸ ἀνταγωνιστικὸ στοιχεῖο καὶ προωθήσαμε τὸ θέατρο μέσῳ τῆς Τηλεόρασης. Παρουσιάζουμε συστηματικὰ καὶ ξένες ἀλλὰ καὶ τὶς ἀξιόλογες δικές μας θεατρικὲς παραγωγὲς προσαρμοσμένες στὰ περιθώρια τοῦ Τηλεοπτικοῦ χώρου - ἑρμηνευτικοῦ, σκηνοθετικοῦ. Καὶ μὲ πυκνότητα καὶ μὲ συνέπεια. Αὐτὸ εἶναι προσφορὰ καὶ καλόδεχτη καὶ ἀπαραίτητη σ' ἕνα χῶρο ὅπου ὑπάρχουν πολλὰ περιθώρια γιὰ τὴ δημιουργία θεατρικῆς ἀγωγῆς καὶ παράδοσης. "Αν ὅμως θέλουμε νὰ φέρει ἡ Τηλεόραση σὲ πέρας τὸν ρόλο τοῦ πάτρωνα τοῦ θεάτρου, ρόλο οὐσιαστικὸ καὶ ἐποικοδομητικώτατο, πρέπει νὰ ὀργανωθοῦμε σὲ μιὰν ἄλλη ἀνυπερθέτως κατεύθυνση: στὴ συγγραφὴ Τηλεοπτικοῦ θεατρικοῦ ἔργου. "Οπως εἴδαμε, ἡ θεατρικὴ μορφὴ τῆς σκηνῆς εἶναι ἕνας ἄλλος κόσμος ἐξωτερικὰ καὶ ψυχολογικὰ ἀπὸ τὴν Τηλεοπτικὴ θεατρικὴ μορφή. 'Η προσαρμογὴ εἶναι μετάβαση λόγῳ οἰκονομίας, ἀφοῦ δὲν ἔχουμε τὴ συγγραφικὴ παραγωγὴ εἰδικὰ γιὰ τὸ Μέσο τῆς Τηλεόρασης. Τοὺς συγγραφεῖς ὅμως δὲν τοὺς ἔχουμε; Πρέπει νὰ καθιερωθοῦν διαγωνισμοί, καὶ νὰ συστηματοποιηθῆ ἡ παραγωγὴ θεατρικῶν ἔργων ὄχι μόνο ξένων (γραμμένων ἢ παιγμένων γιὰ τὴν Τηλεόραση εἰδικὰ) ἀλλὰ καὶ ντόπιων, ἀλλὰ ὰς καθιερώσουμε τὴν παραγωγὴ Τηλεοπτικοῦ ἔργου Κυπριακῆς συγγραφῆς, γιὰ νὰ μεταφέρουμε σωστὰ τὸ θέατρο ἀπὸ τὸ σανίδι στὸ σαλόνι μας. Εἶναι μιὰ μεταφορὰ ποὺ ἀντιμετωπίζουμε μὲ συνέπεια καὶ ζῆλο σχεδὸν τὴν τελευταία δεκαετία, ἀλλὰ πολλὰ περιθώρια ὑπάρχουν γιὰ τὴν καλλιέργεια τῆς Τηλεοπτικῆς θεατρικῆς παράδοσης μέσα στὰ πλαίσια τῆς φύσης τῶν περιορισμῶν καὶ τῆς λειτουργίας τῆς Τηλεόρασης. Κι' αὐτὴ ἡ τῆς Τηλεόρασης. Μιὰ εἰδική, ὀργανωμένη ἐκστρατεία ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς συγγραφεῖς, μέσῳ τῶν ὀργανωμένων φορέων τους, ὅπως εἶναι ἡ Ἑταιρεία Θεατρικῶν Συγγραφέων Κύπρου, εἶναι ἐπίσης ἀπαραίτητη προκειμένου νὰ ὑπάρξουν ἀποτελέσματα. 'Ακόμα καὶ εἰδικὰ σεμινάρια γιὰ τὴν συγγραφὴ καὶ τὴν σημασία τοῦ Τηλεοπτικοῦ θεατρικοῦ θὰ μποροῦσαν νὰ ὀργανωθοῦν, σὲ μιὰ καθολικὴ ἐκστρατεία ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐνδιαφερομένους γιὰ νὰ γίνη τὸ σωστὸ ξεκίνημα μὲ τὸ σώστὸ τηλεοπτικὸ ἔργο. 'Η Τι-Βί ἀπομυθοποιεῖ τὸ θέατρο καὶ στὴν Κύπρο ὅπως κι' ἀλλοῦ. Καὶ εἶναι μεγάλο μέρος τῆς ζωῆς μας, ὅπως καὶ ἀλλοῦ. 'Η φόρμα καὶ τὸ περιεχόμενο ὑπαγορεύονται ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ Μέσο ἔκφρασης στὴν Τέχνη. Κι' ἡ Τηλεόραση θέλει τὸν δικό της κώδικα στὸ συνδυασμὸ αὐτὸ φόρμας καὶ περιεχομένου. Καὶ τὰ δυό εἶναι ἀλληλένδετα καὶ ἀδιάσπαστα. "Ενας νόμος μὲ δικές του ἰδιομορφίες γιὰ τὸ συγγραφέα καὶ τὸ Λόγο, γιὰ τὸν σκηνοθέτη, τὸν ἠθοποιό, τὸ θεατή. Σπάζοντας τὴ φόρμα γιὰ νὰ προσαρμόσουμε ἕνα ἔργο στὴν Τηλεόραση προσφέρουμε θέατρο, πιὸ πλούσιο καὶ ἀπαραίτητο παρὰ σὲ ἄλλες χῶρες ἴσως. Χρειάζεται ὅμως, ἐπιβάλλεται πιά, ἡ δημιουργία καὶ παρουσίαση ἔργων μὲ εἰδικὴ Τηλεοπτικὴ καὶ φόρμα καὶ περιεχόμενο. "Εχουμε τὸ εὐτύχημα νὰ μὴν ἀνήκουμε στὸ ἐμπορικὸ κύκλωμα. Γι' αὐτὸ καὶ μποροῦμε πάντα νὰ διατηροῦμε τὴν ποιότητα καὶ τὰ ἐπίπεδά μας καὶ νὰ μὴν ὑποβιβάζουμε τὸν συγγραφέα καὶ τὸ ἔργο στὸν χαμηλότερο κοινὸ παρονομαστὴ τῶν προτιμήσεων τοῦ κοινοῦ. Μπροστά μας ἡ πρόκληση ἀλλὰ καὶ τὸ περιθώριο τοῦ Μέσου.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 4 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1977

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ

ΓΡΑΦΕΙ Η ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Α

«ΚΕΡΥΝΕΙΑ ΕΚ ΣΤΟΜΑΤΟΣ ΓΕΡΟΝΤΩΝ» — Ρήγας Κατσελλῆ:

Σ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους τοὺς δίσεχτους ποὺ φτάσαμε μὲ τὰ χώματά μας νὰ πατιοῦνται ἀναίσχυντα ἀπὸ κατακτητὲς ποὺ ἐξισώνονται μαζί μας καὶ ἐπιβάλλουν τὴν παρουσία τους σὲ τράπεζες διαπραγματεύσεων μὲ τὴν πρωτόγονη δύναμη τῆς βίας, ἐνῶ τὰ πολιτισμένα κράτη τοῦ κόσμου παραμερίζουν τὶς ἀρχὲς καὶ τὶς ἀξίες τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἐλευθερίας μὲ ὑπεκφυγὲς καὶ διπλωματικὲς δικολαβίες, σ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς ποὺ μπορεῖ νὰ τοὺς διαδεχτοῦν κι' ἄλλοι χειρότεροι ὅπου θὰ κλαῖμε χαμένες πολιτεῖες ποὺ συμφωνίες ἀθέμιτες καὶ ἀπαράδεκτες μπορεῖ νὰ παραχωρήσουν στοὺς ἐπιδρομεῖς τοῦ τόπου, ὑπάρχει μιὰ συναισθηματικὴ ἀξία σ' αὐτὸ ποὺ περισώζει τοὺς μύθους, τὶς παραδόσεις, τὰ λαογραφικὰ πλέγματα γύρω ἀπὸ τοὺς κατακτημένους χώρους μας.

Ἔτσι καὶ τὸ δεύτερο μέρος τῆς τετραλογίας τῆς Ρήνας Κατσελλῆ «Ἕνας τόπος κι' ἕνας ἄνθρωπος», τὸ βιβλίο «Κερύνεια ἐκ στόματος γερόντων», ἔχει μιὰ δική του πλούσια, ἰδιόμορφη προσφορά. Ἡ ἴδια ἡ συγγραφεὺς τὸ χαρακτηρίζει σὰν ἕνα «μυθιστορηματικὸ μωσαϊκὸ χαρακτήρων καὶ γεγονότων τῆς Κερύνειας τῶν χρόνων 1875—1883. Μέσα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς χαρακτῆρες καὶ τὰ γεγονότα διαγράφεται τὸ κλίμα καὶ οἱ γενικώτερες συνθῆκες τῆς περιόδου σύτῆς, μέσα ἀπὸ τὶς ὁποῖες ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μέσα ἀπὸ ἕνα σωρὸ δυσκολίες καὶ ἀντιξοότητες προσπαθοῦσε ἐπίμονα ὅσο καὶ ἐπίπονα νὰ ἐπιζήσει καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἑλληνικότητα, τὴν ταυτότητά του. Τὰ χρόνια ποὺ χωρίζουν τὶς γενεὲς μᾶς κάνουν νὰ ξεχνᾶμε κάποτε τὶς ρίζες μας καὶ νὰ παρασυρόμαστε μέσα στὸ ρεῦμα τῆς τεχνολογικῆς ἰσοπέδωσης. Ὅμως ὅσο κι' ἂν εἴμαστε ἀπὸ τὰ πράγματα ἀναγκασμένοι νὰ ταυτιζόμαστε μὲ τὸ καθολικὸ σύγχρονο κλίμα τῆς σκέψης καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, δὲν μποροῦμε νὰ ξεχνοῦμε τί ἔχουμε πίσω μας. Τὴν παράδοση, τὴν παρακαταθήκη τῶν θιωμάτων καὶ τῶν ἱστορικῶν—κοινωνικῶν πλεγμάτων, ποὺ διεμόρφωσαν τὴ συνείδηση μας μέσ' ἀπὸ τὸν χρόνο καὶ μέσα ἀπὸ αἰῶνες ξένης κατάκτησης καὶ διοίκησης.

Τὸ βιβλίο περιέχει ἑφτὰ κεφάλαια, ἀπὸ τὸ τρίτο μέχρι τὸ ἕνατο, στὰ ὁποῖα παρελαύνει μιὰ πλούσια συλλογὴ χαρακτήρων —Ἑλλήνων καὶ Τούρκων—σὲ διάφορες φάσεις τῶν σχέσεών τους στὴν καθημερινή τους ἔκφραση. Ἡ γλώσσα στρωτή, ἀφηγηματική, τὸ ὕφος χρονικογράφου ποὺ διατηρεῖ σποραδικὰ τὴν πρωτότυπη ἔκφραση τῶν χαρακτήρων ἀλλὰ τὴν πλαισιώνει μὲ τὴ δική του γλώσσα καὶ τὶς δικές του τομὲς στὴ σκέψη καὶ στὸ ἐκτύλιγμα τῶν σχέσεών τους.

«ΓΙΟΓΚΑ» = Ἰάνθης Ἀρμένης:

Ὁ δρόμος πρὸς τὴν Ἀλήθεια γιὰ τοὺς μὴ μυημένους, ἀκολουθεῖ πολλὰ μονοπάτια. Μέσα ἀπὸ τὴν Ποίηση τοῦ Λόγου, μέσα ἀπὸ τοὺς ἤχους τῆς Μουσικῆς, μέσα ἀπὸ τοὺς χρωματικοὺς συνδυασμοὺς τῶν εἰκαστικῶν τεχνῶν, ὁ ἐρευνητής, αὐτὸς ποὺ ἔχει πάντα «ἀνοιχτὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του», συναπαντᾶται μὲ λάμψεις τῆς Ἀλήθειας ποὺ μποροῦν νὰ τοῦ χαρίσουν συχνὰ τὴν πλήρωση —συναισθηματικὴ ἢ πνευματικὴ—ποὺ χρόνια δίψας καὶ στειρότητας τοὺς προδιέγραψαν.

Ὅμως ὁ ἐνσυνείδητος ἐρευνητὴς τῆς Ἀλήθειας, αὐτὸς ποὺ ἀναζητᾶ τὰ μυστικὰ ποὺ ρυθμίζουν τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς, τοὺς κύκλους τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, τὶς ἀνθρώπινες σχέσεις καὶ τὴν πορεία τῆς ἀνθρώπινης Ψυχῆς μέσα στὸ λαβύρινθο τῶν ἀτέλειωτων ἐνσαρκώσεων, ἕνα δρόμο μονάχα μπορεῖ νὰ ἀκολουθήσει. Τὸν δρόμο τῆς ὑποταγῆς τῶν φορέων του — τοῦ σωματικοῦ, τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ τοῦ πνευματικοῦ— στὴν ἀνώτερη Πνευματικὴ Παρουσία μέσα του ποὺ εἶναι κομμάτι τῆς Παγκόσμιας Ψυχῆς ποὺ διαπερνᾶ καὶ ρυθμίζει τὰ πάντα. Ἡ πειθαρχία αὐτὴ ποὺ συνοδεύει τὴν ἔρευνα (ἐσωτερική καὶ ἀντικειμενική) ἔχει στὴν Ἀνατολικὴ Σοφία ταυτισθῆ μὲ διάφορα ὀργανωμένα συστήματα ἀναπνευστικῶν ἀσκήσεων, διαφόρων ἐπιπέδων, γνωστῶν σὰν μορφῶν «Γιόγκας», τὶς ὁποῖες καταχωρεῖ ἡ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου μὲ σύντομες ἐνημερωτικὲς ἐξηγήσεις:

Χάθα Γιόγκα = σωματικὲς κυρίως ἀσκήσεις.

Κάρμα Γιόγκα = δρόμος δράσεως καὶ ἐργασίας.

Μπάκτι Γιόγκα = Ἐπικοινωνία μὲ τὸ Θεῖο.

Νιάνι Γιόγκα = Δρόμος τῆς Γνώσης — Σοφίας — Διδασκαλίας.

Ράτζα Γιόγκα = Ὁ δρόμος τοῦ Πνεύματος καὶ τοῦ Θείου.

Στὸ βιβλίο αὐτό, μὲ συνοπτικὰ σχόλια γιὰ τὶς ἄλλες μορφὲς τῆς Γιόγκας μὲ εὔστοχες νύξεις γιὰ τὴ δύναμη καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς αὐτοσυγκέντρωσης καὶ τῆς ρυθμισμένης, ἠσκημένης ἀναπνοῆς, ἡ Ἰάνθη Ἀρμένη καταπιάνεται μὲ τὴν «Χάθα Γιόγκα» καὶ διαγράφει τὶς διάφορες φυσικὲς στάσεις, καθὼς καὶ τοὺς κανόνες ζωῆς ποὺ πρέπει νὰ συνοδεύουν τὸν γιόγκι ποὺ ἐξασκεῖται σωματικὰ μ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς φυσικῆς πειθαρχίας — ἀποχὴ ἀπὸ τὴ βία, ἡ χρήση (πάντα) τῆς Ἀλήθειας, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν κλεψιά, τὴν ἡδονή, τὶς δυνατὲς γενικὰ ἐπιθυμίες. Τὸ βιβλίο συμπληρώνεται μὲ φωτογραφίες ἀσκήσεων.

Στὴν Κύπρο, ὅπως καὶ στὴ Δύση γενικώτερα, ὑπάρχει ἕνα ρεῦμα ἐνδιαφέροντος γιὰ τὶς διδασκαλίες τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ ἡ Χάθα Γιόγκα εἶναι ἴσως ἀπὸ τὶς πιὸ προσιτὲς μορφὲς στὸ ρυθμὸ καὶ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς σημερινῆς ζωῆς.

Καὶ ἐγχειρίδια σὰν τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι καλόδεχτα καὶ ἐνδεικτικὰ τῶν τάσεων καὶ τῶν ἐνδιαφερόντων ποὺ ἐπικρατοῦν στὸν καιρό μας. Ὅμως δὲν πρέπει ἴσως νὰ μᾶς διαφεύγει ποτὲ ὅτι ὁ δρόμος στὴν Ἀλήθεια δὲν ἔχει εὔκολες συντεγές. Κι' οὔτε κατακτᾶται μέσα σὲ καθορισμένα χρονικὰ πλαίσια μὲ φόρμουλες σύντομες κι' εὔκολες. Τὸ κάλεσμα εἶναι ὄχι ἁπλῶς ἰσόβια, ὀδυνηρὴ δοκιμασία, ἀλλὰ πορεία ποὺ μόνο ὁ Γολγοθᾶς καὶ τὸ Σταυρικὸ Μαρτύριο μποροῦν νὰ μᾶς διαγράψουν τὸ πλαίσιο μέσα στὸ ὁποῖο ὁ ἐρευνητὴς ὀφείλει νὰ κινηθῆ γιὰ νὰ βρεῖ — ἢ νὰ ἐπιδιώξει νὰ βρεῖ τὴν τελικὴ Λύτρωση.

«ΤΑΞΙΔΙΑ ΚΑΙ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ» —Κωνσταντίνου Κακούλλα:

Ἄλλο, διάφορο παντελῶς τὸ κλίμα στὸ βιβλίο τοῦ κ. Κακούλλα.

Τὸν θυμᾶμαι στὴν Ἔδρα. Γελαστό, γεμάτο κέφι, ζωντάνεια. Πάντα κοντὰ στοὺς μαθητές, πάντα γεμάτος ἀπὸ τὸ ἀκατανίκητο ἐκεῖνο μυστικὸ τῆς νειότης: νὰ διατηρεῖ τὴν ἑτοιμότητα νὰ ἐκπλήττεται καὶ νὰ ἐκπλήττει. Αὐτὴ ἡ ἴδια συνταγὴ χαρακτηρίζει καὶ τὰ γραφτά του στὴ σύντομη του ἔκδοση «Ταξίδια καὶ Διηγήματα». Μὲ γλῶσσα ἁπλή, γραφική, μὲ μιὰ ταύτιση φυσικὴ κι' ἀνεπιτήδευτη μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ συναντᾶ καὶ ποὺ περιγράφει, μὲ μιὰ ἀπροκατάληπτη κι' αὐθόρμητη χρήση τῆς γλώσσας τους, ὁ συγγραφέας φτειάχνει χαριτωμένες κι' ὁλόδροσες ταξιδιωτικὲς εἰκόνες, ἐνσταντανὲ ποὺ χαρίζουν στὸν ἀναγνώστη ὅλη τὴν μαγεία τοῦ ταξιδιοῦ: Τὴ γνωριμιὰ μὲ ἄγνωστους τόπους καὶ ἄγνωστους ἀνθρώπους, ἔτσι ποὺ μετὰ ἀπὸ τὸ διάβασμα ἑνὸς περιστατικοῦ ἢ ἑνὸς συναπαντήματος, μιὰ συμπαθητικὴ οἰκείωση ἐγκαθιδρύεται στὸ συναισθηματικὸ κόσμο τοῦ ἀναγνώστη — καὶ γιὰ τὸν ξένο τόπο καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους του.

Τὸ ἴδιο ἁπλὴ κι' ἀπροσποίητη εἶναι κι' ἡ γλώσσα κι' ἡ ἐπεξεργασία τῶν ὀκτὼ διηγημάτων τῆς ἔκδοσης — «Τὰ λεφτὰ τοῦ Δεσπότη», «Διπλὴ Ἀνάσταση», «Τὸ Ἀμάξι Καθυστέρησε» κ.ἄ.

Τὸ περιεχόμενο τοῦ βιβλίου ξαναδόθηκε στὴ δημοσιότητα ἀπὸ τὸν Τύπο καὶ τὸ Ραδιόφωνο. Ὁ ἐνθουσιασμὸς ὅμως, ἡ ἀνυπόκριτη ζωντάνεια καὶ ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς ποὺ τὸ διατηροῦν τὸ κάνουν πάντα ἐπίκαιρο καὶ πάντα ἐνδιαφέρον.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ

ΓΡΑΦΕΙ Η ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Β' (Τελευταῖον)

ΠΡΟΣΦΟΡΑ III — Γιώργου Σάντη:

Τὴν νέα του συλλογὴ ὁ Γιῶργος Σάντης ἀντλεῖ τὴν ἔμπνευσή του ἀπὸ τὶς πτυχὲς τῆς Κυπριακῆς κρίσης. Οἱ χῶροι ποὺ χάθηκαν, οἱ ἐκτοπισμένοι Κύπριοι, τὰ τραυματισμένα ὄνειρα τῆς καθημερινῆς ζωῆς, ἀποτελοῦν θέματα τῶν στίχων. Στίχων γραμμένων στὸ ἴδιο κλίμα καὶ ἄλλης προηγούμενης δουλειᾶς τοῦ ποιητῆ — ὕφος ἐλεύθερο — ποὺ συχνὰ ἴσως κάπως πιὸ πεζὸ ἀπ' ὅ,τι ἐπιβάλλει ἔστω καὶ ἡ ἐλεύθερη ποίηση, εὐαισθησία στὸν τόπο καὶ στὸν ἄνθρωπο, εἰκόνες ὅμως κάπως τοποθετημένες ποὺ πέρασαν πιὰ ἀκόμα καὶ στὴν καθημερινή μας ὁμιλία:

«Τώρα ἡ νύχτα δὲν ἔχει ἄστρα
τώρα ἡ σιωπὴ εἶναι πέτρινη.
Οὐδὲν νεώτερον ἀπὸ τὸ μέτωπον».

Ὑπάρχουν ὅμως στιγμὲς ποὺ ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς συνεπαίρνεται **ἀπὸ δυνατώτερη ποιητικὴ πνοὴ** καὶ τότε δίνει πιὸ πυκνή, πιὸ ὡριμη ποίηση:

«Τὰ μάτια σου δὲν εἶδανε
στὰ μαῦρα τὰ σκοτάδια
καλὰ νὰ καταλάβουνε
τοῦ πόνου μας τὰ βάθια
κι' ἡ ἀχτίδα ποὺ σὲ φώτισε
ἦταν χλωμὴ κι' ἀγάλαφρη
γιὰ νὰ βαρύνη πάνω
εἰς τὸ παρθένο μέτωπο'
δὲν ἤσουνα ἐκεῖ, δὲν ἤσουνα
μέσα στὴν καταιγίδα
νὰ βάλης τὸ στῆθος σου ἀσπίδα
στὸν ἄνεμο ἀπ' τὸ Βοριὰ
στὸν ἄνεμο ἀπ' τὴ Δύση,
καὶ μέσα στὸ στροβίλισμα
μὲς στὰ ξερὰ τὰ φύλλα
μιὰ πράσινη ἀχτίδα
δὲν εἶσαι σὺ ποὺ βρῆκες
γιὰ νὰ δροσίσῃ
τὸ θρόμβο τοῦ ἱδρώτα μας»...

(Μιὰ 'Ιστορία)

ΜΙΚΡΗ ΘΑΛΑΣΣΙΝΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ — Β — Ἀνδρέα Γ. Θωμᾶ:

Ὑπάρχει ἀσφαλῶς ἕνα κοινὸ γνωστὸ μυστικὸ σ' ὅλες τὶς ἐκφράσεις τῆς Τέχνης: ἡ μετάπλαση τῶν γεγονότων. Τὸ ζύμωμα τῆς πρώτης ὕλης ἔτσι ποὺ τὰ καθολικὰ στοιχεῖα μέσα στὸν ἥρωα ἢ στὸ ἀντικείμενο ποὺ προβάλλει νὰ διατηρηθοῦν, ἀλλὰ ἡ περιρρέουσα ἀτμόσφαιρα στὴν ὁποία τοποθετοῦνται ν' ἀποτελεῖ ποίηση καθαρή, ἐνταγμένη μέσα στὴ νομοτέλεια τῆς σωστῆς στιχουργικῆς ἔκφρασης.

Νὰ μὴν διατηροῦνται τὰ πρῶτα κομμάτια τῆς ἐμπνευσης ἀλώβητα, ἀμεταποίητα μέσα στὶς μεταφορὲς καὶ τὰ σχήματα, ἁπλῶς νὰ γίνουνται δεῖχτες γενικοί, μακρυνοί, καθολικοί.

Αὐτὸ τὸ μυστικὸ τὸ κατέχει καὶ τὸ χρησιμοποιεῖ σωστὰ καὶ ὁ 'Ανδρέας Θωμᾶς στὴ δική του ποίηση. 'Η συλλογή του διαιρεῖται σὲ δυὸ μέρη, στὶς «Φωνὲς Θανάτου» καὶ στὶς «Ἐαρινὲς 'Αναμορφώσεις».

Τὰ θέματα τῆς παλληκαρᾶς, τῆς θυσίας, ἡ μοῖρα τοῦ 'Ελληνισμοῦ, μοῖρα πολέμου, χαλασμοῦ κι' ἀντίστασης, μοῖρα θανάτου, διαγράφονται μέσα στὰ ποιήματα τοῦ πρώτου μέρους **μὲ δύναμη καὶ εὐαισθησία.**

«Ζειά σας χαρά σας σύντροφοι.
Καλῶς τὰ παλληκάρια.
'Απ' ἔξω τὰ ντουφέκια σας
καὶ μέσα οἱ καρδιές σας
νὰ διασκεδάσουμε ἀπόψε
ὅλοι μαζὶ
φίλοι ὀχτροὶ
καὶ τὴν αὐγὴ τὸν κλαίουμε».

(Πάει τὸ Παλληκάρι)

Μιὰ τάση μεταφυσικῆς, μιὰ φυγὴ ἐσωτερικὴ εἶναι ἐπίσης στοιχεῖο τῆς ποίησης τοῦ Θωμᾶ:

«'Ηρθ' ὁ καιρὸς ποὺ ὅλ' οἱ ἄνθρωποι ἔπρεπε
ν' ἀναχωρήσουν στὸν ἐνδότερο ἑαυτό τους.
Φορτώθηκαν τότε μπόγους
καὶ μπογαλάκια
καὶ ξεκίνησαν.
(Πάνω ἀπὸ τὰ κυπαρίσσια
ὑψώνεται πάντα ἕνας θόλος
ἀπὸ μέγαλα μάτια).

('Αποδημία)

Στὶς **«Ἐαρινὲς 'Αναμορφώσεις»** ἡ λεβεντιὰ μπροστὰ στὸν θάνατο ποὺ χαρακτηρίζει ἑνότητες τοῦ πρώτου μέρους, γίνεται ἕνας ὁλόγιομος αἰσθησιασμὸς μπροστὰ στὶς χάρες τῆς ζωῆς καὶ τῆς φύσης:

«Κοιτῶ πέρ' ἀπ' τὸ καλοκαίρι
τὸ σῶμα του νὰ διασπᾶται
σὲ φῶς
σπίτια, βροχὲς κι' ἀγάπη.
Δεῦτε λάβετε
οἱ κοπιῶντες·
τοῦτο ἐστὶ τὸ σῶμα μου.
Φρικιᾶ ἡ χλόη τ' οὐρανοῦ
ὡς τὸ ἀκρότατό της σημεῖο
τὸ μήνυμα νοιώθοντας».

(Πέρ' ἀπὸ τὸ Καλοκαίρι)

ΚΑΘΕ ΠΟΝΟΣ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΙ — Γιάννη Δημητρίου:

Φροντισμένη ἡ ἔκδοση τοῦ Δημητρίου περιλαμβάνει ποιήματα γραμμένα στὸ παραδοσιακὸ μέτρο στὴν Πανελλήνια, καθὼς καὶ ποιήματα στὴν Κυπριακὴ διάλεκτο. Μερικὰ εἶναι μεταφρασμένα στὰ 'Ιταλικά.

'Ο ποιητὴς γράφει ἁπλά, ἀπροσποίητα, μὲ πλήρη συναίσθηση ὅτι φτειάχνει στίχους ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῆς προσφυγιᾶς καὶ τῆς βιοπάλης. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς προσφέρονται γιὰ μελοποίηση κι' ἔτσι τοὺς προόριζε ὁ στιχουργός. Μερικοὶ δὲ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν μουσικότητα καὶ ροή.

«Σέρνει ἡ βροχὴ χερόφυλλα,
φράζει τὸ πεζοδρόμι.
Κι' ἂν ἔκλεισαν οἱ δρόμοι,
θὰ τοὺς διαβοῦμε ἐμεῖς.
Πᾶμε κόντρα στοὺς ἀνέμους,
πᾶμε κόντρα στὸ βοριά.
Στῆς ἀγάπης τὸ λιμάνι,
μὲ πυξίδα τὴν καρδιά.

(Πᾶμε κόντρα στοὺς ἀνέμους).

Οἱ λαϊκὲς καταβολὲς τοῦ στιχουργοῦ, ὁ στίχος κι' ὁ ρυθμὸς κι' οἱ ἀναφορὲς τῆς παράδοσής μας εἶναι συχνὰ συναπάντημα στοὺς στίχους του, μὲ δική του προσθήκη πάντα ἕνα ζεστὸ αὐθορμητισμό:

«Ποῦ νὰ πάω νὰ πάω νὰ βρῶ
τὸν χάρο,
νὰ μοῦ δώσῃ συμβουλή.
Τὴν καρδιά μου γιὰ ν' ἀλλάξω,
δὲν θέλω νὰ ξαναπλέψω,
ἀπ' ἀγάπη στὴ ζωή».

(Τὴν καρδιά μου πῶς θ' ἀλλάξω).

Τὴν συλλογὴ προλογίζει ὁ γνωστὸς λογοτέχνης Στέφανος Ζυμπουλάκης:

«'Η ποίηση σὰν ἔκφραση δὲν ἀποτελεῖ προνόμιο μονάχα τῶν μεγάλων ποιητῶν ἀλλὰ καὶ δικαίωμα τοῦ κάθε ἁπλοῦ ἀνθρώπου. Κι' ὁ Γιάννης Δημητρίου μ' αὐτὸ τὸ δικαίωμα τραγούδησε λιτὰ κι' ἀνθρώπινα τὸν κόσμο του».

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΓΡΑΦΕΙ Η ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΠΟΙΗΣΗ

ΑΝΤΩΝΗ ΠΑΠΑ-Ι-ΩΑΝΝΟΥ: Δοκίμια και Μετρήσεις στην Έκπαίδευση.

Πρόκειται γιά μιά έκδοση καθ' όλα επιστημονική, τεκμηριωμένη με στατιστικά στοιχεία, με δείγματα αναλυτικά διαφόρων μεθόδων μετρήσεως της μάθησης και της αποτελεσματικότητας της επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτού—μαθητή. Λέει ο συγγραφέας εισαγωγικά:

«Η προσπάθεια, στο βιβλίο αυτό, είναι να δώσει τα στοιχεία έκείνα που χρειάζεται ο δάσκαλος γιά να συστηματοποιήσει την εργασία του γύρω από το θέμα της γραπτής επικοινωνίας.

Το δοκίμιο και οι ενότητες που το συγκροτούν βρίσκονται στην μιά άκρη της γραμμής κατά μήκος της οποίας μεταδίδεται το μήνυμα προς την άλλη άκρη που βρίσκεται ο μαθητής, ο οποίος από την άκρη του, θά στείλει πίσω την απάντησή του. Πόσο αποτελεσματική είναι αυτή η γραμμή σαν φορέας των πληροφοριών και προς τις δυό κατευθύνσεις είναι το ερώτημα που υποβάλλεται στην προκειμένη περίπτωση».

Μιά βασική διαφορά ανάμεσα στην εκπαίδευση και στις θετικές επιστήμες, την οποία υποδεικνύει ο συγγραφέας είναι η διαφοροποίηση των οργάνων που χρησιμοποιούνται στη μέτρηση, γεγονός που οφείλεται στη νέα ύλη που διαρκώς προστίθεται άλλά και στην έμφαση σε ορισμένους τομείς, στις τάσεις της εκπαίδευσης και στις αντιλήψεις γιά τις ικανότητες του άνθρώπου στό φώς διαφόρων δεδομένων —ψυχολογικών, φυσιολογικών, κοινωνικών.

Ανεξάρτητα θέσεως από την φιλοσοφική τοποθέτηση των μετρήσεων στην εκπαίδευση μιάς χώρας και ανεξάρτητα από τις συνθήκες που διαμορφώνουν τη ζωή τους, το όργανο μέτρησης πρέπει να είναι έγκυρο, αξιόπιστο και πρακτικό, σε ικανοποιητικό βαθμό.

Με την πιό πάνω προϋπόθεση και με την έκθεση πάνω στους εκπαιδευτικούς στόχους, ο κ. Παπαϊωάννου προχωρεί στις εμπρακτες εισηγήσεις γύρω από την κατάρτιση ερωτήσεων και συμπληρώνει την έκδοση με αναλυτικά κεφάλαια γύρω από τη βαθμολογία στους μαθητές στην πορεία της μέτρησης, καθώς και με κεφάλαια γιά την αξιολόγηση και την εγκυρότητα των μετρήσεων.

Το βιβλίο παρέχει θαυμάσιο βοήθημα, άν όχι πρωτότυπη και σχεδόν αποκλειστική προσφορά στην Κύπρο γιά την εκπαιδευτική έρευνα.

ΑΝΔΡΕΑ ΣΤ. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ: Εισαγωγή στην Εκπαιδευτική Έρευνα.

Παραπλήσιο, άλλά πιό απλουστευμένο είναι και το βιβλίο του κ. Παπασταύρου. Αποτελεί μιά εισαγωγή στην έρευνα με διαγραφή των σταδίων που ακολουθούνται, όπως είναι η επισήμανση και διατύπωση του προβλήματος που εξετάζεται, η επισκόπηση της σχετικής φιλολογίας, η διατύπωση των υποσχέσεων και των ειδικών στόχων της έρευνας και η τελική καταγραφή του Σχεδίου Ενεργείας.

Εξετάζονται επίσης μέθοδοι έρευνας, όπως είναι η Ιστορική Έρευνα, η Έρευνα Τύπου Επισκόπησης και ο Πειραματισμός.

Το βιβλίο συνοδεύεται από σχετικά σχέδια τα οποία και αποτελούν δείγματα — πρότυπα πάνω στα οποία μπορεί να κτίσει ο επίδοξος έρευνητής.

Η μελέτη, όπως δηλώνει ο συγγραφέας, αποτελεί σύνθεμα εργασιών των Χάϊμαν, Μόυλ και Έγκελχαρτ.

Μιλώντας δε εισαγωγικά γιά την Εκπαιδευτική Έρευνα, ο συγγραφέας λέει, μεταξύ άλλων, και τα πό κάτω:

«Σκοπεύει στό νά κατανοή, νά εξηγή, νά προβλέπη και σε κάποιο βαθμό νά ελέγχη την ανθρώπινη συμπεριφορά. Είναι κι' αυτή μιά προσεκτικά κατευθυνόμενη συστηματική και έντατική διαδικασία δεμένη στενά με τη θεωρία ή με την ανάπτυξη μιάς θεωρίας. Τελικός της στόχος όμως είναι η ανακάλυψη της αλήθειας, δηλ. πραγματικών γνώσεων (αρχών και νόμων) που θά χρησιμεύουν στό νά γίνη η εκπαίδευση πιό αποτελεσματική».

Την πρακτική άκριβώς αξιοποίηση της έρευνας αναμένουμε νά δούμε και στη δική μας εκπαίδευση, μιά και οι προϋποθέσεις υπάρχουν: Οι μέθοδοι, τα στατιστικά στοιχεία, οι όροι (γλωσσικοί και άλλοι) διεξαγωγής και ολοκλήρωσης μιάς έρευνας, κωδικοποιούνται και οργανώνουνται σε εκδόσεις όπως οι δυό που παρουσιάζουμε. Είναι και η δική μας μικρή κοινωνία άρκετά σύνθετη ψυχολογικά, κοινωνικά, ιστορικογεωγραφικά και πολιτιστικά γιά νά επιδιώκεται η εκπαιδευτική και άλλη έρευνα και γιά νά ωφελούμαστε από τα σχετικά πορίσματα.

ΞΑΝΘΟΥ ΛΥΣΙΩΤΗ: Ψηφίδες σε ραγισμένο μάρμαρο.

Από την έρευνα στην ποίηση και στον γλαφυρό κόσμο του μουσικού λόγου.

«Παίξε φλογέρα της καρδιάς
σε μνημοσύνης νότες
νά λουλουδίσουνε οι σκισμές
πάνω στή μαύρη πέτρα
κι' άπάνω στό ξερό κλαδί
πού τ' άνταριάζει η μπόρα
αλόδροση πουλιού λαλιά νά
πλέξει τόν αχό της».

Καλοδουλεμένος δεκαπεντασύλλαβος, ζυγισμένη η λέξη, μουσικές καλοταιριασμένες οι καταλήξεις. Πίκρα γιά την αγαπημένη Κερήνεια που δέν είναι πιά «ό άνθόκηπος πού οι μέλισσες όλημερίς γυρνοΰσαν» γιά την «άκρογιαλιά πού θούλιαζε μέσ' τοΰ σεισμοΰ το χάσμα», γιά την καρδιά που «ή νοτισμένη άνάσα» της «σκλάβα ραγίζει άφίλητη μέ χΰμα και μέ πόνο στής Μεσαριάς την άπλα».

Είναι τά ποιήματα τοΰ Ξάνθου Λυσιώτη ένας κόσμος ιδιαίτερος μέ ήχους εύρυθμους, μέ την δμορφιά της λέξης, την δμορφιά τοΰ ήχου, γυμνοΰ κάποτε σχεδόν σάν ποιητικοΰ αύτοσκοποΰ νά μετεωρίζεται στην άτμόσφαιρα, μακρυά από τον προβληματισμό, το άγχος, την διάσπαση της σύγχρονης ποιητικής άγωνίας. Κι' δμως αύτή η άγωνία ύπάρχει άλλοΰ και στή σημερινή Κυπριακή ποίηση. Όχι πικρία, όχι παράπονο, όχι ράγισμα. Θυμμάτισμα τοΰ λόγου τών άξιών, της έσώτερης ψυχικής ούσίας τοΰ άνθρώπου. Γιατί ίσως άν δέν σπάσουμε δέν μπορούμε νά φτειάξουμε κάτι καινούργιο. Κάποτε, άκόμα, πρέπει νά κομματιαστοΰμε. Στην ψυχή και στόν στίχο. Έκεί πιά άφήνουμε τά δρόσημα της παράδοσης και μπαίνουμε στό χώρο τοΰ παραδόξου, τόν χώρο της διάσπασης τοΰ άτόμου και της τραγωδίας της σύγχρονης άναζήτησης.

ΑΝΤΩΝΗ ΠΙΛΛΑ: Επικλήσεις και Αφιερώματα.

Κι' δμως στό ίδιο κλίμα της παραδοσιακής, είδυλλιακής χρήσης τοΰ λόγου κινείται κι' ό νεώτερος ποιητής Άντώνης Πιλλάς. Κι' η άναζήτηση του άκόμα δέ βγαίνει σάν κραυγή, άλλά σάν τραγούδι μακρόσυρτο, δδύνης νότα:

«Ποιά πέτρα θάναι άκόμα ν' άπογειρουμε
γιά ένα στερνό φιλί γαλήνης
γιά μιά λευκήν έλπίδα, ένα
στάχυ λικνισμένο στόν ήλιο;»

Αντλεί ό ποιητής από τη φύση, από τις μνήμες του, από τους χαμένους έρωτές του. Δουλεύει τον στίχο ήρεμα, μέ μιάν ύποταγμένη άπελπισία, μέ την άγάπη τοΰ λόγου που θάχει σχεδόν ένας «εστέτ».

«Παλιά άγάπη που έρχεσαι
σκιά μέσα στη μνήμη
άπόψε που κλαίει ό άνεμος
και δέρνει η βροχή
τοΰ κήπου τά γυμνά κλαριά,
τ' άνθη τά λυπημένα
ένα λυγμό βαθειά μοΰ φέρνεις στην ψυχή...»

Η έκδοση (πολυγραφημένη) περιλαμβάνει επίσης δυό ποιήματα μεταφρασμένα — τοΰ Ρεμπώ και τοΰ Νεταγκόνωφ και ένα «Μικρό Σχεδίασμα γιά τις 4 Έποχές τοΰ Χρόνου».

ΠΕΤΡΟΥ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ: Έκθεσις Δράσεως της Β' Ετήσιας Γενικής Συνελεύσεως Κ.Ι.Μ.Α.

Το Κυπριακό Ιστορικό Μουσείο και Αρχείο ίδρύθηκε τον Όκτώβρη τοΰ 1974 μέ πρωτοβουλία τοΰ Πέτρου Στυλιανοΰ. Έχει πραγματοποιήσει μέχρι σήμερα 23 συνεδριάσεις και συνελεύσεις. Στην πολυγραφημένη αύτή έκδοση παρατίθενται στοιχεία γιά τις συνελεύσεις αύτές, γιά τη στέγαση τοΰ Μουσείου, γιά τις δωρεές—εισφορές, τις προοπτικές και τά κενά του. Απώτερος στόχος η κρατικοποίηση τοΰ Μουσείου, που θάναι όπωσδήποτε κέρδος ούσιαστικό γιά τον τόπο μας.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

2/5/77

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΓΡΑΦΕΙ Η ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΕΡΕΥΝΑ - ΙΣΤΟΡΙΑ - ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΓΝΗΣ Μ. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ: Χώρα, ἡ Παληὰ Λευκωσία.

Κάθε ἐποχὴ κλείνει κι' ἕνα κόσμο. Μὲ τὶς συνήθειες τῶν ἀνθρώπων καὶ μὲ τὴν ἰδική του γεωγραφία, μὲ τὸ ἰδιόμορφο χρῶμα καὶ κλῖμα σὲ κάθε ἕνα ἀπὸ τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρωπινης ἔκφρασης. Ὁ χρονικογράφος ἐρευνᾶ, διαβάζει, βυθίζεται στὸ παρελθόν καὶ μέσα ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς φαντασίας καὶ τὴ δύναμη τῶν ἀπτῶν στοιχείων, ξαναφτιάχνει ἐποχὲς ποὺ ἔχουν περάσει κι' ἔχουν σημαδέψει τὴ ζωὴ χώρων καὶ ἀνθρώπων.

Μιὰ τέτοια περασμένη ἐποχὴ ζωντανεύει κι' ἡ Ἀγνὴ Μιχαηλίδη στὸ βιβλίο της «Χώρα, ἡ Παληὰ Λευκωσία» μ' ἕνα τρόπο πυκνό, ἀνθρώπινο, πολύπλευρο. Πιάνει τὸ σφυγμὸ μιᾶς Λευκωσίας ποὺ ἀναπνέει καὶ κινεῖται στὰ χρόνια τῆς Ἀγγλικῆς κατοχῆς. Τῆς Λευκωσίας ἐκείνης τῆς ἤρεμης, δοσμένης στὸν παληὸ ρυθμὸ τὸν ἀνεπηρέαστο ἀπὸ τὴν πίεση καὶ τὸ ἄγχος τῆς τεχνολογικῆς εἰσβολῆς.

Τὸ βιβλίο καταγράφει τὴν φυσικὴ φυσιογνωμία τῆς Χώρας, μὲ τοὺς μαχαλλάδες της καὶ τὰ τοπωνύμια τους, τὰ πετραύλακα, τὶς φουντάνες της, τοὺς δρόμους της, καθὼς καὶ τὴν ἐσωτερικὴ διάρθρωση τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, τὴν πνευματικὴ ζωή, τὶς κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις, τὶς ἰατρικὲς εὐκολίες, τὸ ἐμπόριο, τὰ ἀθλητικά, τὸν τύπο.

Εἶναι ἕνα ὁροσερο ἀναγνωσμα ἡ «Χώρα» τῆς κας Μιχαηλίδη, ποὺ διαγράφει μὲ τὴν ἁπλότητα, τὴν ἄνεση καὶ τὴ φυσικότητα τοῦ λόγου, τὸ πρόσωπα τῆς παληᾶς πρωτεύουσας μέσα στὶς 300 περίπου σελίδες τοῦ τόμου, χαράζοντας μιὰ ἐποχὴ κι' ἕνα τύπο καὶ τοόπο ζωῆς ποὺ ἀποτελεῖ πολύτιμη ἱστορικὴ — κοινωνικὴ μαρτυρία στὴν πορεία τοῦ τόπου.

ΠΑΥΛΟΥ ΦΛΟΥΡΕΝΤΖΟΥ: Τὰ Τσέχικα Ὁδοπορικὰ τῆς Ἀναγεννησης καὶ ἡ Κύπρος.

"Αλλη μιὰ ἱστορικὴ ὄψη τῆς Κύπρου γενικώτερα εἶναι καὶ τὸ βιβλίο τοῦ Πσύλου Φλουρέντζου. Μόνο ποὺ ἡ μαστυρία του διαγράφεται καὶ καταγράφει πολὺ παλαιότερη περίοδο τῆς Ἀναγέννησης μέσα ἀπὸ τὶς ἐντυπώσεις Τσέχων ταξειδιωτῶν ποὺ ἐπισκεφθῆκαν τὸ νησί. Ἡ μαρτυρία ἔτσι ἔρχεται ἀπ' ἔξω, ἀπὸ κάτι ἀντικειμενικό, ξένο στὴ ζωή, ἀνεπηρέαστο ἀπὸ τοὺς δεσμοὺς καὶ τὴν ταύτιση ἀνθρώπου καὶ χώρου. Πολύτιμα τὰ Τσέχικα ὁδοιπορικὰ κι' ἄγνωστα στοὺς **C. P. Cobham** καὶ **Th. A. H. Mogabgab** ποὺ ἀσχολήθηκαν πρῶτοι μὲ τὶς ξένες πηγὲς τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας, ἀποτελοῦν μιὰ σπάνια ἱστορικὴ προσφορὰ γιὰ τὴν περίοδο αὐτὴ ποὺ χρονικογραφοῦν.

Τὰ ὁδοιπορικὰ εἶναι τρία καὶ ἀνήκουν στοὺς **K. Harant, Jan Hasisteinsky** καὶ **Oldrich Prefat**.

Εἶναι ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρον νὰ παρακολουθῆ κανεὶς μέσα ἀπὸ τὴν ἀντικειμενική, σχεδὸν στεγνὴ περιγραφὴ τῆς ἐπίσκεψης ἑνὸς ξένου στὸ νησί, νὰ διαγράφεται ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τοῦ τόπου, οἱ κοινωνικές του συνθῆκες, ἡ ἱστορία του καὶ τὰ τεκμήρια παλαιότερης ζωῆς του.

Παραθέτουμε ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Ὁδοιπορικὸ τοῦ Πρέφατ ποὺ ἀναφέρεται στὴ Λευκωσία:

«Ἡ Λευκωσία εἶναι ἀρκετὰ μεγάλη καὶ καθαρὴ πόλη. Εἶναι κτισμένη λίγο χαμηλὰ ἀλλὰ γύρω της ἁπλώνεται πεδιάδα. Στὴ μέση τῆς πόλης τρέχει ἕνα ποτάμι ποὺ τὸ ὀνομάζουν τώρα Ποταμό. Φαίνεται ὅτι εἶναι χείμαρρος γιατὶ τότε ἦταν ξερός. Ὑπάρχουν ὅμως πάνω ἀπ' αὐτὸ τὸ ποτάμι σὲ ἀρκετὰ σημεῖα τῆς Λευκωσίας κτισμένα γεφύρια.

Ἡ πόλη εἶναι ὀχυρωμένη μὲ τεῖχος πέτρινο μὰ ἀρκετὰ ἀπηρχαιωμένο. Μέσα στὴν πόλη εἶναι κτισμένα μερικὰ ὡραῖα σπίτια, ἀλλὰ ὅλα μὲ ἐπίπεδες στέγες, ὅπως συνηθίζεται στὶς χῶρες τῆς Μεσογείου. Ἐπίσης πρόσεξα μέσα στὴν πρωτεύουσα κάμποσους κήπους καὶ ἀρκετὰ φοινικόδεντρα. Ἀνάμεσα στὰ σπίτια ὀρθώνεται ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Σοφίας, τὸ κυριώτερο κτίσμα στὴν πόλη ἀπὸ πελεκητὴ πέτρα». (Σελ. 18).

"THE NUMISMATIC REPORT" — Cyprus Numismatic Society.

Στὴν Ἐτήσια αὐτὴ Ἔκθεση τῆς Νομισματικῆς Ἑταιρείας Κύπρου περιλαμβάνονται διάφορες μελέτες γιὰ τὰ Κυπριακὰ νομίσματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν εἶδος ἐνδιαφέρουσας μελέτης καὶ πηγὴ πολλῶν πληροφοριῶν γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Κύπρου. Ἐξετάζονται νομίσματα, τοῦ **1570: (The Copper Bezart of 1570 — A. G. Pitsillides FRNS)**, νομίσματα τῆς ἐποχῆς τῶν Σταυροφοριῶν (**"Three Unpublished Crusader Coins of Cyprus) — S. A. Georgiades , A. G. Pitsillides**, νομίσματα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς («**A Byzantine Hoard from Kharcha, Cyprus) — A. I. Dikigoropoulos.**

Τὸ βιβλίο εἶναι ἄρτια τυπωμένο μὲ φωτογραφίες, πλήρη τεκμήρια καὶ πληροφοριακὰ στοιχεῖα καὶ γιὰ τοὺς συστηματικοὺς νομισματοσυλλέκτας ἀποτελεῖ θαυμάσια πηγὴ ἐνημέρωσης καὶ πληροφοριῶν.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΣΤ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ: Κυπριακὰ Μελετήματα.

Γνωστὸς πολυγράφος ἐρευνητὴς τῆς Κυπριακῆς λαογραφίας, ὁ Χρύσανθος Κυπριανοῦ, ξαναδίδει τὸ παρόν του μὲ τὰ «Κυπριακὰ Μελετήματα». Τὰ περιεχόμενα τοῦ τόμου εἶναι ἀνατυπώσεις ἀπὸ παλαιότερες περιοδικὲς ἐκδόσεις, πάνω σὲ θέματα ποὺ ὄχι μόνο ποτὲ δὲν χάνουν τὸ ἐνδιαφέρον τους, ἀλλὰ εἶναι χρήσιμη συμπυκνωμένη πηγὴ γιὰ θέματα ποὺ πρέπει νὰ συγκεντρώνονται γιὰ ν' ἀποτελοῦν εὔκολη καὶ πρόχειρη πηγὴ γιὰ ἔρευνα καὶ μελέτη. Ἀναφέρουμε μερικὲς ἀπὸ τὶς μελέτες: «Τὸ Λαϊκὸ Στοιχεῖο στὴν Ποίηση τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη», «Ὁ Λαογράφος Κυριάκος Π. Χατζηϊωάννου», «Ὁ Ἄνθιμος Παναρέτος σὰν Λαογράφος».

"Ολες οἱ μελέτες εἶναι γραμμένες μὲ μιὰ γλαφυρότητα στὸ ὕφος καὶ μιὰ ἄνεση στὶς λαογραφικὲς ἀναγωγές, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πλούσια γνώση τῆς παράδοσης τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων τῆς Κύπρου.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

"ΚΥΠΡΟΣ", ΔΕΥΤΕΡΑ, 16 ΜΑΪΟΥ 1977

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΓΡΑΦΕΙ Η ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑ - ΠΟΙΗΣΗ

Α. Λυκαύγη :

«ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ»

«Θά τά ἔλεγα δοκιμαστικά σχέδια. Κι' ἀποτελοῦν μιάν ἀπόπειρα ἐσωτερικῆς εἰκονογραφήσεως ἐμπειριῶν μέ ἄμεσα θιωματικά ἀντικρύσματα».

Ἔτσι, μέ πλήρη αὐτοεπίγνωση τῆς πεζογραφικῆς του προσφορᾶς, ὁ ποιητής προσφέρει στή δημοσιότητα 12 διηγήματα παρμένα ἀπό τόν Ἀγῶνα τοῦ 55—59 καί ἀπό τήν προπραξικοπηματική καί μεταπραξικοπηματική περίοδο.

Τά διηγήματα συλλαμβάνουν στιγμές ἀνθρώπινες, πικρές, θιώματα· ἀπό τήν ψυχολογική λειτουργία τοῦ ἀνθρώπου, πού πιάνεται μέσα σ' ἕνα στρόβιλο ἀπό γεγονότα πού δέν μπορεῖ νά τά ἐλέγξει καί πολιορκημένος ἀπό τίς ἐπιταγές τῆς μοίρας του, ὑποφέρει, ἐπαναστατεῖ, δαμάζεται, ἄγχεται, δίνει τή μεγάλη μάχη τοῦ σύγχρονου πολίτη αὐτοῦ τοῦ μικροῦ ταλαίπωρου τόπου: Ζεῖ κάτω ἀπό τήν καταπίεση αἰώνων, ὁραματίζεται ἰδανικά παληά ἀγώνων γιά τήν ἐλευθερία, ἀποδύεται στή βία, ναρκώνεται μέ τήν ἐθνική καλοπέραση, ξαναδιχάζεται, ξεσπιτώνεται, μαυρίζει στό θανατικό. Ὅμως ἀγαπᾶ τή ζωή. Κι' ἐπιμένει. Γεμάτος τάφους, προδομένα ἰδανικά, μέ κομμένη πορεία, μέ φαρμακωμένη τήν ἀναπνοή ἀπό τά ξεβράσματα στίς ἀκτές τῆς Κερύνειας τόν Ἰούλη τοῦ '74. Ἐπιμένει μέσα στά ἀντίσκηνα, διαγράφοντας κύκλους πού ἄλλοι κόβουν καί ἄλλοι ἐπικυρώνουν, τίς καταβολές του.

Τό ὕφος καυτό, ἀγχῶδες, δέν ἐπιτρέπει ὁλοκλήρωση. Ἀποσπᾶ τά θιώματα ἀπό τόν κύκλο τῆς αὐτοεξέτασης καί τῆς ἰσορροπίας καί τά στήνει παράτα στόν τοῖχο τῆς σκληρῆς ἱστορικῆς ἀναγκαιότητας, γιά νά τά ἐκθέσει ἀπροκάλυπτα νά τά σκουντήξει, νά τά σπρώξει ἀνελέητα, κεῖθε-δῶθε, ὅπου φυσᾶνε οἱ κυκλῶνες τῆς Πικρῆς Στιγμῆς.

Τά διηγήματα δέν ἔχουν κλασσική δομή. Εἶναι κομμάτια, μαρτυρίες, κατάθεση θιωμάτων μέ κοινό ὑπόβαθρο τήν ἱστορία καί τήν σταύρωση τοῦ τόπου.

Ἄντη Περνάρη :

«ΙΠΠΟΚΡΗΝΗ»

«Θ' ἀργήσει ἀκόμη ἡ Ἱππερκρήνη νά κυλήση τό καθαρτήριο νερό της;
Μέσα στή θύελλα ἡ γαλήνη
τῆς ψυχῆς εἶναι γαλήνη θανάτου.
Χιλιάδες ἀναποφάσιστοι στήν ἄκρη βραχώδικης ἀκτῆς,
ἀμφιταλαντεύουνται ἀκουμπισμένοι στό στῆθος τοῦ θανάτου.
Καρτερία καί θαμπή ἐλπίδα ἀνταγωνίζονται ἐπίμονα
τόν τρόμο καί τήν ἀβεβαιότητα.»

Ἡ τραγωδία τοῦ τόπου ἐκφράζεται μέσ' ἀπό τούς στίχους τοῦ Περνάρη μέ ἱστορικά σχήματα, μέ ἀναδρομές στίς πηγές τῆς καταγωγῆς καί τοῦ πολιτισμοῦ μας. Μ' ἕνα στίχο ἤσυχο, συγκροτημένο, κάποτε σχεδόν ἐγκεφαλικό, μέ κατέντζες ποιητικές ἀκοῦμε τόν ὀδυρμό τῆς Σαλαμίνας τῶν ἀγνοουμένων, τῶν Τουρκοπατημένων Βαρωσιώτικων κήπων.

Στό δεύτερο μέρος τῆς συλλογῆς «Ἀλαργυνά καί Τώρα», ὁ ποιητής γίνεται νοσταλγός ἀλλά μαζί καί κριτικός παληῶν καί τωρινῶν καταστάσεων. Εὐρύνει τό φάσμα του καί τέμνει τήν τεχνολογική ἐξέλιξη καί τά κακά της, χωρίς ποτέ νά ξεχνᾶ τήν ὀδυνηρή μεταλλαγή στήν Κύπρο μέ τίς πρόσφατες, ἱστορικές τραγωδίες πού ἀντιμετώπισε.

Ἀλέξανδρου Ταπάκη :

«ΡΙΓΗΛΕΣ ΠΝΟΕΣ»

«Αὖρες» καί «Στρόβιλοι» εἶναι τά δυό μέρη τῆς συλλογῆς τοῦ Ταπάκη. Στίχος ἐλεύθερος, λυρικός στοχασμός πού προβληματίζει, θέματα παρμένα ἀπό τήν κρίση τοῦ τόπου καί ἀπό προσωπικά θιώματα κι' ἐμπειρίες; πού κάποτε εἶναι δοσμένα καί μέ τόν πιό μετουσιωμένο (ποιητικά) τρόπο.

«Ὅσο κι' ἂν θέλης νά θερμάνεις τίς Νοεμβρινές πνοές
εἶναι τοῦ κάκου γιατί μένουν ἀνοικτές ὀπές
ἀπό παληά κι' ὀδύνηρά πλήγματα πού φέρνουν
ριγηλές ἀναστατώσεις καί σπασμούς.
Νοεμβριανές πνοές πού ἄσχετα μοῦ ἤλθατε...

Εἶναι μάταια ἡ ἐπιμονή σας
κι' ἀνώφελη
νά προσπαθῆτε τήν καρδιά νά ψύξετε μέ πεῖσμα,
γιατί ἔχει παγώσει καί πετρώσει πρό πολλοῦ
κι' ἀναίσθητη θά παραμείνει στίς ριγηλές πνοές σας».

Μέ περισσότερη ἴσως οἰκονομία λόγου καί πυκνότητα στό στίχο, ὁ Ταπάκης εἶναι ἕνας ποιητής τό περιεχόμενο κι' οἱ δυνατότητες τοῦ ὁποίου περιμένουν περισσότερη ἀξιοποίηση.

Α. Ποδηλατᾶ :

«Ο ΛΑΜΠΙΚΚΟΣ»

Κυπριακός διαλεκτικός στίχος μέ μιά δροσιά, μιά πρωτοτυπία.

Ἡ ποίηση τοῦ Ποδηλατᾶ, μ' ὅλες τίς μερικές μετρικές ἐλλείψεις της καί τά συνθετικά τρωτά της, εἶναι ἐν τούτοις μιά προσφορά ὑπολογίσιμη καί καινούργια στή διαλεκτική μας ποίηση.

Σάτιρα πολλή μέσα ἀπό ἀπανωτές ἀλληγορίες στίς ὁποῖες, ἄψυχα καί ἔμψυχα, ἐμπλέκονται σέ μιά δύνη ἐπισκόπησης καί κριτικῆς γιά τά φαινόμενα καί τά τσκταινόμενα πού μᾶς περιβάλλουν:

«Θκυό ἐπιστήμονες κορκοί
Μέ πέντε δοχτοράτα ὁ καθένας
Ἐβάλαν στόχον στήν ζωήν
Νά ἔβρουσιν —μιάν τζιαί καλήν—
Πόσες πέτρες ἐν πόπρεπεν
Νά 'σιει ἡ πατερημή.
Τσιάντα χρόνια ἐμάχουντον
Ἕνας κοντά στόν ἄλλον,
Τζιαί ὅπως ἐξακρίβωσα, τζί' οἱ θκυό
Ἐφκάλασιν στόν μιαλλιώναν κάλλον,
Πού τό γραφίμιν τό πολλύν.
.....
Ὁ μόνος πού δέν ἐσυγκινήθηκεν
Ἀπό τήν ἀποκάλυψην πού 'κάμαν οἱ κορκοί
Ἦτουν ὁ κουρελλός μέ τά χαλλούμια
Πού ἔμειναν μέσα στήν γωνιάν—
Ἀμπελοπούλλιν τζιαί πιννιάν.
Γιατ' ἔν ἐσυγκινήθηκεν
Ἐν τά κατάφερα νά μάθω.
Μά ὅπως μοῦ ἱστορήσασιν
Πού τόν τζιαιρόν πού ἔκλεφεν
μιάν βοκφαν,
Ἐκάμαν τον πρωταθλητήν εἰς τό λιγγρίν,
Εἰς τό φαΐν, στό χρέος τζιαί στήν λούφαν».
(Οἱ ἐπιστήμονες κορκοί).

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ

Ε Κ Δ Ο Σ Ε Ι Σ

ΓΡΑΦΕΙ Η ΝΑΓΙΑ Κ. ΡΟΥΣΟΥ

Κλείτου Ἰωαννίδη: ΠΟΙΗΜΑΤΑ 1967—1977

Σ' ἄλλους ἀρέσει ἡ ποίηση τοῦ Κλείτου Ἰωαννίδη, σ' ἄλλους ὄχι. Τῆς λείπει ἡ συνταγὴ ποὺ ἀπευθύνεται στὸν μεγαλύτερο κοινὸ παρονομαστὴ τοῦ ἀνθρώπινου συναισθήματος. Ἀποτείνεται σὲ νοητικὰ ἐπίπεδα. Διακινεῖται σ' ἕνα κύκλωμα σκέψης, θέσης, ἀλληγορίας, ἐσωτερικῆς αὐτοσκόπησης καὶ ἐνδότερου σπαραγμοῦ ποὺ πρέπει ἁπλούστατα νἄσαι «ἐκεῖ» γιὰ νὰ τὸν νοιώσεις. Κι' ἂν ὄχι, μένει ὁ στίχος μακρυνὴ φωνὴ λίγο ἀσυνταίριαστη μὲ τὶς ἰαχὲς τῆς «στρατευμένης» ποίησης ἢ τῆς φορτισμένης μὲ συναισθηματικοὺς γόους καὶ ἐκστασιάσεις μούσας.

Εἴτε ὅμως ταυτίζεσαι εἴτε ὄχι μὲ τοὺς στίχους ἢ μὲ τὸ ὅραμα τοῦ Κλείτου, δὲν μπορεῖς νὰ τοῦ ἀμφισβητήσεις ἕνα σίγουρο χρίσμα. Εἶναι ποιητὴς λειτουργικός, συνεπής, μὲ πλήρη αὐτοσυνείδηση τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς πορείας του. Κι' αὐτὸ διαγράφεται καθαρὰ στὴ συλλογὴ αὐτὴ τῶν ποιημάτων ποὺ καλύπτουν τὴν περίοδο 1967—1977.

Ἡ ἔκδοση περιλαμβάνει τὶς συλλογὲς «Γενεὰ Ἕκτη» 1967, «Ἀσπιδοῦχοι Κούρητες» 1971, «Θαργήλια» 1975, καὶ τὸ ἀνέκδοτο «Παρακλητικὸ» (1975-77).

Δὲν ξεκίνησε ὁ ποιητὴς μὲ πειραματισμοὺς καὶ ἀναζητήσεις ὅσον ἀφορᾶ τὸ στίχο ἢ τὶς ἐνδότερες πηγὲς ἀπ' ὅπου τρέφονταν ἡ ἔμπνευσή του. Ξεκίνησε σίγουρα, σταθερά, λές κι' εἶχε ἤδη μαζί του τὴ σφραγίδα τῆς δωρεᾶς πλούσια κι' ἐνσυνείδητα ἀφομοιωμένη. Ὁ στίχος ἁπλός, ἐλεύθερος, πτωτικός, γεμάτος ἡσυχες κατέντζες, ποὺ ἀφυπνίζουν τὸ στοχασμὸ σὰν ἐγχειρίδια συντετμημένης οὐσίας.

Τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη λιτὰ μὲ μιὰ ἁπλότητα ἀρχαϊκή, τὸ περιεχόμενο ἀνάμεσα σὲ τρεῖς συνεχεῖς πόλους — τῆς Ἱστορίας, τῆς Θρησκείας, τοῦ ἐσωτερικοῦ (μὲ τὴν καθαρὰ ἀναλυτικὴ ἔννοια) βιώματος.

«Πολεμοῦμε τὸν πόλεμο
ἀγαποῦμε τὴν ἀγάπη
κι' εἴμαστε αὐτοὶ ποὺ εἴμαστε.
Νά ὁ τίτλος τοῦ πολιτισμοῦ μας.
—Ἡ ἡσυχία τῶν καρπῶν
οἱ ἄκαφτοι πυρσοὶ
τοῦ μεσημεριανοῦ ἥλιου
μὲ συντομία
ἡ συνταγὴ τοῦ αἵματος».
(Δωρικό).

Αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τὰ κρατᾶ καὶ τὰ μεταλλουργεῖ διεξοδικά, ἐξελικτικὰ ὁ ποιητὴς σ' ὅλη τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς δεκαετίας. Κοιτώντας μέσα του, ἀλλὰ καὶ ἔξω στὸν κόσμο τῶν ἀπτῶν συμβάντων:

«Σὲ λίγο ἔπρεπε ν' ἀδειάσουμε τὸ δωμάτιο
γιὰ τὴ διάσκεψη τῶν ἀντιπροσώπων.
Τὴν ὥρα ποὺ ψαλίναμε
μὲ τὴ γυναίκα μου, μᾶς φωνάζει.
—Περιμένετε μόλις τελειώσει
νὰ πᾶμε γιὰ πρόγευμα.
Πάρτε ἀπὸ μέσα
τὸ τηλεγράφημά μου».
(Materia Sueida)

Κι' αὐτὴ τὴν ταύτιση μὲ τὰ γεγονότα τὰ ἐξωτερικὰ ὁ ποιητὴς τὴ διατηρεῖ συστηματικὰ μέσω τοῦ χρόνου.

«Πολλοὶ θὰ ποῦνε
δὲν φάνηκε
στὴν Ἱστορία
ὁ Διογένης ὁ κυνικός
οὔτ' ὁ Παραβάτης Ἰουλιανὸς
γιὰ νὰ πάρει τὸν τελευταῖο
χρησμὸ
τῆς Πυθίας.
Αὐτὸ τὸν τελευταῖο χρησμὸ
περιμένουμε
στὸ σπίτι τοῦ Πολύφημου
κι' ἂς ἦρθε γιὰ τοὺς πιστοὺς
ἡ ὥρα τῆς Κρίσεως».
('Η ἄρνηση τοῦ Πέτρου).

Ἐκεῖ ὅμως ποὺ ὁ ποιητὴς δίνει ἕνα μεγάλο μέρος τῆς ποιητικῆς του σκέψης εἶναι στὸ θέμα τοῦ ἔρωτα. Ἔρχεται ξανὰ καὶ ξανά, θασανιστικά, μὲ μιὰ ὑπόμνηση πὼς εἶναι ἕνα μέσο αὐτο-πλήρωσης, μιὰ δίοδος ψυχική, ὄχι γεμάτη παροδικὲς ἀπολαύσεις, ἀλλὰ ἕνα δύσβατο μονοπάτι στοὺς γκρεμοὺς τῆς αὐτογνωσίας καὶ τῆς αὐτοεξέλιξης, μιὰ στιγμὴ αἰωνιότητας ἄσχετη μὲ τὸν ἀνθρώπινο χρόνο καὶ τοὺς νόμους μας:

«Ναί
ἦταν ἡ τελευταία λέξη
τῆς συνουσίας.
Ὕστερα φίλησε τὸ
κορμί της
καὶ θυμήθηκε
Ὅλα ἔγιναν
σὲ μιὰ στιγμὴ ποὺ κράτησε.
Ὁ ἥλιος
κι' ἡ νύχτα
ἀπουσίαζαν».
(1.7.70)

Κι' ἄλλοῦ πάλι, ὁ ἔρωτας, μιὰ πράξη αὐτούσια, μὲ ἀκαριαία τὴν εὐεργεσία του στοὺς ἁρμοὺς τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης:

«Ἀνύπαρκτη ἡ πράξη.
Ἡ ἀφὴ
ἡ ὅραση
ἡ ἀκοὴ
ἡ γεύση.
Βρέχει ὁ οὐρανὸς Διόνυσο
καὶ ἰαχὲς ἐρωτικές.
Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ
γιὰ τὴν ἀπόλαυση
τὸν θάνατο
καὶ τὴν ἀκινησία.
Μεταμορφώθηκε τὸ σῶμα μου
μου
ἀνάσταση μυρίζει.
Ἡ εὐλογία τοῦ Χριστοῦ
γιατί χρόνους πολλοὺς στὴν
ἔρημο μὲ κράτησε
χωρὶς νερὸ
χωρὶς φιλὶ
χωρὶς τὰ ἐπουράνια;»
(Παρακλητικὸ - 75-77)

Εἶν' ἕνας κώδικας ἰδιαίτερος, συμπαγὴς ἡ ποίηση τοῦ Κλείτου Ἰωαννίδη. Πρέπει νὰ τὸν δεῖς ἀπὸ κοντὰ μὲ τὰ σωστὰ ἐφόδια γιὰ νὰ τὸν νοιώσεις καὶ νὰ ἐπικοινωνήσεις μαζί του. Οἱ ἐπιφάνειες ἀποδιώχνονται σχεδὸν ὑπεροπτικά. Χρειάζεται ἕνα σταμάτημα ἐδῶ, μιὰ περισυλλογή.

Κύπρου Χρυσάνθη: ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΣΤΟΝ ΑΕΡΑ ΤΗΣ ΕΝΑΤΗΣ ΤΟΥ ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Ἡ ποιητικὴ αὐτὴ σύνθεση τοῦ Κύπρου Χρυσάνθη τυπώθηκε ξανὰ τὸ 1957 καὶ πῆρε ἀρκετὲς διακρίσεις. Ἐπανεκδίδεται φέτος μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν 150 χρόνων ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Μπετόβεν καὶ τῶν 15 χρόνων ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Μανώλη Καλομοίρη. Ὁ στίχος εἶναι χυμώδης, κυλᾶ πλούσιος κι' ἐμπνευσμένος καὶ γεμάτος μουσικὴ ποὺ παραθέτει τοὺς κραδασμοὺς τοῦ λόγου, ἠχῶ στὰ δυναμικὰ θιμπράτα τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ τιτάνα.

Στὰ μαγουλὰ παιδιοῦ κρεμάζω
ματσο τὰ ρόδα ἐαρινά.
Ἡ τέχνη ἐρευνᾶ τ' ἀστέρια
καὶ μοῦ λυτρώνει τὴ στιγμή.
Φυλή μου, ἑτοίμασε τὸ μέτρο.
Χῶμα καὶ πνεῦμα εἶν' ἡ φυλή.
(Πρώτη Κίνηση - Ἀμφιβολία)

Ἀποφθεγματικὸς ὁ στίχος ποῦ καὶ ποῦ θυμίζει τὸν ἑρμηνευτικό, γεφυρωματικὸ του ρόλο ἀνάμεσα στὴν ἀκρόαση καὶ στὴν ἑρμηνεία:

«Θὰ δώσω χάρη στὸ ἐνστικτο
Τ' ἄνθος χρωμάτου μοιάζει.
Τ' ἄγαλμα ἀρχίζει ἀπ' τὸν πηλό,
στὸ μάρμαρο προικίζεται.
Θ' ἁπλώσω, Πάθος τοῦ "Ερωτα,
θ' ἁπλώσω σὰν τὸν ἴσκιον
ὅταν νικᾶ τὸ φῶς».
(Δεύτερη Κίνηση - "Ερωτας).

Ἡ φυλή, τὸ παιδί, τὸ συναίσθημα, τὸ ἔθνος ὅλα στοιχεῖα τῆς χαρᾶς ποὺ ἀδελφώνουν τοὺς ἀνθρώπους στὴν τελευταία κίνηση:

«Χαρά! μονάχο σύνορο ἡ καρδιά.
Φῶς χορευτικὸ στὸ μάτι
μιλᾶ γιὰ τὰ κλαδιά.
Στοῦ βρέφους χτύπησε τὴν πλάτη
κι' ἔγινε χούφτα χρυσαφιά.
Κυμάτισε σὰν τὴ σημαία
στὴν ἐθνικὴ γιορτή,
Πλόκαμος δάφνης ἡ φυλὴ
γιὰ πεπρωμένα νέα».
(Τέταρτη Κίνηση — Παγκόσμια Χαρά).

Τὰ σχέδια — παληὰ — ἀνήκουν στὸν Χριστόφορο Σάββα.

Γιώργου Μ. Ζωδιάτη: «ΣΑΛΑΜΙΝΑ»

«Σαλαμίνα,
μιὰ μέρα δίπλα στὶς ἄλλες.
Ἄὔριο ὁ ἥλιος
ὅταν σιγοπροβάλλει ἀπ' τὴ θάλασσα
θὰ ξαναχαϊδέψει τὸ κορμί σου
κι' ἡ βροχὴ
ἴσως ξεπλύνει τὰ μάρμαρα.
Αὔριο ἴσως σ' ἐπισκεφθοῦμε,
ἴσως τὰ βήματά μας
ἀντηχώντας στὸ πλακόστρωτο γυμναστήρι
ταράξουν τὰ κοιμισμένα πνεύματα τῶν Θεῶν».

Ὁ Ζωδιάτης γράφει σ' ἐλεύθερο κλίμα μὲ πολλὲς ἀναφορὲς στὴν ἱστορία. Συχνὰ ὑπάρχει μιὰ πυκνότητα στὸ στίχο καὶ μιὰ μετουσίωση ἐμπειρίας ποὺ δίνουν ὑποσχέσεις καὶ προδιαγράφουν μιὰ σωστή, μεστὴ ποιητικὴ πορεία:

«Μήπως δὲν κλάψαμε ἀρκετά;
Μήπως δὲν ρωτήσαμε γιὰ
τῆς ψυχῆς τὴν ἁμαρτία;
Γιατί λοιπὸν νὰ χαθοῦμε
γυρεύοντας τὴ χαμένη παράδεισο;
Ὁ χαρτης χάθηκε στὰ μισὰ
ἡ πεῖνα κι' ἡ δίψα
μᾶς θέρισαν σὰν καλοκαιριάτικα στάχυα».
(Χαμένη Παράδεισος)

Αὐτὰ μαζὶ μὲ τὴν αἰσθαντικότητα τοῦ ποιητὴ καὶ τὸν φανερὸ προβληματισμό του ἰσορροποῦν τὴν κάποια ἔλλειψη οἰκονομίας στὸ λόγο ποὺ μὲ τὸ χρόνο πρέπει νὰ ὑποχωρήσει μπροστὰ στὰ ἔντονα καὶ πλούσια ποιητικὰ του ἐφόδια.

ΝΑΓΙΑ ΡΟΥΣΟΥ